No. VII des Lesezimmers
1904. 2267.

POWSZECHNE

PRAWO KRAIOWE

DLA

PAŃSTW PRUSKICH.

NOWE WYDANIE.

Część pierwsza, Tom drugi.

POZNAŃ, 1826.
Czcionkami Wilh. Dekera i Spółki.

KAISER·WILHELM·BIBLIOTHEK·POSEN.

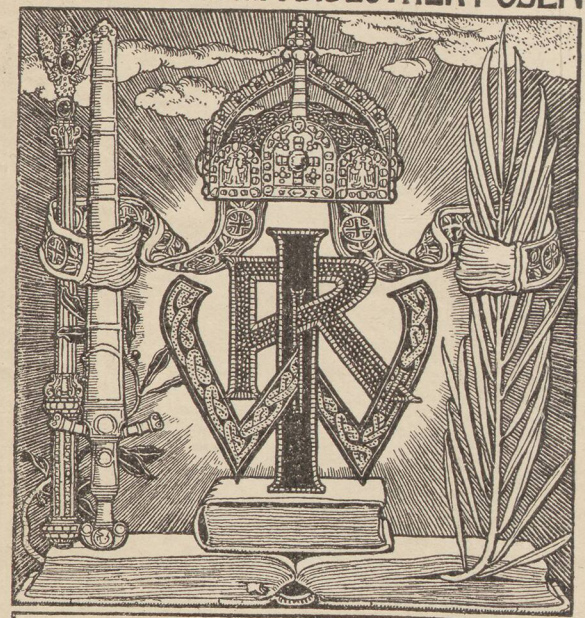

GESCHENK des Königl. Amtsgerichts Wollstein 1904.

E.V.Bz. 1898

445701

No. VII do Ludwisarzy
1904. 2267.

POWSZECHNE

PRAWO KRAIOWE

DLA

PAŃSTW PRUSKICH.

NOWE WYDANIE.

Część pierwsza, Tom drugi.

POZNAŃ, 1826.
Czcionkami Wilh. Dekera i Spółki.

KAISER-WILHELM-BIBLIOTHEK
POSEN

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
POZNAŃ

Le 1240/1,2

PRAWO KRAIOWE.

Tom drugi.

POWSZECHNE
PRAWO KRAIOWE
DLA
PAŃSTW PRUSKICH.

TOM DRUGI.

TYTUŁ DWUNASTY.

O zrzodłach nabycia własności, wynikaiących z rozporządzeń na przypadek śmierci.

§. 1.

Cokolwiek podlega wolnemu rozporządzeniu człowieka, tém także na przypadek śmierci rozrządzić iest mocen.

§. 2. Rozrządzenia podobne tak w iednostronnych oświadczeniach woli, iako i w umowach uczynione być mogą.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O testamentach i kodycyllach.

§. 3. Każde iednostronne oświadczenie woli, przez które kto zostaie powołanym na dziedzica pozostałości, testamentem się zowie. I. Znaczenie i zasady.

§. 4. Wszelkie oświadczenie testatora, które dowodzi, iż zbiór spadku swoiego, iednéy lub kilku osobom po swéy śmierci przeznacza, uważa się za ustanowienie dziedzica.

§. 5. Jednostronne oświadczenia woli, w których kto względem poiedyńczych tylko i oddzielnych szczegółów, summ, praw

lub obowiązków na przypadek śmierci rozrządza, zowią się kodycyllami.

§. 6. Rzeczy lub summy poiedyńcze oznaczone, przez testament lub kodycyll dla kogo przeznaczone, zowią się legatami czyli zapisami.

§. 7. Kodycylle i bez testamentu są ważne.

§. 8. Cokolwiek należy do prawodzielnego oświadczenia woli w ogólności, tego potrzeba również do testamentu, lub kodycyllu, aby był prawnie ważnym.

II. O osobistéy zdolności czynienia rozporządzeń ostatecznych.

§. 9. Jak dalece kto przez umowy pomiędzy żyiącymi swym rozrządzić maiątkiem iest mocen i zdolny, tyle też pospolicie na przypadek śmierci rozporządzenia czynić może.

§. 10. Wolności takowéy zrzec się tylko może przez ważnie względem dziedziczenia zawartą umowę.

§. 11. Zdolność lub niezdolność spadkodawcy uważaną być musi podług czasu, w którym rozporządzenie ostateczne uczynił.

§. 12. Jeżeli spadkodawca na ten czas z powodu wady przyrodzonéy nie był zdolnym do oświadczenia swéy ostatniéy woli, oświadczenie iéy zostaie nieważném, chociażby następnie wada takowa uprzątnioną została.

§. 13. Jeżeli iednak zakaz tylko pisanéy ustawy, która się nie ściąga do niedostatku przyrodzonéy zdolności oświadczenia woli, był mu na przeszkodzie, rozporządzenie ostateczne staie się ważném, gdy przeszkoda takowa następnie ustała.

§. 14. Gdy niezdolność czynienia ostatecznych rozporządzeń iest skutkiem kary, za czyn ustawom przeciwny, takowa rozciąga się również do rozporządzeń ostatecznych, ieszcze przed tém uczynionych.

§. 15. Występca wtenczas tylko, gdy skutkiem kary zostaie wyzuty z maiątku, postrada wolność sporządzenia testamentów i kodycyllów.

§. 16. Małoletni bez różnicy płci, po skończonym czternastym roku, mogą ważnie ostateczne uczynić rozporządzenia, i nie potrzeba zezwolenia na to oycowskiego lub opiekuńczego.

§. 17. Wszelakoż osoby, które nie skończyły ieszcze ośmnastego roku, ostateczne swe rozporządzenia, nie inaczéy, iak tylko ustnie do sądowego protokułu zeznać są mocne.

§. 18. Ile dzieciom pod oycowską ieszcze władzą będącym, niedostatek prawnego wieku nie iest na przeszkodzie, też i co do maiątku niewolnego, nie potrzebuią zezwolenia oyca.

§. 19. Co do niewiast w mieyscach nawet, gdzie umów żadnych bez kuratora płci zawierać nie mogą, nie potrzeba przybrania takowegoż kuratora przy ostatecznych oświadczeniach woli.

§. 20. Osoby czasami tylko pozbawione władania rozumem, w przerwach zdrowych mogą prawoważne uczynić rozrządzenia na przypadek śmierci (§. 145.)

§. 21. Osoby iednak, z powodu pomięszania lub niedołężności zmysłów pod opiekę

oddane, przez czas trwania iéy nie są zdolne zawierać ostateczne rozporządzenia.

§. 22. Jeżeli osoby takowe w przeciągu roku przed zaprowadzeniem opieki, uczyniły rozporzenie zasądowe, lub uprzywileiowane względem swéy pozostałości; ten, który z takowego poszukuie korzyści, prócz tego z prawa mu nienależącéy, musi dowieśdź, iż czyniący rozporządzenie w czasie działania onegoż, przy dobrych był zmysłach.

§. 23. Zarzut, iż kto przéz gwałt i groźby przymuszony, lub przez omyłkę, podstęp, po piianu, lub w natężonych namiętnościach nakłoniony został do sporządzenia testamentu, nie może być wniesionym, naprzeciw rozporządzeniom sądownie zeznanym.

§. 24. Jeżeli iednak dowiedzioném być może, iż sędzia wiedział o przeszkodzie takowéy w oświadczeniu woli testatora, a przecież takowe przyiął od niego, czynność cała od początku iest nieważną; a sędzia z powodu zgwałconéy namyślnie powinności urzędowéy, wedle postanowień dokładnieyszych ustaw karnych odpowiedzialności podpada.

§. 25. Jak dalece i w iakich okolicznościach rozporządzenia ostateczne, zasądowe lub przywileiowane, z powodu przeszkody takowéy nagabanemi być mogą, zważać należy wedle zasad ogólnych o oświadczeniach woli w ogólności. (Tyt. 4. §. 31—51.)

§. 26. Głuchym i niemym, którzy wolę swą mogą obiawić ustnie lub na piśmie, nie przeszkadzaią ustawy w uczynieniu rozporządzeń ostatecznych.

§. 27. Uznani za marnotrawców, w czasie trwaiącéy nad nimi opieki, połową tylko swego spadku, na uszczerbek prawnych po sobie dziedziców ważnie rozporządzić mogą.

§. 28. I wtenczas nawet, gdy marnotrawca czyni rozporządzenie ostateczne pomiędzy prawnymi dziedzicami, żadnemu z nich więcéy uiąć nie może, iak połowę tego, coby z przepisów prawnego porządku dziedziczenia na niego przypadało.

§. 29. Gdyby marnotrawca wbrew takowym przepisom rozporządził, względem całego spadku, lub względem prawnéy części dziedzicznéy którego z swych krewnych, rozporządzenie takowe tyle tylko w swéy utrzymuie się mocy, ile wedle przepisów powyższych rozrządzić był mocen; zresztą zaś przepisy prawnego dziedziczenia maią mieysce.

§. 30. Testamenta i kodycylle przez marnotrawcę podczas opieki sporządzone, przez zniesienie opieki przed śmiercią testatora staią się zupełnie ważnemi.

§. 31. Toż samo ma mieysce, gdy marnotrawca wprawdzie pod opieką zostaiąc, umiera, lecz nie pozostawia ani małżonka, ani krewnych, do szóstego stopnia włącznie.

§. 32. Testament sporządzony przed zaprowadzeniem ieszcze opieki nad marnotrawcą, sądownie potem za takiego uznanym, tak dalece tylko wedle prawideł powyższych uważany być ma, ile tenże dopiero po podaniu wniosku o uznanie marnotrawstwa został zdziałany.

§. 33. Jeżeli krewni takiego człowieka, przed wniesioném ieszcze w sądzie uznaniem

marnotrawstwa, tegoż w téy mierze przestrzegli i względem takowéy przestrogi czynność notaryalną dali przyiąć: od tego iuż czasu, gdy następnie uznanie marnotrawstwa, istotnie zawyrokowaném zostanie, zaczyna się ograniczenie w mocy zrobienia testamentu wedle postanowień powyższych. (§. 27-28.)

§. 34. Marnotrawca także, iest mocen odwołać rozporządzenia ostateczne, tak przed zaprowadzeniem opieki, iako i w czasie iéy trwania uczynione. (§. 563. seq.)

§. 35. Osoby, które się z sobą dopuściły cudzołostwa lub kazirodztwa, nie mogą sobie nic udzielać przez ostateczne rozporządzenia, bądź, że dla takowego zakazanego obcowania, małżeństwo zostało rozłączoném, bądź, że spadkodawca o cudzołostwo lub kazirodztwo z osobą, dla któréy czyni rozporządzenie, w inny sposób został przekonanym.

III. O zdolności osobistéy nabywania czego z mocy rozporządzeń ostatecznych.

§. 36. Ktokolwiek iest zdolny i mocen nabywać w kraiu maiątek, temu też dziedzictwa i zapisy zostawione być mogą.

§. 37. Jak dalece kościoły, klasztory i zakonnicy pod względem zdolności nabywania spadków i zapisów są ograniczonemi, iakim też ograniczeniom, żona na lewą rękę zaślubiona podlega co do nabywań podobnych od iéy małżonka, o tém w swém mieyscu są dane przepisy. (Tyt. 2. Oddz. 4. 12. 18. Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 9.)

§. 38. Jak dalece szkoły, uniwersytety, instytuta edukacyine, chorych i ubogich i inne dobroczynne założenia zdolne są nabywać spadki i zapisy, uważać należy wedle

przepisów o darowiznach. (Tyt. 11. §. 1073. 1074. 1075. Cz. 2. Tyt. 12.)

§. 39. Korporacye i towarzystwa, ile w ogólności są zdolne nabywać maiątek, tak dalece też spadki i zapisy, onymże zostawione być mogą. (Cz. 2. Tyt. 6.)

§. 40. Jak dalece mieszkańcy kraiowi do nabywania spadków i zapisów za granicą przez ustawy tamteysze za niezdolnych zostali uznani, tyle też tamteysi mieszkańcy nie są zdolnymi do nabywania spadków i zapisów po tuteyszych poddanych.

§. 41. Kto dla stanu swego pewnych rzeczy lub dóbr posiadać nie iest zdolny, przecież mu testamentem lub kodycyllem udzielone być mogą.

§. 42. Takowy iednak dziedzic lub legataryusz w przeciągu roku po zeyściu testatora, albo wyiednać dla siebie musi zdolność do posiadania, albo też prawo z ostatecznego rozporządzenia nabyte, innemu zdolnemu ustąpić.

§. 43. W ocenieniu zdolności dziedzica lub legataryusza, zważać należy na czas spadku dziedzictwa.

IV. Co i w iaki sposób do testamentu lub kodycyllu rozporządzoném być może.

§. 44. Spadkodawca może w testamencie podług upodobania swoiego iednego lub więcéy mianować dziedzicami spadku swoiego.

§. 45. Również mu wolno, względem iednéy tylko części spadku swoiego rozporządzić, a względem reszty pozostawić przy prawném dziedziczeniu.

§. 46. Bez mianowania nawet dziedzica, względem poiedyńczych części, lub szczegółów spadku swoiego rozporządzić iest mocen.

§. 47. Może także oznaczyć osobę dziedzica lub legataryusza przez proste tylko odwołanie się do innego pisma.

§. 48. Pismo iednak takowe, chociażby osobno zapieczętowane, do samego testamentu dołączoném być musi.

§. 49. Wyznaczenie dziedzica lub legataryusza dowolności trzeciéy osoby nie może być poleconém.

O substytucych.

§. 50. Spadkodawca może w testamencie swym, prócz pierwszego dziedzica wyznaczyć i tego, który w pewnych przypadkach ma wstąpić w tamtego mieysce.

§. 51. Postanowienie na przypadek, gdyby pierwszy ustanowiony dziedzic lub legataryusz nie mógł, lub nie chciał przyiąć zapisanéy dlań korzyści, zowie się substytucyą pospolitą.

§. 52. Chociażby substytucya pospolita testamentem wyrzeczona, na ten tylko była wymierzoną przypadek, gdyby mianowany pierwszy dziedzic, nim być nie mógł, przecież rozumie się pod tém i ten przypadek, gdyby dziedzicem być nie chciał, i tak na odwrót.

§. 53. Substytucya fideikommissalna zachodzi wtenczas, gdy na mianowanego pierwszego dziedzica lub legataryusza włożono obowiązek oddania komu innemu, w przypadkach oznaczonych, lub pod warunkami postanowionemi, spadku lub legatu.

§. 54. W iaki sposób i względem czego fideikommissa i fundacye familiyne ważnie uczynione być mogą, postanowiono w swém mieyscu. (Cz. 2. Tyt. 4.)

§. 55. W przypadkach, gdzie wedle ustaw fideikommis familiyny mieysca nie ma, substytucya fideikommissalna rozciąga się tylko na korzyść pierwszego i drugiego substytuta (podstawionego.)

§. 56. Ktokolwiek został podstawiony, osobie podstawionéy (substytutowi) gdy ten tu nie chce lub nie może przyiąć tego, co dlań zapisano, uważa się również za podstawionego mianowanemu pierwszemu dziedzicowi lub legataryuszowi.

§. 57. Gdy ustanowiony dziedzic, lub który z kilku podstawionych umiera, lub w inny sposób ubywa przed czasem spadłego nań dziedzictwa lub legatu, tenże w oznaczeniu, iak dalece substytucye są ważne (§. 55.) liczonym być nie ma.

§. 58. Pod substytucyą fideikommissalną rozumie się zawsze substytucya pospolita, pospolitą zaś tamta nie uważa się obiętą.

§. 59. Gdy zachodzi wątpliwość o to: czyli spadkodawca ustanowił substytucyą pospolitą, lub też fideikommissalną, domniemanie stawa za pierwszą.

§. 60. Substytucya pupillarna (Cz. 2. Tyt. 2. Oddz. 7.) może wprawdzie uchodzić za pospolitą, lecz ta tu za pupillarną uchodzić nie może.

O warunku, celu etc.

§. 61. Spadkodawca mocen iest ograniczyć prawo dziedzicowi lub legataryuszowi zapisane dodaniem warunku, oznaczeniem celu, lub włożeniem pewnéy na niego powinności.

§. 62. Przepisy względem warunkowych oświadczeń woli w ogólności, ściąga-

ią się również do rozporządzeń ostatecznych. (Tyt. 4. §. 99. seq.)

§. 63. Co podług ustaw nie może być położoném w oświadczeniu woli za ważny warunek, to gdyby przecież w rozporządzeniu ostatecznem na dziedzica lub legataryusza nałożoném zostało, za niedołężne ma się uważać. (Tyt. 4. §. 6 — 13. §. 138. seq.)

§. 64. Warunki całe niezrozumiałe, lub, które w ogólności zastrzeżone, lecz, z czego składać się maią, oznaczone nie zostały, uważaią się w równi z warunkami niepodobnemi.

§. 65. Jak dalece spadkodawca w wolném zarządzeniu swą pozostałością zostaie ograniczonym przez prawo tych, którym ustawy część obowiązkową naznaczaią, w swém mieyscu iest postanowione. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 7. Tyt. 2. Oddz. 5. 6.)

V. Kształt zewnętrzny testamentów i kodycyllów, 1) sądowe.

§. 66. Każdy testament lub kodycyll powszechnie przez samego testatora sądowi oddany, lub do protokułu sądowego zeznanym być musi.

§. 67. Gdy testator sam nie może lub nie chce znaydować się w zwyczayném mieyscu posiedzeń sądu, wolno mu dopraszać się u sądu o przyięcie i odebranie od niego ostatecznéy dyspozycyi w mieyscu swego pobytu.

§. 68. Prośba takowa pospolicie na piśmie przy własnoręcznym podpisie testatora, lub przez dwie od niego wysłane osoby do sądu ma być podaną.

§. 69. Nie potrzeba dla nich szczególnego umocowania na piśmie, ani też co do ich osób szczególnych iakich przymiotów.

§. 70. Ani też stąd, iż przy dopraszaniu się o wyznaczenie delegacyi sądowéy przepis

powyższy (§. 68.) ścisle dopełnionym nie został, nie wynika ieszcze nieważność ostatecznego rozporządzenia.

§. 71. Owszem iest dostateczną, gdy sędzia i w inny sposób, albo z ust samego testatora przekonał się o wolném iego postanowieniu sporządzenia testamentu lub kodycyllu, byleby tylko nic temu przeciwnego dowiedzioném być nie mogło.

Który sąd przyiąć lub odebrać może testament.

§. 72. Każdy sąd w należytéy osób liczbie zasiadaiący, mocen iest w obwodzie działania swoiego przyimować rozporządzenia ostateczne, od takich nawet osób, które do tegoż obwodu nie należą.

Dod. §. 29. Pod obwodem sądu rozumieią się fizyczne granice miasta, mieysca lub okręgu, w których jurysdykcya chociaż nie nad wszystkiemi tamże będącemi osobami, należy do sędziego testament przyimuiącego.

§. 73. Gdy sędzia dyspozycyą takową przyimuie nie w swoim obwodzie, taż wprawdzie nic z swéy ważności nie utraca.

§. 74. Sędzia iednak przekraczaiący okręg jurysdykcyi swoiéy, winien sędziemu właściwemu powrócić opłatę wybraną, i tyleż na skarb za karę zapłacić.

§. 75. Wszelakoż ani zwrot wybranéy opłaty, ani kara nie ma mieysca wtenczas, gdy właściwy sędzia mieyscowy iest prawnym dziedzicem testatora, lub ten tu chce go przez testament dziedzicem wyznaczyć, albo gdy z testatorem w oczywistéy żyie nieprzyiaźni, lub też pomiędzy nim i testatorem takie osobiste zachodzą stosunki, ktoreby mu przeszkadzały do urzędowego działania.

§. 76. Niemniéy wtenczas, gdy sędzia właściwy wzbrania się przybyć celem przyięcia lub odebrania testamentu do zamieszkania testatora. (§. 203. 204.)

§. 77. Oraz, gdy jurysdykcya mieysca pobytu Testatora iest w sporze.

§. 78. Oprócz tego i wtenczas, gdy w mieyscu iedném kilka iest jurysdykcyi, chociażby dom zamieszkania testatora pod iedną tylko zostawał.

§. 79. Zgoła wtenczas, gdy sędzia, który w nagłych wypadkach przyiął testament za granicami swego obwodu, w ciągu dni ośmiu potém, właściwemu sędziemu o tém doniesie z załączeniem testamentu i czynności w téy mierze zdziałanych, celem zachowania onychże.

§. 80. W przypadkach §. 78. 79. oznaczonych sąd właściwy co do opłat za czynność przypadaiących, zachowuie swe prawa naprzeciw testatorowi lub iego dziedzicom.

§. 81. Sądy wyższe przyimować mogą testamenta w granicach swego obwodu, chociażby mieysce lub dom pobytu testatora zostawały pod jurysdykcyą sądu niższego.

Jak sąd złożonym być powinien.

§. 82. Sąd iest należycie złożonym, gdy takowy składa się naymniéy z osoby iednéy sądowéy do tego upoważnionéy i z przysięgłego protukulisty.

§. 83. Wszelakoż mieysce protokulisty, zastąpioném być może przez dwóch przysięgłych ławników.

§. 84. Gdzie się znayduią ławnicy stali, ci tylko: inni zaś do téy tylko zobowiązani czynności w nagłych tylko i zwłoki niedozwalaiących wypadkach wziętymi być mogą.

§. 85. Aktuaryusz czyli pisarz sądowy, nigdy nie może zastępować osoby sędziego, chociażby nawet miał w tym względzie ogólne lub szczególne upoważnienie sędziego.

§. 86. W ten sam sposób (§. 82. 83.) delegacya złożoną być musi, która testament lub kodycyl ma przyiąć lub odebrać od testatora w zamieszkaniu, lub inném mieyscu iego pobytu.

§. 87. Gdy testator osobiście się zgłasza w mieyscu i w czasie zwyczaynych posiedzeń sądu: osoby natenczas przytomne, sąd należycie złożony składaiące (§. 82. 83.) czynność ważnie przyimować mogą.

§. 88. Jeżeli iednak czynność, bądź to w mieyscu posiedzeń sądu, bądź w zamieszkaniu lub mieyscu pobytu testatora, przez delegacyą ma być przyięta, przełożony sądu lub iego zastępca, członków téyż delegacyi wyznaczy.

§. 89. Poiedyńcze więc członki lub subalterni nie mogą bez takowego szczególnego zlecenia dać się użyć do przyięcia lub odebrania ostatecznego rozporządzenia.

§. 90. Przełożony sądu może przed onymże, byleby prócz niego należycie był złożonym, ważnie zeznać testament, niemniey i ważnie wyznaczyć delegacyą do przyięcia lub odebrania swego własnego testamentu.

§. 91. Maiący jurysdykcyą patrymonialną może również przed sądem przez niego mianowanym lub delegacyą onegoż, przez niego samego wyznaczoną, ważny zeznać testament.

Dod. §. 30. Testamenta złożone w sądzie patrymonialnym przy zachowaniu prawnych przepisów, bez względu na różnicę osoby testatora w niczém swéy ważności nie tracą, gdy na żądanie iego do sądu wyższego prowincyi dla zachowania zostały przesłane.

§. 92. W sądzie woyskowym, pod czas pokoiu, należycie złożonym, mieścić się muszą szef lub kommendant, albo officer przez nich wykommenderowany wraz z audytorem.

O testamentach przed sądami wieyskiemi.

§. 93. Sądy wieyskie składaiące się z szołtysa i dwóch przysięgłych ławników, mogą z przybraniem przysięgłego protokulisty ważnie przyimować i odbierać testamenta i kodycylle, gdy zachodzi niebezpieczeństwo z przewłoki takie, iż za przybyciem właściwego sędziego oczekiwać nie można.

§. 94. Niedostatek istotnego pisarza sądowego w takim razie zastąpionym być może przez kommisarza sprawiedliwości, lub też prostego tylko notaryusza i xiędza.

§. 95. Sądy iednak wieyskie testament takowy lub kodycyl bez zwłoki oddać muszą sędziemu; którego będzie obowiązkiem, onychże względem wszystkich okoliczności na ich sumienie dokładnie wysłuchać, i sporządzony w téy mierze wywód słowny wraz z testamentem do sądowego depozytu złożyć.

§. 96. Jeżeli testator iest ieszcze przy życiu, i oraz zdolnym do ważnego oświadczenia woli, sędzia winien mu przedstawić wywód słowny z badania sądu wieyskiego sporządzony i rzetelność obiętych onymże okoliczności do potwierdzenia onéyże.

§. 90.

§. 97. Niedopełnienie takowego przepisu (§. 96.) samo z siebie nie czyni ieszcze nieważném ostatecznego rozporządzenia, lecz stawia sędziego, który go zaniechał z grubego lub miernego uchybienia, w odpowiedzialność za koszta wynikaiącego stąd procesu (§. 158. seq.)

§. 98. Prócz przypadku w §. 93. wytkniętego, testamenta i kodycyle pospolitych włościan, przyimowane i odbierane być muszą przez sędziego z przybraniem przysięgłego protokulisty, lub dwóch przysięgłych ławników.

§. 99. Co powyżéy postanowiono o testamentach przed sądami wieyskimi (§. 93—98.) ściąga się również do testamentów, które w miastach mnieyszych (gdzie iedna tylko do sprawowania urzędu sędziego upoważnioną znayduie się osoba, w iéy niebytności przez magistrat policyi z przybraniem sekretarza mieyskiego, lub któréy z osób w §. 94. rzeczonych) przyięte zostały.

O testamentach do sądu oddanych,

§. 100. Każdemu testatorowi iest wolno testament swóy lub kodycyl zapieczętowany oddać sądowi (§. 66.)

§. 101. Pismo iednak takowe własnoręcznie przez niego napisaném, a przynaymniéy podpisaném być musi.

§. 102. Czyli przepis takowy konieczny istotnie został dopełnionym, o to wyraźnie sędzia testatora zapytać się musi.

§. 103. Oprócz tego i tego, co poniżéy w §. 145. postanowiono, sędzia dalekim być musi od wszelkiego wypytywania się względem treści testamentu, owszem na takowym uskutecznić tylko napis w przytomności te-

statora, do pieczęci, którą tenże zewnątrz iest zamknięty, przyłączyć pieczęć sądową, względem samey czynności dokładny sporządzić protokuł, i tenże podać testatorowi do podpisu.

o testamentach ustnie zeznanych,

§. 104. Gdy testator rozporządzenie swe ustnie chce podać do protokułu, sędzia wszystko to winien zachować, czego wedle przepisów Ordynacyi processowey potrzeba do protokułu sądowego.

§. 105. Protokuł takowy testator także musi podpisać, a sędzia w iego przytomności zapieczętować pieczęcią sądową i napis na nim położyć.

§. 106. Od woli testatora zawisło, do pieczęci sądowey przydać swą własną, lub inną przez niego obraną pieczęć.

§. 107. Testator, który testament swóy lub kodycyl otwarty i nie zapieczętowany oddaie, wysłuchanym być musi, czyli na zasadzie onegoż ustne ma nastąpić zeznanie ostatecznego rozporządzenia, czyli też być uważanym, iako piśmienny testament.

§. 108. Gdy oświadcza: iż pismo to ma być uważane za testament piśmienny, sędzia uważać powinien, czyli przez testatora podpisanym został, a w razie przeciwnym podać mu ie do uskutecznienia podpisu.

§. 109. Następnie musi na niém zapisać oświadczenie testatora, iż toż pismo zawiera w sobie ostateczne iego rozporządzenie.

§. 110. Potém w przytomności testatora zapieczętowane pieczęcią sądową, napis na niém zrobiony i daléy postąpiono być ma z sporządzeniem protokułu czynności wedle przepisu §. 103.

§. 111. Jeżeli iednak testator oświadczy, iż pismo podane zawiera w sobie tylko szczegóły, względem których ustne rozporządzenie zeznać zamyśla, toż po przyięciu ustnego testamentu nie ma dalszego użytku.

§. 112. Każdy testament i kodycyl sądownie przyięty lub oddany, dla większego bezpieczeństwa zachowanym być musi w depozycie sądowym, a testatorowi zaświadczenie złożenia go ma być wydaném.

§. 113. Niewidomi, pisać i czytać nie umieiący, niemniéy osoby kaleki na ręce, lub rąk nie maiące, ustnie tylko swe ostateczne rozporządzenia do protokułu podawać mogą. Czego przestrzegać należy przy testamentach niewidomych, kaleków i

§. 114. Wszelakoż im wolno, pismo swéy ostatniéy woli podług §. 108. otwarte podać, które sędzia testatorowi przeczyta, i co ten tu w téy mierze oświadczy, w protokule do tegoż pisma dołączyć, a wraz z niém zapieczętować się maiącym, zapisze.

§. 115. W wszelkich przypadkach, gdy testator nie zdoła z bądź iakieykolwiek przyczyny, podpisać protokułu względem zeznania rozporządzenia ostatecznego, lub oddania go sądowi sporządzony, kryski przez niego zrobione przez przybranych dwóch wiarogodnych mężów zaświadczone być muszą. pisać nieumieiących lub nie mogących;

§. 116. Przybranie i podpis dwóch świadków iest potrzebném i wystarcza i wtenczas, gdyby testator nie był nawet w stanie zrobienia krzyżyków.

§. 117. Świadkowie testamentu w wszystkich tu wyliczonych przypadkach przybrani, posiadać muszą przymioty ważnych świadków czynności sądowych.

§. 118. Szczególniéy nic takowego naprzeciw nim stawać nie powinno, coby ich podług przepisów Ordynacyi processowéy uczyniło niezdolnymi do złożenia iakiegokolwiek świadectwa.

§. 119. Kto przez testament lub kodycyl mianowany został dziedzicem, lub legat mu naznaczony, ten przy testamencie lub kodycylu takowym, za świadka użyty być nie może.

§. 120. Kto z powodu bliskiego pokrewieństwa sędziego, lub osobistych z onymże związków w okolicznościach iego tyczących się nie iest podług ustaw zdolnym do złożenia za nim świadectwa, tego sędzia przy przyimowaniu lub odbieraniu testamentu, iako świadka przybrać nie może.

§. 121. Warunki inne, których ustawy, co do przypuszczenia i ważności świadka na dowód podanego wymagaią, nie są potrzebne co do świadka testamentowego.

§. 122. Nic też nie zależy na tém, czyli świadkowie przez testatora, lub sędziego obrani zostali. Dość na ich przytomności wtenczas, gdy testator podpisuie, lub nie będąc do tego zdolnym oświadcza w ogólności, iż protokuł przeczytanym mu został, i treść iego przyimuie.

niemniéy głuchych i niemych,

§. 123. Głuchym, niemniéy i niemym do uczynienia testamentu zdolność maiącym (§. 26.) zapytania do nich, na piśmie przedstawione być maią, a ieżeli testator iest głuchym, również na piśmie dać odpowiedź powinien.

§. 124. Rozporządzenia ostateczne na piśmie, testator w każdym iemu wiadomym języku sporządzić iest mocen. tych, którzy nie posiadaią języka sędziego.

§. 125. Gdy iednak testator przy podawaniu takowego pisma, nie może być zrozumianym przez sąd; dway tłomacze przysięgli, lub dway obydwa języki znaiący przysięgą zobowiązani świadkowie przybrani być maią.

§. 126. Gdy kto chce ustnie zeznać do protokułu testament w języku, którego sędzia nie rozumie; oświadczenie iego w własnym języku, przez dwóch przysięgłych tłomaczy lub świadków, w przytomności sędziego zapisane, i przez nich na język sędziemu znany przetłomaczone być musi.

§. 127. Pismo to w obydwóch sporządzone językach następnie zapieczętować i zachować należy.

Dod. §. 31. Zaniechanie podwóynego zapisania testamentu, tak w języku niemieckim, iako i oyczystym testatora, nie może wszelakoż sprawić nieważności.

§. 128. Ostatnia wola spadkodawcy w języku iego spisana, i przez niego podpisana, w swéy zostaie mocy, chociażby testator przed ukończeniem przetłomaczenia umarł.

§. 129. Gdy język testatora znany iest iednéy z osób sądowych do przyięcia lub odebrania testamentu potrzebnych, na ten czas wystarcza przybranie iednego tylko tłomacza lub świadka.

Dod. §. 32. Oświadczenie osób sądowych, iż zupełnie posiadaią język testatora, wystarcza, iżby im na to dano wiarę.

§. 130. Przez wyraz tłomacze — rozumieią się ludzie tacy, którzy przy sądzie iakim, lub innéy władzy publicznéy są postanowieni i zobowiązani do przekładania z iednego na drugi ięzyk; zaczém w szczególnych wypadkach, oddzielnego ich zobowiązania nie ma potrzeby.

§. 131. Tłomacze lub świadkowie przybrani do testamentu testatora, który nie posiada ięzyka sędziego, mieć muszą wszystkie w §. 117—120. oznaczone warunki ważnych świadków testamentowych.

§. 132. Czyli zaś zobowiązanie ich przysięgą nastąpiło przed czyli po przyięciu czynności, żadnego to na iéy ważność wpływu nie ma.

O testamentach zawieraiących zapis na rzecz sędziego.

§. 133. W testamencie, który piśmiennie i pod pieczęią zostaie oddanym, tak sędziemu, iako i każdéy innéy przy czynności odbierania działaiącéy osobie, mogą być ważnie zapisane dziedzictwa i legaty. Żadnéy innéy do tego formalności nie potrzeba.

§. 134. Jeżeli iednak sędzia przez ustny testament ma być ustanowiony dziedzicem; przyięciem go nie wolno mu się zaiąć, ale raczéy testatora do innego sądu winien odesłać.

§. 135. Gdy iedna z innych przy czynności z urzędu przytomnych osób, ma być ustanowiona dziedzicem, sędzia takową oddalić natychmiast, i w mieysce iéy inną osobę podług przepisów powyższych (§. 83. 84.) przybrać powinien.

§. 136. Jeżeli w takowym ustnym testamencie legat tylko dla sędziego, lub któréy z innych przy czynności działaiących osób ma być wyznaczonym; testator albo przy

podpisie, albo też na brzegu w mieyscu właściwém, iż taka iest istotna wola iego, własnoręcznie zaświadczy.

§. 137. W razie, gdy testator pisać sam nie może, lub nie umie, przypisek takowy przez dwóch wiarogodnych świadków własnoręcznie zdziałany być musi.

§. 138. Na przypadek nie zachowania takowych przepisów (§. 136. 137.) wprawdzie nie cały testament, lecz tylko sam zapis staie się nieważnym.

Skutki zaniechania formalności prawnych.

§. 139. Oznaczona tu powyżéy w §. 66—138. forma testamentu, gdzie do iednego lub drugiego przepisu nie dołączono zaraz maiątku, do ważności sądowego testamentu lub kodycyllu tak dalece iest potrzebną, iż w razie zaniechania iéy, ostateczne rozporządzenie ważném być nie może.

Dod. §. 33. Skoro wywód słowny sporządzony względem zeznania lub oddania rozporządzenia ostatecznego, został wedle przepisów zdziałanym, zamkniętym i podpisanym tosamość też pisma wcale nie iest wątpliwą; rozporządzenie ostateczne nie ma być uznane za nieważne dla tego tylko: iż nie dołączono sądowéy pieczęci, lub nie wyrażono czasu, kiedy sędziemu zostało oddane, lub też iż sędzia przy następném zachowaniu go, iakiéy dopuścił się omyłki.

§. 140. Sędzia, który w tym względzie dopuścił się wielkiego lub miernego uchybienia, temu, któremu testamentem lub kodycyllem dziedzictwo lub legat został zapisanym, za wszelką z winy iego wynikaiącą stratę odpowiada.

Przepis dla sędziego celem uni-

§. 141. Prócz tego też sędzia winien postępować z należytą troskliwością i ostrożno-

knienia przyszłych processów.

ścią, aby wedle możności uniknąć procesów względem rozporządzeń ostatecznych.

§. 142. Gdy zgłaszaiący się do przyięcia lub złożenia ostatecznego rozporządzenia sędziemu nie iest z osoby dostatecznie znanym, winien przedewszystkiem przekonać się o tém, iż testator iest ten sam, za ktorego się podaie.

§. 143. O badaniu w téy mierze i sposobie badania, również iak wszystkich innych okolicznościach do rzeczy należących, wzmianka w protokule obszerna uczyniona być musi.

§. 144. Gdy sędzia nie może się zapewnić względem podanéy osobistości testatora, natenczas dość na tém: iż to, niemniéy za kogo się podał, i co tenże w celu swéy legitymacyi przywiódł, w protokule zostanie oznaczoném.

§. 145. Daléy sędzia przez uczynienie przyzwoitych zapytań dochodzić powinien, czyli testator pod względem swych władz umysłowych, w tym znayduie się stanie, iż wolę swą ważnie oświadczyć zdoła.

§. 146. O skutku takowego badania wzmianka w protokule położoną być ma.

§. 147. Skoro sędziemu wiadomo, iż testator czasami iest pozbawiony władania rozumem (§. 20.) dokładnie się o tém przekonać powinien, iż tenże w czasie zeznania lub oddania testamentu przy dobrym zostaie rozumie.

§. 148. Upatruiąc w tém wątpliwość, winien przybrać znawcę.

§. 149. Gdy rzecz zwłoki nie cierpi; sędzia winien wprawdzie czynność przedsię-

wziąć, lecz zarazem okoliczności wszelkie daiące mu wstęp do powątpiewania o zdolności testatora do ważnego oświadczenia woli, w wywodzie słowym z naywiększą wyrazić bacznością.

§. 150. Jeżeli dla wydarzaiących się przeszkód, czynność przyięcia lub odebrania testamentu przerwaną i do innego czasu odłożoną być musi; sędzia tak powód iako i czas przerwy niemniéy dalszego działania i ukończenia czynności, w wywodzie słownym troskliwie zapisać powinien.

§. 151. Również sędzia z urzędu na to zważać iest obowiązanym, czyli i iak dalece testator ma moc zarządzenia swym maiątkiem na przypadek śmierci, albo też czego w iednym lub w drugiem przypadku przestrzegać powinien.

§. 152. Szczególniéy zaś względem osób mniéy ośmnaście lat wieku maiących, i tych, u których dla podeszłego wieku, choroby, niedostatku wychowania, i nauk osłabione władze umysłowe, przewidzieć się dadzą, za pośrednictwem przyzwoitych zapytań, wedle możności przekonać się powinien, czyli też przez podstęp lub namowę nie zostały nakłonione do uczynionego rozporządzenia.

§. 153. W testamentach ustnych, sędzia, ile tylko być może, przez pilne wypytywanie się i powtorzone napomnienia, starać się musi o uprzątnienie wszelkich dwuznaczności w oznaczeniu dziedziców i substytucyi części działowéy dla każdego wyznaczyć się maiącéy, warunków przez testatora postanowionych, i co tylko powód podadź może do wątpliwości.

§. 154. Od samych tylko ciekawych zapytań, a więcéy ieszcze takich, przez które kto inny prócz dziedziców koniecznych, prawo do części obowiązkowéy maiących, testatorowi w celu opatrzenia go w testamencie lub kodycyllu mógł być przypomnianym, sędzia zupełnie wstrzymać się winien.

§. 155. Również w protokule, żadnych przy głównych okolicznościach nie musi uczynić poprawek ani skrobań, owszem tamte i dodatki potrzebne w końcu protokułu lub w przypisku na boku wyrazić, i przypiski takowe testatorowi lub świadkóm podać do podpisu.

§. 156. W oznaczeniu przedmiotów stanowczych od wszelkich wstrzyma się skracań i summy literami wypisze.

§. 157. Przy testamentach piśmiennych pod pieczęcią oddanych, sędzia w protokule przyięcia wyrazi, wiele na nim pieczęci, i iaki znayduie się napis.

§. 158. Sędzia, gdy przez zaniechanie takowych przepisów (§. 142 — 157.) poda powód do procesów, któreby inaczéy nie były wynikły, sam koszta onychże poniesie.

§. 159. Takowe więc zaniechania iako też nieużycie papieru stemplowanego, choć kary prawem oznaczone, iednak nieważności testamentu lub kodycyllu za sobą nie pociągaią.

§. 160. Zresztą sędzia pod przysięgą na swóy urząd wykonaną, obowiązany tak względem czynności przyięcia lub odebrania, iako też względem tego, co przy téy porze z treści rozporządzenia do iego przyszło wiadomości, sumienne zachować milczenie.

§. 161. Zapisy, które prawdopodobnie lub podług zapewnienia spadkodawcy nie przenoszą dwudziestéy części pozostałości iego, co własnoręcznie nai podpisanych kodycyllach bez oddania ich do sądu, zeznane być mogą. 2) O rozporządzeniach zasądowych.

§. 162. Do ważności iednak takowego rozporządzenia należy wyrażenie roku i dnia, w którym uczynione zostało.

Dod. §. 34. Sporządzenie kodycyllu przez kommissarza sprawiedliwości z przybraniem iednego świadka zastępuie mieysce własnoręcznego pisma.

§. 163. Jeżeli testator w testamencie swym wyraźnie postanowił, iż żadne pisma, któreby się znalazły w spadku, ważnemi być nie maią, pozostaie się przytém, chociażby postanowienie takowe w sądowym testamencie obięte w kodycyllu zasądowym odwołane zostało.

Dod. §. 35. Gdy spadkodawca w testamencie swym prawnie ważnym zastrzegł sobie prawo, uzupełnienia onegoż lub odmienienia w pismach zasądowych, a takowe znaydą się w spadku, też równą moc maią z testamentem.

Czyli takowe kodycylle, prócz własnoręcznego podpisu testatora, inne ieszcze mieć powinny warunki, zawisło to od postanowień w tym względzie w testamencie wytkniętych.

§. 164. Dziedzic gdy twierdzi, iż zapisy w zasądowym kodycyllu wyznaczone, przewyższaią dwudziestą część spadku, dowieść to powinien, przez podanie dokładnego spisu całéy pozostałości.

§. 165. Natenczas takowe zasądowe zapisy w ogół wzięte utrzymuią się tylko tak dalece, ile téyż dwudziestéy części nie przenoszą.

§. 166. W tym więc stosunku każdy poiedyńczy zapis zniżonym być winien.

§. 167. Gdy więcéy takowych zasądowych kodycyllów się znayduie, celem oznaczenia ważności onychże, zapisy w wszystkich wyznaczone, razem porachowane być muszą.

§. 168. Przeciwnie zaś zapisy testamentem sądowym obięte do porachunku nie należą.

§. 169. Ważnie też w takowych pismach zasądowych, uczynione być mogą postanowienia względem pogrzebu, względem opieki nad dziećmi, i innych podobnych maiątku nie tyczących się przedmiotów.

§. 170. Jak dalece spadkodawca mocen iest względem sposobu i zasad podziału pomiędzy dziedzicami swymi prawnymi w linii zstępnéy, uczynić rozporządzenie w takowych pismach zasądowych; w swém mieyscu iest postanowiono. (Cz. 2. Tyt. 2. Od. 5.)

§. 171. W innych przypadkach podobne przepisy względem podziału zasądowémi tylko pismami obięte, tyle tylko są ważne, ile sobie danie onychże, spadkodawca w testamencie swym zastrzegł.

§. 172. Gdy dowiedzioném być może, iż spadkodawca ustnie polecił przytomnemu dziedzicowi wydanie legatów, ten tu winien onegoż dopełnić w ilości odpowiadaiącéy dwudziestéy części swego działu.

§. 173. Rozkaz podobny wydany tylko do iednego z kilku dziedziców, lecz tym ce-

lem, iżby legat z całego spadku uiszczonym został, tém samém obowięzuie i nieprzytomnych współdziedziców tak dalece, ile legat nie przenosi dwudziestéy części całego spadku.

§. 174. Przeciwnie zaś rozkaz do przytomnego dziedzica, wydania legatu oznaczonéy rzeczy, która w testamencie zapisaną została nieprzytomnemu współdziedzicowi względem tego tu, żadnego niema skutku.

3) O testamentach uprzywileiowanych, *a*) oddanych panuiącemu,

§. 175. Rozporządzenie ostateczne, które sam Panuiący z rąk testatora odebrał, iest ważném, skoro tylko dowodnie okazaném zostanie, iż osobiście go oddał.

§. 176. Co do osób, które należą do rodziny Panuiącego, dość na tém, gdy dyspozycyą ostateczną choć tylko na piśmie oddadzą głowie familii, a taż następnie do archivum gabinetowego lub do sądu, w celu zachowania iéy oddaną została.

b) o testamentach militarnych.

§. 177. Rozporządzenia ostateczne osób woyskowych, w czasie rozruchów woiennych, wolne są od przepisnych formalności.

Dod. §. 36. Przepisy §. 183 — 187. względem testamentów militarnych piśmiennych, zastósowane być maią bez względu na to: czyli takowe w czasie będącego niebezpieczeństwa woiennego, czyli też na leżach kantonowych lub zimowych zdziałane zostały. Przepisy więc §. 188. 191. nie maią mieysca.

§. 178. Uwolnienie iednak takowe, zaczyna się co do woysk sądowych, tylko od czasu, gdy opuszczaiąc stanowiska swe lub garnizony na woynę wychodzą albo tamże przez nieprzyiaciela opasane zostaią; a co do służby morskiéy, od czasu wstąpienia na okręt.

§. 179. Przeciwnie zaś trwa aż do końca woyny, i ani przez zaięcie fortec lub leż zimowych, ani też przez zawieszenie broni, żadnéy nie doznaie przerwy.

§. 180. Wszystkim, którzy obowiązani są poyść za armią, chociaż nie należą do pełnienia istotnéy służby woyskowéy, toż uwolnienie służy.

§. 181. Toż samo ochotnikom, którzy się udali pod rozkazy kommenderuiącego officera.

§. 182. Również ieńcom woiennym i tym, którzy przez nieprzyiaciela iako zakładnicy zabranymi zostali.

§. 183. Testament piśmienny iest ważnym, skoro przez testatora własnoręcznie napisany i podpisany w pozostałości iego w czasie woyny przy nim będącéy się znaydzie.

§. 184. Nie zważa się w téy mierze wcale na kształt zewnętrzny takowego pisma; dość na tém: gdy toż opiewa dostatecznie wolę testatora względem rozporządzenia maiątkiem po iego zeyściu.

§. 185. Jeżeli testator podpisał tylko testament, dość na podpisie wspólnym choć iednego tylko świadka, gdy tenże uczynionym został w obozie przed nieprzyiacelem lub w istotnie obleżonéy fortecy.

§. 186. Swiadek ten mieć powinien wszelkie przymioty ważnego świadka testamentowego, i dość na tém: gdy tenże przyzna swóy podpis i przysięgą stwierdzi, iż pismo przez samego testatora do podpisu podaném mu zostało (§. 117. 118. 119.)

§. 187. Jeżeli świadek iuż nie exystuie, lub tenże nie iest zdolen przyznać swóy podpis, rzeczywistość tak iego iak i testatora podpisu przed przyznanie prawnych dziedziców, lub w inny sposób wynalezioną być musi.

§. 188. Prócz przypadku zagrażaiącego niebezpieczeństwa woiennego (§. 185.) pismo przez testatora podpisane tylko, podane być musi przez niego któremu z przełożonych iego officerów lub audytorowi, w przytomności dwóch świadków.

§. 189. Tenże zapisać musi na testamencie czas, kiedy mu został oddany, i napis takowy podać świadkom do podpisu.

§. 190. Testament takowym opatrzony napisem, przełożony officer lub audytor dopoty winien zachować, dopoki nie wydarzy mu się pora, oddadź go sądowi woiennemu należycie złożonemu, lub też innemu sądowi, w celu zachowania go.

§. 191. Nie uwłacza ważności testamentu; chociażby oddanie to nastąpiło dopiero po śmierci testatora.

§. 192. Rozporządzenia ustne osoby woyskowéy są ważne, gdy w czasie bitwy, przypuszczenia szturmu, lub innéy potyczki, albo bezpośrednio wprzód zeznane zostały przed dwiema wiaragodnymi świadkami (§. 117. 118. 119.) którzyby treść onychże przysięgą stwierdzić zdołali.

Dod. §. 37. Równą ważnością zaszczyca się rozrządzenie ustne zeznane przed officerem sztabowym.

§. 193. Jednakowoż takowe ustne tylko testamenta, o tyle tylko są ważne, ile testa-

tor w téyż bitwie, szturmie lub potyczce, albo przed uleczeniem otrzymaney w nich rany, życie utracił.

Dod. §. 38. Takowe rozporządzenia ustne, ieżeli odwołanémi, lub odmienionémi nie zostały, dopóty zachowuią się w swéy mocy, dopóki półki po skończoney woynie nie powrocą do swych stanowisk.

§. 194. Prócz wytkniętych tu okoliczności (§. 192. 193.) testament militarny lub kodycyll ustnie uczyniony, tylko natenczas iest ważnym, gdy tenże przed przełożonym testatora officerem lub audytorem w przytomności dwóch świadków został zeznanym, wywód słowny w téy mierze spisanym, i tenże przez officera lub audytora i przez świadków podpisanym.

§. 195. Do takowego to wywodu słownego ściągaią się również przepisy dane na przypadek w §. 188. 191. wytknięty, ściągaiące się do testamentów militarnych piśmiennych.

§. 196. Ważny testament militarny, (prócz przypadku w §. 192. 193. wytkniętego) zostaie ważnym i po skończoney woynie, iednak na rok ieden po zawarciu pokoiu.

§. 197. Testamenta militarne zbiegow, w skutek występku dezercyi, utracaią swą ważność, i takowéy im uzyskane przebaczenie nie przywraca.

c) O innych uprzywilejowanych testamentach.

§. 198. Prawo zeznania testamentu po militarnemu, rozciąga się również do osób cywilnych, skoro też dla chorób zarazliwych lub niebezpieczeństwa woyny do sądu udawać się nie mogą.

§. 199.

§. 199. Prawo takowe zaczyna się z dniem, w którym mieysce lub okolica z powodu wybuchłéy choroby zostanie zamkniętém, lub sądy mieysca przestaią być czynnemi, z powodu zagrażaiącego niebezpieczeństwa woyny.

§. 200. W takowym razie mieysce sędziego lub oficera może zastąpić ktora z osób sądowych, chociaż nawet nie delegowana, również xiądz lub kapelan, albo lekarz mieysca pobytu testatora, albo też kommissarz sprawiedliwości lub notaryusz.

§. 201. Testamenta podobne są ważne na rok po otworzeniu mieysca lub przywrócenia zwyczaynego biegu czynności sądowych.

§. 202. Prócz przypadku, iż rząd z powodu zaraźliwych chorób nakazał zamknięcie mieysca lub okolicy, okoliczność ta: że sam testator takową był złożony chorobą, zaniechania formalności prawnych usprawiedliwić nie może.

§. 203. Przeciwnie też sądy powszechnie niemogą się wymawiać od przyimowania lub odebrania ostatecznych rozporządzeń od takowych to chorych, przy zachowaniu przecież potrzebnych ostrożności.

§. 204. Jednak sędzia w razie, gdyby z powodu zdziałania takowéy czynności, oczywiste i wyraźne zagrażało niebezpieczeństwo dla iego życia, do wystawienia się na nie znaglonym być niemoże. (§. 76.)

§. 205. Ktokolwiek znayduie się na okręcie w podróży morskiéy, testament militarny sporządzić iest mocen.

§. 206. Przełożony okrętu zastępuie mieysce oficera.

§. 207. Testament takowy tyle tylko iest ważnym, ile testator rzeczywiście na morzu, przed wniyściem ieszcze do portu, albo też chociaż po wniyściu do portu, tak krótko potém zemrze, iż nie był w stanie powtórzenia swéy dyspozycyi, lub zatwierdzenia iéy przed sądem należycie złożonym.

VI. Ogłoszenie testamentów i kodycylów.

§. 208. Żaden testament lub kodycyl nie prędzéy, iak po zeyściu testatora, ma być ogłoszonym.

§. 209. Jeżeli ogłoszenie z omyłki lub uchybienia nastąpiło wcześnieysze, rozporządzenie ostateczne nie utraca wprawdzie przez to swéy ważności.

§. 210. Sędzia iednak, skoro to dostrzeże, winien donieść o tém z urzędu testatorowi, zostawuiąc mu dalsze przedsięwziąć środki.

§. 211. Gdy testator uzna za dobre sporządzić inny testament, sędzia, z którego grubego lub miernego uchybienia zawcześnie został ogłoszonym, obowiązany ponieść koszta takowéy powtórnéy dyspozycyi, z wolnym regresem do tego, który go do téyże powodował omyłki.

§. 212. Gdy zeyście testatora nie iest znaném, domagaiący się ogłoszenia testamentu lub posiadania pozostałości, winien toż udowodnić (Tyt. 1. §. 34. seq.)

§. 213. Skoro zaś iest wiadomém lub udowodnioném, krewni iego lub ktokolwiek bądź okazuiący prawdopodobnie, iż ma w tém interes, ogłoszenia testamentu domagać się może.

§. 214. Szczególniéy zaś ci maią do tego prawo, w których ręku się znayduie świadectwo sądownego złożenia testamentu (§. 112.)

§. 215. Jeżeli świadectwo takowe pomiędzy papierami nieboszczyka znalezioném być nie może, sędzia mocen, bez dalszéy przewłoki uznać ie za umorzone i przystąpić do ogłoszenia testamentu.

§. 216. Gdy w sześć tygodni po wiadomém zeyściu spadkodawcy, nikt nie domaga się otworzenia testamentu lub kodycylu, sędzia z urzędu tém zaiąć się winien.

§. 217. Po upłynieniu więc tego czasu, dziedzice prawni ogłoszeniu testamentu sprzeciwiać się nie mogą.

Dod. §. 39. Gdy po zeyściu testatora dwa znayduią się sądownie złożone testamenta, a w ostatnim pierwszy zupełnie został uchylonym, dawnieyszy musi pozostać nieotworzonym, przez przeciąg czasu, w którym późniéy złożony, o nieważność zaskarzonym być może.

§. 218. Jeżeli od czasu złożenia testamentu upłynęło lat pięćdziesiąt i sześć, a w czasie tym, ani ogłoszenie przez kogokolwiek domaganém nie zostało, ani też o życiu lub śmierci testatora nic pewnego do wiadomości sądu nie doszło, tenże o exystencyi takowego testamentu uwiadomienie iedno w gazetach prowincyi do wiadomości publicznéy podać, i interesentów do domagania się publikacyi wezwać powinien.

§. 219. Gdy w ciągu sześciu miesięcy nikt się nie zgłosi, któryby mógł popisywać się prawem żądania publikacyi; sędzia sam winien otworzyć testament, i zayrzeć, czyli w nim znayduią się zapisy dla instytutów dobroczynnych.

§. 220. W razie, iż takowe znayduią się zapisy, sędzia winien donieść o tém przełożonym obdarowanych niemi instytutów, i zostawić onymże, iżby dochodzili wiadomości o życiu lub śmierci testatora, i w miarę okoliczności domagali się formalnéy publikacyi.

§. 221. Po takowém uwiadomieniu, iako też w przypadku nieznalezienia podobnych zapisów, sędzia załączy do testamentu wywód słowny względem całéy téy czynności, zapieczętuie go na nowo pieczęcią sądową, i nadal w archiwum sądowém zachowa.

§. 222. Względem reszty osnowy takowego formalnie nieogłoszonego testamentu, sędzia nayściśleysze, na przysięgę urzędową zachowa milczenie.

§. 223. Do każdego ogłoszenia testamentu, bądźto z urzędu, bądź na wniosek maiącego w tém interes, przedsięwziętego, sędzia winien przypozwać znanych mu w mieyscu będących prawnych dziedziców.

§. 224. Jeżeli dziedzice nie są znani sędziemu, lub w mieyscu się nie znayduią, do czynności ogłoszenia pełnomocnik z urzędu dla nich wyznaczony być musi.

§. 225. Przed otworzeniem testamentu przedstawione być muszą zgłaszaiącym się interesentom lub ich zastępcy, pieczęcie i następnie podpis testatora, i o tém uczyniona wzmianka w protokule ogłoszenia.

§. 226. Oryginał otworzonego testamentu lub kodycylu, powszechnie pozostaie w schowaniu sądu (§. 237.)

§. 227. Każdy okazuiący, iż ma w tém interes, żądać może wydania mu dowodnych wypisów.

§. 228. Dziedzice też prawni, którychby testament całkiém lub w części ominął, żądać mogą przedstawienia im oryginału pod dozorem sądu.

§. 229. Gdy spór zaydzie względem testamentu, a sędzia instrukcyą wyprowadzaiący, w celu wyiaśnienia czynów w sporze będących, znayduie potrzebę przeyrzenia oryginału; zakaz nawet testatora nie może przeszkadzać przedstawieniu go przełożonemu sądu, lub do instrukcyi delegowanemu.

§. 230. Wszystkim tym, dla których w testamencie prawo dziedziczenia lub legat iest wyznaczonym, ieżeli się przy publikacyi nie zgłosili, winien sędzia kosztem spadku udzielić o tém wiadomość.

§. 231. Nieprzytomnym wiadomość ta przez pocztę, z pobytu nieznanym przez iedno iéy umieszczenie w gazetach prowincyi, udzieloną być ma.

§. 232. Gdy ten, którego zawiadomienie się tyczy, zostaie pod opieką, do sądu opiekuńczego wystósowane być musi.

§. 233. W mieysce przypisanego w §. 230, 231, 232 uwiadomienia, przez Sąd z urzędu uczynić się maiącego, wolno mu wyznaczyć nieprzytomnym lub z pobytu nieznanym interesentom pełnomocnika z urzędu, któryby zasięgał potrzebnych bliższych wiadomości, i uwiadomieniem, kogo należy, się zaiął.

§. 234. Pełnomocnik ten, w ciągu sześciu tygodni po daném mu zleceniu, winien donieść sędziemu, w iaki sposób takoweż dopełnił.

§. 235. Sędzia iest mocen zostawić ustanowionemu dziedzicowi uskutecznienie rzeczonego uwiadomienia.

§. 236. W tym razie winien dopilnować z urzędu, aby dziedzic wykazał do akt: iż i w iaki sposób dopełnił danego mu zlecenia.

§. 237. W wszelkich przypadkach, gdy sędzia, u którego testament złożony i ogłoszony został, nie iest sędzią właściwym spadkodawcy, tamten zaraz po ogłoszeniu, winien temu tu przesłać oryginał wraz z protokułem publikacyi, zatrzymuiąc u siebie dowodne wypisy.

§. 238. Tenże sędzia właściwy, celem dalszego uwiadomienia interesentów winien potrzebne wydać rozporządzenia podług przepisów §. 230 — 236.

Dod. §. 40. Pod wyrazem sędzia właściwy, ma się rozumieć sąd osoby spadkodawcy za czasu życia iego. Sąd więc cywilny żądać nie może wydania mu oryginału testamentu, który u władzy osoby woyskowéy złożonym został.

§. 239. Testamenta, w których kościołowi, lub innemu instytutowi dobroczynnemu dziedzictwo lub legat wyznaczono, sądy niższe w kopii muszą przesłać sądowi prowincyi głównemu.

§. 240. Testamenta militarne, ci, którym ie powierzono, lub którym po zeyściu testatora do rąk się dostały, winni oddać natychmiast sądom woyskowym, które oneż, wraz z odebranemi przy téy porze wiadomościami względem okoliczności sporządzenia testamentu towarzyszących, sądom cywilnym prześlą w celu ogłoszenia i dalszego rozporządzenia.

Dod. §. 41. Militarne testamenta ci, którym ie powierzono, lub którym po zeyściu testatora do rąk się dostały, winni oddać natychmiast

sądom woyskowym. Te tu są obowiązane onez ogłosić i względem spadku woyskowego pod ich zarządem będącego doprowadzić do skutku: następnie zaś wypis dowodny testamentu przesłać sądom cywilnym do dalszego postępowania względem reszty pozostałości.

§. 241. Inne testamenta uprzywileiowane, podobnież rozporządzenia zasądowe, przez tych, co w ręku ie maią, zaraz po zeyściu testatora sądom iego właściwym do publikacyi podane być muszą.

VII. Skutki testamentów i kodycyli należycie sporządzonych i ogłoszonych.

A. Co do mianowania dziedzica. Posiadania dziedzictwa.

§. 242. Mianowany testamentem ważnym dziedzic dostępuie z niego prawa, przyięcia po ogłoszeniu onegoż dziedzictwa i obięcia go w posiadanie (Tyt. 9. §. 367. seq.)

§. 243. Ktokolwiek z mocy prawa dziedziczenia bądź to z testamentu, bądź z prawnego następstwa, dostąpił w dobrey wierze posiadania dziedzictwa, ten dopóty przy nim broniony być ma, dopóki nieprawdziwość iego tytułu posiadania, i lepsze prawo poszukuiącego dziedzictwo okazaném nie zostanie.

§. 244. Jeżeli nikt ieszcze nie iest w posiadaniu dziedzictwa, sędzia dać go obowiązany dziedzicowi, formalnym sądowym testamentem mianowanemu, choćby ieszcze iego prawo dziedziczenia było w sporze.

§. 245. Gdy więcey podobnych testamentów się wynaydzie, dziedzic późnieyszym mianowany, szczególniey domagać się może, posiadania dziedzictwa.

§. 246. Sędzia uznaiąc, iż żądanie zaprzeczaiącego prawo mianowanego dziedzica, na pozór iest usprawiedliwione, może nakazać: aby przed oddaniem spadku mianowanemu dziedzicowi, kosztem strony przegrywaiącey,

sądowy inwentarz pozostałości sporządzonym został.

§. 247. Innych środków zabezpieczenia, poszukuiący dziedzictwa pod temi tylko okolicznościami żądać iest mocen, pod któremi założenie aresztu wedle przepisów ordynacyi procesowéy iest dozwoloném.

§. 248. Ktokolwiek dopomina się poiedyńczych szczegółów lub zbioru rzeczy z pozostałości, po to do posiadacza pozostałości udawać się może.

§. 249. Dziedzic w militarnym lub innym uprzywileiowanym testamencie mianowany, co do obięcia w posiadanie dziedzictwa, powszechnie też same ma prawa (§. 242. seq.)

§. 250. Dopóki iednak ieszcze rzeczywistość pisma lub podpisu testatora lub innych przy testamencie działaiących osób przyznaną lub wykazaną nie została, i dopóki w razie §. 192. świadkowie podania swoiego pod przysięgą nie stwierdzili, dopóty dziedzic w podobnym ustanowiony testamencie dopominać się posiadania pozostałości nie może.

§. 251. Owszem pozostałość takowa powszechnie pod zachowaniem i zarządem sądu dopóty musi pozostać, dopóki roztrzygnioném nie zostanie, czyli istotnie exystuie uprzywileiowany testament.

§. 252. Jeżeli iednak rzeczywistość mniemanego testamentu uprzywileiowanego iakożkolwiek iest udowodnioną, mocen iest sędzia wydać ustanowionemu dziedzicowi pozostałość za poprzedniczém okazaniem dostatecznego bezpieczeństwa.

§. 253. W obu iednak przypadkach (§. 251. 252.) sądowy inwentarz spadku sporządzonym być musi.

§. 254. Gdy kto pozostałość swoią iedney lub kilku osobom w ten sposób zapisał, iż ztąd zamiar przeznaczenia dla nich całego ogółu wyłączenie wynika; dziedzice prawni za zupełnie wyłączonych się uważaią. Wyłączenie dziedziców prawnych.

§. 255. Jeżeli zatém w skutek rozporządzenia ostatecznego przy podziale pomiędzy ustanowionymi dziedzicami, ieden lub drugi szczegół lub cząstka, do spadku należąca, okaże się rozporządzeniem nie obiętą, iednak dziedzice prawni do tego prawa rościć nie mogą (§. 264. seq.)

§. 256. Jeżeli iednak spadkodawca nierozrządził względem samego prawa dziedziczenia, lecz wyraźnie tylko względem pewnych szczegółów, summ lub części swoiego spadku; w tym razie samo prawo dziedziczenia, i wszystko co do spadku należy, ile względem niego nie rozrządzono, na prawnych spada dziedziców.

§. 257. Żadney w tém nie czyni różnicy, chociażby testator tych, którym takowe zapisał pewne części, szczegóły lub summy, nazwał dziedzicami.

§. 258. Owszem oni w stosunku względem prawnych dziedziców, uważaią się tylko za legataryuszów.

§. 259. Gdy kto od czasu pewnego lub do pewnego czasu dziedzicem został ustanowiony; rozrządzenie podobne poczytuie się za substytucyą fideikommissalną.

§. 260. W pierwszym przypadku dzie-

dzic testamentem mianowany, w drugim dziedzic prawny za podstawionego się uważa.

Prawa kilku ustanowionych dziedziców.

§. 261. Gdy kilka osób bez bliższego oznaczenia, dziedzicami ustanowione zostały, nabywaią one w równych częściach dziedzictwo.

§. 262. Jeżeli iednemu z współdziedziców przed innymi rzecz pewna lub summa zapisaną została, uważa go się w tym względzie za legataryusza.

§. 263. Również tenże, któremu testamentem rzecz pewna lub summa za dział iego wyraźnie przekazaną została, w stósunku do innych dziedziców, za legataryusza tylko się uważa.

§. 264. Jeżeli testator w podziale pomiędzy ustanowionymi przez niego dziedzicami uczynionym, całą nierozrządził pozostałością, reszta na wszystkich istotnie współdziedzicami mianowanych spada (§. 254. 255).

§. 265. Jeżeli kilku dziedziców powołanymi zostało do dziedziczenia pewnych w stósunku do całości oznaczonych części lub kwot, pozostałość podług takowych oznaczonych części spada na nich.

§. 266. Jeżeli iednak testator bez oznaczenia cząstek dziedzictwa, cały spadek, prócz takowéy reszty, pomiędzy kilku dziedziców podzielił, ciż do niéy równe maią prawo.

§. 267. Dziedzice, którzy za legataryuszów tylko uznani być mogą (§. 263), od uczestnictwa w dziedziczeniu takowéy reszty są wyłączeni.

§. 268. Gdy testator iednemu lub więcéy z kilku wyznaczonych dziedziców cząstki ich dziedziczne wyraźnie przekazał, innym

zaś podobnéy nie wyznaczył cząstki, ci tu, a ieżeli ich iest więcéy, resztę w równych częściach nabywaią.

§. 269. Jeżeli testator wyznaczeniem kwot dziedzicznych, massę w ten sposób wyczerpnął, iżby dla tego, lub dla tych, których udział oznaczonym nie został, nic nie pozostało; w tym razie inni współdziedzice onemu lub onymże, w stósunku ich cząstek, tyle muszą udzielić, ile potrzeba do porównania ich z tym, któremu w testamencie udział naymnieyszy został przeznaczonym.

§. 270. Jeżeli kwoty dziedziczne innych sukcessorów równéy są wielkości, natenczas temu, którego udział oznaczonym nie został, tyle muszą udzielić, iżby z każdym z nich porówno zatrzymał.

§. 271. Prelegaty (§. 261) iednemu lub drugiemu z innych dziedziców poczynione, w porównaniu takowém nie liczą się.

§. 272. Gdy dziedzic, którego cząstka dziedziczna w razie §. 269 oznaczoną nie została, ma prawo do cząstki obowiązkowéy; taż uzupełnioną być musi bez względu na to: czyliby więcéy lub mniéy wynosiła, iak udział naymniéy biorącego współdziedzica.

§. 273. Jeżeli w razie §. 269, dziedzicowi bez dalszego oznaczenia ustanowionemu rzecz pewna lub summa z spadku sposobem prelegatu przeznaczoną została; wszelakoż mu cząstka iego bez porachowania prelegatu, wydaną być winna.

§. 274. Zresztą przepisy §. 269—273 maią mieysce, chociażby testator takowego dziedzica wyraźnie tylko do reszty był po-

wołał, lub potrącenia wszelkie z cząstek drugich współdziedziców wyraźnie był zakazał.

§. 275. Jeżeli iednak testator niektórym nie na pewne kwoty wyznaczonym dziedzicom, tyle poiedyńczych szczegółów lub summ zapisał, iż spadek onymże zupełnie wyczerpany, a dla innych współdziedziców nic nie pozostaie; ci tu niczego od tamtych dopominać się nie mogą.

§. 276. Owszem w takowym razie toż samo ma mieysce, co postanowiono na przypadek, gdy pozostałość legatami wyczerpaną zostaie.

§. 277. Gdy ieden tylko mianowany dziedzic, nim być nie chce, lub nie może; w braku podstawionego dziedzica cała pozostałość spada na dziedziców prawnych.

§. 278. Toż samo ma mieysce, gdy kilku iest mianowanych dziedziców, ci zaś wszyscy dziedzictwa przyiąć niemogą lub niechcą, i nikt na ten przypadek podstawionym nie został.

§. 279. W obu przypadkach (§. 277. 278.) dziedzice prawni wstępuią w mieysce ustanowionych dziedziców, i w ich obowiązek dopełnienia rozporządzeń spadkodawcy, co do legatów i innych przedmiotów.

§. 280. Wtenczas iednak, gdy rozporządzenie spadkodawcy tycze się czynu ściągaiącego się tylko do osoby mianowanego dziedzica, prawny dziedzic w mieysce iego wstępuiący, ani do tegoż czynu, ani do wynagrodzenia zań przytrzymanym być niemoże.

Prawo przybytku.

§. 281. Jeżeli przeciwnie z pomiędzy kilku ustanowionych dziedziców, ieden tylko lub drugi dziedzicem być niechce lub nie-

może, dział tym sposobem bezdziedziczny, w braku podstawionéy osoby, innym dziedzicom przybywa.

§. 282. Przybytek takowy dzieie się w tym samym stósunku, podług którego spadek główny, w moc testamentu lub ustaw, pomiędzy współdziedziców podzielonym być winien. (§. 261 seq.)

§. 283. Dziedzice, którzy tylko za legataryuszów uważani być mogą, żadnego w takowym przybytku nie maią udziału. (§. 256. 257. 258. 262. 263).

§. 284. Rzeczy i prawa kilku dziedzicom razem na ich cząstki działowe przeznaczone, na przypadek wystąpienia iednego z tychże wspólników, spadaią na drugich, z wyłączeniem innych dziedziców.

§. 285. Jeżeli testator wyraźnie przybytek zabronił, w każdym razie cząstka działowa bezdziedziczna spada na dziedziców prawnych.

§. 286. Ten, dla którego ustawy takowy przeznaczaią przybytek, nie może się z przyięcia go wymawiać, ieżeli własny swóy dział chce zatrzymać.

§. 287. Wszelakoż tych, którym z przybytku takowego są przeznaczone legaty, tak dalece tylko zaspokoić iest obowiązany, ile przypadła nań cząstka działowa na ten koniec wystarcza.

B. Co do legatów w ogolności.

§. 288. Własność rzeczy i praw testamentem komu w sposobie legatu zapisanych, powszechnie z dniem zeyścia spadkodawcy przechodzi na legataryusza. (§. 377 seq.)

§. 289. Za legaty w gotowiźnie uiścić się maiące, wszyscy współdziedzice wspólnie

odpowiadaią, ieżeli spadkodawca zaspokoienia legatu, iednemu z pomiędzy nich wyraźnie nie polecił.

290. Względem takowych legatów pieniężnych, legataryusz ma prawo żądania z całéy pozostałości, ile iéy po potrąceniu długów pozostanie, bezpieczeństwa, bez szczególnego nawet pozwolenia dziedziców, również służy mu pierwszeństwo w ustawie konkursowéy, bliżéy oznaczone na maiątku nawet dziedziców.

§. 291. Równe ma prawo ten, któremu szczególnie oznaczone rzeczy zapisane zostały, co do wartości onychże, gdy dziedzice za nich odpowiadać muszą.

§. 292. Gdy dziedzice przed zaspokoieniem wszystkich na nich wspólnie włożonych legatów, spadkiem się dzielą; legataryuszom te same do każdego z współdziedziców służą prawa, iakie maią w podobnym razie wierzyciele pozostałości. (Tyt. 17. Oddz. 2.)

§. 293. Legataryusz, na którego włożono obowiązek zdania legatu na trzeciego, zostaie względem tegoż w stósunku dziedzica.

§. 294. W niedostatku bliższych postanowień spadkodawcy, legataryusz żądać może wydania, lub wypłaty legatu, zaraz po upłynieniu prawem oznaczonego czasu, do namyślenia się względem przyięcia dziedzictwa (Tyt. 9. §. 383 seq.)

§. 295. Tylko, gdy względem ważności ostatecznego rozporządzenia spór zachodzi, winien legataryusz oczekiwać końca procesu.

§. 296. Również dziedzic, który warunkowo tylko przyiął spadek, zatrzymać może legat dopóty, dopóki prawnie wykazane nie

będzie, czyli pozostałość wystarcza na zaspokoienie długów i legatów.

§. 297. Przeciwnie zaś legataryusz, równie iak wierzyciel pozostałości, nastawać o to może, aby dziedzic złożył inwentarz i domagał się otworzenia procesu likwidacyinego.

§. 298. Bronienie spadku naprzeciw czynionym do niego poszukiwaniom, głównie wprawdzie należy do dziedziców, i co naprzeciw nim zawyrokowane zostanie, temu również legataryusze poddać się muszą.

§. 299. Wszelakoż im wolno zgłosić się w processach spadku tyczących się, ieżeli okazać mogą, iż w tém maią interes, i naprzeciw wyrokom niepomyślnym dla massy, bez przystępu nawet dziedziców założyć i popierać dozwolone środki prawne, własnym iednak nakładem.

§. 300. Cóżkolwiek wierzyciele pozostałości z pretensyi swych ustępuią torem zgody, lub przez układy; to massie, a nie dziedzicowi na iego osobę w pomoc przychodzi.

Gdy oznaczone rzeczy lub prawa, legowane zostały.

§. 301. Gdy wierzyciel pozostałości rości pretensye do oznaczonych rzeczy lub praw legatem zapisanych, dziedzic donieść o tém legataryuszowi, a ten tu, prowadzeniem takowego processu własnym kosztem zaiąć się winien.

§. 302. Gdy opłaty lub daniny pewne rocznie, lub w inny oznaczony czas znów przypadaiące, testamentem legowane zostały; czas pobierania ich liczy się od dnia zeyścia spadkodawcy.

§. 303. Jeżeli iednak zapisany komu został użytek lub używanie nieruchomości, zabudowania, lub innéy oznaczonéy rzeczy, nie prędzéy iak od upłynienia czasu, do namyślenia się względem przyięcia dziedzictwa, dopominać go się może.

§. 304. Z zapisanych czynszów pieniężnych, dziesięcin, i innych podobnych danin stałych, legataryuszowi należą się tylko raty po śmierci spadkodawcy przypadłe.

§. 305. Rzecz legowana wydaną być musi legataryuszowi, w stanie takim, w iakim się znaydowała w czasie spadku dziedzictwa, z wszystkimi oraz odtąd przybytkami i przyrostkami.

§. 306. Aż do czasu oddania, winien dziedzic zachować i zarządzać rzeczą na korzyść legataryusza.

§. 307. Wszelakoż z owoców i użytków, za czas od śmierci spadkodawcy, aż do przyięcia dziedzictwa, tyle tylko wydać powinien, ile sam ich uzyskał.

§. 308. I z czasu swego zarządu za grube tylko uchybienie dziedzic odpowiada.

§. 309. Jeżeli iednak bez przyczyny ociąga się z wydaniem legatu, nad czas prawem oznaczony, (§. 294. seq.) wszelkie skutki prawne przewłoki musi ponosić.

§. 310. Niemniéy dziedzic dopuszczaiący się takowéy nieprzyzwoitéy przewłoki, od tego czasu za nierzetelnego posiadacza się uważa.

§. 311. Legataryusz samowładnie posiadania rzeczy zapisanéy przywłaszczać sobie nie może.

§. 312.

§. 312. Oddanie czyli wręczenie legatu dzieie się kosztem legataryusza, ieżeli testator przeciwnie nie postanowił.

§. 313. Jeżeli dziedzic sprzedał rzecz legowaną, winien legataryuszowi wynagrodzić wszelką stratę.

§. 314. Jak dalece legataryusz rzecz samą u trzeciego musi poszukiwać posiadacza, i względem tego, co temu tu musi powrócić, mocen iest patrzeć dziedzica; to wedle przepisów o poszukiwaniu własności wyrozumieć należy (Tyt. 15.)

§. 315. Legat upada, ieżeli rzecz zapisana w czasie spadku dziedzictwa, cale iuż w pozostałości nie znayduie się.

§. 316. Przeciwnie zaś w niczém nie uwłacza ważności legatu, gdy testator zbył wprawdzie rzecz zapisaną, lecz takową ieszcze przed swém zeyściem odzyskał, takowa więc ieszcze istotnie znayduie się w spadku.

§. 317. Jeżeli rzecz co do swéy istoty, chociaż pod zmienionym kształtem znayduie się w spadku, legat ważnym zostaie.

§. 318. Jeżeli testator istocie rzeczy legowanéy, bez dalszego dodatku, lub połączenia iéy z inną, kształt zmienny nadał, legataryusz zamiast zapisanéy, rzecz odmienioną dostanie.

§. 319. Lecz gdy testator odmieniaiąc kształt, zarazem istotę pomnożył, lub z inną połączył, pomieszał lub w inny sposób złączył, legataryusz musi zaprzestać na wynagrodzeniu mu pospolitéy wartości istoty zapisanéy rzeczy.

§. 320. Gdy się okazuie, iż odmiana kształtu nastąpiła bez wiedzy i przychylenia

się testatora; legataryusz w razie §. 318. ma wybor, czyli zechce przyiąć rzecz odmienioną, lub też żądać zapłacenia mu pospolitéy wartości zapisanéy mu rzeczy, iaką miała w czasie odmiany.

§. 321. W przypadku iednak §. 319. legataryusz dopomnieć się tylko może, takowéy to wartości legowanéy rzeczy, iaką miała przed odmianą.

§. 322. Jeżeli testator wzięte za sprzedaną rzecz pieniądze, aż do śmierci swéy oddzielnie zachował; takowe zamiast zapisanéy rzeczy legataryuszowi wydane być muszą; chybaby dziedzic dowiodł sprzeciwiaiące się temu oświadczenie woli testatora.

§. 323. Gdy spadkodawca rzecz zapisaną sam oddał legataryuszowi, ten tu o nią dalszego niema prawa do pozostałości.

§. 324. Jeżeli iednak spadkodawca własność rzeczy przeniosł na legataryusza, przez uciążliwą umowę, a to, co ten tu miał dać w zamianę, całkiem lub w części aż do śmierci mu poczekał; należytość takowa uważa się w moc legatu za umorzoną, ieżeli nie zaszło wyraźnie temu przeciwne oświadczenie woli testatora.

§. 325. Legataryusz musi przeiąć rzecz mu zapisaną, z wszelkimi w czasie śmierci spadkodawcy na niéy będącemi ciężarami, ieżeli testator co innego wyraźnie nie postanowił.

§. 326. Jeżeli więc rzecz iest zastawioną, lub zaintabulowanemi hipotekami obciążoną, ciężary takowe legataryusz, bez wszelkiéy z strony dziedzica dopłaty, lub w to wchodzenia, zaspokoić iest obowiązanym.

§. 327. Jeżeli rzecz wraz z kilku innnemi iest zastawioną, legataryusz winien tylko część summy zastawnéy, w miarę wartości rzeczy zapłacić, i mocen iest przytrzymać dziedzica, aby rzecz z pod prawa zastawu uwolnił.

O legatach pieniężnych.

§. 328. Gdy oznaczona summa pieniężna legowaną została, dziedzic od upłynienia czasu namyślenia się względem przyięcia spadku, procent kraiowy z niéy winien opłacać.

§. 329. Od takowego obowiązku dziedzic uwolnić się tylko może złożeniem w sądzie summy zapisanéy, tak dalece, ile złożenie takowe ustawami iest dozwolone. (Tyt. 16. Oddz. 3.)

§. 330. Czas oddania lub zapłacenia rzeczy, lub summy legowanéy, iest tylko wyznaczony na korzyść dziedzica; ten zatém iest mocen prędzéy ieszcze iedno lub drugie dopełnić.

§. 331. Jeżeli dziedzic w wypłacie legatu, przez swą winę przewłoki się dopuszcza, winien również procent z przewłoki ponosić.

§. 332. Prócz przypadku §. 325. legataryusz do współponoszenia ciężarów pozostałéy massy pociągnionym być niemoże.

Jak dalece legataryusze należą do ponoszenia ciężarów dziedzictwa.

§. 333. Dziedzic więc z tego powodu, iż po zaspokoieniu długów i legatów, dla niego żaden dział dziedzictwa nie pozostanie, legataryuszom nic potrącać nie może.

§. 334. Jeżeli iednak pozostałość nie wystarcza na zapłacenie długów, uzupełnienie cząstki obowiązkowéy, lub na zaspokoienie innych legatów, legataryusze w miarę poczy-

nionych im zapisów, również do tego należeć, lub potrącić z nich, dać sobie muszą.

§. 335. Darowizny nawet na przypadek śmierci uczynione, do dopiero rzeczonego obowiązku należą.

§. 336. Wartość rzeczy legowaney, w miarę którey przykładanie się ma nastąpić, z względem na czas otworzonego spadku, sądownie oszacowaną być musi, ieżeli strony w tey mierze zgodnie porozumieć się niemogą.

§. 337. Gdy która z stron nie zaprzestaie na taxie, żądać może sprzedaży sądowey.

§. 338. Legataryuszowi, wymawiaiącemu się od przykładania się, wolno zrzec się legatu, chociażby nawet iuż rzecz był odebrał.

§. 339. Jeżeli więc rzecz chce oddać, musi zarazem zwrócić pozostałości miane przez czas posiadania użytki.

§. 340. Z użytków iednak może potrącić wydatki na pobieranie ich i na utrzymanie rzeczy łożone.

§. 341. Zresztą co do polepszeń, pogorszeń i w innym względzie, uważa się za rzetelnego posiadacza.

§. 342. Jeżeli legataryusz wprzód ieszcze, nim żądano po nim przykładania się do ciężarów dziedzictwa, rzecz mu legowaną w dobrey wierze zaprzedał, należeć do nich tylko może w miarę odebraney ceny kupna.

§. 343. W wszelkich innych przypadkach, gdy legataryusz rzecz mu zapisaną sprzedał, a zatém dla uwolnienia siebie od obowiązku przykładania się, iuż iey zwrócić

nie może, uważa się na wartość, iaką miała w czasie otworzenia spadku.

§. 344. Wszelakoż legataryusz za pogorszenia, które rzecz w iego posiadaniu dowodnie, bez grubego iego uchybienia poniosła; niemniéy za zupełne bez podobnéy winy zaginienie rzeczy, nie iest w odpowiedzi.

§. 345. Długi i inne ciężary dziedzictwa, z massy pozostałości i do niéy należącego maiątku zaspokoione być muszą.

§. 346. Legataryusze więc, którym tylko prawo wszechużytku, lub pewne rocznie albo w oznaczonych ratach przypadaiące daniny lub opłaty zapisane zostały, do ciężarów rzeczonych w tym tylko stósunku należą, ile kapitał, z którego wzmiankowana dla nich przychodzi należność, przez opłatę z niego przypadaiącą zmnieyszonymby został, a zatém użytek lub opłata, albo danina im zapisana zmnieyszoną byćby musiała.

§. 347. Celem oznaczenia ilości, w któréy takowe roczne należności legataryuszów zostaią zniżone, też nayprzód na kapitał porachowane być muszą.

§. 348. Na zasadzie iakiego procentu na kapitał porachowane być maią, to podług prawdopodobnego ciągu życia legataryusza, z względem na zasady w naybliższych instytutach wdów, opłat na przeżycie lub tontyn przyięte, oznaczoném być winno.

§. 349. W stósunku więc takim, w iakim od wynalezionego tym sposobem kapitału, przykładanie się do ciężarów dziedzictwa musi nastąpić, zmnieysza się roczna legataryuszowi zapisana należność.

§. 350. Jeżeli więc naprzykład z legatu na rok czterdzieści talarów wynoszącego, kapitał wedle przepisów §. 348, wynosiłby pięćset talarów, a z legatów przypadałoby do ciężarów dziedzictwa zapłacić pięćdziesiąt od sta; w tym razie legataryusz takowy, na roczney opłacie dwudziestu talarów musi zaprzestać.

§. 351. W stósunku, w iakim korzyść głównego legataryusza przez przykładanie się do ciężarów dziedzictwa, zostaie zmnieyszoną, zniża się również korzyść tego, któremu tamten z woli spadkodawcy legat wydać powinien.

Co z prawa wypada, gdy pozostałość przez legaty wyczerpaną zostanie.

§. 352. W przypadku wyczerpania spadku na zaspokoienie poiedyńczych legatów, wszyscy legataryusze wedle zasad powyższych ponosić muszą ciężary dziedzictwa w stósunku przypadłych im korzyści.

§. 353. Do dziedzica iednak testamentowego lub prawnego podług przepisów ordynacyi procesowéy, należy zarząd i podział pozostałości.

§. 354. Takowemu to dziedzicowi wszystkie na utrzymanie i zarządzanie pozostałością, niemniéy na uregulowanie czynności z dłużnikami i legataryuszami łożone wydatki, powrócone być muszą.

§. 355. Również za zatrudnienia i zmudę, słuszną może żądać nagrodę.

§. 356. Gdy interesenci względem niéy ugodzić się nie mogą, sędzia takową postanowić powinien wedle zasad, podług których zapłata dla kuratora pozostałości lub konkursu wyznaczoną zostaie.

§. 357. Do takowych wypłat dziedziców (§. 354—356) legataryusze w tym samym stósunku przykładać się muszą, w którym należą do ponoszenia innych ciężarów pozostałości.

§. 358. Wypłaty takowe dziedzic tak dalece żądać tylko może, ile one przenoszą to, co pozostaie dla niego z działu dziedzictwa.

§. 359. Jeżeli dziedzic nie chce sam się zaiąć urządzeniem spadku, wolno mu, nie uwłaczaiąc przez to swemu prawu dziedziczenia, domagać się wyznaczenia nakładem massy kuratora pozostałości.

§. 360. I w takowym razie wydarzaiący się następnie przybytek dziedzictwa, przypada na korzyść tego, który przyiął istotnie spadłe nań prawo dziedziczenia.

§. 361. Z przybytku iednak takowego wynagrodzone być musi nasamprzód to, co legataryuszom wprzód potrącono, iednak bez procentu.

§. 362. Jeżeli ani dziedzic testamentem wyznaczony, ani naybliższy dziedzic z prawa, dla obawy nie wystarczenia spadku na zaspokoienie ciężarów dziedzictwa i legatów, spadłe nań dziedzictwo przyiąć się wzbrania; sędzia powoła następnie bliższych prawnych dziedziców w porządku tym, w którym w niedostatku bliższych prawo dziedziczenia na nich spada.

§. 363. Skoroby osoba lub pobyt takowego do dziedziczenia powołanego prawnego sukcessora były niewiadome lub wątpliwe, sędzia przystąpi do otworzenia na pozostałości konkursu.

§. 364. To, co następnie po zaspokoieniu długów i legatów, niemniéy i wszelkich wydatków ieszcze pozostanie, spada na nayblizszego z prawa dziedzica, który się prawa dziedziczenia nie wyrzekł.

§. 365. Gdyby osoba lub pobyt iego nie były wiadome, zapozew edyktalny po niego wydanym być musi.

O prawie przybytku przy legatach.

§. 366. Zapis, którego legataryusz przyiąć nie może, lub nie chce, na przypadek nie wyznaczenia substytuta przez testatora, wraca do massy spadkodawcy.

§. 367. Jeżeli iednak wychodzący tym sposobem legataryusz miał na siebie włożone legaty dla innych, dziedzic te tu winien zaspokoić, lub legat oddać temu, dla którego miał co czynić wychodzący legataryusz.

§. 368. Gdy legat kilku osobom łącznie i niepodzielnie został zapisanym, część wychodzącego w niedostatku substytuta, przypada na drugich wspólników.

§. 369. A to w stósunku takim, w iakim testator oznaczył udział każdego legataryusza w całym legacie.

§. 370. Jeżeli stósunek takowy przez spadkodawcę oznaczonym nie został, współuczestnicy nabywaią przybytek w równych częściach.

§. 371. Zresztą o przybytku przy legatach toż samo ma mieysce, co o przybytku do części dziedzictwa postanowiono. (§. 281 seq.)

§. 372. Jeżeli iednak testator zabronił przybytek pomiędzy legataryuszami; zapisy pana nie maiące spadaią nie na dziedzica

z prawa; lecz na sukcessora testamentem wyznaczonego.

§. 373. Jeżeli testator komu wyraźnie rzecz przyszłą zapisał, dziedzic mu rzecz tę, skoro tylko się ziści, wydać iest obowiązany. O szczególnych rodzaiach legatów: *a*) rzeczy przyszłe;

§. 374. Szczególną nawet własność ustanowionego dziedzica, testator trzeciemu zapisać iest mocen. *b*) rzecz własna dziedzica;

§. 375. Z względu na zapis takowy nic to nie stanowi, czyli testator miał o tém wiadomość, że rzecz ta do dziedzica należy.

§. 376. Jeżeli rzecz iest własnością iednego z kilku współdziedziców, a legat nie na niego samego wyraźnie nałożonym został, pospolita wartość rzeczy z massy pozostałości wynagrodzoną mu być musi.

§. 377. Gdy testator komu rzecz cudzą wyraźnie zapisał, dziedzic wszelkiego musi przyłożyć starania, celem wyiednania iéy dla legataryusza. *c*) rzecz cudza;

§. 378. Jeżeli trzeci posiadacz, zapisaney rzeczy takowéy wcale nie chce wydać legataryuszowi, lub tylko pod niestosownemi warunkami; dziedzic iest obowiązanym wynagrodzić legataryuszowi nadzwyczayną iéy wartość, iaką znawcy oznaczą.

§. 379. Jeżeli legataryusz rzecz iako cudzą mu zapisaną przed lub po zeyściu testatora, za pośrednictwem uciążliwéy umowy iuż nabył, dziedzic winien mu wynagrodzić to, co sam za nią wyłożył.

§. 380. Jeżeli iednak nabył własność przez umowę dobroczynną, lub w inny sposób bezpłatnie; legat żadnego nie ma skutku.

§. 381. Gdy legataryusz w czasie zapisania legatu, sam był właścicielem zapisaney

mu rzeczy; legat zostaie bez skutku, ieżeli osnowa rozporządzenia nie wykazuie, iż i iaką szczególną korzyść testator tym zapisem legataryuszowi sprawić zamyślił.

§. 382. Zresztą w przypadku tym, wcale o to nie chodzi, czyli legataryusz rzecz zapisaną w czasie zeyścia testatora ieszcze istotnie posiada, czyli ią też tymczasem iuż sprzedał.

§. 383. W razie wątpliwym nie ma mieysca domniemanie: iż testator chciał zapisać rzecz cudzą.

§. 384. Jeżeli więc rzecz istotnie cudzą iako swą własną zapisał, legat zostaie bez skutku.

§. 385. Gdy testatorowi prawo tylko pewne lub pretensya iaka służy do rzeczy, w razie wątpliwym prawo to lub pretensya tylko za legowaną się uważa.

d) rzeczy wyłączone z pod pospolitego zarządu;

§. 386. Zapis rzeczy, które z pod powszechnego obrotu zupełnie są wyłączone, iest nieważny.

e) czyny;

§. 387. Jeżeli testator zobowiązał dziedzica do pewnych czynów na korzyść legataryusza, dziedzic takowe wypełnić winien tak dalece, ile był mocen przez umowę do nich się zobowiązać.

f) legat wyboru;

§. 388. Gdy testator iednę z kilku rzeczy w ten sposób zapisał, iż koniecznie wybór mieć mieysce powinien; wybór ten należy do dziedzica, ieżeli z osnowy dyspozycyi nie wynika, iż służyć ma legataryuszowi.

§. 389. Toż samo ma mieysce, gdy wprawdzie rzecz oznaczona zapisaną została, w pozostałości zaś kilka tegoż znayduie się

rodzaiu, a nie iest iasną, którą z nich miał na myśli testator.

§. 390. Rozporządzenie brzmiące w ten sposób: iż dziedzic rzecz iednę z kilku ma dać legataryuszowi, oznacza wybor zostawiony dziedzicowi.

§. 391. Jeżeli iednak testator postanowił, iż legataryusz ma wziąć iednę z kilku rzeczy, rozumie się przez to: iż wybor iemu służy.

§. 392. W wszelkich przypadkach służącego dziedzicowi wyboru, winien wydać legataryuszowi rzecz podług tegoż okoliczności użyteczną.

§. 393. Jeżeli iednak wybór bez ograniczenia iest zostawiony legataryuszowi, wolno mu wybrać naylepszą.

§. 394. Gdy kilku dziedziców lub legataryuszów ma wybierać z kilku rzeczy równego rodzaiu, los oznaczy porządek, którym maią przystąpić do wyboru.

§. 395. Jeżeli testator zostawił trzeciemu oznaczenie rzeczy dla legataryusza, tenże trzeci, tak iak sam legataryusz (§. 393.) naylepszą wybrać iest mocen.

§. 396. Gdy trzeci niemoże lub niechce wybierać, służy wprawdzie wybor legataryuszowi, lecz w tym razie musi zaprzestać na użyteczney dla niego rzeczy, średniéy wartości.

§. 397. W wszelkich przypadkach, gdzie dziedzic wybiera, winien równie iak z mocy umów, ewikcyą za rzecz przez niego daną.

§. 398. Jeżeli zaś legataryusz wybrał, dziedzic, prócz przypadku zaszłego podstępu, za wady rzeczy nie odpowiada.

§. 399. W wszelkich iednak przypadkach, gdzie legataryuszowi służy wybór, dziedzic winien mu rzetelnie podać, a na żądanie i pokazać wszystkie w spadku znayduiące się szczegóły, pomiędzy któremiby chciał wybierać.

§. 400. Jeżeli nie uczynił tego, legataryusza pierwszy wybór nie wiąże; może raczéy na nowo wybierać.

g) legat rzeczy co do gatunku;

§. 401. Ten, któremu pewny gatunek rzeczy bez oznaczenia iakości i ilości zapisany został, dostaie wszystkie, które z tegoż gatunku w czasie śmierci znaydowały się w spadku.

§. 402. Wszelakoż wyłączaią się szczegóły takie, które się uważaią iako przynależność lub inwentarz posiadłości ziemskiéy lub zabudowania, skoro nie iest iawną wola testatora, iżby legataryuszowi i te się dostały.

§. 403. Jeżeli testator zapisał komu rzecz pewnego gatunku, bez dalszego oznaczenia, i takowa w spadku się nie znayduie, dziedzic o podobną dla legataryusza postarać się musi.

§. 404. Gdy nie oznaczono iakości rzeczy podobnéy legataryuszowi zapisanéy, taż wedle stanu i potrzeby odbieraiącego ustanowioną być winna.

h) legat rzeczy oznaczonéy;

§. 405. Jeżeli rzecz oznaczona komu zapisaną została, w niedostatku bliższych przepisów, uważaią się nią obięte przynależytości prawne, w czasie śmierci testatora będące. (Tyt. 2. §. 42. seq.)

§. 406. Ten więc, któremu rzecz podobna zapisaną została, co do prawnych przynależności ma pierwszeństwo przed tym, kto-

któremu zapisany został gatunek rzeczy, do którey przynależności rzeczone same z siebie należą.

§. 407. Do zapisanych rzeczy płynnych należą też naczynia, w których zwykle się sprzedawaią lub sprowadzaią.

§. 408. Jeżeli oznaczona wierzytelność dłużna komu legowaną została, należy mu się kapitał z wszelkimi procentami od dnia śmierci spadkodawcy. *i*) legat zapisu długu;

§. 409. Gdy dług nie iest prawdziwym, lub dłużnik do wypłaty niesposobnym, legataryusz stratę ponosi.

§. 410. Jeżeli dług iuż iest zaspokoionym, legataryusz również nic żądać nie może.

§. 411. Jeżeli iednak dług umorzonym tylko zostaie, przez pretensye wzaiemne, które powstały po czasie wyznaczenia legatu, i względem których nie był się spadkodawca porachował, legataryusz kapitału z massy spadku dopominać się może.

§. 412. Jeżeli wprawdzie dłużnik dług wypłacił, testator iednak odebrane przez niego pieniądze aż do swéy śmierci osobno zachował, i te też należą się legataryuszowi, ieżeli inny w tém zamiar spadkodawcy nie iest iawnym.

§. 413. Toż samo ma mieysce, gdy testator pieniądze z zapisanego długu pochodzące, zaraz na nowo w téy saméy lub w mnieyszéy ilości wypożyczył.

§. 414. Jeżeli komu zapisano wszystko to, co się w pewném schowaniu znayduie, wierzytelności dłużne, względem których zapisy tamże są schowane, tém nie są obięte;

skoro tamże ieszcze inne znayduią się rzeczy, do których legat ściągać się może.

§. 415. Lecz uważaią się obięte podobnym legatem, noty bankowe, listy zastawne (fandbryfy), lub akcye i inne papiery, gotowy pieniądz zastępuiące, skoro nie iest iawną przeciwna wola testatora.

§. 416. Jeżeli testator przekazał tylko wypłatę zapisaney summy z wypożyczonego kapitału, dziedzic winien uskutecznić zapłatę, chociażby kapitał potem przez testatora był podniesionym.

§. 417. Jeżeli iednak dług się nie należy, lub dłużnik nie iest w stanie wypłacenia, legat żadnego niema skutku.

§. 418. Gdy iednak dłużnik do lepszego powraca maiątku, legat nabywa mocy o tyle, ile dłużnik do wypłacenia stanie się sposobnym.

§. 419. Jeżeli legat na pewne roczne dochody został wyznaczonym, legataryusz więcey nad istotny przychód żądać nie może.

§. 420. Wszelakoż ubytki roku iednego zastąpione być maią z nadwpływów, które się w następnych trzech latach wydarzą, ile tym końcem wystarczą.

k) legat użycia lub zażywania;

§. 421. Gdy komu użycie lub zażywanie rzeczy iakiey zapisaném zostało, bez oznaczenia pewnego czasu; legataryusz ma prawo do korzyści do dni życia, i ten, które mu czyto iako dziedzicowi, czyli też w moc legatu rzecz sama przypadnie, współużytku domagać się nie może.

§. 422. Jak dalece dziedzic lub legataryusz, którym rzecz sama ma się dostać, mocen iest żądać zabespieczenia; wyrozumieć

to należy wedle zasad przepisanych w tytule o wszechużytku (Tyt. 21. Odz. 1.)

§. 423. Jeżeli zaś legat podobny bez oznaczenia czasu nastąpił na rzecz korporacyi, gminy lub innéy osoby moralnéy, tenże trwa przez lat tylko pięćdziesiąt.

§. 424. Przeciwnie zaś opłaty rocznie lub w pewnych ratach przypadaiące, ważnym legatem dla osoby moralnéy zapisane, w niedostatku bliższego oznaczenia, należą się iéy dopóty, dopóki taż ieszcze istnieie.

§. 425. Gdy spadkodawca dłużnikowi swemu zapisuie to, co tenże sam mu winien, przezto dług wraz z wszystkiemi przed i po sporządzeniu testamentu zaległemi procentami za darowany uważa się. *l)* legat długu od legataryusza należącego się;

§. 426. Wszelakoż uwolnienie takowe nie ściąga się do długów, które wynikły po zapisaniu legatu, ieżeli się nie wykazuie widocznie, iż i taka była wola spadkodawcy.

§. 427. Uważa się za uwolnienie od długu, gdy testator postanowi: iż dłużnikowi zapis iego lub zastaw ma być zwróconym.

§. 428. Poczytuie się za legat długu, gdy rodzice na korzyść iednego lub drugiego dziecka, uwalniaią ich od wnoszenia do massy tego, coby wedle ustaw musiały dać sobie potrącić.

§. 429. Gdy się okazuie przy zeyściu testatora, iż legataryusz nic mu nie iest dłużen, legat zostaie bez skutku.

§. 430. Gdy spadkodawca wierzycielowi swemu zapisuie to, co iemu od tamtego się należało; zapis takowy za przyznanie długu się uważa. *m)* legat długu od spadkodawcy należącego się;

§. 431. Wszelakoż aby legat takowy był ważnym, potrzeba, aby dług przyznany przez podanie summy i wskazanie zapisu na dług wystawionego należycie był oznaczony.

§. 432. Jeżeli summa wyrażoną została, takowa wypłaconą być musi legataryuszowi, chociażby inna prawna zasada, z mocy któréy spadkodawcaby ią był winien, wynalezioną być nie mogła.

§. 433. Jeżeli iednak dowiedzioną być może, iż spadkodawca ten sam dług, który swemu wierzycielowi zapisał, po zapłaceniu legatu zapłacił; legat żadnego skutku nie ma.

§. 434. Z resztą przez legat takowy (§. 430.) dług warunkowy zamienia się w dług bezwarunkowy.

§. 435. Również wierzyciel dostępuie z niego praw legataryuszom w §. 290. nadanych.

§. 436. Przeciwnie zaś legat długu nie znosi na szkodę dziedzica terminu do wypłaty oznaczonego.

§. 437. Dane dziedzicowi zlecenie zaspokoienia długów spadkodawcy, ieszcze nie poczytuie się za legat długu.

§. 438. Jeżeli iednak spadkodawca w zleceniu tém wyraźnie oznaczył summy i daty długów, oświadczenie takowe stawa za przyznanie.

§. 439. Stąd, iż spadkodawca zapisał wierzycielowi summę iego wierzytelności wyrównywaiącą, nie wynika ieszcze: iż chciał tylko swóy dług zaspokoić.

§. 440. Owszem prócz zaspokoienia legatu i dług musi być zapłaconym, ieżeli co innego wyraźnie nie postanowiono.

§. 441.

§. 441. Gdy komu, który sam siebie używić nie może, alimenta zapisane zostały, takowe przez czas trwania swéy niedoli, dawane mu być muszą. *n*) legat alimentów.

§. 442. Jeżeli więc dziecku zapisane zostały alimenta bez dalszego dodatku, obowiązek dziedzica trwa dopoty, dopóki toż samo na utrzymanie siebie zarabiać nie zdoła.

§. 443. Utrzymanie, które szczególniéy testamentem nie oznaczono, postanowione być musi, ieżeli spadkodawca wprzód iuż utrzymywał legataryusza, w ten sam sposób, i podług sposobu życia, do którego spadkodawca legataryusza kazał naprowadzić.

§. 444. Procz tego należy mieć wzgląd na stan legataryusza, który tenże miał, w czasie sporządzenia testamentu.

§. 445. Jeżeli zasady powyższe co innego nie wskazuią, legatem alimentów nie są obięte wydatki na wyprawę i ćwiczenie się w akademiach, lecz tylko te, których potrzeba do nauczenia się kunsztu iakiego lub rzemiosła.

§. 446. Jeżeli legataryusz iest szlacheckiego urodzenia, i w służbie woyskowéy, pod zapisaném utrzymaniem rozumie się też sprawienie pierwszéy oficerskiéy wyprawy.

§. 447. Jeżeli kto zapisał niewieście posag lub wyprawę, bez dalszego iéy oznaczenia, taż bez względu na własny maiątek teyże osoby tak wyznaczoną być musi, iakąby osoba iéy stanu wedle przepisów prawa żądać miała prawo. zapisana wyprawa.

§. 448. Jeżeli legataryusz wyższego iest stanu, iak spadkodawca, musi zaprzestać na

nayniższym stopniu wyprawy, iakąby podług stanu swego mógł żądać.

§. 449. Gdy spadkodawca któremu z dzieci swoich, dany mu iuż posag lub wyprawę sposobem prelegatu zapisał, legat takowy wedle przepisów §. 425. seq. uważanym być ma.

§. 450. Legaty, względem których gatunek monety oznaczonym nie został, wypłacone być maią w śrebrnéy grubéy monecie, iaka była ważną w czasie przyięcia sądowego lub oddania testamentu.

§. 451. Jeżeli legat w piśmie zasądowém ważném został zapisany, data pisma stanowi względem gatunku monety.

legat rzeczy, których legataryusz posiadać nie może.

§. 452. Gdy komu rzecz zapisaną została, którą tenże posiadać podług stanu swego nie iest zdolny; dziedzic tyle mu w niéy prawa udzielić powinien, ile tenże podług ustaw nabyć może.

§. 453. Jeżeli więc do posiadania niezdatnemu dobra szlacheckie legowane zostały, dziedzic przez czas w §. 42. oznaczony, zostawić go musi przy posiadaniu i użytku.

§. 454. Niemniéy dziedzic tych podiąć się czynów, bez których legataryusz dóbr niemógłby przenieść na zdatnego do ich posiadania.

§. 455. Jeżeli rzecz iest taka, iż legataryusz żadnego w niéy prawa nabyć nie może; dziedzic ma wybór, albo ią zotrzymać za pospolitą iéy wartość, albo też dać ią sprzedać sądownie zdatnemu na rzecz legataryusza.

§. 456. Gdy rzecz zupełnie iest wyłączoną z pod pospolitego zarządu, stanowi przepis §. 366. i 367.

§. 457. Postanowienia, którémi testator na przypadek napastowania iego ostatniéy woli, lub działania naprzeciw niéy, straty na dziedzica lub legataryusza wkłada, niemogą być rozciągnione do przypadku, gdy powątpiewaią tylko o pewności i rzeczywistości teyże ostatniéy woli. Legaty iako kara ustanowione.

§. 458. Podstawiony za pośrednictwem pospolitéy substytucyi dziedzicowi lub legataryuszowi, ieżeli testator co innego wyraźnie nie postanowił, równe ma prawa i obowiązki z tym, któremu podstawionym został. C. co do substytucyi i. pospolitéy.

§. 459. Substytut w tém, w czém iest podstawionym, nietylko przed dziedzicami prawnymi, lecz i przed mianowanymi w testamencie współdziedzicami ma pierwszeństwo.

§. 460. Osoby podstawionéy zdolność lub niezdolność uważa się podług czasu, w którym przypadek substytucyi się wydarza.

§. 461. Jeżeli dziedzic lub legataryusz razem z podstawioną im osobą żyć przestali, dziedzice ostatniego żadnego z substytucyi prawa rościć nie mogą. (Tyt. 1. §. 39.)

§. 462. Jeżeli iednak podstawiony testatora przeżył, i dopiero w prawnym przeciągu czasu namyślenia się mianowanego dziedzica względem przyięcia dziedzictwa, umarł, prawo z substytucyi na iego przechodzi dziedziców. (Tyt. 9. §. 383.)

§. 463. Substytucya pospolita swą utraca skuteczność, skoro pierwszy dziedzic prawodzielnie przyiął dziedzictwo lub legat.

§. 464. Gdyby iednak w ieden lub drugi sposób do takiego przyszedł przypadku, iżby mógł lub musiał odstąpić nabytego prawa; w tym razie substytut do dawnych swych praw wraca.

§. 465. Gdy dziedzic ustanowiony umiera przed upłynieniem czasu do namyślenia się wyznaczonego, służy dziedzicom iego przepis §. 397. w Tyt. dziewiątym i naprzeciw substytutowi.

2. Fideikommissalnéy.

§. 466. Przy substytucyi fideikommissalnéy mianowany dziedzic lub legataryusz, aż do czasu wydarzenia się przypadku substytucyi, wszystkie ma prawa i obowiązki wszechużytkownika (Tyt. 21. Oddz. 1.)

§. 467. Gdy wydarzy się substytucya, dziedzic albo legataryusz, lub ich dziedzice, obowiązani są wszystko, co w skutek powołania ich do dziedzictwa lub legatu, w rzeczach lub prawach z pozostałości nabyli, w tym samym stanie, w iakim toż się znaydowało w czasie odebrania, oddać podstawionemu, lub iego dziedzicom, bez naymnieyszego potrącenia, a to wedle zasad pomiędzy wszechużytkownikiem i właścicielem stanowiących.

§. 468. Jeżeli postanowił testator, że substytucya fideikommissalna ma tylko rozciągać się do tego, coby w wydarzaiącym się przypadku znaydowało się ieszcze; w tym razie mianowany dziedzic mocen iest zarządzić istotą rzeczy, substytucyą obarczoną, przez umowy pomiędzy żyiącymi, lecz nie na przypadek śmierci.

§. 469. Przez umowy nawet pomiędzy żyiącymi, nie może za pośrednictwem z sa-

méy tylko szczodrobliwości pochodzących darowizn, zawodzić prawa substytutowi nadanego.

§. 470. Podstawiony mocen iest zażądać złożenia spisu rzeczy dla niego przeznaczonych, albo sądownie zdziałanego, albo też prywatnego, przysięgą stwierdzić się maiącego.

§. 471. Jeżeli testator wyraźnie podstawionemu wymaganie takowego spisu zakazał, uznać należy, iż chciał go tylko podstawić w tém, coby pozostało ieszcze po zeyściu ustanowionego dziedzica.

§. 472. Zresztą co do służącego substytutowi prawa domagania się postawienia kaucyi, i co do uregulowania pomiędzy nim i głównym dziedzicem lub legataryuszem, w przypadku substytucyi, przepisy pomiędzy wszechużytkownikiem i właścicielem stanowiące maią mieysce.

§. 473. Jak dalece pozostałość nie wystarcza na zaspokoienie wszystkich długów, utworzone z zadłużonéy pozostałości fideikommissa, podług szczególnieyszego postanowienia §. 345 seq., również do tego pociągnione być muszą.

§. 474. Poiedyńcze nawet legaty wprzód zaspokoione być muszą, nim ten, który przez fideikommis dziedzicowi został podstawionym, cóżkolwiek żądać może dla siebie.

§. 475. Gdy spadkodawca utworzył z pozostałości swoiéy fideikommis familiyny, następca w fideikommissie winien zaspokoić poiedyńcze legaty, ieżeli reszta spadku na to nie wystarcza.

§. 476. Wszelakoż legataryusze nie rzeczy saméy, lecz tylko użytku fideikommissu trzymać się mogą.

§. 477. Jak dalece część obowiązkowa fideikommissem obciążoną być może, postanowiono w swém mieyscu. (Cz. 2. Tyt. 2. Oddz. 5.)

D. O ustanowieniu dziedziców i legatach warunkowych;

§. 478. Gdy kto ustanowiony został dziedzicem pod warunkiem zawieszaiącym, dziedzic z prawa, ieżeli testator co innego nie postanowił, aż do wydarzenia warunku zostaie w posiadaniu i używaniu pozostałości.

o warunkach zawieszaiących.

§. 479. Jeżeli prawny dziedzic z osoby lub pobytu nie iest wiadomym, administracya pozostałości przez kuratora pod dozorem sądu, na koszt iego zaprowadzoną być musi.

§. 480. Pomiędzy dziedzicem prawnym lub iego kuratorem, i pomiędzy dziedzicem przez testament warunkowo ustanowionym, ten sam stósunek ma mieysce, co między dziedzicem mianowanym i dziedzicem przez fideikommis podstawionym.

§. 481. Wszelakoż warunkowo ustanowiony dziedzic w żadnym przypadku zabezpieczenia żądać nie może, ieżeli tylko od niego zawisło, ziścić warunek.

§. 482. Też same przepisy maią mieysce pomiędzy dziedzicem i legataryuszem, gdy legat zapisany został pod warunkiem zawieszaiącym.

§. 483. Własność więc rzeczy zapisanéy, iako też prawo żądania z niéy owoców lub użytków, w razie tym dopiero z dniem dopełnienia warunku przechodzi na legataryusza.

§. 484. Wszelakoż legataryusz zapłaty procentu, albo wydania owoców i użytków żądać tylko może od czasu, gdy dziedzicowi doniósł o wypełnieniu warunku, i gdyby tego było potrzeba, dopełnienie go dowiódł.

§. 485. Jak dalece w ogólności prawo warunkowo nadane, przeyść może na dziedziców nadanéy osoby; toż samo ma mieysce na rzecz sukcessorów dziedzica lub legataryusza, warunkowo ustanowionego. (Tyt. 4. §. 162. 163.)

§. 486. Przepisy powyższe o warunku zawieszaiącym (§. 478—485.), ściągaią się i do tego przypadku, gdy dziedzictwo lub legat tylko od dnia pewnego, komu zapisane zostały.

§. 487. Jednak w tym razie i bez dalszego się zgłoszenia dziedzica lub legataryusza, temuż procent lub owoce i pożytki od dnia rzeczonego się należą.

§. 488. Gdy komu co na wyprawę zapisaném zostało, dodatek takowy raczéy za oznaczenie celu, niż za warunek zawieszaiący, ma być uważanym.

o warunkach rozwięzuiących.

§. 489. Jeżeli dziedzictwo lub legat są zapisane pod warunkiem rozwięzuiącym, dziedzic czyli legataryusz względem tego, na którego z wydarzeniem się warunku z woli testatora, lub wedle ustaw, spada dziedzictwo lub legat, w tym samym zostaie stósunku, w którym zostaie ustanowiony dziedzic lub legataryusz względem osoby fideikommissem podstawionéy.

o kilku warunkach.

§. 490. Gdy dziedzic bez dalszego oznaczenia zostawił wybór z pomiędzy kilku wło-

żonych warunków, wybór służy temu, na którego warunek włożono.

Wypełnienie warunków.

§. 491. Jeżeli ograniczenie do rozporządzenia dodane, za istotny uznać należy warunek, tak dalece, iż prawo dziedzica lub legataryusza, do wydarzenia lub niewydarzenia wypadku przywiązaném zostało, warunek ten koniecznie dopełnionym być musi. (Tyt. 4. §. 100.)

§. 492. Nie od woli takowego dziedzica lub legataryusza zawisło, czyli część tylko, lub tylko niektóre z razem położonych warunków chce wypełnić, a w zamian tego, osięgnąć też tylko część zapisanéy mu korzyści.

§. 493. Jeżeli iednak korzyść dziedzicowi lub legataryuszowi zapisana, przed czasem posiadania iego lub (w razie warunku zawieszaiącego) w czasie iego posiadania, przez przypadek i bez małéy nawet winy iego została zmnieyszoną; może tenże żądać stósunkowego zmnieyszenia włożonych na niego ciężarów.

§. 494. Jeżeli zaś ciężary takowe na pieniądze porachowane być nie mogą, i nie są też to daniny w oznaczonych przypadaiące ratach; w razie nawet takowym (§. 493.) warunek całkiém dopełniony być musi.

§. 495. Gdy dopełnienie warunku zawisło od tego, co nim został obciążony; a spadkodawca żadnego tym końcem nie przepisał czasu: ci, którym zależy na tém, żądać mogą wyznaczenia przez sąd przyzwoitego czasu.

§. 496. Dopóki to nie nastąpiło, dziedzic lub legataryusz warunkowo wyznaczeni,

w ciągu ieszcze lat trzydziestu po śmierci spadkodawcy, mogą wypełnić warunek, a przez to ziednać dla siebie zapisaną im korzyść.

§. 497. Komu przypada korzyść, gdy warunek się nie wydarzy, pod którym dziedzicowi lub legataryuszowi zapisaną została, w tém stanowią przepisy o przybytku. (§. 281. —287. §. 366. 372.)

O warunkach, które na kilku nałożone zostały.

§. 498. Jeżeli na kilku razem włożono warunek, który przez iednego z nich podług zamiaru spadkodawcy, z rozporządzenia iego lub z okoliczności wynikaiącego, całkiém dopełniony być może; dopełnienie przez iednego z nich uskutecznione, drugim w pomoc przychodzi.

§. 499. Jeżeli warunek ma być dopełnionym przez wszystkich, a legat kilku wspólnie został zapisanym, część niewypełniaiącego drugim przybywa.

§. 500. Lecz gdy testator część każdego w legacie wyraźnie oznaczył, udział przypadaiący na niewypełniaiącego powraca do spadku.

O warunkach iuż wypełnionych.

§. 501. Gdy warunek iuż się wydarzył za życia spadkodawcy, lub przed ogłoszeniem iego testamentu, pozostaie się przy tém.

§. 502. Jeżeli iednak warunek zasadza się na czynie dziedzica lub legataryusza, który przez niego powtórzonym być może, powtórzyć go iest obowiązanym.

§. 503. Gdy z powtórzenia takowego, ani z siebie samego lub z względem na okazuiący się z rozporządzenia lub z okoliczności zamiar testatora, żaden niemoże być spo-

dziewany pożytek; natenczas stanowią przepisy tytułu czwartego, §. 133—135.

O warunkach niepodobnych.

§. 504. Podług tychże przepisów §. 126. seq. skuteczność warunku niepodobnego, do ustanowienia dziedzica, lub do legatu przywiązanego, uważaną być winna.

§. 505. Jeżeli dopełnienie warunku było wprawdzie samo z siebie podobném, lecz dla dziedzica lub legataryusza ieszcze za życia spadkodawcy iest niepodobném, a o tém spadkodawcy było wiadomo; natenczas, i ieżeli w swém rozporządzeniu żadnéy nieuczynił odmiany, warunek za opuszczony się uważa.

§. 506. Wydarzone niepodobieństwo, ieżeli spadkodawcy zostało niewiadomém, lub też dopiero po iego zeyściu powstało, mianowanie dziedzica lub legat utraca swą ważność.

§. 507. Jeżeli za warunek położono korzyść dla trzeciego, przepis tytułu 4. §. 112. 113. ma mieysce.

O celu.

§. 508. Gdy z osnowy rozporządzenia ostatecznego, lub też z okoliczności widzieć się daie, iż spadkodawca w tém, co na legataryusza lub dziedzica włożył, zamierzał na własną iego korzyść, postanowienie takowe za cel tylko uważane być ma. (Tyt. 4. §. 152 seq.)

§. 509. Cel nawet, którym co komu zapisano, pospolicie przez niego dopełnionym być winien.

§. 510. Jeżeli dziedzic lub legataryusz przez własną winę staie się niesposobnym do wypełnienia, korzyść mu zapisaną utraca.

§. 511. Gdy dopełnienie celu bez winy dziedzica lub legataryusza staie się niepodobném, korzyść zapisana na inne przeznaczenie, które naywięcéy się zbliża do zamiaru spadkodawcy, z rozporządzenia lub z okoliczności wynikaiącego, obróconą być winna.

§. 512. Jeżeli i to podług okoliczności nastąpić nie może, dziedzic lub legataryusz pozostaie przy udzieloney mu korzyści.

§. 513. Chybaby z rozporządzenia lub z okoliczności iaśnie widzieć się dało, iżby spadkodawca wcale nie był zapisał dziedzicowi lub legataryuszowi korzyści, gdyby był mógł przewidzieć niedopełnienie oznaczonego celu.

O warunkach i celach dla dobra publicznego.

§. 514. W wszelkich przypadkach, gdy spadkodawca w załączeniu warunku lub celu, miał bezpośrednio na widoku, pomnożenie dobra publicznego; rząd dopełnienia domagać się może.

§. 515. Gdy ten, na którego w przypadku niedopełnienia spadłoby dziedzictwo lub legat, dopuszcza się porozumienia z obciążonym o zniweczenie zamiaru dla dobra publicznego: Rząd ma prawo starać się o wypełnienie z przeznaczoney na ten koniec rzeczy lub summy.

O warunkach nieoznaczonych.

§. 516. Jeżeli dopełnienie lub zaniechanie pewnych czynów przykazaném nie zostało, w ogólnych tylko wyrazach, iakoby warunkowo wydane napomnienia do cnoty, porządku, oszczędności i t. p., dziedzica lub legataryusza w sumieniu iego obowięzywać tylko mogą.

§. 517. Jeżeli iednak spadkodawca sprawowanie się dziedzica lub legataryusza oddał pod dozór pewnych osób, a ci dostrzegaiąc

postępki obdarowanego, woli testatora widocznie przeciwne, doniesą o tém sędziemu i o tém przekonaią; tamten po raz bezskutecznie uczynioném napomnieniu od sądu, dziedzictwo lub legat utraca.

§. 518. Mylne nazwania lub oznaczenia nie niweczą rozporządzenia spadkodawcy, byleby istotny iego zamiar był iawnym.

VIII. Zasady wyrozumienia.

§. 519. W ogólności rozporządzenia ostateczne w wątpliwym razie, tak wyrozumiane być maią, iak naylepiéy wedle ustaw utrzymać się mogą.

§. 520. W wątpliwym też razie wyrozumienie musi nastąpić na korzyść ustanowionego dziedzica.

§. 521. Jak dalece prawne następstwo w dziedziczeniu przez rozporządzenie ostateczne uchyloném nie zostało, zbywaiące w niém postanowienie, podług przepisów tamtego uzupełnione być winno.

§. 522. Gdy testator bez dalszego oznaczenia cóżkolwiek swym krewnym zapisał, toż spada na tych, a to bez różnicy stanu i płci, którzy w czasie zeyścia iego są nayblizszymi, lub równie bliskimi do prawnego po nim następstwa.

§. 523. Jeżeli co wyznaczył na dobro i dla światła familii swoiéy, co do szlachty rozumie się, iż zapis takowy ma tylko służyć iego potomstwu męzkiemu.

§. 524. Jeżeli iednak testator nie był szlachcicem, korzyść dostaie się również potomstwu iego z linii żeńskiéy.

§. 525. Iż i w iaki sposób, porządek dziedziczenia w fideikommissach familiynych wiecznych, prawnie winien być oznaczonym,

w właściwém przepisano mieyscu. (Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 4.)

§. 526. Pod wyrazem: dzieci, czyli to mowa o własnych spadkodawcy, czyli też o dzieciach dziedzica lub legataryusza, gdy go w rozporządzeniu ostatecznem użyto, powszechnie rozumieią się też dalsi zstępni w ich mieysce wstępuiący, ile takowym wedle ustaw należałaby się część obowiązkowa z maiątku ich bezpośrednich rodziców. (Tyt. 11. §. 1145. 1146. 1147.)

§. 527. Jeżeli testator dzieciom innego bez dalszego oznaczenia co zapisał, to tym się należy, które w czasie spadku dziedzictwa były urodzone, lub w żywocie matki znaydowały się.

§. 528. I w tym przypadku, dalsi zstępni tychże dzieci, które zmarły przed spadkodawcą, z względem na legat wstępuią w mieysce swych rodziców tak dalece, ileby przy spadku własnych swych dziadów, lub dalszych wstępnych, do tego miały prawo.

§. 529. To iednak tylko rozumie się o takich dalszych potomkach, które w czasie śmierci testatora iuż były urodzone, lub w żywocie matki.

§. 530. Jeżeli spadkodawca dzieciom trzeciego zapisał pewny użytek, który całkiem lub w części dopiero w przyszłości przypada, dzieci i późniéy urodzone, również do niego należą.

§. 531. Gdy się okazuie z rozporządzenia lub w inny sposób dostatecznie dowiedzioném być może, iż wolą było testatora, aby legat wyszedł i na korzyść dzieci legataryusza, wtenczas, chociaż ten tu przed

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

spadkodawcą umarł, dzieci iego, ile iego stały się dziedzicami, w iego mieysce wstępuią.

§. 532. Jeżeli spadkodawca zapisał cóżkolwiek dla pewnéy familii na przyszłość, postanowienie takowe uważa się w równi z utworzeniem fideikommissu familiynego.

§. 533. Jak dalece postanowienie podobne iest ważném, to wedle przepisów prawa o fideikommissach i substytucyach fideikommissalnych wyrozumieć należy (Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 3.)

§. 534. Położony bez dalszego oznaczenia zakaz sprzedaży, oznacza oświadczenie woli spadkodawcy: iż rzecz ma się pozostać przy familii dziedzica lub legataryusza.

§. 535. Zakazem sprzedaży obeymuie się wszelkie zbywanie w inny sposób i zastaw.

§. 536. Jeżeli komu kilka osób, któreby bez testamentu po nim dziedziczyły, podstawione zostały, rozporządzenie pomiędzy podstawionymi podług przepisów o prawném następstwie w dziedziczeniu wyrozumiane być powinno.

§. 537. Następstwo to w dziedziczeniu w razie zachodzącéy różnicy, stósuie się do praw iurysdykcyi, pod którą każdy, któremu podstawiono, co do swéy osoby zostawał.

§. 538. Jeżeli kto podstawił kogo swym dzieciom, które w czasie sporządzenia testamentu nie miały potomstwa; substytucya za wygasłą się uznaie, ieżeli dziedzicem ustanowione dziecko, dostało i pozostawiło potomków do dziedziczenia zdatnych.

§. 539. Prócz tego przypadku w rozwiązaniu zapytania: kiedy ma mieysce substytucya fideikommissalna, lub kiedy gaśnie, ściśle zważać należy na osnowę rozporządzenia ostatecznego, ile temuż nie są przeciwne ustawy.

§. 540. Gdy iest wątpliwém, kogo testator niedobitném oznaczeniem powołał na dziedzica lub legataryusza, ten z pomiędzy kilku ma pierwszeństwo, który z spadkodawcą w bliższych związkach i znaiomości zostawał.

§. 541. Związki familiyne w takowym razie, na większy zasługuią wzgląd, iak stósunki urzędowe lub przyiaźni.

§. 542. Jeżeli stósunek zupełnie iest równym, dziedzictwo lub legat, podzielonym być musi pomiędzy tych, do których zastósowanym być może.

§. 543. Gdy rzecz niepodzielna zapisaną została, w przypadku w §. 542. rzeczonym, pomiędzy osobami równe do niéy prawo mieć mogącymi, wspólna powstaie własność.

§. 544. Jeżeli ieden z kilku dziedziców lub legataryuszów, bez dalszego oznaczenia, obciążony został dalszym legatem lub oddaniem zapisanego legatu; w razie wątpliwym, zaspokoienie takowego dalszego legatu należy do tego, któremu się dostał ten gatunek rzeczy, do którego zapisany szczegół należy.

§. 545. Gdyby rzecz podług tych zasad rozwiązaną być nie mogła, obowiązek zaspokoienia takowego dalszego legatu, pomiędzy tymi, do których wola testatora ściągać się może, spada na tego, co przed innymi naywięcéy odebrał korzyści.

§. 546. Jeżeli osoba legataryusza oznaczoną tylko została przez stósunek iego względem spadkodawcy, ten tylko legat żądać może od dziedzica, co w czasie śmierci spadkodawcy, w podobnym względem niego zostawał stósunku.

§. 547. Co innego iednak, gdy z rozporządzenia lub w inny sposób z okoliczności wynika, że testator w zapisaniu legatu, nietylko na takowy zważał stósunek, lecz oraz na przychylność osobistą.

§. 548. Cokolwiek więc urzędnikom domowym, czeladzi, domownikom testatora, bez dalszego dodatku zapisaném zostało, pospolicie należy się tym, którzy w czasie zeyścia spadkodawcy, w iego znaydowali się domu lub służbie.

§. 549. Jeżeli iednak w czasie śmierci niemasz nikogo, coby w podanym z spadkodawcą zostawał stósunku, ten, który w czasie sporządzenia testamentu w nim się znaydował, legatu dopominać się może.

§. 550. Jeżeli kto co zapisuie swemu małżonkowi lub zaręczonemu bez dalszego dodatku, ten żadnego do legatu nie ma prawa, co dopiero po sporządzeniu testamentu w takowy wszedł związek z spadkodawcą.

§. 551. Gdy osoba bezżenna lub nienarzeczona cóżkolwiek małżonkowi swemu lub narzeczonemu zapisała; rozumie się przez to osoba ta, z którą testator w czasie śmierci w ten sposób iest połączonym.

§. 552. Też same zasady maią mieysce (§. 550. 551.) gdy małżonkowi lub narzeczonemu trzeciego bez dalszego oznaczenia cóżkolwiek zapisano.

§. 553.

§. 553. I w tym więc przypadku zważać na to należy, czyli tenże trzeci w czasie sporządzenia testamentu, był w związkach małżeńskich, lub narzeczonym.

§. 554. Gdy spór o to zachodzi, co się ma rozumieć pod oznaczoną przez spadkodawcę iakością lub ilością rzeczy; zdanie znawców stanowi.

§. 555. Jeżeli iednak dowiedzioném być może; że spadkodawca wyrazem, którego w testamencie użył, zwykł był oznaczyć pewny rodzay rzeczy; okoliczność ta stanowi przed zdaniem znawców.

§. 556. Zresztą zasady wyrozumienia co do oświadczeń woli przepisane, również maią mieysce i co do rosporządzeń ostatecznych, to w ogólności, to iako skazówka dla znawców w przypadku §. 554. (Tyt. 4. §. 65. seq.)

IX. O exekutorach testamentu.

§. 557. Gdy spadkodawca komu polecił doprowadzenie ostatniéy iego woli do skutku, tenże uważa się iako pełnomocnik spadkodawcy, a samo ostatniéy woli rozporządzenie iako pełnomocnictwo iego i instrukcya. (Tyt. 13. Oddz. 1.)

§. 558. Jeżeli z tém zawiadywanie pozostałością całkiem lub w części iest połączone, exekutor w tym względzie uważa się za zarządzcę cudzéy rzeczy. (Tyt. 14. Oddz. 2.)

§. 559. Winien więc wprawdzie, w zarządzeniu takowém zważać na interes i rozrządzenie dziedzica.

§. 560. Jak iednak sam dziedzic nic naprzeciw woli spadkodawcy rozrządzić nie może, tak też exekutor nie iest mocen zezwalać na podobne rozrządzenia dziedzica.

§. 561. Gdy względem myśli postanowienia iakiego spadkodawcy, spór zachodzi pomiędzy exekutorem testamentu i dziedzicem, w wątpliwym razie zdanie tamtego ma pierwszeństwo.

§. 562. Jak dalece exekutor testamentu, iest oraz zarządzcą cudzego maiątku, również też rachować się iest obowiązanym.

X. W iaki sposób testamenta zniszczone i odwołane być mogą. O odwołaniu

§. 563. Ile każde oświadczenie woli czynami uchylone i przez przypadki zniweczone być może; tyle też testament lub kodycyl swą utraca ważność prawną.

§. 564. Każde iednostronne ostateczne rozporządzenie przez testatora aż do śmierci, albo całkiem albo w części, wedle upodobania odwołaném i odmienioném być może.

przez odebranie napowrót,

§. 565. Gdy testator odbiera napowrót testament lub kodycyl sądownie złożony, tenże swą utraca ważność.

Dod. §. 41. Żądaniu marnotrawcy, o oddanie mu napowrót testamentu przed ogłoszeniem go za marnotrawcę zeznanego, stać się zadosyć powinno.

§. 566. Jest oboiętném w téy mierze, czyli pismo odebrane napowrót, choć ieszcze nierozpieczętowane lub nienaruszone znayduie się w spadku.

§. 567. Jeżeli testament lub kodycyl napowrót odebrany, na nowo sądownie ma być oddanym, wszystkie względem oddania testamentu lub kodycyllu w ogólności dane przepisy, zachowane być muszą.

§. 568. Gdy ieden testament w kilku sądach został złożonym, i w iednym z nich bez odebrania go, aż do śmierci testatora w zachowaniu pozostał, tenże w swéy utrzymuie

się mocy, chociażby exemplarze w drugich sądach złożone, odebranemi zostały.

§. 569. Same iednak tylko żądanie zwrotu nie odbiera mocy rozporządzeniu, gdy toż istotnie napowrót odebraném nie zostało.

§. 570. Jeżeli testator żądaiąc zwrotu wyraźnie swą oświadczył wolę uchylenia lub odmienienia testamentu, ważność i skuteczność oświadczenia takowego, wedle przepisów o wyrazném odwołaniu uważaną być winna. (§. 587. seq.)

§. 571. Testament lub kodycyl w sądzie złożony, samemu tylko testatorowi, lub sądownie przez niego umocowanemu pełnomocnikowi ma być oddanym.

przez sporządzenie nowego testamentu.

§. 572. Gdy nowy podaie się testament, a mianowanie dziedzica w dawnieyszym zostaie odmienioném, ten tu tém samém utraca swą ważność.

§. 573. Upadaią też w dawnieyszym zapisane legaty; ieżeli w późnieyszym wyraźnie powtórzone lub potwierdzone nie zostały.

§. 574. Jeżeli iednak testator w późnieyszym testamencie wyraźnie oświadczył, iż ustanowienie dziedzica w dawnieyszym, w swéy ma pozostać mocy, i późniéy mianowany dziedzic wraz z tamtym wspólnie dziedziczyć; natenczas ważne są i legaty w dawnieyszym testamencie, ieżeli późnieyszym wyraźnie nie zostały uchylone.

§. 575. Za takie wyraźne uchylenie uważa się, gdy testator rzecz tęż samą, którą w dawnieyszym testamencie legataryuszowi zapisał, w późnieyszym dla kogo innego przeznacza.

§. 576. Jak dalece wedle powyższych przepisów testament rychleyszy przez późnieyszy swą ważność całkiem utraca (§. 572.) legataryusze do dawnieyszego odwoływać się nie mogą, chociażby w onymże tak zwana klauzula kodycylarna wyrażoną była.

§. 577. Gdy testator sam w późnieyszym testamencie, lub przy oddaniu go sądowi, wyraźnie oświadcza, że innego dziedzica ustanowił dla tego, iż mianowany w dawnieyszym umarł, a okaże się, iż w tém zaszła omyłka: testament późnieyszy iest nieważnym.

§. 578. Jeżeli w tym przypadku testament dawnieyszy w sądowém zachowaniu pozostał, tenże swą zachowuie ważność.

§. 579. Postanowienia więc późnieyszym testamentem obięte, tyle tylko są ważne, ile niemi prócz ustanowienia dziedzica, rozporządzenia testamentu dawnieyszego zostaią zniesione.

§. 580. Prócz tego przypadku (§. 577. 578.) testament dawnieyszy uchylony późnieyszym, chociażby nieważnym, iuż swéy nie nabywa mocy, lecz raczéy prawne następstwo w dziedziczeniu ma mieysce.

§. 581. Jeżeli iednak testament późnieyszy, nie zawiera nawet warunków ważnego odwołania; dawnieyszy swą ważność zachowuie.

§. 582. Gdy testament późnieyszy został napowrót odebranym, dawnieyszy zaś w sądowém zachowaniu pozostał; ten tu iest ważnym, ieżeli w inny sposób prawodzielnie odwołanym nie został.

§. 583. Późnieyszemi kodycyllami same tylko stanowiącymi legaty, dawnieysze pospolicie nie zostaią uchylone.

§. 584. Legaty więc iak w iednych tak w drugich zapisane, zaspokoione być muszą, ieżeli późnieysze rozporządzenie dawnieyszego wyraźnie nie znosi, lub w inny sposób iest takiém, iż dawnieysze obok niego ostać nie może.

§. 585. Gdy testament i kodycyl razem zostaią oddane, a z daty co innego nie wynika; przyimuie się: iż kodycyl po testamencie został sporządzonym.

§. 586. Jeżeli w kodycyllu późnieyszym zawiera się legat dla kogo, dawnieyszém rozporządzeniem obdarowanego; w wątpliwym razie, i ieżeli późnieysza dyspozycya co innego nie opiewa, legataryusz późnieyszego tylko zapisu domagać się może.

§. 587. Ktokolwiek sporządził testament pospolicie tylko w ten sam sposób, iak go sporządza, odwołać go może. przez wyraźne odwołanie,

§. 588. Wszelakoż w tych samych okolicznościach i pod temiż warunkami, pod któremi testament uprzywileiowany zdziałanym być może, również rozporządzenie wprzód formalnie i sądownie uczynione może być odwołaném.

§. 589. Przeciwnie zaś testament uprzywileiowany, przy zachowaniu prawnych warunków zdziałany, w okolicznościach nie daiących mieysca sporządzeniu podobnego uprzywileiowanego testamentu, z zachowaniem tylko warunków formalnego sądowego testamentu, odwołanym być może.

§. 590. Skutki odwołania, które nastąpiło w okolicznościach daiących mieysce sporządzeniu testamentu uprzywileiowanego, trwaią tylko dopóty, dopókiby trwała ważność testamentu w podobnych okolicznościach sporządzonego.

§. 591. Jeżeli iednak testament dawnieyszy został odebranym napowrót: skutki stąd wynikaiące w swéy zostaią mocy, chociażby odwołanie wyraźne dla niedostatku prawnych warunków, bądź to dla upłynienia czasu bądź w inny sposób było nieważném.

§. 592. Przeciwnie, gdy odwołanie prawodzielnie uczynione zostało, nic to iego nie uwłacza ważności, chociażby testament odwołany, nie był napowrót odebranym.

szczególniéy co do legatów,

§. 593. Do odwołania samych tylko w rozporządzeniu sądowém zapisanych legatów, wystarcza oświadczenie testatora przed notaryuszem i dwiema świadkami zeznane.

§. 594. Odwołanie zasądowe testatora w ten czas tylko za dostateczne uznaném być może, gdy toż w piśmie przez niego własnoręcznie na- i podpisaném uczynione zostało.

§. 595. Jeżeli pismo zasądowe, w którém odwołanie się zawiera, przez spadkodawcę tylko iest podpisaném; tylko w tenczas zważać na nie można, gdy powód odwołania w niém iest wyrażony, i tenże zostanie sprawdzonym.

przez przekryślenie, wymazanie i t. p. w rozporządzeniach zasądowych,

§. 596. Gdy w rozporządzeniu zasądowém, legat, albo też tylko rzecz lub ilość zapisana, przekryśloną, wymazaną lub w inny sposób nieczytelną zrobiona została; legat za uchylony się uznaie.

§. 597. Osnowa też podobnych postanowień zasądowych, przez proste tylko oświadczenia woli przeciwnéy, odwołaną być może; byleby w tym względzie, wyprowadzony został dowód, w zwyczaynych przypadkach wystarczaiący.

§. 598. Same tylko domniemania, iż testator miał odmienić ostatnią swą wolę, na wzgląd nie zasługuią.

względem pozbawienia życia spadkodawcy,

§. 599. Jeżeli iednak testator lub legataryusz, umyślnie lub przez grube uchybienie zrządził śmierć testatora: bez wyraźnego nawet odwołania utraca zapisaną mu korzyść.

§. 600. Przeciwnie nieutraca legatu, gdy dowiedzioném być może, iż spadkodawca przebaczył dziedzicowi lub legataryuszowi uchybienie, z którego nieszczęśliwy wydarzył się przypadek.

względem dzieci późniéy narodzonych,

§. 601. Gdy przy zeyściu testatora znayduią się dzieci, na które w sporządzonym testamencie nie dano względu, przepisy w właściwém mieyscu dane stanowią. (Cz. 2. Tyt. 2. Oddz. 5.)

przez zaginienie lub stracenie testamentu lub kodycyllu.

§. 602. Gdy testament lub kodycyl przez przypadek zaginie, wykazanie treści za pośrednictwem dowodu ma mieysce.

§. 603. Wszelakoż zupełnego na to potrzeba dowodu, na którego uzupełnienie przysięga przyznaną być nie może.

§. 604. Jeżeli testament przez grube lub mierne uchybienie osób sądowych zagubiony został, nietylko koszta dochodzenia ponosić, lecz też w miarę dowiedzioney opieszałości, ukarane lub z urzędu złożone być muszą.

Kara tego, który komu prze-

§. 605. Kto dowodnie przeszkodził komu w sporządzeniu testamentu, ten wszelkie

szkadza w sporządzeniu testamentu,

utraca korzyści, którychby czy to przez prawne następstwo w dziedziczeniu, czy też w skutek wprzód sporządzonego testamentu, dostąpił.

lub w oddaniu go,

§. 606. Ktokolwiek dla dogodzenia własnéy sprawie, lub z obrazą praw trzeciego przeszkadza sądowemu oddaniu testamentu iuż sporządzonego, tym, którym w nim poczyniono zapisy, ubywaiącą dla nich korzyść winien wynagrodzić.

lub w odwołaniu go,

§. 607. Kto komu przeszkadza w odwołaniu sporządzonego testamentu, wszystkie nim dla niego obięte korzyści utraca, i prócz tego zupełnie wynagrodzić musi temu, na rzecz którego służyć miało odwołanie.

lub ukrywa testament,

§. 608. Ukrywaiący testament lub inne rozporządzenie ostateczne, nietylko zapisane w nim dla niego utraca korzyści, lecz ilość wyrównywaiącą temu, co przez zataienie chciał ziednać dla siebie, iako karę na skarb zapłacić iest obowiązanym.

Kara tego, co gwałtem lub przez podstęp wymusił testament.

§. 609. W przypadkach, gdy wedle przepisu §. 23. 24. 25. testament z powodu dopełnionego gwałtu lub podstępu za nieważny uznanym być musi, ten, który podobnego niepozwolonego dopuścił się czynu, utraca prawo dziedziczenia podług ustaw, mu służące.

§. 610. Gdyby niemiał nadanego sobie ustawami prawa dziedziczenia, wedle okoliczności na ciele, lub na karę pieniężną, surowo skazanym być musi.

XI. Wzmocnienie rozporządzenia ostatecznego przez przyznanie.

§. 611. Dziedzic lub legataryusz, który raz przyznał rozporządzenie ostateczne, iuż więcéy naprzeciw iego ważności powstawać nie może.

§. 612. Uważa się w równi z wyraźném przyznaniem, gdy dziedzic opłaca bez zastrzeżenia legaty testamentem zapisane, lub gdy legataryusz legat takowy bez zastrzeżenia przyiął.

§. 613. Wszelakoż tak legataryuszowi, iak i dziedzicowi, droga prawna dozwoloną być musi, gdy potrafią dowieśdź, iż powody, z których chcą naprzeciw testamentowi powstawać, dopiero po przyznaniu do ich wiadomości doszły.

XII. O testamentach wzaiemnych.

§. 614. Testamenta wzaiemne, przez które ieden drugiego w zamian powołania siebie na dziedzica, swym mianuie dziedzicem, pomiędzy małżonkami tylko sporządzone być mogą.

§. 615. Przepisy szczególnieysze względem podobnych testamentów, w właściwém znayduią się mieyscu. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 7.)

§. 616. Gdy dwie osoby w oddzielnych aktach dziedzicami siebie ustanawiaią, bez odwołania się iednego do drugiego; każde z rzeczonych rozporządzeń za testament oddzielny ma być uważane.

ODDZIAŁ DRUGI.

O umowach względem dziedziczenia.

§. 617. I za pośrednictwem umów względem dziedziczenia, strona iedna drugiéy, lub obydwie nawzaiem udzielić sobie mogą prawa do przyszłego ich spadku.

Własności osobowe.

§. 618. Chcący zawierać umowy względem dziedziczenia, wszystkie te posiadać powinien przymioty, ktorych tak do sporządze-

nia testamentu, iak do zawarcia umowy potrzeba.

§. 619. Gdy przyrzekaiącemu zbywa na przymiotach, do ważnego zawierania umów potrzebnych, umowa podobna nie iest nawet ważną iako iednostronne ostateczne rozporządzenie, chociażby nawet do sporządzenia onegoż, podług ustaw był zdatnym.

Przedmioty.

§. 620. Takie tylko rzeczy lub prawa, względem których kto przez ostateczne rozporządzenie rozrządzić iest mocen, innemu przez umowę podobną może nadawać.

Forma.

§. 621. Umowy względem dziedziczenia, równie iak testamenta sądownie zawierane, lub przez strony obiedwie osobiście do sądu podane być muszą.

§. 622. Uprzywileiowana forma testamentów, nie ma mieysca co do umów względem dziedziczenia.

§. 623. I co do zachowania, otwierania i oddawania umów względem dziedziczenia zawartych, sędzia winien stósować się do tego, co w tym względzie co do testamentów przepisano.

Dod. §. 43. Oddanie sądowi umowy względem dziedziczenia niezapieczętowaney, nie wyłącza zapieczętowania i w ogólności formy względem testamentów przepisaney.

Skutki w ciągu życia kontrahentów.

§. 624. Przez proste tylko umowy względem dziedziczenia, nie zostaie ograniczoną władza kontrahentów rozporządzenia swym maiątkiem pomiędzy żyiącymi.

§. 625. Wszelakoż umową ustanowiony dziedzic, mocen iest w czasie ustawami oznaczonym odwołać darowizny, któreby sam spadkodawca z powodu nadmiaru mógł był

odwołać, chociażby tenże wyraźnie był się zrzekł takowegoż odwołania. (Tytuł 11. §. 1094.)

§. 626. Gdy kto przez nierozsądne wydatki istotę swego maiątku w ten sposób wycieńcza, iż go wedle ustaw za marnotrawcę uznać należy, ten, któremu przez umowę prawo do spadku iego zostało nadaném, powstać może naprzeciw niemu, z wnioskiem uznania go za marnotrawcę.

Jak daleco rozporządzenia ostateczne obok umów takowych uczynione być mogą.

§. 627. Rozporządzenia ostateczne naprzeciw treści umowy względem dziedziczenia, nie maią mieysca.

§. 628. Jednak spadkodawca mocen iest zapisać legaty do ilości dwudziestéy części spadku swoiego, ieżeli się i tego prawa wyraźnie nie zrzekł w umowie.

§. 629. Jeżeli umowa ściąga się tylko do pewnéy części spadku, reszta maiątku spada na dziedzica testamentem oznaczonego, lub w razie niepostanowienia go, na dziedzica prawnego.

§. 630. Jeżeli w umowie zastrzeżono ostateczne rozporządzenie względem pewnéy rzeczy lub summy, natenczas, gdy takowe nie nastąpiło, przepisy Tytułu iedenastego §. 1087. 1088. maią mieysce.

Prawo dziedziczenia.

§. 631. Z umowy wzaiemnéy o dziedziczenie zawartéy, przeżyiący tylko nabywa prawa do dziedziczenia; dziedzice więc lub następcy wprzód zmarłego, żadnego ztąd nie maią prawa do przyszłego spadku przeżyiącego.

§. 632. Jeżeli iednak w umowie porządek dziedziczenia nietylko pomiędzy kontrahentami, lecz też i co do ich dziedziców lub

następcy został oznaczonym: postanowienie podobne, ile się tycze własnego kontrahentów maiątku, uważane być powinno wedle przepisów o fideikommissach i substytucyach fideikommissalnych. (Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 3.)

§. 633. Ciągle trwać maiące urządzenia sukcessyine, następców i co do ich własnego maiątku obowięzywać maiące, nie przez proste umowy względem dziedziczenia, lecz tylko przez ustawy familiyne ważnie zawierane być mogą. (Część II. Tytuł 4. §. 7. seq.)

Odwołanie.

§. 634. Umowy względem dziedziczenia, na przypadek śmierci, sądownie zawarte, iednostronnie tak tylko, iak umowy pomiędzy żyiącymi odwołane być mogą.

§. 635. Jeżeli strony obydwie zastrzegły sobie prawo odstąpienia podług upodobania od umowy, taż tylko za testament się uważa.

§. 636. O odwołaniu takowéy umowy toż samo ma mieysce, co iest postanowioném względem odwołania testamentu. (§. 587 seq.)

§. 637. Skoro iedna z stron takową odwołuie umowę, taż i względem drugiéy moc swą utraca.

§. 638. Jeżeli iednak druga strona wyraźnie nie odwołała, ani też w inny sposob ostatecznie nie rozporządziła, legata przez nią w umowie dla innych, iak z odwołuiącym w pokrewieństwie lub szczególnéy przyiaźni będących osób powyznaczane, w swéy zostaią mocy.

§. 639. Gdy iedna z stron tylko zastrzegła sobie prawo odwołania, druga przez to równego nie nabywa prawa.

§. 640. Jeżeli iednak pierwszy odwołał, co do drugiego przepis §. 637. 638. również ma mieysce.

Zrzeczenie się prawa dziedziczenia.

§. 641. Jak dziedzic testamentem ustanowiony, tak również i co do umów względem dziedziczenia, przeżyiąca strona, ważnie zrzec się pozostałości może.

§. 642. Natenczas iednak nie może się popisywać prawem dziedziczenia z ustaw mu służącém. (Tyt. 9. §. 401).

§. 643. Jeżeli w saméy umowie wyraźnie zrzeczono się prawa nie przyięcia sukcessyi: wprawdzie zostaie się przy tém;

§. 644. Jednak dziedzic takowy zobowiązanym być tylko może do przyięcia spadku, pod zastrzeżeniem dobrodzieystwa inwentarza.

O prawie przybytku.

§. 645. I w dziedziczeniu z mocy umów ma mieysce prawo przybytku.

Skutki umów względem dziedziczenia względem osoby trzeciéy.

§. 646. Zresztą umowy względem dziedziczenia, tylko pomiędzy stronami działaiącemi stanowią iako umowy; względem zaś trzeciego, któremu w umowie cóżkolwiek naznaczono, i który za zgodą kontrahentów wyraźnie do umowy nie przystąpił, maią moc tylko rozporządzeń ostatecznych. (Tyt. 5. §. 75. 76. 77.)

Zniesienie umów.

§. 647. Jak dalece testamenta z powodu nie ziszczenia się warunków, dla zrządzonéy przez dziedzica śmierci spadkodawcy, lub dla przybycia prawych dzieci, lub zgoła przez przypadek zwątlone lub uchylone zostaią, tak dalece umowy względem dziedziczenia, z powodu podobnych okoliczności, staią się żadnemi. (§. 478—518. 599. 600. 601. 563.)

Umowy względem dziedziczenia pomiędzy małżonkami.

§. 648. Co z prawa wypada względem umów o dziedziczenie pomiędzy małżonkami, w swém mieyscu postanowiono. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 7.)

Umowy względem zrzeczenia się.

§. 649. Umowy obeymuiące w sobie zrzeczenie się dziedzictwa, lub podział przyszłéy sukcessyi, pomiędzy tymi tylko są ważne, którzy z prawa do sukcessyi takowéy iako współdziedzice należą.

§. 650. Podobne umowy na korzyść trzeciego wtenczas tylko są ważne, gdy ten, którego zarządza się spadkiem, wyraźnie iako strona współdziałaiąca przystępuie do umowy.

§. 651. W przypadku na ostatku rzeczonym, przyszłego spadkodawcę, umowa takowa również iak własna umowa o dziedziczenie obowięzuie, i naprzeciw iéy osnowie ani testamentem, ani późnieyszemi umowami stanowić nie może.

§. 652. Takowe więc ważne zrzeczenie się prawnego prawa dziedziczenia, zawiera w sobie również zrzeczenie się prawa dziedziczenia, z mocy ostatecznego rozporządzenia, i nawzaiem.

§. 653. Gdy ten, względem którego spadku takowa zawiera się umowa, nie iest zdolnym do uczynienia ważnego oświadczenia woli, umowa wprawdzie i bez iego przystępu ważnie zawartą być może.

§. 654. W tym iednak razie, aby była ważną, sądownie przyiętą i zdziałaną być winna.

§. 655. Do umów familiynych ważnie zawartych, przepis §. 650. nie stósuie się,

chociażby w nich zrzeczono się spadków przyszłych.

§. 656. Umowy, mocą których rodzice ustępuią za życia swóy maiątek dzieciom, uważaią się tylko za umowy pomiędzy żyiącymi.

TYTUŁ TRZYNASTY.

O nabyciu własności rzeczy i praw, przez trzeciego.

§. 1.

Rzeczy i prawa, i przez czyny osoby trzeciéy nabyte być mogą.

§. 2. Jak dalece kto w ogólności, z umów pomiędzy innymi na korzyść iego zawartych dostępuie prawa, w tytule piątym §. 74. seq. iest postanowione.

§. 3. Jak dalece małżonek ieden przez drugiego, oycowie przez dzieci pod ich władzą będące, państwo przez ich czeladź, małoletni przez swych opiekunów, kupcy przez ich podwładnych, cóżkolwiek nabywaią, oznaczono w swém mieyscu. (Cz. II. Tyt. 1. Oddz. 5. Tyt. 2. Oddz. 2. Tyt. 5. Tyt. 8. Oddz. 7. Tyt. 18. Oddz. 5.)

§. 4. Jeżeli prócz tu wytkniętych przypadków, przez czyny trzeciego rzeczy lub prawa dla kogo nabyte być maią, powszechnie potrzeba na to wyraźnego zlecenia tego, który ma za pośrednictwem ich nabywać.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O pełnomocnictwach.

Znaczenie. §. 5. Oświadczenie woli, przez które ieden upoważnia drugiego do sprawienia interesu za niego i w iego imieniu, nazywa się zleceniem lub pełnomocnictwem.

§. 6. Przez przyięcie zlecenia utwarza się pomiędzy obu stronami umowa.

W iaki sposób zawiera się umowa pełnomocnictwa. §. 7. Gdzie ustawy nie wymagaią zawarcia piśmienney umowy, ta o pełnomocnictwo uważa się za zawartą, gdy ieden choć tylko milczeniem przyiął ustne drugiego zlecenie. (Tyt. 5. §. 81. 82.)

§. 8. Jednak i w tym razie, gdzie nie potrzeba pomiędzy działaiącymi zawarcia umowy na piśmie, trzeci, który się wdał z pełnomocnikiem, nie ma prawa do skargi naprzeciw mocdawcy, o dopełnienie zawartéy z tamtym umowy, ieżeli pełnomocnik nie był wylegitymowany przez piśmienne iego zlecenie.

§. 9. Wolno mu iednak trzymać się pełnomocnika, i domagać się po nim tak wynagrodzenia szkody, iako też praw swych do mocdawcy.

§. 10. Mocdawca i w tym razie skarzyć może naprzeciw trzeciemu, z którym pełnomocnik w iego imieniu działał.

§. 11. W przypadkach, gdzie ustawy wymagaią zawarcia piśmienney umowy, udzielenie pełnomocnictwa na piśmie z iednéy, a przyięcie iéy choć tylko milczące z drugiéy strony, zastępuie mieysce takowéy umowy.

§. 12.

§. 12. Dopóki iednak nieprzytomny, któremu przesłano pełnomocnictwo, nie oświadczył się względem iego przyięcia, albo też niém ieszcze się niepopisał, dopóty umowa za zawartą ieszcze nie uważa się.

§. 13. Osoby do odbywania pewnych czynności od rządu wyznaczone, nie mogą się wymawiać od ich podięcia, iak tylko dla ważnych przyczyn, o których natychmiast donieść muszą. Kto winien podeymować się pełnomocnictwa.

§. 14. Gdy odwłaczaią odpowiedź, pełnomocnictwo za przyięte uważa się, i mocdawcy również są w odpowiedzi, iak gdyby wyraźnie byli przyięli zlecenie.

§. 15. Również ci, co z podeymowania się pewnych rodzaiów zleceń za nagrodę, proceder prowadzą, gdy zlecenia im danego nie chcą przyiąć, mocdawcy donieść o tém natychmiast są obowiązani.

§. 16. Gdy tego nie uczynią, przepis §. 14. również i do nich się ściąga.

§. 17. Czas, w przeciągu którego osoby rzeczone (§. 13. 15.) oświadczyć się muszą względem nieprzyięcia danego im zlecenia, oznacza się wedle przepisów w Tyt. 5. §. 90. seq. obiętych.

§. 18. Wszelkie czynności prywatne, które kto sam wypełnić może, powszechnie też innemu polecić iest mocen. Co być może przedmiotem pełnomocnictwa.

§. 19. Jak dalece w processach cywilnych i kryminalnych zastępstwo stron przez pełnomocników ma mieysce, oznaczone iest w ordynacyi processowéy i kryminalnéy.

§. 20. Co z prawa wypada, gdy niepozwolone czynności komu polecone zostały, w szóstym tytule §. 51. seq. iest przepisano. Jakie zlecenia przyięte być nie mają.

§. 21. Skoro między korzyścią mocdawcy i pełnomocnika sprzeczność zachodzi, ten tu zlecenia ani przyiąć ani zatrzymać nie powinien.

§. 22. Także też pełnomocnik nie może przyimować zleceń różnych osób, których interes w sprzeczności zostaie.

§. 23. Osoby podług §. 13. do odbywania pewnych czynności od rządu wyznaczone, w przypadku §. 22. zatrzymać muszą pierwsze przez nich przyięte zlecenie.

§. 24. Innym zaś wolno po należytém wypowiedzeniu pierwszego zlecenia, podiąć się późniéy mu danego.

§. 25. Jeżeli w przypadkach §. 21. 22. pełnomocnik zotrzymuie zlecenie, i swemu mocdawcy w przepisanym czasie (§. 17.) o położeniu i stósunkach rzeczy wiernie nie donosi; za wszelką stąd dla niego wynikaiącą szkodę odpowiada.

§. 26. Prócz tego w przypadku §. 21. wszystko, co pełnomocnik wypełnił z użytkiem dla mocdawcy, temu tylko samemu służy.

§. 27. W przypadku §. 22. czyni pełnomocnika na korzyść tego, dla którego sprawił interes, są ważne, ieżeli tenże nie dopuścił się porozumienia z pełnomocnikiem na ukrzywdzenie drugiego.

Osoby mogące dawać i przyimować zlecenia.

§. 28. W obu przypadkach §. 21. 22. niepozwolony postępek pełnomocnika w podeymowaniu się podobnych zleceń, trzeciemu, który z nim w dobréy wierze wdał się, w stósunku do mocdawcy nie przeszkadza.

§. 29. O ile kto w ogólności może zaciągać obowiązki, o tyle przez danie lub przyięcie zlecenia zostaie zobowiązanym.

§. 30. Kto nie iest zdolen zobowiązywać siebie samego, może przecież przez należyte wypełnienie danego mu zlecenia, nabydź prawa naprzeciw swoiemu mocdawcy.

§. 31. Prawa pewnemu tylko stanowi lub procederowi właściwe innym ani polecone, ani przez nich przyimowane być nie mogą.

§. 32. Nikt nie iest obowiązany wdawać się z pełnomocnikiem, który nie ma przymiotów uzdatniaiących go do zawarcia ważnych umów.

§. 33. Jeżeli przecież się wdał, więc czynność przez pełnomocnika podług danego mu zlecenia, dopełniona, tak dla trzeciego, iako też dla mocdawcy powszechnie iest obowięzuiącą.

§. 34. Jeżeli iednak pełnomocnikowi, przy podięciu się podobnéy czynności, prawo zakazuiące było na przeszkodzie, czynność sama iest nieważną.

§. 35. Gdy stąd, że pełnomocnik potrzebnych nie miał przymiotów, szkoda iaka urosła dla mocdawcy, lub dla trzeciego, który z tamtym się wdał: natenczas prawo uszkodzonego do żądania nagrody z maiątku pełnomocnika, wedle przepisów w §. 31. seq. tytułu piątego obiętych, uważane być musi.

§. 36. W przypadkach, gdy trzeci ma prawo poszukiwać wynagrodzenia na maiątku pełnomocnika, a ten tu bez sposobu zostaie, ten uszkodzonemu odpowiada, co z wiadomością o niezdolności iego, pełnomocnikiem go ustanowił.

Skutki umowy pełnomocnictwa. I. Stósunki prawne pomiędzy mocdawcą i pełnomocnikiem. a) O władzy podstawienia kogo w swoim mieyscu.

§. 37. Kto przyiął zlecenie iakie, pospolicie go sam dopełnić musi.

§. 38. Jeżeli czynność porucza komu innemu bez zezwolenia mocdawcy; za czyny i uchybienia tamtego, iak za swe własne odpowiada.

§. 39. Jeżeli iednak mocdawca wyraźnie pełnomocnika upoważnił do wyboru substytuta; pełnomocnik odpowiada tylko za wielkie lub mierne uchybienie w tym wyborze dopełnione.

§. 40. Zresztą w razie takowym pomiędzy mocdawcą i substytutem te same prawa i obowiązki maią mieysce, iak pomiędzy tamtym i pełnomocnikiem bezpośrednim.

§. 41. Czynność urzędu publicznego nikt samowolnie innemu w swém mieyscu polecić nie może.

§. 42. Jeżeli się to przecież stało, czyny substytuta są nieważne, i tak on, iako też mocdawca iego ieden za obydwóch, i obydway za iednego odpowiadaią za wszelką stąd wynikłą szkodę.

§. 43. Jeżeli iednak podstawiony pełnomocnik był wprawdzie uzdatnionym do odbywania podobnych czynności urzędowych, więc stąd, iż ten, który miał właściwie na sobie obowiązek iéy dopełnienia, samowolnie go podstawił, czynność sama nie staie się nieważną.

§. 44. Podstawiaiący iednak samowolnie, w miarę okoliczności stósunkową karą pieniężną lub więzienia ma być złożony.

§. 45. Téy nawet karze nie podlega urzędnik, który z powodu choroby, lub przez inny przypadek, pozbawiony na czas nieiaki

zdatności wypełnienia obowiązków swego urzędu, na czas, aż przełożeni iego względem tymczasowego zarządu przyzwoite przedsięwezmą środki, czynności zwłoki niedozwalaiące, innym do odbywania podobnych czynności od rządu wyznaczonym na ten koniec i zobowiązanym, polecił.

§. 46. Jeżeli czynność polecona, iest tego rodzaiu, iż pełnomocnik bez pomocy innych osób wypełnić iéy nie zdoła; natenczas za pomocników swych w miarę tylko miernego uchybienia co do wyboru lub dozoru nad onymiż, odpowiada.

§. 47. Toż samo ma mieysce, gdy pełnomocnik z powodu przeszkód osobistych, celem ułatwienia czynności, żadnéy niecierpiącéy zwłoki, pomocy innych użył osób.

§. 48. Kto iednak bez potrzeby użył cudzéy pomocy w czynności sobie poleconéy, za wszelką przez takowych pomocników zrządzoną szkodę, iest w odpowiedzi.

b) O obowiązku pełnomocnika, stósowania się do przepisów mocdawcy.

§. 49. Pełnomocnik nie może odstępować samowolnie od przepisu, który mu do wypełnienia czynności przez mocdawcę był udzielonym.

§. 50. Jeżeli wbrew temu postąpił, mocdawcy za wszelką stąd wynikłą szkodę, iest w odpowiedzi.

§. 51. Gdy pełnomocnik pomimo zboczenia od przepisu, czynność wypełnił na pożytek mocdawcy, a tentu korzyść stąd sobie przywłaszcza; winien także zboczenie przyiąć za dobre.

§. 52. W razie przestąpienia danego przepisu, stawa domniemanie, iż okazuiąca

się szkoda iest skutkiem nastąpionego zboczenia.

§. 53. Ograniczenia lub rozciągnienia pełnomocnictwa, których potrzeba z istoty czynności lub wiadomego zamiaru mocdawcy wynika, nie mogą być uważane za niepozwolone zboczenia, od danego przepisu.

c) O stopniu uchybienia, za które pełnomocnik w odpowiedzi zostaie.

§. 54. Za wypadek czynności pełnomocnik tyle tylko odpowiada, ile przy podięciu iéy się lub wypełnieniu stał się winnym uchybienia.

§. 55. Pospolicie pełnomocnik w wypełnieniu danego mu zlecenia tę winien przykładać pilność i uwagę, którą zwykł przykładać w swych własnych czynnościach podobnego rodzaiu.

§. 56. Jeżeli wedle téy zasady stopień odpowiedzialności iego wynalezionym być nie może; lub też zlecenia za nagrodę się podiął, natenczas w ogólności wszelkie mierne uchybienie przez niego zastąpioném być musi.

§. 57. Jeżeli podiął się zlecenia, iako znawca kunsztu lub rzeczy; to i za małe uchybienie odpowiada.

§. 58. Wszelakoż znawca podeymuiący się czynności bezpłatnie, mierne tylko uchybienie winien zastąpić.

§. 59. W każdym razie, gdy przypadek zrządza przeszkodę lub przewłokę w wypełnieniu czynności, pełnomocnik wcześnie o tém winien donieść mocdawcy.

§. 60. Zgoła w ciągu czynności, mocdawcy swoiemu na żądanie iego wiernie o każdoczesném iéy położeniu donieść iest obowiązanym.

§. 61. Po dopełnieniu czynności, winien z iéy uskutecznienia zdać sprawę mocdawcy. d) O zdaniu sprawy, która się mocdawcy od pełnomocnika należy.

§. 62. Wszelkie pożytki z takowéy poleconéy czynności wynikaiące, ieżeli co innego nie postanowiono, samemu tylko służą mocdawcy.

§. 63. Pełnomocnik więc nie może danego mu zlecenia użyć na ziednanie sobie korzyści bez zezwolenia mocdawcy.

§. 64. Przeciwnie iednak pełnomocnik w samą porę wykonania danego mu zlecenia, może na swą korzyść odbydź i wypełnić czynności, które z tamtém w żadnym nie są związku.

§. 65. Mocdawca winien pełnomocnikowi powrócić wszelkie przy czynności poniesione wydatki, ile też były potrzebne i użyteczne. e) Obowiązek mocdawcy względem wynagrodzenia pełnomocnika.

§. 66. Wydatki zwyczayne przy czynności iakiéy, uważaią się za użyteczne.

§. 67. Wydatki, których czynienie wyraźnie zakazał mocdawca, tyle tylko rachowane być mogą, ile istotnie na pożytek iego obrócone zostały, i tenże korzyść stąd ziednaną przywłaszczyć sobie zamyśla.

§. 68. Wydatki potrzebne i użyteczne, ściągaiące się do osoby pełnomocnika, wedle iego tylko, nie wedle stanu mocdawcy rozpoznane być maią.

§. 69. I na przypadek cofnięcia zlecenia lub zwątlonego wypełnienia, pełnomocnik żądać może zwrotu wydatków, stósownie do celu zamierzonego łożonych. Jak dalece pełnomocnik żądać może procentów,

§. 70. Gdzie ustawy co innego nie przepisuią, pełnomocnik przed ukończeniem ie-

szcze czynności może żądać zakładu lub wynagrodzenia iuż poczynionych wydatków.

§. 71. Jeżeli nie żądał zakładu, mocen tylko domagać się kraiowego procentu z ilości poczynionych wydatków, a to od dnia, w którym oddał mocdawcy rachunek onychże z załączeniem potrzebnych dowodów.

§. 72. Gdy pełnomocnik summy za mocdawcę zapłacił, procent z nich kraiowy iuż od czasu uskutecznionéy zapłaty wynagrodzonym być mu musi.

§. 73. Toż samo ma mieysce, gdy mocdawca nie dostarczył w swym czasie żądanego od niego zakładu; lub gdy pełnomocnik przed wypełnieniem czynności w miarę okoliczności nie mógł ściągnąć od mocdawcy potrzebnego zakładu.

lub nagrody. §. 74. Nieugodzoną nagrodę pełnomocnik w ten czas tylko żądać może, gdy ustawy cenę iéy ustanawiaią, lub wypełnienie podobnych czynności, do iego zwyczaynego procederu należy.

§. 75. Gdy czynności, do których odbycia pewna klassa osób iest przeznaczona, przez innych, do klassy téy nie należących, w pozwolony sposób za ugodzoną nagrodą przyięte zostaną; nagroda takowa nigdy nie może przewyższyć taxy dla osób drugiéy klassy przepisanéy.

§. 76. Za nastręczenie więc pożyczek, pełnomocnik, chociażby właściwie nie był strącarzem (Meklerem), niemoże wymawiać sobie nagrodę prawną za stręczenie zapłatę przewyższaiącą.

§. 77. W czynnościach, przy których

ustawy nieoznaczaią zasady wynagrodzenia, oznaczenie iéy od umowy stron zawisło.

§. 78. Jeżeli nagroda za czynność podobną w niepewnych wyrazach przyobiecaną została: w razie sporu o to między stronami przez sąd oznaczoną być musi.

§. 79. W rozstrzygnieniu takowém sędzia powinien zważać na przepisy ustaw, do podobnych przypadków ściągaiące się, na stan osób działaiących, i na czas i pracę do wypełnienia czynności potrzebną.

O szkodzie przypadkowéy, któréy pełnomocnik doznaie.

§. 80. Przypadki, nieszczęścia, dotykaiące pełnomocnika przy odbywaniu czynności, mocdawca tak dalece winien tylko zastąpić, ile do nich dał powód, choć tylko przez małe uchybienie.

§. 81. Wszelakoż szkoda choć przypadkowa tylko i wtenczas zastąpioną być musi, gdy pełnomocnik nie był w stanie dopełnienia danego mu przez mocdawcę przepisu, bez obawy narażenia siebie na podobne uszkodzenia.

Obowiązek mocdawcy uwolnienia pełnomocnika od zobowiązań względem drugich przeiętych.

§. 82. Mocdawca iest obowiązanym uwolnić pełnomocnika od wszelkich obowiązków, które tenże przy wypełnieniu czynności względem innych zaciągnął.

§. 83. Pełnomocnikowi tak z tego powodu, iakoteż względem wydatków przez niego czynionych, i należącéy mu się nagrody, służy prawo zatrzymania rzeczy tych, które w skutek zlecenia, dla mocdawcy w iego dostały się ręce. (Tyt. 20. Oddz. 2gi.)

§. 84. Przeciwnie zaś, gdy pełnomocnik rzeczy podobne spotrzebował, sprzedał, lub w inny sposób uronił, mocdawca na przypadek zbiegu wierzycieli do iego maiątku, ma

pierwszeństwo szóstéy klassy co do wartości onychże.

II. Stósunki prawne pomiędzy mocdawcą i trzecim, a) w ogólności, b) szczególniéy gdy kto z pełnomocnikiem i kto inny z samym działał mocdawcą,

§. 85. Cokolwiek pełnomocnik w skutek danego mu zlecenia zdziałał z osobą trzecią, mocdawcę również obowięzuie, iak gdyby czynność z nim samym zawartą została.

§. 86. Jeżeli kto zawarł z pełnomocnikiem czynność na mocy pełnomocnictwa ieszcze nieodwołanego, a kto inny z samym mocdawcą względem tegoż samego przedmiotu, a czynności te obydwie obok siebie utrzymać się nie mogą, natenczas pospolicie ta w swéy zostaie mocy, która naprzód przyszła do skutku.

§. 87. Jeżeli iednak z zerwania czynności późnieyszéy, istotna powstaie szkoda dla tego, który w dobréy wierze ią zawarł; mocdawca w każdym razie zastąpić ią musi.

§. 88. Jeżeli mocdawca nie zawiadomił pełnomocnika o układach, do których względem czynności przystąpić z kim innym zamyśla; czynność pełnomocnika, choćby była późnieyszą, iak przez mocdawcę zawarta, w swéy utrzymuie się mocy.

§. 89. W takowym iednak razie, mocdawca odpowiada temu, z którym sam bez zastrzeżenia działał, nietylko za szkodę z zerwania czynności wynikłą, lecz też za utraconą korzyść.

c) gdy pełnomocnik przestąpił granice danego mu zlecenia.

§. 90. Jak dalece pełnomocnik przestępuie granice danego mu zlecenia, czyny iego mocdawcę pospolicie nie obowięzuią względem trzeciego. (§. 51. 67.)

§. 91. Ktokolwiek chce przystąpić do układów z pełnomocnikiem, żądać może przedstawienia mu pełnomocnictwa.

§. 92. Jeżeli pełnomocnictwo do oddzielnéy instrukcyi odwołuie się, względem oneyże toż samo ma mieysce.

§. 93. Gdy w pełnomocnictwie niemasz wzmianki o oddzielnéy instrukcyi, lub też pokazanie iéy iest zabronione: rzecz pomiędzy mocdawcą i trzecim, podług saméy tylko osnowy pełnomocnictwa rozpoznać należy.

§. 94. W sporach prawnych pełnomocnik do pokazania swéy instrukcyi stronie przeciwnéy, w żadnym razie obowiązanym nie iest.

§. 95. Sędzia nawet żądać nie może pokazania mu instrukcyi, do zawarcia zgody udzieloney.

§. 96. Jeżeli trzeci, z którym pełnomocnik działa, zaniechał przepisów §. 91 i 92, mocen iest tylko względem czynności, wbrew danym przez mocdawcę przepisom zawartéy, samego pełnomocnika się trzymać.

§. 97. Jeżeli iednak pełnomocnik przestąpił tylko instrukcyą oddzielnie mu daną, o któréy w pełnomocnictwie wzmianka nie zaszła, lub któréy pokazanie było zabronioném; natenczas przepis §. 93. ma mieysce.

d) O pełnomocnictwach szczególnych.

§. 98. Ktokolwiek upoważnionym został do pewnéy czynności, bez ograniczeń wyraźnie dodanych, lub odwoływania się do oddzielnéy instrukcyi, ten wszystkimi tym końcem przedsięwziętymi czynami obowięzuie mocdawcę, ieżeli podług ustaw nie potrzeba pełnomocnictwa szczególnego.

§. 99. Pełnomocnictwo szczególne iest potrzebném: 1) gdy przysięgi opuszczone lub za wykonane przyięte być maią.

Dod. §. 44. Nie czyni to żadnéy różnicy, czyli stronie, czyli świadkowi przysięga ma być darowaną.

§. 100. Daléy 2) gdy pełnomocnik przysięgę ma wykonać w imieniu mocdawcy.

§. 101. 3) Gdy rozsądzenie sporu ma być oddane pod sąd polubowy.

§. 102. 4) Gdy względem praw spornych mocdawcy, ugoda istotnie ma być zawartą.

§. 103. 5) Gdy prawo mocdawcy ma być odstąpione trzeciemu, lub nastąpić zrzeczenie się onegoż.

§. 104. Jeżeli iednak zrzeczenia niektóremi pełnomocnictwami powszechnémi wedle ustaw są obięte, lub też w ciągu poleconéy pełnomocnikowi czynności wydarzać się zwykły; do ich zeznania, pełnomocnictwa szczególnego niepotrzeba.

§. 105. 6) Gdy pełnomocnik ma odbierać dla mocdawcy swego rzeczy lub pieniądze (wyiąwszy koszta procesowe) i z nich pokwitować.

§. 106. 7) Gdy nieruchomości w imieniu mocdawcy sprzedane lub zakupione być maią.

§. 107. 8) Gdy w imieniu właściciela nieruchomości, zahypotekowane na onéyże, lub w imieniu wierzyciela wymazanie wierzytelności w xiędze hipotecznéy, zapisanéy, ma być zezwoloném.

§. 108. Jednak ten, co należycie był umocowanym do odebrania summy zahipotekowanéy, tém samém iest upoważniony zezwolić na wymazanie po uskutecznionéy wypłacie.

§. 109. 9) Do zeznania darowizn wszelkich w imieniu mocdawcy, równie iest potrzebném pełnomocnictwo szczególne.

§. 110. Pełnomocnictwa szczególne przez mocdawcę własnoręcznie pisane i podpisane być muszą, albo też po zapisaniu go przez innego, przez mocdawcę własnoręcznie podpisane. Forma onychże.

§. 111. Gdy mocdawca pisać nie może lub nie umie, pełnomocnictwo szczególne, wedle ogólnych przepisów w Tytule piątym o umowach zawartych wystawione być musi. (Tyt. 5. §. 172. seq.)

§. 112. Proste blankiety, na których tylko znayduie się podpis mocdawcy, bez oznaczenia czynności, którą polecono, nie są dostatecznemi do czynności, wymagaiących pełnomocnictwa szczególnego.

§. 113. Wydaiący iednak z ręku blankiet bez wyrażenia czynności, do któréy go przeznaczono, niemoże się zasłaniać naprzeciw pełnomocnictwu, które nad podpisem, chociażby późniéy dopiero zapisane zostało.

§. 114. W czynnościach zasądowych iest rzeczą trzeciego wdawaiącego się z pełnomocnikiem, w iaki sposób chce się przekonać o rzeczywistości pokazanego mu pełnomocnictwa.

§. 115. Jeżeli iednak na zasadzie takowego pełnomocnictwa, cóżkolwiek sądownie ma być zdziałaném, sędzia powinien wymagać złożenia pełnomocnictwa sądownie lub przed Kommissarzem sprawiedliwości i Notaryuszem zeznanego lub przyznanego.

Dod. §. 45. Nie potrzeba zaświadczonego pełnomocnictwa szczególnego, gdy władze i

instytuta, których urzędnicy publiczną maią wiarę, takowe iako takie wystawiły i pieczęć urzędową załączyły.

§. 116. Do odebrania przez pełnomocnika w sądzie rzeczy lub pieniędzy, potrzebne iest pełnomocnictwo szczególne.

§. 117. Gdy odbieraiący iest cudzoziemcem, pełnomocnictwo poświadczone przez Notaryusza sądownie uwierzytelnionego przyięte być może.

Dod. §. 46. Pełnomocnictwa zaświadczone przez posłów i rezydentów pruskich przy dworach, zagranicznych uważaią się w równi z sądowemi.

e) O pełnomocnictwach ogólnych.

§. 118. Ten też, któremu wszystkie interesa mocdawcy polecone zostały, obowięzuie go przez czyny, do których potrzeba pełnomocnictwa szczególnego, tak dalece tylko, ile też w pełnomocnictwie ogólném są wyrażone.

f) O pełnomocnictwach domniemanych.

§. 119. Krewni w linii wstępnéy i zstępnéy, małżonkowie, rodzeństwo i rodzeństwo stryieczne lub cioteczne pierwszego stopnia, teściowie i zięciowie, szwagrowie, w przypadkach zwłoki nie cierpiących, bez wyraźnego nawet pełnomocnictwa przypuszczone być muszą do odbycia interesów osób tych, z którémi w podobnym związku zostaią.

§. 120. Podobne pełnomocnictwo domniemane maią współwłaściciele wspólnych rzeczy lub praw, niemniéy wspólnicy procesu w rzeczy takowéy wspólnie ich tyczącéy się.

§. 121. Toż samo ma mieysce o państwach i zwierzchnościach, w interesach poddanych ich włości.

§. 122. Daléy o zarządcach, buchaltrach i urzędnikach domowych względem interesów przez ich pryncypałów lub państwo im powierzonych.

§. 123. Wszystkie iednak te osoby (§. 119 — 122.) nie są upoważnione bez pełnomocnictwa szczególnego do czynności, do których takowe wedle ustaw iest potrzebném.

§. 124. Ten, który na mocy domniemanego pełnomocnictwa, interes za innego odbywa, winien mu o tém bez straty czasu donieść i iego zezwolenia uzyskać.

§. 125. Ktokolwiek z takowym domniemanym pełnomocnikiem cóż działa, ma prawo znaglić go do uczynienia podobnego doniesienia, lub też bezpośrednio tego, którego interes został odbytym, do oświadczenia się wezwać.

§. 126. Ten tu, po udzieleniu mu wiadomości w ieden lub drugi sposób, względem przyięcia lub nieprzyięcia czynności oświadczyć się musi w przeciągu czasu w tytule piątym §. 90. seq. oznaczonego.

§. 127. Jeżeli się w ciągu rzeczonym czasu nie oświadcza, bez dalszego sprzeciwienia się za przyimuiącego uznaie się.

§. 128. Jeżeli iednak swe nieprzyięcie w przyzwoitym czasie oświadcza, trzeci szkody z powodu zerwania się czynności dla niego wynikłéy, poszukiwać może tylko na pełnomocniku domniemanym.

g) O pełnomocnictwach milczeniem danych.

§. 129. Powierzenie komu czyiego zapisu dłużnego nie dowodzi ieszcze upoważnienia go do odebrania summy nim obiętéy.

§. 130. Przeciwnie zaś ten, któremu kwit z wypłacić się maiącéy summy został oddanym, uważa się za upoważnionego do odebrania saméy wypłaty.

§. 131. Ten, któremu polecona iest sprzedaż rzeczy ruchomey, do odebrania ceny kupna tak dalece iest upoważniony, ile mocdawca postawił go w stanie oddania rzeczy kupuiącemu.

§. 132. Wtenczas tylko kupuiący nie winien płacić pełnomocnikowi, gdy pełnomocnictwo ograniczenia iakie w téy mierze obeymuie, lub przeciwna w tym względzie wola mocdawcy w inny sposób do wiadomości kupuiącego doszła.

§. 133. Pełnomocnictwo do przedaży nieruchomości nie nadaie ieszcze mocy odebrania za nią ceny kupna.

§. 134. W żadnym razie nie domniemywa się, iżby pełnomocnik do sprzedania, był oraz upoważnionym do poczekania summy przedażnéy.

§. 135. Jeżeli więc w przypadku §. 133. mocdawca nie oświadczył się, względem wypłaty ceny kupna, przedewszystkiem oświadczenia się iego zasięgnąć należy.

§. 136. Jeżeli pełnomocnik lub kupuiący czekać za tém nie chcą, ten tu i obowiązany i mocen uskutecznić wypłatę do depozytu sądowego na koszt mocdawcy.

§. 137. W wszelkich przypadkach, gdy pełnomocnik bez wyraźnego zezwolenia mocdawcy, poczekał ceny kupna, tego tu nie wiąże umowa, lecz reczéy żądać może zwrotu rzeczy.

§. 138.

§. 138. Jeżeli téy kupuiący iuż nie ma, mocdawca zaskarzyć może natychmiast kupuiącego o umowioną cenę.

§. 139. Jeżeli iednak interes tego był rodzaiu, iż prowadzący proceder podobny zwykle kredytuią: mocdawca prócz przypadków w §. 132. wyrażonych musi zaprzestać na poczekaniu, które pełnomocnik dozwolił.

§. 140. Umocowany do zaciągnienia pożyczki, pełnomocnictwo w téy mierze wystawione oddać musi wierzycielowi.

§. 141. Jeżeli iednak pełnomocnictwo kilka w sobie zleceń zawiera, albo też pożyczka iest tylko środkiem do poleconego celu, dość na wręczeniu wierzycielowi wierzytelnego wypisu pełnomocnictwa.

§. 142. Czyny nawet wbrew zleceniu mocdawcy dopełnione przez pełnomocnika, staią się ważnemi za pośrednictwem przyięcia ich przez mocdawcę. *h*) O zobowiązaniu mocdawcy za pośrednictwem przyięcia.

§. 143. Przez następne nawet czyny mocdawcy przyięcie podobne oświadczoném być może. (Tyt. 5. §. 185—191.)

§. 144. Jeżeli więc mocdawca wiedząc: że pełnomocnik granice danego mu zlecenia przestąpił, wypływaiącą z interesu korzyść przywłaszczył sobie, lub też obowiązki skutkiem samowolnego czynu pełnomocnika będące przeymuie na się; toż się uważa za wyraźne przyięcie.

§. 145. Skoro mocdawca odbierze wiadomość od pełnomocnika lub od trzeciego, z którym tenże działał, iż granice danego mu zlecenia przestąpił; winien iest w ciągu czasu w Tyt. 5. §. 90. seq. oznaczonego,

względem przyięcia lub nieprzyięcia oświadczyć się.

§. 146. W razie zaniechania takowego przepisu, za wszelką stąd dla trzeciego wynikłą szkodę iest odpowiedzialnym.

§. 147. Gdy kto trzeciemu oświadczy na piśmie, iż drugiemu pewny polecił interes; winien przyiąć czyny drugiego w skutek piśmiennego oświadczenia przez niego podięte, chociażby istotnego pełnomocnictwa nie był udzielił.

§. 148. Jeżeli oświadczenie tylko było ustne, więc wprawdzie oświadczaiący nie iest obowiązany przyiąć układy i umowy pomiędzy trzecim i mniemanym pełnomocnikiem zawarte.

§. 149. Jeżeli iednak trzeci mniemanemu pełnomocnikowi dał cóżkolwiek lub uczynił na zasadzie podobnéy umowy; oświadczaiący również za to odpowiada, iak gdyby w moc ustnéy umowy dla niego daném lub czynioném było. (Tyt. 5. §. 155. seq.)

III. Stosunki pomiędzy pełnomocnikiem i trzecim, który z nim działa.

§. 150. Ktokolwiek znaiąc granice danego pełnomocnikowi zlecenia, nad ich obręb z nim się wdaie, na przypadek nieprzychylenia się mocdawcy mocen iest tylko zrzucić się z interesu, i żądać zwrót tego od pełnomocnika, co mu dał na to, lub dla niego uczynił.

§. 151. Wynagrodzenia iednak szkody, ani od pełnomocnika żądać nie może, ieżeli tentu wyraźnie i piśmiennie do tego się nie zobowiązał, lub z strony iego podstępnie zachodzi.

§. 152. Jak dalece mocdawca winien odpowiadać za szkodę przez pełnomocnika przy

wypełnieniu danego mu zlecenia zrządzoną, w swém mieyscu iest oznaczone. (Tyt. 6. §. 50—53.)

§. 153. Ktokolwiek zawarł z pełnomocnikiem umowę, względem dopełnienia onéyże pospolicie mocdawcy trzymać się musi.

§. 154. Jeżeli pełnomocnik w własném tylko imieniu działał, drugi na nim tylko poszukiwać może dopełnienia.

§. 155. Wyiątki i szczególnieysze postanowienia w interesach kupieckich, oznaczone są w prawie kupieckiém.

§. 156. Gdy kto przez rząd do odbywania pewnych interesów wyznaczony, takowe w swém własném zawarł imieniu, iednak z okoliczności iuż w czasie zawarcia umowy będących lub drugiemu wiadomych okazuie się, iż okoliczności urzędowe były istotnym przedmiotem umowy; drugi ma wybór trzymania się swego współkontrahenta, lub też kassy albo instytutu, których tenże iest przełożonym.

§. 157. Pełnomocnik na przypadek niebytności mocdawcy, może być przez sąd znaglonym do czynności, do których dane mu upoważnia go zlecenie.

§. 158. Wszelakoż mocdawca wnioskiem tym, iż trzeci zaniechał znaglić pełnomocnika do swéy powinności, od własnego swego obowiązku uwolnić się nie może.

W iaki sposób umowy pełnomocnictwa zostaią zniesione.

§. 159. Pospolicie tak mocdawca odwołać swe zlecenie, iak pełnomocnik mocen iest wypowiedzić mocdawcy wypełnienie poruczonéy sobie czynności.

§. 160. Nie potrzeba, aby odwołanie

1) Przez wypowiedzenie i odwołanie.

lub wypowiedzenie pomiędzy przytomnymi nastąpiło na piśmie.

§. 161. Jednak odstępuiący od umowy żądać musi lub oddać napowrót pełnomocnictwo drugiemu na piśmie udzielone.

§. 162. Jeżeli pełnomocnictwo znayduie się w aktach sądowych; o zniesieniu umowy naprzód od niéy odstępuiący sądowi musi donieść.

§. 163. Mocdawca odwołuiący pełnomocnictwo przed ukończeniem czynności winien pełnomocnikowi wynagrodzić nietylko poczynione przez niego wydatki, lecz też szkodę w inny sposób przez niego istotnie poniesioną.

§. 164. Skoro pełnomocnik odbiera wiadomość o odwołaniu mocdawcy, obowiązany iest mocdawcy samemu, lub temu, którego tenże w iego mieysce powołał, wiernie donieść o niedopełnionych ieszcze czynnościach, i oddać wszystko to, co do dalszego ich prowadzenia należy.

§. 165. Niema obowiązku, w iakikolwiek sposób wdawać się w dalsze prowadzenie rzeczonych czynności.

§. 166. Jak dalece iednak prowadzenie dalsze rozpoczętych czynności, żadnéy nie dozwala przewłoki, a mocdawca w téy mierze szczególnie nie rozporządził; były pełnomocnik mocen iest tém zaiąć się tyle, ile odwrócenie niepowetowanéy szkody wymaga tego.

§. 167. Jeżeli pełnomocnikowi polecone było odbycie interesu z pewną oznaczoną osobą albo też mocdawcy wiadomo o tém, z kim pełnomocnik wdał się w układy, moc-

dawca odwołuiący pełnomocnictwo, trzeciemu o tém oznaymić iest obowiązanym.

§. 168. Gdy to zaniechał, przyiąć musi czynności przez pełnomocnika w moc pełnomocnictwa zawarte, chociażby też iuż po odwołaniu, o którém trzeci iednak wiadomości nie miał, zdziałane były.

§. 169. Jeżeli stąd powstała szkoda dla mocdawcy, w tym względzie pełnomocnika trzymać się musi.

§. 170. Prócz wytkniętego przypadku (§. 167.) i gdy mocdawcy nie wiadomo, z kim pełnomocnik wdał się w układy i czynność, działania pełnomocnika po odebraném iuż odwołaniu przedsięwzięte, dla mocdawcy są nieobowięzuiącemi.

§. 171. Jeżeli pełnomocnik zamilczaiąc o odebraném odwołaniu, czynności takowe z trzecim zawarł, tentu względem szkody z nieważności interesu dlań wynikaiącéy, pełnomocnika trzymać się musi.

§. 172. Pełnomocnik wypowiadaiący dane mu zlecenie, winien iest rozpoczętą czynność albo sam, albo przez substytuta swego (§. 38. seq.) dopóty daléy prowadzić, dopóki mocdawca inne w téy mierze kroki przedsięwziąć nie zdoła.

§. 173. Z drugiéy też strony mocdawca, skoro tylko o wypowiedzeniu odbierze wiadomość, inne środki bez straty czasu, winien przedsięwziąć.

§. 174. Od czasu, gdy mocdawca, choć tylko z miernego uchybienia dopuścił się opieszałości w przedsięwzięciu innych środków zaradczych, iuż żadnéy odpowiedzalności żądać nie może od byłego pełnomocni-

ka, z dalszego prowadzenia czynności wymawiaiącego się.

§. 175. Jeżeli pełnomocnik po tym czasie, albo sam, albo przez substytuta swego prowadził daléy interes, nie odwołuiąc wyraźnie swego wypowiedzenia, rzecz uważać się ma podług przepisów następuiącego oddziału.

§. 176. W razie gdy zlecenie miało za przedmiot czynność sądową, pełnomocnik wypowiadaiący zlecenie, zarazem o tém donieść musi sądowi.

§. 177. Na ów czas sędzia z względem na zachodzące okoliczności oznaczy czas, w ciągu którego były pełnomocnik interes daléy ieszcze prowadzić powinien, i mocdawcę o tém zawiadomi.

§. 178. Jeżeli ten w ciągu oznaczonego czasu innych środków nie przedsiebiera, przepis §. 174. naprzeciw niemu ma mieysce.

§. 179. Wolno pełnomocnikowi i w zasądowych interesach, sądownie wypowiedzieć, oraz, swym iednak nakładem, za pośrednictwem sądu mu kazać ie wręczyć.

§. 180. Jeżeli stósownie do wniosku pełnomocnika, mocdawcy czas pewny do przedsięwzięcia innych środków zaradczych wyznaczony został, a czas ten bezskutecznie upłynął, mocdawca ma naprzeciw sobie domniemanie przewłoki z własnéy winy.

Odwołanie substytucyi.

§. 181. Odwołanie pełnomocnictwa ściąga się również do nastąpionéy przez pełnomocnika substytucyi.

§. 182. Jeżeli iednak substytut przez samego mocdawcę był wyznaczonym; z odwołania pełnomocnictwa głównego, odwoła-

nie substytucyi tylko wtenczas wypływa: gdy iawny iest zamiar mocdawcy odstąpienia całkiém od czynności.

§. 183. Pełnomocnik substytuta przez niego dowolnie ustanowionego, dowolnie może odmienić.

§. 184. Substytut iednak przez samego ustanowiony mocdawcę, przez pełnomocnika bez zezwolenia mocdawcy, prócz przypadku nagłéy potrzeby, odmienionym być nie może.

Odwołanie milczące.

§. 185. Skoro dalsze prowadzenie interesu nie da się pogodzić z innemi rozrządzeniami mocdawcy, zlecenie uważa się za odwołane przez milczenie.

2) Przez śmierć.

§. 186. Śmierć iednego z kontrahentów kończy pospolicie wszystkie zlecenia, które wyraźnie do dziedziców rozciągnione nie były.

§. 187. Wszelakoż dziedzice pełnomocnika nietylko muszą mocdawcę zawiadomić natychmiast o nastąpioném zeyściu, lecz też rozpoczęte interesa aż do czasu, iżby mocdawca inne potrafił przedsięwziąć środki zaradzcze, tak dalece prowadzić, ile odwrócenie niepowetowanéy szkody, tego wymaga.

§. 188. Sam nawet pełnomocnik na przypadek zeyścia mocdawcy, a zatém ukończenia danego mu zlecenia, toż samo uczynić iest obowiązanym.

§. 189. Gdy mocdawca lub dziedzice iego ociągaią się w przedsięwzięciu innych środków zaradzczych; przepisy §. 174. maią mieysce.

§. 190. Zasada ta, że śmierć mocdawcy zrywa umowę pełnomocnictwa, doznaie wyiątku, gdy interes iest taki, że dopiero po

śmierci spadkodawcy wypełnionym być może.

§. 191. W interesach kupieckich stawa domniemanie, iż ten, któremu ie powierzono, i po śmierci spadkodawcy daléy ma ie prowadzić.

§. 192. Również w procesach śmierć mocdawcy pełnomocnictwa nie znosi.

§. 193. Także śmierć pełnomocnika nie znosi substytucyi, która przez samego mocdawcę lub głównego pełnomocnika w moc wyraźnie tym końcem udzieloney mu władzy uczynioną została.

§. 194. W wszelkich przypadkach, gdy po zniesieniu głównego pełnomocnictwa trwa substytucya, substytut i mocen i obowiązany iako główny pełnomocnik daléy prowadzić interes dopóty, dopóki mocdawca innych zaradczych środków nie przedsięwziął.

§. 195. Zlecenia komu dane z urzędu, trwaią i po śmierci mocdawcy.

3) Przez nastąpioną niezdolność.

§. 196. Cokolwiek postanowione zostało względem uchylenia umowy przez śmierć iednego lub drugiego kontrahenta, toż ma mieysce na przypadek, gdy który z nich własnemi swemi interesy, zarządzić nie zdolnym się staie.

4) Przez wybuchnienie konkursu.

§. 197. Skoro kupiec podpadnie pod konkurs lub publicznie swą niezdolność uiszczenia się wierzycielóm oświadczy; zlecenia mu dane uznaią się za odwołane.

§. 198. Kuratorowie przez sąd wyznaczeni muszą donieść o tém natychmiast mocdawcy, i dopóty, aż ten inne nie potrafi przedsięwziąć rozporządzenia, interes daléy prowadzić, ile odwrócenie niepowetowaney straty tego wymaga.

§. 199. Jeżeli mocdawca podpadnie pod konkurs, pełnomocnik tak dalece, ile to bez widoczney straty dla massy iest podobném, rzecz w dotychczasowém położeniu musi zatrzymać, dopóki od kuratorów dalszego rozporządzenia nie odbierze.

§. 200. Czynność zawarta z trzecim wprzód ieszcze, nim o śmierci lub niezdolności mocdawcy odebrał wiadomość, zostaie ważną, chociażby pełnomocnik sam o tém iuż był wiedział.

O kilku pełnomocnikach.

§. 201. Gdy kilku pełnomocników wspólnie iednego podięło się interesu, każdy z nich obowiązany mocdawcy cały wypełnić interes.

§. 202. Jeżeli iednak zlecenie iest takie, że każdy z podeymuiących się pewny tylko wydział stósownie do procederu swoiego wypełnić zdoła: natenczas nie domniemywa się, iż wspólnie chcieli się zobowiązać do wypełnienia całkowitego dzieła.

§. 203. Gdy ieden z kilku pełnomocników sam należycie zlecenie wypełnił, tém samém innych uwalnia od przyiętego obowiązku.

§. 204. Mocen iest żądać od wspólników swoich, których w ten sposób na ich pożytek zastąpił, zwrotu poczynionych wydatków.

§. 205. Ten, z którego winy szkoda w interesie wynikła, wspólników swoich stąd dla mocdawcy odpowiedzialnych, musi wynagrodzić.

§. 206. Czyny iednego, z pomiędzy kilku do iednego dzieła wyznaczonych pełnomocników, zawsze są ważne, gdy idzie o ziednanie praw i korzyść dla mocdawcy.

§. 207. Przeciwnie zaś mocdawca przez iednostronne czyny iednego z kilku pełnomocnikow, pomimo swéy woli zobowiązanym nie zostaie.

§. 208. Co innego iednak, gdy osnowa pełnomocnictwa oznacza zamiar spadkodawcy, iżby wypełnienie interesu kilku pełnomocnikom wspólnie, lub każdemu z nich zosobna poruczoném było.

§. 209. W przypadku §. 202. każdy z kilku pełnomocników sam za siebie obowięzuie mocdawcę, w poleconym sobie wydziale interesu.

O kilku mocdawcach.

§. 210. Pełnomocnik, który od kilku razem zlecenie odebrał, onymże też wspólnie tylko sprawiać się iest obowiązanym. (Tyt. 5. §. 450—453.)

§. 211. Kilku mocdawców, względem ich zobowiązania naprzeciw pełnomocnikowi, uważaią się za współdłużników. (Tyt. 5. §. 424. seq.)

§. 212. Gdy od kilku mocdawców, odbiera celem dalszego prowadzenia interesu sprzeciwiaiące się sobie zlecenia; w rzeczach niepodzielnych stósować się musi do tego, które naymniéy dla wszystkich iest szkodliwém.

§. 213. Wszelakoż pełnomocnik wolen od odpowiedzialności, gdy w razie wątpliwym do tego stósuie się zlecenia, według którego rzecz w dotychczasowym pozostaie stanie.

§. 214. Pełnomocnictwo pełnomocnik wszystkim mocdawcóm wypowiedzieć musi.

§. 215. Ani odwołanie iednego mocdawcy ani śmierć iego, pełnomocnictwa nie znosi.

§. 216. Jakie stąd skutki pomiędzy mocdawcami wynikaią, gdy ieden z nich umiera lub pełnomocnictwo odwołuie, wyrozumieć należy wedle zasad o wspólnéy własności.

O radzie i polecaniu.

§. 217. Zlecenie drugiemu w własnych iego dane interesach, uważa się tylko za radę lub polecenie.

§. 218. Pospolicie ten tylko, co rozmyślnie szkodliwą radę lub polecenie udziela, za skutek przeciwny iest w odpowiedzi.

§. 219. Znawca iednak udzielaiący radę w przedmiotach swéy sztuki lub umieiętności, za grube odpowiada uchybienie.

§. 220. Mierne nawet uchybienie winien zastąpić, gdy płatnie lub za nagrodą radę udziela.

§. 221. Niebędący znawcą w udzieleniu rady w przedmiotach nie do iego znania należących, za zapłatą lub nagrodą, również odpowiada za mierne uchybienie.

§. 222. Jakie polecenia (rekomendacye) pociągaią za sobą skutek zaręczenia, w swém mieyscu iest postanowione. (Tyt. 14. Oddz. 3.)

§. 223. Toż samo względem poleceń kupieckich postanowiono w prawie o kupcach. (Cz. 2. Tyt. 8. Oddz. 6.)

O rozkazie.

§. 224. Zlecenia, które kto będący w obowiązku posłuszeństwa względem kogo w interesach iego prywatnych z iego rozkazu wypełnia; pospolicie uważaią się wprawdzie wedle ustaw o pełnomocnictwach.

§. 225. Musi zatem ten, co w imieniu przełożonego swoiego interes z trzecim chce odbyć, okazać tym końcem rozkaz iego piśmienny.

§. 226. Piśmiennego takowego nakazu nie potrzeba, gdy interes należy do tych powinności, które w skutek stósunku swego względem przełożonego stósunku ustawami oznaczonego, wypełnić iest obowiązanym.

§. 227. Przepisy szczególnieysze o rozkazaniu czynów niepozwolonych w Tyt. 6. §. 45—49. są obięte.

ODDZIAŁ DRUGI.

O sprawowaniu czyich interesów, bez poprzedniczego zlecenia.

Zasady.

§. 228. Pospolicie nikt nie iest mocen wdawać się w czyie interesa, ieżeli własne iego zlecenie, lub inne ustawami nadane mu prawo do tego go nie upoważnia.

§. 229. Kto przecież to czyni, i właścicielowi i trzeciemu z nim działaiącym odpowiedzialnym staie się.

§. 230. Wszelakoż nikt nie może sobie przywłaszczać bez szczególnego prawa, korzyści cudzych rzeczy lub czynów, a zatém zbogacić się z szkodą drugiego.

Prawo służące sprawuiącemu czyie interesa, bez iego zlecenia, na iego iednak pożytek.

§. 231. Ktokolwiec więc stąd, że drugi interes iego bez pełnomocnictwa sprawił, istotnéy dostępuie korzyści, w miarę oneyże wynagrodzić go musi.

§. 232. Ten się za zbogaconego uważa, którego maiątek nakładem drugiego lub przez czyny zwyczaynie opłacane, zachowanym, pomnożonym lub polepszonym został.

§. 233. Gdy drugi czynami podobnemi dopełnił tylko tego, co prócz tego uczynić był obowiązanym, ten, na którego po-

żytek działano, nie uważa się ieszcze przez to za zbogaconego.

§. 234. Sprawuiący interes drugiego celem odwrócenia szkody z rozumnych i prawdopodobnych zasad zagrażaiącéy, mocen iest spodziewać się: iż właściciel na tém zaprzestanie. Jeżeli sprawiono interes dla odwrócenia zagrażaiącéy szkody.

§. 235. Chociażby przyięcie ze strony iego nie nastąpiło, dziedzic odpowiada wszelakoż za wydatki na odwrócenie szkody użytecznie łożone.

§. 236. Toż samo nawet i wtenczas ma mieysce, gdy rzecz późniéy bez winy sprawuiącego zaginęła.

§. 237. Sprawuiący tym sposobem cudze interesa, celem tylko odwrócenia zagrażaiącéy szkody, grube tylko uchybienie winien zastąpić.

§. 238. Kto zaś bez zlecenia podeymuie się interesów drugiego, dla pomnożenia iego korzyści, winien o iego przychylenie postarać się. Dla pomnożenia korzyści.

§. 239. Przez przyięcie wyraźnie i bez ograniczenia oświadczone, powstaią między obydwiema też same prawa i obowiązki, iak między mocdawcą i pełnomocnikiem.

§. 240. Gdy ten, którego sprawiono interes, odmawia przychylenia się, musi także zrzec się korzyści stąd dla niego utworzonéy.

§. 241. Jeżeli iednak przywłaszczył sobie korzyść, wiedząc, że taż z sprawienia interesu bez zlecenia wynikła, winien drugiemu w miarę wystarczenia korzyści, za szkodę i wydatki wynagrodzić.

§. 242. Jeżeli ten, którego sprawiono interes, bez zlecenia, odstępuie korzyści; sprawuiący swym nakładem rzecz przywieśdź musi do dawnego stanu i wynagrodzić właściciela.

§. 243. Gdy rzecz do dawnego stanu iuż przywróconą być nie może, a stratę przewyższa widocznie korzyść właścicielowi przez sprawienie interesu ziednana; właściciel iedno i drugie musi przyiąć.

§. 244. Jeżeli iednak przewyżka korzyści nie iest widoczną, właściciel może żądać, iżby drugi interes cały na swóy przyiął rachunek, i iego za to wynagrodził.

§. 245. Podeymuiący się czyich interesów bez zlecenia, w zamiarze pomnożenia korzyści dla właściciela, winien w téy mierze i małe uchybienie zastąpić.

§. 246. Okoliczność ta: czyli ten, którego sprawiono interes, był przytomnym lub nieprzytomnym, żadnéy, nie stanowi odmiany w przepisach powyższych.

§. 247. Gdy ten, którego interesami zatrudniano się bez zlecenia, wprzód czyli w czasie sprawienia onychże miał o tém wiadomość, a zaraz potem naprzeciw takowemu sprawieniu nie oświadczył się; zaprzestać na niém musi.

§. 248. Jednak sprawuiącemu odpowiada tylko w miarę istotnie dostąpionéy korzyści.

O sprawieniu czyiego interesu pomimo iego woli.

§. 249. Ktokolwiek podeymuie się czyiego interesu pomimo iego wyraźnego zakazu, ten krzywdzi prawa drugiego, i wszelką przypadkową nawet szkodę, ileby ta bez iego

w rzecz wdania się nie była wynikła, zastąpić obowiązanym iest.

§. 250. Odpowiada także właścicielowi za zysk, który tenże w skutek takowego samowolnego wdania się utracił.

§. 251. Jeżeli iednak właściciel chce przywłaszczyć sobie korzyść, która z interesu pomimo iego zakazu odbytego wynikła; i w tym przypadku przepis §. 241. ma mieysce.

§. 252. W wszelkich przypadkach, gdy kto wiedząc, że właściciel nieprzytomnéy lub w inny sposób przeszkodzony, odbycie swych interesów komu innemu polecił, temuż pełnomocnikowi przez swe wdawanie się przeszkadza w wypełnieniu zlecenia; nietylko za istotną szkodę lecz i za utracony zysk odpowiedzialnym staie się.

Układ pomiędzy sprawującym interesa i właścicielem.

§. 253. Ten, który podług zasad powyższych z powodu wdawania się w czyie interesa, staie się drugiemu odpowiedzialnym za wynagrodzenie szkody; w każdym razie mocen iest na swą stronę porachować korzyść tamtemu zrządzoną.

§. 254. Kto podług tychże zasad może żądać wynagrodzenia za podięte bez zlecenia sprawowanie czyich interesów; musi dać sobie potrącić korzyść, iaka ztąd dla niego samego powstała.

§. 255. Wydatki na czynność takową łożone podzielą się pomiędzy interesentów w stósunku korzyści, iaka dla każdego z nich wynikła.

§. 256. Każdy, który sprawował czyie interesa, z swych czynów, dochodów i wydatków ścisły musi składać rachunek.

Czas trwania obowiązków sprawuiącego czyie interesa.

§. 257. Kto raz podiął się czyiego interesu bez wiadomości właściciela, takowy winien doprowadzić do końca, ieżeli właściciel po odebranéy wiadomości, innych rozporządzeń nie przedsięwziął.

§. 258. Sprawuiący interesa czyie razem tylko z swoiemi i obok nich tylko, co do interesu czyiego podług powyższych zasad uważany być winien.

O wspólném sprawowaniu razem-czyich i interesów własnych.

§. 259. Jeżeli iednak interes obcy z interesem własnym w takim był związku, iż ieden bez drugiego sprawowanym być nie mógł; w takim razie stósunek pomiędzy zawiadowcą i właścicielem uważa się podług zasad towarzystwa, które się utworzyło bez umowy (Tyt. 17. Oddz. 1.)

§. 260. Wszelakoż i w tym razie ten, którego zawiadywano interesem, nie daléy, iak za zrządzoną mu korzyść odpowiada.

§. 261. Omyłka działaiącego w osobie tego, ktorego sądził zawiadywać interesem, nie zmienia nic względnie saméy czynności i prawnych skutków onéyże.

ODDZIAŁ TRZECI.

O nakładach użytecznych.

Zasady.

§. 262. Ten, z którego maiątku cóżkolwiek na pożytek drugiego obrócone zostało, albo zwrotu tegoż samego, lub też wynagrodzenia wartości domagać się może.

§. 263. Jeżeli rzecz dana znayduie się istotnie ieszcze w maiątku drugiego; dawca onéyże winien zaprzestać na oddaniu iéy napowrót w stanie, w iakim taż się znayduie.

§. 264.

§. 264. Gdy niema iuż rzeczy, drugi odpowiada za wartość iéy tak dalece tylko, ile taż istotnie na iego poszła użytek.

§. 265. Co kto będący zdolnym do wolnego rozrządzenia swym maiątkiem, odebrał w pieniędzach lub wartości pieniężnéy, bez dalszego dowodu poczytuie się za nakład użyteczny. Znaczenie nakładów użytecznych.

§. 266. Jeżeli iednak udowodnione być może, iż przedmiot dany wprzód ieszcze, nim odbieraiący miał z niego użytek, przez przypadek zaginął; same tylko odebranie nie stanowi ieszcze obowiązku wynagrodzenia.

§. 267. Gdy ten, na którego pożytek cóżkolwiek póyść miało, sam rzeczy nie odebrał, lub należy do tych, których ustawy ograniczaią w zdolności rozrządzania swym maiątkiem; więc w przypadku żądania wynagrodzenia za rzecz iuż nie będącą, udowodnione być musi, iż taż istotnie na iego poszła pożytek.

§. 268. To, czém konieczne lub użyteczne wydatki dla drugiego opędzone zostały, uważa się za wydane na iego pożytek.

§. 269. Wydatki, do których kogo obowięzuią ustawy, są konieczne.

§. 270. Te, których bez obawy większego złego uniknąć nie można, za takież same się poczytuią.

§. 271. Wszelakoż wydatki na ostatku rzeczone, gdy za niezdolnego poczynione zostały; natenczas tylko poczytuią się za nakład użyteczny, gdy niebezpieczeństwo tak było nagłe, iż niezdolny nie miał czasu do zasiągnienia zezwolenia do ważności interes-

su potrzebnego od tych, pod których zostaie dozorem.

§. 272. Co wartość rzeczy lub stan czyiego maiątku widocznie polepsza; uważa się za użyteczne.

Prawa wynikaiące z użytecznego nakładu.

§. 273. Pospolicie na uzasadnienie obowiązku wynagrodzenia wystarcza, gdy polepszenie było skutkiem uczynionego nakładu, chociażby toż następnie zostało utraconém.

§. 274. Niezdolny iednak tak dalece tylko do wynagrodzenia znaglonym być może, ile w czasie poszukiwania go posiada ieszcze korzyść, skutkiem nakładu będącą.

§. 275. Jeżeli rzecz polepszona po uczynionym nakładzie, stała się na mocy uciążliwéy umowy własnością trzeciego; tentu nie iest w odpowiedzi temu, z maiątku którego nakład uczynionym został.

§. 276. Gdy iednak trzeci bezpłatnie wartość rzeczy nabył; tak dalece odpowiada za nakład, ile istotnie zrządzona nim korzyść ieszcze exystuje.

§. 277. Przepisy powyższe względem nakładów użytecznych stanowią w tym tylko przypadku, gdy nie zaszła prawna pomiędzy stronami umowa.

§. 278. Co z prawa wypada względem umowy, przy któréy formalności zachowane nie zostały; iest oznaczone w Tytule piątym. (Tyt. 5. §. 156. seq.)

§. 279. Kto z czyiego maiątku nabył pieniądze lub wartość pieniężną przez podstęp; w każdym razie winien zupełne wynagrodzenie (Tyt. 6.)

§. 280. Co komu dane lub uczynione zostało w wyraźnie oświadczonym lub z woli

ustaw domniemanym zamiarze okazania dobroczynności lub daru; to pod pozorem zbogacenia go ani na powrót żądane ani też wynagrodzenie za to wymagane być nie może. (Tyt. 11. Oddz. 9.)

TYTUŁ CZTERNASTY.

O utrzymaniu własności i praw.

§. 1.

Własność rzeczy i praw zachowuie się przez posiadanie onychże i przez wszystkie środki ustawami dla zachowania praw posiedzicielstwa wskazane. (Tyt. 7. §. 137. seq.)

§. 2. Przez to także, iż kto inny rzecz w imieniu właściciela trzyma, zachowuie się dla tego tu własność onéyże (Oddz. 1. 2.)

§. 3. Prawa tego, który rzecz w imieniu drugiego posiada, względem trzeciego stósuią się do przepisów ustaw (Tyt. 7. l. c.) a względem właściciela do zawartéy pomiędzy nimi umowy.

§. 4. Właściciel również naprzeciw napastowaniom przyszłym, ma sobie nadaną ustawami opiekę za pośrednictwem środków onemiż na odwrócenie podobnych napastowań wskazanych. (Oddz. 3. 4. 5.)

§. 5. Ten, dla którego ustawami lub oświadczeniami woli zapewnionéy został przyszły spadek rzeczy lub prawa dla zabezpieczenia onegoż też same ma środki, które ustawy dla każdego właściciela wskazuią.

§. 6. Zachowanie iednak własności samey rzeczy winien zostawić pospolicie dotychczasowemu właścicielowi.

§. 7. Jeżeli iednak właściciel doznaie przeszkody w przedsiewzięciu środków ustawami wskazanych lub ie zaniedbuie; natenczas zapewnione dla siebie prawo maiący, tak dalece przedsiębrać ie może, ile tego wymaga potrzeba zapobieżenia zwątleniu lub zaćmieniu zapewnionego mu prawa.

§. 8. Bliższe w tey mierze postanowienia względem rozmaitych rodzaiów praw, w swém mieyscu są oznaczone.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O zachowaniu.

Znaczenie.

§. 9. Gdy komu rzecz oddaną została z obowiązkiem, aby ią miał i na przyszłość oddał napowrót; zachodzi między stronami umowa o zachowanie.

Forma umowy.

§. 10. Ważność czynności takowéy nie wymaga umowy piśmiennéy, lecz owszem wystarczaią i inne dowody dla sprawdzenia zachodzących okoliczności.

Obowiązki zachowawcy przy zachowaniu.

§. 11. W wszelkich przypadkach zachowawca obowiązany tylko iest rzecz mu powierzoną z taką zachować pilnością, iakiéy co do własnych swych rzeczy podobnego rodzaiu dokłada.

§. 12. Gdy stopień odpowiedzialności iego podług tego umiarkowanym być nie może, a sposób zachowania, iego li tylko woli iest zostawiony; więc odpowiada tylko za wielkie uchybienie.

§. 13. Toż samo ma mieysce, gdy sposób zachowania w umowie lub też w inny sposób przez samego dawcę rzeczy oznaczonym został, a zachowca samowładnéy w téy mierze odmiany nie przedsięwziął.

§. 14. Jeżeli iednak przedsięwziął odmianę takową samowładnie i bez potrzeby; wszelką ztąd wynikłą szkodę zastąpić powinien.

§. 15. Zachowca w każdym przypadku potrzeby, mieysce i sposób zachowania acz oznaczone umową, odmienić nietylko iest mocen, lecz i obowiązany.

§. 16. Jednak winien bez straty czasu donieść o tém dawcy rzeczy, ieżeli mu pobyt iego iest wiadomy i oczekiwać dalszego iego rozrządzenia.

§. 17. W wszelkich przypadkach, gdy zachowanie zostało podięte za zapłatę; zachowca musi zastąpić mierne uchybienie.

§. 18. Toż samo ma mieysce, gdy kto z własnéy pobudki bez potrzeby i bez wszelkiego poprzedniczego wezwania oświadczył swą gotowość do zachowania rzeczy.

§. 19. Gdy kto rzecz iaką pod pozorem zachowania iéy, nierzetelnie obiął w posiadanie; więc tak iak każdy nierzetelny posiadacz za przypadkową nawet stratę i szkodę odpowiada. (Tyt. 7. §. 240. 241. 242.)

§. 20. Zachowca w przypadku zagrażaiącego niebezpieczeństwa straty rzeczy swéy własnéy, przed rzeczą mu powierzoną dać może bezpieczeństwo.

§. 21. Jeżeli iednak dla ocalenia rzeczy cudzéy, swą własną stracił, lub uszkodził; wynagrodzenie żądać iest mocen.

§. 22. Gdy była niepowetowaną szkoda, którąby z straty ocalonéy rzeczy była wynikła; tak dalece, iżby rzecz całkiem była straconą lub stała się nieużyteczną: zachowca żądać może wynagrodzenie całkowitéy nawet wartości rzeczy takowéy.

§. 23. Jeżeli iednak szkoda ocaleniem rzeczy odwrócona, mnieyszym nakładem naprawioną być mogła; ilość nakładu służy za zasadę wynagrodzenia zachowcy przypadaiącego.

Obowiązki zachowcy przy oddawaniu rzeczy napowrót.

§. 24. Zachowca bez zezwolenia dawcy lub sądowego rozkazu, rzecz mu powierzoną nikomu innemu wydawać nie może.

§. 25. Wbrew temu działaiąc, odpowiada za rzecz i iéy wartość dopóty, dopóki dawca postępowania takowego wyraźnie lub milczeniem nie zatwierdzi.

§. 26. Gdy komu rzecz pod pieczęcią lub zamknięciem oddaną została, w takim stanie powrócić ią powinien.

§. 27. Gdy pieczęć lub zamknięcie okazuią się nieuszkodzone przy oddawaniu napowrót; zachowca za to, co się znaydowało w zamknięciu i szczegóły tamże będące tylko wtenczas odpowiada, gdy o podstęp lub grube uchybienie zostaie przekonanym.

§. 28. Jeżeli iednak zamknięcie lub pieczęć iest otworzone lub uszkodzona; zachowca ma domniemanie naprzeciw sobie, iż iedno lub drugie stało się z iego przyczyny.

§. 29. Za wszelką więc szkodę lub stratę rzeczy dowodnie wynikłą, tenże iest w odpowiedzi.

§. 30. Jeżeli rzeczy pod zamknięciem lub pieczęcią złożone przeiął podług spisu;

dawca onychże w niedostatku innych dowodów co do wartości brakuiących rzeczy do zaprzysiężenia oneyże przypuszczonym być może.

§. 31. Jeżeli dawca rzeczy przy składaniu onychże choć w ogólności tylko oświadczył zachowcy, iakie znayduią się rzeczy pod pieczęcią lub zamknięciem; więc gdy prawda w inny sposób dochodzoną być nie może, przysięga także dawcy na ilość przedmiotów ma mieysce.

§. 32. Jednak w razie takowym tyle przynaymniéy okazać powinien: iż w czasie składania rzeczy, istotnie tego rodzaiu przedmioty posiadał, a stan iego, proceder, maiątek i inne udowodnione okoliczności wskazać powinny prawdo-podobieństwo, iż istotnie mógł posiadać podaną ilość podobnych rzeczy.

§. 33. Domniemanie powyższe (§. 28.) naprzeciw zachowcy stawaiące upada, gdy tenże udowodnia przypadek, przez który zamknięcie lub pieczęć uszkodzone zostały, lub też okoliczności takie, pod któremi uszkodzenia podobne bez iego winy prawdopodobnie mogły nastąpić.

§. 34. Wszelakoż zachowca chcący podobnym zastawiać się zarzutem, winien o przypadku takowym donieść natychmiast przytomnemu dawcy rzeczy lub w razie iego niebytności sądowi.

§. 35. Zgoła, każdy zachowca u którego rzecz złożona zostaie uszkodzoną lub wcale zaginie; obowiązany iest naydaléy w przeciągu trzech dni po dostrzeżeniu szkody lub straty, uwiadomić o tém składaiącego, aby

tenże mógł domagać się natychmiast dochodzenia sądowego przypadku i okoliczności w téy mierze zachodzących.

§. 36. Zaniechaiąc uwiadomienie takowe, gdy dopiero przy żądaniu zwrotu rzeczy przytacza uszkodzenie lub stratę onychże, winien dowieść, iż iedno lub drugie nastąpiło przez nieuchronny przypadek bez naymnieyszego z iego strony uchybienia.

§. 37. Winien także zupełny w téy mierze wyprowadzić dowód i celem uzupełnienia go do przysięgi koniecznéy dopuszczonym być nie może.

§. 38. Jeżeli w czasie dostrzeżenia szkody lub straty, pobyt składaiącego iest niewiadomy, lub tenże zamieszkuie za granicą; zachowca stósownie do §. 35. winien doniesienie uczynić sądowi.

§. 39. Sąd powinien rzecz sumarycznie i tak dalece wyśledzić, ile potrzeba zapobiedz przytłumieniu prawdy przez dalszą przewłokę.

§. 40. W dochodzeniu wartości za rzecz zgubioną powrócić się maiącéy, w miarę stopnia uchybienia lub namysłu, za który zachowca iest w odpowiedzi, ogólne przepisy ustaw maią mieysce.

§. 41. Rzecz składaiącemu wraz z iéy przybytkami i polepszeniami z niéy saméy wynikłemi, zwróconą być musi.

§. 42. Przeciwnie zachowca żądać może zwrotu nakładów na utrzymanie rzeczy łożonych, tudzież wynagrodzenia szkody choć tylko przez małe uchybienie składaiącego zrządzonéy.

§. 43. Jeżeli złożenie rzeczy nastąpiło dla pożaru, wody, woyny, lub innego nagłego niebezpieczeństwa; składaiący z powodu uszkodzenia zachowcy zrządzonego, za mierne tylko uchybienie odpowiada.

§. 44. Zachowca ani iest obowiązany, ani mocen przedsiębrać polepszenia.

§. 45. Jeżeli iednak to uczynił; do niego stósować się maią przepisy poprzedzaiącego Tytułu w §. 239. seq.

§. 46. Rzecz sobie oddaną maiący, pospolicie tak długo zachować ią powinien, ile czas oznaczony umową lub wiadomy zamiar składaiącego, wymaga. Czas trwania obowiązku zachowania.

§. 47. Gdy iednak zachowcy staie się niepodobném, rzecz nadal z pewnością lub bez własnego zachować uszczerbku; żądać może, aby go składaiący od tego uwolnił.

§. 48. Jeżeli podiął się zachowania za zapłatę; dla takich tylko zmiennych okoliczności wypowiedzieć ie może, które w czasie zawarcia umowy rozsądnie przewidziane być nie mogły.

§. 49. Lecz i w tym przypadku zachowca musi dać sobie potrącić z umówionéy zapłaty wydatki te, które składaiącemu z powodu przysposobień innego zachowania rzeczy zrządzone zostały.

§. 50. Gdy składaiący w przeciągu czasu ustawami oznaczonego (Tyt. 5. §. 90. seq.) żadnych nie czyni przysposobień w celu uwolnienia zachowcy; tenże mocen iest rzecz nakładem tamtego złożyć w sądzie.

§. 51. Toż samo ma mieysce, gdy niewiadomy iest pobyt składaiącego, lub zamieszkuie za granicą.

§. 52. Jeżeli rzecz z natury swéy do depozytu sądowego złożoną być nie może; zachowca mocen iest oddać ią pod dozór sądowy.

§. 53. W takim razie sąd ustanowi dozorcę na koszt składaiącego i rzecz nadal podług przepisów o sekwestracyach sądowych uważaną być winna. (§. 92. seq.)

§. 54. Składaiący każdego czasu może odebrać napowrót rzecz w zachowanie tylko oddaną.

§. 55. Oznaczenie czasu umową obięte, uważa się tylko za dołączone na korzyść składaiącego, ieżeli co innego postanowione nie zostało.

Jak dalece umowy o zachowanie obowięzują niezdolnych.

§. 56. Ten nawet, który z mocy umów zaskarzonym być nie może, iednak iest prawnie obowiązany powrócić rzecz w iego zachowanie oddaną.

§. 57. Wszelakoż składaiący, w przypadku iż niema iuż rzeczy, wartości onéyże od takiego zachowcy tak dalece tylko domagać się może, ile tenże dopuścił się podstępu, lub rzecz sama istotnie na iego poszła użytek.

§. 58. Gdy dla ognia, wody, woyny lub innego nagłego niebezpieczeństwa rzecz iaka oddaną została w zachowanie osobie niezdolnéy; taż obowiązana powrócić wartość onéyże, ieżeli ią sama spotrzebowała lub zbyła komu innemu.

O kilku zachowcach lub dziedzicach.

§. 59. Jeżeli rzecz złożona kilku osobom wspólnie powierzona została; wszyscy odpowiadaią za iednego i ieden za wszystkich.

§. 60. Takiż sam obowiązek ciąży kilku dziedziców zachowcy.

§. 61. Jednak składaiący naprzód i głównie winien patrzeć tego z współdziedziców, który rzecz z spadku w swe ręce obiął.

§. 62. Jeżeli sukcessorowie rzecz złożoną sprzedali w dobréy wierze, iż taż do spadku należy; składaiący nie iest obowiązany zaprzestać na cenie sprzedaży oneyże, lecz owszem zastrzega mu się udowodnienie, iż rzecz w czasie złożenia większą miała wartość.

O kilku składaiących.

§. 63. Gdy rzecz przez kilku wspólnie złożoną została, lub przez dziedziczenie przeszła na kilku sukcessorów; żądaiący zwrotu oneyże, pełnomocnictwo od drugich złożyć powinien.

§. 64. Jeżeli iednak zachowca wystawił kwit dla spadkodawcy; więc może oddać rzecz temu, ktory wykazawszy iż iest współdziedzicem, kwit ma w ręku.

§. 65. Chociażby rzecz była podzielną, zachowca z poiedyńczymi interessentami o powrócenie iéy wdawać się nie iest obowiązany.

§. 66. Każdy iednak interessent sądownego złożenia, całéy rzeczy domagać się może.

Prawa w konkursie.

§. 67. Prawo pierwszeństwa służące składaiącemu co do saméy rzeczy lub iéy wartości w maiątku zachowcy na przypadek konkursu; oznaczone są w ustawie konkursowéy.

Zatrzymanie.

§. 68. Przy żądaniu powrócenia rzeczy zależy na tém: czyli składaiący był właścicielem lub tylko posiadaczem onéyże.

§. 69. Zachowca więc pod pozorem, iż kto inny lepsze ma prawo do rzeczy, zatrzymywać iéy składaiącemu nie może.

§. 70. Gdy kto posądza składaiącego o nierzetelne posiadanie rzeczy i wyrabia zakaz sądowy wydania mu onéyże; w takim razie zachowca winien rzecz oddać do sądu celem śledztwa i dalszego rozporządzenia.

§. 71. Toż samo ma mieysce, gdy składaiącemu odebrany został zarząd własnego maiątku.

Skutki nieprawnego zatrzymania.

§. 72. Zachowca odwłaczaiąc powrócenie rzeczy bez prawnéy przyczyny; od chwili téy wchodzi w wszystkie obowiązki nierzetelnego posiadacza i składaiącemu nietylko za zrządzoną szkodę, lecz i za ubyły zysk odpowiada.

Mieysce zwrotu.

§. 73. Rzecz pospolicie w tém mieyscu, w którém nastąpiło iéy złożenie, napowrót oddaną i odebraną być musi.

§. 74. Jeżeli zaszła konieczna mieysca odmiana; składaiący tam, gdzie się natenczas znayduią, odebrać ią powinien.

§. 75. Toż samo ma mieysce, gdy zachowca przeniosłszy się z mieysca swego pobytu, dla większéy pewności, przy zachowaniu przepisu §. 16. rzecz z sobą zabrał.

Prawa zachowcy do składaiącego względem trudów i kosztów.

§. 76. Jak dalece pełnomocnik mocen iest wynagrodzenia wydatków i trudów; zachowca również domagać go się może.

§. 77. Z powodu należności takowéy, obok innych potrzeb ustawami przepisanych, służy mu prawo zatrzymania złożonéy rzeczy. (Tyt. 20. Oddz. 2.)

§. 78. Przeciwnie iednak dla innych pretensyi prawem tém popisywać się nie może.

§. 79. Jeżeli iednak dopiero po nastąpioném złożeniu rzeczy dowiedział się o prawie własności iemu samemu służącém, i takowe przez oddanie rzeczy składaiącemu mógłby utracić; więc, skoro podanie takowe iakożkolwiek udowodnić potrafi, rzecz w sądzie złożyć iest mocen.

O dozwoloném i zakazaném używaniu rzeczy w zachowanie oddanych.

§. 80. Zachowca rzeczy mu powierzoney ani sam używać, ani też innemu do użytku oddać, niema prawa.

§. 81. Wszelakoż to, co nastąpić powinno dla utrzymania istoty rzeczy, nie rozumie się pod zakazaném używaniem oneyże.

§. 82. Pozwolenie przez składaiącego wyraźnie dane zachowcy, do nieszkodliwego w szczególnych okolicznościach używania rzeczy, nie odmienia ieszcze istoty umowy.

§. 83. Skoro iednak zachowca zaczyna korzystać z rzeczonego pozwolenia; natenczas czynność co do rzeczy zużywalnych, przeistacza się w pożyczkę, a co do innych rzeczy w naiem lub pożyczanie.

§. 84. Gdy pieniądze lub papiery wartość pieniężną maiące, albo inne rzeczy zużywalne, zostały powierzone takiemu, który iest ustawami ograniczony w zaciąganiu pożyczki, z pozwoleniem używania onychże; czynność chociaż nazwana umową o zachowanie, wszelakoż uważa się za ukrytą na uwłaczanie ustawom pożyczki, gdy odbieraiący z danego mu pozwolenia korzysta.

§. 85. Używaiący rzeczy złożoney bez zezwolenia drugiego, wszelką z niéy mianą korzyść musi powrócić i nawet zastąpić przypadek, przez który rzecz w ciągu używania iéy uszkodzoną lub utraconą została.

§. 86. Jeżeli zachowca używaniem rzeczy odmienił kształt iéy, lub ią pogorszył; składaiący w mieysce wynagrodzenia może rzecz tamtemu zostawić podług swego wyboru i żądać powrócenia naywyższéy wartości, iaką rzecz miała w czasie złożenia iéy, lub żądania powrócenia onéyże.

§. 87. Jeżeli zachowca bez pozwolenia użył złożonéy u niego gotowizny, lub innych rzeczy zużywalnych, winien od czasu złożenia opłacać naywyższe procenta, iakie składaiącemu podług iego stanu należą się.

§. 88. Zresztą w razie takowym, co do gatunków monety i w innym względzie, przepisy ustaw o pożyczce do zachowcy się ściągaią.

§. 89. W iaki sposób ten ukarany być winien, co powierzoną mu rzecz przeniewierza lub iéy nadużywa; w ustawie karzącéy postanowiono. (Cz. 2. Tyt. 20. Oddz. 15.)

Zachowanie rzeczy nieruchomych.

§. 90. W przypadkach, gdy komu rzecz nieruchoma w dozór oddaną została, ustawy powyższe również maią mieysce.

§. 91. Jeżeli dozór bez zarządu nie może mieć mieysca, zastósowane będą przepisy następuiącego Oddziału.

Zachowanie sądowe

§. 92. Gdy własność rzeczy lub inne do niéy prawa są w sporze; taż aż do ukończenia sprawy dla pewności strony wygrywaiącéy, do sądu w zachowanie przyiętą być może.

§. 93. Szczególniéy to wtenczas ma mieysce, gdy spór zachodzi o same nawet posiadanie rzeczy, a sędzia w przepisach w Tyt. 7. §. 155. 160. udzielonych, nie znayduie dostatecznego powodu do utrzymania

iedney lub drugiey strony w posiadaniu rzeczy aż do ukończenia sporu.

§. 94. Jeżeli iednak iedna z stron znayduie się w niezaprzeczoném posiadaniu rzeczy; więc rzecz przedmiotem sporu będąca w brew woli iego w zachowanie sądowe wtenczas tylko wziętą być może, gdy pretensya strony drugiey tak dalece przynaymniey iest uzasadnioną, ile tego wymagaią ustawy na usprawiedliwienie aresztu i gdy zachodzą prawdopodobne powody obawy niepowetowaney dla niego szkody.

§. 95. Bliższe postanowienia względem potrzeby i dopuszczenia podobnego sądowewego zachowania, w miarę szczególnych przypadków i czynności ustawami są oznaczone.

§. 96. Ruchomości pospolicie w sądowym depozycie zachowane być muszą.

§. 97. Obowiązki i prawa sędziego względem takowych sądownie złożonych rzeczy, oznaczone są w ustawie depozytalney.

§. 98. Gdy rzeczy takowe z natury swéy niemogą być umieszczone w depozycie sądowym; sąd starać się o to powinien, aby w stósownem i bezpieczném mieyscu zachowane zostały.

§. 99. Tym końcem ustanowiony być musi dozorca, któryby miał baczność na to, aby rzecz uronioną nie została i oraz starał się o potrzebne utrzymanie oneyże.

§. 100. Sąd w przypadkach takowych (§. 98. 99.) odpowiada tylko za mierne uchybienie w wyborze mieysca zachowania i dozorcy, a tentu w miarę ile pobiera zapłatę lub

nie, mierne lub wielkie uchybienie zastąpić powinien.

§. 101. Gdy rzecz, sądownie zachowaną być maiąca, zepsuciu podpada; interessenci względem środków w téy mierze przedsięwziąść się maiących, słuchani być powinni.

§. 102. Jeżeli iuż w téy mierze poiednać się nie mogą; więc sąd podług zdania iednego lub dwoch przybrać się maiących znawców, prostą rezolucyą postanowi: czyli i w iaki sposób rzecz nadal zachowaną, lub też sądownie sprzedaną, a pieniądze aż do ukończenia sprawy do depozytu złożone być maią.

O sekwestracyach.

§. 103. Gdy ruchomości żyiące w sądowe zachowanie wzięte być maią, sekwestr nad niemi ustanowiony być powinien.

§. 104. Również, gdy nieruchomości zachowane być maią, sekwestracya sądowa zaprowadzoną być powinna.

§. 105. Obowiązki sekwestratora sądownie ustanowionego podług przepisów następuiącego oddziału uważane być maią.

§. 106. Sąd odpowiada za mierne uchybienie w wyborze sekwestratora i dozorze nad onymże.

§. 107. Osoby nawet, względem których pewne prawa są w sporze, mogą być wzięte pod dozór sądowy, gdy ważna zachodzi obawa, iż albo same, albo ci, pod których zostaią władzą lub dozorem, czynami swemi mogłyby zwątlić pretensye skarżącego.

§. 108. Prawo i obowiązki dozorcy nad temiż osobami ustanowionego stósuią się do celu zapobieżenia czynom podobnym.

Oddział

ODDZIAŁ DRUGI.

O zawiadywaniu cudzemi rzeczami i dobrami.

Zasada.

§. 109. Zawiadowca dóbr cudzych pod względem utrzymania i zachowania onychże, podług zasad poprzedzaiącego Oddziału, a co do sprawowania cudzych interessów, iako pełnomocnik uważany być powinien.

Ogólne obowiązki zawiadowcy.

§. 110. Obowiązkiem iego iest zważać na utrzymanie i porządny zarząd rzeczy, na odwrócenie wszelkiéy zagrażaiącéy szkody, i na, ile być może, naykorzystnieysze używanie onéyże.

§. 111. Nie może bez przyczyn ważnych odstępować od dotychczasowego sposobu prowadzenia poleconéy mu czynności.

§. 112. Samowładnie to czyniąc, za małe nawet uchybienie odpowiedzialnym się staie.

§. 113. Do założeń wymagaiących nadzwyczaynych nakładów, winien oczekiwać zezwolenia właściciela.

§. 114. Jeżeli konieczność lub oczywisty właściciela pożytek wskazuie wyiątek od takowéy zasady; zawiadowca winien o tém natychmiast donieść swemu pryncypałowi i swe postępowanie usprawiedliwić.

§. 115. Gdy pryncypał nie przystaie na nakład, więc w miarę, ile chodziło o odwrócenie tylko szkody, lub o ziednanie korzyści, przepisy ustaw względem sprawowania cudzych interessów bez zlecenia, maią mieysce. (Tyt. 13. §. 234. seq.)

Odpowiedzialność zawiadowcy.

§. 116. Zawiadowca staie się odpowiedzialnym, gdy zaniedbuie powierzone mu dobra, ściągnienie niewpływaiących docho-

dów, lub gdy z szkodą wydatki administracyine pomnaża.

§. 117. Również odpowiada za szkodę wynikaiącą z opóźnionéy wypłaty podatków rzecz ciążących i innych do niéy ściągaiących się, lub przez pryncypała nakazanych mu wydatków, ieżeli dostateczne na ten koniec miał dochody.

Prawa i obowiązki zawiadowcy co do pieniędzy przez iego ręce przechodzących.

§. 118. Gotowych w iego ręku będących zapasów, zawiadowca ani sam dla siebie potrzebować, ani w inny sposób na swóy obracać może pożytek, chociażby to z zupełném bezpieczeństwem pryncypała mogło nastąpić.

§. 119. Owszem iest obowiązany takowe, ile ich nie potrzeba na opędzenie wzmiankowanych w §. 117. wydatków, zachować do dalszego rozporządzenia pryncypała, i w tym względzie dopełnić wszystkie obowiązki zachowcy cudzych rzeczy.

§. 120. Gatunki monety tak dalece tylko bez zezwolenia pryncypała może zamieniać, ile tego wymagaią wydatki.

O prawie podstawienia innego w swe mieysce.

§. 121. Zawiadowca samowładnie swych czynności innemu zdawać nie może.

§. 122. Przeciwnie, przy wypełnianiu szczególnych czynności, obcéy pomocy użyć iest mocen. (Tyt. 13. §. 46. 47. 48.)

W interesach sądowych.

§. 123. Ogólne tylko polecenie zarządu, pospolicie nie iest dostarczaiącem do podawania skarg do sądu i odpowiadania na oneż.

§. 124. Wyięte iednak są przypadki te, w których prosty nawet posiadacz ustawami iest upoważniony do zaskarzenia o odebranie lub naruszenie posiadania. (Tyt. 7. §. 141—154. §. 162. seq.)

§. 125. W innych rzecz dotyczących interessach prawnych, zawiadowca ma po sobie domniemanie pełnomocnictwa. (Tyt. 13. §. 119. seq.)

Względem pożyczenia i czekania zapłaty.

§. 126. Zawiadowca bez szczególnego pełnomocnictwa pryncypała, gotowych pożyczek na imie iego zaciągać nie może.

§. 127. Za starczone rzeczy lub robotę tak dalece tylko poczekano być mu może, ile to iest zwyczay w ciągu prowadzoney czynności, lub bez takowego poczekania czynność należycie prowadzoną być nie może.

§. 128. Pod temiż samemi tylko okolicznościami, zawiadowca innym poczekać iest mocen.

Względem innych umów za pryncypała zawartych.

§. 129. Jak dalece zawiadowca przez umowy swoie, pryncypała obowięzuie dla trzeciego; to podług zasad o pełnomocnictwach uważane być powinno.

§. 130. Gdy przepisy takowe zachowane zostały, zawarcie umowy na własne imie zawiadowcy iest oboiętne, skoro tylko z okoliczności okazuie się, iż takową iako zawiadowca zawierał.

§. 131. Wszelakoż zawiadowca umowami na przyszłe dostawy i daniny pryncypała swoiego, bez zezwolenia iego tak dalece tylko zobowięzywać może, ile zawarcie umów podobnych, wypływa z danego mu zlecenia lub z zwyczaynego toku rzeczy w zarządach podobnego rodzaiu.

O niezdolnych przyimuiących zawiadywanie.

§. 132. Gdy zawiadowcą został ustanowiony, który sam z swéy osoby zobowięzywać się nie może; przecież obowięzuie pryncypała czynami przez niego z mocy zlecenia zdziałanemi. (Tyt. 15. §. 30—36.)

Złożenie rachunku.

§. 133. Wszystko, co zawiadowcy powierzone być ma; podług wykazu piśmiennego oddane mu być musi.

§. 134. Jeżeli się to nie stało, pryncypał powinien dowieść, iż więcéy, iak tamten przyznaie, oddane mu zostało.

§. 135. Zawiadowca dóbr cudzych z wszelkich do nich ściągaiących się czynności, ścisły zdawać musi rachunek.

§. 136. Wszelkie wpływy i wydatki wciągać musi natychmiast do xiąg na to przeznaczonych, i na dokładnych wesprzeć dowodach.

§. 137. Zaniechaiąc to, twierdzenie iego tak dalece tylko popłaca, ile rzetelność onegoż udowodnić potrafi.

§. 138. Również w takowym przypadku zastąpić musi wszelkie z dochodzeniem rzetelności takowéy połączone wydatki.

§. 139. Zawiadowca pospolicie iest obowiązany, rachunek z potrzebnemi dowodami zaraz po upłynieniu roku rachunkowego podać pryncypałowi i domagać się odebrania onegoż.

§. 140. Nie złożywszy w swym czasie rachunku, winien z zapasów kassowych, ile takowe do dalszego użytecznego prowadzenia czynności nie były potrzebne, od czasu sześciu tygodni po końcu roku, opłacać procent kraiowy.

§. 141. Również sam ponosi wszelkie niebezpieczeństwo takowych zapasów.

§. 142. Z zakładów przez niego poczynionych od czasu spóźnionego składania rachunku, żadnego nie może żądać procentu,

chociażby mu się takowy podług zasad prawnych należał. (Tyt. 13. §. 70—73.)

§. 143. Pryncypał opóźniaiący się z odbieraniem rachunku, sam ponosi winę trudności stąd wypływaiących.

§. 144. Zawiadowca w takowym razie domagać się może, aby nakładem ociągaiącego się pryncypała rachunek od niego sądownie został odebranym.

§. 145. Po odebraniu i załatwieniu rachunku, zawiadowca pokwitowania go z niego domagać się może. Pokwitowanie.

§. 146. Wszelakoż kwit takowy nie uwalnia go od zastąpienia czynów nierzetelnych i późniéy odkrytych omyłek w rachunku, chociażby kwit zawierał wyraźne onychże zrzeczenie się.

§. 147. Przeciwnie też zawiadowca za późniéy odkrytą omyłkę w rachunku, na iego szkodę popełnioną, wynagrodzenie od pryncypała żądać iest mocen.

§. 148. Również zawiadowca pomimo odebranego pokwitowania pociągany być może do odpowiedzialności względem interessów i czynności, które nie wchodziły w rachunek.

§. 149. Tem mniéy kwit uwalnia zawiadowcę od poszukiwań trzeciego, chociażby pretensya iego pochodziła z czynności, względem któréy rachunek iuż został złożonym.

§. 150. Rachunki raz złożone i pokwitowane po upłynieniu lat dziesięciu, pod żadnym pozorem napastowane być nie mogą.

§. 151. Dla oczywistych tylko omyłek w zrachowaniu i odciąganiu popełnionych i dla popełnionego w zarządzie podstępu, pryn-

cypał po upłynieniu nawet rzeczonych lat dziesięciu, samego zawiadowcę, lecz iuż nie iego dziedziców, zaskarzyć iest mocen.

§. 152. Czas przedawnienia w §. 150. oznaczony, względem zarządów przez kilka lat trwaiących, co do samego zawiadowcy zaczyna się od czasu, gdy po uwolnieniu go i złożeniu stanowczego rachunku ostatnie lub ogólne pokwitowanie odebrał.

§. 153. Na rzecz iednak dziedziców zawiadowcy, przedawnienie takowe zaczyna się względem każdego rocznego rachunku od dnia wystawionego, na każdy z nich pokwitowania.

Co z prawa wypada, gdy odebranie rachunku zostaie spóźnione.

§. 154. Należycie złożony rachunek, który przez opóźnienie z winy pryncypała, przez pięć lat odebranym nie został, za pokwitowany uważa się.

§. 155. Po upłynieniu więc pięciu lat od dnia podania rachunku, takie tylko wnioski naprzeciw onemuż uczynione być mogą, które i naprzeciw pokwitowanemu rachunkowi maią mieysce. (§. 146. 148.)

§. 156. Po drugich dziesięciu latach od upłynienia czasu w §. 154. oznaczonego, względem rachunku takowego przepis §. 150. 151. także ma mieysce.

Gdy nastąpiło uwolnienie od złożenia rachunku.

§. 157. Pryncypał, który uwolnił zawiadowcę od złożenia rachunku, takie tylko naprzeciw niemu wnieść może zarzuty, które się zasadzaią na popełnionym podstępie.

§. 158. Uważa się za uwolnienie wyraźne, gdy pryncypał zaniedbał w ciągu lat pięciu zażądać złożenia rachunku.

§. 159. Wszelakoż takowe uwolnienie milczące, zawsze się ściąga tylko do poie-

dyńczych rachunków rocznych, względem których upłynął czas pięciu lat od dnia, w którym złożone być były powinny.

§. 160. Zawiadowca po otrzymanem pokwitowaniu, obowiązany iest wydać pryncypałowi wszystkie xiążki i papiery z administracyą w związku będące. Wydanie xiążek i papierów rachunkowych.

§. 161. Przeciwnie pryncypał też te xiążki i papiery byłemu zawiadowcy na każde iego żądanie, iednak tylko w ciągu czasu w §. 150. oznaczonego lat dziesięciu, przedstawić powinien.

§. 162. Wpływy zaległe pryncypał tak dalece przyznać iest obowiązany, ile zawiadowca był mocen poczekać wypłaty onychże. Wpływy na zaległościach będące.

§. 163. Wszystkie inne zaległości podobne, zawiadowca z własnego musi zapłacić maiątku, maiąc regres do dłużników.

§. 164. Kaucya przez zawiadowcę złożona, zostaie w odpowiedzi aż do zupełnego odebrania i pokwitowania rachunku. Kaucya.

§. 165. Zawiadowcy służy tylko prawo zatrzymania zarządzonéy przez niego rzeczy, względem łożonych na nią zakładów i wydatków, tudzież względem umowionéy, a nie wypłaconéy mu pensyi. (Tyt. 20. Oddz. 2) Prawo zatrzymania.

§. 166. Kto bez zlecenia właściciela zaymuie się zarządzaniem cudzych rzeczy, ten nie podług przepisów obecnego, lecz podług drugiego Oddziału poprzedzaiącego Tytułu trzynastego uważany być ma. Zarządzanie bez zlecenia.

§. 167. Również zawiadowca przez właściciela istotnie ustanowiony w tém, w czém przestępuie granice zleceniem pryncypała lub przepisami ninieyszego Oddziału dla niego oznaczone, uważany być ma za takiego, któ-

ry sobie przywłaszczył zarząd cudzych rzeczy bez zlecenia.

O faktorach handlowych.

§. 168. Postanowienia szczególne względem faktorów handlowych iako zawiadowców cudzych rzeczy i czynności, oznaczone są w prawie o kupcach. (Cz. 2. Tyt. 8. Oddz. 7.)

O zarządzaniu kass i założeń publicznych.

§. 169. Także stósunki tych, którym iest oddany zarząd dóbr skarbowych, korporacyi publicznych, gmin, kościołów i fundacyi w swém mieyscu są oznaczone. (Cz. 2. Tyt. 6. 11. 14.)

§. 170. Gdy osoby lub władze, do których należy zarząd ogółu praw lub dóbr skarbowych, lub korporacyi publicznéy odbywanie pewnych czynności z zarządu wypływaiących, polecaią drugiemu iako stały urząd; tenże tak iak sam główny zarządzca, skarbowi lub korporacyi bezpośredino odpowiedzialnym się staie.

§. 171. Przeciwnie pomiędzy skarbem lub korporacyą z iednéy, a tym, który do załatwienia poiedyńczéy tylko czynności powołanym został, z drugiéy strony, ten sam tylko stósunek ma mieysce, co pomiędzy prawatnym mocdawcą i pełnomocnikiem lub zarządzcą.

Przywrócenie do dawnego stanu skarbu i innych korporacyi naprzeciw czynom lub zaniechaniom ich zarządzcy.

§. 172. Ani skarb, ani też inne korporacye nie mogą domagać się przywrócenia ich do dawnego stanu naprzeciw takim czynom ich pełnomocników i zarządzcy, które ciż z mocy ich urzędu lub zlecenia i nie przestępuiąc wskazanych im granic, zdziałali.

§. 173. Również niedbalstwo pełnomocników lub zarządzcy skarbowych lub innych równe z skarbem prawa maiących, ani

wstrzymuie upłynienia przedawnienia, ani też nie znosi prawnych onegoż skutków. (Tyt. 9. §. 629. seq.)

§. 174. W sprawach tylko, w których pełnomocnicy lub zarządzcy rzeczonych osób moralnych, zaniedbuią czas i termina ustawami lub przez sąd oznaczone; służy onymże prawo przywrócenia ich do dawnego stanu w przeciągu lat czterech.

§. 175. Czas lat czterech rachuie się od dnia, w którym czas zaniedbany upłynął.

§. 176. Skutki takowego przywrócenia do dawnego stanu i postępowanie w téy mierze zachować się maiące, przepisane są w Ordynacyi processowéy.

§. 177. Przepisy powyższe (§. 174. 175. 176.) maią mieysce i wtenczas, gdy oprócz processów ustawami wolność używania prawa iakiego lub wnoszenie excepcyi do krótszego, iak zwyczayny, czasu przedawnienia przywiązane, a przytem żaden wyiątek na rzecz tychże osób moralnych wyrzeczonym nie został.

ODDZIAŁ TRZECI.

O rękoymi i zaręczeniach.

§. 178. Rękoymią może sobie kto zapewnić wypełnienie obowiązku drugiego, albo też odwrócić obawę przyszłego napastowania swéy własności lub posiadania. Cel rękoymi.

§. 179. Prawo żądania rękoymi albo z oświadczeń woli, albo też bezpośrednio z ustaw nabyte być może. Prawo żądania oneyże.

§. 180. Przypadki, w których z mocy ustaw kto rękoymi domagać się może, ozna- Rękoymia prawna.

czone są w obecném Prawie kraiowem i Ordynacyi processowéy przy oznaczeniu praw samych, które przez rękoymią zabezpieczone być maią.

§. 181. Kto iest obowiązany do oddania rzeczy, tylko za złożeniem rękoymi mocen iest rzecz tę zatrzymać, aż złożoną nie zostanie, bez ściągania na siebie prawnych skutków przewłoki.

§. 182. Z oddania rzeczy bez stawienia rękoymi, nie wypływa ieszcze zrzeczenie się prawa żądania, aby taż następnie złożoną została.

§. 183. Kogo ustawy upoważniaią do żądania rękoymi, obowiązany nie iest zaprzestać na prostém tylko zaręczeniu drugiego.

§. 184. Rękoymia przez przysięgę wtenczas tylko ma mieysce, gdy w inny sposób stawioną być nie może.

§. 185. W których przypadkach w mieysce przysięgi zamiast rękoymi, osoba bezpieczeństwo stawić maiącego przytrzymaną być może, w ustawach wyraźnie iest postanowiono.

§. 186. Rękoymią z pomocy ustaw się należącą, pospolicie zobowiązany albo przez ręczycieli, albo przez fanty stawić iest obowiązany.

§. 187. Sposób i ilość zaręczenia takowego przez sąd umiarkowaną być powinna, w miarę ważności prawa zabezpieczyć się maiącego lub szkody od drugiego zagrażaiącéy.

§. 188. Prawo żądania rękoymi maiący, gdy taż zastawem złożoną być ma, wten-

czas tylko na niéy zaprzestać musi, gdy na posiadłościach ziemiańskich w pierwszych dwóch trzecich częściach, a na gruntach mieyskich w pierwszéy połowie wartości zapewnioną być może.

§. 189. Także wierzytelności z podobną pewnością w xiędze hypotecznéy zapisane, za dostateczne zaręczenie przyiąć iest obowiązany.

§. 190. Gdy rękoymia przez złożenie fantów ruchomych zeznaną być ma, wzgląd mieć należy na trzyczwarte części oszacowanéy wartości onychże.

§. 191. Jeżeli rękoymia przez ręczycieli ma być stawioną, wierzyciel z takimi tylko wdać się powinien, którzy są właścicielami gruntów.

§. 192. Przyięcie ręczycieli takowych uznać należy podług tego, czyli zaręczenie przez nich zeznać maiące, potrafią na swych posiadłościach zabezpieczyć podług postanowiena §. 188.

§. 193. Również wierzycielowi w żadnym razie nie może być narzucony ręczyciel, który w kraiu ani zaskarzony, ani do zapłaty zniewolony być nie może.

§. 194. Sądowi wtenczas tylko wolno odstąpić od przepisów powyższych (§. 188—192.) i w mieysce stawienia rzeczowego bezpieczeństwa, przyiąć prostą tylko przysięgę zaręczenia, gdy rzeczowe bezpieczeństwo stawione być nie może, i dwóch obywateli w dobréy sławie będących i okoliczności zobowiązanego lub ręczyciela dobrze znaiących, tegoż za dostatecznie pewnego uznaią.

§. 195. Ten dla którego z mocy ustaw rękoymia daną została, skoro tylko wydarzy się przypadek, względem którego onąż zabezpieczonym być miał, tegoż trzymać się może względem wszelkiéy ztąd przez zobowiązanego zrządzoney mu szkody.

§. 196. Rękoymia prawna trwa dopóty, dopóki nie zostanie uprzątnioną obawa, iż zobowiązany swych powinności nie wypełni.

O rękoymi z mocy umów.

§. 197. Umowami także może kto sobie zapewnić zabezpieczenie swych rzeczy lub praw przez zaręczenie lub fanty.

§. 198. Gdy sposób zabezpieczenia w ustawach, wyrokiem sądu lub umową został oznaczony, mogą wprawdzie fanty zamiast ręczycieli, lecz nie ręczycieli zamiast fantów wbrew woli wierzyciela być stawianemi.

§. 199. Jakim sposobem bezpieczeństwo przez umowę zastawną stawiane być może, oznaczone zostanie w ustawach względem praw do cudzéy własności. (Tyt. 20. Oddz. 1.)

O właściwych zaręczeniach.

§. 200. Gdy bezpieczeństwo przez to stawione zostaie, iż trzeci zobowięzuie siebie względem wierzyciela do wypełnienia powinności zobowiązanego na przypadek, iżby ten ich nie wypełnił; więc zachodzi umowa o zaręczenie.

§. 201. Obowięzuiący się w ten sposób, staie się ręczycielem, a ten który ręczyciela wynagrodzić przyrzeka, zaręczycielem się zowie.

Czego potrzeba do ważnego zaręczenia.

§. 202. Zaręczenie ważne wymaga oświadczenia wyraźnego odpowiedzialności za obowiązki trzeciego.

§. 203. Oświadczenie takowe bez względu na przedmiot, albo na piśmie albo do protokułu sądowego zeznane być musi.

§. 204. Skoro ręczyciel tym sposobem zaręczenie bez warunku i zastrzeżenia oświadczył, staie się wierzycielowi odpowiedzialnym bez wyraźnego nawet z iego strony przyięcia.

§. 205. Jeżeli zaręczenie pod warunkiem lub zastrzeżeniem iakiém zeznane zostało, toż nie prędzéy, aż wierzyciel względem nich się nie oświadczy, dostępuie skuteczności.

§. 206. Podpisuiący razem zapis dłużny drugiego, w przypadku gdy zapis nie iest wexlem, uważa się w wytpliwym przypadku tylko za świadka. Zaręczenie milczące.

§. 207. Proste tylko oświadczenie, iż szukaiący pożyczki iest winnym człowiekiem i przy dobrym maiątku, pospolicie nie pociąga ieszcze za sobą obowiązków z zaręczenia wypływaiących.

§. 208. Co pomiędzy kupcami rekomendacye znaczą, w swém mieyscu iest postanowione. (Cz. 2. Tyt. 8. Oddz. 7.)

§. 209. Inni acz nie kupcy, przez takową rekomendacyą ogólną (§. 207.) staią się odpowiedzialnymi iako ręczyciele, gdy świadectwo takowe z prawdą niezgodne, pomimo lepszéy wiedzy lub przez grube uchybienie w pewnych wyrazach wystawili na piśmie.

§. 210. Bardziéy ieszcze ten odpowiada, który z drugim w zamiarze ziednania mu kredytu zmyślone zawiera umowy lub inne udane czynności przedsiębiera.

Dod. §. 47. Kto przez zawieranie udanych umów kupna, zamiany dzierzawy, naymu; o czynsz wieczny lub tym podobnych, nadaie wyższą wartość posiadłości iakiéy, ten iako oszukaniec do indagacyi pociągniony i podług stopnia zamiaru w téy mierze więcéy lub mniéy niebezpiecznego, tudzież w stósunku większego lub mnieyszego zysku albo straty ztąd wynikłych, karami w prawie kryminalném oznaczonymi złożony być ma.

§. 211. Wszelakoż w obu przypadkach (§. 209. 210.) odpowiedzialność rozciąga się tak dalece tylko, ile kredytuiący z rekomendacyi lub symulacyi mógł powziąć powód rozumny do wdania się z dłużnikiem.

§. 212. Kto kogo podstępnie skłania do dania kredytu, ten za wszelką ztąd wynikłą szkodę odpowiedzialnym się staie.

§. 213. Oświadczaiący piśmiennie, iż na ryzyko iego kredyt danym być może, iako ręczyciel odpowiada.

§. 214. Toż samo rozumie się o oświadczeniu ustném, gdy summa pożyczki na talarów pięćdziesiąt lub mniéy była ograniczoną.

§. 215. Daiący komu zlecenie, aby na własny iego rachunek kredytował drugiemu pieniądze lub towary, iako sam dłużnik odpowiada.

§. 216. Pomiędzy daiącym takowe zlecenie, a wypełniaiącym ie, też same powstaią prawa i obowiązki iak pomiędzy mocdawcą i pełnomocnikiem.

§. 217. Również daiący zlecenie względem tego, któremu dano kredyt, wszystkie nabywa prawa które służą mocdawcy z czynów pełnomocnika.

§. 218. Jeżeli oświadczeniem lub zleceniem (§. 213. 215.) nie została oznaczona summa kredytować się maiąca; oświadczenie lub zlecenie daiący odpowiada za wszystko, co na kredyt dane zostało: chybaby kredytuiący z dłużnikiem porozumieli się dla oczywistego nadużycia zaufania, które zaręczaiący w tym tu pokładał.

Kto może zaręczać.

§. 219. Ci tylko, co ważne mogą zaciągać pożyczki, wyraźne lub milczące zaręczenia przeymować mogą.

§. 220. Jak dalece żony za swych mężów lub za innych zaręczać są zdolne, w swém mieyscu iest postanowione. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 4.)

O zaręczeniach niewiast.

§. 221. Gdy wdowy i niewiasty bezżenne przeymuią zaręczenie, prawne skutki onegoż w sądzie im oświadczone być muszą.

Dod. §. 48. Oświadczenia takowego nie potrzeba, gdy ręczycielka do protokułu zeznała, że wiadome iéy są skutki przeiętego zaręczenia.

§. 222. Ostrzeżenie takowe w samym zapisie zaręczenia lub pod nim umieszczone być powinno.

§. 223. Jeżeli oddzielny akt zaręczenia nie został zdziałany, lecz toż w głównym zapisie uznane: więc wzmianka o ostrzeżeniu w nim lub pod onymże znaydować się musi.

§. 224. Oświadczenie powinno nastąpić w zrozumiałych wyrazach; tak aby ręczycielka mogła z niego powziąć dostateczne poięcie o prawnych skutkach przeiąć się maiącego zaręczenia.

§. 225. Chociaż w zapisie wyrażone zostały skutki prawne zaręczenia i ręczycielka oświadczyła sądownie, iż sama przeczytała zapis lub tenże przeczytanym iéy został, to iednak nie wystarcza na zastąpienie oświadczenia, które sędzia uczynić powinien.

§. 226. Jeżeli przepisy takowe (§. 221—225.) zachowane nie zostały, zaręczenie niewiasty zostaie bez prawnéy skuteczności.

§. 227. Ostrzeżenie powyższe którym czynność została zdziałaną, zaniedbał ostrzeżenia lub nie dopełnił w tym względzie przepisów (§. 222—225.) tenże wierzycielowi iest w odpowiedzi za wszelką ztąd wynikaiącą szkodę.

§. 228. Ostrzeżenie powyższe w wszelkich przypadkach powinno nastąpić, gdy niewiasta ma przeiąć na się obowiązek drugiego, na przypadek niewypełnienia go przez niego samego.

§. 229. Zgoła ostrzeżenie przepisane uczynione być musi przy wszelkich czynnościach, w których niewiasta na przypadek, iż drugi swego niewypełnia obowiązku, przeymuie uszczerbek iaki na korzyść wierzyciela, lub pewnych korzyści się zrzeka.

§. 230. Musi więc nastąpić ostrzeżenie, gdy niewiasta maiąc pretensye swe zapisane w xiędze hypotecznéy, zrzeka się służącego iéy ztąd pierwszeństwa, bądź na korzyść swego męża, lub trzeciéy osoby.

§. 231. Przeciwnie czynność taka, mocą któréy niewiasta zupełnie odstępuie od służącego iéy prawa, nie wedle zasad o zaręczeniach uważaną być ma.

§. 232.

§. 232. Gdy mężczyzna lub niewiasta zobowiązali się w iednym zapisie iako sam-lub współdłużnik, ustawy domniemywać się każą, iż tamten iest głównym dłużnikiem a niewiasta tylko ręczycielką.

§. 233. Do zrzeczenia się domniemania takowego toż same ostrzeżenie, co przy zaręczeniach iest potrzebne.

§. 234. Niewiasta zaręczenie zeznawaiąca naprzeciw każdemu dla którego zaręczenie zeznała, bez względu na własne iego osobiste stósunki, zastawić się może zarzutem nie nastąpionego ostrzeżenia.

§. 235. Zarzut takowy służy także dziedzicom ręczycielki bez względu na własne ich osobiste stósunki.

§. 236. Gdy spadkodawczyna w ostatecznem prawnie ważném rozporządzeniu, dziedzicowi lub legataryuszowi poleciła zapłacenie zaręczonego długu, oświadczenie takowe znaczy tyle co legat.

§. 237. Chociaż niewiasta zaręczenie zeznawaiąca stała się dziedziczką głównego dłużnika, taż wierzycielowi nie iako zaręczycielka, lecz tylko iako sukcessorka iest w odpowiedzi.

§. 238. Zaniechanie przepisanego ostrzeżenia nie może być usprawiedliwione przez to, iż skutki zaręczenia niewiaście w poprzedzaiących przypadkach należycie oświadczone zostały.

§. 239. Jak dalece niewiasta sama handel utrzymuiąca, równie iak mężczyzna może zaręczać, w prawie o kupcach iest postanowiono. (Cz. 2. Tyt. 8. Oddz. 7.)

§. 240. Zawsze iednak niewiasta iest w odpowiedzi wierzycielowi w miarę tego, co za zaręczenie swoie istotnie wybrała w nagrodach lub korzyściach na pieniądze oszacowanemi być mogących.

§. 241. Jak dalece z czynności głównéy odbiera korzyść, do którey żadnego niemiała prawa, tak dalece taż zostaie zobowiązaną przez zaręczenie za tęż czynność główną podięte.

§. 242. W obu przypadkach (§. 240. 241.) niezważa się na to, iż zaręczycielka w czasie poszukiwania na niéy należytości, iuż nie posiada rzeczonych nagród i korzyści.

§. 243. Zwrotu wypłaty z mocy nieważnego zaręczenia uskutecznionéy, niewiasta pod tym pozorem żądać nie może.

§. 244. Przeciwnie toż zaręczenie nieważne, przez powtórzenie onegoż bez powyższego ostrzeżenia nastąpione, większéy ważności nie nabywa.

Kto iako ręczyciel przyięty być musi.

§. 245. Wierzyciel nie może być zniewolonym do przyięcia ręczyciela, którego dostatecznie pewność względem długu udowodnioną być nie może.

§. 246. W przypadku więc zachodzącego sporu dostateczność ręczyciela podług zasad przepisanych względem stawiania rękoymi z mocy ustaw należącéy się rozpoznaną być winna.

§. 247. Kto iednak raz ręczyciela iako pewnego przyiął, iuż nadal stawienia innego bezpieczeństwa domagać się nie może.

§. 248. Jeżeli iednak okoliczności ręczyciela pogarszaią się na widoczne uszko-

dzenie wierzyciela, tenże większe bezpieczeństwo wymagać iest mocen.

§. 249. Zaręczenie ma mieysce względem wszelkich zobowiązań pozwolonych, które przez inne osoby wypełnione lub na pewną summę ocenione być mogą. W iakich czynnościach zaręczenia maią mieysce.

§. 250. Za szkodę, iaka z niepozwolonych czynów drugiemu lub z zaniedbania powinności iego może wyniknąć, także zaręczenie zeznane i żądane być może.

§. 251. Ile iednak pretensya wierzyciela do głównego dłużnika całkiem iest nieważną, zaręczenie za nią zeznane także upada.

§. 252. Szczególniéy zaręczenie niema mieysca za umowę, która wyraźnie ustawami za nieprzyzwoitą iest uznana.

§. 253. Jeżeli ręczyciel nierzetelném zapewnieniem skłonił wierzyciela do wdania się w takową umowę; za wszelką ztąd wynikaiącą szkodę iako główny dłużnik odpowiada.

§. 254. Gdy nieważność głównéy umowy wynika tylko z osobistych stósunków zobowiązanego; ręczyciel również iako główny dłużnik wierzycielowi iest w odpowiedzi.

§. 255. Zarzutem niewiadomości o takowych zabowiązanego stósunkach ręczyciel podobny popisywać się niemoże.

§. 256. Również ten, który za nieważne zaręczenie niewiasty wierzycielowi zaręczył, temuż tak iest w odpowiedzi, iak gdyby był bezpośrednio zaręczył

§. 257. Ręczyciel odpowiada za głównie zobowiązanego tak dalece, ile tenże swego nie pełni obowiązku względem wierzyciela. I. Prawa i obowiązki pomiędzy ręczycielem i wierzycielem.

Do czego się rozciąga obowiązek ręczyciela.

§. 258. Obowiązek ręczyciela nie może być rozciągniony nad przedmiot, do którego zaręczenie wyraźnie wymierzone zostało.

§. 259. Nie domniemywa się, iżby ręczyciel oprócz kapitału zobowiązał się do zapłaty procentu, owoców, szkód, wydatków i kar umownych.

§. 260. Wszelakoż zaręczaiący za kapitał procent czyniący, odpowiada także za zaległy procent ostatniego roku.

§. 261. Kto nie za kapitał, lecz tylko za procent zaręczył, staie się wolnym całkiem lub w części od zaręczenia, gdy kapitał u dłużnika głównego całkiem lub w części utraca się.

§. 262. Wszelakoż odpowiada za procent, który zaległ aż do czasu otworzenia konkursu nad maiątkiem głównego dłużnika, ieżeli wierzyciel nie dopuścił się przewłoki w ściąganiu onegoż.

§. 263. Zaręczenie takowe za sam tylko procent, gdy raz upadło, nie nabywa iuż nadal ważności, chociażby główny dłużnik do lepszego przyszedł maiątku.

§. 264. Jeżeli iednak ręczyciel w przypadku §. 261. zaręczył za procent na czas w samym sobie lub przez wypadek, którego wydarzenie iest niezawodne, oznaczony, więc za cały ten czas odpowiada, chociażby kapitał prędzéy został straconym.

§. 265. Za zwrot rzeczy zaręczaiący winien także zastąpić wszelkie z nią napowrót oddać się maiące przybytki i przysadki.

§. 266. Zaręczaiący za to, co drugi w ogólności lub z pewnéy czynności dłużen pozostał, iednak za to tylko odpowiada, co

się wierzycielowi w czasie nastąpionego zaręczenia od zobowiązanego istotnie należało.

§. 267. Jednak obięte niem są i takie obowiązki, względem których tylko termin wypłaty nie był ieszcze nadszedł.

§. 268. Kto zaręczył za wszelką z czynności wynikaiącą szkodę, ten za zysk nie odpowiada.

§. 269. Zaręczywszy za wszystko, coby zobowiązany z pewnéy czynności zapłacić był dłużnym; za wszystkie z niéy wynikaiące obowiązki wraz z procentem, owocami, wydatkami, szkodą i ubyłym zyskiem odpowiadać musi.

§. 270. Takowa nieograniczona odpowiedzialność i wtenczas ma mieysce, gdy ręczyciel wyraźnie iako samdłużnik się obowiązał.

§. 271. Kto za to zaręczył, iż trzeci przyimie czynność za niego bez iego zlecenia zdziałaną, a akceptacyą takową wyiednać nie może; odpowiada temu dla którego zaręczył, za wszelką szkodę z zerwania czynności wypływaiącą.

§. 272. Lecz za zysk ubyły w tym tylko razie odpowiada, gdy się do tego wyraźnie zobowiązał, lub podług §. 269. bez ograniczenia zaręczył.

O zaręczeniu za urząd.

§. 273. Kto zeznał zaręczenie za czyi urząd, odpowiada tylko za poczynione przez niego defekta.

§. 274. Za procent z defektów i koszta indagacyi odpowiada tak dalece tylko, ile wyraźnie za nie także zaręczył lub podług §. 269. nieograniczone zeznał zaręczenie.

§. 275. Chociażby ręczyciel niebył w odpowiedzi za procent i koszta, wierzyciel w téy mierze w maiątku głównie-zobowiązanego ma pierwszeństwo szczególniéy przed wierzycielem.

§. 276. Za zawinioną karę pieniężną ręczyciel odpowiada wtenczas tylko, gdy wyraźnie za nią zaręczył.

Jak dalece ręczyciel do czego więcéy i możniéy iak główny dłużnik zobowiązanym być może.

§. 277. Do czego więcéy, iak sam głównie zobowiązany wypełnić powinien, ręczyciel w żadnym razie zniewolony być nie może.

§. 278. Może iednak zobowiązać się do stawienia większego bezpieczeństwa, iak sam główny dłużnik.

§. 279. Również ręczyciel zaręczywszy za nieoznaczoną co do ilości pretensyą, iuż naprzód zgłosić się może z wierzycielem o pewną summę, iakąby w przypadku zastąpienia dłużnika zastąpić był obowiązany.

§. 280. Lecz i w tym przypadku ręczyciel tak dalece tylko winien umówioną summę zapłacić, ile mnieysza ilość głównéy wierzytelności wykazaną być nie może.

§. 281. Co wierzyciel od dłużnika dla tego odebrać nie może, iż z powodu stósunków iego osobistych ustawami oznaczonych, kompetencyą zostawić mu musi, tego też od ręczyciela dopominać się nie może.

§. 282. Prócz tego przypadku ręczyciel zastąpić musi ubytek iakiego doznaie wierzyciel dla tego, że dłużnikowi z innych iak prawem oznaczonych przyczyn kompetencya należy się.

Kiedy wierzyciel trzymać się może ręczyciela.

§. 283. Pospolicie wierzyciel nie prędzéy ręczyciela trzymać się może, aż poszu-

kiwaniem swego prawa na głównym dłużniku nie okaże się tenże całkiem lub w części obowiązku swego dopełnić nie zdoła.

§. 284. Jeżeli iednak w czasie zaskarzenia ręczyciela, główny dłużnik na domaganie się innych wierzycieli osobiście zaaresztowanym został, lub przy zatradowaniu go przez tychże wierzycieli żaden przedmiot exekucyi u niego się nie znalazł: ręczyciel który zaręczył za prosty dług osobisty, nie może się zastawić zarzutem, iż dłużnik naprzód zaskarzony być winien. Co do pretensyi osobistych.

§. 285. Również gdy wierzyciel względem takowego osobistego długu istotnie exekucyą wyiednał naprzeciw głównemu dłużnikowi, raport exekutora, iż nie znalazł się przedmiot exekucyi wystarcza na dowód niewypłacalności głównego dłużnika.

§. 286. Jeżeli iednak drogą exekucyi naprzeciw głównemu dłużnikowi rzeczy zatradowane lub sądownie zaięte zostały: wierzyrzyciel winien oczekiwać za publiczną onychże sprzedażą, nim ręczyciela zaskarzy.

§. 287. Gdy główny dłużnik ma wierzytelności niezaprzeczone, od dłużnika w dobrym stanie maiątku będącego należące się, i w ciągu trzech miesięcy do wypłaty przypadaiące, wierzyciel przed zaskarzeniem ręczyciela, nadeyścia terminu wypłaty czekać iest obowiązany.

§. 288. Za wpływem wierzytelności, których rzetelność lub pewność iest wątpliwą, lub które późniéy przypadaią do wypłaty, wierzyciel nie może być zniewolony czekać z zaskarzeniem ręczyciela.

§. 289. Gdy główny dłużnik posiada grunta, wierzyciel osobisty wprzód sekwestracyi i immissyi domagać się musi, nim zaskarzyć może ręczyciela.

§. 290. Jeżeli iednak wierzyciel w ciągu trzech miesięcy po zaprowadzoney sekwestracyi lub immissyi i tą drogą zaspokoienia swego dostąpić nie może; iuż dalszego skutku tegoż środka exekucyi czekać obowiązany nie iest.

§. 291. Gdy z względu na naturę posiadłości i dochód oneyże, dowodnie okazanym być może, iż wierzyciel z powodu innych onęż ciążących lub przed iego własną pretensyą pierwszeństwo maiących, z dochodów oneyże w ciągu trzech miesięcy zaspokoionym nie zostanie: w takim razie niema obowiązku chwycenia się tegoż środka exekucyi przed zaskarzeniem ręczyciela.

Co do pretensyi realnych.

§. 292. Jeżeli iednak dług, za który nastąpiło zaręczenie, iest długiem realnym, wierzyciel przed zaskarzeniem ręczyciela przez wszystkie prawne stopnie exekucyi realnéy przeyść iest obowiązany.

§. 293. Musi więc czekać sądowéy sprzedaży zastawu i podziału ceny kupna.

§. 294. Jeżeli iednak okaże się natychmiast z porównania zebranéy z zastawu ceny kupna z długami tenże ciążącemi i przed pretensyą wierzyciela niezaprzeczone pierwszeństwo maiącemi, iż wierzyciel z źródła tego zaspokoionym być nie może; tenże podziału ceny kupna czekać obowiązku niema.

§. 295. Chociaż wierzyciel realny nie może dostąpić swéy należytości z zastawu, iednak przed zaskarzeniem ręczyciela wprzód

exekucyą w innym maiątku dłużnika musi poszukiwać.

§. 296. Kto za dług wexlowy zaręczył, zaraz zaskarzonym być może, gdy exekucya wexlowa naprzeciw dłużnikowi bezskutecznie dopełnioną została, lub z powodu oddalenia się iego dopełnioną być nie może. Co do pretensyi wexlowych.

§. 297. Wierzyciel, zupełnie omiiaiąc głównego dłużnika, zaraz trzymać się może zaręczyciela, gdy tenże wyraźnie zobowiązał się iako sam-dłużnik lub należycie zrzekł się zarzutu, iż główny dłużnik nayprzód zaskarzonym być powinien, (§. 307. seq.) Przypadki, w których wierzyciel natychmiast ręczyciela trzymać się może.

§. 298. Także wtenczas, gdy główny dłużnik w kraiach państwa iuż zaskarzonym być nie może;

§. 299. Niemniéy w tym razie, gdy główny dłużnik przez wyrok sądowy do indultu nad rok ieden trwaiącego przypuszczonym został;

§. 300. Nakoniec wtenczas, gdy otworzonym zostaie konkurs nad maiątkiem głównego dłużnika.

§. 301. Wszelakoż w ostatnim przypadku wierzyciel pretensyą swoią i zeznane za nią zaręczenia, naypóźniéy w terminie likwidacyi sądowi podać powinien.

§. 302. Wierzyciel pospolicie dopóty pretensyą swoią w konkursie głównego dłużnika musi poszukiwać, aż ręczyciel na zaspokoienie go prawomocnie skazanym nie zostanie.

§. 303. Jeżeli iednak przed otworzeniem ieszcze konkursu otrzymał na ręczyciela prawomocny wyrok, iuż niema obowiązku

wdania się w konkurs, lecz dalsze prowadzenie rzeczy ręczycielowi zostawić iest mocen.

§. 304. Jeżeli wierzyciel pretensyi swéy wcale do konkursu niepodał, a zatem prekludowanym został, utraca przez to naprzeciw ręczycielowi swe prawo.

§. 305. Gdy iednak potrafi zupełnie udowodnić, iżby pretensya iednak była spadła, choćby się był podał do konkursu, w takim razie ręczyciel zarzutem powyższym zastawić się nie może.

§. 306. Podanie to: iż główny dłużnik po bezskutecznéy exekucyi znów do lepszego przyszedł maiątku, nie uwalnia ręczyciela od bezzwłocznego zaspokoienia wierzyciela.

§. 307. Ręczyciel ważnie może się zrzec zarzutu, iż główny dłużnik naprzód zaskarzonym być musi.

§. 308. Gdy takowe zrzeczenie się następuie z strony niewiasty zaręczenie zeznaiącéy, w razie tym w ten sam sposób, iak co do samego zaręczenia, szczególnie napomnioną i ostrzeżoną, a iż to nastąpiło, w samym akcie głównego zapisu lub zaręczenia lub pod nim wzmianka uczynioną być musi. (§. 221. seq.)

§. 309. W wszelkich przypadkach, gdy zaręczenie nie ściąga się do iasnéy pretensyi, lecz wyraźnie tylko do szkody z czynności dla wierzyciela wypływaiącéy, zrzeczenie się zarzutu takowego żadnego niema skutku.

Jakiemi exceptyami ręczyciel naprzeciw wierzycielowi zastawiać się może.

§. 310. Prawa i zarzuty głównego dłużnika, do pretensyi saméy ściągaiące się, służą także ręczycielowi naprzeciw wierzycielowi.

§. 311. Jeżeli iednak wierzyciel zaskarzaiąc głównego dłużnika kazał także przypozwać ręczyciela, wyrok naprzeciw tamtemu zapadły stawa także przeciw ręczycielowi.

§. 312. Ręczyciel w takowym razie może w sądzie powstawać tylko naprzeciw ważności zeznanego przez niego zaręczenia.

§. 313. Jeżeli ręczyciel zaręczył za to, na co główny dłużnik prawomocnie zostanie skazanym, iuż naprzeciw wyrokowi takowemu przeciw głównemu dłużnikowi zapadłemu powstawać nie może.

§. 314. Takie tylko excepcye, które ieszcze przy exekucyi sam główny dłużnik może podawać w takim razie, służą także ręczycielowi.

§. 315. Jak dalece ręczyciel użyć może prawnych środków ustawami oznaczonych a przez dłużnika naprzeciw wyrokowi nie wnoszonych, postanowiono iest w Ordynacyi processowéy.

Uwolnienie ręczyciela od obowiązku iego.

§. 316. Gdy kto zaręczył za dług w pewnym terminie do wypłaty przypadaiący, nie oznaczywszy czasu trwania samego zaręczenia, mocen iest po upłynionym terminie wypłaty przytrzymać wierzyciela, aby zaskarzył dług lub od dalszego zaręczenia go uwolnił.

§. 317. Jeżeli iednak ręczyciel tego nie uczynił, więc przez to, że wierzyciel głównemu dłużnikowi dilacyą udzielił, od obowiązku swoiego nie staie się wolnym.

§. 318. Gdy kto bez oznaczenia czasu, przez który zaręczenie trwać ma, zaręczył za pretensyą, która dopiero za poprzedni-

czém wypowiedzeniem iest wypłacalną, lub względem któréy żaden termin wypłaty nie iest ustanowiony; obowiązek ręczyciela trwa tak długo iak prawo wierzyciela do głównego dłużnika.

§. 319. Jednak ręczyciel takowy domagać się może od wierzyciela, aby zaskarzył głównego dłużnika lub od zaręczenia go uwolnił, pod temiż samemi okolicznościami, w których głównego dłużnika do uwolnienia go przytrzymać iest mocen. (§. 356. seq.)

§. 320. Jeżeli kto zaręczył za dług iaki na pewny tylko czas: upada zaręczenie, gdy wierzyciel głównego dłużnika naypóźniéy trzeciego dnia po upłynieniu terminu nie zaskarza, lub skargi nie popiera.

§. 321. Jeżeli iednak wierzyciel nie zamieszkuie w mieyscu, w którym sąd podania skargi zasiada, więc oprócz rzeczonych trzech dni, taki mu ieszcze czas służy, którego potrzeba, aby podług zwyczaynego biegu poczty skarga do sądu mogła nadeyść.

§. 322. Gdy kto na pewny tylko czas zaręczył za obowiązek, który podobnie iak obowiązek urzędowy, z natury swéy iest trwaiącym, i którego wypełnienie do pewnego dnia nie iest przywiązane, zaręczenie ustaie z upłynieniem oznaczonego czasu.

§. 323. Po upłynieniu rzeczonego czasu, ręczyciel po wierzycielu domagać się może, aby go albo uwolnił od zaręczenia, albo też drogą prawa naprzeciw zobowiązanemu okazał, co i wiele mu się od tegoż za przeszłość należy.

§. 324. Gdy wierzyciel z tém się ociąga, ręczyciel żądać może oznaczenia przez sąd

stósownego do okoliczności czasu, w przeciągu którego wierzyciel pretensye swe do zobowiązanego sądownie wywieść lub spodziewać się powinien, iż ręczyciel od zaręczenia swego zostanie uwolnionym.

§. 325. Ręczyciel zostawszy uwolnionym, niema obowiązku zastąpienia powinności lub defektów głównego dłużnika, chociażby pochodziły z czasu, za który zaręczenie zeznane zostało.

§. 326. Dopóki ręczyciel uwolnionym nie iest, tenże za wszystkie z czasów iego zaręczenia pochodzące obowiązki i defekta odpowiada.

§. 327. Od odpowiedzialności takowéy nie uwalnia go pokwitowanie zobowiązanego przez wierzyciela, ile tenże po zakwitowaniu nawet wnioski naprzeciw temu podawać iest mocen. (§. 146. seq.)

Jak dalece układy pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem szkodzą lub służą ręczycielowi.

§. 328. Wierzyciel, który w popieraniu exekucyi na dłużniku grubego dopuścił się uchybienia, ponosi ztąd wynikaiącą szkodę.

§. 329. Jeżeli wierzyciel i dłużnik taiemne na szkodę ręczyciela z sobą porozumienie utrzymywali: każdy z nich ręczyciela zupełnie wynagrodzić iest obowiązany.

§. 330. Umowami pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem po nastąpioném zaręczeniu zawartémi, odpowiedzialność ręczyciela bez iego zezwolenia powiększoną być nie może.

§. 331. Również wierzyciel w czasie trwania zaręczenia, pomimo woli ręczyciela nie może się zrzec bezpieczeństwa, które oprócz zaręczenia przez dłużnika postawione zostało.

§. 332. Czyniąc to iednak, swe do ręczyciela prawo utraca.

§. 333. Jeżeli iednak wierzyciel dowodnie okazać potrafi, iż ręczyciel odstąpieniem drugiego bezpieczeństwa nie iest skrzywdzony, nadal ręczyciela trzymać się może.

Jak dalece prawa i obowiązki z zaręczenia wypływaiące przechodzą na dziedziców.

§. 334. Prawa i obowiązki pomiędzy wierzycielem i zaręczycielem z zaręczenia wypływaiące, przechodzą na obustronnych dziedziców.

§. 335. Tudzież przy zaręczeniach za czyny, urząd i tym podobnych za wypełnienie pewnego obowiązku zeznanych, dziedzice ręczyciela są w odpowiedzi, chociażby przypadek zastąpienia wydarzył się dopiero po śmierci spadkodawcy.

§. 336. Jeżeli iednak obowiązek ręczyciela iest z mocy umowy ograniczony na czas tylko iego życia; więc wprawdzie przepisy §. 320—327. maią mieysce;

§. 337. Jednak czas w §. 320. oznaczony, zaczyna się dopiero od dnia, w którym zeyście ręczyciela doszło do wiadomości wierzyciela.

II. Prawa pomiędzy ręczycielem i dłużnikiem.

§. 338. Ręczyciel zaspokoiwszy wierzyciela bez wyraźnego nawet zlewku, wstępuie w wszelkie prawa iego względem dłużnika.

§. 339. Wszelakoż na żądanie ręczyciela, wierzyciel przytrzymany być ma do zeznania nawet wyraźnego zlewku na to, co istotnie od ręczyciela odebrał.

§. 340. Jeżeli iednak ręczyciel przez ugodę lub ustąpienie zaspokoił wierzyciela summą mnieyszą, iak mu się istotnie należała, w takim razie tenże bez wyraźnego do-

browolnego zlewku wierzyciela, większéy iak sam dał, summy na głównym dłużniku poszukiwać nie może.

§. 341. Kto za innego pomimo iego woli zaręczył, ten iedynie podług przepisów poprzedzaiącego tytułu §. 249—252. uważany być powinien.

§. 342. Gdy wierzyciel naprzód poszukuie swéy należytości na ręczyciela, tenże zaraz o tém donieść dłużnikowi i piśmiennego iego zezwolenia na wypłacenie żądanéy summy domagać się musi. Obowiązek zaskarżonego ręczyciela.

§. 343. Niemogąc takowe uzyskać zezwolenie, w sprawę wdać się iest obowiązanym.

§. 344. Gdy wierzyciel ręczyciela istotnie zaskarza, tenże głównego dłużnika do sprawy sądownie kazać przypozwać powinien.

§. 345. Skoro to nastąpiło, a dłużnik nie stawa, ręczyciel nie ma obowiązku przez instancye przechodzić.

§. 346. Owszem dłużnik wyrok pomiędzy wierzycielem i ręczycielem na tego tu szkodę zapadły, także na korzyść iego naprzeciw sobie przyiąć iest obowiązanym.

§. 347. Jeżeli iednak główny dłużnik do sprawy się zgłasza, na żądanie ręczyciela sam sprawy podiąć się musi, a ręczyciel tak dalece tylko nadal w nią wchodzić powinien, ile w niéy chce się popisywać swemi zarzutami naprzeciw obowiązkowi z zaręczenia.

§. 348. Zapadły w takim razie naprzeciw głównemu dłużnikowi prawomocny wyrok stawa także naprzeciw ręczycielowi na korzyść właściciela, ieżeli naprzeciw temuż

tu wyżéy wzmiankowanych zarzutów nie udowodnił; równie iak i na rzecz ręczyciela naprzeciw głównemu dłużnikowi, gdy na nim regres swóy poszukiwać zamyśla.

§. 349. Jeżeli iednak ręczyciel z zaniedbaniem powyższych przepisów §. 342—348. zaspokoił wierzyciela, natenczas wszystkie excepcye, któremi główny dłużnik mógł się zastawić naprzeciw ręczycielowi stanowią.

§. 350. Względem przypadku, gdy wierzyciel naprzód zaskarzył głównego dłużnika, i iak dalece wyrok naprzeciw temuż zapadły także obowięzuie ręczyciela; przepisy §. 310—315. zastósowane być powinny.

Obowiązek głównego dłużnika względem ręczyciela do powrócenia szkód procentu i kosztów.

§. 351. Główny dłużnik iest także obowiązanym wynagrodzić ręczyciela z powodu szkód i kosztów z zaręczenia wynikłych.

§. 352. Jak dalece iednak szkoda przez własną winę i niepotrzebne wybiegi ręczyciela zrządzoną została, główny dłużnik wynagradzać ią obowiązku niema.

§. 353. Wszelakoż główny dłużnik winien powrócić procent z przewłoki, iaki ręczyciel wierzycielowi musiał zapłacić.

§. 354. Ręczyciel nietylko z kapitału lecz i z wszelkich wierzycielowi zapłaconych procentów, prawnego procentu z przewłoki od głównego dłużnika domagać się może.

§. 355. Ręczyciel, który zapłacił głównemu dłużnikowi kapitał procent czyniący, wstępuie względem niego w prawo wierzyciela i co do bieżącego nadal procentu.

§. 356.

§. 356. Ręczyciel po upłynionym czasie wypłaty zaskarzyć może głównego dłużnika, aby go od zaręczenia uwolnił. Obowiązek dłużnika do uwolnienia ręczyciela od ręczenia.

§. 357. Nawet przed upłynieniem czasu wypłaty żądać może uwolnienia go od zaręczenia lub stawienia bezpieczeństwa: gdy dłużnik zaczyna marnotrawić maiątek lub w inny sposób do upadku przychodzi.

§. 358. Również, gdy dłużnik ma zamiar opuszczenia kraiów państwa, tak iżby w nich nadal zaskarzonym być niemógł.

§. 359. Kto za trwaiące powinności zaręczył, bez oznaczenia czasu i bez odebrania za zaręczenie nagrody; ten po upłynieniu roku wypowiedzieć ie może.

§. 360. Główny dłużnik w razie takowym uwolnić musi ręczyciela przed upłynieniem drugiego roku od zaręczenia, ieżeli z mocy umów pobocznych lub skąd inąd nie służy mu prawo żądania dalszego trwania rękoymi.

§. 361. Ręczyciel może zmuszać dłużnika do uskutecznienia uwolnienia rzeczonego temiż środkami prawnemi, które podług przepisów Ordynacyi processowéy maią mieysce, gdy kto do wypełnienia czynu prawomocnym wyrokiem nakazanego zniewolony być ma.

§. 362. Jednak na szkodę wierzyciela, naprzeciw któremu wypowiedzenie zastrzeżone nie zostało, toż pospolicie i prócz przypadków (§. 357. 358.) nie prędzéy ma mieysce, aż dla tegoż inne dostateczne bezpieczeństwo postawione nie zostanie. (§. 318. 319.)

O nagrodach za zaręczenie.

§. 363. Ręczyciel za podięte zaręczenie nagrodę zastrzedz sobie może.

§. 364. Ustanowienie iéy pospolicie li tylko od umowy stron zawisło.

§. 365. Przy pożyczkach lub innych na kredyt danych pieniędzach, nagroda umówiona nie powinna przenosić iedno od sta z summy zaręczonéy.

§. 366. Chociaż kilku ręczycieli wspólnie za dług takowy zaręczyło, wszyscy razem nad iedno od sta nagrody zastrzedz dla siebie nie mogą.

§. 367. Przeciwnie, gdy zaręczenie trwa przez lat kilka; nagroda na iedno od sta za rok każdy oznaczoną być może.

§. 368. Względem wynagrodzenia zaręczyciela, za przeięte na siebie zaręczenie za ręczyciela głównego, też same przepisy maią mieysce.

§. 369. Kto zaręczył za ciągle trwaiące obowiązki bez oznaczenia czasu, lecz maiąc za to wyznaczoną nagrodę; ten, ieżeli sobie wypowiedzenia nie zastrzegł, może tylko wypowiedzieć dłużnikowi zaręczenie w przypadkach §. 357. 358.

§. 370. Gdy ręczyciel dla bespieczeństwa wierzyciela, gotowe musi składać pieniądze; oprócz zamówionéy nagrody żądać może opłaty kraiowego procentu.

§. 371. Wszelakoż za to procent który przyniosły wypożyczone z depozytu sądowego pieniądze, dłużnikowi się należy.

§. 372. Jeżeli wypłacalne każdemu okazicielowi papiery, pieniężną wartość maiące zamiast gotowizny złożone zostały; dłużnik winien wynagrodzić ręczycielowi różnicę, ia-

ka zachodzi między procentem z tychże papierów a procentem kraiowym.

III. O kilku współręczycielach.

§. 373. Stósunek kilku współręczących tak względem współwierzyciela i dłużnika iak i względem siebie nawzaiem szczególniéy uważany być winien podług zawartéy umowy.

§. 374. Jak dalece taż w téy mierze nic nie stanowi; do takowych współręczycieli, za iednego głównego dłużnika wspólnie zaręczaiących, stósuią się przepisy o obowiązkach wspólnie przeiętych. (Tyt. 5. §. 424. seq.)

§. 375. Kto tylko za pewną część długu czyli raczéy na swą część tylko zaręczył, w żadnym przypadku niema obowiązku zastępować współręczyciela.

§. 376. Kto za niezdolnego ręczyciela wierzycielowi zaręcza, odpowiada temu tu iako główny ręczyciel.

§. 377. Kto za niezdolnego ręczyciela swym współręczycielom zaręcza, względem nich za współręczyciela się uważa.

§. 378. Gdy z kilku każdy oddzielnie za ieden obowiązek zaręcza, wierzyciel podług własnego wyboru każdego z nich w miarę zaręczenia o całkowitość, lub o część tylko długu trzymać się dopóty, dopóki względem całkowitéy należytości zaspokoionym nie zostanie.

§. 379. Przeciwnie względem takowych ręczycieli pomiędzy sobą, ani wspólnie obowiązek ani też wzaiemne zastąpienie niema mieysca.

IV. O zaręczycielu (ręczycielu zaręczyciela.)

§. 380. Zaręczyciel iest obowiązany, wynagrodzić ręczycielowi wszelakie szkody i koszta z zaręczenia wynikłe.

§. 381. Wszelakoż ręczyciel wprzód głównie zobowiązanego (dłużnika) trzymać się musi, i poszukiwaiąc na nim swą należytość, zaręczyciela o tém uwiadomić.

§. 382. Także ręczyciel, gdy go wierzyciel zaskarza, winien kazać przypozwać zaręczyciela.

§. 383. Zaręczyciel zaspokoiwszy ręczyciela, bez zlewku nawet w wszelkie iego prawa względem dłużnika wstępuie.

§. 384. Zaręczyciel też same ma prawa względem uwolnienia go od zaręczenia naprzeciw ręczycielowi, iakie temu tu służą naprzeciw wierzycielowi i naprzeciw dłużnikowi.

V. Ustanie zaręczenia.

§. 385. Skoro ustaie obowiązek, za który zaręczenie nastąpiło, tem samem obowiązek ręczyciela upada.

§. 386. Jeżeli w ugodzie pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem bez przywołania ręczyciela zawartéy, obowiązek dłużnika został zmnieyszony, toż także służy na korzyść ręczyciela.

§. 387. Jak dalece iednak dla niedopełnienia ugody początkowy obowiązek dłużnika na nowo powstaie, ręczyciel także za początkową umowę staie się odpowiedzialnym. (Tyt. 16. §. 445. seq.)

§. 388. Zresztą obowiązki z zaręczenia wypływaiące ustaią w ten sam sposób iak inne obowiązki. (Tyt. 16.)

§. 389. Gdy wierzyciel uwalnia pierwszego ręczyciela od przeiętego obowiązku,

toż samo służy drugiemu, który za pierwszego zaręczył.

§. 390. Przeciwnie uwolnienie iednego z kilku współręczycieli, żadnéy nie sprawia odmiany w prawach i obowiązkach drugich współręczycieli tak względem uwolnionego iak i pomiędzy sobą.

§. 391. Przedawnienie uwalniaiące dłużnika od obowiązku, umarza także obowiązek ręczyciela.

§. 392. Wszystko co wstrzymuie przedawnienie naprzeciw głównemu dłużnikowi, przerywa ie także naprzeciw ręczycielowi.

§. 393. Jeżeli ręczyciel obowiązał się iako samdłużnik lub zrzekł ważnie zarzutu, iż główny dłużnik naprzód zaskarżonym być musi, natenczas nie może się zastawić naprzeciw wierzycielowi przedawnieniem, które tylko upłynęło względem głównego dłużnika.

§. 394. Również prawo wierzyciela naprzeciw ręczycielowi i iednego współręczyciela względem drugiego nie utraca się przez przedawnienie, dopóki obowiązek dłużnika w swéy zostaie mocy.

§. 395. W przypadku otworzenia konkursu nad maiątkiem ręczyciela, wierzyciel obowiązany iest z swém prawem zgłosić się do sądu konkursu, chociażby ieszcze wypadek zastąpienia nie był się wydarzył.

§. 396. Nie czyniąc tego niż następuie, trzymać się nie może massy konkursem obiętéy.

§. 397. Gdy ręczyciel następnie znów do lepszego przychodzi maiątku, więc w prawdzie zostaią wierzycielowi zastrzeżone pra-

wa iego do niego, tak iak innym wierzycielom z konkursu wyłączonym i spadaiącym;

§. 398. Jeżeli iednak obowiązek zastąpienia exystował iuż istotnie w czasie otworzenia konkursu, więc ryczycielowi służy dobrodzieystwo kompetencyi naprzeciw wierzycielowi pod temiż samemi okolicznościami, pod któremi dłużnik dobrodzieystwa tego użyć może względem swych wierzycieli dawnieyszych.

VI. O expromissyach (wyręczeniach).

§. 399. Gdy kto dług czyi zamiast pierwszego dłużnika przeymuie, (expromissya) wszelki związek pomiędzy tym tu i wierzycielem ustaie.

§. 400. O czynność takową w każdym razie umowa na piśmie zawartą i przez wierzyciela wyraźnie przyiętą być musi.

§. 401. Gdy podług osnowy czynności i podług okoliczności zachodzi wątpliwość: czyli strony expromissyą czyli toż zaręczenie zeznać chciały; domniemanie za zaręczeniem stawa.

§. 402. Jeżeli przeymuiący dług czyi, sam nie ma zdolności zaciągania pożyczek, a o tém wierzycielowi nie było wiadomo, obowiązek pierwszego dłużnika w swéy zostaie mocy.

§. 403. Jeżeli iednak wierzyciel wiedział o niezdolności przedstawionego mu nowego dłużnika lub przy dokładaniu zwyczayney uwagi mógł o tém wiedzieć, a iednak go przyiął, przeszłego uważaiąc dłużnika, iuż pospolicie tego tu nadal trzymać się nie może. (§. 409.)

§. 404. Zobowiązanie uwolnionego dłużnika dla wstępuiącego w iego mieysce

z osnowy zawartéy pomiędzy nimi umowy lub z zdziałanéy czynności wyrozumiane być winno.

§. 405. Niedomniemywa się, iakoby przeymuiący czyi dług miał chcieć się zrzec prawa żądania wynagrodzenia od uwolnionego dłużnika.

§. 406. Jeżeli przeymuiący uwolnił pierwszego dłużnika bez wyraźnego iego na to zezwolenia, rzecz pomiędzy nimi uważa się podług zasad drugiego oddziału w tytule poprzedzaiącym.

§. 407. Gdy niewiasta ma przeiąć dług czyi przez expromissyą, to sądownie ważnie tylko może nastąpić. szczególniéy niewiast.

§. 408. Wyręczenie choć sądownie zeznane, niewiasta dla tych samych okoliczności i w tym samym przeciągu czasu może odwołać, iak daruiący darowiznę nawet sądownie zeznaną, z powodu nadmiaru cofać się iest mocen. (Tyt. 11. §. 1091. seq.)

§. 409. Ile wyręczenie (expromissya) niewiasty podług zasad powyższych (§. 407. 408.) iest nieważne lub odwołanem zostanie, tyle wierzyciel znow może się trzymać przeszłego dłużnika, którego tylko z względu na takowe wyręczenie uwolnił.

§. 410. Jeżeli niewiasta przeymuiąc wyręczenie, wynagrodzoną została przez przeszłego dłużnika, expromissya iéy iak każda inna iest ważną i skuteczną.

§. 411. Niewiasta, która za pierwszego dłużnika istotnie uskuteczniła wypłatę, teyż od wierzyciela pod pozorem nieważności lub odwołalności wyręczenia napowrot żądać nie może.

§. 412. Jednak naprzeciw uwolnionemu dłużnikowu, którego obowiązek bez wynagrodzenia przeięła, zachowuią iéy się iéy prawa a to podług drugiego oddziału przeszłego tytułu, albo podług zasad o odwołaniu darowizn.

ODDZIAŁ CZWARTY.

O fantowaniu.

Znaczenie. §. 413. Fantowanie iest samowładném zaięciem w posiadanie rzeczy cudzéy w zamiarze zapewnienia sobie tym sposobem zwrotu zrządzonéy szkody, albo też zapobieżenia przyszłym uszkodzeniom i naruszeniom własnego prawa.

Kiedy fantowanie iest dozwolone. §. 414. Fantowanie więc iako rodzay samowładności, tylko wtenczas iest dozwolone, gdy bez niego cel zabezpieczenia siebie względem szkody iuż poniesionéy lub odwrócenia zagrażaiących ieszcze uszkodzeń za pomocą sądu dostąpiony być nie może.

§. 415. Ma więc tylko mieysce, gdy uszkodziciel iest nieznany, niepewny lub obcy, który w prowincyi zaskarzonym być nie może.

§. 416. Tudzież i wtenczas, gdy fantowanie iedynym iest środkiem otrzymania przez to dowodu nastąpionego naruszenia lub poniesionéy szkody.

§. 417. Dla samych zasądzonych kar osoba prywatna wtenczas tylko może fantować, gdy szczególniéy w tem ma interes, aby przez uskutecznienie kary prawo iéy od dalszych naruszeń zabezpieczone było.

§. 418. Naprzeciw pocztom, sztafetom, gońcom (kuryerom) fantowanie niema mieysca.

§. 419. Fantowanie tylko zaraz na gorącym uczynku po dopełnioném uszkodzeniu lub turbacyi, uskutecznione być może.

§. 420. Za granicą pola, w którym nastąpiło uszkodzenie lub turbacye, uszkodzony uszkodziciela fantowaniem ścigać nie może. Mieysce fantowania.

§. 421. Gdy komu w ograniczeniu cudzym służy tylko prawo na pewny ograniczone obwód, w granicy tylko takowego obwodu fantować iest mocen.

§. 422. Jeżeli obwód, w którym komu prawo służy, rościąga się za granice pola, więc granice obwodu wskazuią mieysce to, w którem fantować iest mocen.

§. 423. Dla opanowania rzeczy zaiąć się maiącéy, ani broń niebezpieczna, ani psy złe nie maią być użyte. W iakispo-sób

§. 424. Pospolicie tylko bydło i inne ruchomości są dozwolonym fantowania przedmiotem. i co zaięte być może.

§. 425. Lecz i z tych nie więcéy należy zaiąć, iak tylko ile potrzeba na zastąpienie poniesionéy ryczałtowo umiarkowanéy szkody, lub na zapewnienie sobie dowodu zrządzonego uszkodzenia.

§. 426. Gdy fantowany ofiaruie w mieyscu zaiętéy rzeczy inny złożyć przedmiot, który na zabezpieczenie lub zapewnienie powyższe wystarcza; fantuiący winien go przyiąć i w razie potrzeby udać się za fantowanym do naybliższego mieysca, gdzie przedmiot tenże złożony być może.

§. 427. Z wozów podróżnych lub z ciężarem idących, znayduiące się na nich przedmioty wbrew woli prowadnika nie mogą być zaięte.

§. 428. Z powodu przestąpienia tylko bydła w nieogrodzonych polach, żadne pomiędzy sąsiadami fantowanie nie ma mieysca.

§. 429. Całe trzody wtenczas tylko zaiąć iest wolno, gdy poiedyńcze z niéy sztuki fantowane być nie mogą, lub fantowaniem takowym prawny cel zaięcia osiągnionym być nie może.

§. 430. Osoby wtenczas tylko maią być przytrzymane, gdy fantowanie rzeczy albo wcale nie, albo przynaymniéy nie bez przytrzymania osoby uskutecznione być może.

Obowiązek zaymuiącego po nastąpionem fantowaniu.

§. 431. Zaymuiący winien natychmiast o nastąpioném fantowaniu donieść sądowi mieysca i zaięte szczegóły oddać w zachowanie.

§. 432. Jeżeli sędzia nie znayduie się w mieyscu, oddanie nastąpić może ważnie do urzędu gminnego.

Obowiązek sądu w skutek fantowania.

§. 433. Gdy fantowanie nastąpiło z powodu zrządzenia szkody, sąd takowéy natychmiast dochodzić i oszacować ią powinien.

§. 434. Jeżeli sąd mieysca fantowania lub cała gmina ma interes do rzeczy; sędzia winien przybrać sąsiedzki nieparcyalny urząd.

§. 435. Do oszacowania takiego, fantowany przypozwanym być musi, gdy tenże iest przytomny, lub w tak bliskiém sąsiedztwie, iż w przeciągu dwudziestu czterech godzin stawić się może.

§. 436. Jeżeli iednak tenże się oddalił lub po zapozwaniu go nie stawa; i bez niego oszacowanie przedsięwzięte być może.

§. 437. Uszkodziciel w każdym razie iest obowiązany odpowiadać na skargę w sądzie mieysca, gdzie fantowanie nastąpiło.

§. 438. Jeżeli uszkodziciel nie zgłosił się nawet w ciągu trzech dni po nastąpioném oszacowaniu, przedmiot zaięty sądownie przedanym być może.

§. 439. Fantuiący z zebranéy ceny kupna może żądać zwrotu szkody wszelkich z zaięcia wypływaiących wydatków sądowych i zasądowych i zapłaty fantowego w ustawach prowincyonalnych oznaczonego. Prawa zaymuiącemu służące z należycie uskutecznionego fantowania.

§. 440. Gdy szkoda przez kilku zrządzona, a nie wszyscy zostali fantowani, zaymuiący iednak całkowitego wynagrodzenia z zebranéy ceny kupna domagać się może.

§. 441. Co do bydła, fantowe nie z całéy trzody lecz tylko z sztuk zaiętych żądane być może.

§. 442. Jeżeli więc w przypadku §. 429. lub w inném zdarzeniu cała trzoda przytrzymaną lub zabraną została, urząd mieyscowy a w niebytności sędziego, urząd wieyski zaraz musi oznaczyć, wiele sztuk podług zasady §. 425. ma być zatrzymanych aż do skończenia sprawy.

§. 443. Te tylko sztuki uważaią się za fantowane i z tych tylko opłata fantowego żądana być może.

§. 444. Fantowe zostanie się zaymuiącemu, gdy zaięcie nastąpiło z powodu turbacyi, lub tenże chce na nim w mieysce wynagrodzenia szkody zaprzestać.

§. 445. Jeżeli iednak zaymuiący domaga się oddzielnego wynagrodzenia szkody, połowę opłaty fantowego zapłacić musi do kassy gminnéy mieysca.

Prawa fantowanym służące.

§. 446. Gdy fantowany zaprzecza prawność zaięcia i przedaży rzeczy zaiętych, rozprawa o to sądowa dozwoloną być mu powinna.

§. 447. Do rozprawy takowéy należy także, gdy zaięty twierdzi: iż szkoda istotnie wynikła przez własną winę lub niedbalstwo zaymuiącego zrządzoną została.

§. 448. Skoro fantowany domaga się rozprawy sądowéy, urząd mieyscowy winien mu wydać natychmiast rzeczy zaięte z zastrzeżeniem praw zaymuiącego.

§. 449. Jeżeli iednak zaięty zostaie pod inną jurisdykcyą, lub nie może być uznany za dostatecznie pewnego; może tylko żądać wydania zaiętych rzeczy za złożeniem dostatecznego zaręczenia za wszystko to, co się uszkodzonemu podług §. 439. należy.

§. 450. Gdy wydanie rzeczy zaiętych następuie przed rozsądzeniem sprawy, fantowany z sądowego zachowania sam odebrać ie winien.

O zaięciach dla zapobieżenia turbacyi.

§. 451. Jeżeli zaięcie nastąpiło tylko w zamiarze zapobieżenia turbacyi mniemanego prawa, zaymuiący żądać tylko może zapłaty fantowego i powrócenia wydatków.

§. 452. Sędzia przeto mieyscowy, summarycznie tylko strony wysłuchawszy, rozkaże oddać właścicielowi rzeczy zaięte, lecz w przypadku §. 449. za poprzedniczem zaręczeniem.

§. 453. Tudzież zaymuiącemu na żądanie iego świadectwo względem nastąpionego zaięcia i zwrócenia rzeczy zaiętych z zastrzeżeniem swego prawa uskutecznionego, kosztem zaiętego wydane być musi.

§. 454. Wyrok względem prawności fantowania i innych z nim w związku będących przedmiotów, odkłada się w przypadku takowym aż do zawyrokowania w sprawie głównéy.

§. 455. Skarga o turbacyą podaną być musi do sądu właściwego tego, do którego sprawa bez względu na nastąpione zaięcie należy.

§. 456. Gdy fantowany iest cudzoziemcem, winien stawić rękoymię na to, iż odpowie przed sądem mieysca, i wyrokowi zadość uczyni.

§. 457. Gdy się uczynić to wzbrania, rzecz zaięta zostanie sprzedaną, zapłacone z niéy będzie fantowe i koszta, reszta złożona do depozytu sądowego, a zaymuiącemu podług §. 453. świadectwo udzielone zostanie.

§. 458. Nikt nie ma się opierać prawnie przedsięwziętemu fantowaniu. Excessa przy fantowaniu.

§. 459 Kto się usuwa zabieraiącemu w chwili przedsiębierącego się fantowania, fantowe podwóyne, a kto gwałtem mu się opiera, poczworne fantowe musi zapłacić.

§. 460. Ilość przenosząca poiedyńczą opłatę fantowego, iako kara w każdym przypadku złożoną być ma do kassy gminnéy mieyscowéy.

§. 461. Kto w przypadku fantowania krzywdzi, uderza lub w inny sposób drugie-

go uszkadza, ten podług surowości prawa kryminalnego ukarany być musi.

§. 462. Kto nieprawnie drugiego fantował, nietylko rzecz zaiętą bezpłatnie wydać, lecz oraz za zrządzoną szkodę i zysk ubyły zupełnie musi wynagrodzić.

§. 463. Oprócz tego ten, który nieprawnie fantuie, w miarę okoliczności ściąga na się karę niepozwoloney samowładności lub obrażoney wolności drugiego. (Cz. 2. Tyt. 20. Oddz. 4. 12.)

§. 464. Jeżeli nieprawne fantowanie bez dołożenia osobistego gwałtu dopełnione zostało, więc ilość fantowego, iakaby w razie prawnego zaięcia zapłaconą być musiała, służy za zasadę kary pieniężney, iaką nieprawnie zaymuiący ponosić powinien.

§. 465. Rownież ten, co zostawszy fantowanym, samowładnie wdziera się w posiadanie rzeczy zabraney, lub dla mniemanego odwetu także sobie prawo fantowania przywłaszcza, podług przepisów §. 462—464. uważanym być ma.

ODDZIAŁ PIĄTY.

O protestacyach.

§. 466. W wszelkich przypadkach, gdy fantowanie z mocy ustaw mieysca niema, lub gdy prawo zaięcia maiący środku tego użyć niechce, tenże prawo swe za pośrednictwem protestacyi sądowey naprzeciw wszelkim szkodliwym skutkom zasłonić iest mocen.

§. 467. Staraniem iego być powinno, aby zaniesiona protestacya stronie drugiey przez sąd udzieloną została.

§. 468. Przepisy potrzebne względem protestacyi celem przerwania preskrypcyi, celem zapobieżenia szkodzie, iaka dla prawa rzeczowego do posiadłości iakiéy z wniosków i rozporządzeń trzeciego w xiędze hypotecznéy może wynikać, tudzież o protestacyach wexlowych, w swém znayduią się mieyscu. (Tyt. 9. §. 603. Tyt. 20. §. 415. Cz. 2. Tyt. 8. Oddz. 8.)

§. 469. Proste tylko zastrzeżenia przy wypłatach lub innych podobnych wypełnienie obowiązku stanowiących czynnościach uczynione, nie uważaią się iako protestacye, owszem skutek tamtych oznacza się podług natury saméy czynności, do któréy załączone zostały.

TYTUŁ PIĘTNASTY.

O dochodzeniu własności.

§. 1.

Kto może windykować.

Prawdziwy właściciel rzecz swą z pod iego trzymania pomimo iego woli usunioną, lub przez kogo zatrzymaną; od każdego, co ią trzyma lub posiada, mocen iest zażądać napowrot.

§. 2. Jak dalece takowe prawo żądania zwrotu służy nawet posiadaczowi względem innych detentorów i posiadaczy, a nawet względem właściciela, o tém postanowione iest w tytule siodmym. (Tyt. 7. §. 162. seq.)

§. 3. Właściciel także prawa iakiego, téy swoiéy własności, na każdym przywłaszczycielu oneyże, może dochodzić.

§. 4. Jak dalece posiadacz prawa iakiego, toż posiadanie swoie na przywłaszczaiącym sobie toż samo prawo może dochodzić, wyrozumiane być ma wedle zasad co do posiadania rzeczy pod zmysły podpadaiących.

§. 5. Sama zaś rozciągłość prawa, i iak dalece obięte niém prawa tylko naprzeciw pewnym osobom albo na pewnych rzeczach i naprzeciw każdemu ich posiadaczowi wykonywane być mogą, wedle przyrodzenia i przymiotu prawa wyrozumiane być musi. (Tyt. 2. §. 131. seq.)

§. 6. Dzieci mogą nieruchomości i prawa do ich maiątku należące, a przez oyca zbyte, skoro to nastąpiło z zaniedbaniem przepisów prawnych, w czasie nawet trwania władzy oycowskiéy, żądać napowrot.

§. 7. Toż samo prawo służy małżonce, w czasie nawet trwania małżeństwa względem szczegółów do posagowego maiątku należących, względem wniesionych nieruchomości i praw, ieżeli mąż takowe wbrew przepisom ustaw iednostronnie zbył. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 5.)

§. 8. Dziedzice mogą żądać zwrotu rzeczy ich własnych, przez spadkodawcę zbytych.

§. 9. Wszelakoż winni są wynagrodzić pozwanego wedle sił massy spadkodawczéy, tak dalece, ileby do tego był obowiązanym spadkodawca, gdyby poszukiwanie za życia iego nastąpiło było.

§. 10.

§. 10. Jeżeli odziedziczyli spadek bez zastrzeżenia, natenczas rzeczy własnych przez spadkodawcę zbytych windykować nie mogą.

§. 11. Prawo żądania zwrotu służy tylko naprzeciw temu, który istotnie rzecz posiada, lub w swém ma trzymaniu, chybaby wymienił tego, za kogo posiada, a przez to od poszukiwania siebie uwolnił. (Tyt. 7. §. 165. seq.) Naprzeciw komu windykacya ma mieysce.

§. 12. Kto na szkodę skarzącego, fałszywie udał się za posiadacza rzeczy, temuż za wszelką stratę iest w odpowiedzi.

§. 13. Skarzący więc wprawdzie winien względem rzeczy trzymać się istotnego posiadacza, iak dalece naprzeciw onemuż windykacya ieszcze ma mieysce.

§. 14. Jednak w takowym razie, udaiący się kłamliwie za posiadacza, za wszelką z tego fałszywego udania powstaiącą szkodę, i za zysk utracony winien odpowiadać.

§. 15. Też same przepisy maią mieysce naprzeciw temu, który rzecz nierzetelnym sposobem nabył, a następnie ią zbył.

§. 16. Ten, który rzecz poszukiwaną po odebranym zapozwie zbywa, uważa się w tym względzie w równi z nierzetelnym posiadaczem.

§. 17. Kto rzecz cudzą nierzetelnym nabył sposobem, takową bezpłatnie wydać musi temu, który lepszém prawem żąda iéy oddania. Skutki windykacyi naprzeciw nierzetelnemu lub nieprawniemu posiadaczowi.

§. 18. Toż samo ma mieysce naprzeciw każdemu, który rzecz nabył od osoby podeyrzanéy.

§. 19. Za podeyrzanych uważaią się ci, którzy rzeczami podobnemi, o iakich iest mowa, zwykle nie handluią, lub onychże wedle stanu swego i sposobu życia nie posiadaią.

Dod. §. 49. Przedaiący konia, tacy za podeyrzanych się uznawaią, którzy konie nie na targach publicznych przedawaią, nie będąc znanymi za handlerzy lub ludzi osiadłych, lub też iako tacy nie legitymuią się i kupuiącemu swoiéy legitymacyi nie okażą.

Dod. §. 50. Nikt nie ma się wdawać z żołnierzem czy znanym czy nieznanym w kupna iakie bez przytomności feldwebla lub wachmistrza, chybaby żołnierz był uzyskał piśmienne wyraźne zezwolenie sprzedawania publicznie pewnych fabrykatów, i w téy mierze przed kupuiącym się legitymował; inaczéy bowiem takowy kupuiący sam sobie przypisze, gdy rzecz zakupioną winien będzie każdego czasu bezpłatnie oddać, ale też prócz tego w razie, gdyby kradzioną być miała, ściągnie na się karę ustawami oznaczoną za niebaczne zakupowanie kradzionych rzeczy.

§. 20. Cokolwiek nierzetelny posiadacz lub w równi z nim będący, względem wynagrodzenia użytków, szkód, wydatków żądaiącemu oddania rzeczy czynić powinien, w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 7. §. 222. seq.)

§. 21. Nabywaiący rzecz od takiego, o którym wie lub rozumie, iż nią zarządzać nie iest mocen, w zamiarze zachowania iéy dla prawnego właściciela lub posiadacza, uważanym być ma wedle przepisów drugiego oddziału w tytule trzynastym.

§. 22. Chcący zasłonić się takowym wnioskiem naprzeciw skutkom nieuprawnio-

nego nabywania, musi dowieśdź: iż zamiar ocalenia rzeczy dla właściciela, przy lub zaraz po nabywaniu wyraźnie obiawił.

§. 23. Co rozumieć o rzeczach, które zdobył nieprzyiaciel, i następnie innym zbył, o tém w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 9. §. 199. 200.)

§. 24. Kto rzecz komu zaginioną rzetelnym sposobem, lecz bezpłatnie nabył, takową również bezpłatnie prawnemu właścicielowi lub posiadaczowi zwrócić iest obowiązanym. naprzeciw posiadaczowi rzetelnemu.

§. 25. Kto rzecz prawnemu właścicielowi lub posiadaczowi zaginioną nabył od osoby niepodeyrzanéy, w moc uciążliwéy umowy, wprawdzie również zwrócić ią musi.

§. 26. Wszelakoż wynagrodzenia wszystkiego, co za nią dał lub czynił, żądać iest mocen.

§. 27. Prawa i obowiązki rzetelnego posiadacza, względem przypadaiących na czas iego posiadania wydatków, użytków, polepszeń i pogorszeń są oznaczone w tytule o posiadaniu. (Tyt. 7. §. 189. seq.)

§. 28. Jeżeli rzetelny nabywca cudzéy rzeczy, takową znów rzetelnym sposobem zbył, a właściciel w inny sposób zupełnie wynagrodzonym być nie może, winien iest onemuż wydać korzyść przy zbywaniu nabytą.

§. 29. W obliczeniu teyże korzyści wszystko to, co były rzetelny posiadacz w czasie swego posiadania na utrzymanie i polepszenie rzeczy skąd inąd iak z niéy saméy łożył, porachowane mu być musi.

§. 30. Prócz tego dochodzenie takowe na byłym posiadaczu, pospolicie tylko w ciągu roku od czasu zbycia przez niego ma mieysce.

§. 31. Gdy pozwany dowieśdź potrafi, iż korzyść z zbycia mianą znów przez przypadek utracił: natenczas i w ciągu tegoż roku zostaie wolen od wydania oneyże skarżącemu.

§. 32. Przeciwnie zaś skarzący i po upłynieniu tego czasu nawet może zażądać wydania korzyści, skoro potrafi dowieśdź: że pozwany onęż ieszcze posiada.

O okazaniu i udowodnieniu tytułu posiadania.

§. 33. W których przypadkach ten, na którym dochodzi się posiadaney przez niego rzeczy, do okazania tytułu swego posiadania iest obowiązanym, to w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 7. §. 180. seq.)

§. 34. Skoro udowodnił skarzący, iż rzecz przez niego poszukiwana, pomimo iego woli z pod iego posiadania wyszła, pozwany w każdym razie okazać musi swóy tytuł posiadania, i wskazać tego, od którego przeszedł na niego.

§. 35. Dziedzice takowego zapozwanego posiadacza, dość gdy udowodnią, iż rzecz znaydowała się w spadku.

§. 36. Względem rzeczy, które przy sprzedażach publicznych, w kramach i na walnych iarmarkach i targach kupione zostały, w ogólności przepisy §. 42. 43. 44. maią mieysce.

§. 37. Kto w przypadkach niewyłączonych nie potrafi wskazać swego poprzednika i tytułu posiadania, rzecz musi zwrócić bezpłatnie.

§. 38. Wszelakoż iedna ta okoliczność nie wystarcza na zobowiązanie go do innych wynagrodzeń od nierzetelnego posiadacza względem użytków, szkód i czego więcéy należnych.

§. 39. Ktokolwiek zaś na wezwanie sądowe upornie wzbrania się wskazać poprzednika swoiego, lub tytuł posiadania, a nie iest w stanie podania okoliczności, z którychby wynikało prawdopodobieństwo, iż iak pierwszy tak drugi iest mu istotnie niewiadomy lub wyszedł z pamięci, taki w wszelkim względzie za nierzetelnego posiadacza poczytywany być ma.

§. 40. Toż samo ma mieysce naprzeciw temu, który kłamliwie przed sądem wyparł się posiadania rzeczy.

§. 41. Taiący posiadanie rzeczy kradzioney lub zgubioney, stawia domniemanie naprzeciw sobie, iż takową nierzetelnym sposobem nabył.

§. 42. Rzeczy przez skarb lub na publicznych sprzedażach zakupione, żadney nie ulegaią windykacyi. Jakie rzeczy windykowanemi być nie mogą.

§. 43. Toż samo i rzeczy kupione w kramach kupców do giełdy należących.

§. 44. Kto prócz tego zakupił rzeczy na iarmarkach i targach, albo od ludzi, którzy rzeczy podobne za zezwoleniem zwierzchności publicznie sprzedawaią, temu wszelkie służą prawa rzetelnego posiadacza względem zwrotu rzeczy, za wynagrodzeniem tylko należnego.

§. 45. Gotowe w biegu będące pieniądze, nie mogą być poszukiwane na rzetelnym posiadaczu, chociażby nie pomieszane ie-

szcze i nietknięte znaydowały się ieszcze w worku lub schowaniu, w którem przedtem były.

§. 46. Jeżeli iednak teraźnieyszy posiadacz pieniędzy, które pod względem dopiero rzeczonych okoliczności, od innych pieniędzy z pewnością rozróżnione być mogą, takowe nabył bezpłatnie, natenczas właścicielowi wydać ie musi.

§. 47. Przepisy powyższe (§. 45. 46.) ściągaią się również do pism i papierów na każdego okaziciela brzmiących, dopóki pozostaią w biegu.

§. 48. Papiery takowe uważaią się za wyszłe z obiegu, skoro właściciel prawo swoie do nich widocznie na nich samych wyraził.

§. 49. Również wtenczas, gdy na papierach tegoż gatunku, pod publiczną powagą wydawanych w sposobie ustawami instytutu przepisanym wyrażono: iż iuż więcéy dla każdego okaziciela nie są wypłacalnemi.

§. 50. Napisy prywatne (§. 48.) nie inaczéy, iak tylko za poprzedniczém śledztwem sądowém przez umieszczenie na samym dokumencie zaświadczenia sądowego uchylone, i papier na nowo w bieg wprowadzonym być może.

§. 51. Napisy w §. 49. wyrażone, instytut ten tylko uchylić może, który ie umieścił.

§. 52. Obwieszczenie publiczne o uronieniu lub zagubieniu podobnego papieru nie wystarcza na uznanie za nierzetelnego posiadacza tego, który go wprzód lub potem nabywa.

§. 53. Natenczas tylko obwieszczenie publiczne taki ma skutek, gdy właściciel posiadacza potrafi przekonać, iż tentu w czasie nabywania o niém miał wiadomość.

§. 54. Właściciel utraca prawo swoie do nieruchomości, gdy po prawnie wydanym zapozwie edyktalnym, się należycie nie zgłasza i oneż udowodni.

§. 55. Jak dalece za pośrednictwem obwieszczenia o rzeczech znalezionych, prawo właściciela na rzecz znalezcy i kassy ubogich upada, iest postanowiono w swém mieyscu. (Tyt 9. §. 31. seq.)

§. 56. Rzecz, którą właściciel przez przedawnienie utracił, przez niego napowrot żądaną być nie może.

TYTUŁ SZESNASTY.

O sposobach, któremi ustaią prawa i obowiązki.

§. 1.

Własność rzeczy przez zmianę fizyczną oneyże utraca się tylko w przypadkach ustawami wyraźnie przewidzianych. (Tyt. 9. §. 275. seq.)

§. 2. Całkowite zaginienie rzeczy samo z siebie sprawia ustanie wszelkich praw do niéy przywiązanych.

§. 3. Gdy z rzeczy zaginionéy powstaie inna, wszelkie do tamtéy przywiązane pra-

wa przechodzą na tę tu w miarę, ile na niéy wykonywane być mogą.

§. 4. Jeżeli używanie dawnieyszego prawa w rzeczy nowo powstałéy, z względu na iéy przyrodzenie mieć mieysca nie może; chcący ściągnąć korzyść z rzeczy nowéy winien stósownie wynagrodzić tego, któremu rzeczone służy prawo.

§. 5. Gdy skutkiem fizycznym, nie z woli człowieka zrządzonych wypadków rzecz tyle tylko została zmienioną, iż przywiązane do niéy prawa z względu na zachodzące okoliczności używane być nie mogą: w tym razie spoczywa prawo aż do uprzątnienia przeszkody.

§. 6. Przez też same czyny i wypadki, za których pośrednictwem własność rzeczy i praw na innych przechodzi, dotychczasowy właściciel swe takowe prawa także utraca.

§. 7. Prawa ustaią za pośrednictwem przedawnienia sądowego wyroku, i czynów i wypadków takich, przez które obowiązki zobowiązanego umarzaią się.

§. 8. Z ustaniem obowiązku głównego, umarzaią się oraz wszelkie z niego wypływaiące, lub dla większéy stałości i bezpieczeństwa przeięte obowiązki potoczne, ieżeli takowe ustawami lub wyraźnemi umowy nie są zastrzeżone.

§. 9. Właściwe niektórym rodzaiom obowiązków sposoby uchylenia onychże, ustawami co do przedmiotów do onychże ściągaiących się, szczególniéy są oznaczone.

§. 10. W ogólności zaś wszelkie obowiązki ustaią przez wypełnienie onychże.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O wypełnieniu obowiązków w ogólności.

Wiaki sposób wypełnienie musi nastąpić.

§. 11. Rzecz inna lub czyn, iak te, do których wypełnienia zobowiązany właściwie miał obowiązek, przez prawomaiącego ani żądaną, ani też narzuconą być mu nie może.

Co z prawa wypada w razie niemożności wypełnienia obowiązków z umów;

§. 12. Co z prawa wypada, gdy wypełnienie obowiązku z umów wynikaiącego stanie się niepodobném, zobowiązanemu, choć tylko przez lekkie z iego strony uchybienie, o tém dane są w swém mieyscu przepisy. (Tyt. 5. §. 360—376. Tyt. 11. § 880. seq. Tyt. 12. §. 310. 313. i t. d)

i obowiązków bezpośrednio z prawa wynikaiących.

§. 13. Gdy wypełnienie obowiązku bezpośrednio z prawa wynikaiącego stało się zobowiązanemu niepodobném, choć tylko przez lekkie iego uchybienie, prawo maiącego winien wynagrodzić.

§ 14. Gdy niemożność bez iego powstała winy: natenczas prawo maiącemu tak dalece iest w odpowiedzi, ileby z nienastąpionego wypełnienia miał korzyści z iego szkodą.

Czas do wypełnienia.

§. 15. Każdy obowiązki swoie w należytym czasie wypełniać powinien.

Zwłoka i prawne skutki oneyże.

§. 16. Kto to zaniedbuie, skutki swéy przewłoki względem prawo maiącego musi zastąpić.

§. 17. Czyli odpowiedzialność takowa ściąga się tylko do szkody bezpośredniéy, czyli też do pośredniéy i utraconego zysku, to wedle istoty zachodzącéy czynności i wedle zasad ogólnych tytułu szóstego wyrozumiane być musi.

§. 18. Co należy dopełnić w razie spóźnionego oddania rzeczy, to wedle oznaczo-

nych w tytule siodmym zobowiązań nierzetelnego posiadacza (Tyt. 7. §. 223. seq.) ustanowić należy, ieżeli ustawy nie stanowią szczególnych przepisów względem pewnych czynności.

§. 19. O prawnych skutkach przewłoki w wypłatach, znayduią się przepisy w oddziale drugim obecnego tytułu (§. 64. seq.)

§. 20. Gdzie czas wypełnienia ani oświadczeniami woli, ani wyrokiem sądowym, ani też szczególnemi ustawami nie iest oznaczony, tam prawo maiący powinien wezwać zobowiązanego do wypełnienia.

§. 21. Dopóki wezwanie takowe nie doszło do wiadomości zobowiązanego, w rzeczonych przypadkach temu tu spóźnienie przypisaném być nie może.

§. 22. Nikt drugiego o spóźnienie winić nie może, dopóki sam z swéy strony swéy powinności nie wypełnił.

§. 23. Gdy wedle przyrodzenia czynności obowiązek wprzód z iednéy strony wypełnionym być musi, nim drugi wzaiemny obowiązek uskutecznić powinien, ten tu tamtemu tak dalece tylko winę spóźnienia przypisywać iest mocen, ile z swéy strony był gotów i w stanie wypełnienia swéy powinności.

§. 24. Gdy wzaiemne zachodzi opóźnienie się, ten, który go się pierwszy dopuścił, prawne onegoż skutki powinien ponosić tylko aż do czasu, w którym opóźnienie się drugiego swóy wzięło początek.

§. 25. Jeżeli czas ten wyśledzonym być nie może, to prawne skutki późnieyszego ociągania się, zważane być tylko mogą.

§. 26. Ile niepodobieństwo usprawiedliwia całkowite niewypełnienie, tyle też stawa za tym, który obowiązku swego w należytym czasie dopełnić nie zdoła.

§. 27. Jeżeli mieysce wypełnienia, ani oświadczeniami woli, ani wedle przyrodzenia czynności, ani ustawami szczególnemi nie iest oznaczone, wypełnienie w mieyscu pobytu zobowiązanego i nastąpić i przyięte być musi.

ODDZIAŁ DRUGI.

O wypłacie.

§. 28. Wypełnienie obowiązku dłużnika pieniędzmi lub papierami wartości pieniężnéy na każdego okaziciela brzmiącemi, nazywa się wypłatą. Znaczenie.

§. 29. Ten, któremu należy się wypłata na własny iego rachunek, wierzycielem się zowie.

§. 30. Wierzycielowi tylko lub temu, któremu prawo iego lub wykonanie go zostało poleconém, ważnie wypłata czynioną być może. Komu ważnie wypłata czynioną być może.

§. 31. Gdy w umowie lub zapisie, z którego obowiązek przez wypłatę umorzyć się maiący wynika, prócz wierzyciela kto inny do odebrania ważnie wypłaty został wskazanym: dłużnik ma wybór, komu chce płacić.

§. 32. W wyborze takowym wierzyciel nie inaczéy iak tylko przez zupełne wynagrodzenie ograniczyć go może.

§. 33. W tych samych przypadkach, gdzie dla zmiany okoliczności, odstąpienie od umowy w ogólności ma mieysce, wierzy-

ciel także może odwołać wybór dany dłużnikowi. (Tyt. 5. §. 377. seq.)

§. 34. Przez rozrządzenie także sądowe, dłużnik dostąpić może prawa i obowiązku płacenia trzeciemu w mieysce wierzyciela.

§. 35. Wszelakoż takowe rozrządzenie na żaden sposób nie może utrudnić i powiększyć obowiązku dłużnika.

§. 36. Ile kto ustawami lub przez wyrok sądowy iest ograniczonym w zarządzie swoiego maiątku, żadna wypłata ważnie czynioną być mu nie może.

§. 37. Jak dalece mężowi za żonę; oycu za dzieci; pełnomocnikowi za mocdawcę; zawiadowcy za pryncypała; przełożonym korporacyi; zarządcom skarbu publicznego; opiekunom za ich pieczy oddanych, ważnie wypłata czynioną być może; to wedle ustaw szczególnych oznaczaiących upoważnienie, osób rzeczonych wyrozumiane być ma. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 5. 6. Tyt. 2. Oddz. 3. Tyt. 6. Tyt. 14. Tyt. 18. Oddz. 5. Cz. 1. Tyt. 13. Oddz. 1. Tyt. 14. Oddz. 2.)

§. 38. Ile kto przez prawnie ważne oświadczenia woli iest ograniczonym w zarządzeniu swego maiątku, tak dalece też żadne ważne wypłaty czynione mu być nie mogą.

§. 39. Wszelakoż takowy powód nieważności wypłaty, temu tylko zarzuconym być może, który miał wiadomość o podobném ograniczeniu właściciela, albo też wedle ustaw mieć ią mógł lub był obowiązanym. (Tyt. 4. §. 31. seq.)

§. 40. Z niezdolności przyimowania ważnych wypłat, nie wynika ieszcze niezdolność czynienia onychże. Kto ważnie może wypłacać,

§. 41. Owszem wszelka przez niezdolnego nawet uskuteczniona wypłata, iest ważną na rzecz wypłacaiącego tyle, ile przezto od pewnego uwolnił się obowiązku.

§. 42. Jak dalece zaś wypłata uskuteczniona przez niezdolnego, i na korzyść odbieraiącego iest ważną, albo też na powrót żądaną być może, o tém poniżéy będą przepisy. (§. 166. seq.)

§. 43. Wypłacaiący dług drugiego bez lub za tegoż zleceniem, uwalnia go wprawdzie od iego obowiązku.

§. 44. Jak dalece iednak to, wypłata wedle następnych przepisów na powrót żądaną być może, obowiązek przeszłego dłużnika na nowo powstaie. (§. 72. 73.)

§. 45. Prawo iakie służy wypłacaiącemu względem dłużnika, bądź że wypłatę bez lub za zleceniem albo też wbrew woli iego uskutecznił, wyrozumiane być ma wedle przepisów pierwszego i drugiego oddziału w tytule trzynastym.

§. 46. W ogólności wypłacaiący bez wyraźnego nawet zlewku wstępuie względem dłużnika w prawa zaspokoionego wierzyciela.

§. 47. Jeżeli iednak do zaspokoionéy pretensyi z względem na iéy przymiot przywiązane iest iakieżkolwiek pierwszeństwo, wypłacaiący nie może onegoż użyć naprzeciw trzeciemu bez wyraźnego zlewku, i ieżeli ustawy co innego w téy mierze nie przepisuią.

§. 48. Również wypłacaiący nie uzyskuie praw wierzyciela względem długu rękoymią lub zastawem zabespieczonego, iak tylko za wyraźnym zlewkiem onegoż.

§. 49. Pod względem okoliczności, dla których wierzyciel byłby obowiązanym od samego dłużnika swoiego przyiąć wypłatę, nie może tenże wzbraniać się przyiąć ią od trzeciego, który nie będąc ograniczony, w zarządzie swego maiątku za dłużnika się ofiaruie.

§. 50. Jak dalece wierzyciel wypłatę takową obowiązany iest przyiąć od trzeciego, temuż też musi odstąpić swych praw do dłużnika. (Tyt. 11. §. 442. 433. 444.)

§. 51. Jeżeli iednak obydway, wierzyciel i dłużnik sprzeciwiaią się wypłacie przez trzeciego, taż pierwszemu narzuconą, być nie może.

Mieysce wypłaty.

§. 52. Wypłaty nie z umów wynikaiące, dłużnik winien tylko uskutecznić w mieyscu swego pomieszkania.

§. 53. Wypłaty z kass i do kass publicznych, wyiąwszy w przypadku pożyczki, w kassie przyimowane i do kassy czynione być muszą.

Czas wypłaty.

§. 54. Dłużnik winien wypłacić w czasie oświadczeniami woli lub ustawami oznaczonym.

§. 55. Jednak wierzyciel prócz wypłat wexlowych, nie prędzéy skarzyć może o wypłatę aż po zupełném upłynieniu oznaczonego dnia.

§. 56. Wierzyciel nie ma obowiązku przyięcia opłaty przed czasem oznaczonym.

§. 57. Tem mniéy wypłata tylko cząstkowa narzuconą mu być może. O wypłatach na poczet cząstkowych.

§. 58. Same tylko przyięcie cząstkowéy wypłaty przez wierzyciela, nie dowodzi ieszcze milczącego przedłużenia czasu wypłaty względem reszty.

§. 59. W przypadkach, gdzie wierzyciel podług ustaw z pomiędzy kilku dłużników, każdego tylko w cząstce na niego przypadaiącéy trzymać się może, od każdego też cząstkę iego przyiąć iest obowiązanym.

§. 60. Kiedy sąd może zniewolić wierzyciela do przyięcia wypłat cząstkowych, ustawa processowa oznacza.

§. 61. Alimenta czy to z umowy, czy z ostatecznego rozporządzenia, albo też z prawa należące się, zawsze z góry zapłacone być muszą. O wypłacie alimentów z góry.

§. 62. Jeżeli termin wypłaty z góry w inny sposób oznaczonym nie został, takowa z góry na cwierć roku nastąpić powinna.

§. 63. Biorący alimenta, gdy dożył początku terminu, na który wypłata z góry należy mu się, a alimenta są w pieniędzach ustanowione; wypłata za cały ten czas nastąpić powinna, chociażby przed upłynieniem go umarł.

§. 64. Kto się ociąga w wypłacie dłużnéy summy pieniężnéy, procent z przewłoki musi zapłacić. Skutki opóźnienia wypłaty.

§. 65. Przepisy o takowym procencie przy pożyczkach, ściągaią się również do innych spóźnionych wypłat, gdzie ustawy szczególnych nie zawieraią przepisów. (Tyt. 11. §. 827—834. §. 111. 116. 227. Tyt. 12. §. 328. seq.)

§. 66. Zobowiązany do wynagrodzenia, z powodu nie pozwolonego czynu, z ilości na pieniądze wyrachowanéy, opłacać musi procent od dnia zapadłego wyroku.

§. 67. W wszelkich przypadkach, gdzie ustawami lub oświadczeniami woli dzień wypłaty iest wyznaczonym, bieg procentów z przewłoki odtąd się zaczyna.

§. 68. Toż samo ma mieysce przy wypłatach warunkowych, skoro warunek się ziścił, i dłużnik o tem odebrał wiadomość.

§. 69. W obu przypadkach, żadnéy nie sprawia to zmiany, że wierzyciel nie zgłosił się po wypłatę, lecz miesiąc poczekał.

§. 70. Jeżeli iednak wierzyciel wyraźnie czas wypłaty przedłużył, a nic sobie względem procentów nie zastrzegł, te tu aż do upłynienia przedłużonego czasu żądane być nie mogą.

Co w wypłacie przyięte być musi.

§. 71. Gdy ani dzień wypłaty wyznaczony, ani zasądowe wezwanie udowodnioném nie zostało, procenta z przewłoki zaczynaią się dopiero od dnia wręczonéy dłużnikowi skargi wierzyciela.

§. 72. Pieniędzy i papierów pieniężnéy wartości, o których wiadomo wierzycielowi, iż dłużnik niemi zarządzać nie może, nie może tenże od niego w wypłacie przyimować.

§. 73. Jeżeli iednak ie przyiął, właścicielowi pieniędzy lub papierów winien wynagrodzenie, a tem samem ile go dopełnił, prawo swe do dłużnika zachowuie.

Gatunek monety.

§. 74. Gdy zachodzi wątpliwość, w iakim gatunku monety wypłata czynioną być ma, powszechnie zważać trzeba na czas, w którym

w którym powstało prawo wierzyciela do żądaney wypłaty.

§. 75. Jedynie w przypadku wynagrodzenia za szkody lub innych obowiązków niemaiących za przedmiot wypłatę pieniężną, lecz następnie dopiero przez umowę lub wyrok na summę pieniężną oznaczonych, w niedostatku szczególnych postanowień, wzgląd brany być musi na czas zawartéy umowy lub ogłoszonego wyroku.

§. 76. Jeżeli nie zaszły umowy szczególne, lub ustawy wypłatę w złocie lub zdawkowéy monecie stanowiące, więc wypłata wszelka w śrebrnym pruskim kurancie w czasie wypłaty walor maiącym, czyniona i przyięta być musi.

§. 77. W niedostatku szczególnych postanowień wypłaty, niżéy dziesięciu talarów w monecie zdawkowéy, a niżéy talarów trzydziestu na wpół w kurancie, na wpół w monecie zdawkowéy przyimowane być muszą.

§. 78. Monetę zagraniczną wierzyciel tylko wtenczas przyiąć musi w wypłacie, gdy wyraźnie zapisane lub przez ustawy kraiowe kurs nadany im został.

§. 79. Dłużnik nigdy przymuszonym być nie może do opłacenia monet zagranicznych, w kraiu kursu niemaiących przy wypłatach, które w państwie tuteyszém uskutecznione być maią.

§. 80. Wyięty iest przypadek ten, gdy zagraniczne monety iako towar kupione i kupuiącemu odstawione być maią.

§. 81. Jeżeli w wszelkich innych przypadkach zapisana moneta zagraniczna w cza-

sie aż do wypłaty tu w kraiu uskutecznić się maiącéy, wyszła z biegu, wierzyciel w mieysce iéy żądać może monety kraiowéy.

§. 82. Gdy zachodzi różnica pomiędzy gatunkami monety, w których wierzycielowi należy się wypłata, a temi, w których dłużnik wypłacić iest mocen i obowiązany, natenczas w oznaczeniu ilości, która na ostatku rzeczonym gatunku ma być płaconą, należy stósować się do przepisów o pożyczkach. (Tyt. 11. §. 778 seq.)

§. 83. Zresztą pozostaie się w przepisach ustaw co do gatunków monety przy wypłatach z umów w ogólności, a w szczególności z kupna i przedaży, z legatów i innych czynności. (Tyt. 5. §. 257. 258. Tyt. 11. §. 56. 57. §. 778. seq. Tyt. 12. §. 450. 451.)

§. 84. Wszelkie też pomiędzy stronami na wprzód umówione postanowienia są ważne, a to na rzecz dłużnika bez różnicy, na korzyść zaś wierzyciela tak dalece tylko, ile lichwa w nich nie iest ukrytą.

§. 85. O wypłatach w czynnościach kupieckich i wexlowych, szczególne postanowienia znayduią się w prawie o kupcach. (Cz. 2. Tyt. 8. Oddz. 7. 8.)

O kwitach. §. 86. Kto uskutecznił wypłatę, żądać może od wierzyciela kwitu, to iest piśmiennego zeznania uskutecznionéy wypłaty.

§. 87. Aby kwit był dokładnym, potrzeba by zawierał, 1) opisanie czyli oznaczenie umorzenego długu; 2) oznaczenie byłego dłużnika; 3) czas i mieysce nastąpionéy wypłaty; 4) podpis wierzyciela, lub tego, który prawnie upoważniony odbiera.

§. 88. Jeżeli wypłata nie została uskutecznioną przez samego dłużnika, ani też za iego rozkazem lub zleceniem, lecz przez innego, natenczas i o tym tu wzmianka w kwocie musi nastąpić.

§. 89. W razie zapisania kwitu na samym dokumencie, nie potrzeba oznaczeń onymże obiętych.

§. 90. Czego powziąć nie można z kwitu w okolicznościach wypłaty, to były dłużnik w razie potrzeby w inny sposób musi udowodnić.

§. 91. Gdy przy wypłatach procentów, i ciągle trwaiących protestacyach, pomiędzy płacącym a odbieraiącym pewna acz wadna forma kwitów była w zwyczaiu; dłużnik nie może wprawdzie wierzycielowi w mieyscu nie będącemu za podobnym kwitem wymawiać się zapłaty.

§. 92. Mocen iednak iest żądania następnie prawnego zakwitowania.

§. 93. Osoby pisać nie umieiące, lub dla przeszkód cielesnych niemogące, kwity swoie w przytomności dwóch świadków notaryalnych, krzyżykami lub zwyczaynym znakiem ręki swoiéy, muszą opatrzyć.

§. 94. Co do summy talarów pięćdziesiąt i mniéy, dość na przybraniu iednego świadka notaryalnego.

§. 95. Świadkowie podpisuiąc muszą poświadczyć, iż odbieraiący wypłatę, znaki podpisu w ich przytomności położył.

§. 96. Gdy summa wypłacona wynosi pięćdziesiąt talarów lub więcéy, wypłacaiący może żądać wystawienia kwitu w formie

dla umów, względem podobnych osób przepisaney. (Tyt. 5. §. 171. seq.)

Jak dalece oddanie zapisu, lub

§. 97. Ztąd, że zapis dłużny znayduie się w ręku byłego dłużnika, nie wynika ieszcze, wyiąwszy same tylko ciągnione wexle, iż dług zapłaconym został.

§. 98. Jeżeli iednak okaże się, że sam wierzyciel dłużnikowi zapis oddał, więc domniemanie, iż dług iest umorzonym, trwa dopóty, dopóki inna przyczyna oddania zapisu udowodnioną być nie może.

§. 99. Gdy niema pewności, iakim sposobem dłużnikowi zapis do rąk się dostał, z takowego posiadania wynika wprawdzie także domniemanie za dłużnikiem.

§. 100. W tym razie iednak, z względu na inne zachodzące okoliczności zawisło od rozstrzygnienia sądowego, iak dalece domniemanie takowe w niedostatku innych dowodów, przez przysięgę konieczną albo stwierdzone albo uchylone być ma.

§. 101. Dla tegoto wypłacaiący, nie winien wcale zaprzestać na zwróceniu mu zapisu dłużnego, lecz prócz tego żądać może wyraźnego zakwitowania.

skassowanie go, zastępuie mieysce kwitu.

§. 102. Jeżeli zapis dłużny znayduie się u wierzyciela lub w spadku iego zdarty, przecięty, lub w inny sposób skassowany, natenczas stawa domniemanie prawne, iż pretensya za pośrednictwem onegoż udowodnić się maiąca, w ieden lub drugi sposób umorzoną została.

§. 103. Domniemanie iednak upada, skoro dowiedzionem być może, iż uszkodzenie dokumentu przez przypadek, lub też przez

trzeciego pomimo woli i zezwolenia wierzyciela zrządzone zostało.

§. 104. Kwit prawnie sporządzony, skoro tylko dłużnikowi zostanie wydanym, sprawia natychmiast dla niego prawny dowód, iż wypłatę stósownie do treści kwitu uskutecznił. Co kwit dowodzi.

§. 105. Wszakże iednak wystawicielowi kwitu, służy prawo popisywania się przeciwnym dowodem.

§. 106. Jeżeli zaś wystawiciel poczekał dłużéy iak trzy miesiące, nie skarżąc dłużnika z powodu nieuiszczonéy wypłaty, i nieżądaiąc zwrócenia sobie kwitu, iakoby w nadziei wypłaty wystawionego; w tym razie, gdyby rzecz dobitnie wyiaśnioną nie została, maiący kwit prędzéy do przysięgi oczyszczaiącéy, iak wystawiciel do spełniaiącéy przypuszczonym być ma.

§. 107. Również wystawiciel po upłynieniu tego czasu, dziedzicom dłużnika przysięgi żadnéy zadawać nie może.

§. 108. Jeżeli dłużnik w zamian kwitu wystawił rewers, iż dług ieszcze nie iest zaspokoionym, kwit przezto utraca wszelki dowód.

§. 109. Jak dalece iednak tak wierzyciel iako i dłużnik staią się odpowiedzialnymi trzeciemu, który w skutek symulacyi takowéy oszukanym lub uszkodzonym został, to wedle ogólnych zasad o symulacyach i podstępie wyrozumiane być ma. (Tyt. 4. §. 52. seq. Tyt. 14 §. 210. 211.)

§. 110. Konotatki nastąpionych wypłat, na dokumencie w ręku wierzyciela będącym, bądź ręką wierzyciela, albo też samego dłu-

żnika zapisane, zastępuią mieysce istotnych kwitów.

§. 111. Dowód więc nienastąpionéy iednak wypłaty, naprzeciw kontrahentom takowym, tak iak naprzeciw właściwym kwitom ma mieysce.

§. 112. Przekryślenie konotatek na dokumencie w ręku wierzyciela pozostałym, nie odeymuie im wcale mocy dowodzącéy.

§. 113. Gdy okazuie się z kwitu, że poświadczone onymże umorzenie obowiązku, nie nastąpiło drogą wypłaty; natenczas dochodzoną być musi czynność inna pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem zawarta, ta, z któréy kwit pochodzi.

§. 114. Jeżeli dochodzenie to nie ma mieysca, kwit podobny uważany być ma wedle zasad o zrzeczeniu się praw.

§. 115. Kwity dowodzą powszechnie tylko wypłatę summy dłużnéy wyraźnie w nich wymienionéy.

§. 116. Kwit gdy się ściąga do poprzedniczego porachunku, a w nim wyrażono, iż odbieraiący wystawicielowi nic dłużen nie pozostał; w tym razie wszelkie dotychczas przypadłe raty za umorzone uznawaią się.

§. 117. Przeciwnie zaś kwit podobny nie może być rozciągnionym do pretensyi, które wprawdzie wówczas exystowały, lecz ieszcze nie przypadały do wypłaty.

§. 118. Tem mniéy ściągać się może do summ, o których kwituiący w czasie wystawienia kwitu, żadnéy nie mógł mieć wiadomości.

§. 119. Jeżeli kwit wyraźnie też do summ w czasie wystawienia go niewiado-

mych rozciągnionym został, czynność uważaną być musi, wedle zasad o zrzeczeniu się i o ugodach.

§. 120. Kupcy utrzymuiący porządne xięgi kupieckie, nie mogą się wzbraniać wydać płacącemu dłużnikowi kwit ogólny, iż dotychczas wszystko iest zaspokoione, skoro przyznawaią w czasie wypłaty, iż żadna im pretensya nie należy się.

§. 121. Naprzeciw podobnemu kwitowi zażądać nie można summ dawnieyszych pod pozorem, iż wówczas nie przypadały do zapłaty, lub że wiadome nie były.

§. 122. Wszelakoż to stósuie się tylko do pretensyy, które z czynności kupieckich kwituiącego pochodzą.

§. 123. Względem innych czynności i co do kupców przypisy §. 116—119 maią mieysce.

§. 124. Jak dalece wypłaty udowodnione być mogą karbami, to w ogólności wedle przepisów ustawy processowéy o mocy dowodzącéy karbów wyrozumieć należy.

O zwrocie i umorzeniu dokumentu zapłaconego.

§. 125. Wypłacaiący żądać może prócz zakwitowania zwrotu dokumentu iednostronnego na wypłaconą summę wystawionego.

§. 126. Jeżeli dokument zaginął, umorzenie onegoż zastępuie mieysce zwrotu.

§. 127. Zaświadczenie umarzaiące powinno zawierać w sobie dokładny opis zaginionego dokumentu i wyznanie, że oparty na nim obowiązek zupełnie zaspokoionym został.

§. 128. Gdy dług za zezwoleniem dłużnika stał się własnością trzeciego, tamten

musi zaprzestać na zaświadczeniu umarzaiącém tego tu ostatniego posiadacza.

§. 129. Jeżeli zaś zlewek nastąpił pomimo zezwolenia dłużnika, tentu obowiązany iest tylko uskutecznić wypłatę za wystawieniem zaświadczenia umarzaiącego przez przyznanego wierzyciela swoiego.

§. 130. Gdy dokument iest płatny dla każdego okaziciela, dłużnik żądać może publicznego obwieszczenia i umorzenia na koszt odbieraiącego wypłatę.

§. 131. Dopóki należyte wedle powyższych przepisów zaświadczenie umarzaiące złożoném nie zostanie, dopóty dłużnik obowiązany tylko uskutecznić wypłatę za dostateczną rękoymią, a w braku onéyże złożyć summę do sądu.

§. 132. Co do umorzenia dokumentów sądownie zahipotekowanych, przepisy ustawy hipoteczney w swéy zachowuią się mocy.

Domniemania prawne z mocy kwitów.

§. 133. Przy wypłatach lub daninach ratami, gdy kwitami lub w inny sposób dowiedzione być może, że dwie raty po sobie idące, przez dłużnika zaspokoione, a przez wierzyciela bez zastrzeżenia zostały przyięte, natenczas stawa domniemanie, iż i dawnieysze raty są zaspokoione.

§. 134. Domniemanie to ma mieysce, chociażby zaspokoienie tych dwóch rat, nie przez wypłatę, lecz przez kompensacyą lub ustąpienie, byleby bez zastrzeżenia, było nastąpiło.

§. 135. Nic też nie stanowi okoliczność ta, że summa w kwitach wyrażona nie zgadza się z tą, którą istotnie wypłacać należało.

§. 136. Wszelakoż, aby domniemanie to miało mieysce, potrzeba, aby kwity nie w iednym czasie były wystawione.

§. 137. Również osłabia się domniemanie, gdy składaią się wprawdzie kwity z kilku poprzednich rat, lecz bezpośrednio po sobie nie idących.

§. 138. W tym razie zawisło od rozstrzygnienia sądowego, czyli z względu na zachodzące okoliczności, przysięga wypełniaiąca lub oczyszczaiąca zawyrokowaną być ma.

§. 139. Jeżeli w ogólnych wyrazach zakwitowano z prestacyy do czasu pewnego zaspokoionych, stawa domniemanie, iż wszystkie dotychczasowe raty zaspokoione zostały, chociażby ilość w kwicie wyrażona była tylko odpowiadaiącą ilości ostatniéy raty.

§. 140. Względem kwitów na zapłacone procenta od pożyczek, w swém mieyscu znayduią się przepisy (Tyt. 11. §. 837. seq.)

§. 141. Jeżeli w różnych, względem ciągle trwaiących prestacyy, przyrodzenie prawa, z którego wynikaią, w różny sposób wyrażone zostało, toż, ieżeli rzecz w inny sposób wyiaśnioną być nie może, wedle dawnieyszych kwitów wyrozumiane być musi.

§. 142. Jeżeli iednak ilość przedmiotem wypłaty będąca, w dawnieyszych i nowszych kwitach różnie podaną została, domniemanie stawa za osnową ostatnich.

§. 143. Jeżeli w ciągu trzech lat po sobie idących, wypłata lub odstawa iednostaynie uskutecznioną, i bez zastrzeżenia przyimowaną była, domniemać się należy, że wy-

płata w téy ilości ugodnie ustanowioną została.

§. 144. Domniemanie to nie ma iednak mieysca, gdy inne zachodzące okoliczności wyłączaią podobieństwo zawartey między dłużnikiem i odbieraiącym ugody.

§. 145. W ogólności zastrzega się prawomaiącemu dowód w ciągu czasu do przedawnienia wyznaczonego, na to: iż wypłata lub odstawa z omyłki tylko lub z innych przyczyn w ten sposób przyiętą została.

§. 146. W obowiązkach nie na raty wypełnianych, kwit na dług późniey-zy, nie stanowi domniemania, iż dawnieyszy iest umorzony.

§. 147. Jeżeli iednak kupcy bez zastrzeżenia pokwitowali z rachunku ostatniego roku, przy końcu ułożonego, przez to rachunki z lat przeszłych uznawaią się za umorzone.

§. 148. To samo rozumie się o aptekarzach, rzemieślnikach i innych, którzy z tymi, co maią z nimi do czynienia, lub też z posiadaczem kwitu w szczególności w tym zostaią stósunku, iż z nimi względem odstaw lub wypełnień rokrocznie w pewnym czasie porachować i układać się zwykli.

Skutki wypłaty.

§. 149. Wypłata ważnie i rzetelnie uskuteczniona, uwalnia dłużnika od obowiązku, który przez tęż umorzonym być miał.

§. 150. Jeżeli wypłacaiący różne odbieraiącemu winien pretensye, szczególnie podług układu stron wyrozumieć należy, na którą z onychże uczyniona wypłata porachowaną być ma.

§. 151. Jeżeli dłużnik, wyraźnie na pewną summę zapłacił, a wierzyciel po wypła-

cie nie oświadczył się wypłacaiącemu z przeciwieniem się swoiém w czasie Tyt. 5. §. 91. seq. oznaczonym; iuż wypłaty téy na inną summę porachować nie może.

§. 152. Wierzyciel gdy summę bez dalszego oznaczenia wypłaconą wyraźnie na inną pretensyą porachował, a dłużnik po odebraniu kwitu w przeciągu czasu dopiero rzeczonego, temu nie sprzeciwił się; iuż następnie na tem musi zaprzestać.

§. 153. W niedostatku układu pomiędzy stronami, wypłata przedewszystkiem na przypadaiące procenta porachowaną być musi.

§. 154. Koszta, któreby winien był dłużnik, pierwszeństwo maią przed procentami.

§. 155. Pomiędzy kilku kapitałami wypłata przedewszystkiem na ten porachowaną być winna, który wierzyciel naypierwéy zażądał.

§. 156. Jeżeli ieden z nich lub wszystkie razem zażądane zostały; wierzyciel mocen iest summę płaconą porachować na ten, względem którego naymniéy ma bezpieczeństwa.

§. 157. Jeżeli pretensye w tym względzie są równe; wypłata rachuie się na tę summę z któréy dłużnik naywyższy procent opłaca.

§. 158. Gdy żadna z zasad powyższych zastósowaną być nie może, natenczas wypłata porachowaną być musi na summę naydawniéy zaległą.

§. 159. Jeżeli i ztąd zasada powziętą być niemoże; wypłata na wszystkie summy dłużne stósunkowo porachowaną być musi.

O zastrzeżeniu przy wypłatach.

§. 160. Wypłacaiący z zastrzeżeniem, następnie nawet przeciw obowiązkowi wypłaty powstawać może.

§. 161. Wszelakoż zastrzeżenie takowe musi być uczynione na piśmie, albo przyznane w kwicie wystawionym przez odbieraiącego.

§. 162. Przepis takowy ściąga się również do summ, talarów pięćdziesiąt i mniéy wynoszących, skoro kwit został wystawiony na piśmie.

§. 163. Jeżeli zastrzeżenie nie zostało uczynioném względem wszystkich zarzutów w ogólności, natenczas ściąga się do tych tylko, które wyraźnie zastrzeżono.

§. 164. Gdy odbieraiący niechce zaprzestać na takowém zastrzeżeniu, wolno mu iest wezwać wypłacaiącego sądownie, wedle przepisów Ordynacyi sądowéy, do popisywania się prawnego z zarzutami swemi.

§. 165. W skutek wypłaty uskutecznioney bez zastrzeżenia, powszechnie upadaią zarzuty, któreby wypłacaiący drugiemu mógł był uczynić.

O żądaniu napowrót wypłaty uczynioney przez omyłkę.

§. 166. Wszelakoż to, co na zasadzie mniemanego, lecz istotnie nie będącego obowiązku, a zatem z omyłki wypłacone zostało, podług następuiących bliższych postanowień napowrót żądane być może.

§. 167. Wszelka omyłka, którą odbieraiący podstępnie dla wypłacaiącego zrządził, upoważnia tegotu do żądania zwrotu wypłaty.

§. 168. Zawczesna wypłata summy w pewnym oznaczonym dniu do wypłaty przypadaiącéy pod pozorem omyłki, ani napowrót

ani procent za ten czas za nagrodę żądanym być nie może.

§. 169. Zawczesna wypłata długu, któréy termin zawisł od wypadku ze względem na czas, niepewnego, wtenczas tylko napowrót żądaną być może, gdy wypłacaiący sam zostawał w omyłce takiéy, która sama w sobie upoważnia żądanie zwrotu.

§. 170. Cokolwiek z czynności, która dla niezdolności iednéy strony dla niéy wedle ustaw była nieobowięzuiącą, przed uchyleniem téyże niezdolności wypłacone zostało; to napowrót żądane być może o tyle, ile niezdolny i z powodu obrócenia wypłaty na iego użytek nie iest odpowiedzialnym.

§. 171. Jeżeli niezdolny wypłacił zawcześnie dług acz ważny, lecz procentu nieprzynoszący; mocen iest żądać wynagrodzenia od odbieraiącego względem procentów za ten czas.

§. 172. Nie może wprawdzie wypłacaiący żądać zwrotu wypłaty, która w skutek czynności wyraźnemu zakazuiącemu prawu sprzeciwiaiącéy się, uskutecznioną została;

§. 173. Lecz skarbowi publicznemu służy prawo odięcia odbieraiącemu zakazanego zysku.

§. 174. Wypłacaiący, skoro wedle ustaw iest niezdolnym do zaciągania na siebie obowiązków; wypłata uskuteczniona przez niego z czynności nawet zakazanéy, napowrót żądaną być może.

§. 175. Wszelakoż za uczestnictwo niepozwoloney czynności, z któréy nastąpiła wypłata, porówno z odbieraiącym skarbowi zostaie w odpowiedzi.

§. 176. Przy wypłatach z czynności dla niedostatku tylko ustawami przepisanéy formy nie obowięzuiącéy, żądanie zwrotu pod pozorem niewiadomości tychże przepisów, wcale nie ma mieysca.

§. 177. O wypłatach z mocy umów ustnych, w swém mieyscu są dane przepisy. (Tyt. 5. §. 155. seq.)

§. 178. Prócz przypadków powyżéy wytkniętych, odwołanie wypłaty bez zastrzeżenia uskutecznionéy wtenczas tylko ma mieysce, gdy dowiedziono: 1) że wypłacaiący w żadnym, a nawet w moralnym nie zostawał obowiązku wypłaty; 2) że odbieraiący przez nię otrzymał korzyść, do któréy żadnego niemiał prawa; 3) że wypłata nastąpiła z istotnéy omyłki.

§. 179. Jeżeli wypłacaiący miał choć tylko niezupełną powinność do wypłaty, żądanie zwrotu niema mieysca, chociażby tenże z mocy wyraźnéy ustawy pomimo swéy woli do wypłaty pociągnionym być niemógł.

§. 180. Jeżeli odbieraiący przez wypłatę dostaie to tylko, co mu się istotnie należało; niema obowiązku oddania, chociażby niewypłacaiący, lecz kto inny winien był uskutecznić wypłatę.

§. 181. Jeżeli nakoniec zachodzą wprawdzie inne §. 178. oznaczone szczegóły, iednak ani dowiedzioném, ani z okoliczności dobitnie powziętém być niemoże, iżby wypłata istotnie z omyłki uskutecznioną została; czynność takowa nie wedle przepisów o wypłatach, lecz o darowiznach uważaną być ma.

§. 182. Gdy umowa, rozporządzenie ostateczne, lub wyrok, z mocy którego

uskuteczniono wypłatę, następnie za nieważne uznane zostały; należy wprawdzie uważać, iż wypłata nastąpiła z omyłki.

§. 183. Wszelakoż przyznanie i w tym razie wypłacaiącemu prawa do żądania zwrotu wypłaty od tego zawisło: czyli drugie dwa szczegóły §. 178. wytknięte zachodzą.

§. 184. Gdy kto powstał naprzeciw umowie, rozporządzeniu ostatniemu, lub wyrokowi, z mocy których uskutecznił wypłatę, z powodu niedostatku formalności ustawami przepisanych i na téy tylko zasadzie uzyskał wyrzeczenie nieważności onychże; niemoże żądać zwrotu wypłaty z mocy onychże uskutecznionéy. (§. 178.)

§. 185. Kto wiedząc o tém, obce wypłaca długi, nie może żądać zwrotu wypłaty pod pozorem, iż obowiązku do niéy niemiał żadnego.

§. 186. Jak dalece iednak wypłaty przez kogo za siebie samego czynione, z powodu osobistéy iego niezdolności zaciągania na siebie obowiązku wypłaty napowrót żądane być mogą; tak dalece toż samo ma mieysce względem wypłat przez niezdolnego za kogo innego uskutecznionych. (§. 170.)

§. 187. Zdolny nawet może żądać zwrotu wypłaty za kogo innego uskutecznionéy tak dalece, ile dłużnik, gdyby sam był wypłacił, żądać zwrotu był mocen.

§. 188. Wedle teyże zasady oznacza się również prawo żony do żądania po ustaniu małżeństwa zwrotu wypłat, które w czasie trwania małżeństwa bez zezwolenia męża poczyniła.

§. 189. Ktokolwiek przyimuie rzecz w sposobie wypłaty lub w inny sposób iako wypełnienie obowiązku, wiedząc, iż mu się taż nie należy, zostaie za nią w odpowiedzi, iako nierzetelny posiadacz.

§. 190. Gdy sam zostawał w omyłce, za rzetelnego posiadacza uważa się.

§. 191. Kto za całą ilość w części tylko rzetelnego długu rzecz iaką dał zamiast wypłaty, chociażby był mocen żądać zwrotu nadto zapłaconey ilości, przecież zwrotu rzeczy samey żądać nie może.

§. 192. Kto winien z kilku rzeczy iedną tylko dać lub drugą, a z omyłki wszystkie ie dał, żądaiąc zwrotu, oddawaiącemu wybór zostawić musi.

§. 193. Przyimuiący w wypłacie summę pieniężną lub inną rzecz zużywalną, a która mu się nie należała, odpowiada za nią iako za pożyczkę, ieżeli żądanie zwrotu w ogólności ma mieysce.

§. 194. Jeżeli wiedział iż mu się takowa wypłata nie należy, winien w niey wyliczyć naywyższą iaka iest pozwolona, stopę procentu od dnia odebrania.

§. 195. Gdy sam zostawał w omyłce, winien tylko opłacać procent od dnia wręczonego zapozwu.

§. 196. Jeżeli wypełnienie mniemanego obowiązku nastąpiło w czynach, za które pełniący zwykł odbierać nagrodę: natenczas mocen iest żądać tęż nagrodę w tym razie, w którymby miał prawo odwołania uskutecznioney wypłaty.

§. 197. Z powodu innych przez omyłkę wypełnionych czynów, pełniący w tym tylko ra-

ko razie żądać może wynagrodzenia, gdy drugi wiedział, iż do czynów tychże żadnego niemiał prawa, a czyn sam ocenionym być może.

§. 198. Gdy odbieraiący wypłatę nie za siebie lecz za trzeciego ią odbierał, żądanie zwrotu naprzeciw temu tu ma tylko mieysce; chybaby odbieraiący podstępnie był działał, lub przestąpił granice swego zlecenia.

O żądaniu zwrotu wypłat na przypadek niedoyścia tego za co uskutecznione zostały.

§. 199. Co z prawa wypada, gdy z mocy zawartéy umowy iedna z tron cożkolwiek dała lub uczyniła, następnie zaś druga strona nie wypełnia umowy: o tém w swém mieyscu są dane przepisy. (Tyt. 5. §. 360. seq.)

§. 200. Jeżeli prócz przypadku umowy, cożkolwiek z względu na cel przez odbieraiącego wypełnić się maiący, dane lub czynione zostało, powszechnie ten tu celu dopełnić, lub co odebrał zwrócić iest obowiązanym.

§. 201. Gdy przez własną winę odbieraiącego spełzło dopięcie celu, w tym razie od czasu gdy zaszła wina, staie się odpowiedzialnym, iako nierzetelny posiadacz za daną mu rzecz, a winien zapłacić procent, ieżeli odebrał summę pieniężną.

§. 202. Jeżeli wypełnienie celu stało się przez sam tylko przypadek niepodobném, bez winy odbieraiącego: tak dalece tylko zostaie w odpowiedzi daiącemu, ile to co odebrał, w iego poszło pożytek.

§. 203. Gdy z winy daiącego spełzło dopięcie celu, odbieraiący tak dalece tylko iemu odpowiadać winien, ile mu istotnie przybyło z tego co odebrał.

§. 204. Odbieraiący ieżeli w tym razie chce żądać od drugiego wynagrodzenia straty, musi przystać na porachowanie wszystkiego tego, co odebrał.

O wypłatach na cel niepozwolony.

§. 205. Co na cel niepozwolony wypłacone zostało, skarb publiczny zwrotu żądać tylko może.

§. 206. Toż samo ma mieysce, gdy cóżkolwiek dane było na cel z przystoynością niezgodny, skoro cel takowy i naganność onegoż i odbieraiącemu była wiadoma.

§. 207. Cokolwiek nieprawnie wymuszono z daiącego, zwrócone mu być musi.

§. 208. Co do użytków i procentu, przepisy §. 189. 194. zastósowane być winny.

§. 209. Jak dalece wymuszone umowy są nieważnemi i to, co z mocy onychże iest daném, napowrót żądane być może; o tém iest postanowiono w swoiém mieyscu. (Tyt. 4. §. 31. seq.)

§. 210. Kto urzędnikowi publicznemu za to, iżby wypełnił lub niewypełnił obowiązków urzędu swoiego, z dobréy woli dał nagrodę nieupoważnioną ustawami, niemoże nigdy żądać zwrotu oneyże.

§. 211. Owszem, nagrody takowe czy to dobrowolnie dawane, czy też tylko ofiarowane z pewnością, dostaią się skarbowi publicznemu.

§. 212. Kto zaś przez postępek odbieraiącego skłoniony został do podobnéy daniny, mocen iest żądać zwrotu oneyże wedle postanowień §. 207. 208.

ODDZIAŁ TRZECI.

O złożeniu.

§. 213. Sądowne podług prawa złożenie dłużnéy summy lub rzeczy, równie iak istotna wypłata lub oddanie, dłużnika i zaręczyciela iego od obowiązku uwalnia. Zasada.

§. 214. Upoważnienie do złożenia w sądzie mieysca wypłaty poszukiwane być musi. Gdzie złożenie nastąpić powinno.

§. 215. Złożenie szczególniéy wtenczas ma mieysce, gdy wypłata z powodu przeszkody w osobie wierzyciela nastąpić niemoże. Kiedy złożenie ma mieysce.

§. 216. Takowa zachodzi przeszkoda, gdy wierzyciel lub pełnomocnik iego w czasie wypłaty nie znayduią się w mieyscu wypłaty, lub też gdy ieden albo drugi należycie nie są upoważnieni do odebrania wypłaty.

§. 217. Dłużnik, gdy przy słuchaniu go stale oświadcza, iż pomimo wszelkiego starania ani wierzyciela, ani też pełnomocnika iego nie mógł znaleść; sąd winien go przypuścić do złożenia, z zastrzeżeniem iednak praw wierzyciela.

§. 218. Złożenie sądowe również ma mieysce i wtenczas, gdy wierzyciel z powodu niedostatecznego albo przynaymniéy wątpliwego, odmawia przyięcie wypłaty.

§. 219. Szczególniéy to ściąga się do przypadku, gdy dłużnik w części zaprzecza rzetelność pretensyi, a wierzyciel wzbrania się przyiąć przyznaną część oneyże, choćby z zastrzeżeniem swego prawa względem sprzecznéy reszty.

§. 220. Również i do tego przypadku, gdy ieden z kilku dłużników w części tylko

na każdego przypadaiącéy, obowiązanych do wypłaty, część swą oddaie wierzycielowi, a ten przyięcie iéy odmawia.

§. 221. Gdy upoważnienie do złożenia poszukuie się z tego powodu, (§. 218.) wierzyciel przedewszystkiem względem podanych powodów prawnie słuchanym być musi.

§. 222. Toż samo musi nastąpić, gdy dłużnik miał tylko wątpliwość względem legitymacyi wierzyciela, lub iego pełnomocnika w czasie i w mieyscu wypłaty przytomnych i z tego powodu domagano się złożenia.

§. 223. Jeżeli iednak w obu przypadkach powody za, lub naprzeciw prawności złożenia natychmiast wyiaśnione być niemogą, sędzia musi dozwolić złożenie na ryzyko strony przegrywaiącéy.

§. 224. W takowym też razie wyrok o prawność lub nieprawność złożenia, aż do zawyrokowania w sprawie główney, wstrzymany być musi.

§. 225. Czyli zaś sprawa główna należy do sądu, gdzie nastąpiło złożenie, o tém stanowi Ordynacya processowa.

§. 226. Względem zaprzeczonych pretensyi wzaiemnych, dłużnik za okazaniem tylko powodów założenie aresztu prawnego usprawiedliwiaiących, do złożenia przypuszczonym być może.

§. 227. Jak dalece dłużnik wexlowy przez złożenie może się zasłonić naprzeciw exekucyi wexlowéy, w swém mieyscu iest postanowiono. (Część 2. Tyt. 8. Oddz. 8.)

§. 228. W skutek prawnego, istotnie nastąpionego złożenia, niebezpieczeństwo złożoney rzeczy przechodzi na wierzyciela.

§. 229. Dłużnik od dnia złożenia prozby o złożenie, staie się wolnym od procentów z przewłoki, kar umówionych i innych szkodliwych skutków przewłoki, ieżeli w skutek oneyże istotnie następuie złożenie, i toż następnie za prawne uznane zostanie.

§. 230. Jeżeli wierzyciel z prawnych przyczyn odmówił przyięcie wypłaty, lub też wątpliwości naprzeciw iego, lub pełnomocnika iego legitymacyi przez dłużnika wniesione, za żadne uznanemi zostaią; złożenie choć istotnie zdziałane, nie może zastąpić mieysca wypłaty lub oddania, lecz takowe stało się na ryzyko i koszt dłużnika.

§. 231. Toż samo ma mieysce, gdy w przypadku §. 217. dłużnik pomimo swéy wiadomości zrządził złożenie.

§. 232. Również cząstkowe tylko złożenie długu wtenczas tylko stawa za wypłatę, gdy wierzyciel był obowiązany przyimować cząstkowe wypłaty.

§. 233. Co zresztą z prawa wypada przy składaniu, częścią w ustawie depozytowéy, częścią w tytule o umowie względem zachowania iest przepisano. (Tyt. 14. Oddz. 1.)

§. 234. Także i co do nieruchomości oddanie onychże pod dozór i zachowanie sądowe, a to celem uwolnienia zobowiązanego od obowiązku iego, które powyżéy względem złożenia w ogólności przepisane zostały.

ODDZIAŁ CZWARTY.

O daniu zamiast wypłaty.

§. 235. Oddanie rzeczy iakiéy zamiast wypłaty, tak dalece dłużnika uwalnia, ile wierzyciel takową wyraźnie przyiął w sposobie wypłaty.

Kiedy zachodzi danie zamiast wypłaty.

§. 236. Ztąd, iż do rzeczy oddanéy taxa załączoną została, niewypływa ieszeze, iż wierzyciel takową w oznaczonéy cenie przyiął zamiast wypłaty.

§. 237. Owszem wierzyciel, dopóki się z dłużnikiem względem wartości podanéy rzeczy wyraźnie nie ugodził, za zwrotem oneyże żądać może gotową wypłatę.

§. 238. Dopóki więc o cenę rzeczy nie nastąpiła ugoda, własność oneyże ze wszystkiemi skutkami prawnemi zostaie przy dłużniku, a wierzyciel w zachowaniu oneyże odpowiada za wszelkie tylko uchybienie.

§. 239. Obowiązany iednak iest wierzyciel oświadczyć się w przeciągu czasu w Tyt. 5. §. 91. seq. wyznaczonego, względem przyięcia rzeczy za cenę oznaczoną, ieżeli dłużnik tym celem wierzycielowi dłuższego nie wyznaczył czasu.

§. 240. Gdy wierzyciel się nie oświadcza, dłużnik iest mocen, rzecz dobrowolnie zażądać napowrot.

§. 241. Jeżeli wierzyciel aż do upłynienia czasu w Tyt. 5. §. 91. seq. wyznaczonego rzeczy dłużnikowi nie zwrócił, natenczas przez ciąg traktowania o cenę w zachowaniu rzeczy nietylko za wielkie, lecz i za mierne uchybienie, winien odpowiadać.

§. 242. Wierzyciel gdy raz przyiął rzecz za cenę oznączoną, dług przez to umarza się, zresztą między stronami te same prawa i obowiązki, co między kupuiącym i przedaiącym maią mieysce. Skutki onego.

§. 243. Jeżeli iednak w ciągu roku od czasu dania rzeczy zamiast wypłaty, taż cała lub w części przez trzeciego zaskarzoną zostaie, natenczas wolno wierzycielowi za zwrotem rzeczy, żądać gotową wypłatę, a rozprawę z trzecim zostawić dłużnikowi.

§. 244. W ciągu tego czasu wierzyciel uważa się za rzetelnego posiadacza.

§. 245. Gdyby zaś poszukiwanie trzeciego nastąpiło dopiero po upłynieniu roku, natenczas wierzyciel co do ewikcyi naprzeciw byłemu dłużnikowi też same tylko ma prawa, które ma kupuiący naprzeciw przedaiącemu.

§. 246. Gdy danie zamiast wypłaty zostaie w przypadku §. 243. cofniętém, wierzyciel wprawdzie choćby trzeci swéy pretensyi drogą prawa nieudowodnił, nie może się wracać do prawa z otrzymania rzeczy danéy, zamiast wypłaty;

§. 247. Jednakowoż rzecz może dopóty zatrzymać iako zastaw, dopóki albo nieodbierze wypłaty, albo poszukiwanie trzeciego prawomocnie rozsądzoném nie zostanie.

§. 248. Jeżeli ani z rzeczy, ani zkąd inąd zaspokoienia swego od dłużnika uzyskać nie może, zostaie mu wprawdzie w tym przypadku §. 243. prawo iego do zaręczyciela;

§. 249. Jednak chcąc na przyszłość użyć tego prawa, winien o nieprzyięciu rzeczy danéy zamiast wypłaty, uwiadomić zaraz

wtenczas zaręczyciela, gdy to dłużnikowi oświadcza.

§. 250. Jeżeli czas §. 243. oznaczony upłynął, iuż zaręczyciel od wszelkiéy odpowiedzialności względem długu przez danie zamiast wypłaty umorzonego, iest wolny; chociażby wierzyciel mógł ieszcze poszukiwać prawa swego na byłym dłużniku wedle przepisu §. 245.

ODDZIAŁ PIĄTY.

O przekazaniach.

Znaczenie. §. 251. Gdy kto poleca drugiemu, to, co mu się należy od trzeciego, od niego odebrać na własny odbieraiącego rachunek: to zowie się przekazaniem, czyli assygnacyą.

§. 252. Jeżeli przekazanie ma za cel umorzenie długu, który winien przekazuiący przekazanemu, czynność ta iako środek umorzenia obowiązków, li tylko wedle przepisów obecnego oddziału uważana być ma.

Forma. §. 253. Przekazania summ, względem których ustawy przepisuią zawarcie umów piśmiennych, również na piśmie wydane i przez tego, który z onegoż ma uskutecznić wypłatę, na piśmie przyimowane być muszą.

§. 254. Jeżeli exystuie dokument względem przekazanego długu, przekazuiący winien takowy oddać przekazanemu, dla pokazania go temu, co ma uskutecznić wypłatę.

§. 255. Wszelakoż takowe oddanie dokumentu w powszechności nie iest potrzebném do ważności zachodzącéy czynności. (§. 293.)

§. 256. Ten, do którego nastąpiło przekazanie, winien takowe przyiąć tak dalece, ile przezto ani z względu na czas, na mieysce, gatunki monety, lub do czego więcéy nie zostaie obowiązanym, iak istotnie był winien przekazuiącemu. Skutki pomiędzy wypłacaiącym, przekazuiącym i przekazanym.

§. 257. Odmawiaiąc przyięcie przekazania bez prawnego powodu, zostaie przekazuiącemu w obowiązku odpowiedzialności za wynagrodzenie.

§. 258. Wszelakoż ten co ma płacić, assygnacyą tylko ustną choć niżéy pięćdziesiąt talarów przyiąć, nie iest obowiązanym.

§. 259. Przyiąwszy przekazanie, musi płacić przekazanemu, chociażby przekazuiącemu do niczego nie był obowiązanym.

§. 260. W ostatnim przypadku, poczynione zakłady i prawa i obowiązki ztąd dla przekazuiącego i płacącego wynikaiące, uważaią się wedle ustaw o pełnomocnictwie.

§. 261. Nie domniemywa się, iż wierzyciel przekazany, tego, co ma płacić, w mieysce przekazuiącego przyiął za swego dłużnika i onegoż od wszelkiego obowiązku uwolnił.

§. 262. Jeżeli iednak wierzyciel tego, co ma płacić, wyraźnie zamiast przekazuiącego za swego przyiął dłużnika, przekazanie zastępuie mieysce dania zamiast wypłaty. Przekazania w sposobie zlewku.

§. 263. Dalsze stósunki pomiędzy przekazuiącym i przekazanym, uważaią się wedle zasad względem cedenta i cessyonaryusza.

§. 264. Czynność, przez którą przekazany przekazuiącego zupełnie uwalnia i w mieysce iego przyimuie płacić maiącego Przekazania wraz z delegacyą.

za dłużnika, przez przystąpienie do niéy płacić maiącego, staie się delegacyą.

§. 265. W skutek delegacyi ustaie wszelki związek pomiędzy przekazuiącym i płacić maiącym, a przekazuiący staie się wolnym od obowiązku odpowiedzialności przekazanemu za rzetelność przekazanéy summy.

§. 266. Natenczas też płacić maiący uznawszy przekazanego w mieysce przekazuiącego za swego wierzyciela, iuż naprzeciw onemuż nie może się popisywać zarzutami i pretensyami wzaiemnemi, które mu służyły do przekazuiącego. (Tyt. 11. §. 412.)

§. 267. Uważa się wyraźne przyięcie płacić maiącego, za wierzyciela w mieyscu przekazuiącego, gdy wierzyciel przekazany kwituiąc dotychczasowego dłużnika swego, zapis zwraca.

Uwiadomienie o nastąpieném przekazaniu.

§. 268. Obowiązkiem iest przekazuiącego, temu co ma płacić, donieść o nastąpieném przekazaniu.

§. 269. Jeżeli to nie nastąpiło, a płacić maiący odmówił przyięcie przekazania, tenże z tego powodu do żadnego wynagrodzenia szkody nie iest obowiązanym. (§. 256. 257.)

§. 270. Gdy iednak płacić maiący przyiął przekazanie bez zastrzeżenia, iuż naprzeciw przekazanemu nienastąpioném uwiadomieniem zasłonić się nie może.

§. 271. Przeciwnie przekazuiący niemoże powstawać naprzeciw wypłacie przez płacić maiącego, w skutek przekazania istotnego uskutecznionéy, dla tego, iż tenże oddzielnego od niego uwiadomienia niemiał.

§. 272. Jeżeli w przekazaniu była wzmianka o oddzielném uwiadomieniu, a pła-

cić maiący przyimuiąc przekazanie oświadcza na piśmie: iż to tylko czyni w oczekiwaniu przyobiecanego uwiadomienia; tegoż nie wiąże przyięcie, ieżeli uwiadomienie nie nastąpi do dnia wypłaty, lub osnowę onegoż dla siebie za szkodliwą uzna.

§. 273. Jeżeli płacić maiący przekazanie ściągaiące się wyraźnie do oddzielnego uwiadomienia, nie czekaiąc za niém, przyiął i wypłacił; tenże odpowiada przekazuiącemu za wszelką szkodę, któréyby się było uniknęło przez oczekiwanie za uwiadomieniem.

§. 274. Dopóki płacić maiący przekazania nie przyiął, tenże przekazuiącemu płacić iest mocen.

Odwołanie przekazania.

§. 275. Gdy przekazanie zostanie odwołaném przed przyięciem onegoż, płacić maiący iuż go przyimować ani też przekazanemu płacić nie może.

§. 276. Jeżeli iednak w czasie przyięcia iuż o odwołaniu miał wiadomość, winien przekazanemu wypłacić, a skutki pomimo odwołania nastąpionego przyięcia względem przekazuiącego musi zastąpić.

Obowiązki przekazanego co do ściągnienia przekazanéy rzeczy lub summy.

§. 277. Przekazany w niedostatku co innego stanowiącéy umowy, winien w ciągu dni czternastu od czasu przekazania, starać się o ściągnienie przekazanego przedmiotu.

§. 278. Jeżeli płacić maiący nie zamieszkuie w mieyscu pobytu przekazanego, wyznaczony przeciąg rachuie się od czasu, gdy przekazanie w mieyscu zamieszkania iego okazane być mu mogło.

§. 279. Jeżeli dług przekazany w czasie przekazania ieszcze wymaganym być nie

mógł, przeciąg rzeczony rachuie się od dnia przypadaiącéy wypłaty.

Prawa i obowiązki przekazanego w przypadku nieprzyięcia przekazana.

§. 280. Gdy płacić maiący odmawia przyięcie przekazania, przekazany winien donieść o tém natychmiast przekazuiącemu i temuż dalsze zostawić rozrządzenie.

§. 281. Wszelakoż przekazany zaskarzaiąc w imieniu przekazuiącego o przedmiot przekazany, ma po sobie domniemanie pełnomocnictwa. (Tyt. 13. §. 119. seq.)

§. 282. Przekazuiący iednak w tym razie winien swego przekazanego wierzyciela na żądanie iego w inny sposób zaspokoić i ten tu nie ma obowiązku czekania wypadku sprawy naprzeciw płacić maiącemu.

W przypadku nie nastąpienia wypłaty.

§. 283. Gdy przekazanie wprawdzie przyięte, wypłata iednak w oznaczonym czasie uskutecznioną nie została, przekazany ma wybór, albo wrócić się natychmiast po swą należytość do przekazuiącego, albo też onęż poszukiwać na płacić maiącym z mocy przyiętego przekazania.

§. 284. W pierwszym przypadku również przepisy §. 280. 281. 282. maią mieysce.

§. 285. Chociażby też przekazany chciał skarzyć naprzeciw płacić maiącemu w skutek przyiętego przez niego przekazania, winien iednak przekazuiącego natychmiast tak o nienastąpionéy wypłacie, iak i o zaskarzeniu zawiadomić.

§. 286. Zaniedbuiąc to małe nawet uchybienie tak w prowadzeniu sprawy, albo przy exekucyi popełnione, względem przekazuiącego zastąpić iest obowiązanym.

§. 287. Jeżeli zaś wierzyciel przekazany wypełnił to, co z prawa do niego należało,

w każdym czasie może dalsze prowadzenie sprawy i exekucyi naprzeciw płacić maiącemu zostawić przekazuiącemu, a tego tu iak dawniéy tak i teraz patrzeć iako swego dłużnika.

§. 288. W tym razie iednak wszystko to wypełnić powinien, co ustawy przepisuią dla pełnomocnika, który przed ukończeniem czynności, pełnomocnictwo wypowiedział. (Tyt. 13. §. 159. seq.)

§. 289. Gdy przekazany wdaie się w nowe związki z płacić maiącym, i nadtem zaniedbuie pilnowania rzeczy w przeciągu czasu ustawami oznaczonego, czyni to na własne ryzyko i regres do przekazuiącego utraca.

§. 290. Toż samo pod względem tych samych okoliczności ma mieysce, gdy przekazany z własnéy woli czeka płacić maiącemu, lub od tegoż dalsze przekazanie przyimuie.

§. 291. Zresztą, zaraz po przyięciu przekazania, przekazany względem płacić maiącego wstępuie w wszystkie prawa przekazuiącego. (§. 266.)

§. 292. Jeżeli assygnacya ściąga się wyraźnie do długu iakoby przez płacić maiącego, przekazuiącemu należnego i taż przez płacić maiącego przyiętą została bez zastrzeżenia, przyięcie takowe stanowi na rzecz przekazuiącego powtórnego przyznania długu.

Czyli przyięcie assygnacyi zawiera w sobie przyznanie długu.

§. 293. Gdy obowiązek płacić maiącego względem przekazuiącego wynika z dokumentu wypłacalnego dla okaziciela, a będącego w ręku przekazuiącego: natenczas, aby

O assygnacyach z papierów obieg maiących.

ważną była assygnacya, dokument takowy oddanym być musi.

§. 294. W razie takowym przekazany temu tylko, co dokument ma w ręku, płacić iest mocen i obowiązany.

O kilku przekazaniach.

§. 295. Jeżeli na ieden i ten sam przedmiot w ręku przekazanego dla przekazuiącego będący, kilka assygnacyi wydane i przyięte zostały, assygnacya naypierwéy przyięta, ma przed drugiemi pierwszeństwo.

§. 296. Wszelakoż drugim przekazanym zastrzegaią się prawa ich do płacić maiącego z mocy przyięcia onychże.

O assygnacyach kupieckich.

§. 297. O assygnacyach kupieckich w swém mieyscu są dane przepisy. (Cz. 2. Tyt. 8. Oddz. 9.)

O assygnacyach nie celem umorzenia długu wystawionych.

§. 298. Gdy assygnacya do płacić maiącego nie została wystawiona celem umorzenia długu przekazuiącéy osoby, natenczas wprawdzie względem powinności tamtego, również względem stósunków pomiędzy nim i płacić maiącym przepisy obecnego oddziału także maią mieysce.

§. 299. Jak dalece iednak w przypadku przyięcia i zaspokoienia assygnacyi przekazanéy przekazuiącemu, lub tentu tamtemu w razie nieprzyięcia lub niewypłacenia iest odpowiedzialnym, to wedle czynności pomiędzy nimi zaszłéy (z któréy assygnacya pochodzi) wyrozumiane być musi.

ODDZIAŁ SZÓSTY.

O kompensacyi.

Znaczenie.

§. 300. Umorzenie obowiązków, które dzieie się za pośrednictwem wzaiemnego po-

trącenia tego, co ieden drugiemu iest winien, zowie się kompensacyą.

§. 301. Przez powstanie pretensyi prawnie kompensacyą uzasadniaiące, dług uważa się za umorzony w miarę wystarczaiącéy ilości.

Jakie pretensye kompensowane być mogą.

§. 302. To tylko, co kto winien drugiemu na to, co iemu samemu należy się, porachowane być może.

a) pretensye tylko własne.

§. 303. Na pretensyą podzielną, kilku osobom wspólnie należącą się, to co ieden lub drugi z nich winien, lecz tylko w części na niego przypadaiącéy, porachowane być może.

O pretensyach do kilku osób należących.

§. 304. Przeciwnie zaś dług przez kilku wspólnie zobowiązanych należny, naprzeciw każdemu z nich całkiem potrącony być może.

§. 305. Również z pomiędzy kilku wspólnie zobowiązanych ten, na którym poszukiwa się całego długu, to co iemu od wierzyciela należy się, aż do zupełnéy ilości wspólnego długu potrącić iest mocen.

§. 306. Tego iednak, co drugiemu z współdłużników od wspólnego wierzyciela się należy, ten, na którym tentu swéy należytości poszukuie, potrącać niemoże.

§. 307. Wtenczas iednak potrącenie ma mieysce, gdy wspólnie zobowiązany pretensyą swoię do wspólnego wierzyciela prawodzielnie ustąpił napastowanemu współdłużnikowi.

O pretensyach spadkowych.

§. 308. Maiący pretensyą do dziedzica, to, co iest dłużen do niepodzielnéy pozostałości, mocen iest potrącić, lecz tylko w stósunku działu na dłużnika przypadaiącego.

§. 309. W tych samych iednak okolicznościach, w których dłużnik pozostałości, cały dług iednemu z współdziedziców wypłacić iest mocen, również pretensyą swoię do tegoż dziedzica w zupełnéy ilości długu może potrącić. (Tyt. 17. Oddz. 2.)

§. 310. Przeciwnie zaś dłużnik pozostałości, na którym ieden z współdziedziców po podziale spadku całéy należytości może poszukiwać, ani w części nawet potrącać to nie może, co mu się od innego współdziedzica należy.

§. 311. Jak dalece wierzyciel pozostałości żądac może zaspokoienia swego od każdego z kilku współdziedziców w całkości, lub tylko w stósunku działu, tak dalece też prawem potrącenia zastawić się może naprzeciw współdziedzicowi, który własnéy swéy na nim poszukuie pretensyi.

§. 312. Jeżeli iednak ten, na którego pretensyą własną dług spadkowy potrąconym być ma, iest tylko dziedzicem warunkowym, a położenie spadku ieszcze niepewném; natenczas wierzyciel pozostałości chcący potrącić to, co dziedzicowi winien, temuż tu stawić musi należyte bezpieczeństwo na wynagrodzenie w tym przypadku, gdyby pozostałość okazała się niewystarczaiącą na umorzenie długu spadkowego całkiém lub w części.

O pretensyach ustąpionych i przekazanych.

§. 313. Na pretensyą ustąpioną dłużnik to tylko może potrącić, co mu się od zlewaiącego przed doniesieniem mu o zlewku należało, niemniéy i własne swe pretensye do teraźnieyszego właściciela.

§. 314

§. 314. Jak dalece dłużnik przez przyięcie prawonabywcy w razie zlewku, a w razie przekazania przekazanego, za swego wierzyciela, utraca swe excepcye, któremiby mógł się zastawić naprzeciw zlewek czyniącemu lub przekazuiącemu; tak dalece też nie może potrącać swych pretensyi do onychże naprzeciw prawonabywcy, lub przekazanemu.

§. 315. Z drugiéy strony też dłużnik uznawszy prawonabywcę za swego wierzyciela, gdy tentu niepytaiąc się tamtego, pretensyą daléy zlewa; mocen iest potrącić następnemu nabywcy pretensye wzaiemne do tamtego miane.

§. 316. Prócz tego przypadku pretensya żadna, która dłużnikowi należała się od którego z następnych nabywców przez niego za wierzyciela nie przyznanych; ostatniemu nabywcy potrąconą być niemoże.

O kompensacyi w konkursach.

§. 317. W konkursach potrącenie względem wierzyciela ma mieysce, ieżeli przed otworzeniem ieszcze konkursu wzaiemne zachodziły pretensye między wspólnym dłużnikiem i iego wierzycielem.

§. 318. Daléy, gdy kto po otworzeniu konkursu nabył pretensyi do massy konkursowéy, lub całego ogółu wierzycieli, a massie sam dłużen pozostał.

§. 319. Niemniéy gdy kto przed otworzeniem konkursu dłużen był wspólnemu dłużnikowi, a następnie stał się wierzycielem massy konkursowéy.

§. 320. Przeciwnie zaś potrącenie w konkursach niema mieysca, gdy kto przed otworzeniem ieszcze konkursu był dłużen wspól-

nemu dłużnikowi, a dopiero potém nabył do niego pretensyi bądź z nowéy czynności, bądź przez zlewek innego wierzyciela.

§. 321. Również i wtenczas niema mieysca, gdy kto będąc wierzycielem wspólnego dłużnika przed otworzeniem ieszcze konkursu, następnie dopiero massie zadłużył się.

§. 322. Wszelakoż w tym przypadku (§. 321.) kompensacya ma mieysce, gdy wspólny dłużnik przed otworzeniem ieszcze konkursu, wyraźnie prawo do potrącenia obecnéy pretensyi, którą wierzycielowi winien, z długiem przyszłym, który mu od tegoż wierzyciela należeć się będzie, temuż przyszłemu dłużnikowi swemu nadał.

§. 323. Jeżeli więc postanowione zostało w kontrakcie dzierzawnym, zawartym przed otworzeniem konkursu, że dzierzawca mocen być ma, potrącić kaucyą w gotowiźnie wypłaconą na ostatnie raty dzierzawy; natenczas służy prawo do potrącenia dzierzawcy chociażby ostatnie raty wpadały w czas po otworzeniu konkursu.

§. 324. Jednak dzierzawca takowém nawet prawem potrącenia na szkodę wierzycieli, na nieruchomości sądownie zaintabulowanych, na nieruchomości dzierzawą trzymanéy, tak dalece tylko popisywać się może, ile kaucya iego i przywiązane do niéy prawo potrącenia przed tymiż wierzycielami zahipotekowane zostało.

§. 325. Pogorszeń w dobrach zrządzonych i innych przez niego zastąpić winnych wynagrodzeń, dzierzawca w żadnym razie nie może potrącić kaucyą wspólnemu dłużnikowi w gotowiźnie wyliczoną.

§. 326. Z drugiéy strony wierzyciele przystać muszą na potrącenie z zaległéy summy dzierzawnéy polepszeń, które dzierzawca w dobrach poczynił, ieżeli za takowe wynagrodzenie od nich podług prawa się należy.

§. 327. Jednak wierzyciele zahipotekowani, którym przez potrącenie takowe odbiera się sposobność uzyskania procentów w czasie trwania konkursu, żądać za to mogą wraz z kapitałem wynagrodzenia z massy, na któréy zysk potrącone polepszenia przychodzą.

O potrąceniu między wierzycielem i zaręczycielem.

§. 328. Zaręczyciel prócz własnych swych pretensyi do wierzyciela, wszystko to może potrącić, coby główny dłużnik wedle ustaw był mocen na dług porachować.

§. 329. Przeciwnie, główny dłużnik potrącać to niemoże, co wierzyciel winien zaręczycielowi.

O potrąceniu pretensyi trzeciego z pełnomocnikami,

§. 330. Stawaiący w imieniu trzeciego, winien tylko przystać na porachowanie pretensyi do tegoż trzeciego służących.

§. 331. Naprzeciw pełnomocnikowi ściągaiącemu pretensye swego mocdawcy, potrącenie własnego iego długu mieysca nie ma.

z opiekunami,

§. 332. Opiekunom także dług ich własny na pretensye ich pieczy poruczonych, porachowany być nie może.

§. 333. Również opiekun skarzący o własne pretensye, lub o długi własne będąc zaskarzonym, ani może potrącać długi lub pretensye pieczy iego poruczonego, ani też naprzeciw niemu potrącone być nie mogą.

§. 334. Przeciwnie zaś, gdy zarząd opieki do kilku należy; czynność z iednym z opiekunów w interessie pieczy poruczone-

go ważnie zdziałana, może dać wstęp do kompensacyi względem małoletniego za, lub naprzeciw drugim opiekunom.

§. 335. Toż samo ma mieysce w razie tym, gdy do kilku należy wspólny zarząd maiątku innych osób prywatnych, lub towarzystw. (§. 368.)

z małżonkami.

§. 336. Mąż zaskarzaiący swe własne, lub pretensye swéy żony, długi oneyże musi dać sobie potrącić o tyle, ile go do przyznania onychże obowięzuią ustawy.

§. 337. Również naprzeciw długom swéy żony mocen iest potrącić pretensye swe własne.

§. 338. Niemniéy pretensye takie swoiéy żony, które tylko ściągaią się do przypadaiących w czasie małżeństwa użytków i dochodów wniesionego przez nią maiątku, mąż w każdym razie może potrącić na własne długi swoie.

§. 339. Przeciwnie zaś inne pretensye żony swoiéy tak dalece tylko potrącić może na własne swe długi, ile złoży na to zezwolenie żony w formie prawnéy.

§. 340. Gdy małżonkowie żyią w wspólności maiątku, na pretensye ich długi tylko wspólny ciążące maiątek, porachowane być mogą.

§. 341. Długi i pretensye żony, ściągaiące się do maiątku iéy posagowego, ani dla męża, ani bez iego zezwolenia naprzeciw niemu porachowane być niemogą.

§. 342. Długi wzaiemne potrąconemi być maiące, tego być muszą przyrodzenia, iżby ten naprzeciw któremu potrącenie ma

mieć mieysce, nic na tém nie utracił, co mu się z prawa należy.

§. 343. Obowiązki tylko iednakowe i już do wypełnienia przypadłe, nawzaiem porachowane być mogą. *b*) Pretensye tylko wypłacalne i równego rodzaiu.

§. 344. Kompensacya więc nie ma mieysca pomiędzy wypełnieniem właściwych wypłat i wypełnieniem innych powinności.

§. 345. Dopełnienie oznaczonych czynów lub rzeczy, również nawzaiem kompensowane być nie mogą.

§. 346. Gdy iednak przedmiot, czas i mieysce są zgodne, nic nie zależy na początkowém pochodzeniu wzaiemnych pretensyi.

§. 347. Co komu należy się pod warunkiem zawieszaiącym, który się ieszcze nie wydarzył; tego nie może potrącać na to, co winien bezwarunkowo wypełnić.

§. 348. Przeciwnie zaś to, co komu należy się pod względem warunku rozwięzuiącego, na to, co bezwarunkowo winien, potrącone być może tak dalece, ile bez względu na zachodzący warunek, mocen iest żądać wypłatę swéy pretensyi.

§. 349. Co komu dla celu pewnego należy się, to może tenże potrącić na długi od niego należne, skoro tamtego przypada wypłata.

§. 350. Co w inném mieyscu wypłacone być musi, za wynagrodzeniem tylko straty potrącone być może.

§. 351. Strata takowa, ieżeli strony względem niéy ułożyć się nie mogą, przez sąd oznaczoną być musi.

§. 352. Pretensye nie w iednym czasie wypłacalne, wbrew woli iednéy lub drugiéy strony potrącone być nie mogą.

§. 353. Jeżeli iednak w konkursie ma kto pretensyą natychmiast wypłacalną do wspólnego dłużnika, a z czynności z tymże zawartéy, winien dług późniéy dopiero przypadaiący, natenczas iest mocen zaraz użyć prawa potrącenia.

§. 354. Gdy zaś winien kto wspólnemu dłużnikowi dług iuż wypłacalny, a przeciwnie należy mu się z massy pretensya, pod względem czasu ieszcze nie wymagalna; wprawdzie potrącenie również ma mieysce;

§. 355. Lecz dłużnik takowy winien wynagrodzić massie procent za przeciąg czasu, w którym dopiero należytość iego przypada do wypłaty.

§. 356. Kto dłużnikowi swemu dobrowolnie lub za rozkazem sądu poczekał wypłaty, mocen iest przy naypierwszéy racie potrącić to, w czém się w tym przeciągu czasu zadłużył.

§. 357. Jeżeli iednak wierzyciel po przyrzeczeniu poczekania dobrowolnie przeiął długi, które trzeci dłużnikowi iego był winien, nie może naprzeciw temu tu popisywać się z prawem potrącenia poczekanéy pretensyi własnéy z przeiętym długiem, gdyby go oń zaskarzył.

§. 358. Wtenczas tylko, gdy wierzyciel odziedziczył spadek, do którego dawny iego dłużnik ma pretensyą, mocen iest zasłonić się choć poczekaną pretensyą swoią, gdyby dłużnik tamtę od niego iako dziedzica wymagał.

§. 359. Gdy pretensya iedney strony iest przyznaną, lub w inny sposób iasną, druga zaś przez stronę drugą iest zaprzeczoną; potrącenie tak dalece tylko ma mieysce, ile wzaiemna zaprzeczona pretensya natychmiast wedle przepisów Ordynacyi processowéy, udowodnioną być może. c) Pretensye udowodnione.

§. 360. Dłużnik pretensyi udowodnioney, nie mogąc wzaiemną pretensyą udowodnić natychmiast, winien zapłacić, a z powodu podaney przez niego niepewności pretensyi wzaiemnéy u drugiego, do złożenia tylko pod względem okoliczności w trzecim oddziale wytkniętych, przypuszczonym być może.

§. 361. Jeżeli zaprzeczona pretensya następnie udowodnioną zostanie, co do czasu nastąpioney kompensacyi, a zatém umorzenia pretensyi drugiego, przepis §. 301. ma mieysce.

§. 362. Gdy pretensya iest niezaprzeczoną, pretensya zaś wzaiemna wprawdzie co do zrzódła swego przyznaną, lub w inny sposób wykazaną, co do ilości iednak sporowi ulega, potrącenie tak dalece tylko ma mieysce, ile ilość sama natychmiast udowodnioną być może.

§. 363. Ten, któremu co powierzono w zachowanie lub rzecz nieużywalną pożyczono, nie może się zasłonić kompensacyą naprzeciw obowiązkowi zwrotu. Pretensye i przypadki, w których kompensacya mieysca nie ma.

§. 364. I wtenczas kompensacya niema mieysca, gdy zachowuiący z powodu niepodobieństwa zwrotu w zachowanie oddaney rzeczy, wartość oneyże zwrócić iest obowiązanym.

§. 365. Przeciwnie inne pretensye na zwrócić się maiącą wartość pożyczonéy rzeczy potrącone być mogą.

§. 366. Naprzeciw dłużnym alimentom kompensacya nie ma mieysca, lecz tylko excepcya iż pretensya wzaiemna na utrzymanie osoby do pobierania alimentów prawo maiącéy, obróconą została.

§. 367. Wszelakoż takowa excepcya służy tylko naprzeciw alimentom zaległym, nie zaś takim, które z ostatniéy raty przypadaią, lub na przyszłość są wyznaczone.

§. 368. Pretensye do kassy rządowéy w żadnym przypadku nie mogą być potrącone z wypłat, do innéy takieyże kassy uskuteznionemi być maiących.

§. 369. Chociażby nawet pretensye i wzaiemna pretensya z iednéy pochodziły czynności lub zrzódła, kompensacya tak dalece tylko ma mieysce, ile wedle porządku kassowego pretensya wzaiemna z teyże saméy należy się kassy, do któréy dług wypłaconym być winien.

§. 370. Kupuiący, który zobowiązał się ceną kupna zaspokoić pewne długi przedaiącego, nie może na szkodę takowych wierzycieli użyć kompensacyi względem innych pretensyi do przedaiącego.

Kompensacya czynów.

§. 371. Takie tylko czyny, które maią pewną wartość pieniężną i których spełnienie przez bądź kogokolwiek iest oboiętném, nawzaiem potrącone być mogą.

Zrzeczenie się kompensacyi.

§. 372. Zarzutu kompensacyi dłużnik sam za siebie ważnie zrzec się może.

§. 373. Proste, choć przysięgą stwierdzone przyrzeczenie wypłaty, nie uchodzi za takowe zrzeczenie się.

§. 374. Zrzeczenie się głównego dłużnika po przyiętém zrzeczeniu na szkodę zaręczyciela, żadnéy nie ma wagi.

Kompensacya kilku pretensyi.

§. 375. Gdy dłużnik wierzycielowi swemu kilka pretensyi iest winien, co do kompensacyi też same co przy wypłatach stanowią przepisy o tyle, ile w ogólności potrącenie pretensyi wzaiemnéy na więcéy iak na iedną z pretensyi ma mieysce.

Domniemanie prawne z powodu zaniechania kompensacyi.

§. 376. Ztąd tylko, iż kto bez potrącenia swéy pretensyi wzaiemnéy uskutecznił wypłatę, ieżeli inne okoliczności w pomoc nie przychodzą, nie wynika ieszcze, iakoby pretensya wzaiemna była nierzetelną, zapłaconą, lub w inny sposób umorzoną.

Przedawnienie.

§. 377. Przedawnienie pretensyi wzaiemnéy w czasie zaskarzenia o pretensyą, nie przeszkadza kompensacyi, byleby w czasie, gdy tatu do zapłaty przypadała, przedawnienie względem tamtéy nie było ieszcze skończone.

ODDZIAŁ SIÓDMY.

O zrzeczeniu się praw.

Znaczenie.

§. 378. Oświadczenie, iż kto prawa pewnego użyć nie chce, zowie się zrzeczeniem.

§. 379. Zrzeczenie się prawa iuż nabytego nazywa się odstąpieniem, a prawa dopiero nabyć się maiącego, właściwém zrzeczeniem się.

Zasady.

§. 380. Przepisy ogólne względem umów, ściągaią się również do zrzeczeń.

§. 381. Odstąpienie i zrzeczenie się w każdym razie wyraźném oświadczeniem woli zeznane być muszą.

O zrzeczeniu się excepcyi.

§. 382. Zrzeczenie się iednak excepcyi naprzeciw pretensyi saméy w sobie ważnéy, może także być milczącém.

§. 383. Nie popisuiący się w processie naprzeciw zaskarzonéy przeciw niemu pretensyi excepcyami swoiemi w przeciągu czasu ustawami oznaczonego, utraca prawo do nich i bez zrzeczenia się onychże.

§. 384. Jakie rodzaie wybiegów po prawomocném nawet rozsądzeniu wnoszone być mogą, Ordynacya processowa oznacza.

§. 385. Jak dalece kto po wypełnieniu obowiązku swego nie popisawszy się excepcyami naprzeciw temuż mu służącemu, zwrotu tego, co wypełnił, na mocy tychże excepcyi domagać się może, to wedle zasad w oddziale o wypłatach przepisanych wyrozumieć należy.

§. 386. Zresztą co do zrzeczenia się excepcyi w umowie oświadczonego, przepisy tytułu piątego §. 193. seq. w swéy zostaią mocy.

O zrzeczeniach się w ogólności.

§. 387. Jak dalece umowa choć ustnie zawarta iest ważną, tak dalece iest również ważném ustne zrzeczenie się.

§. 388. Przepisy względem przyimowania darowizny, ściągaią się również do przyimowania zrzeczenia się. (Tyt. 11. §. 1058. seq.)

§. 389. Odebranie zapisu przy zrzeczeniu się oddanego stawa zamiast wyraźnie oświadczonego przyięcia.

§. 390. Gdy właściciel dokumentu takowy oddaie, a tenże ma obowiązek za przedmiot, który nie drogą właściwéy wypłaty wypełniony być winien, z takowego oddania samego ieszcze nie wypływa odstąpienie od żądania obowiązku.

§. 391. Jeżeli iednak zobowiązany inny wnosi powód, przez który obowiązek został uprzątniętym, natenczas okoliczność oddania mu przez prawo-maiącego dokumentu, wspiera twierdzenie iego, i stąd wedle uwiarkowania sądu i ze względu na inne zachodzące okoliczności, przysięga uwalniaiąca lub na dopełnienie wskazaną być może.

§. 392. Zrzeczenia się sądownie zeznawane, nie potrzeba, aby były zaakceptowane.

O zrzeczeniach się bezpłatnie.

§. 393. Zrzeczenie się prawa iuż nabytego, również prawa przyszłego lecz pod względem nabycia go dla zrzekaiącego się niezawodnego, bezpłatnie zeznane, uważa się iako darowizna.

Za nagrodą zeznanych.

§. 394. Jeżeli zrzeczenie się nastąpiło za nagrodę, a przedmiotem onegoż było prawo ieszcze wątpliwe, natenczas przepisy następuiącego oddziału o ugodach, w innych zaś przypadkach zasady tytułu o umowach, któremi pieniądze lub rzeczy za czyny lub zaniechania nawzaiem przyobiecane zostaią, maią mieysce. (Tyt. 11. Oddz. 8.)

§. 395. Jeżeli względem prawa spornego iuż proces się toczył, natenczas zrzeczenie się onegoż choć bezpłatnie zeznane, uważa się wedle przepisów o ugodach.

Osoby do zeznania zrzeczeń zdolne.

§. 396. W powszechności każdy, co mocen zawierać umowy, także prawa swego zrzec się może.

§. 397. Zrzeczenia się zadłużonego po iuż otworzonym konkursie zeznane, żadnego na szkodę wierzycieli nie maią znaczenia.

§. 398. Jak dalece wcześnieysze zrzeczenia się przez wierzycieli wzruszone być mogą, Ordynacya konkursowa oznacza.

Prawa i excepcye których zrzec się nie mozna.

§. 399. Praw, które iuż powstały z czynów niepozwolonych, ten, któremu się należą, ważnie zrzec się może.

§. 400. Przeciwnie zaś zrzeczenie się praw, które z przyszłych niepozwolonych czynów mogą powstać, iest nieważne.

§. 401. Zrzeczenie się excepcyi wynikaiących z niezachowania tego, co podług przepisu ustaw do ważności czynności iakiéy iest potrzebném, żadnéy niema wagi.

§. 402. Jak dalece przy zrzeczeniach się niewiast w ogólności, a żon w szczególności pewna ustawami oznaczona formalność iest potrzebną, w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 14. §. 220. seq.)

Prawidła wyrozumienia.

§. 403. Prawidła ogólne wyrozumienia względem oświadczeń woli i umów przepisane, ściągaią się również do zrzeczeń.

§. 404. Ogólne zrzeczenie się prawa z czynności iakiéy wynikaiącego, zawiera także w sobie zrzeczenie się wszelkich praw niém obiętych, nie zawiera iednak w sobie zrzeczenia się excepcyi naprzeciw saméy czynności z mocy ustaw służących.

ODDZIAŁ ÓSMY.

O ugodach.

§. 405. Ugody są umowy, któremi strony prawa pomiędzy niemi dotychczas w sporze, lub wątpliwemi będące, w ten sposób oznaczaią, iż wzaiemnie coś daném lub ustąpioném zostaie. Znaczenie.

§. 406. Jak dalece kto uciążliwie może zawierać umowy, tak dalece w ugody wdawać się może. Osoby zdolne do zawierania ugód.

§. 407. Względem ugód tyczących się własności rzeczy nieruchomey lub służebności gruntowey, co do formalności przy zawieraniu iey zachowanemi być maiących, przepisy tytułu dziesiątego §. 15. 16. 17. maią mieysce. Forma.

§. 408. Dopóki naprzeciw prawu iakiemu excepcye czynione być mogą, dopóty ugody względem niego zawierane być mogą. Ugody mogą tylko być zawierane względem praw spornych lub wątpliwych.

§. 409. Sposób nawet wykonania prawomocnego wyroku przez ugodę pomiędzy stronami oznaczonym być może.

§. 410. Prycz tych przypadków, zrzeczenie się niezaprzeczonego prawa. chociażby w kształcie ugody zeznane, iedynie wedle zasad poprzedzaiącego oddziału uważane być ma.

§. 411. Również oświadczenia takie, przez które wady czynności iakiéy, wszelką oneyże dzielność odbieraiące uprzątnione być maią, choćby ugodami były nazwane, wszelakoż tylko wedle zasad o przyznaniach uważane być winny. (Tyt. 5. §. 185—192.)

Ugody względem alimentów.

§. 412. Względem zaległych alimentów równie iak względem innych długów ugody zawierane być mogą.

§. 413. Co do alimentów przyszłych, ugoda zawartą być tylko może z zatwierdzeniem sądu właściwego osoby alimenta pobierać maiącéy.

Dod. §. 51. Gdy pobieraiący iest małoletnim, zatwierdzenie ugody należy do władzy opiekuńskiéy onegoż.

§. 414. Wszelakoż pobieraiący alimenta może tylko naprzeciw szkodliwéy dla niego ugodzie zastawiać się niedostatkiem zatwierdzenia sądowego.

Względem czynów niepozwolonych.

§. 415. Względem pretensyi prywatnéy z powodu czynów niepozwolonych iuż popełnionych, rownież ugoda zawartą być może.

§. 416. Przeciwnie zaś ugoda maiąca za cel utaienie występku, którego dochodzenie do sędziego z urzędu należy, żadnego prawnego za sobą nie pociąga skutku.

Jak dalece omyłka obala ugodę.

§. 417. Omyłka w osobie lub w przedmiocie ugody, równie ią obala, iak wszelkie inne oświadczenie woli. (Tyt. 4. §. 75. seq.)

§. 418. Przeciwnie zaś ugoda pod pozorem omyłki względem natury samego spornego prawa, pospolicie wzruszoną być nie może.

Podstęp.

§. 419. Jeżeli iednak iedna ze stron podstępnie udaném popisywała się prawem, strona druga, po odkryciu podstępu, od ugody może odstąpić.

Dokumenta nowo wynalezione.

§. 420. Toż samo ma mieysce, gdy z nowo wynalezionych dowodów zupełny brak

wszelkiego prawa dla strony przeciwnéy dowodnie okazanym być może.

§. 421. W tym razie wszystko to ma mieysce, co Ordynacya processowa przepisuie względem wzruszenia prawomocnego wyroku na mocy nowo wynalezionych dokumentów.

Ugody względem praw trzeciemu służących.

§. 422. Ugody względem praw, o których następnie okazuie się, iż ani do iednéy, ani do drugiéy strony nie należą, są żadne.

§. 423. Również ugody względem w sporze pozostałych skutków prawa niezaprzeczonego staią się żadne, gdy się okaże, że nie exystowało prawo, na mocy którego ugoda zawartą została.

§. 424. Gdy ten, któremu służyło prawo, względem którego skutków ugoda zawartą została, toż następnie utraca; nie może żądać dopełnienia ugody ze strony drugiéy.

§. 425. Jak dalece ugoda obowięzuie tego, na którego prawo przeszło, lub dopełnienia iéy żądać może; to zawisło od natury posiadania, w którém znaydował się zawieraiący ugodę, tudzież od natury zrzódła, z którego prawo swe utracił i toż przeszło na nowego posiadacza.

Ugody iak zrozumiane być maią.

§. 426. Ugody nie maią być rozciągnione nad prawa i przedmioty onegoż obięte.

§. 427. Jeżeli strony wyraźnie ugodziły się względem wszystkich swych wzaiemnych pretensyi, natenczas wszystkie nawzaiem do siebie miane prawa, czyli takowe były sporne lub nie, uważaią się za uchylone.

§. 428. Wszelakoż summy, o których iedna lub obiedwie strony dopiero po zawar-

téy ugodzie dowiedziały się i z pod takiéy ugody są wyłączone.

Ugody względem rachunków.

§. 429. Ugoda względem spornego obrachunku zawarta z powodu mniemanych, w rachunku dostrzeżonych omyłek lub nierzetelności, wzruszoną być nie może.

§. 430. Jednak z powodu popełnionego podstępu uchylenie takowéy ugody, równie iak wszelkiéy innéy ma mieysce.

§. 431. Względem uchybień w rachunku, ten, na którego szkodę się stały, w ciągu lat dziesięciu po zawarciu ugody, sprostowania i wynagrodzenia domagać się może.

§. 432. Względem widocznych w ściąganiu i odciąganiu tylko popełnionych omyłek, po upłynieniu nawet lat dziesięciu, poszukiwanie ma mieysce naprzeciw zawieraiącemu umowę lecz nie naprzeciw iego dziedzicom.

§. 433. Jeżeli nie sam rachunek był przedmiotem ugody, lecz tylko rachunek iaki iako niezaprzeczony został przyiętym za zasadę, a następnie w tymże odkrywaią się omyłki, natenczas, na którego szkodę w ciągu całego czasu przedawnienia, może żądać sprostowania onychże i wynagrodzenia szkody.

§. 434. We wszystkich tych przypadkach (§. 431. 432. 433.) wolno drugiemu odstąpić od ugody, ieżeli do wynagrodzenia niechce przystąpić.

§. 435. Jeżeli summa ugodzonych pretensyi w ugodzie tylko celem oznaczenia onychże wyrażoną, i z omyłki za wysoko lub nisko podaną została; względem różnicy takowéy żadne poszukiwanie niema mieysca.

§. 436.

§. 436. Gdy w ugodzie względem ogółu rzeczy zawartéy, spis za zasadę został położony; ugoda ściąga się tylko do szczegółów onymże obiętych. Względem ogółu rzeczy.

§. 437. Jeżeli iednak w ugodzie oznaczone zostały zasady względem podziału spornego ogółu, szczegóły w spisie opuszczone, wedle tychże zasad uważane być winny.

§. 438. Jeżeli strony poiednały się bez względu na spis, iuż dalsze porachowanie, lub poszukiwanie niema mieysca.

§. 439. W ogólności żadna ugoda pod pozorem, iż iedna lub druga strona nad, lub niżéy połowy nią skrzywdzoną została, wzruszoną być nie może.

§. 440. Ugoda, którą dziedzice z prawa powołani, zawarli z dziedzicami testamentem lub przez umowy ustanowionymi; nie zmienia w niczém praw legataryuszów, ieżeli ciż ważność testamentu lub umowy o dziedziczenie zawartéy, udowodnić potrafią. Względem sukcessyi.

§. 441. Mogą oni téy zatém trzymać się części spadku, dziedzicom z prawa ustąpionéy, ieżeli reszta na ich zaspokoienie nie wystarcza.

§. 442. Względem sukcessyi z rozporządzeń ostatecznych przed ogłoszeniem onychże żadna ugoda ważnie zawartą być nie może.

§. 443. Po ogłoszeniu i podaniu do wiadomości stronom ostatecznego rozporządzenia, żadna z nich zastawiać się niemoże niewiadomością treści onegoż.

§. 444. Co do ugód sądownie zawartych, przepisy Ordynacyi processowéy w swéy zachowuią się mocy. Ugody sądowe.

Skutek z ugody względem zaręczyciela.

§. 445. Jeżeli zaręczyciel był przytomnym zawieraniu ugody, a względem niego nic oddzielnie postanowioném nie zostało; tenże zostaie w odpowiedzi za wypełnienie przeiętego przez głównego dłużnika w ugodzie obowiązku.

§. 446. Gdy go ani było przy zawieraniu ugody, ani też wyraźnie uwolnionym nie został, nie staie się przeto wprawdzie wolnym od obowiązku odpowiedzialności;

§. 447. Skarzyciel iednak ugodą naprzeciw niemu popisywać się nie może, i owszem, zostaią mu wszystkie excepcye, które dłużnik w moc ugody utracił, naprzeciw początkowéy pretensyi i wierzycielowi, gdyby ią na nim poszukiwał.

§. 448. Przeciwnie zaś zaręczyciel naprzeciw wierzycielowi tak ugodą, iak wszystkiemi innemi excepcyami głównego dłużnika zastawiać się może.

Względem prawa zastawu.

§. 449. Jeżeli za summę ugodzoną zapisane było prawo zastawu, a w ugodzie w téy mierze nic oddzielnie postanowione nie zostało, toż służy nadal wierzycielowi na bezpieczeństwo należytości z ugody od zobowiązanego mu przychodzącéy.

ODDZIAŁ DZIEWIĄTY.

O zniesieniu praw i obowiązków przez nowacyą.

Znaczenie nowacyi.

§. 450. Prawa i obowiązki po utworzeniu ich za zezwoleniem stron, odmienione być mogą.

Zasady.

§. 451. Przystępuiące do iuż będącego obowiązku następne umowy, w razie wątpliwym tak zrozumiane być maią, iżby począ-

tkowy obowiązek iak naymniéy został odmieniony.

§. 452. Proste tylko wystawienie nowych zapisów względem iuż istnącego długu, w naturze iego nic nie odmienia.

§. 453. Również nie następuie żadna odmiana w naturze długu, gdy termina wypłaty bliżéy lub inaczéy oznaczone, z długu nie przynoszącego procentu prowizya przyrzeczona lub też względem stopy procentu albo względem zabezpieczenia onegoż odmienne umowy zawarte zostały.

§. 454. Jeżeli iednak w mieysce dawnego, wyraźnie nowy obowiązek utworzony zostanie, tamten ustaie za pośrednictwem przekształcenia (nowacyi).

§. 455. Gdy nowy obowiązek iest taki, iż dawnieyszy obok niego razem ostać się nie może, dawnieyszy gaśnie, choćby nie był został wyraźnie uchylonym.

Jak dalece dłużnik niezdolny.

§. 456. Jak dalece dłużnik niezdolny podczas niezdolności czynić może wypłatę, tak dalece też ważną iest uskuteczniona przez niego nowacya. (§. 40. 41. 42.)

niezdolny wierzyciel.

§. 457. Ile wierzycielowi, który w zarządzaniu swym maiątkiem został ograniczonym, wypłaty ważnie czynionemi być nie mogą, o tyle dłużnik takowego wierzyciela nie może z nim zawierać szkodliwéy dla niego nowacyi.

ieden z kilku współzobowiązanych lub

§. 458. Gdy z kilku współobowiązanych ieden zawiera z wierzycielem nowacyą względem całego wspólnego obowiązku, uwalnia przeto drugich iak przez uskuteczniona wypłatę.

ieden z kilku wspólne prawo maiących zawierać może nowacyą.

§. 459. Jeżeli z kilku wspólne prawo maiących, ieden sam tylko zawarł nowacyą ze wspólnym dłużnikiem, taż względem niego iest tylko ważną.

§. 460. Wyięty iest przypadek ten, gdyby dłużnik był mocen temu iednemu z kilku wspólne prawo maiących, całą należytość wypłacić lub oddać.

Nowacya przez odmianę w osobie,

§. 461. Co z prawa wypada, gdy przez odmianę osoby wierzyciela lub dłużnika dzieie się nowacya, w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 11. Oddz. 3. Tyt. 14. §. 399. seq. Tyt. 16. §. 260. seq.)

przez odmianę w sposobie obowiązku.

§ 462. Jeżeli nowacya przez odmianę sposobu, w który obowiązek ma być dopełnionym, pomiędzy temiż osobami uskuteczniona być ma; dłużnik wedle ustaw musi być mocen i zdolny do przeymowania podobnego obowiązku.

§. 463. Również i wierzyciel musi być zdolny i mocen do nabycia prawa, które w mieysce dawnieyszego ma wstępować.

§. 464. W ogólności nowacya przez którą w mieysce obowiązku, inny zostaie wyznaczony, który przez umowy wcale przeiętym być nie może, żadnéy niema wagi.

Skutki nieważności nowacyi.

§. 465. Gdy nowacya iest nieważną, dawny obowiązek trwa w swéy mocy.

§. 466. Toż samo ma mieysce, gdy nowacya zawartą tylko została pod warunkiem, który się następnie nie wydarza.

Skutki nowacyi ważnéy.

§. 467. Jeżeli przeciwnie nowacya iest ważną, natenczas nowe zobowiązanie się nie może być wzruszone pod pozorem, iż dawnieysze nie było prawnie ważném.

§. 468. Wszelakoż dłużnik pod temiż okolicznościami, pod któremi zwrot uskutecznionéy wypłaty żądanym być może, również mocen iest odwołać obowiązek nowy, na umorzenie dawnieyszego zaciągniony.

§. 469. W skutek ważnéy nowacyi ustaią szczególne prawa pierwszeństwa, z mocy ustaw do umorzonego obowiązku przywiązane, iako też przez wyraźną nawet pomiędzy stronami umowę na nowy innego rodzaiu obowiązek przeniesione być nie mogą.

§. 470. Również ustaią i inne obok byłego głównego zobowiązania się zawarte umowy potoczne, ieżeli takowe wyraźnie zastrzeżone nie zostały.

§. 471. Toż samo ma mieysce względem prawa zastawu dla przeszłego obowiązku postanowionego, a przy nowém zobowiązaniu się nie zastrzeżonego. Co do prawa zastawu i zaręczeń.

§. 472. Zaręczyciel, który nie został przywołanym do zawarcia nowacyi pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem, nie odpowiada za nowe zobowiązanie się.

§. 473. Jeżeli iednak był przytomnym, a względem niego szczególne postanowienie nie zaszło, obowiązek zaręczenia przechodzi na nowe zobowiązanie się.

§. 474. Przeciwnie, gdy z powodu nieważności nowacyi były obowiązek w swéy utrzymuie się mocy, wszystkie dla iéy stwierdzenia i zabezpieczenia zawarte obowiązki potoczne, żadnéy także nie doznaią odmiany.

§. 475. Gdy iednak powód nieważności nowacyi nie pochodzi z osoby wierzyciela, a tentu wyraźnie uwolnił zaręczyciela, lub

zastaw oddał, albo zahipotekowane kazał wymazać bezpieczeństwo, iuż nadal trzymać się nie może zaręczyciela, ani swém prawem zastawu popisywać się na szkodę trzeciego.

ODDZIAŁ DZIESIĄTY.

O zniesieniu praw i obowiązków przez połączenie.

Znaczenie. §. 476. Gdy prawa wierzyciela i obowiązki dłużnika w iedney schodzą się osobie, iedne i drugie przez połączenie takowe zostaią uchylone.

Co tym końcem potrzeba. §. 477. Aby nastąpiło połączenie takowe, potrzeba, iżby osoba, w któréy toż się schodzi, mocna była wykonywać prawo dla siebie saméy i winną w ten sam sposób wypełnić zachodzący obowiązek.

§. 478. Również potrzeba, aby prawo i obowiązek schodziły się w teyże osobie na mocy nieodwołalnego tytułu.

§. 479. Gdy umowa lub czyn, przez które następuie połączenie, są odwołalnemi, prawa i obowiązki spoczywaią przez czas trwaiącego połączenia.

§. 480. Jeżeli więc zdane dłużnikowi prawo z mocy umowy lub innego tytułu zdanie takowe skutkuiącego, znowu przechodzi na innego, dłużnik do dawnego wraca obowiązku.

§. 481. Jeżeli połączenie iest skutkiem odziedziczenia spadku, a tenże ominionemu dziedzicowi wydanym być musi; prawa i obowiązki pierwszego dziedzica względem massy na nowo istnieć zaczynaią.

§. 482. Podobnież ustaią prawa na rzeczy, gdy zobowiązany nabywa z nieodwołalnego tytułu własność rzeczy, prawo nadane maiącéy, lub gdy ten, któremu służy prawo, nabywa własność rzeczy zobowiązanéy. Połączenie praw rzeczowych (realnych).

§. 483. Toż samo ma mieysce, względem praw z względu na osobę rzeczowych (Tyt. 2. §. 127.) gdy na osobiście tylko zobowiązanego przechodzi posiadanie rzeczy prawo na sobie maiącéy, lub gdy właściciel takowéy rzeczy zaciąga na siebie obowiązek osobiście zobowiązanéy osoby.

§. 484. Prawo z względu na osobę rzeczowe, iednak utrzymane być może, gdy zobowiązany w ciągu swego posiadania, wyraźnie protestuie naprzeciw połączeniu i protestacyą takową poda do zapisania iéy w xiędze hipotecznéy rzeczy, prawo na sobie maiącéy.

Do d. §. 52. Prawa hipoteczne nie zostaią uchylone przez to tylko, że własność onychże przechodzi na właściciela nieruchomości niemi obciążonéy, dopóki nie nastąpi wymazanie onychże na wniosek posiadacza, który więc aż to nienastąpi, prawo takowe hipoteczne ważnie na innego zlać może.

§. 485. Jak dalece służebności gruntowe ustaią lub nieustaią przez zeyście się rzeczy obiążonéy i prawo maiącéy w osobie iednego właściciela, w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 22.) Co do służebności gruntowych.

§. 486. Zastrzeżenie dobrodzieystwa inwentarza wstrzymuie skutki połączenia przez dziedziczenie. Połączenie w skutek dziedziczenia.

§. 487. Dziedzic zatem beneficyalny zachowuie dla siebie względem spadku swego

dłużnika prawo każdego innego wierzyciela pozostałości.

§. 488. Gdy iednak po publiczném zapozwaniu, okazuie się dostateczność spadku, połączenie ma mieysce od dnia ogłoszenia wyroku prekluzyinego.

§. 489. Przyimuiący spadek bez zastrzeżenia, iuż więcéy na szkodę innych wierzycieli lub legataryuszów, pretensyami swemi do spadkodawcy popisywać się nie może.

§. 490. Gdy dłużnik staie się dziedzicem wierzyciela swego, ztąd nie wynika ieszcze połączenie na skodę wierzycieli spadkowych, współdziedziców lub legataryuszów.

§. 491. Owszem współdziedzic w celu zaspokoienia go względem przypadaiącego nań działu, winien przystać na przekazanie mu tego, co sam winien do massy, ile toż wystarcza.

Połaczenie względem kilku wspólne prawa lub obowiązki maiących.

§. 492. Gdy prawa lub obowiązki wspólnie do kilku osób należą, połącznie, które następuie względem iednego z nich, nic nie zmienia w stósunku drugich.

§. 493. Chociaż więc ieden z kilku wspólnie zobowiązanych współdłużników nabywa prawo wierzyciela, może niém naprzeciw drugim współdłużnikom popisywać się.

§. 494. Musi iednak dać sobie potrącić część tę, za którąby iako współdłużnik odpowiadał temu ze swych wspólników, który zaspokoił wspólnego wierzyciela.

Połączenie pomiędzy zaręczycielem, głównym dłużnikiem i wierzycielem.

§. 495. Gdy zaręczyciel po dłużniku, lub tentu po tamtym dziedziczy, żadna ztąd nie następuie zmiana w prawach wierzyciela.

§. 496. Gdy wierzyciel staie się dziedzicem zaręczyciela, lub tentu dziedzicem wierzyciela, ustaią wprawdzie wzaiemne prawa i obowiązki z zaręczenia, obowiązki iednak głównego dłużnika zostaią nietknięte.

§. 497. Gdy iednak wierzyciel i główny dłużnik po sobie dziedziczą, tem samem uchyla się obowiązek zaręczyciela; chociażby nawet prawomocnie był osądzonym na zastąpienie głównego dłużnika.

§. 498. Przeciwnie zaręczycielowi zostaie prawo poszukiwania w maiątku dłużnika, zwrotu szkód i kosztów z powodu zaręczenia poniesionych.

§. 499. Toż samo ma mieysce, gdy zaręczyciel przed nastąpioném ieszcze połączeniem, poczynił wypłaty wierzycielowi, zastępuiąc głównego dłużnika.

Dobrodzieystwo oddziału maiątku dziedzica i spadkodawcy w konkursie.

§. 500. Gdy dziedzic wpada w konkurs, wierzyciele spadkodawcy żądać mogą, aby na rzecz ich spadek odłączony został od własnego maiątku dziedzica, celem zaspokoienia ich przed wszystkimi.

§. 501. To tylko, co pozostaie z spadku po zaspokoieniu onychże, powraca znowu do massy konkursowéy dziedzica.

§. 502. Takowe więc żądanie dziedzica przeszkadza na rzecz wierzycieli spadkowych połączeniu i pomieszaniu maiątku czynnego spadkodawcy i dziedzica, chociażby tentu niebył użył dobrodzieystwa inwentarza.

§. 503. Odłączenia rzeczonego tacy tylko wierzyciele spadkodawcy żądać mogą, którzy przed upłynieniem roku po śmierci spadkodawcy żądali sądownie zaspokoienia

swego od dziedzica i exekucyą popierali naprzeciw niemu aż do otworzenia konkursu.

§. 504. Wierzyciele spadkowi w nowe wchodzący układy z dziedzicem, utracaią przez to prawo odłączenia.

§. 505. Gdy niektórzy z wierzycieli spadkowych utrzymali swe pierwszeństwo odłączenia, inni toż w sposobie wzmiankowanym utracili, tamci dostępuią zaspokoienia swego z odłączenia spadku, ile tenże iest wystarczaiącym, ostatni zaś iako wierzyciele dziedzica, dopiero po nich przychodzą, chociażby w miarę natury pretensyy swoich, mogli byli popisywać się prawem pierwszeństwa.

§. 506. Wierzyciele spadkowi, maiący zapisane dla swych pretensyy prawo zastawu lub hipoteki na rzeczy do spadku należącéy, nie potrzebuią odłączenia dla zachowania takowego prawa.

§. 507. Gdy kto bez zastrzeżenia dobrodzieystwa prawa, przyiął zadłużony spadek i przez to stał się niesposobnym do zaspokoienia łącznie wierzycieli swych i spadkowych; tamci w przypadku konkursu iego żądać mogą odłączenia własnego iego maiątku od maiątku spadkowego.

§. 508. Tacy iednak tylko wierzyciele maią prawo do podobnego żądania, których pretensye są dawnieysze iak spadek dziedzica i którzy zaskarzyli o nie dłużnika w ciągu roku po odebraniu spadku i exekucyą naprzeciw niemu popierali aż do otworzenia konkursu.

§. 509. Skutkiem takowego odłączenia iest, iż wierzyciele dziedzica, którym się

należy, z odłączonego maiątku iego przed wszystkimi zaspokoieni być muszą.

§. 510. Na tem, co natenczas pozostaie z maiątku dziedzica, wierzyciele spadkowi — którym z powodu bezwarunkowego przyięcia spadku stał się odpowiedzialnym z swego maiątku — tudzież właśni iego wierzyciele, którym podług §. 508. prawo odłączenia nie służy, swéy należytości dopominać się mogą.

§. 511. Lecz i w tym razie wierzyciele dziedzica, maiący zastaw lub hipotekę, nie potrzebuią udawać się do prawa odłączenia.

§. 512. Przeciwnie też żądać nie można odłączenia na szkodę wierzycieli spadku takich, którym dziedzic przed otworzeniem konkursu zapisał zastaw lub hipotekę na swoim własnym maiątku.

TYTUŁ SIEDMNASTY.
O własności wspólnéy.

ODDZIAŁ PIERWSZY.
O własności wspólnéy w ogólności.

§. 1.

Zasady ogólne.

Własność wspólna iest wtenczas, gdy toż samo prawo własności do rzeczy iakiéy lub prawa, kilku osobom niedzielnie się należy. (Tyt. 8. §. 14. 15. 17.)

§. 2. Przy własności wspólnéy rozumie się, iż każdy współwłaściciel równe ma prawo i tyle co drugi, na wspólnéy rzeczy.

§. 3. Nierówny udział rzeczy, żadnéy nie sprawuie odmiany w naturze prawa różnych współwłaścicieli.

§. 4. Prawo każdemu wspólnikowi do wspólnéy rzeczy służące, należy do oddzielnéy iego własności.

Jak powstaie wspólność.

§. 5. O zrzódłach i sposobach nabycia własności wspólnéy pospolicie to wszystko ma mieysce, co iest postanowione w ogóle o własności.

§. 6. Wspólności pochodzące z umów, uważaią się wedle przepisów o umowach towarzystwa. (Oddz. 3.)

§. 7. Przy wspólnościach pochodzących z woli osoby trzeciéy, szczególnieyszy wzgląd miany być winien na rozrządzenia nadawcy.

§. 8. Przy wspólnościach, które powstały z przypadkowego wydarzenia, uważane być maią przepisy obecnego oddziału.

§. 9. Też same przepisy zastósowane być winny, gdy ani rozrządzenie nadawcy, ani umowa towarzystwa, ani ustawy ściągaiące się do obu tych rodzaiów wspólności, nie są dostateczne dla rozstrzygnienia zachodzącego przypadku.

Prawa wspólników w ogólności.

§. 10. Żaden z wspólników nie może ważnie zarządzać względem wspólnéy rzeczy, iéy posiadania lub użytku, bez zezwolenia drugiego.

§. 11. Większością nawet głosów, drudzy wspólnicy w swych prawach naruszeni być nie mogą.

§. 12. Względem rozrządzeń co do istoty wspólnéy rzeczy lub sposobu zarządu lub używania oneyże, powszechnie większość głosów stanowi.

§. 13. Mnieysza liczba wspólnych właścicieli musi przeto poddać się postanowieniu większości, lub żądać zniesienia wspólności.

§. 14. Gdy sprzeciwiaiący się obiera ostatnie, w czasie aż do ukończenia podziału, żadna naprzeciw woli iego odmiana przedsięwziętą być nie może.

§. 15. Jeżeli wspólność wcale nie, lub w ciągu pewnego ieszcze nieupłynionego czasu, zniesioną być nie może, sprzeciwiaiący się żądać może rozpoznania sądowego, czyli uchwalone przez drugich wspólników rozrządzenie, iest istotnie dla dobra wspólnego dogodne.

§. 16. Gdy dogodność takowa okazaną nie zostanie, natenczas chociaż wbrew woli iednego tylko wspólnika, żadna odmiana w zarządzie i używaniu rzeczy czynioną być niemoże.

§. 17. Przeciwnie, gdy rozrządzenie żądane okaże się dogadzać wspólnemu dobru i nie być szkodliwém sprzeciwiaiącemu się; zezwolenie iego przez sąd zastąpione być musi.

§. 18. Toż samo powinno nastąpić, gdy wprawdzie z sprzecznego, na korzyść wspólną idącego rozrządzenia, nieiakaś szczególna dla sprzeciwiaiącego się szkoda wynika, inni iednak są gotowi i w stanie zupełnego za to wynagrodzenia go.

§. 19. Czyli i w iaki sposób przedsięwzięte być maią rozporządzenia do utrzyma-

nia wspólnéy rzeczy, to koniecznie większością głosów rozstrzygnione być musi.

§. 20. Również większość głosów stanowi bez dalszego odwoływania się, gdy wspólnicy względem przedsięwzięcia odmiany są zgodni i tylko spór zachodzi o to, w iaki sposób przedsięwziętą być ma.

§. 21. Pospolicie w wszystkich przypadkach, gdzie większość głosów ma stanowić, głosy liczą się nie podług osób, lecz podług udziału interessentów.

§. 22. Gdy iednak przedmiot ściąga się nie do saméy wspólnéy rzeczy, iéy zarządu lub używania, lecz tylko do praw osobistych, głosy podług osób się liczą.

§. 23. W razie równości zdań, spór rozstrzygniony być musi przez kompromis, lub, gdyby wspólnicy i na ten zgodzić się nie mogli, przez wyrok sądowy.

§. 24. Sędzia polubowy, równie iak sąd właściwy w rozsądzeniu sporu na to tylko zważać powinni, co dla wspólnego dobra wszystkich wspólników iest naydogodnieyszém, następnie na to, co naywięcéy odpowiada właściwemu przeznaczeniu rzeczy.

Trzymanie i posiadanie.

§. 25. Do utrzymania rzeczy pospolicie wszyscy wspólnicy równe maią prawo.

§. 26. Gdy rzecz wspólnie trzymaną być nie może, ten ma pierwszeństwo, któremu naywiększy z niéy udział służy.

§. 27. Gdy części są równe, ten, u któregoby z względu na położenie iego i stósunki maiątkowe rzecz naybezpieczniéy zachowaną była, szczególnieysze do tego ma prawo.

§. 28. Jeżeli i w ten sposób spór rozstrzygnionym być nie może, natenczas los stanowi.

§. 29. Jak dalece z trzymaniem rzeczy połączone są korzyści podzielne, lub na pieniądze oszacowane być mogące, przepisy §. 37. nast. zastósowane być maią.

§. 30. Gdy z trzymaniem rzeczy iest połączony użytek niedzielny i nieoceniony w ten sposób, iż takowy bez trzymania pobieranym być nie może, natenczas rzecz przechodzić powinna po kolei do wszystkich wspólników.

§. 31. Trwanie czasu posiadania w takowym razie, stósuie się do części, iaka się każdemu z wspólnéy rzeczy należy.

§. 32. Kto ma być pierwszy i w iakim wspólnicy po sobie iść maią porządku, w téy mierze przepisy §. 26. i 28. stanowią.

§. 33. Jeżeli użytek bezcenny iest téy natury, iż w pewnych tylko epokach całkowicicie mianym być może, po upłynieniu tylko takowego czasu odmiana w trzymaniu mieć może mieysce.

§. 34. Ten, któryby w przypadaiącym czasie przez nieprzytomność lub z innego powodu niebył w stanie sam odbierania użytku takowego, nie iest mocen prawo swe wbrew woli drugich zdać na trzeciego.

§. 35. O posiadaniu wspólnych papierów familiynych w swém mieyscu są dane przepisy. (Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 1.)

§. 36. Także zarząd rzeczy pospolicie do wszystkich wspólnie należy. Zarząd.

§. 37. Jeżeli podług natury rzeczy, lub za zgodą wszystkich wspólników, albo też w skutek stanowczéy większości głosów

(§. 112—18.) wspólny zarząd niema mieysca; natenczas albo wspólny zarządzca ustanowiony, albo rzecz na wspólny rachunek wydzierzawioną być musi.

§. 38. Gdy wspólnicy zgodzić się na to nie mogą, czyli dzierzawa lub administracya zaprowadzoną być ma, sama większość głosów stanowi.

§. 39. Gdy postanowiono wydzierzawienie, zdanie tego, który publicznego wydzierzawienia domaga się, ma pierwszeństwo.

§. 40. Jeżeli zgodzono się na ustanowienie wspolnego zarządzcy, wybór osoby zależy od większości głosów.

§. 41. W przypadku równości głosów, podany przez wspólników na zarządzcę interessent, ma pierwszeństwo przed obcym.

§. 42. Prócz takowego przypadku, przepis §. 23 24. ma mieysce.

§. 43. Odmiana osoby zarządzcy także zawisła od większości głosów.

Użytek i ciężary.

§. 44. Użytki podzielne wspólnéy rzeczy w niedostatku bliższych postanowień, zawsze w proporcyi działu każdego z interessentów podzielone być muszą.

§. 45. W tymże stósunku każdy z wspólników należy także do ponoszenia ciężarów rzeczy i nakładów.

§. 46. Namyślnie usuwaiący się od powinności utrzymania rzeczy w stanie użytecznym, znaglonym być może, aby udział swóy zdał drugim współ-właścicielom podług sądownie sporządzonéy taxy przedażnéy.

§. 47. Toż samo ma mieysce, gdy wspólnik nie iest w stanie złożenia przypadaiącéy na niego części ciężarów i nakładów, i część takowa

takowa z istotnie przypadaiących użytków działu iego zastąpioną być nie może.

§. 48. W przypadku §. 46. oporny wspólnik winien opłacać procenta z przewłoki, za poczynione przez drugich na część iego wydatki.

§. 49. Prócz tego przypadku, z wydatków, które iedni z wspólników poczynili za drugich, kraiowy tylko należy się procent. (Tyt. 11. §. 841.)

§. 50. Udział w użytkach każdego wspólnika, wyłączną iest iego własnością i drudzy przepisywać mu niemogą, co z nim ma uczynić.

§. 51. W tych tylko przypadkach, w których z powodu składek na ciężary i koszta przez wspólnika winnych, drudzy trzymać się mogą części iego na rzeczy mu służącéy, (§. 46. 47.) mocni są także przedewszystkiem poszukiwać zaspokoienia swego w istotnie przypadłych, lecz iemu ieszcze nie oddanych pożytkach.

§. 52. Umowy pomiędzy wspólnikami i trzecim zawarte, względem tego tu uważaią się wedle przepisów o umowach korrealnych. (Tyt. 5. §. 424. seq.)

Prawa i obowiązki wspólników względem trzeciego szczególniéy z czynów poiedyńczych wspólników.

§. 53. Gdy który z wspólników z zlecenia drugich lub też bez takowego zlecenia z obcym względem wspólnéy rzeczy działa, prawa i obowiązki z czynu takowego wynikaiące tak pomiędzy nim i obcym, iako i tymtu i drugimi wspólnikami, uważaią się podług przepisów trzynastego tytułu w pierwszym i drugim oddziale.

§. 54. W przypadkach, gdzie ustawy przypuszczaią pełnomocnictwo domniemane,

wspólnik działaiący względem wspólnéy rzeczy, ma po sobie takież domniemane pełnomocnictwo. (Tyt. 13. §. 119. seq.)

§. 55. Cokolwiek wspólnik chociażby użyciem na ten koniec wspólnego maiątku, nabywa wyłącznie dla siebie i na swoie imie, nie staie się wspólną własnością drugich wspólników.

§. 56. Ci tu iednak żądać maią prawo, aby tamten ustąpił wspólnéy własności rzeczy lub praw całkiem lub w części z wspólnego maiątku nabytych.

§. 57. Gdy tego nie żądaią, nabywca to, czego na się użył, powrócić musi wraz z prawnym procentem.

§. 58. Ci, których wspólna własność powstała bez wyraźnéy umowy, w czynach swych i zaniechaniach względem wspólnéy rzeczy, za grube tylko i mierne odpowiadaią uchybienie.

§. 59. Jezeli iednak który z wspólników bez zlecenia, lub wcale wbrew woli drugich, przedsięwziął cóżkolwiek względem wspólnéy rzeczy, za szkodę stąd wynikłą, tak iak obcy odpowiada. (Tyt. 13. Oddz. 2. 3.)

Zbycie części poiedyńczych.

§. 60. Każdy część swoią wspólnéy własności, która nie pochodzi z umowy lub woli trzeciego, może ważnie zbywać obcemu;

§. 61. Wszelakoż drugim wspólnikom, chcącym pomiędzy sobą utrzymać wspólność, zastrzega się pierwszeństwo kupna.

§. 62. Gdy kilku z wspólników do takowego prawa się zgłasza, wybór wychodzącego stanowi.

§. 63. Wspólna własność gdy iest skutkiem umowy lub woli trzeciego, każdy

z wspólników część swoią drugiemu ważnie zbywać może.

§. 64. Również w wspólnościach, które pochodzą z woli trzeciego, pospolicie obcemu wspólna własność zbytą być może.

§. 65. W tym iednak razie drudzy interessenci maią prawo pierwszeństwa podług postanowień §. 61. 62.

§. 66. Jeżeli iednak drudzy wspólnicy mogą i zechcą zaraz żądać podziału, lub gdy potrafią okazać szkodę z powodu osoby nowego wspólnika dla nich wynikaiącą, zbywanie na rzecz takowego wspólnika nie ma mieysca.

§. 67. Przy wspólnościach które powstały z umów, też same przepisy §. 65. 66. o tyle maią mieysce, ile umowa miała tylko za przedmiot nabycie wspólnéy własności.

§. 68. Jeżeli iednak w umowie téy wspólnik przyiął na się pewne czyny lub osobiste obowiązki względem wspólnéy czynności, tenże przedaiąc swą część, wspólnikom swoim wbrew ich woli, obcego narzucać nie może.

§. 69. Jak dalece wspólnik część swoię obcemu zbyć może, tyle też iest mocen w ten sam sposób ważnie zastawić. Zastawienie onychże.

§. 70. Każdy wspólnik bez różnicy nietylko część swoię z przypadłych użytków ważnie ustąpić obcemu, lecz też do przyszłych użytków przekazać iest mocen.

§. 71. W ogólności wierzyciele dłużnika trzymać się mogą części ich dłużnika w użytkach wspólnéy rzeczy i żądać wydania onéyże od drugich wspólników.

§. 72. Dla tego też zaaresztowanie użytków ma mieysce, ieżeli pewne towarzystwa ustawami wyraźnie od tego nie są uwolnione.

§. 73. Istotnego współposiadacza lub zarządu wspólnéy rzeczy, prosty tylko choć realny wierzyciel wspólnika żądać nie iest mocen.

§. 74. Konieczna przedaż części dłużnikowi należącéy się, na wniosek wierzycieli iego, tylko pod okolicznościami w §. 60—68. oznaczonemi, i w tym razie ma mieysce, gdy żądany być może podział wspólnéy własności.

Zniesienie wspólności.

§. 75. Podział własności wspólnéy w wszelkich przypadkach ma mieysce, gdy wyraźne ustawy, umowy, lub prawnie ważne rozporządzenia trzeciego nie są na przeszkodzie.

§. 76. Prawo domagania się podziału, nie utraca się przez przedawnienie.

§. 77. Nawet i wtenczas nie, gdy ieden ze wspólników sprzeciwił się żądanemu przez drugiego podziałowi, a tentu choćby w czasie naydłuższym na tém zaprzestał.

§. 78. Sama tylko rada lub przestrzeżenie nadawcy, aby wspólność nadal utrzymaną była, nie ogranicza prawa wspólników do domagania się podziału.

§. 79. W wszystkich przypadkach, w których dozwolone iest ustawami uchylenie ważnéy z siebie umowy, obowiązki z umów maiących za przedmiot utrzymanie wspólności, również uchylone być mogą. (Tyt. 5. §. 349. seq.)

§. 80. Również oddział wspólności, któréy utrzymanie trzeci ważnie postanowił,

w tych przypadkach ma mieysce, w których ważna umowa z powodu niemożności wypełnienia lub zmiany w okolicznościach, uchyloną być może. (Tyt. 5. §. 360—377. seq.)

§. 81. Co się ściąga do oddziału wspólności maiątku pomiędzy małżonkami, o tém postanowiono w tytule o małżeństwie. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz. 6. 7. 8.)

§. 82. Jak dalece kto iest mocen zawierać ważne o zbycie umowy, tyle też domagać się może podziału wspólnego maiątku.

§. 83. Gdy interessenci względem podziału ustawami niezabronionego nie mogą się zgodzić co do czasu, podział tak długo wstrzymany być winien, aż bez uszkodzenia rzeczy i z naymnieyszym dla stron uszczerbkiem uskutecznionym być może.

§. 84. Pospolicie czekać potrzeba nadeyścia czasu, w którym pożytki i ciężary wspólnéy rzeczy naydogodniéy umiarkowane być mogą.

§. 85. Z powodu zaległości w dochodach z rzeczy wspólnéy, podział wstrzymanym być nie może.

§. 86. Gdy kilka oddzielnych przedmiotów, który każdy odrębnie użytym być może, podzielone być maią; podział iednych dla tego, iż drugie nie mogą być ieszcze dzielone, nie ma być wstrzymany.

§. 87. Co z natury swéy iest podzielném i przez podział swéy nie utraca wartości, ieżeli wyraźnie ustawy lub układ stron czego innego nie postanowi, wytycznie (in natura) podzielone być winno.

§. 88. Gdy interessenci zgodzić się nie mogą względem przyderzenia części poiedyńczych, natenczas los rozstrzyga.

§. 89. Jeżeli wprawdzie rzecz wytycznie podzieloną być może, lecz względem ułożenia sched lub wartości pomiędzy stronami niema zgody, każda z nich domagać się może przedaży publicznéy.

§. 90. Takowa przedaż publiczna w wszelkich przypadkach ma mieysce, gdy podział wytyczny uskutecznić się nieda i względem oddania wspólnéy rzeczy iednemu z wspólników lub trzeciemu, zgodny układ nastąpić nie może.

§. 91. Czyli podana summa przyiętą lub dalsze wystawienie na przedaż ma mieć mieysce, w tém większość głosów stanowi.

§. 92. Gdy celem publicznéy przedaży sporządzoną została za przywołaniem stron wszystkich taxa, podług przepisów ustawy processowéy ułożona, a summa podana dochodzi, lub wcale przewyższa taxę, przyderzenie musi nastąpić, chociażby iedna tylko z stron, lub kilku niestanowiących większości, o to się domagali.

§. 93. Gdy summa podana nie dochodzi taxy, a głosy za, lub przeciw przyderzeniu są równe, toż mieysca nie ma.

§. 94. Jeżeli podział wprawdzie ma mieysce, zbycie iednak obcemu iest zabronione, rzecz niepodzielna przez licytacyą pomiędzy interessentami spieniężoną być musi.

§. 95. Przy takowéy licytacyi ten z interessentów, który domaga się podziału, nie może żądać przyderzenia sobie samemu, chociażby głos iego pociągnął większość za sobą,

ieżeli przynaymniéy nie podał całéy wartości taxą podług §. 92. sporządzoną wynalezioney.

§. 96. Pomiędzy kilką interessentów równą podaiących summę, oświadczenie innych stanowi. Gdy więcéy ich niema, lub drudzy nie mogą lub nie chcą na iedno się zgodzić, ten, co naypierw naywyższą summę podał, ma pierwszeństwo.

§. 97. W wszystkich podziałach, interessenci równie iak przy kupnie, winni sobie względem przyderzonych im sched, wzaiemną ewikcyą.

§. 98. Przy podziale wspólnych kapitałów, co do ewikcyi przepisy o cessyach maią mieysce. (Tyt. 11. Oddz. 3. §. 420. seq.)

§. 99. Obowiązek takowy dzielących się współwłaścicieli względem siebie (§. 97. 98.) żadney nie doznaie zmiany, chociażby nadawca wspólney własności względem przyszłego podziału pewne był przepisał prawidła.

§. 100. Jeżeli iednak okazuie się z osnowy postanowienia, iż nadawca od początku zaraz chciał iednemu części pewne iako oddzielną własność przekazać, natenczas z tego powodu żadna ewikcya niema mieysca.

§. 101. W razie wątpliwym, stawa domniemanie za ostatnim (§. 100.) iak za pierwszém (§. 99)

§. 102. Jak dalece przez podział przedmioty sporne załatwione zostały, czynność takowa uważa się podług przepisów o ugodach.

§. 103. Własność i niebezpieczeństwo względem ogółu przechodzą przy podziałach na nabywcę całości tak iak przy przedażach

co do rzeczy pod zmysły podpadaiących i przy cessyach co do praw.

§. 104. Oznaczenie sched lub wynagrodzeń następuie w stósunku prawa, iakie służyło dotychczasowemu współwłaścicielowi. (§. 2. 3.)

Skutki podziału względem trzeciego.

§. 105. Prawa iuż przez trzeciego względem podzieloney rzeczy nabyte, podziałem naruszone być nie mogą.

§. 106. Wierzyciel nabywszy prawa realnego do rzeczy wspólney, choćby taż wytycznie podzieloną została, każdéy części za całą należytość trzymać się może.

§. 107. Za osobiste tylko pretensye trzeciemu od wszystkich byłych wspólników należące się, po nastąpionym podziale wspólności, która ani z umowy, ani z ostatecznego woli rozporządzenia niepowstała, każdy z byłych wspólników w miarę schedy na niego przypadłéy, odpowiada.

§. 108. W razie sporu o zasadę pretensyi trzeciego do wspólney rzeczy, lub osób wszystkich byłych wspólników, ci tu, choć po iuż nastąpionym podziale, winni wspólnie wdać się z wierzycielem, ieżeli podpadaią pod jurysdykcyą sądów kraiowych.

§. 109. Wyiątki i postanowienia bliższe względem tych wspólników, których wspólna własność powstała z umowy towarzystwa, tudzież względem współdziedziców, w swém mieyscu są oznaczone. (Oddz. 2. 3.)

§. 110. We wszelkich przypadkach, w których byli wspólnicy w moc wyraźnéy umowy wspólnie odpowiadaią, obowiązek ich względem trzeciego przez podział żadnéy nie doznaie odmiany.

§. 111. Moc i ważność podziału prywatnego, uważa się wedle przepisów o ugodach, a podziałów sądownie zawartych, wedle zasad o prawomocnych wyrokach. Jak dalece podziały zaskarzone być mogą.

§. 112. Zaczém tak dalece tylko zaskarzenie podziału prawnie ważnie zawartego ma mieysce, ile ugody lub prawomocne wyroki przez strony zaskarzone być mogą.

§. 113. Wszelakoż podział sądowy nie może być zaskarzony pod pozorem, iż czynność w przyzwoitym sądzie zdziałaną nie została.

§. 114. Jednak względem podziału ogółu rzeczy, chociażby i wyrokiem postanowionego, wszystko to ma mieysce co ustawami względem szczegółów przy podziale ugodnym nie podzielonych, iest postanowione. (Tyt. 16. §. 436. seq.)

ODDZIAŁ DRUGI.

O wspólnéy własności współdziedziców.

§. 115. Wspólne prawa współdziedziców, uważane być maią wedle ogólnych zasad o wspólnéy własności.

§. 116. Udział każdego do wspólności iest oznaczony albo prawnie ważném oświadczeniem woli spadkodawcy, lub w niedostatku onegoż bezpośrednio ustawami. (Tyt. 12. Cz. 2. Tytt. 1—4.)

§. 117. Każdy dziedzic, którego dział nie w sobie samym, lecz w stósunku względem całości iest oznaczony, żądać może podziału. O podziałach dziedzictwa. Kto żądać ich może.

§. 118. Zakaz spadkodawcy, iżby spadek iego nigdy podzielonym nie był, żadnego nie ma prawnego skutku.

§. 119. Może iednak spadkodawca zabronić podział pewnych oddzielnych, do spadku należących szczegółów, i trwałą względem onychże wspólność pomiędzy dziedzicami nakazać.

§. 120. Jak dalece zakaz takowy za trwały, lub tylko do pewnych stopni ważny być ma; wedle zasad o fideikommissach rozpoznać należy. (Tyt. 12. §. 53. seqq.)

§. 121. Gdy spadkodawca uskutecznienie podziału przywiązał do upłynienia pewnego czasu, lub wydarzenia się pewnego wypadku; dziedzice do takowego przepisu stósować się muszą.

§. 122. Dziedzic iednak, któremu spadkodawca nie zostawił więcéy nad część iego obowiązkową, i takim urządzeniom iego nie podlega. (§. 119—121.)

Sposób podziału. §. 123. Sposób podziału stósuie się do woli spadkodawcy, zresztą do przepisów poprzedzaiącego oddziału.

§. 124. Dokumenta i pisma, nie ściągaiące się do nieruchomości spadkiem obiętéy, ani daiące wstęp do prawa pod podział przychodzącego, ani też maiące wartości na pieniądze oszacowaną być mogącéy, zostaią przy tym, któremu naywiększa z spadku należy się scheda.

§. 125. Gdy schedy współdziedziców są równe, los stanowi, który z pomiędzy nich dokumenta takowe i pisma ma posiadać.

§. 126. Jeżeli spadkodawca sam ułożył podział, więc mocen iest iednego lub wszy-

stkich uwolnić od ewikcyi przez współdziedziców sobie nawzaiem należnéy (§. 97. 98.) iednak nie na szkodę tego, któremu tylko przekazał część iego obowiązkową.

Prawa i obowiązki współdziedziców względem długów i ciężarów pozostałości.

§. 127. Za długi i ciężary spadkowe, dziedzice wierzycielom pozostałości wspólnie odpowiadaią.

§. 128. Pomiędzy sobą, w miarę sched ich, składać się powinni.

§. 129. Wszelakoż składka takowa pomiędzy dziedzicami, rozporządzeniem spadkodawcy lub przez umowę ważnie i w nierównym stósunku oznaczona być może.

§. 130. Postanowienia takowe w żadnym razie praw wierzycieli, a same tylko pomiędzy dziedzicami umowy, praw legataryuszów do całego spadku nadwerężać niemogą.

Szczególniéy po nastąpionym podziale.

§. 131. Jeżeli dziedzice przed dopełnieniem wspólnych obowiązków podzielili się spadkiem, każdy wierzyciel pozostałości ma wybór, czyli wszystkich dziedziców, czyli każdego z nich w miarę swéy schedy, lub też iednego z nich o całą należytość trzymać się zechce.

§. 132. Gdy na wszystkich swéy chce poszukiwać należytości, ciż winni stawać w ostatnim sądzie osoby spadkodawcy. (§. 108.)

§. 133. Patrząc tylko poiedyńczych dziedziców, lub iednego z pomiędzy nich, każdego w swym sądzie zaskarzyć powinien.

§. 134. Żaden oddzielny dziedzic niemoże być zaskarzony o wyższą summę, iak dział iego wynosi, ieżeli spadku całkiém bez zastrzeżenia nie przyiął.

§. 135. Jak dalece dziedzic w przypadku, iż dział iego wypłatami dla innych wierzycieli iuż został wyczerpanym, w miarę tylko swéy schedy, lub też wcale nie winien odpowiadać, to wedle zasad w Tytule 9tym §. 452. seq. wyrozumieć należy.

§. 136. Gdy dziedzic nie może całkiém lub w części uzyskać należności swéy od zaskarzonego lub zaskarzonych przez niego poiedyńczych dziedziców, zostaie mu prawo do innych współsukcessorów.

Co czynić maią sukcessorowie, którzy po podziale wierzycielom spadku chcą tylko odpowiadać w miarę ich sched.

§. 137. Współdziedzice podział czyniący, chcąc zobowiązać wierzyciela spadku, iżby na każdym z nich w miarę sched ich swéy poszukiwał należytości; winni wcześnie donieść mu o przedsięwzięciu się maiącym podziale.

§. 138. Co do wierzycieli nieznanych, uwiadomienie takowe potrzykroć w gazetach i pismach intelligencyinych Prowincyi umieszczone być winno.

§. 139. Gdy spadkodawca był kupcem maiącym związki i po za prowincyą, uwiadomienie takowe prócz tego do gazet innéy prowincyi królewskiéy podane być musi.

§. 140. Tym końcem trzeba obrać tę prowincyą, w któréy spadkodawca naywięcéy miał związków handlowych, lub która naybliżéy iest pogranicza, z którém handel utrzymywał.

§. 141. Jeżeli wierzyciel nie zgłosi się przed upłynieniem trzech miesięcy po nastąpioném uwiadomieniu, iuż po uskutecznionym podziale każdego z dziedziców tylko względem części iego trzymać się może.

§. 142. W przypadku §. 139. 140. wierzycielom zamieyscowym spadkodawcy, służy czas sześciu miesięcy.

§. 143. Czas takowy rachuie się w razie uwiadomienia listownego, od dnia, w którym list podług zwyczaynego biegu poczt, mógł doyść do mieysca swego przeznaczenia, a przy obwieszczeniach publicznych, od dnia pierwszego umieszczenia ich w gazetach.

§. 144. Zależy od woli dziedziców, obwieszczenie takowe przez sąd, albo też zasądownie uskutecznić.

§. 145. W ostatnim przypadku, gdy wierzyciel zaprzecza odebraną wiadomość, dziedzice udowodnić muszą, iż takową oświadczyli ustnie, lub że list zawieraiący doniesienie piśmienne został oddany, a przy publicznych obwieszczeniach, iż takowe istotnie umieszczone zostały.

§. 146. Względem wierzyciela, którego pretensya iest znaną sukcessorom, pobytiego iednak w moc zapewnienia ich w mieysce przysięgi, nie był im wiadomy, obwieszczenie publiczne iest dostarczaiącém.

§. 147. Jak dalece podług zasad powyższych każdy współdziedzic i po podziale zostaie w odpowiedzialności względem wierzycieli spadkowych i legataryuszów, tyle iest mocen żądać od współdziedziców dowodu na to: iż zaspokoili przeięte przez nich części długów spadkowych i ciężarów, lub iż drudzy współdziedzice od obowiązku ich uwolnieni zostali.

Prawa współdziedziców względem siebie po podziale, względem długów i ciężarów pozostałości.

§. 148. Czas, w którym iedno lub drugie dopełnione być winno, gdy się strony

w téy mierze nie ułożą, podług okoliczności przez sąd oznaczony być musi.

§. 149. Każdy współdziedzic może w tym względzie żądać od drugiego na dział swóy stawienia bezpieczeństwa.

§. 150. Współdziedzica, który opóźnia się w wypełnieniu obowiązku z mocy §. 147. doń należącego w czasie oznaczonym, sąd na żądanie choć iednego tylko ze współdziedziców, do tego znaglić powinien.

Prawa i obowiązki współdziedziców względem pretensyy czynnych do spadku należących.

§. 151. Należące do spadku wierzytelności, dziedzice przez czas trwania wspólnéy własności, wspólnie tylko ściągać mogą.

§. 152. Po podziale spadku, dłużnik ważnie temu z dziedziców może wypłacać, który posiada zapis dłużny.

§. 153. Jeżeli drudzy współdziedzice chcą przeszkodzić, aby posiadacz zapisu całéy nie odebrał należytości, winni o tém dłużnika sądownie uprzedzić, a ieżeli dług iest umieszczony w xiędze hipotecznéy, podać swą protestacyą, do zapisania oneyże.

§. 154. Jeżeli dług iest taki, iż nań nie masz wystawionego zapisu, dłużnik temu z dziedziców wypłacić go winien, któremu przy dziale przekazanym został.

§. 155. Gdy przekaz takowy okazanym być nie może, dłużnik może żądać, aby dziedzice wspólnego ustanowili pełnomocnika celem odebrania długu.

§. 156. Dziedzice gdy niechcą lub niemogą to uczynić, albo dłużnik powątpiewa, iż okazane pełnomocnictwo przez wszystkich dziedziców wystawione zostało, sądownem złożeniem dłużnéy rzeczy lub summy, może się uwolnić od swego obowiązku.

§. 157. Złożenie musi nastąpić w sądzie tym, pod którym znayduie się mieysce wypłaty oznaczone w umowie lub ustawami.

§. 158. Koszta złożenia spadaią na dziedziców, ieżeli wątpliwość dłużnika, która do tego dała powód, oczywiście bezzasadną nie była.

Jak sobie postąpić w razie sporu o prawo dziedziczenia.

§. 159. Jeżeli kilku spór o to wiedzie, któremu z nich należy się prawo dziedziczenia całkiem, lub w części, zarząd spadkiem polecony być musi kuratorowi pozostałości przez sąd wyznaczonemu.

§. 160. Gdy ieden z pretendentów iuż w dobréy wierze spadek obiął w posiadanie, w tém aż do końca sprawy zostawiony być musi.

§. 161. Jeżeli żaden go ieszcze w posiadanie nie obiął, więc zależy od rozpoznania sądu, czyli zarząd któremu z pomiędzy nich, czyli też obcemu oddany być ma.

§. 162. Zarząd tak z strony kuratora pozostałości, iako i będącego w posiadaniu pretendenta, aż do końca sprawy pod sądowym zostaie dozorem.

§. 163. W wszelkich rozporządzeniach ściągaiących się do istoty spadku, lub głównych odmian w zarządzie, obowiązani są przybrać drugich pretendentów spadkowych.

§. 164. Po rozsądzeniu sporu o prawo dziedziczenia lub ustanowienie sched, lub gdyby spór ten długo toczyć się miał, rok rocznie kurator winien złożyć interessentom rachunek z swego zarządu.

§. 165. Ten, który w dobréy wierze spadek posiada, tylko po rozsądzeniu sprawy, albo gdyby w ciągu onéyże miał się dopu-

ścić szkodliwego zarządzania sukcessyą, do złożenia rachunku pociągnionym być może.

§. 166. Podział spadku nie prędzéy, iak po prawomocném rozsądzeniu sporu o prawo dziedzictwa lub schedy, uskutecznionym być może.

§. 167. Wszelakoż ci, którzy przez innych pretendentów uznani zostali współdziedzicami, żądać mogą podziału tak dalece, ile takowy bez znacznego uszczerbku dla drugich, na przypadek iżby się o to sądownie rozprawili, mieć może mieysce.

§. 168. Jak sobie postąpić w przypadkach, gdy sukcessorowie z testamentu i prawni spór maią względem prawa dziedziczenia, z posiadaniem i zarządem pozostałości; to w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 12. §. 243. seqq.)

ODDZIAŁ TRZECI.

O wspólnościach, które pochodzą z umów.

Znaczenie i zasady.

§. 169. Umowa, którą kilka osób swóy maiątek lub proceder, albo też swe prace i zabiegi, całkiém lub w części połączaią, dla osiągnienia wspólnego celu, zowie się umową towarzystwa.

§. 170. Cel związku i stósunek towarzyszów przy i dla osiągnienia celu, bez względu na przedmiot, zawsze piśmienną umową pod karą nieważności, ustanowione być muszą.

§. 171. Gdy to nienastąpiło, a przecież wspólnemi zabiegami towarzyszów iuż cóżkolwiek zostało nabyte, to uważa się za własność wspólną, która powstała ze zdarzenia przy-

przypadkowego, wedle przepisów pierwszego oddziału.

§. 172. Jeżeli kilka osób zawarło wspólnie z trzecim umowę, a pomiędzy tamtemi szczególnego nie ma układu prawnie ważnego, natenczas stósunek ich względem siebie uważany być winien podług oznaczeń umową, z trzecim zawartą, obiętych.

§. 173. Jeżeli umowa takowa żadnych niezawiera, w razie tym ogólne przepisy oddziału pierwszego maią mieysce.

§. 174. Gdy to, co do towarzystwa wniesione, lub przez nie dopełnione być ma, wyraźnie nie zostało oznaczone umową, domniemanie bardziéy stawa za ograniczeniem, niż rozciągnieniem treści umowy.

§. 175. Obowiązki towarzyszów do osiągnienia wspólnego celu i prawa ich do dopiąć się maiącéy korzyści, w razie wątpliwym uważaią się za równe.

I. O towarzystwach ogólnych.

§. 176. Ogólna wspólność maiątku, umową tylko pomiędzy małżonkami ustanowioną być może. (Część 2. Tyt. 1. Oddz. 6.)

§. 177. To, co się ściąga do ogólnéy wspólności dorobku pomiędzy małżonkami, w swém mieyscu iest postanowione. (Tamże.)

§. 178. Pomiędzy innemi osobami, takowa ogólna wspólność dorobku, ważnie ustanowioną być tylko może w umowie sądownie zawartéy.

§. 179. Zawarcie takowéy umowy przez wywieszenie iéy w sądzie zamieszkania wszystkich stron, tudzież przez umieszczenie w gazetach i pismach intelligencyinych prowincyi do publicznéy wiadomości podane być musi.

§. 180. Jeżeli to zaniechane zostało, wspólność podobna niemoże stawać naprzeciw trzeciemu, który z iednym z interessentów wdał się w układy, ieżeli o wiadomość o niéy przekonanym być niemoże.

§. 181. Zresztą w tém, co zachować należy przy zawarciu takowéy umowy, tudzież względem tego, co w razie wątpliwym uważać się ma iako należące do wspólności dorobku; też same, co względem wspólności małżeńskiéy przepisy, maią mieysce. (Cz. 2. Tyt. 1. Oddz 6.)

§. 182. Przeciwnie zaś prawa i obowiązki towarzyszów względem posiadania, zarządu i używania wspólnego dorobku, w niedostatku szczególnych postanowień, li tylko podług zasad pierwszego oddziału uważaią się.

II. O towarzystwach szczególnych.

§. 183. Umowy towarzystwa, które się ściągaią tylko do przedmiotu oznaczonego lub do szczególnego procederu, albo czynności, nie wymagaią sądownego ich zawarcia lub zatwierdzenia.

§. 184. Toż samo rozumie się o kupcach, którzy z sobą się łączą do prowadzenia oddzielnie oznaczonéy czynności.

§. 185. Jeżeli iednak właściwe towarzystwo pod wspólną firmą ustanowione być ma, natenczas czynność takowa podług bliższych postanowień w prawie kupieckiém w téy mierze danych, uważana być winna. (Część 2. Tyt. 8. Oddz. 7.)

§. 186. Przy wszystkich innych towarzystwach wprawdzie prawa i obowiązki poiedyńczych członków w wszelkich przypadkach głównie podług treści zawartéy pomiędzy niemi umowy oznaczone być powinny;

§. 187. Jednak ograniczenia tych to praw i obowiązków, ile takowe odstępują od przepisów ustawami obiętych tak przez towarzystwo iako i przez poiedyńczych iéy członków naprzeciw trzeciemu wtenczas tylko przytaczane być mogą, gdy trzeci w swym czasie o nich uwiadomionym został.

Prawa i obowiązki towarzyszów. 1) co do składek.

§. 188. Obowiązek pomiędzy kontrahentami powszechnie zaczyna się od dnia zawartéy umowy.

§. 189. Każdy członek ieżeli umowa inaczéy nie stanowi, na wspólny fundusz w równym stósunku składać się winien.

§. 190. Do więcéy składek iednak nad te, do których każdy towarzysz się zobowiązał, nie może tenże pomimo nawet zmiany w okolicznościach zaszłéy, przez drugich być zniewolonym.

§. 191. Gdy przecież bez takowych składek nowych, wspólny cel wcale dopiętym być nie może, wzbraniaiący się członek może być pociągnionym do występu z towarzystwa.

§. 192. W tym samym też razie, gdy przez wyraźnie umówione składki wspólny cel wcale dopiętym być nie może, każdy z członków mocen iest wystąpić z towarzystwa, chociażby nawet czas umową oznaczony ieszcze niebył upłynął.

§. 193. Jeżeli czynności towarzystwa tylko powiększone być maią, nietykaiąc przedmiotu onychże; drudzy członkowie składki takowe podług własnego upodobania mogą także powiększyć.

§. 194. Niemogą iednak wzbraniaiącego się członka znaglić do podobnego powiększe-

nia, ani też z tego powodu wyłączyć z towarzystwa.

§. 195. Owszem, mogą tylko z zysku będącego skutkiem rozszerzonéy czynności, większy dla siebie żądać udział, a to w miarę większych przez nich wniesionych składek.

§. 196. Jeżeli przeciwnie drudzy towarzysze nowemi składkami chcą rozszerzyć cel związku do czynności nowéy onymże dotychczas nieobiętéy, odmawiaiący składkę ani winien, ani mocen należeć do takowych nowych czynności.

§. 197. Owszem, związek takowy drugich członków uważa się za nowe pomiędzy nimi tylko istnące towarzystwo.

§. 198. Fundusz złożony na prowadzenie wspólnéy czynności, ma być uważany za wspólną własność od dnia zawartéy umowy.

§. 199. Gdy nieruchomości należeć maią do funduszów towarzystwa i za wspólną własność być uważane, takowe w xiędze hipotecznéy formalnie na rzecz towarzystwa zapisane być maią.

§. 200. Jeżeli to nie nastąpiło, nieruchomości takowe staią się tylko wspólnemi co do towarzyszów pomiędzy sobą, nie zaś względem osoby trzeciéy.

§. 201. Ruchomości i effekta podług pewnéy taxy do towarzystwa wniesione, również się staią wspólną własnością towarzystwa.

§. 202. Gdy nieruchomości bez zahipotekowania, a ruchomości bez taxy towarzystwu zostały oddane, uważa się, iż tylko są pożyczone.

§. 203. Dopuszczaiący się zwłoki w wnoszeniu swych składek, innych, iak w gotowiźnie, zastąpić musi szkodę stąd dla towarzystwa wynikłą.

§. 204. W razie spóźnionego wnoszenia składek pieniężnych, drudzy towarzysze w mieysce zwrotu szkody, żądać mogą prawnych procentów z przewłoki. (Tyt. 11. §. 827. seq.)

§. 205. Z rozpoczęciem towarzystwa użytek i szkoda staią się wspólnemi dla interessentów w stósunku ich części.

2) co do prowadzenia czynności.

§. 206. Gdy w umowie nie postanowiono inaczéy, każdy członek równe ma prawo i obowiązek do prowadzenia wspólnych interessów.

§. 207. Wszelkie zatém czynności towarzystwa powszechnie przez wszystkich członków wspólnie prowadzone i zdziałane być winny.

§. 208. Wszelakoż członkowie, którzy do składek tylko pieniężnych zobowiązali się, a nie do prowadzenia czynności, wtenczas tylko przywołani być muszą, gdy maią być przedsięwzięte czyny, które nie wynikaią z zasad umowy towarzystwa.

§. 209. Jeżeli umowa towarzystwa nie zawiera w sobie, w iaki sposób liczone być maią głosy w przypadkach, gdy przy prowadzeniu wspólnych czynności większość głosów stanowić powinna, w takim razie nie w stósunku składek, lecz podług osób liczone być maią.

§. 210. Gdy który z towarzyszów ma polecone sobie bez szczególnieyszego oznaczenia, wypełnienie wszystkich lub pewnego

rodzaiu czynności, stósunek iego uważa się podług przepisów o pełnomocnictwie nieograniczoném. (Tyt. 13. §. 98. seq.)

§. 211. Towarzysze w prowadzeniu wspólnego procederu winni przykładać się tym stopniem pilności i uwagi, który każdy z nich okazuie w własnych swych interessach.

§. 212. Jeżeli któremu z towarzyszów prócz przypadaiącéy na niego części zysku, oddzielna płaca lub nagroda za odbycie pewnéy czynności wyznaczoną została, natenczas bez względu na swóy stósunek osobisty, zastąpić musi popełnioną w téy mierze omyłkę podług zasad ogólnych względem takiéy czynności ustawami przepisanych.

§. 213. Toż samo ma mieysce, gdy szczególne przedmioty któremu z towarzyszów w zachowanie lub do zarządu oddzielnego poruczone zostały.

§. 214. Przepisy powyższe (§. 212. 213.) służą tylko na korzyść innych towarzyszów, nie mogą iednak wymawiać samego pełnomocnika, zarządzcę lub zachowywacza, który pospolicie w swych własnych czynnościach okazuie wyższy stopień pilności i uwagi.

§. 215. Towarzysz nie może się uwolnić od obowiązku wynagrodzenia szkody przez to, iż w innych przypadkach szczególne dla towarzystwa przyniósł korzyści.

§. 216. Nikt nie może swym współtowarzyszom obcego w swe mieysce iako członka narzucać.

§. 217. Przez to, iż który z członków część swoię do zysku obcemu zlewa, ten

tu nie nabywa ani praw, ani obowiązków członka.

§. 218. Takowy prawonabywca nie może zatem żądać od drugich towarzyszów ani złożenia rachunków, ani innych wykazów względem prowadzonych czynności, lecz tylko przedstawienia mu bilansu zysku i straty z wspólnéy czynności wynikłych.

§. 219. Każdy z członków winien swym towarzyszom złożyć rachunek z czynności, na rzecz towarzystwa przyiętych. 3) względem złożenia rachunków.

§. 220. Jeżeli w rachunek taki wchodzą summy, których wydatek w miarę okoliczności iest prawdopodobnym, złożenie właściwego lub innego dowodu ze znacznemi trudnościami iest połączone; podanie rachuiącego się mocą przysięgi, lub też stwierdzenie przez przysięgę, podług umiarkowania sądu może zastąpić mieysce istotnego dowodu.

§. 221. Również dziedzice zmarłego towarzysza winni złożyć rachunek z utrzymywanych przez spadkodawcę czynności towarzystwa.

§. 222. Jeżeli członki towarzystwa zrzekli się prawa żądania rachunków, z utrzymywanych przez którego z nich czynności, zostaie się przy tém, chociażby zrzeczenie się było nastąpiło przed dopełnieniem czynności.

§. 223. Gdy iednak towarzysz takowy przekonany być może o to, iż się dopuścił podstępu, chociaż tylko w szczególnych częściach lub czynnościach interesu, natenczas, pomimo nastąpionego zrzeczenia się, złożyć musi rachunek z całkowitego interessu.

§. 224. Towarzysz niewnoszący namyślnie do kassy towarzystwa, co winien, podług wyboru drugich albo szkodę stąd zrządzoną wynagrodzić, albo prawne z przewłoki procenta opłacać iest obowiązany.

§. 225. Każdy członek żądać może kraiowych procentów od summ, które z własnych funduszów dla dobra wspólnego założył.

§. 226. Również wydatki podróżne, za żywność i tym podobne przy wypełnianiu wspólnych czynności poniesione, zwrócone mu być muszą.

§. 227. Za poniesione przy takowéy porze szkody w tych samych tylko okolicznościach, co pełnomocnik wynagrodzenia żądać iest mocen. (Tyt. 13. §. 80. seq.)

§. 228. Za trudy i prace na rzecz towarzystwa podięte, nie może żądać wynagrodzenia, ieżeli mu przyobiecane nie zostało.

§. 229. Za takie iednak prace, które nie wypływaią z zwyczaynego trybu czynności towarzyskich, i szczególniéy wymagaią sztuki lub umieiętności, zwyczayną cenę porachować iest mocen.

4) w stósunkach względem drugich.

§. 230. Towarzystwo powszechnie tylko zostaie zobowiązane przez wspólnie zdziałane i podpisane umowy.

§. 231. Jeżeli prowadzenie wszystkich lub pewnych czynności iednemu z towarzyszów polecone zostało, tenże swemi czynami lub umowami obowięzuie towarzystwo iako pełnomocnik. (§. 210.)

§. 232. Towarzysz nie działaiący w imieniu towarzystwa, chociażby zresztą mógł być uważany iako pełnomocnik, na siebie

tylko, nie na towarzystwo, obowiązki zaciąga.

§. 233. Jeżeli towarzysz w swém wprawdzie imieniu, lecz w interessach towarzystwa umowę zawarł, korzyść stąd wynikającą winien zdać towarzystwu.

§. 234. Naprzeciw trzeciemu zaś, który z towarzyszem na własne swe imie umowę zawierał, towarzystwo z niéy żadnego nie nabywa prawa, nie może zatém powstawać naprzeciw wypłatom przez towarzysza trzeciemu czynionym, lub naprzeciw innym czynnościom, przez które pochodzące z umowy zobowiązanie się znowu umorzone zostało.

§. 235. Wiadomość nawet trzeciego o tém, iż czynność, względem któréy zawiera umowę, do całego ściąga się towarzystwa, nie może go ograniczać w dalszych z nim układach, dopóki nie zachodzi podstęp, lub sądowy zakaz wydanym nie został.

§. 236. Jak dalece korzystne sprawowanie czyich czynności, lub wydatki na korzyść czyią, kogo względem drugiego zobowięzują, w ten sam sposób i towarzystwo zobowiązane być może.

§. 237. Ktokolwiek z naostatku rzeczonego powodu (§. 236.) prawną nabył pretensyą do towarzystwa, na każdym z towarzyszów z części iego poszukiwać iéy może.

§. 238. Drudzy towarzysze za część każdego są w odpowiedzi wierzycielowi, iako zaręczyciele.

§. 239. Jeżeli iednak towarzysze zobowiązali się dla trzeciego przez wyraźną przez nich wspólnie, lub przez ich pełnomocnika

zawartą umowę, w takim razie przepisy o umowach wspólnych względem nich maią mieysce. (Tyt. 5. §. 424. seq.)

§. 240. Gdy wierzyciel z iednym tylko z towarzyszów iako wspólnym pełnomocnikiem zawarł umowę, pospolicie areszt osobisty w drodze exekucyi naprzeciw temużto pełnomocnikowi poszukiwany być tylko może, ieżeli pełnomocnictwo wyraźnie nie ściąga się do zobowiązania w podobnym rodzaiu.

5) względem zysku i straty.

§. 241. Wszystko, co po potrąceniu wspólnych długów, wydatków na prowadzenie czynności łożonych, kapitału do towarzystwa wniesionego i składek przez towarzyszów zapłaconych, pozostaie ieszcze wspólnego maiątku, to należy do zysku towarzystwa.

§. 242 Jak dalece dopiero wyrażone szczegóły nie mogą być zaspokoione z wspólnego maiątku, tak dalece strata zachodzi.

§. 243. W porachowaniu zysku i straty wzgląd miany być winien na ciągłe i z używania wynikaiące spotrzebowanie i zmnieyszenie wartości narzędzi, sprzętów i innych effektów, których towarzystwo w prowadzeniu swego procederu używa.

§. 244. Udział każdego z towarzyszów w zysku i stracie, głównie podług treści umowy umiarkowany być musi.

§. 245. Układ, który dla iednego wszelką stratę, dla drugiego wszystką korzyść wyłącznie przeznacza, uważany być ma podług przepisów o darowiznach.

§. 246. Gdy układ niemoże się utrzymać iako darowizna, natenczas zysk i strata w ta-

kich towarzystwach podzieloną być musi wedle prawnych zasad.

§. 247. Członek, który w mieysce zysku, zastrzegł sobie na część swoią procent pewny z kapitału, nie chcąc należeć do straty; uważa się tylko za wierzyciela towarzystwa.

§. 248. Jeżeli iednak przeymuie na się stósunkowy udział w stracie, iakiéyby towaraystwo doznać mogło, wolno mu w tym razie zastrzedz sobie wyższy nad dozwolony ustawami procent od swego kapitału.

§. 249. Takowe oddzielne układy pomiędzy rzeczywistemi członkami towarzystwa (§. 247. 248.) żadnéy nie sprawuią odmiany w stósunku każdego z nich względem obcych, dla których towarzystwo w ieden lub drugi sposób zobowiązaném zostało.

§. 250. Gdy przeciwnie kto, nie staiąc się istotnie członkiem towarzystwa, temuż daie kapitał pod warunkiem, aby większy z niego, niż prawny, miał procent, prócz tego też do zysku i straty w stósunku kapitału należał, taki odpowiada tylko wierzycielom wniesionym kapitałem i do zapłacenia przenoszących kapitał długów towarzystwa, pociąganym być nie może.

§. 251. Jeżeli umowa nic nie zawiera względem udziału towarzyszów w zysku i stracie, tenże w stósunku składek do wspólnego funduszu oznaczony być winien.

§. 252. Gdy wszyscy członkowie połączyli tylko swą pracę, dla osiągnienia wspólnéy korzyści, równy w zysku i stracie maią udział.

§. 253. Jeżeli ieden tylko lub drugi członek uwolniony został od składki do wspólnego funduszu, nieoznaczona w umowie część iego do zysku, oznaczoną zostanie podług udziału tego, który naymniéy wniósł kapitału.

§. 254. Jeżeli wszyscy równą część kapitału wnieśli, towarzysz uwolniony od składki pieniężnéy, równy z nimi ma udział w zysku.

§. 255. Członkowie, którzy pieniądze wnieśli w tym samym stósunku, iak do zysku, należą do straty.

§. 256. Towarzysz uwolniony od wniesienia składki pieniężnéy, nie może być pociągany do ponoszenia części straty w funduszach towarzystwa wydarzonéy, ieżeli przez wyraźną umowę do tego zobowiązanym nie został.

§. 257. W tym razie udział iego w stracie zasadza się na nieodebraniu nagrody, któréy się spodziewał za swe prace, dla dobra wspólnego podięte.

§. 258. Jeżeli iednak korzyści lat przeszłych takiemu towarzyszowi zostały porachowane w kapitał w ten sposób, iż w stósunku onegoż miał nadal należeć do dalszego zysku, wtenczas w tym samym stósunku winien należeć do straty.

§. 259. Jeżeli zrządzony przez stratę na wspólnym funduszu ubytek na nowo zastąpionym być ma, natenczas składki regulują się podług stósunku, w którym przy rozpoczęciu towarzystwa wspólny fundusz został złożonym.

§. 260. Jeżeli strata iest skutkiem winy członka, od składki pieniężnéy uwolnionego, tenże winien wprawdzie wynagrodzić szkodę, lecz do nowéy składki nie iest obowiązanym.

§. 261. W niedostatku oddzielnéy w téy mierze umowy, rachunki z zysku i straty po ukończeniu wspólnéy czynności, a ieżeli taż przez kilka lat się ciągnie, co rok złożone i zawarte być muszą.

§. 262. Strata roku przeszłego nie może być w rachunku z następuiącego roku potrąconą z zysku tegoż roku, na szkodę członka od składki pieniężnéy uwolnionego, ieżeli to wyraźnie umową zastrzeżone nie zostało.

§. 263. Każdy z członków swą częścią zysku wolno zarządzić i z towarzystwa wynieść ią iest mocen.

§. 264. Ani większością nawet głosów żaden z członków zniewolonym być niemoże do zostawienia swéy części zysku, dla pomnożenia wspólnego funduszu, ieżeli to w umowie nie zostało zastrzeżone.

§. 265. Przeciwnie też każdy towarzysz winien czekać wypłaty w gotowiźnie części iego w zysku, dopóki taż bez nadwerężenia dalszego trybu czynności uskutecznioną być niemoże.

§. 266. Wierzyciele towarzysza mogą także poszukiwać swéy należytości na części iego zysku.

§. 267. Jednak tak co do wykazania teyże części, iak i względem sposobu i czasu wydania onéyże, wszystkiemu temu poddać się winien, do czego sam dłużnik podług umowy lub ustaw iest obowiązany.

§. 268. Jeżeli więc podług umowy zysk z pewnych lat, lub w pewnym stósunku, powinien pozostać w towarzystwie, dla powiększenia funduszu, układ takowy obowięzuie także wierzycieli poiedyńczego towarzysza.

O wystąpieniu poiedyńczych towarzyszów.

§. 269. Pospolicie każdy członek, podług upodobania, wystąpić może z towarzystwa.

§. 270. Jeżeli iednak umowa na pewne lata lub dla dopełnienia pewnéy oznaczonéy czynności została zawartą, czekać należy upłynienia czasu, lub końca czynności.

§. 271. W takowym razie wystąpienie z towarzystwa, tak dalece tylko ma mieysce, ile w ogólności od innych ważnych umów odstąpić się godzi.

§. 272. Również i wtenczas, gdy towarzystwo nie inaczéy, iak tylko za pomocą nowych składek, daléy utrzymać się może (§. 191. 192.)

§. 273. Członek upornie wzbraniaiący się dopełniać swych obowiązków przed upłynieniem ieszcze czasu lub ukończeniem czynności, z towarzystwa wyłączonym być może.

§. 274. Więcéy ieszcze ma prawa towarzystwo wyłączyć członka, gdy tenże podstępnie naprzeciw niemu działa, iako zbrodzień ukarany lub sądownie za marnotrawcę został uznany.

§. 275. Gdy członek sprzeciwia się wyłączeniu z takowego powodu mu zapowiedzianemu, sądowa z onymże rozprawa w téy mierze ma być wprawdzie dozwolona;

§. 276. lecz gdy następnie wyłączenie za prawne uznane zostanie, skutki ztąd roz-

ciągaią się napowrót aż do dnia nastąpionego oświadczenia.

§. 277. Z upłynieniem oznaczonego czasu, lub z ukończeniem czynności iedynym przedmiotem towarzystwa będącéy, albo też gdy dalsze trwanie towarzystwa zostaie zakazane, towarzystwo samo z siebie ustaie.

O zeyściu którego z towarzyszów.

§. 278. W towarzystwach, których przedmiot i cel nie zasadza się na prowadzeniu wspólnéy czynności lub procederu, śmierć którego z towarzyszów żadnéy w stósunkach onegoż nie sprawia odmiany.

§. 279. Owszem, dziedzice iego tak względem prawa wystąpienia, iak i obowiązku dalszego zostania w towarzystwie, wstępuią w mieysce spadkodawcy.

§. 280. Toż samo ma mieysce, gdy cel towarzystwa ściągał się wprawdzie do wspólnéy czynności lub procederu, zmarły iednak członek czynnego w téy mierze nie miał udziału.

§. 281. Skoro iednak umrze członek taki, który czynnie musiał działać w prowadzeniu wspólnego procederu; w umowie nie postanowiono inaczéy, tak dziedzice niebo-szczyka, iako i drudzy członkowie odstąpić mogą od umowy.

§. 282. Jeżeli przeciwnie umowa zawiera, iż dziedzice pozostać maią w towarzystwie, tak oni, iak i drudzy członkowie, winni stósować się do umowy.

§. 283. W niedostatku nawet umowy, prawnie ważne rozporządzenie spadkodawcy obowięzuie dziedziców do dalszego zostania w towarzystwie, ieżeli drudzy członkowie tego się domagaią.

§. 284. Wszelakoż takowe ostateczne rozporządzenie nie obowięzuie tego, który po nieboszczyku nie dziedziczy nad należącą mu się cząstkę obowiązkową.

§. 285. Przeciwnie iednak dziedzic choć tylko cząstki obowiązkowéy, poddać się musi obowiązkowi wynikaiącemu z umowy dalszego zostania w towarzystwie, względem innych członków.

§. 286. Tenże żądać może od swych współdziedziców, aby mu część iego obowiązkowa wskazaną została z innego maiątku, ile na to wystarcza, w towarzystwie nie będącego.

§. 287. Gdy tym sposobem może być zaspokoionym, tém samém dziedzic cząstki obowiązkowéy występuie z towarzystwa, i iuż daléy ani do zysku, ani do straty nie należy.

§. 288. Jeżeli iednak tenże ma wyiść z wszelkiego związku z wierzycielami towarzystwa, więc wszystko zachować należy, co iest przepisane na przypadek, gdy poiedyńczy członek występuie z trwaiącego nadal towarzystwa. (§. 300.)

§. 289. Oświadczenie, którem ktokolwiek obowięzuie się do zostania w towarzystwie na zawsze, lub na czas wcale nieoznaczony, równie iest nieobowięzuiącém dla oświadczaiącego, iak i dla iego dziedziców.

§. 290. Ubytek członka, na którego przemyśle i wiadomościach szczególnéy zależały czynności towarzystwa, lub pewny oddział onychże, upoważnia także wszystkie inne członki do wystąpienia z związku.

§. 291.

§. 291. Członek zamyślaiący w moc prawa swoiego wystąpić z towarzystwa, drugich o przedsiewzięciu swoiém wcześnie uprzedzić powinien.

Co zachować należy przy występowaniu poiedyńczych członków względem innych członków.

§. 292. Istotne wystąpienie z towarzystwa nastąpić tylko może w końcu roku, lub w czasie takim, gdy pożytki i ciężary, zysk i strata, naystósowniéy porachowane być mogą. (§. 83. 84.)

§. 293. Zapowiedzenie wystąpienia tak wcześnie nastąpić powinno, aby drudzy towarzysze przedsiewziąść mogli należyte środki względem zaspokoienia występuiącego i dalszego prowadzenia czynności pomiędzy sobą.

§. 294. Względem czynności w czasie zapowiedzianego wystąpienia iuż rozpoczętych, występuiący i potém ieszcze aż do zupełnego onychże ukończenia, uważa się za towarzysza.

§. 295. Jak dalece iednak aż do zupełnego takowych czynności ukończenia, zaspokoienie występuiącego odwleczone być winno, lub też tenże ma być mocen żądania go za stawieniem bezpieczeństwa za wydarzyć się mogącą stratę, to w razie sporu ze względu na okoliczności i podług zdania znawców zawisło od rozstrzygnienia sądu.

§. 296. W czynnościach wprawdzie przed wystąpieniem, lecz po zapowiedzeniu go wbrew woli występuiącego przedsięwziętych, występuiący nadal ani do zysku, ani do straty nie należy.

§. 297. Dla zapobieżenia, ile być może, przyszłym zakłóceniom, towarzysze odbieraią ninieyszém zlecenie, umówienia się za-

raz po zapowiedzianém wystąpieniu, z występuiącym względem zasad przyszłego rozłączenia.

§. 298. Szczególniéy przy téy porze postanowione być powinno, do iakich ieszcze czynności występuiący nadal ma należeć.

§. 299. Jeżeli interessenci w téy mierze zgodzić się nie mogą, czynności, które wprawdzie uchwalone, lecz ieszcze istotnie rozpoczęte nie zostały, iednak uważaią się za wspólne, skoro przez uchwalenie onychże powstały iuż prawa i obowiązki, dla całego towarzystwa.

Względem wierzycieli towarzystwa.

§. 300. Przez wystąpienie członka, obowiązek iego względem wierzycieli towarzystwa, żadnéy nie doznaie odmiany.

§. 301. Jak dotąd, tak i nadal, odpowiada z ważnych umów za całość, a z zobowiązań prawnych (§. 236.) w miarę udziału, iaki miał w towarzystwie.

§. 302. Jeżeli członek występuiący zostawia drugim fundusz wystarczaiący na zaspokoienie przypadaiącéy na niego części wspólnych długów, żądać może, aby w czasie oznaczyć się maiącym udowodnili, iż wierzyciele takowi zaspokoieni, lub też on od ich poszukiwań uwolniony został.

§. 303. Przytém wszystko to ma mieysce, co w podobnym razie iest przepisane względem podziału pomiędzy współdziedzicami (§ 147. seq.)

O zupełném rozwiązaniu i zniesieniu towarzystwa.

§. 304. Gdy towarzystwo zupełnie ma być rozwiązane, w razie tym, ieżeli nie umówiono inaczéy, wprzód rozpoczęte iuż czynności na wspólny zysk lub stratę dopełnione być winny.

§. 305. Powszechnie więc żaden towarzysz nie może żądać zwrotu swego kapitału przed całkowitém ukończeniem czynności.

§ 306. W trakcie samego rozwiązania, w niedostatku postanowień oddzielnie umówionych, zastósowane być maią ogólne przepisy pierwszego oddziału.

§. 307. Zupełne nawet zniesienie towarzystwa, żadnéy nie sprawuie zmiany w obowiązkach byłych członków względem wierzycieli towarzystwa.

§. 308. Jeżeli iednak wierzycielowi takiemu wyraźnie oświadczone zostało zniesienie towarzystwa, w takim razie tenże, ieżeli zamyśla należytość swą całkowitą z umowy z towarzystwem zawartéy wynikaiącą, na którym z byłych członków poszukiwać, tegoż w ciągu roku od nastąpionego obwieszczenia zaskarzyć iest obowiązany.

§. 309. Jeżeli pretensya dopiero po zniesieniu towarzystwa przypada, czas roku rachuie się od dnia, w którym należytość wymaganą być może.

§. 310. Gdy wierzyciel da upłynąć takowemu przeciągowi czasu, każdy członek, choć z takowéy umowy, odpowiada tylko w stósunku udziału, który miał w towarzystwie.

ODDZIAŁ CZWARTY.

O podziale gruntów wspólnych.

§. 311. Wspólne dotychczas używanie gruntów przez kilku włościan, lub sąsiedzkich posiadaczy dóbr, ile być może (§. 337.) Zasady ogólne.

dla dobra ogólnéy kultury kraiowéy, zniesione być ma.

§. 312. W tym względzie iest oboiętną, czyli własność takowych wspólnie używanych gruntów, należy do całéy gminy, lub też do poiedyńczych uczestników.

§. 313. W wszelkich przypadkach podział takowy tak dalece tylko ma mieysce, ile kultura kraiowa przez to w ogólności pomnożoną i poprawioną zostaie.

Kiedy wniosek o podział gruntów ma mieysce.

§. 314. Każdy więc wniosek o podział, oparty być musi na zdaniu gospodarzy znawców, iż tenże nietylko iest podobny, lecz też i pożyteczny dla ogółu.

§. 315. Zdanie takowe wystarcza na usprawiedliwienie wniosku o podział pomiędzy państwem włości i całą gminą.

§. 316. Gdy iednak ieden tylko członek gminy żąda podziału z drugimi, na usprawiedliwienie wniosku swego winien dowieść, iż i w iaki sposób podział z korzyścią dla wszystkich interessentów uskuteczniony być może.

Kto żądać może podziału.

§. 317. Powszechnie tylko właściciel żądać może podziału.

§. 318. Wszelakoż i tacy posiadacze, którym służy wieczne nieodwołalne prawo używania, podobny uczynić mogą wniosek.

§. 319. Również posiadaczom gruntów w kulturę im danych (Tyt. 21. Oddz. 4.) toż prawo służy.

§. 320. Wszelakoż w obu tych przypadkach (§. 318. 319.) właściciele gruntów sami, koniecznie do podziału przywołani być muszą.

§. 321. Prości tylko użytkownicy, dzierżawcy czasowi i inni maiący prawo używa-

nia ze względu na czas lub sposób ograniczone, za wyraźném tylko zezwoleniem właściciela żądać mogą podziału.

§. 322. Przeciwnie właściciele mogą wprawdzie bez zezwolenia takich posiadaczy żądać podziału, iednak ci tu żądać mogą, aby uskutecznienie podziału zawieszone zostało, aż do skończenia ich prawa używania.

§. 323. Właściciel gruntu wieczystoczynszowego, żądaiąc podziału, winien przyzwać nadwłaściciela (Dominium directum).

§. 324. Przy lennach przyzwanie lennodawcy wtenczas tylko iest potrzebne, gdy do lenna tylko dwie osoby maią ieszcze prawo.

§. 325. Prócz takowego przypadku nie potrzeba więcéy, iak tylko lennodawcy lub iego władzy lenney donieść o przedsiewziąć się maiącym podziale.

§. 326. Lenownik maiący potomstwo zdatne do dziedziczenia lenna, niema obowiązku przyzwania innych agnatów lub współlenników.

§. 327. W niedostatku rzeczonego potomstwa, przybranie naybliższego następcy w lennie iest potrzebne.

§. 328. Gdy następca takowy nie zamieszkuie w kraiach królewskich, ani też dobrami w nich nie iest osiadłym, natenczas naybliższy po nim w kraiu będący, przywołany być winien.

§. 329. Jeżeli iest kilku następców lennych równego stopnia, wszyscy przywołani być muszą.

§. 330. Wszelakoż posiadacz nie iest obowiązany przywołać tych z pomiędzy

nich, którzy ani zamieszkania, ani własności nie maią w kraiach królewskich.

§. 331. Przywołanie prostych tylko expektantów lenna nie iest w żadnym razie potrzebne.

§. 332. Posiadaiący grunt prawem odkupu obciążony, winien przybrać tego, któremu takowe służy prawo.

§. 333. Interessentom poprzedniczo (§. 323—332.) wymienionym, pospolicie doniesienie o przedsięwziąć się maiącym podziale, dla pilnowania swych praw, sądownie udzielone być powinno.

§. 334. Jeżeli iednak posiadacz udowodni, iż doniesienie należyte choć prywatne wiadomości ich doszło, natenczas niepotrzeba sądowego zapozwania.

§. 335. Interessenci zgłaszaiący się przy podziale, słuchani być winni drogą prawa z excepcyami swoiemi, ieżeli takowe zasadzaią się na mniemaném zmnieyszeniu istoty gruntów lub trwałem zniżeniu wartości onychże.

§. 336. Jeżeli przeciwnie nie zgłosili się, obowiązani są na przyszłość poddać się wszystkiemu, co z przytomnym posiadaczem zdziałane zostało.

§. 337. Wszelakoż wyraźne ich zezwolenie iest potrzebne, gdy rzecz cała lub część oneyże ma być zamienioną na część inną wcale innego rodziu.

Zasady podziału.

§. 338. Przy każdym podziale zważać na to należy, aby żadna strona względem drugiéy nie była skrzywdzoną, nie doznała uszczerbku w swych użytkach, ani przeszkody w wolném używaniu swych gruntów.

§. 339. Jednak w téy mierze wzgląd brać należy nie na poiedyńcze tylko szczegóły i rubryki, lecz na cały ogół gospodarstwa każdego interessenta przed i po podziale.

§. 340. W ustanowieniu wartości gruntów dzielić się maiących, nietylko dobroć ziemi, lecz położenie i kultura uważane być winny.

§. 341. Żaden z interessentów nie iest obowiązany zaprzestać na wynagrodzeniu go w pieniędzach.

§. 342. W tym iednym tylko przypadku przyimuiący grunt w gorszéy kulturze będący, winien zaprzestać na wynagrodzeniu pieniężném, gdy przez nie zostanie postawiony w stanie zaradzenia zupełnego niedostatkom kultury.

§. 343. Przeciwnie ubytek w dobroci gruntu zastąpionym być może przez dodatek w ilości.

§. 344. Jednak i w tym razie zważać należy na różnicę w wydatkach na kulturę, w odległości i innych korzyściach i uszczerbku z położenia wynikaiących, i słuszną za to wymierzyć nagrodę.

§ 345. Również interessenci obowiązani są przystać na zamianę gruntów iednego rodzaiu za grunta inne, a to dla ułatwienia i przyspieszenia podziału.

§. 346. Żaden iednak interessent niemoże być zniewolony do takowéy zamiany, skoroby tym sposobem dotychczasowy sposób trybu iego gospodarskiego odmienionym być musiał.

§. 347. Gdy gminy z państwem włości się dzielą, każdéy stronie grunta iéy w iednym ciągu wyznaczone być muszą.

§. 348. Żaden członek gminy nie iest obowiązany przystać na podział, w skutku którego nie byłby w stanie dotychczas trzymanym pociągiem i czeladzią obrabiania wyznaczone mu grunta.

§. 349. Grunta kościelne, parafialne i t. p. ilemożności wyznaczone być maią w obwodzie gruntów włościańskich, a ieżeli są wypuszczone w wieczną dzierzawę, tam, gdzieby było naydogodniéy dla wiecznych dzierzawców.

Zniesienie służebności, któremi grunta wspólne były obciążone.

§. 350. Podziałem takowym interessenci nie mogą naruszać praw trzeciego do podzielonéy rzeczy dobrze nabytych.

§. 351. Jeżeli iednak cel lepszéy kulkury nie może być dopiętym przy nienaruszoném zachowaniu służebności trzeciemu do gruntu służących, tenże za należytém wynagrodzeniem zezwolić musi na ograniczenie lub zniesienie onychże.

§. 352. Zasady w téy mierze zachować się maiące, przepisane są w tytule o służebnościach gruntowych. (Tyt. 22.)

§. 353. Pogodzenie służebności wzaiemnych pomiędzy podział czyniącymi, ile też ograniczaią wolne używanie rzeczy, także należy do czynności podziału.

§. 354. Jeżeli względem zachowania tychże służebności żadna nie zaszła umowa, te, które nie są zgodne z celem podziału, uważaią się po uskutecznieniu onegoż za uchylone.

§. 355. Używanie służebności utrzymać się maiących w ten sposób oznaczone być winno, iżby obok nich nie spełzł cel separacyi.

§. 356. Przez separacyą gruntów wspólnie używanych, żadna nie zachodzi odmiana w publicznych i pospolitych ciężarach, tudzież w pretensyach innych prywatnych. O podatkach i ciężarach do podzielonéy rzeczy przywiązanych.

§. 357. Owszem w razie takowym, gdy poiedyncze grunta do dóbr obciążonych należące, zostaną zamienione na inne, te tu i pod względem ciężarów wstępuią w mieysce pierwszych.

§. 358. Polepszenia gruntów skutkiem podobnych separacyi będące, nie maią być obciążone ze strony rządu nowemi podatkami, ani też z tego powodu dawne w iakikolwiek sposób podwyższone.

§. 359. Interessentom wolno zasądownie i w zgodny sposób uskutecznić podział wedle zasad powyższych.

§. 360. Postępowanie przy separacyach sądowych iest przepisane w ustawie processowéy.

§. 361. Co do podziału innych wspólności i wspólnych praw używania, przepisy oddziału pierwszego zachowane być maią.

ODDZIAŁ PIĄTY.

O rozgraniczeniu.

§. 362. Tak przy separacyach gruntów iako i w innych przypadkach wymagaiących oznaczenia granic, też wyraźnie postanowione być powinny. W iaki sposób rozgraniczenie powinno nastąpić.

§. 363. Oznaczenie takowe bądź miedzami, rowami, kamieńmi, słupami, drzewami lub kopcami granicznemi, musi być takie, aby nie łatwo z mieysca usunięte i zaćmione być mogły.

§. 364. Dość na tém, gdy rowy lub miedze graniczne pomiędzy poiedyńczemi posiadłościami iedną stopę, pomiędzy różnemi włościami cztery stopy szerokości maią.

§. 365. Jeżeli iednak dotychczas były szerszemi, też na szkodę tych, co na nich maią prawo użytkowania, zwężone być nie mogą.

§. 366. Średnica miedzy lub rowu granicę oznaczaiącego, iest istotną linią graniczną.

§. 367. Pale graniczne, drzewa i kamienie, oznaczone być maią znakami nad ziemią zrobionemi, lub włożeniem pod nie niezatartych śladów.

§. 368. Kopiec podany za znak graniczny, wtenczas tylko za taki uznany być może, ieżeli w nim podobne znayduią się znaki, lub przeznaczenie go na dowód graniczny z innych okoliczności wykazane być może.

§. 369. Drogi, ścieszki, strugi i wodocieki, które łatwo odmieniaią swe położenie, pospolicie nie maią być przyięte dla oznaczenia granic.

§. 370. Gdzie granice nie miedzami lub rowami, lecz kamieńmi, słupami, lub kopcami zostaią oznaczone, też tak stawiane być winny, iżby trakt graniczny prostą linią od znaku iednego do drugiego był oznaczony.

§. 371. Przepisy powyższe tak przy oznaczeniu granic dotychczas spornych, iak przy odnawianiu niesprzecznych zachowane być maią.

O wynalezieniu spornych granic.

§. 372. Każdy sąsiedzki posiadacz żądać może przywrócenia zawikłanych i niepewnych granic.

§. 373. Prawo do wniosku takowe, żadnemu nie podpada zadawnieniu.

§. 374. Może iednak zadawnienie mieć mieysce, gdy sam trakt graniczny nie iest spornym, lecz sąsiad za linią onegoż z gruntu drugiego na mocy przedawnienia nabycie dla siebie przywłaszcza. (Tyt. 9. §. 660. 661. 662.)

§. 375. Granice są niepewne, gdy niemasz znaków dostatecznych, któreby przez obiedwie strony za takie uznane były.

§. 376. Stąd więc, że ieden lub drugi sąsiad twierdzi, iż grunta iego iuż nie maią rozległości w dawnych rejestrach lub rozmiarach wyszczególnioney, nie wypływa ieszcze niepewność granic.

§. 377. Przy wynalezieniu niepewnych granic, szczególniey zważać należy na złożone dokumenta i z treści ich rozsądzić, czyli znaki graniczne przez iednę lub drugą stronę wskazane istotnie są niemi.

§. 378. Wszelakoż dla obiaśnienia i uzupełnienia treści dokumentów, lub w niedostatku onychże albo znaków granicznych w tychże dokumentach wskazanych, wzgląd mieć należy na zeznanie wiarogodnych świadków.

§. 379. Gdy istotne dawne granice wcale wynalezione być nie mogą, przedmiot

sporny pomiędzy sąsiadami podzielony być winien.

§. 380. W podziale takowym, szczególniéy zważać należy na stósunek dotychczasowego przez strony posiadania.

§. 381. Gdy nie było i spokoynéy possessyi, granica oznaczona być musi linią prostą od ostatniego niesprzecznego do następuiącego znaku granicznego.

§. 382. Jeżeli iednak dowiedzione zostało, że przy ostatnim niesprzecznym znaku granicznym, granica odstępowała od linii prostéy i punkt tylko istotny z prawną pewnością wynaleziony być nie może, aż do którego toż odstępowanie rozciągało się, w takim razie sporny przedmiot pomiędzy sąsiady w równych częściach podzielony być winien.

O odnowieniu granic.

§. 383. Dla zapobieżenia zaćmieniu granic, każdy posiadacz może pociągnąć swych sąsiadów do odnowienia onychże.

§. 384. Koszta takowego odnowienia przez wszystkich sąsiadów w stósunku długości ich części przy linii granicznéy ponoszone być winny.

§. 385. Do takowego odnawiania granic wszyscy sąsiedzi, z których gruntami styka się linia graniczna, przywołani być muszą.

§. 386. Odnowienie granic nie może być przytaczane następnie naprzeciw tym, których do niego nieprzywołano.

§. 387. Przy rozgraniczeniach tylko, lecz nie przy odnawianiach granic niespornych, przybranie rzeczonych w §. 323—332. interessentów staie się potrzebném.

§. 388. Jednak tak odnowienie dawnych iako też oznaczenie nowych granic, zawsze z przybraniem osoby sądowéy przedsięwzięte i wywód słowny w téy mierze sporządzony, w sądach zachowany być ma.

TYTUŁ OŚMNASTY.

O własności podzielonéy.

§. 1.

Gdy własność iest podzieloną (Tyt. 8. §. 16—20) ten, któremu służy wspólne prawo do saméy własności, lecz żadnego niema udziału w prawie używania do własności należącego, nazywa się nadwłaścicielem.

§. 2. Względem samego prawa własności (§. 10. loc. cit.) tylko nadwłaściciel i właściciel prawa użytkowania wspólnie, a zatém żaden bez przybrania i zezwolenia drugiego, ważnie rozrządzać mogą.

§. 3. Prawo wspólnego posiadania do własności należące, a nadwłaścicielowi służące, spoczywa dopóty, dopóki właściciel prawa używania nie utraci swego prawa do rzeczy.

§. 4. Prawo używania do własności należące, (§. 11. 12. ibid.) iest szczególną i oddzielną własnością właściciela użytkuiącego.

§. 5. Ten więc mocen iest rozrządzić używaniem rzeczy tak dalece, ile przez to prawo nadwłaściciela nie zostaie naruszone.

§. 6. Maiący własność prawa używania, mocen iest wszelkie z rzeczy ciągnąć korzyści, które, bez naruszenia istoty onéyże, miane być mogą.

§. 7. Nadzwyczayne nawet pożytki, które powszechnie istotnemu tylko właścicielowi służą, należą do właściciela prawa użytkowania (Tyt. 9. §. 81. seqq.)

§. 8. Właściciel użytkowny nie iest mocen takie w rzeczy przedsiębrać odmiany, przez któreby przestała być tąż samą rzeczą.

§. 9. Wolno mu przecież odmienić części poiedyńcze lub szczegóły ogółem rzeczy obięte, ile toż nastąpić może bez uszczuplenia całkości i nienaruszaiąc głównego iéy przeznaczenia.

§. 10. Ma nawet prawo do uszczuplenia części rzeczy, ieżeli bez takowego uszczuplenia część ta rzeczy wcale używaną być nie może.

§. 11. Przeciwnie też winien ponosić wszystkie zwyczayne i nadzwyczayne ciężary rzeczy, bez odwoływania się do nadwłaściciela.

§. 12. Warunki różne, pod któremi nadwłaścicielstwo iest odłączone od własności użytkownéy, oznaczaią rozmaite rodzaie podzieloney własności.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O lennie.

I. Znaczenie i zasady.

§. 13. Rzecz, któréy własność użytkową posiada ktokolwiek pod warunkiem szczególnéy wierności dla nadwłaściciela i opieki

ze strony tego tu udzielić się maiącéy, lennem się zowie.

§. 14. Nadwłaściciel nazywa się panem lenna, a właściciel użytkowy wazalem lub lennikiem.

§. 15. Krewni poboczni płci męzkiéy, którzy nieprzerwaną koleią prawych męzkich potomków, wraz z właścicielem użytkowym pochodzą od pierwszego nabywcy lenna, agnatami się zowią.

§. 16. Ci, którym albo samym, albo ich poprzednikom w linii wstępnéy, lenno wtenczas iak wazalowi nadane zostało, nazywaią się współlennikami czyli wspólnikami.

§. 17. Agnaci i współlennicy należą do własności użytkowéy lenna, wazalowi służącéy.

§. 18. Wszelakoż prawo ich spoczywa dopóty, dopóki porządkiem następstwa lennego nie zostaną powołanymi do istotnego posiadania.

§. 19. Do wierności, przez wazala panu lenna winnéy należy, aby, ile to w iego mocy, o dobro iego starał się, odwrócenia szkody i uszczerbku przestrzegał, i posługi, tudzież inne powinności, w umowie lennéy lub ustawami lennemi postanowione, wiernie wypełniał.

§. 20. Gdy pan lenna nie iest razem panuiącym lennika, w takim razie wierność lenna zawsze ustępować powinna wierności poddańskiéy względem Panuiącego, chociażby nawet iedna obok drugiéy ostać się nie mogła.

§. 21. Obowiązek pana lenna zasadza się na udzieleniu téy opieki, bez któréy wazal

nie byłby w stanie należytego posiadania i używania lenna.

§. 22. W przypadku więc, gdy wazal zaskarzony zostanie o lenno lub przynależytość onegoż, pan lenna bronić go iest obowiązany.

II. Różnica pomiędzy lennami, nadanemi i poleconemi.

§. 23. W wyrozumieniu ustaw i umów, wzaiemne pomiędzy panem lenna i lennikiem prawa i obowiązki stanowiących, zważać należy na to: czyli lenno początkowo przez pana lenna wazalowi nadane, czyli też przez tego tu tamtemu polecone zostało.

§. 24. W wątpliwych zdarzeniach w pierwszym razie pan lenna, w drugim lennik ma domniemanie za sobą.

III. Co lennem być może.

§. 25. Rzecz każda, w którey sama własność od własności użytkowney oddzieloną, i od różnych osób każde posiadane być może, na lenno daną i poleconą być może.

§. 26. Nietylko zatém nieruchomości i prawa, lecz i rzeczy ruchome, skoro ich istota i wartość trwale zabezpieczoną zostanie, przedmiotem lenna być mogą.

§. 27. Gdy rzeczy ruchome z nieruchomemi razem na lenno dane zostały, tamte uważaią się za przynależność lenna.

§. 28. Przynależytości zatém lenna tak dalece tylko są lennem, ile takowe wazalowi w sposobie lenna nadane zostały.

§. 29. Chociaż ktokolwiek ma nadane sobie dobra z przynależytościami iako lenno, iednak te tylko ruchome pertynencye, które albo stanowią część lenna, lub były przy niém w czasie pierwszego nadania, lub następnie w ich poszły mieysce, albo też później oddziel-

oddzielném nadaniem do lenna przyderzone zostały, uważaią się za przynależytość lenna.

§. 30. Gdy wazal po pierwszém nadaniu ruchome rzeczy przyłącza do lenna, takowe nabywaią własności lenna w tym tylko razie, gdy przez niego lennodawcy wyraźnie iako lenno polecone, albo w podanéy specyfikacyi lenney iako przynależytość lenna oznaczone zostały.

§. 31. Jak dalece przynależytości takowe pozostać się maią dla następców w lennie za, lub bez wynagrodzenia, wedle poniżéy przepisanych zasad wyrozumieć należy. (§. 526.)

§. 32. Z przyrodzenia zewnątrz zrządzone przyrostki istoty lenna, tém samém nabywaią własności onegoż.

§. 33. Przyrostki zewnętrzne, będące skutkiem czynów ludzkich, uważaią się wedle przepisów o przynależnościach. (§. 28 seq.)

§. 34. Podzielona nawet własność rzeczy przez posiadacza, trzeciemu sposobem lenna nadaną być może.

§. 35. To się rozumie tak o saméy własności, iak i o prawie własności użytkowéy.

§. 36. Jeżeli lennik swą własność użytkową, a lennodawca swą nadwłasność trzeciemu lennem nadał, to się podlennem zowie.

§. 37. Gdy komu lenno z lemaństwem i ludźmi udzielone zostało, wazalowi w takim razie lenność nad podlennikami, do niego należącymi, iest nadana.

§. 38. Toż samo ma mieysce, gdy dobra, z któremi iest połączona nadwłasność innych lenności, z wyrazem: „z wszystkiemi honorami“ zostały nadane.

IV. Kto iest mocen lenna nadawać.

§. 39. Jak dalece kto iest mocen z własnéy, lub nadanéy powagi, rozrządzić całą własnością rzeczy iakiéy, tyle też może własność użytkową, z zastrzeżeniem nadwłasności innym nadać, lub też nadwłasność z zastrzeżeniem własności użytkowéy, innemu polecić.

§. 40. Własność użytkową rzeczy, które podług będących ogólnych lub szczególnych umów lennych, lub podług dawnego zwyczaiu w kuryi lennéy są przeznaczone na to, aby w sposobie lenna były nadawane, nadwłaściciel, skoro taż mu przypadnie, na nowo innemu nadać iest obowiązany.

§. 41. Jak dalece lenna biskupie i inne duchowne w czasie wakansu wydarzaiące się, przez kapitułę znowu nadane być mogą; w swém mieyscu iest postanowione. (Cz. 2. Tyt. 11. Oddz. 13.)

§. 42. Przy nadawaniu takowych rzeczy, zachowanie przepisów i formalności, co do innych alienacyy w pewnych przypadkach i okolicznościach postanowionych, nie iest potrzebne.

§. 43. Jak osoba stanu wyższego, osobie niższego stanu, tak niższy wyższemu lenna nadać i polecić iest mocen.

V. Kto iest mocen przyimować lenna.

§. 44. Jak dalece kto iest zdolny podług ustaw nabyć rzecz iaką, tyle też rzecz podobna iako nowe lenno nadane mu być może.

§. 45. Wszelkie inne oznaczenia przymiotów, iakie mieć ma nowo przyiąć się maiący lennik, zawisły od woli nadaiącego.

§. 46. Co do lenności iuż istnących, zdolność nabycia ich w razie wydarzaiącego się wakansu, głównie wyrozumianą być win-

na, podług treści początkowéy umowy lenney i listów lennych.

§. 47. Gdy te nic szczególnego nie przepisuią, zdolność przyięcia przypadłego lenna, zawisła od zdolności wypełnienia połączonych z nim powinności.

§. 48. Gdy rzeczy przeznaczone na lenność na nowo nadane być maią, zdolność nabycia onychże uważaną być musi podług tych samych zasad, podług których zdatność poprzedzaiącyoh lenników wyrozumianą być była powinna.

§. 49. Osoby moralne, którym lenna zostaią nadane, powszechnie maią prawo i obowiązek wyznaczenia zastępcę dla wypełnienia powinności z témiż lennami połączonych.

§. 50. Wyięty iest ten przypadek, gdy treść umowy lub listu lennego, alboteż natura zastrzeżonych niemi powinności naucza, iż też przez wszystkie osoby fizyczne, moralną stanowiące osobę, wypełnione być winny.

§. 51. Ten sam wyiątek ma mieysce, gdy się okazuie, że lenno od wszelkich posług iest wolne, i odnowienie lenna, podług zwyczaiu, tylko w razie odmiany w osobie pana lenna zaszłéy, poszukiwane być powinno.

§. 52. Zdolność zastępcy podług tychże zasad, co samego lennika, uważaną być musi.

§. 53. W mieysce lenników, którzy na czas tylko, lub w pewnym wypadku, obowiązki lenne wypełnić nie są sposobnymi, pełnomocnik przypuszczony być winien.

§. 54. Zdolność takiego pełnomocnika tam, gdzie szczególne umowy, ustawy lub

zwyczaie kuryi lenney co innego nie stanowią, podług ogólnych przepisów o pełnomocnictwie uważaną być winna.

§. 55. Pan lenna pospolicie nie ma obowiązku przypuszczenia lennika do posiadania lenna, któremu trwaiąca niezdolność iest na przeszkodzie w osobistém wypełnianiu powinności lennych, ani też przyięcia w iego mieysce zastępcę.

§. 56. Agnaci i współlennicy zaś niemogą podobnego wyłączyć lennika, gdy pan lenna, pomimo niezdolności iego, przyiąć go zechce.

§. 57. Jeżeli niezdolność lennika wydarza się dopiero po iuż otrzymaném posiadaniu lenna, pan lenna pospolicie wzbraniać się nie może, zdatnego przyiąć zastępcę.

§. 58. Gdy kilku wazalów razem iedno posiadaią lenno, ieden z nich do wypełnienia posług i powinności w imieniu wszystkich przypuszczony być winien.

§. 59. Obcego iednak zastępcę w takim razie pan lenna przyiąć obowiązanym nie iest.

§. 60. W przypadkach, gdzie pan lenna winien przypuścić zastępcę, wybór iego zawisł od lennika.

§. 61. Obranego zastępcę pan lenna tak dalece tylko może odrzucić, ile potrafi ważne postawić zarzuty naprzeciw zdolności iego wypełnienia powinności lennych.

§. 62. Gdy przyięcie zastępcy zawisło od woli pana lenna, mocen iest wybrać osobę podług upodobania.

VI. Podział i gatunki lenna.

§. 63. Właściwemi lennami zowią się takie, w których znayduią się wszystkie

przymioty lenna, w pospolitém prawie lennem oznaczone.

§. 64. W wszystkich istnących lennach domniemywa się, iż też początkowie nadane zostały pod warunkiem przyiętego przez lennika obowiązku pełnienia panuiącemu lennodawcy służby woyskowéy.

§. 65. Wszystkie więc lenna, w razie wątpliwym uważaią się za lenna męzkie.

§. 66. Lenna szlacheckie są te, z których lennik z mocy początkowego nadania obowiązany iest wypełnić służbę rycerską.

§. 67. Osoby więc stanu nieszlacheckiego nie mogą zatem pospolicie być przypuszczone do takich dla szlachty przeznaczonych lenności.

§. 68. Szczególne własności lub przymioty lenna odstępuiące od zasad pospolitego prawa lennego, w prawny sposob oznaczone i udowodnione być muszą.

§. 69. Jeżeli iednak naywięcéy lenności do iednéy kuryi lennéy należących, w iednym lub drugim przedmiocie nie są zgodne ze zwyczayną własnością lenna, w tym razie domniemywa się, że podobna niezgodność innych lennów do teyże kuryi należących, ma mieysce.

§. 70. Szczególne rodzaie rzeczy w lenno dawane, oznaczaią także różne rodzaie i nazwiska lenna.

§. 71. Co się rozumie pod nadaniem lenna z regaliami a szczególniéy z jurysdykcyą, oznaczone iest w prawie osobowém. (Cz. 2. Tyt. 17. Oddz. 1.)

§. 72. Pod lennem kościelném rozumie się prawo patronatu kościoła.

§. 73. Lenno pieniężne składa się z kapitału, z którego po zabezpieczeniu go, lennikowi pożytek w lenno danym został.

§. 74. Pieniądze zatem z lenna zebrane lub na nabycie go przeznaczone, ieszcze nie są istotnemi lennami.

§. 75. Gdy wierzycielowi prawo zastawu do rzeczy na bezpieczeństwo pretensyi iego daney, w lennie danem zostanie, to zowie się lennem zastawném.

§. 76. Umowa, w któréy lenno zastawu ustanowione zostało, tak dalece tylko iest ważna, ile taż nie sprzeciwia się ustawom względem zapobieżenia lichwie przy zastawach.

§. 77. Z utraty lub uchylenia iakimkolwiek sposobem lenna zastawnego, nie wypływa bynaymniéy utrata prawa zastawu, ani zabezpieczonéy nim pretensyi.

§. 78. Skoro iednak pretensya zostanie umorzoną, nietylko zastaw, lecz i lenno zastawne ustaie.

VII. Początkowe ustanowienie lenna.

§. 79. Lenność rzeczy iakiéy nie domniemywa się, lecz okazaniem prawnego, takowy iéy przedmiot dowodzącego tytułu popartą być winna.

§. 80. Tytuł takowy zasadza się albo na umowach lennych, albo na ostatecznych rozporządzeniach, albo też na przedawnieniu.

§. 81. Jeżeli nowe lenno przez umowę utworzone być ma, wzaiemne warunki nadania i posiadania onegoż w niéy oznaczone być muszą.

§. 82. Warunki takowe nie muszą się sprzeciwiać ogólnym przepisom ustaw, ani

okowiązkom, które winien nowy lennik Panuiącemu.

§. 83. Umowa w każdym przypadku bez różnicy przedmiotu na piśmie sporządzoną być winna pod karą nieważności.

§. 84. Gdy nieruchomości pomiędzy prywatnymi iako nowe lenno nadane być maią, umowa sądownie zawartą i wzmianka o lenności w xiędze hipoteczney uczynioną być musi.

§. 85. Jeżeli wzmianka takowa wpisaną nie została, natenczas z powodu lenności rzeczy, żaden nie może powstać uszczerbek dla trzeciego, który działał na mocy xięgi hipotecznéy.

§. 86. Poddani tuteysi, dobra swe i prawa w kraiu będące, nie maią cudzoziemcom bez szczególnego zezwolenia Panuiącego w lenno dawać lub polecać.

§. 87. Zgoła, do ustanowienia nowych lenn szlacheckich, iak przy fideikommissach, odtąd wyraźne zezwolenie Panuiącego pod karą nieważności iest potrzebne.

§. 88. Umowa lenna zostaie dopełnioną przez wprowadzenie w lenno czyli inwestyturę.

§. 89. Taż dzieie się przez oddanie rzeczy w lenno danéy z iednéy, a przyrzeczenie wierności lennéy z drugiéy strony.

§. 90. Szczególne powinności lub uroczystości, tudzież wystawienie rewersu lennego, tak dalece tylko po lenniku wymagane być mogą, ile umowa lenna, lub dawny zwyczay kuryi lenney toż przepisuią.

§. 91. Rewers lenny służy tylko ku zapewnieniu lennodawcy, iż lennik rzecz chce

posiadać iako lenno i stósować się do przyiętéy wierności lenney.

§. 92. Po wprowadzeniu w lenno, lennik wstępuie w wszystkie prawa i użytki z lennem połączone.

§. 93. Rzecz w lenno dana zarazem dostępuie wszystkich przymiotów lenna, chociażby lennik nie był iéy ieszcze obiął w posiadanie wytyczne.

§. 94. W ogólności wprowadzenie w lenno, wszystkie ma skutki sądownego oddania rzeczy.

§. 95. Po nastąpionéy inwestyturze, lennik żądać może wydania mu listu lennego, a aż to nastąpi, zaświadczenia lennego.

§. 96. Lennik pospolicie też winien sam list lenny odebrać i niema prawa zaprzestania na prostém tylko zaświadczeniu lenném.

§. 97. Jeżeli list lenny nie odwołuie się do piśmienney umowy lenney lub spisu szczególnego, wszystko, co do lenna należy i co w zamian uczynione być winno, w nim dostatecznie opisane być musi.

§. 98. Również w nim znaydować się powinny potrzebne postanowienia względem agnatów i współlenników.

§. 99. Nie przypuszcza się domniemanie, iakoby przez list lenny miała być odmienioną umowa lenna.

§. 100. Listy lenne zupełny stanowią dowód pomiędzy panem lenna i lennikiem, iednak nie naprzeciw trzeciemu, który ani od iednego ani od drugiego nie ma swego prawa.

§. 101. Pierwszy list lenny podobny stanowi dowód za, i naprzeciw agnatom i współlennikom.

§. 102. W ten sam sposób, w iaki lenno po pierwszy raz nadane zostało, w każdym razie gdy zachodzi odmiana w osobie lennodawcy lub lennika, tentu odnowienia lenna domagać się winien. VIII. Odnowienie lenna.

§. 103. Jeżeli odmiana tylko na tém zależy, że iednemu z pomiędzy kilku dotychczas w wspólności będących panów lenna, za wynagrodzeniem drugich nadwłasność zostaie oddaną, nie potrzeba pospolicie odnowienia lenna.

§. 104. Gdy kilku lenników w wspólności będących dzielą lenno w czasie w §. 121. oznaczonym, nie potrzeba aby wspólnie lenność odnawiali, lecz dość na tém, gdy przeymuiący całe lenno sam takową wypełni powinność.

§. 105. Jeżeli iednak utrzymuią wspólność aż po upłynieniu rzeczonego czasu, wtenczas wspólnie winni poszukiwać odnowienie lenności, i toż samo ieszcze po uskutecznionym podziale nabywca całego lenna uczynić iest obowiązany.

§. 106. Odnowienie lenności iest pospolicie potrzebne, gdy, chociaż tylko odmienia się osoba reprezentanta, lennodawcy, lub lennika.

§. 107. Jeżeli osoby moralne winny poszukiwać odnowiania lenności w ich posiadaniu będących po upłynieniu lat oznaczonych, nie iest potrzebne, gdy tylko zachodzi odmiana w osobie zastępcy.

§. 108. W takim razie dość na tém, gdy lennodawca odbiera wiadomość o nowym zastępcy i tenże przed nim wylegitymuie się.

§. 109. Pospolicie niema potrzeby, aby w razie odmian w osobie pana lenna i lennika, agnaci lub współlennicy lenność odnawiali.

§. 110. W lennach nieszlacheckich w przypadku odmiany w osobie pana lenna, odnowienie lenności wtenczas tylko iest potrzebne, gdy oddzielne ustawy lub dawny zwyczay kuryi lenney tego wymagaią.

§. 111. Odebranie lenna i przysięgi lenney, ieżeli wyraźne ustawy kuryi lenney temu się niesprzeciwiaią, może nastąpić przez szczególnie tym celem umocowanego.

§. 112. Osoby dla małoletniego wieku pod opieką będące, przez opiekunów wchodzą w lenno.

§. 113. Opiekunowie iednak sami zdatni być muszą do lenna, ieżeli czynność takowa przez nich ma się odbyć, lub innego tym końcem upoważnić.

§. 114. Lennicy doszedłszy wieku ustawami lub zwyczaiem kuryi lenney, do wykonania przysięgi lenney przepisanego, chociażby ieszcze byli pod władzą oyca lub opiekunów, sami przecież przyiąć lenność są zdolni.

§. 115. Gdzie podług zwyczaiu kuryi lenney, nadanie lenności wazalowi aż do dostąpienia należytego wieku odłożone być może, tam przecież opieka przyznanie lenności i indult do istotnego wykonania przysięgi lenney poszukiwać powinna.

§. 116. Poszukiwanie przyznania zasadza się na istotném tymczasowém przyznaniu obowiązku lennego i na przyrzeczeniu poszukiwania w swym czasie formalney lenności.

§. 117. Gdy iedna rodzina ma prawo mieć wspólnego zastępcę, poiedyńcze członki oneyże wolne są od poszukiwania przyznania tudzież lenności na swą osobę.

§. 118. Wszelakoż w każdym przypadku zachodzącéy odmiany, winni o prawie swoiém do lenna albo sami, albo przez swego zastępcę uczynić doniesienie kuryi lennéy.

§. 119. W razie uchybienia, wystawią się na to, iż w zachodzących wspólnych interessach lennych przywołanymi nie zostaną.

§. 120. Też same przepisy (§. 118. 119.) ściągaią się także do agnatów i współlenników, którzy od osobistego odnowienia lenności są wolni. (§. 109.)

§. 121. Pospolicie odnowienie lenności w ciągu roku i trzydziestu dni po wydarzonym przypadku, poszukiwane być winno.

§. 122. Czas ten rachuie się od dnia, w którym lennik o spadku lenna lub zmianie lennodawcy odebrał wiadomość.

§. 123. W każdym razie gdy lennodawca umarł w kraiu, domniemywa się, iż o tem się dowiedział.

§. 124. Jeżeli przeciwnie następca w lennie nie może być przekonanym o to, iż wcześniéy iuż miał wiadomość o zeyściu przeszłego lennika, więc czas rachuie się od dnia obięcia lenna w posiadanie.

§. 125. Dzień, w którym wydarzyła się odmiana, w żadnym razie nie wchodzi w rachunek.

§. 126. Od tych, którzy z mocy umowy wchodzą w posiadanie lenna, czas rachuie się od dnia zawarcia umowy, dla tych, których prawo następstwa zasadza się na osta-

teczném rozporządzeniu, od dnia ogłoszenia onegoż, dla tych, którzy iako więcéy daiący nabywaią lenno, od dnia ogłoszenia wyroku przysądzaiącego, a w razie nadania drogą łaski, od dnia wydania onegoż.

§. 127. Jeżeli kto nabywa lenno z mocy tytułu, do którego zupełnéy ważności potrzeba konsensu pana lenna, czas rachuie się od dnia udzielonego konsensu.

§. 128. Jeżeli przed upłynieniem czasu nowa wydarzyła się odmiana, czas od ostatniéy odmiany na nowo się rachuie.

§. 129. W przeciągu czasu do nadania lenności przeznaczonego, przedłużenie go żądane być może i bez szczególniéy ważnych przyczyn odmówione być nie powinno.

§. 130. Żądaiąc pierwszego przedłużenia, pospolicie nie potrzeba okazać szczególne powody przeszkody.

§. 131. W razie powtórnego przedłużenia, lennik obowiązany podać ważne przyczyny i też usprawiedliwić.

§. 132. Zaniedbuiąc to, podpada karze ustawami kuryi lennéy oznaczonéy, chociażby nawet uzyskał żądane przedłużenie.

§. 133. Gdy pan lenna odmawia przedłużenie czasu, lennik żądać może sądownéy rozprawy i wyroku względem prawdy i ważności przyczyn przez niego podanych.

§. 134. Jeżeli państwo lenna iest w sporze, dość na tém, gdy lennik zgłasza się do kuryi lennéy, lub w niedostatku oneyże do tego z pomiędzy spór toczących, który się pod ów czas znayduie w posiadaniu prawa.

§. 135. Lennik nie wiedząc lub wątpiąc, przy kim iest posiadanie, winien zgłosić się

do téy władzy, do któréy należy rozsądzenie spornego państwa lenna.

§. 136. Gdy pan lenna zaprzecza poszukuiącemu prawa do niego, czas do żądania inwestytury rachuie się od dnia, w którym wyrok spór rozstrzygaiący, stał się prawomocnym.

§. 137. Gdy kilku pomiędzy sobą spór wiedzie o następstwo w lennie, każdy z nich w czasie należytym zgłosić się winien, na co mu z zastrzeżeniem prawa drugich, zaświadczenie wydane być musi.

§. 138. Inwestyturę należycie żądaną pan lenna bezsprzecznie udzielić iest obowiązany.

§. 139. Przy wydawaniu nowego listu lennego, żadnéy naprzeciw treści przeszłego listu niemoże uczynić odmiany.

§. 140. Z zezwoleniem nawet lennika, żadne w początkowéy umowie i liście lennym nie mogą być uczynione odmiany na szkodę agnatów lub współlenników.

§. 141. Gdy się znayduią listy lenne różnéy treści, w razie wątpliwym nowszy iest ważny i naprzeciw lennikowi, który go przyiął i iego dziedzicom, chybaby się pokazało, że przyięcie onegoż nastąpiło z wyraźnie panu lenna lub kuryi lennéy oświadczoném zastrzeżeniem praw swoich.

§. 142. Przeciwnie zaś treść nowszych listów lennych sprzeciwiaiąca się treści dawnieyszych, na szkodę agnatów lub współlenników tak dalece stawać tylko może, ile dowiedzione być może, że zmiana przedsięwziętą została z zezwoleniem ich lub ich spadkodawców.

IX. Stósunki pomiędzy panem lenna i lennikami.

§. 143. Przez inwestyturę lennik przeymuie na się wierność lenną względem nadwłaściciela, tudzież połączone z posiadaniem lenna posługi i inne powinności.

1) O wierności lenney.

§. 144. Szczególne gatunki posług pomocnych i honorowych, oznaczone są umową lenną lub ustawami i zwyczaiami kuryi lennéy.

§. 145. Lennik za posługi takowe, pospolicie ani zapłaty ani szczególnego wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 146. Namyślna obraza lub odmówienie powinności lennych felonią się zowie.

§. 147. Lennik nieprzyiaźnie działaiący naprzeciw panu lenna, który z nieprzyiaciołmi iego wdaie się w związki na iego uszczerbek, lub onymże sprzyia, samego pana lenna, lub żonę iego albo krewnych w domu iego żyiących w linii wstępnéy i zstępnéy, lub też w pierwszym i drugim stopniu linii pobocznéy będących krzywdzi, albo też z powinności lennéy podstępnie wyłamywać się usiłuie, taki popełnia felonią pierwszéy klassy.

§. 148. Pod nieprzyiaźnią rozumie się tu każdy czyn wymierzony na obrazę osoby czci, wolności, lub maiątku lennodawcy.

§. 149. Czyny lennika, któremi wypełnia tylko włożone na niego ustawami obowiązki obywatela i poddanego, chociażby poszły na uszczerbek pana lenna, nigdy za felonią poczytywane być niemogą.

§. 150. Ten, który się wymawia z wykonania przysięgi lennéy lub należnych do niego posług, albo też zagrażaiącego panu lenna niebezpieczeństwa na życiu, ciele, czci i maiątku nie oddala, ile to w iego iest mo-

cy; ten, który bez wiadomości lennodawcy zbywa lenno zamilczaiąc o lenności onegoż, taki staie się winnym felonii klassy drugiéy.

§. 151. Spóźnienie prozby o nadanie lenności i spóźnione wypełnienie innych z tąż prozbą i z posiadaniem lenna połączonych obowiązków, uważa się za felonią trzeciéy klassy.

§. 152. Do téyże klassy liczą się uchybienia klassy drugiéy, ieżeli o podstęp w téy mierze przekonanym być nie może.

§. 153. Felonia klassy pierwszéy powszechnie zostaie ukaraną utratą lenna (§. 614. seqq.)

§. 154. Taż sama kara trafia pospolicie felonią drugiéy klassy, ieżeli lennikowi własność użytkowa przez pana lenna początkowo nadaną została.

§. 155. Jeżeli zaś lennik nadwłasność rzeczy początkowo panu lenna poruczył, felonią drugiéy klassy czeka tylko kara pieniężna, ieżeli umowy lenne lub ustawy co innego nie stanowią.

156. Takowa kara pieniężna, w niedostatku bliższych postanowień, nie ma przenosić dochodu trzechletniego z lenna.

§. 157. Felonia trzeciéy klassy zawsze tylko karą pieniężną, lub też podług zwyczaiu kuryi lenney inną mniéy dotkliwą karą złożoną być ma.

§. 158. Naywyższa kara pieniężna za felonią trzeciéy klassy, nigdy nie ma przewyższyć iednorocznéy ilości dochodów lenna.

§. 159. Kara felonii uważa się za darowaną, gdy pan lenna w przeciągu roku od powzięcia wiadomości o uchybieniu naprze-

ciw lenności, za takowe nie poszukuie kary, lub w tym czasie przyiął wypełnienie posług lub innych powinności lennych.

§. 160. Naprzeciw zastępcy lub opiekunowi pana lenna, felonia tak dalece tylko ma mieysce, ile przez nią obrażone zostały prawa, które ieden lub drugi w imieniu pana wypełnić iest mocen.

§. 161. Lennik za uchybienia swego zastępcy nie odpowiada.

§. 162. Sam iednak zastępca lennika w przypadku §. 147. 150. wszelkie utraca korzyści, których teraz i na przyszłość mógł się z lenna spodziewać.

§. 163. W przypadku §. 151. 152. utraca tylko naznaczoną mu za urząd iego nagrodę trzyletnią lub iednoroczną.

§. 164. Pan lenna nastawaiący nieprawnie na życie swego lennika, lub władzę swą na uszczerbek zdrowia, wolności i czci lennika nadużywaiący, lub gdy go bronić w posiadaniu i używaniu lenna podług swéy mocy zaniecha, utraca dla siebie nadwłasność i prawa lenności. (§. 640. seq.)

§. 165. Gdy zastępca lub opiekun lennodawcy podobnego dopuszcza się uchybienia, stósunkowa w téy mierze §. 162. 163. oznaczona czeka go kara.

2) O jurysdykcyi lenney.

§. 166. Przez nadanie lenności, lennik w wszelkich niespornych interesach, ściągaiących się do lenna iako takiego, podpada pod jurysdykcyą lennodawcy i iego kuryi lennéy.

§. 167. Do téyże jurysdykcyi należy także ustanowienie i zatwierdzenie opiekuna lennego.

§. 168.

§. 168. Jak dalece pan lenna winien w téy mierze mieć wzgląd na naybliższych agnatów, iakie są obowiązki takowego opiekuna i w iakim tenże zostaie stósunku względem zwyczaynego opiekuna lennika, to wszystko iest oznaczone w swém mieyscu. (Cz. 2. Tyt. 18. Oddz. 9.)

§. 169. W interessach spórnych jurysdykcya tylko wtenczas należy do pana lenna i kuryi iego lenney, gdy razem iest Panuiącym, lub taż jurysdykcya przez Panuiącego wyraźnie, lub milczeniem została mu nadaną.

§. 170. W tym nawet razie należą do jurysdykcyi lenney tylko spory pomiędzy panem lenna i lennikiem, agnatami i współlennikami, lub tych tu pomiędzy sobą, gdy ściągaią się do praw i obowiązków, z stósunku lennego wynikaiących.

§. 171. Gdy spór tylko toczy się z obcym, który nie należy do związku lennego, lub dotycze się użytków i dochodów z lenna: należy do sądów zwyczaynych.

§. 172. Jeżeli więc wierzyciel naprzeciw posiadaczowi lenna długi lenne zaskarza, kurya lenna wyroku w téy mierze przywłaszczać sobie nie może.

§. 173. Owszem pan lenna twierdząc, iż jurysdykcya w interessach lennych nad osobami nawet obcemi, do związku lennego nienależącemi, do niego należy, winien popisywać się nadaniem Panuiącego lub prawnie przedawnioném posiadaniem.

§. 174. Jeżeli xięga hipoteczna względem lenna znayduie się przy kuryi lenney, domniemywa się, iż do niéy należy jurysdykcya we wszystkich sprawach długi lenne za

przedmiot maiących, chociażby do nich osoby obce wchodziły.

§. 175. Jurysdykcya lenna w przedmiotach spornych zawsze iest podległą wyższéy jurysdykcyi Panuiącego.

§. 176. Przez rewersa nawet lenne, w których lennik obowięzuie się uznać kuryą lenną, iako swego iedynego sędziego, i zaprzestać na iéy wyrokach, nie może przecież w ogólności zrzec się zwyczaynych środków prawnych.

§. 177. Dobra lenne, odmienione na nowo na wolne dobra dziedziczne, podpadaią pod zwyczayną jurysdykcyą dóbr podobnych.

3) O zbyciu nadwłasności.

§. 178. Pan lenna, powszechnie służącą mu nadwłasnością, bez przywołania lennika, rozrządzić iest mocen.

§. 179. Jeżeli iednak lennik początkowo nadwłasność poruczył panu lenna, nowy pan wbrew woli iego narzucony mu być niemoże.

§. 180. Gdy więc w razie takim pan lenna swą nadwłasność, bez zezwolenia lennika, na innego zlewa, czynność takowa w stósunku do lennika, żadnéy nie ma wagi.

§. 181. Gdy zbywaiący pan lenna, pod pozorem zlewku swéy nadwłasności, odmawia lennikowi swéy opieki, w takim razie lennik korzysta na rzecz swoię z wszelkich skutków felonii, przez pana lenna popełnionéy (§. 164.)

§. 182. We wszelkich przypadkach lennik zniewolony być niemoże do uznania pana lenna stanu niższego, iak dotychczasowy nim był.

§. 183. Przez dowolnie uskutecznioną odmianę w osobie pana lenna, obowiązki i ciężary lennika utrudnione być niemogą.

§. 184. Lennik zatém żądać może zabezpieczenia go względem wszelkiéy szkody z powodu odmiany pana lenna, dla niego wyniknąć mogącéy.

§. 185. Pan lenna winien o odmianie nadwłasności przynaymniéy sześć tygodni przed zawarciem onéyże donieść lennikowi, końcem dopilnowania swego prawa.

§. 186. Jeżeli nadwłasność przywiązana iest iako prawo realne do nieruchomości iakiéy, taż wraz z nią na każdego prawnego nabywcę przechodzi.

§. 187. Lennik swéy własności użytkowéy lenna żadnemu obcemu samowładnie zbywać niemoże. 4) O zbyciu lenna.

§. 188. Jeżeli zbycie nastąpiło z zamilczeniem o stósunku lenności, więc zachodzi felonia drugiéy, w razie niezamilczenia, felonia klassy trzeciéy.

§. 189. Jeżeli iednak takowe samowładne zbycie ma być iako felonia ukarane, potrzeba, aby umowa nietylko była zawartą, lecz też lenno obcemu nabywcy istotnie było oddaném.

§. 190. Jeżeli przed podaniem ieszcze skargi przez pana lenna, zbycie cofniętém zostało, albotéż lennik mocen iest dowieśdź, iż przeszkody, których uprzątnienie i pokonanie w iego niebyło mocy, wstrzymały go od poszukiwania konsensu lennodawcy, w takim razie felonia wcale mu zarzuconą być niemoże.

§. 191. Wszystkie przepisy ustaw względem całkowitości lenna, ściągaią się również do poiedyńczych części i szczegółów onegoż.

§. 192. Gdy lennik poiedyńcze części lub szczegóły lenna wypuszcza na czynsz wieczny, na wieczną dzierzawę lub w inny sposób na kulturę, to za naganne zbywanie nie poczytuie się.

§. 193. Jak dalece iednak pan lenna lub agnaci w razie otworzenia się lenna winni takowe czynności lennika uznać za dobre, zawisło na tém: czyli istota lenna tym sposobem rzeczywiście zmnieyszoną lub pogorszoną została.

§. 194. Do ustąpienia lenna agnatowi lub współlennikowi, zezwolenie lennodawcy nie iest potrzebne.

§. 195. Wszelakoż ustąpieniem takowém prawa pana lenna w żadnym względzie naruszone być niemogą.

§. 196. Lennik obowiązany iest o ustąpieniu takowém donieść panu lenna, a przez zaniechanie doniesienia popełnia felonią klassy trzeciéy.

§. 197. Nadana lennikowi szczególnemi ustawami lennemi, umową lenną, listem lennym, lub wyraźném zezwoleniem lennodawcy wolność zbycia lenna, nad istotne znaczenie słów i wyrazów, w takichże pismach użytych, rozciągnioną być niemoże.

§. 198. Jeżeli iednak początkowo lenno przez lennika panu lenna poruczone zostało, więc co do wyiaśnienia zastrzeżenia sprzedaży, w umowie lub liście lennym obiętego, ogólne przepisy ustaw, iak co do innych oświadczeń woli, zastósowane być winny.

§. 199. W razie wątpliwym, w przypadku gdy lenno zdane zostało, umowa lub list lenny co do zastrzeżenia w nich zbycia lenna, bardziéy na korzyść lennika, niż pana lenna, wykładane być muszą.

§. 200. Jeżeli pan lenna w ogólnych wyrazach i bez ograniczenia wydał pozwolenie do zbycia, takowém na każdy przypadek obięte iest prawo rozporządzenia względem lenna na przypadek śmierci.

§. 201. Przeciwnie prawne pozwolenie zbycia lenna nie nadaie ieszcze mocy rozrządzenia onymże na przypadek śmierci.

§. 202. Konsens pana lenna musi być dany wyraźnie i piśmiennie, ieżeli ma być obowięzuiącym.

§. 203. Zatwierdzenia iednak przez pana lenna lub kuryą iego lenną zawartéy umowy, zawiera zarazem zezwolenie na zbycie przedmiotem onéyże będące.

§. 204. Następnie piśmiennie udzielone zezwolenie pana lenna, tęż samą ma ważność, iak gdyby od początku było nadane.

§. 205. Zezwolenie lennodawcy na zbycie lenna, nie nadaie ieszcze prawa do zadłużenia onegoż.

§. 206. Zgoła przez zezwolenie takowe lennodawca nic nie utraca, ani w prawach na samém lennie ciążących, ani w obowiązkach iemu za to należnych.

§. 207. Lenno więc pospolicie takiemu tylko posiadaczowi zbyte być może, któryby był zdolny wypełnić należnych lennodawcy obowiązków.

§. 208. Jeżeli zezwolenie wyraźnie na pewnego nabywcę dane zostało, iuż lenno-

dawca tegoż pod pozorem niezdolności odrzucić nie może.

§. 209. Jeżeli podług umowy lenney lub szczególnych ustaw służy Panu lenna pierwszeństwo do kupna, konsens ogólnie dany na zbycie, nie znaczy ieszcze zrzeczenia się takowego prawa.

5) O podlennach.

§. 210. Lennik, bez zezwolenia pana lenna, mocen iest swą własność użytkową dać komu innemu w lenno.

§. 211. Winien iednak zaraz po uskutecznieniu tego, donieść o tém panu lenna, co zaniechuiąc, popełnia felonią klassy trzeciéy.

§. 212. Jeżeli Pan lenna nie zezwolił na podlenność, więc przez nią nic się nie zmienia w dotychczasowym stósunku między nim i bezpośrednim iego lennikiem.

§. 213. Pan lenna zatém nie iest obowiązany przyimować posługi z lenna należne od podlennika, bez iego zezwolenia ustanowionego.

§. 214. Owszem, podlennik swemu nadlennikowi, iako bezpośredniemu względem niego lennodawcy, winien wypełnić posługi i obowiązki.

§. 215. Nie może iednak wzbraniać się od wypełnienia posług swemu lennodawcy, winnych panu lenna, gdy ten za przekazem lennika takowe przyiąć iest gotów.

§. 216. Nadlennik, który nadał podlenność bez konsensu panu lenna, wszelkie uszkodzenia praw lenności przez podlennika popełnione, iako swe własne zastąpić iest obowiązany.

§. 217. Jeżeli więc podlennik dopuścił się felonii naprzeciw panu lenna, która go

upoważnia do odebrania onegoż na siebie, prawo takowe odebrania na szkodę nadlennika i iego dziedziców lennych, trwa dopóty, dopóki exystuią ieszcze podlennik i iego lenni dziedzice.

§. 218. Wszelakoż nadlennik iest mocen, dopóki czas do tego służy, sprostować uchybienia podlennika względem pana lenna, a tém samém odwrócić szkodliwe skutki felonii.

§. 219. Jeżeli nadlennik przez popełnioną względem pana lenna felonią, utracił prawo do lenności, podlennik także ie utraca.

§. 220. Toż samo ma mieysce, gdy i w inny sposób lenno od nadlennika na rzecz pana lenna zawakuie.

§. 221. Gdy przeciwnie pan lenna zezwolił nad podlenność, lub lenno iest tego rodzaiu, że od dawna w podlenność dawane i posiadane bywało, w pierwszym razie umowa między nad- i podlennikiem zawarta, przez pana lenna zatwierdzona, w drugim przypadku list lenny przy naypierwszém nadaniu podlenności udzielony, oznacza stósunek pomiędzy panem lenna i podlennikiem.

§. 222. W obu przypadkach kara za felonią trafia tego tylko, który się teyże bezpośrednio dopuścił.

§. 223. Jeżeli więc podlennik, w skutek felonii względem pana lenna popełnioney, swe utraca prawo, toż spada na nadlennika napowrót

§. 224. Jeżeli przeciwnie nadlennik swe utracił prawo, to podlennikowi szkodzić nie może.

§. 225. Owszem w takowym i w każdym innym razie, gdy lenno otwiera się na rzecz pana lenna, dotychczasowy podlennik żądać może od niego, dopóki lenności komu innemu nie nadał, bezpośredniego udzielenia iéy sobie.

§. 226. Jeżeli pan lenna takowe komu innemu nadaie, dotychczasowy podlennik winien uznać bezpośrednią nadlenność nowego nadlennika.

§. 227. Zresztą, w razie wątpliwym domniewywa się, iż nadlennik pod temiż warunkami i ograniczeniami, pod iakiémi sam ie nabył, podlennikowi lenno nadał.

6) O zadłużeniu i obciążeniu lenna.

§. 228. Lennik istoty lenna wcale nie, a użytków iego nad czas swego posiadania samowładnie długami lub w inny sposób obciążać nie może.

§. 229. Takie tylko długi lennika na szkodę pana lenna obciążaią lenno lub użytki z niego, które ustawami za długi lenne są uznane, lub na których zaciągnienie pan lenna zezwolił.

§. 230. Jak dalece lenno celem powiększenia, polepszenia i przywrócenia go, dla obrony onegoż i praw iego, dla zaspokoienia małżonki i córlennika, dla sprawienia wyprawy woienney dla synów, na pochowanie lennika i opędzenie wydatków żałobnych dla iego rodziny, do zapłacenia zaległego kanonu lennego, zasług i innych lenno ciążących podatków, bez zezwolenia nawet pana lenna, ważnie długami obciążone być może: to wszystko wedle różnicy urządzeń zostawia się szczególnym przepisom ustaw prowincyonalnych.

§. 231. Podług tychże ustaw rozsądzić należy, iak dalece dług podobny koniecznie z lenna, lub tylko w niedostatku maiątku allodyalnego zaspokoiony być musi.

§. 232. W niedostatku bliższych postanowień ta służy zasada, iż długi lenne ściągaiące się tylko do osoby i rodziny lennika, lub zaciągnione dla umorzenia pewnych osobistych iego zobowiązań, nasamprzód z iego maiątku allodyalnego czyli spadku, a tylko w razie niewystarczenia go, z lenna zaspokoione być winny.

§. 233. Również względem tego, które długi koniecznie do lenna przywiązane, ściągaią się do istoty onegoż, lub tylko z użytków zastąpione być muszą, szczególnieysze postanowienia zastrzegaią się dla ustaw prowincyonalnych.

§. 234. Gdzie ustawy te wyraźnie co innego nie przepisuią, w ogólności przyimuie się, iż prawne długi lenne tylko z użytków lenna ponoszone być winny.

§. 235. Do wszystkich ustawami uprawnionych długów lennych, pan lenna na żądanie zezwolenia swego wyraźnego odmawiać nie może.

§. 236. Jednak nie może być zniewolonym, aby zezwolił na zastaw istoty lenna za długi takie, które z mocy ustaw, z użytków tylko ponoszone być winny.

§. 237. Prócz przypadku prawnego zadłużenia lenna, pan lenna nie iest obowiązany udzielać konsens do zaciągnienia długów lub innych ciężarów na lenno.

§. 238. Gdy iednak lennik do opędzenia wydatków na istotne polepszenie lenna usta-

wami kraiowemi nakazane, lub do którego posiadacze dóbr wezwani zostali, zniewolony iest zaciągnąć pożyczkę, może w takim razie naprzeciw panu lenna zezwolenie odmawiaiącemu podać skargę i żądać wyroku.

§. 239. W takim iednak razie pan lenna zniewolony tylko być może na pozwolenie zastawu użytków lenna na czas oznaczony.

§. 240. Sąd więc zważywszy okoliczności, ważność i użyteczność polepszenia i stósunek wydatków względem przychodów lenna, prawnie winien osądzić na wiele i na iak długo pan lenna zezwolić iest obowiązany.

§. 241. Gdy rozkazy Panuiącego obowięzuią lennika do przysposobień w dobrach lennych, które nie dążąc do polepszenia lenna, utrzymanie tylko i poparcie dobra ogólnego maią za cel, pan lenna obowiązany iest zezwolić na zaciągnienie pożyczki do opędzenia takowych wydatków.

§. 242. Za dług podobny istota lenna odpowiada.

§. 243. Jeżeli dług przez zezwolenie tylko pana lenna stał się długiem lennym, w takim razie, ieżeli co innego wyraźnie nie umówiono, lenno odpowiada tylko w niedostatku wystarczaiącego maiątku allodyalnego.

§. 244. W takowym razie domniemywa się także, iż pan lenna zezwolił nie na zastaw samego lenna, lecz tylko użytków onegoż.

§. 245. Prawne długi lenne, które tylko w niedostatku maiątku allodyalnego z lenna zaspokoione być winny, nie staią się przeto inszemi, że przystąpiło zezwolenie pana lenna.

§. 246. Owszem, konsens takowy to tylko sprawia, iż wierzyciel, równie iak co do innych, za konsensem zaciągnionych długów, względem pana lenna staie się wolnym od składania dowodu na to, iż dług ten poszedł na pożytek lenna.

§. 247. Jeżeli iednak pan lenna wyraźnie zezwolił na zaciągnienie długu dla pomnożenia lub polepszenia istoty lenna, wierzyciel mocen iest nieodzownie trzymać się lenna i niema potrzeby przystania na to, aby do maiątku allodyalnego dłużnika był odsyłanym.

§. 248. Przy długach, które prawnie z istoty lenna zapłacone być winny, ani wierzyciel, ani dłużnik nie maią obowiązku przyimowania konsensu pana lenna wyraźnie tylko na użytki ograniczonego.

§. 249. Toż samo ma mieysce, gdy dług nieodzownie ściąga się do lenna, a pan onegoż zamyśla ograniczać swe zezwolenie na przypadek tylko niedostateczności allodyalnego maiątku.

§. 250. Do przeniesienia raz ważnie zaciągnionych długów lennych na nowego wierzyciela, nie potrzeba w żadnym razie zezwolenia pana lenna.

§. 251. Konsens pana lenna nigdy rozciągle wykładanym być nie może.

§. 252. Jeżeli w konsensie oznaczone są termina wypłaty, a wierzyciel bez szczególnego zezwolenia pana lenna oneż przedłuża lub czeka dłużnikowi, czyni to na własne niebezpieczeństwo.

§. 253. Jeżeli iednak wierzyciel raty zaległe w swym czasie, to iest naydaléy w czte-

ry tygodnie po upłynieniu terminu zaskarzył, i exekucyą o nie należycie poparł; nie traci na tém, chociażby wypłata w czasie przez konsens oznaczonym, dostąpioną być nie mogła.

§. 254. Gdy wierzyciel dał pożyczkę na mocy konsensu na użytki tylko z lenna i na pewne lata udzielonego, nie zastrzegłszy dla siebie pewnych terminów wypłaty, natenczas, ieżeli dług w ciągu lat rzeczonych nie został zapłacony, lub ściągniony, iuż na szkodę pana lenna ani użytków daléy trzymać się nie może.

§. 255. Również gdy konsens wprawdzie ściąga się do samego lenna, lecz tylko na pewne lata został udzielonym, z upłynieniem tegoż czasu obowiązek pana lenna ustaie.

§. 256. W tym razie iednak (§. 255.) zachowuie wierzyciel swe prawo względem pana lenna, gdy w ciągu ieszcze czterech tygodni po upłynieniu czasu z skargą się zgłasza, sprawę i exekucyą należycie popieraiąc.

§. 257. Zatwierdzenie długu lub inney umowy przez zwyczayne sądy pana lenna, nie stanowi ieszcze konsensu iego samego, chybaby sąd był zarazem kuryą lenną, lub pan lenna sam konfirmacyą był podpisał.

§. 258. Processa lennika i zapadłe w nich wyroki lub zawarte ugody bez przypozwania pana lenna, są dla tego tu nieobowięzuiące tak dalece, ile są z uszczerbkiem dla lenna lub pana onegoż.

§. 259. Wszelkie szkodliwe skutki wynikaiące z niedostatku zezwolenia lub przypozwania pana lenna względem dóbr lennych, spadaią na trzeciego, który wdał się z posia-

daczem w czynności, wtenczas tylko, gdy lenność gruntu w xiędze hipotecznéy iest zapisana.

§. 260. Ktokolwiek zaś w dobréy wierze polegał na xiędze hipotecznéy, po należytém roztrząśnieniu umieszczonych i przytoczonych w niéy dokumentów, na tego szkodę pan lenna prawem swem do xięgi hipotecznéy niewniesioném popisywać się nie może.

X. Stósunki agnatów względem pana lenna i lennika.

§. 261. Prawa agnatom i współlennikom służące, ograniczaią także prawo lennika w rozporządzeniu lenném.

§. 262. Pierwszy tylko nabywca za zezwoleniem pana lenna, mocen iest bez ograniczenia rozrządzić lennem tak pomiędzy żyiącymi, iak i na przypadek śmierci.

§. 263. Przez niego nawet samego do współlenności przyięci krewni lub obcy, tak dalece tylko sprzeciwić się mogą, ile im prawo takowe w umowie lenney z nimi przez lennodawcę lub pierwszego nabywcę zawartéy zastrzeżone zostało.

§. 264. Jeżeli przyięcie ich do współlenności nastąpiło na mocy uciążliwéy umowy za zapłatą, pierwszy nabywca także tym samym ograniczeniom, co każdy następca w lennie podlega.

§. 265. Toż samo ma mieysce, gdy lenno pierwszemu nabywcy wyraźnie iako dawne lenno nadane zostało.

§. 266. Krewni zstępni lennika, ieżeli stali się dziedzicami oyca, rozrządzenia iego i co do lenna zastąpić są obowiązani.

1) O krewnych zstępnych lennika.

§. 267. Naprzeciw rozrządzeniom ściągaiącym się do użytków tylko lenna, wcale powstawać nie mogą.

§. 268. Przeciwnie mogą wprawdzie cofnąć rozrządzenia, przez które istota lenna zmnieyszoną lub uszczuploną została, tego iednak, który z ich oycem i spadkodawcą zawarł umowę, wynagrodzić muszą.

§. 269. Jeżeli więc oyciec zbył lenno całkiem lub w części, syn wprawdzie mocen iest żądać zwrotu od trzeciego posiadacza;

§. 270. Lecz nietylko winien mu zwrócić wartość zapłaconą, ale oraz wynagrodzić wszystkie inne wydatki wedle tychże zasad, co właściciel rzetelnemu posiadaczowi.

§. 271. Naprzeciw obowiązkom takowym (§. 267—270.) syn, który raz iuż stał się dziedzicem oyca, dobrodzieystwem inwentarza zastawiać się nie może.

§. 272. Przeciwnie iednak syn takowy, nie iest obowiązany ponosić kary umowne, które oyciec na przypadek cofnienia podobnych rozrządzeń (§. 268.) zapisał.

§. 273. Synowie, którzy nie stali się dziedzicami oyca, w powszechności nie maią obowiązku zaprzestania na rozrządzeniach, które tenże na szkodę ich praw do lenna przez zmnieyszenie lub uszczuplenie istoty onegoż poczynił.

§. 274. Jednak syn takowy winien długi oyczyste niedotyczące się lenna, z przychodów lennych zapłacić, gdy inny maiątek na to nie wystarcza i zrzeczeniem się sukcessyi allodyalnéy od obowiązku tego uwolnić się nie może.

§. 275. Wolno mu tylko zrzec się razem i lenna i spadku allodyalnego.

§. 276. W tym razie przeszkody lenne na rzecz wierzycieli dopóty zarządzane być

muszą, dopóki nie zostaną zaspokoionemi, lub potomstwo dłużnika do dziedziczenia w lennie zdatne nie wygasło.

§. 277. Ustąpienie zatém lenna na rzecz agnata lub współlennika, albo wcale samego pana lenna, na szkodę wierzycieli nie ma mieysca.

§. 278. Syn nawet wydziedziczony przez oyca, dostąpiwszy posiadania lenna, winien z dochodów oyczyste zapłacić długi, ieżeli inny na to nie wystarcza maiątek.

§. 279. Wnuk lub dalszy potomek bezpośrednio po dziadzie obeymuiący lenno, nie ma obowiązku z niego zapłacenia długów oyca, którego spadku się zrzekł.

§. 280. Testamenta lub inne rozporządzenia ostateczne, przez które oyciec rozrządził lennem na szkodę pochodzących z niego dziedziców lennych, lub iednego z nich naprzeciw tym tylko stanowią, którzy zarazem inny po nim odziedziczyli maiątek.

§. 281. Tacy nie mogą naprzeciw rozrządzeniom rzeczonym zastawić się dobrodzieystwem inwentarza.

§. 282, Dla pochodzących z niego dziedziców lennych, którzy nie odziedziczyli innego maiątku lennika, ostateczne iego rozporządzenia względem lenna są nieobowiązuiące.

§. 283. Wszelakoż oyciec z tych samych prawnych powodów, które go upoważniaią do odięcia synowi cząstki obowiązkowéy, mocen iest tegoż z osoby iego wyłączyć od posiadania i używania lenna i naznaczyć mu tylko proste utrzymanie z dochodów onegoż.

§. 284. Kompetencya takowa, gdyby syn niemiał zaprzestać na postanowieniu oyca, oznaczoną być winna na połowę dochodów z téy części lenna, iakaby nań z prawa była przypadła.

§. 285. W wszelkich przypadkach oyciec, dla zapobieżenia zakłóceniom, mocen iest ważnie ustanowić pomiędzy synami podział.

§. 286. Może więc postanowić, który z pomiędzy kilku synów, równe prawo do wytycznego posiadania lenna maiących, ma dobra lenne otrzymać i braci wynagrodzić.

§. 287. Oznaczeniem ceny przeięcia i wynagrodzenia, nie może iednak uszczuplać prawa pochodzących z niego dziedziców lennych, którzy nie stali się zarazem iego dziedzicami allodyalnemi.

2) O innych agnatach i współlennikach. a) Prawa ich w ogólności.

§. 288. Inni agnaci i współlennicy, którzy nie stali się dziedzicami lennika, nie winni uznawać rozrządzenia przez niego względem lenna, bez ich przybrania poczynione.

§. 289. Sam pan lenna, zezwoleniem swoiém, prawa agnatów i współlenników nadwerężać nie może.

§. 290. Wszelakoż rozrządzenia względem gruntów i praw w xiędze hipotecznéy zapisanych, napastowane być mogą przez tych tylko agnatów i współlenników, którzy swe prawo do lenna w czasie, gdy sporu rozrządzenie zapisane zostało, iuż do xięgi hipotecznéy do intabulacyi podali.

§. 291. Agnaci więc i współlennicy, których prawo w czasie wciągnienia spornego rozrządzenia do xięgi hipotecznéy, trzeciemu z posiadaczem lenna umowę zawieraiącemu,

mu, z xięgi rzeczoney wiadome być nie mogło, nie mogą, chociażby na nich w przyszłości przeszło następstwo w lennie, swém prawem popisywać się na szkodę trzeciego.

§. 292. Wszelakoż poszukiwanie poniesioney przez to straty, zastrzega im się do innego maiątku lennika, który na ich szkodę rozrządził.

§. 293. Synowie zostaiący ieszcze pod władzą oycowską, dla utrzymania swych praw względem trzeciego, nie potrzebuią intabulacyi onychże.

§. 294. Skoro iednak w ieden lub drugi sposób występuią z pod władzy oycowskiéy, winni są własne swe prawo podać do intabulacyi pod uniknieniem szkody w §. 291. oznaczoney.

§. 295. Tacy nawet agnaci i współlennicy, którzy uzyskawszy intabulacyą swego prawa, zachowali ie względem trzeciego, szkodliwe dla nich rozrządzenie dopiero wtenczas napastować mogą, gdy sukcessya w lenno na nich przypadnie.

§. 296. Wszelakoż im wolno i wprzód ieszcze podać protestacyą naprzeciw rozrządzeniu, i o takową podać do wiadomości trzeciemu, z którym posiadacz lenna w układy wchodzi.

§. 297. Skoro tak uczynili, trzeci w przypadku sukcessyi naprzeciw protestuiącemu agnatowi lub współlennikowi i z niego pochodzącym dzieciom lennym, nie może się popisywać prawem rzetelnego posiadacza od czasu otworzonego spadku.

§. 298. Również wolno protestuiącemu agnatowi lub współlennikowi, ieszcze przed

otworzeniem się spadku żądać sądowego dochodzenia czynów do spornego rozrządzenia ściągaiących się, szczególniéy ustanowienia stanu, w którym lenno znaydowało się w czasie zbycia go, a to dla zapobieżenia wszelkiemu w téy mierze zaćmieniu.

§. 299. W takim razie zastósować należy przepisy ustawy processowéy o przyięciu dowodu dla wiecznéy pamięci.

§. 300. Gdy obcy posiadacz lenna przedsiębiera pogorszenia istoty lenna, agnaci, chociaż na nich sukcessya ieszcze nie spadła, względem położenia tamy w téy mierze też same maią prawa, które im służą względem samego lennika. (§. 577.)

§. 301. Naprzeciw zahipotekowanemu agnatowi lub współlennikowi przedawnienie prawa zaskarzenia rozrządzeń względem lenna bez iego pozwolenia przedsiewziętych, zaczyna się dopiero dnia, w którym się lenno na rzecz iego otworzyło.

b) Szczególniéy przy alienacyi.

§. 302. Jeżeli więc lennik zbył lenno całkiem lub w części, agnat lub współlennik do tego nieprzybrany może żądać zwrotu w ciągu trzydziestu lat od czasu przypadłéy na niego sukcessyi.

§. 303. Zwrot nastąpić musi bezpłatnie, z resztą dotychczasowy posiedziciel prócz przypadku §. 296. ma prawa rzetelnego posiadacza.

§. 304. Prawem pierwszeństwa do kupna i prawem bliższości, ile takowe w ogólności ma mieysce, każdy agnat lub współlennik, chociażby na nim ieszcze sukcessya nie była, w czasie należytym popisywać się może.

§. 305. O dobrach lennych, które od przeszło iedney generacyi w iedney znayduią się rodzinie, domniemywa się, iż prawo pierwszeństwa do kupna i bliższości służy agnatom i współlennikom.

§. 306. Ogólne przepisy względem prawa pierwszeństwa do kupna i prawa bliższości, a względem dóbr familiynych w szczególności, pospolicie też ściągaią się do dóbr lennych. (Tyt. 20. Oddz. 3. Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 4.)

§. 307. Zezwolenie na alienacyą w ogólności, nie pociąga za sobą ieszcze i co do agnatów i współlenników zrzeczenia się prawa pierwszeństwa i bliższości, lecz zawiera w sobie zrzeczenie się prawa żądania zwotu.

§. 308. Agnaci i współlennicy zezwoleniem swoiém na rozrządzenia posiadacza lenna onémże, prawom pana lenna w niczém uwłaczać nie mogą.

§. 309. Przeciwnie zezwoleniem takowém obowięzuią swych potomków, bądź że wówczas wcale ich ieszcze nie było, lub pod oycowską władzą zostawali bez względu na to, czyli stali się dziedzicami zezwalaiących rodziców lub nie.

§. 310. Kensens niektórych tylko agnatów lub współlenników nie wiąże wcale drugich, ani nawet własnych potomków, którzy wtenczas iuż nie zostawali pod władzą oycowską i następnie nie stali się dziedzicami zezwalaiących.

§. 311. W sposobie powyższym (§. 308. 309. 310.) agnaci i współlennicy, tudzież ich lenni dziedzice, winni za obięciem lenna c) Co do zadłużenia.

przyznać długi lennika, na których zaciągnienie zezwolili.

§. 312. Pod pozorem nawet niedostatku zezwolenia pana lenna z takowego obowiązku wyłamywać się nie mogą.

§. 313. Zezwolonie agnatów i współlenników na dług posiadacza lenna, na piśmie zeznane być winno.

§. 314. Gdy iednak agnat lub współlennik wystawiony przez posiadacza lenna zapis dłużny bez dalszego dodatku wspólnie podpisuie, to uważa się za wyraźne zezwolenie na dług.

§. 315. Gdy agnat lub współlennik przystępuie tylko do aktu zezwolenia przez pana lenna lub innego interessenta iuż zeznanego, przyimuie się, iż tylko zezwolił pod warunkami aktem obiętemi.

§. 316. Jeżeli agnat lub współlennik sam lennikowi summę na lenno pożyczył, ani on, ani dziedzice iego lenni nie mogą zarzucać niedostatku zezwolenia, chociażby summa ta następnie na innego przeszła nabywcę.

§. 317. Długi lenne za takie ustawami uznane, nie potrzebuią konsensu agnatów lub współlenników. (§. 230. seq.)

§. 318. Jak dalece agnaci lub współlennicy są obowiązani zezwolić na zadłużenie lenna, w tym względzie też same zasady maią mieysce, które względem pana lenna przepisane zostały. (§. 235—242.)

§. 319. Również w tym względzie, czyli długi lenne ściągaią się do istoty lenna lub tylko użytków, tudzież względem zastósowania i skutków udzielonego przez agnatów

lub współlenników zezwolenia, stanowią przepisy §. 233. 234. 244. 251—256.

§. 320. Niemniéy w rozsądzeniu zapytania, czyli dług nieodzownie z lenna, lub też dopiero w niedostatku maiątku allodyalnego z niego zapłaconym być winien? zasady względem pana lenna przepisane, maią mieysce. (§. 231. 232. 243. 245. 246)

§. 321. Jeżeli iednak agnat lub współlennik w konsensie swoim przyobiecał wierzycielowi w razie spadku sukcessyinego, zapłacenie z lenna bez zastrzeżenia, niemoże go odsyłać do maiątku allodyalnego dłużnika.

§. 322. Samemu przecież służy regres do rzeczonego allodyalnego maiątku, gdy dług szczególniéy nie dotycze się lenna.

§. 323. Z resztą wszelkie długi lenne, którym prawo realne do dóbr lennych służy, w xiędze hipoteczney zapisane być maią.

§. 324. Szczególniéy to dotycze się długów takich, które bez szczególnego zezwolenia pana lenna i agnatów lub współlenników z lenna zaspokoione być muszą.

§. 325. Wierzyciel również winien starać się o zahipotekowanie i takich długów, które nie z istoty lecz z użytków lenna zapłacone być winny.

§. 326. Jeżeli intabulacya nie nastąpiła, więc wszelkie należycie zahipotekowane, choć późnieysze długi lenne, maią pierwszeństwo przed tamtemi, chociaż z mocy ustaw ściągaią się do lenna lub użytków z niego, albo też w skutek konsensu przez następcę w lennie lub iego poprzedników udzielonego, przez niego przyznane być muszą.

§. 327. Umowy i inne czynności, przez które lenno całkiem lub w części zostaie alienowane, nie mogą być zahipotekowane bez wyraźnego zezwolenia pana lenna podług xięgi hipoteczney nim będącego.

§. 328. Również sąd przed zaintabulowaniem alienacyi takowych, winien zażądać zezwolenia wiadomych z xięgi hipoteczney agnatów.

§. 329. Także przy zastawach do hipoteki podanych, wierzyciel o złożenie konsensu pana lenna lub zahipotekowanych agnatów napomnionym być winien.

§. 330. Jeżeli iednak w obu na ostatku rzeczonych przypadkach (§. 328. 329.) żądaiący intabulacyi nie składaiąc konsensu, przy swym obstaie wniosku, intabulacya wprawdzie na iego niebezpieczeństwo nastąpić, niedostatek iednak konsensu w zaświadczeniu rekognicyinem wyraźnie wzmiankowanym być winien.

O zapłaceniu długów lennych przez zbycie lenna.

§. 331. Względem długów lennych, za które istota lenna bez szczególnego nawet zezwolenia interessentów odpowiada, wierzyciele żadać mogą sądowey sprzedaży samego lenna.

§. 332. Toż samo ma mieysce, gdy pan lenna i wszyscy agnaci lub współlennicy zezwolili wyraźnie na zastaw istoty lenna za dług iaki.

§. 333. W wszelkich innych przypadkach względem z siebie ważnych długów lennych, tylko zaięcie dochodów lenna, sekwestracya na rzecz wierzycieli i wwiązanie ich w lenno, mieć może mieysce.

§. 334. Takowe prawo wierzycieli trzymania się dochodów lenna trwa aż do zupełnego umorzenia długów takich, za które bez szczególnego konsensu interessentów dochody odpowiadaią.

§. 335. Lecz względem długów takich, których przywiązanie do lenna zasadza się tylko na zezwoleniu niektórych agnatów lub współlenników, prawo rzeczone wierzycieli trwa tylko dopóty, dopóki dłużnik, zezwalaiący interessenci, lub lenni dziedzice obudwóch, którzy czyny swe podług zasad powyższych zastąpić muszą, zostaią w posiadaniu lenna.

§. 336. Porządek, w którym wierzyciele żądać mogą zaspokoienia swego z ceny kupna lub z dochodów lenna, stósuie się do zasad ustawy konkursowéy.

§. 337. Lenno z powodu długów lennych prawnie sprzedane (§. 331. 332.) względem pana lenna zostaie lennem i nowy nabywca, względem pana lenna onymże tylko iako takiem, ważnie rozrządzić iest mocen.

§. 338. Jeżeli iednak pan lenna tyle poudzielał konsensów, iż ze sprzedaży dóbr z obowiązkiem lenności, wierzyciele do istoty lenna prawo maiący zaspokoieni być nie mogą, winien przystać na to, aby dobra iako wolny i nieograniczony maiątek na sprzedaż wystawione i sprzedane zostały.

§. 339. Względem agnatów i współlenników iednak, w każdym razie lenno z powodu długów lennych prawnie sprzedane w ręku kupuiącego staie się wolnym maiątkiem i iuż od nich nigdy napowrót żądane być nie może.

§. 340. Gdy po zapłaceniu długów podług §. 331. 332. z istoty lenna zaspokoionemi być maiących, cóżkolwiek z ceny kupna pozostaie, reszta ta nie wstępuie wprawdzie w mieysce sprzedanego lenna;

§. 341. iednak pan lenna i agnaci lub współlennicy domagać się mogą, aby zbywaiąca summa na nowo w lenno zamieniona lub na lenno pieniężne obrócona została.

§. 342. Ten sam służy im wniosek i wtenczas, gdy zezwolili na dobrowolną sprzedaż lenna, ieżeli co innego przy tém nie zostało umówione.

przez sekwestracyą owoców i użytków.

§. 343. Wierzyciele, których pretensye ściągaią się tylko do użytków lenna, maią toż samo prawo do dochodów zbywaiącéy z sprzedanego lenna summy, iakie mieli do dochodów samego lenna.

§. 344. W wszelkich przypadkach, gdzie tylko dochody lenna na rzecz wierzycieli zaięte, lub w sekwestracyą wzięte zostaią, panu lenna zostaią nienaruszone prawa iego względem należących mu się z lenna danin pieniężnych lub wytycznych.

§. 345. Posługi lenne iednak sam lennik, iak dotychczas wypełnić iest obowiązany.

§. 346. Wolno iednak panu lenna domagać się wyznaczenia zastępcy;

§. 347. którego winien obrać z pomiędzy agnatów lub współlenników.

§. 348. Zastępca takowy prócz należnych mu wydatków, żadnéy szczególnéy nagrody żądać nie może.

§. 349. W przypadku nawet otworzenia się lenna w skutek popełnionéy felonii, pan lenna nie może odbierać środków zaspo-

koienia wierzycielom, na których udzielił konsens, lub których pretensye są prawnemi długami lennemi.

O kompetencyi lennéy.

§. 350. W razie zaięcia lenna w sekwestr, lennik żądać może od wierzycieli wyznaczenia mu kompetencyi z dochodów.

§. 351. Jeżeli długi względem których sekwestracya nastąpiła, przez samego posiadacza zaciągnione zostały, prozba iego o kompetencyą li tylko podług ogólnych w téy mierze przepisów ustawy processowéy rozpoznaną być winna.

§. 352. W takim też razie ilość kompetencyi wbrew woli wierzycieli, pospolicie przenosić nie może czwartéy części dochodów z lenna.

§. 353. Jeżeli iednak takowa czwarta część nie wystarcza na nieuchronne utrzymanie dłużnika, niedostarczaiąca tym końcem ilość z zaiętych dochodów, dodaną być winna.

§. 354. Gdy sekwestracya z powodu długów którego z poprzedników zaprowadzoną została, teraźnieyszy posiadacz, ieżeli z resztą przepisy ustawy processowéy upoważniaią go do wniosku o wyznaczenie kompetencyi, żądać może przyzwoitego do stanu swego utrzymania.

§. 355. Kompetencya iednak takowa, ile nie należy do nieuchronnych potrzeb, trzeciéy części dochodów lenna przewyższać nie może.

§. 356. Synowie, którzy nie stawszy się dziedzicami oyca, iednak z względu na §. 274. obowiązani są zaspokoić wierzycieli allodyalnych z dochodów lenna, mogą od nich żądać

wydania kompetencyi w §. 354. oznaczoney, bez względu na ich inny maiątek.

§. 357. Względem wierzycieli lenna synowie tacy, a względem wszystkich wierzycieli synowie, którzy nie stali się dziedzicami oyca, pod względem kompetencyi li tylko podług przepisów §. 252. 253. uważani być maią.

XI. Sukcessya w lennie.

§. 358. Do sukcessyi w lennie te tylko należą osoby, do których początkowe nadanie wyraźnie się ściąga.

1) Pomiędzy zstępnymi pierwszego nabywcy.

§. 359. Początkowe nadanie ściąga się pospolicie do wszystkich do dziedziczenia w lennie zdolnych potomków pierwszego nabywcy.

a) Zdolność dziedziczenia w ogólności o dziedzicach legitymowanych

§. 360. Za zdolnych do dziedziczenia w lennie potomków, uważaią się ci tylko, którzy urodzili się z ważnego na prawą rękę zawartego małżeństwa.

§. 361. Wszelakoż ci, którzy wprawdzie za takowém urodzeni małżeństwem, przez następnie pomiędzy rodzicami ważnie na prawą rękę zawarte małżeństwo legitymowani zostali, nie uważaią się podług praw ogólnych kraiowych za wyłączonych od dziedziczenia w lennie.

§. 362. Toż samo rozumie się o dzieciach, które wprawdzie z małżeństwa nie równego, lecz za dyspensą Panuiącego uprawnionego zrodzone zostały.

§. 363. Jeżeli dyspensa Panuiącego nie nastąpiła, dzieci takowe w żadnym przypadku nie mogą dostąpić sukcessyi w lennach szlacheckich bez względu, czyli też są lennością Panuiącego, lub osoby trzeciéy.

§. 364. Bezżennie spłodzone dzieci przez legitymacyą Panuiącego, za wyraźnem tylko zezwoleniem pana lenna i agnatów lub współlenników, do następstwa w lennie uzdolnione być mogą.

§. 365. Toż samo rozumie się o osobach, które lennik przysposobił. i przysposobionych.

§. 366. W obu przypadkach (§. 364. 365.) dzieci podobne za konsensem dwóch naybliższych agnatów mogą dostąpić prawa przybrania familiynego nazwiska i herbu.

§. 367. Co do sukcessyi iednak, zezwolenie agnata lub współlennika drugim uwłaczać niemoże.

§. 368. Gdy się więc wydarza przypadek, w którymby niezezwalaiący agnat lub iego potomkowie byli dostąpili sukcessyi, gdyby porządek następstwa nie był został przez wniyście takowych dzieci przerwanym; lenno tamtym wydane, ci tu i ich potomkowie ustępować im muszą.

§. 369. Dopóki sukcessya zostaie w liniach zezwalaiących agnatów i współlenników, lub znowu do nich powraca; takowym legitymowanym lub przysposobionym dzieciom i ich potomkom z siebie samych do dziedziczenia w lennie zdolnym, posiadanie onegoż odmówione być niemoże.

§. 370. Potomkowie pierwszego nabywcy, którzy w czasie wydarzonéy sukcessyi, spełnili ślub ubóstwa, nie mogą domagać się lenna. (Cz. 2. Tyt. 11. Odd. 18.) O osobach, które spełniły śluby zakonne.

§. 371. Lenno owszem spada na tego, któryby go był dostąpił, gdyby osoba ślubem związana wcale spadku niebyła dożyła.

§. 372. Jeżeli iednak w przeciągu roku i trzydziestu dni od czasu otworzenia lenna uzyskała prawne uwolnienie od ślubu; natenczas przychodzi do sukcessyi.

§. 373. Uwolnienie późnieysze nieupoważnia raz wyłączonego do żądania zwrotu lenna od tego, na którego z mocy §. 371. spadło, i iego lennych potomków.

§. 374. Z resztą iednak uwolniony od ślubu wstępuie napowrot w wszystkie prawa, które mu iako agnatowi lub współlennikowi na przypadek przyszłych sukcessyy względem ostatniego posiadacza służą.

O obłąkanych i słabego rozumu będących.

§. 375. Obłąkani i słabego rozumu będący z tego tylko powodu pospolicie od przypadłéy na nich sukcessyi w lenno nie są wyłączeni.

§. 376. Takiemu iednak następcy przydany być musi kurator lenna, który o należyte wypełnienie powinności lennych starać się musi.

§. 377. Zwyczayny zarząd lennem i dochodami onegoż zostaie w takim razie przy opiekunie posiadacza.

§. 378. Jak dalece tenże iest obowiązany przybierać kuratora lenna, w swém mieścu iest postanowiono. (Cz. 2. Tyt. 18. §. 1001. 1002.)

§. 379. Inne ułomności ciała nie wyłączaią nigdy od sukcessyi w lenno; upoważniaią tylko Pana lenna do wymagania wyznaczenia zastępcy, któryby wypełnił powinności lenne takie, do których osobistego wypełnienia ułomność posiadacza niezdolnym go czyni.

§. 380. Pospolicie tylko potomkowie pierwszego nabywcy płci męskiéy, maią prawo do następstwa w lennie (§. 422. seq.) Zdolność pod względem płci. b) Porządek następstwa.

§. 381. W sukcessyi lenney bracia rodzeni i przyrodni z oyca, równe maią prawo.

§. 382. Wnuki i prawnuki zawsze wstępuią w mieysce zmarłych przed niemi oyców.

§. 383. W ogólności sukcessya w lennie, podług pospolitego prawa, idzie na linie, a nie na stopnie.

§. 384. Jeżeli stanowić ma bliskość stopnia pokrewieństwa z ostatnim posiadaczem, to w początkowym liście lennym, przez ważne układy familiyne lub ustawami prowincyonalnemi oznaczone być musi.

§. 385. Gdzie więc takim sposobem ustanowione zostało prawo pierworodzeństwa, starszeństwa, majoratu lub minoratu, też same przepisy, co w podobnych sukcessyach, przy fideikommissach familiynych, maią mieysce. (Cz. 2. Tyt. 4. Oddział 2.)

§. 386. Porządek następstwa, oznaczony ustawami lub prawnie ważnémi oświadczeniami woli, przez formalne tylko układy familiyne, za zezwoleniem Panuiącego, odmieniony być może.

§. 387. Podług pospolitego prawa lennego, więc po ostatnim lenniku naprzód następuią zdolni do lenna potomkowie, podług szczepów, bez różnicy stopnia.

§. 388. Gdy zmarły lennik nie pozostawił zdolnych do lenna potomków, do sukcessyi w lennie, idą agnaci ci, którzy z nim od nayblizszego wspólnego przodka pochodzą.

§. 389. Pochodzący więc z oyca nieboszczyka, wyłączaią należących do linii dziada.

§. 390. Również ci, co przez pradziada nieboszczyka do iedney z nim linii należą, zostaią wyłączeni przez tych, którzy od iego dziada pochodzą.

§. 391. Kilku agnatów, z nieboszczykiem iednego wspólnego przodka maiących, a zatém w téyże samey z nim linii będący, wspólnie wchodzą w lenno, dzieląc ie pomiędzy siebie na szczepy czyli linie.

§. 392. Tyle zatém zrobi się części, ile iest linii z ostatnim posiadaczem do iednego wspólnego przodka ściągaiących się.

§. 393. W samych liniach, descendenci bez różnicy stopnia, z własnego prawa, wstępuią w mieysce swych oyców, ieżeli przed ostatnim posiadaczem zeszli z świata.

§. 394. Wszyscy więc, ieżeli ich iest kilku z działu na główną linią przypadaiącego, biorą tyle, ileby był brał ten, w którego są mieyscu, gdyby był przeżył ostatniego posiadacza.

§. 395. W takowéy sukcessyi na linie żadnego nie ma wpływu, czyli lenno iuż raz było dzielone lub nie.

§. 396. Chociaż więc iuż linia iedna swóy dział odebrała, wcale to nie uwłacza iéy prawu, gdy z mocy ustaw sukcessyi na linie na nowo do lenna zostaie powołana.

§. 397. Jeżeli iednak przy działach agnat zaspokoiony za siebie i swych potomków lennych, zrzekł się wyraźnie wszelkich przyszłych spadków, wtenczas potomkowie ci, czyli stali się lub nie stali dziedzicami zrzeczenie czyniącego, do podobnych przyszłych spadków żadnego prawa rościć nie mogą.

§. 398. Gdy oyciec spadłe nań lenno ustępuie iednemu z synów swoich, toż w przypadku, gdy syn i zdolne do lenna po nim potomstwo nie exystuie, powraca do oyca. c) Jak dalece linia wstępna przychodzi do sukcessyi.

§. 399. Jeżeli iednak oyciec lenno synom w ogólności ustąpił, dopóty zostaie od niego wyłączonym, dopóki pozostaie choć ieden z synów iego, lub ich zdolni do lenna potomkowie.

§. 400. Przeciwnie, po zupełném wygaśnieniu swych lennych descendentów, znowu powraca do lenna, wyłączaiąc wszystkich innych agnatów.

§. 401. Którzy tylko w linii wstępnéy lub pobocznéy są spokrewnieni z pierwszym nabywcą, pospolicie nie należą do sukcessyi lennéy.

§. 402. Jeżeli iednak lenno wyraźnie pierwszemu nabywcy iako dawne lenno nadane zostało, więc wprawdzie po wygaśnieniu iego lennego potomstwa, inni iego agnaci do sukcessyi przychodzą.

§. 403. Jak dalece iednak inaczéy wyraźnie nie postanowiono, prawo do następstwa w lennie rozciąga się tylko do braci rodzonych i przyrodnich z oyca pierwszego nabywcy i z nich pochodzących agnatów.

§. 404. Pomiędzy tymi także agnatami, pospolicie sukcessya idzie na szczepy i linie.

§. 405. Wstępna więc linia pierwszego nabywcy i z teyże pochodzący lenni potomkowie w przypadku §. 402. pospolicie nie maią prawa do lenna.

§. 406. Jeżeli iednak pierwszy nabywca w czasie wniyścia w lenno, żadnych nie miał

braci, lub dobra, nim poszły w lenno, iuż były dobrami do szczepu lub familii przywiązanemi, wtenczas w niedostatku lub po zeyściu braci i ich lennych potomków, przychodzą także ascendenci pierwszego nabywcy i ich lenni potomkowie do sukcessyi.

§. 407. Względem rzeczonych agnatów sukcessya w linie również ma mieysce w ten sposób, iż pochodzący od dziada pierwszego nabywcy wyłączaią linią pradziada, a ta dalsze wstępne linie wyłącza.

§. 408. Jeżeli w przypadku §. 402. umiera pierwszy nabywca nie zostawuiąc lennych potomków, a oyciec iego żyie ieszcze; on dostępuie posiadania lenna i braci nabywcy wyłącza.

§. 409. Z resztą w całéy sukcessyi lenney, według czasu w którym się lenno otwiera, oznacza się: kto i w iakim udziale każdy do sukcessyi należy.

§. 410. Ci iednak, którzy aż do trzechsetnego drugiego dnia po otworzeniu lenna, dzień ten nie rachuiąc, przychodzą na świat, uważaią się, iakoby w czasie wydarzonego spadku istotnie iuż żyli.

2) Następstwo (sukcessya) współlenników.

§. 411. Ustawy prowincyonalne oznaczaią, w którym razie, dla utrzymania lenności agnatów, od pierwszego nabywcy pochodzących, ustanowienie współlenności, czyli inwestytura ogólną ręką iest potrzebna.

§. 412. Gdzie ustawy wyraźnie tego nie przepisuią, tam agnaci i współlennicy dopiero wtenczas winni odnowić lenność, gdy istotnie są powołanymi do sukcessyi.

§. 413. Jeżeli współlennicy są agnatami pierwszego nabywcy i uzyskali lenność z wy-

razem:

razem: „podług prawéy liczby pokrewieństwa“, natenczas po zupełném wygaśnieniu lennych potomków pierwszego nabywcy, ten tylko następuie współlennik, który względem ostatniego lennika naybliższym iest w stopniu.

§. 414. Prócz rzeczonego przypadku, przepisy sukcessyi na linie i co do współlennych agnatów pierwszego nabywcy, maią mieysce.

§. 415. Jeżeli współlennicy z rozmaitych są rodzin, a w początkowéy umowie lub liście lennym nic w téy mierze nie iest postanowiono, więc ci, co naprzód do współlenności przybrani zostali, maią pierwszeństwo przed późniéy przybranymi.

§. 416. Jeżeli wszystkie współlenne rodziny razem przyięte zostały, więc w razie wątpliwym domniemywa się, że następuią po sobie w porządku, w iakim list lenny o nich po sobie wspomina.

§. 417. Gdy treść listu lennego naucza, iż porządek, w którym tam wyrażone zostały, nie ma oznaczać porządku następstwa, więc po zeyściu lennych potomków pierwszego nabywcy, razem przychodzą do sukcessyi w lenno.

§. 418. W samych współlennych rodzinach sukcessya idzie na linie z względem na pierwszego nabywcę.

§. 419. Jeżeli zaraz przy ustanowieniu lenna, albo następnie przed przybraniem innych rodzin do współlenności w linii zstępnéy pierwszego nabywcy, pierworodzeństwo lub inny szczególny porządek następstwa został zaprowadzonym; domniemywa

się: iż podobny porządek ma także mieysce co do rodzin w związku współlenności będących.

§. 420. Współlennicy pospolicie wyłączaią wszelkich następców lennych płci żeńskiéy.

§. 421. W celu utrzymania prawa sukcessyi, wciągnienie onegoż do xięgi hipotecznéy tak względem współlenników iako i agnatów, nie iest konieczne, lecz iednak pożyteczne. (§. 290. seq.)

3) Sukcessya w lennach żeńskich.

§. 422. Gdy lenno iako lenno żeńskie nadane zostało, w niedostatku postanowień w pierwszym liście lennym lub oddzielnemi ustawami kuryi lennéy obiętych przyimuie się, iż ci, którzy od pierwszego nabywcy za pośrednictwem tylko kobiet pochodzą, dopiero po zupełném zeyściu iego męskiego potomstwa, przychodzą do sukcessyi.

§. 423. Toż samo i wtenczas nawet ma mieysce, gdy pierwszym nabywcą lenna była niewiasta.

§. 424. W takim razie domniemanie, że lenno iest lennem żeńskiém, odparte być winno listami i dokumentami lennemi.

§. 425. Jeżeli w lennach żeńskich ostatni męski potomek pierwszego nabywcy zostawił synów z córek lub wnuczek, te przychodzą do sukcessyi w linii, wyłączaiąc wszystkich descendentów płci żeńskiéy nawet własne matki i babki.

§. 426. Nie zostawiwszy synów z córek lub wnuczek, córki iego pierwszego stopnia zostaią wprawdzie na całe życie w posiadaniu i używaniu lenna oyczystego;

§. 427. toż iednak po ich zeyściu bez zostawienia męskich potomków, spada na żyiących natenczas męskich descendentów od pierwszego nabywcy przez kobiety pochodzących.

§. 428. Jeżeli ich iest kilku, dzielą się w lenno podług linii głównych do pierwszego nabywcy ściągaiących się, a działem na każdą linią główną przypadaiącym, dzielą się znowu linie następne pod wspólnym przodkiem schodzące się, wszystko podług zasad sukcessyi linealnéy.

§. 429. Osoby płci żeńskiéy pochodzące przez niewiasty od pierwszego nabywcy, nie prędzéy przychodzą do sukcessyi, iak gdy iuż niemasz męskich descendentów przez kobiety od pierwszego nabywcy pochodzących.

§. 430. Gdy zresztą w podzielonych nawet lennach, descendenci płci żeńskiéy z pierwszego nabywcy w iednéy linii, przez męskich iego potomków w linii drugi raz wyłączeni zostali, zostaią wyłączonymi, chociażby w drugiéy linii zeszli descendenci płci męskiéy z męszczyzn pochodzący i lenno całe zostaie przy potomkach teyże linii przez niewiasty od pierwszego nabywcy pochodzących.

§. 431. W wszelkich przypadkach, gdy w wzmiankowany sposób lenno lub część onegoż na osobę z descendentów płci żeńskiéy ostatniego posiadacza lub pierwszego nabywcy, w przyszłości iéy potomstwo płci męskiéy na nowo żeńskie potomstwo wyłącza.

§. 432. Osoba więc taka, przez którą lenno na nową rodzinę przechodzi, uważa się względnie sukcessyi iako nowy nabywca i

lenno spada na iéy potomstwo w ten sam sposób, w iaki toż od początkowego nabywcy na nią przeszło.

§. 433. Jeżeli iednak niewiasta, przez którą lenno przeszło na iéy męskie potomstwo, kilku zostawia synów, a ieden z nich bez lennych potomków umiera, bracia iego tak rodzeni iak przyrodni z matki równém prawem dziedziczą, wyłączaiąc braci przyrodnich z oyca.

§. 434. Gdy zupełnie wygasło potomstwo niewiasty, przez którą lenno na inną rodzinę przeszło, toż spada na innych descendentów od pierwszego nabywcy przez niewiasty pochodzących.

§. 435. Pomiędzy temi także sukcessya linealna ma mieysce z zastósowaniem zasad §. 422. aż do §. 429.

§. 436. Skoro w skutek oneyże lenno, lub część onegoż na nową przechodzi rodzinę, względem teyże znowu przepisy §. 431. 432. 433. maią mieysce.

4) Sukcessya w lennach dziedzicznych.

§. 437. Gdy porządek następstwa w lennie przepisany został podług pospolitego prawa, toż zowie się lennem dziedzicznem.

§. 438. W przypadku wątpliwym i w lennie dziedzicznem, przepisy prawa pospolitego tylko co do sposobu dziedziczenia, nie iednak względem osób do dziedziczenia zdolnych, maią mieysce.

§. 439. W takowych więc lennach, krewni płci męskiéy przy równém prawie wyłączaią krewnych żeńskich.

§. 440. I w lennach dziedzicznych, lennik więcéy nie ma prawa co do władzy osta-

tecznego onémże rozporządzenia, iak posiadacz właściwego lenna męskiego.

§. 441. Odstąpienie od zasad powyższych i bliższe oznaczenie onychże tak przy właściwych iako i niewłaściwych lennach zostawia się ustawom prowincyonalnym.

§. 442. Zresztą nadanie lenności lennikowi dla niego i iego lennych dziedziców, ieszcze nie wskazuie lenna dziedzicznego.

§. 443. Jeżeli iednak lenność nadaną została z wyrazem: „dla niego i prawych iego dziedziców, iakkolwiek się zowią“ — lub „na prawe dziedzictwo, lub dobra dziedziczne“ — takie lenno uważa się za lenno dziedziczne.

5) O expektancyach.

§. 444. Sama tylko expektancya lenna sprawia tylko prawo osobiste względem tego, który ią nadał.

§. 445. Gdy iednak zarazem ewentualna lenność nadaną została, ta zawiera w sobie nadanie realnego prawa do lenna na przypadek gdy takowe spada na pana lenna.

§. 446. Jeżeli nadwłasność należała do wolnego maiątku nadawcy, udzielone przez niego expektancye i ewentualne lenności względem iego nawet następców maią skutki umów ważnych.

§. 447. Gdy nadawca wspólną własność dzierzył tylko iako lenno lub fideikommis, następcy iego udzielone przez niego expektancye i eventualne lenności winni uznawać tak dalece, ile w ogólności winni zaprzestać na rozporządzeniach iego względem lenna lub fideikommissu.

§. 448. Jeżeli takowy nawet nadwłaściciel nadał komu lenność eventualną na lenno,

które na wypuszczenie go iako takiego iest przeznaczone, z powodu zasług w kraiu położonych, następcy iego takową w wszelkich przypadkach uznać są obowiązani.

§. 449. Toż samo ma mieysce, gdy prywatny pan lenna nadał komu expektancyą lub eventualną lenność, z powodu szczególnych zasług względem familii pana lenna.

§. 450. W lennach, które początkowo przez pierwszego lennika pierwszemu panu lenna poruczone zostały, każdy tego tu następca winien uznać expektancye, które poprzednik iego na wniosek lennika udzielił.

§. 451. Jeżeli reprezentant osoby moralnéy nadwłasność maiącéy nadał za zezwoleniem teyż osoby, komu eventualną lenność względem dóbr w lenno zwykle wypuszczanych, następuiący reprezentant uchylić iéy nie może.

§. 452. W ogólności wszystkie expektancye i eventualne lenności przez pierwszego lennodawcę udzielone, są ważne.

§. 453. Expektant maiący nawet eventualną lenność następuie po wszystkich współlennikach, a w lennach żeńskich po potomstwie żeńskiém pierwszego nabywcy.

§. 454. Prawo expektancyi rościąga się pospolicie do lennych expektanta potomków.

§. 455. Zresztą akt nadania expektancyi oznacza prawa nabywcy.

§. 456. Lennikowi o każdéy expektancyi i eventualnéy lenności, celem przestrzeżenia swych praw, wiadomość przez pana lenna lub iego kuryą udzieloną być winna.

§. 457. Wszelakoż zaniechanie tego nie uwłacza prawom expektanta.

§. 458. Pomiędzy kilku expektantami ten ma pierwszeństwo, który zarazem otrzymał eventualną lenność.

§. 459. Jeżeli wszyscy takową uzyskali lenność, dawnieyszy ma pierwszeństwo przed późnieyszym.

§. 460. Gdy wszyscy otrzymali tylko expektancye osobiste, czas nadania iéy wskazuie pierwszeństwo.

§. 461. Jeżeli późnieyszy expektant uzyskał istotną lenność od późnieyszego, rzecz pomiędzy nimi podług przepisów tytułu dziesiątego §. 18—25. wyrozumianą być winna.

§. 462. Ogólna tylko expektancya do lenna na przyszłość otworzyć się maiącego, nabywcy żadnego nie nadaie prawa do pewnego iakiego lenna.

§. 463. Jeżeli iednak kto uzyskał expektancyą na lenno, które naypierwsze się otworzy, takowa równą ma moc, iak expektancya na oznaczone lenno nadana.

§. 464. Expektant więc takowy, dopóki istotnie nie iest zaopatrzonym, do każdego zgłosić się może wakansu.

§. 465. Gdy z nim ubiegaią się drudzy, którzy szczególną na lenno expektancyą uzyskali, pierwszeństwo pomiędzy nimi podług przepisu §. 458—461. oznaczone być musi.

§. 466. Expektancye i eventualne lenności pospolicie tylko ściągaią się do przypadku, gdy lenno na zawsze zawakuie na rzecz pana lennego.

§. 467. Jeżeli iednak lenno dla felonii lub innéy przyczyny na czas tylko spada napowrót na pana lennego tak, iżby takowe

pod pewnemi okolicznościami znowu musiał wydać następcom lub współlennikom pierwszego nabywcy, expektant na czas ten tak dalece tylko ma prawo do lenna, ile toż w akcie udzielenia expektancyi istotnie nadane mu zostało.

§. 468. Gdy eventualna lenność na własne żądanie lub za wyraźném zezwoleniem lennika została nadaną, takowy nabywca lenności wyiąwszy w tém co się tycze porządku następstwa, równe ma prawa z innymi agnatami i współlennikami.

§. 469. Prócz tego iednak przypadku tak ten, co otrzymał eventualną lenność, iak w ogólności expektant, żadnego istotnego teraźnieyszego prawa nie ma do lenna.

§. 470. Nie potrzeba więc aby należał do alienacyi lub zastawu lenna.

§. 471. Owszem musi przyiąć lenno w stanie takim, w iakim toż znayduie się w czasie otworzenia go na rzecz pana lennego.

§. 472. Chociażby nawet lenno było przyobiecane expektantowi w stanie takim, w iakim się znaydowało w czasie nadania expektancyi lub eventualnéy lenności, iednak obietnicą tą nie może się popisywać naprzeciw trzeciemu, który następnie ważne prawa do lenna lub przynależności onegoż nabył.

§. 473. Przeciwnie prawa expektanta względem nadaiącego i iego dziedziców, wyrozumiane być winny z umowy, na któréy zasadzie expektancya nadaną została.

§. 474. Jeżeli akt ten był tylko umową dobroczynną, rzecz pomiędzy nimi wedle zasad o darowiznach wyrozumianą być musi.

§. 475. Expektant więc, chociażby był uzyskał eventualną lenność, żadnéy od nadaiącego lub iego dziedziców ewikcyi żądać nie może.

§. 476. Gdy expektancya na mocy uciążliwéy umowy została nadana, expektant ieżeli w wydarzaiącym się przypadku wcale do sukcessyi doyść nie może, mocen iest żądać wynagrodzenia od nadaiącego i iego dziedziców.

§. 477. Przeciwnie iednak takowy expektant z względu na stan, w którym lenno na pana lennego spada, tylko w przypadku §. 472. żądać może wynagrodzenia od nadaiącego i iego dziedziców.

XII. Podział lenna.

§. 478. Kilku następców lennych, podług powyższych zasad równe prawo maiących, pospolicie dostępuią wspolnego posiadania i używania lenna.

§. 479. Gdy nie chcą lub nie mogą w takowéy wspólności pozostać, a lenno z kilku składa się przedmiotów, które z siebie iako rzeczy odrębne, nie tracąc swéy istoty, oddzielnie posiadane być mogą, podział z przepisu, ile być może, wytycznie uskutecznionym być winien.

§. 480. Kilka więc dóbr lub kapitałów, do iednego lenna należących, pospolicie podzielone być muszą wytycznie.

§. 481. Prócz takowego przypadku, podział wytyczny nieruchomości lennych, za zezwoleniem Panuiącego ma tylko mieysce.

§. 482. Panuiącemu służy dozór nad tém, aby dobra i grunta na szkodę dobra ogólnego zbytecznie rozdrobnione nie zostały.

§. 483. Bliższe w téy mierze postanowienia należą do ustaw prowincyonalnych.

§. 484. Gdy lenno dzielone być niemoże, lub interessenci w tém są zgodni, iż ieden z nich, za wynagrodzeniem drugich, całe ma zotrzymać, ten z pomiędzy nich ma pierwszeństwo, który drugim naykorzystnieyszy podaie układ.

§. 485. Jeżeli przepis takowy nie doprowadza do zgody, los rozstrzyga.

§. 486. Każdy podział lenna, bądź że następuie wytycznie lub za wynagrodzeniem, poprzedzić powinna zgoda interessentów względem wartości lenna, lub gdyby ta niedoszła, sporządzenie taxy.

§. 487. W przypadku podziału wytycznego pomiędzy interessentami, wartość całości, tudzież poiedyńczych części, oznaczoną być musi podług prawideł oszacowania w ogólności dla prowincyi przyiętych.

§. 488. W przypadkach, gdy ieden z interessentów dobrowolnie przeymuie całość z obowiązkiem wynagrodzenia innych, ustanowienie wartości zależy li tylko od zgody stron, a na wszelki przypadek od licytacyi pomiędzy nimi.

§. 489. W przypadkach takich, gdzie ieden z pomiędzy uczestników, albo w moc następstwa co do lenna tego zaprowadzonego, lub też podług wypadku losu, obowiązany iest przyiąć całość, wartość oznacza się podług będącéy taxy lennéy.

§. 490. Gdy nie exystuie taxa lenna, wartość oznaczoną zostanie podług zasad taxacyinych w kuryi lennéy przyiętych.

§. 491. Jeżeli i takowych zwyczaiem uprawnionych niemasz zasad: więc wartość wprawdzie podług prawideł taxacyinych dla oszacowania dóbr w ogólności dla prowincyi przepisanych wynalezioną być ma;

§. 492. Jednak z pomiędzy kilku stóp dochodu i wartości względem iednéy rubryki, dla prowincyi lub powiatu przepisanych, w każdym razie stopa nayniższa na rzecz nabywcy przyiętą być musi.

§. 493. Jeżeli inaczéy nie umówiono; dział wynagrodzonego musi pozostać w lennie i tentu na procencie zaprzestać.

§. 494. Gdy przyięcie zgodnie przychodzi do skutku; oznaczenie stopy procentu należy do układu uczestników.

§. 495. Gdy iednak ieden z nich lenno przyiąć musi, a względem stopy procentu zgoda nie następuie; tu przyimuie się stopa procentu, podług któréy przy ustanowieniu ceny nabycia, z dochodu kapitał wyrachowany został.

§. 496. Sukcessya w wynagrodzenia w lennie pozostałe tym samym idzie sposobem, iak w same lenno.

§. 497. Wszelakoż do sukcessyi takowéy ani nadanie szczególnéy lenności, ani odnowienie lenna, chociażby tego względem samego lenna było potrzeba, nie iest potrzebne.

§. 498. Jak dalece, iednak oprócz agnatów i współlenników na lennie zahipotekowanych, exystuią ieszcze inni, szczególne prawo do sukcessyi w wynagrodzenie mieć mogący; względem tych tu i ich obowiązku

podania siebie do hipoteki, przepisy §. 290. seq. maią mieysce.

§. 499. Jeżeli wynagrodzonym działich w gotowiznie wypłacony został; tenże w niedostatku szczegolnych postanowień w téy mierze, iuż nie ma własności lenney, lecz staie się nieograniczoną własnością odbieraiącego wypłatę.

§. 500. Co do prawa agnatów i współlenności, które w ten sposób wynagrodzonym pozostaią do samego lenna przepisy §. 396. 397. maią mieysce.

§. 501. Jeżeli wynagradzaiący lennik tym końcem długi na lenno zaciągnął, wynagrodzeni i ich potomkowie, gdy następnie przychodzą do sukcessyi w lenno, obowiązani są uznać długi takowe, chociażby na ich zaciągnienie wyraźnie nie byli zezwolili.

§. 502. Jeżeli w skutek zaszłéy pomiędzy dzielącymi umowy, wynagrodzeni winni są odebrane przez nich summy znow na lenno przeznaczyć; summy te staią się fideikommissem pomiędzy dzielącemi liniiami.

§. 503. Pan lenna tak dalece tylko prawo do summ tych rościć może, ile mu też w lenno polecone zostały; a agnaci do innych linii należący, tak dalece tylko, ile do współlenności w téy mierze przyięci zostali.

§. 504. Jeżeli iednak pan lenna zezwolił na zaciągnienie na lenno długów końcem wynagrodzenia, a te w czasie spadku ieszcze zapłacone nie są; w takim razie summy na nowo w lenno przeznaczone po wygaśnieniu linii dział czyniących, na niego spadaią.

§. 505. Toż samo rozumie się o agnatach i współlennikach drugich linii, którzy

zezwolili na zadłużenie lenna końcem wypłaty.

§. 506. Sukcessya w lenno przechodzi na następcę z momentem zeyścia ostatniego posiadacza.

XIII. Podział pomiędzy następcami w lennie i dziedzicami allodyalnemi. 1) W ogólności.

§. 507. Temu dziedzice ostatniego posiadacza muszą wydać lenno tak, iak toż od pierwszego nabywcy na ich spadkodawcę przeszło.

§. 508. Pospolicie w podziałach pomiędzy następcą w lennie i dziedzicami ostatniego posiadacza też same co przy podziale pomiędzy użytkownikiem i właścicielem, zasady maią mieysce. (Tyt. 21. Oddz. 1.)

§. 509. Wyiątki od zasad takowych oznaczone być muszą albo wyraźnemi ustawami, lub też przez stósunek następcy w lennie, który tylko nabywa własność użytkową prawem pana lenna i agnatów ograniczoną.

§. 510. Względem użytków ostatniego roku, przepisy ustaw względem użytkowania całkiem zastósowane być winny. 2) Względem użytków.

§. 511. Co do ruchomości do lenna przynależących, inwentarz lenny służy za zasadę. 3) Względem inwentarza.

§. 512. Gdy w iedney rubryce tegoż inwentarza znayduie się więcey szczegółów iednego rodzaiu, nad te które do następcy w lennie należą; bliższe po naylepszych rachuią się do inwentarza lennego.

§. 513. Jeżeli w ogólności więcey iest szczegółów iak inwentarz lenny opiewa; takowe należą do dziedziców allodyalnych, ieżeli takowe przez spadkodawcę lub którego z poprzedzaiących posiadaczy wyraźnie do inwentarza lennego wcielone nie zostały.

§. 514. W podziale pomiędzy panem lenna i dziedzicami ostatniego lennika, co do przewyżki inwentarza lennego, również przepisy §. 27—30 maią mieysce.

§. 515. Gdy nie exystuie spis inwentarza lennego, ani też nie ma wiadomości, iżby przy pierwszém ustanowieniu lenna takowy był oddanym; następca w lennie żadnego żądać nie może.

§. 516. Jeżeli wprawdzie tyle iest pewno, iż początkowo przy lennie znaydował się inwentarz, iednak co do niego należało wynalezionem być nie może; następca w lennie winien zaprzestać na przedmiotach do potrzebnego użytku i zagospodarowania należących.

§. 517. W niedostatku więc spisu inwentarza w razie wątpliwym domniemywa się o wszystkich ruchomościach do zagospodarowania dóbr nie koniecznie potrzebnych, iż takowe do allodyalnego maiątku należą.

§. 518. Gdy niedostawa niektórych przynależności, które dziedzice allodyalni winni wydać następcy w lennie, też z reszty spadku zastąpione być muszą.

§. 519. Zastąpione zaś być winny szczegółami średniéy dobroci tak iak zwyczaynie w podobnym razie bywaią.

§. 520. Gdy wynagrodzenie brakuiących przedmiotów z spadku allodyalnego nie może nastąpić, następca w lennie iest obowiązany donieść o tém panu lenna i dwom nayblizszym agnatom lub współlennikom.

§. 521. Z przybraniem ich sądownie postanowić należy, w iakim czasie nowy posiadacz lenna winien zastąpić inwentarz z uży-

tków, lub też upoważniony być ma do zaciągnienia na ten koniec pożyczki ratami z użytków oddać się maiącéy.

§. 522. Następca w lennie nie może być zniewolony w takowych przypadkach do przeznaczenia rokrocznie więcéy nad dziesiątą część dochodów lennych, końcem uzupełnienia inwentarza lub umorzenia długu na ten koniec zaciągnionego.

§. 523. Jeżeli summa taka raz ustanowioną została, przy tém pozostać się musi, chociażby w iednym lub drugim roku miał się wydarzyć niedobór na dochodach.

§. 524. Jeżeli następca w lennie w przeciągu roku po skończonym konkursie nad maiątkiem przeszłego posiadacza, nie poszukiwał postanowienia sądowego wedle powyższych prawideł (§. 521. 522. 523); dziedzice iego iuż nie mogą się naprzeciw obowiązkowi wydania dalszemu następcy w lennie zupełnego inwentarza, zasłonić twierdzeniem, iż spadkodawca ich takowego od swych przodków w zupełności nie odebrał.

§. 525. Gdy w ostatnim roku przed zeyściem byłego posiadacza takie wydarzyły się nieszczęścia w inwentarzu, któreby go były upoważniły do zaciągnienia prawnego długu lennego, a tego ieszcze nie uczynił; sukcessorowie allodyalni za niedostatek tym sposobem w inwentarzu zrządzony, następcy w lennie nie odpowiadaią.

§. 526. W takim przypadku owszem przepisy §. 520—524. maią mieysce.

§. 527. Gdy posiadacz polepszył lenno nabyciem przynależności nieruchomych, oświadczywszy wyraźnie swóy zamiar wcie- *h*) Względem polepszeń.

lenia ich na zawsze do lenna, dziedzice wynagrodzenia żądać nie mogą.

§. 528. Wszelakoż oświadczenie takowe w razie, gdy lenno składa się z gruntów, na wniosek nabywcy powinno być umieszczone w xiędze hipotecznéy; w razie przeciwnym nie obowięzuie dziedziców.

§. 529. Jeżeli iednak nowo nabyta przynależność iest taka, iż nie sama w sobie, lecz tylko w związku z inną nieruchomością razem używaną być może; w tym razie końcem iéy wcelenia, ani wyraźne zezwolenie, ani zahipotekowanie nie iest potrzebne.

§. 530. W razie, gdy nabycie nastąpiło bez dania zapłaty, sukcessorowie allodyalni żadnego od następcy w lennie wynagrodzenia żądać nie mogą, ieżeli spadkodawca wyraźnie i piśmiennie dla nich go nie zastrzegł.

§. 531. Chociażby zastrzeżenie takowe było nastąpiło, następca w lennie obowiązany iest tylko wynagrodzić istotną wartość podług taxy.

§. 532. Takież same winien wynagrodzenie w tym razie, gdy zmarły posiadacz lenna nabył nieoddzielną przynależność (§. 529.) na mocy uciążliwéy umowy za zapłatą.

§. 533. W obu przypadkach wzgląd miany być tylko winien na pospolitą w kraiu zwyczayną wartość, nie zaś na wartość nadzwyczayną, którą przedmiot mieć może z powodu związku z rzeczą główną.

§. 534. Jeżeli w sposobie powyższym wcielenie nie przyszło do skutku, więc następca w lennie ma wybór, albo zotrzymać przynależności takowe przy lennie, albo też zosta-

zostawić dziedzicom wolność odebrania ich napowrot.

§. 535. Gdy obiera pierwsze, a z dziedzicami o cenę ugodzić się nie może, taxa sądowa służy za zasadę.

§. 536. Wszelakoż i w tym razie przynależność tylko sama z siebie a nie z względu na związek z rzeczą główną oszacowaną być musi.

§. 537. Sądowa taxa w każdym razie iest potrzebna, gdy nowy posiadacz lenna należy także do sukcessyi allodyalnéy przeszłego lennika.

§. 538. Jeżeli podobna należność w oznaczonym sposobie raz przyderzoną została do lenna, więc iuż zostaie przy niém na przyszłość, a każdy następny sukcessor w lennie obowiązany iest przeiąć ią wraz z lennem za oznaczoną dla dziedziców poprzednika nagrodą.

§. 539. To trwa dopóty, dopóki przynależność w sposób §. 527. 528. opisany, zupełnie do lenna nie zostanie wcieloną.

§. 540. Cokolwiek spadkodawca za przyłączone na nowo przynależności lenne zapłacił, dziedzicom iego w wszelkim przypadku powrócone być musi, gdy zmarły lennik i następca w lennie wspólnie pochodzą od tego, który ie zbył.

§. 541. Gdy przynależność dawniéy ważnie sprzedana na nowo przyłączoną została, względem wynagrodzenia dziedzicowi allodyalnemu z tego powodu należnego, toż samo ma mieysce, co względem nowo nabytych przynależności iest przepisane.

§. 542. W rozprawie z panem lenna względem przyderzonych przynależności, zostaie się przy przepisach §. 27—30.

§. 543. Inne polepszenia lenna, następca lenna powszechnie wynagrodzić dziedzicom przeszłego posiadacza obowiązany nie iest.

§. 544. Jeżeli iednak dway ówczasowi naybliżsi agnaci lub współlennicy zobowiązali się do wynagrodzenia przedsięwziętych polepszeń, dziedzice allodyalni żądać ie mogą, chociaż inni iak zezwalaiący lub iak potomkowie do sukcessyi przychodzą.

§. 545. Którzy agnaci lub współlennicy przybrani być powinni, to się oznacza wedle prawideł przepisanych względem zadłużenia fideikommissu. (Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 3.)

§. 546. Jeżeli obowiązek wynagrodzenia ma także ciążyć pana lennego na przypadek otworzenia się lenna, potrzeba, aby i tenże był przybrany.

§. 547. Również interessenci obowiązani są zgodzić się na termina, w których w stósunku korzyści dla każdoczesnego posiadacza z polepszenia wypływaiącéy, obowiązek wynagrodzenia zmnieyszać się, a w końcu zupełnie ustać powinien.

§. 548. Jeżeli obowiązek w §. 544. oznaczony dla wszystkich następców lennych ma mieć mieysce, rzecz cała sądownie uregulowaną być winna.

§. 549. Gdy interessenci w téy mierze zgodnie ułożyć się nie mogą, postanowienia w téy mierze wyrokiem sądu oznaczone być muszą.

§. 550. W tym względzie też same zasady maią mieysce, które §. 238. 239. 240.

przepisane zostały na przypadek, gdy lennik celem zaspokoienia wydatków na polepszenie ustawami kraiowemi wskazane, dług zaciągnąć zamyśla.

§. 551. Agnaci lub współlennicy zezwalaiący tym sposobem na polepszenie przedsiewziąć się maiące, domagać się mogą, aby przy wykonaniu onegoż służył im dozór wspólny, lub też po uskutecznieniu dzieła, wykaz w téy mierze był przedstawiony.

§. 552. Jeżeli lennik nie zachował takowych przepisów (§. 544—551.) ci tylko agnaci i współlennicy, którzy się zobowiązali do przyszłego wynagrodzenia, za siebie i za swych lennych dziedziców spełnić ie są obowiązani.

§. 553. Gdy w przypadku takowym wynagrodzenie kosztów polepszenia w ogólności tylko i bez dalszego dostatecznego oznaczenia przyobiecane zostało, względem ustanowienia summy wynagrodzić się maiącéy, też same zasady maią mieysce, które są przepisane na przypadek, gdy rzetelny posiedziciel żąda od właściciela zwrotu wydatków na polepszenie łożonych. (Tyt. 7. §. 204. seq.)

§. 554. Jeżeli ostatni posiadacz pogorszył lenno oderwaniem od niego przynależności nieruchomych, zostaie się przy służącéy następcy lennemu wolności, żądania zwrotu onychże od trzeciego posiadacza, któremu spadek allodyalny w celu wynagrodzenia go zostaie w odpowiedzi. 5) Względem pogorszeń.

§. 555. Gdy trzeci posiadacz mocen iest poszukiwać swego wynagrodzenia na następcy lennym, iako potomku zbywaiącego

(§. 268—271.) tentu w iego wstępuie mieysce iako wierzyciel spadku allodyalnego.

§. 556. Jeżeli zmarły lennik przez zaniedbanie reparacyy gospodarczych dał budynkom podupaść, wydatki na naprawę podług wykazu znawców z maiątku allodyalnego zastąpione być winny.

§. 557. Jeżeli budynki, których utrzymanie do każdego lennika należy, są umieszczone w inwentarzu, więc oznaczony w §. 556. obowiązek dziedziców allodyalnych, ściąga się do wszystkich w nim opisanych budynków i do postawienia onychże w stanie, w iakim podług tegoż inwentarza znaydować się powinny.

§. 558. Gdy budynki nie są wyszczególnione w inwentarzu, dziedzice allodyalni obowiązani są takie tylko wystawić, które są przeznaczone na zwyczayne pomieszkanie dla posiadacza i potrzebne do należytego prowadzenia gospodarstwa.

§. 559. Również w razie takowym wydatki na wystawienie, w miarę potrzeby gospodarskiéy dóbr takowych oznaczone być winny.

§. 560. Za budynki, które pospustoszały przez przypadki nieszczęścia lub wiek, bez wielkiéy lub miernéy winy ostatniego posiadacza, dziedzice żadnego nie są winni wynagrodzenia następcy lennemu.

§. 561. Jeżeli iednak spadkodawca zaniedbawszy przywrócenie takowych do zamieszkania i gospodarstwa potrzebnych budynków w przeciągu roku, żadnych w téy mierze przysposobień nie uczynił, dziedzice

iego obowiązani są następcy lennemu stósunkowo do tego przyłożyć się.

§. 562. Celem ustanowienia takowéy składki, ieżeli zgodny w téy mierze układ nie przychodzi do skutku, ilość wszystkich na przywócenie zabudowań nakładów, wynaleziona i następnie podług przepisów poniżéy w §. 585. seq. obiętych ustanowiono być musi, wieleby spadkodawca w razie, gdyby po upłynieniu roku wyrównywaiącą nakładom był zaciągnął pożyczkę i tęż na przywrócenie obrócił, był obowiązany na poczet takowéy wypłacać z dochodów lennych przez czas następnego posiadania.

§. 563. Prócz tego, co tu powyżéy postanowiono względem przynależności i budynków, sukcessorowie allodyalni pod pozorem pogorszeń z powodu zaniedbanéy kultury lub inngo niegospodarnego używania wynikłych, do żadnego wynagrodzenia pociągani być nie mogą.

§. 564. Jeżeli iednak bory i lasy wbrew przepisom gospodarstwa leśnego przez zbyteczne sprzedaży drzewa w ten sposób zniweczone zostały, iż ztąd deteryoracya na długi czas a przynaymniéy na dwadzieścia lat w dochodach lenna powstała, spadek allodyalny winien za to wynagrodzenie.

§. 565. Wynagrodzenie to na tém zasadza się, iż podług wyboru następcy lennego, albo wartość drzewa, przez nieboszczyka zbytecznie sprzedanego, podług taxy znawców, albo też ilość wybranych za nie pieniędzy, z spadku allodyalnego, na rzecz lenna powróconą być musi.

§. 566. Summa takowa do lenna przyderzoną i w lenno pieniężne zamienioną być winna.

§. 567. Takowe lenno pieniężne spada na wszystkich agnatów i współlenników w tym samym porządku, iak główne lenno.

§. 568. Co do pana lenna iednak summa takowa tylko pod względem okoliczności, w §. 30. wyrażonych, staie się lenną.

§. 569. Gdy prócz tego główne lenno się otworzy na rzecz pana lenna, summa przyderzona przynależy do spadku allodyalnego ostatniego posiadacza z familii, prawo do lenna maiącéy.

§. 570. Wszelakoż pan lenna w przypadku, gdy w czasie przypadnienia nań lenna deteryoracya przez dewastacyą drzewa w istocie lenna zrządzona, ieszcze nie iest powróconą, żądać może wynagrodzenia niedostawaiącéy ilości ze spadku allodyalnego.

§. 571. Przepisy względem borów i lasów ściągaią się również do innych rubryk, przez których dewastacyą nastąpiło podobne trwałe zmnieyszenie dochodu lennego.

§. 572. Toż samo ma mieysce, gdy z powodu zaniedbanego utrzymywania grobel i innych założeń wodnych, powstała deteryoracya przez potop lub spiaszczenie.

§. 573. Z kapitału wynagrodzenia, który w obu przypadkach (§. 571. 572.) podług taxy znawców ustanowiony być ma, potrąconą być musi wartość ziemi lub tego, co w skutek deteryoracyi weszło w mieysce spustoszonéy rubryki.

§. 574. Zgoła, w oszacowaniu takowych deteryoracyi lennych, nigdy naywyższa,

lecz tylko zwyczayna średnia wartość za zasadę przyięta być winna.

§. 575. W wszelkich przypadkach, gdy dziedzic allodyalny winien odpowiadać za detoryaracyą w lennie przez winę spadkodawcy zrządzoną, mocen iest poczynione przez tegoż istotnie ieszcze będące polepszenia, potrącić z summy, przez niego wynagrodzić się maiącéy, chociażby podług zasad powyższych (§. 543. seq.) żadna za nie nienależała się nagroda.

§. 576. Jeżeli następca lenny względem pretensyi za polepszenia i pogorszenia zawarł układ ze sukcessorem allodyalnym, za przywołaniem pana lenna i agnatów, wówczas do sukcessyi naybliższymi będących, wszyscy przyszli następcy w lennie układ za ważny uznać są obowiązani.

§. 577. Zresztą, gdy posiadacz lenna takowe przez nierządne używanie pogorszą, każdoczesny naybliższy następca w lennie względem położenia temu tamy, też same ma prawa, które służą właścicielowi względem użytkownika (Tyt. 21. Oddz. 1.)

§. 578. Gdy naybliższy następca zostaie ieszcze pod władzą oycowską istotnego posiadacza, prawo to należy do naybliższego po nim.

§. 579. Pomiędzy więcéy równie bliskimi następcami, każdy z nich oddzielnie bez przystępu drugich prawem swém popisywać się iest mocen.

6) Względem długów.

§. 580. W odłączeniu długów, które tylko ściągaią się do spadku allodyalnego ostatniego posiadacza, od tych, które albo głównie, albo w niedostatku maiątku allo-

dyalnego, z lenna zaspokoione być muszą, przepisy §. 228. seq. i §. 311. seq. maią mieysce.

§. 581. Jak dalece ostatni posiadacz lenna toż od długów uwolnić był obowiązanym, tyle też, ieżeli obowiązku tego niedopełnił, następca iego, który długi takowe względem wierzyciela przeiąć i zastąpić winien, z spadku allodyalnego wynagrodzenia żądać iest mocen.

§. 582. Jeżeli więc na zapłacenie długu lennego umówione były termina, massa allodyalna obowiązana iest wynagrodzić następcę lenna tak dalece, ile tenże terminu z czasu posiadania spadkodawcy winien iest przeiąć.

§. 583. Posiadacz lenna pospolicie nie ma obowiązku uwolnienia lenna od długów, do istoty onegoż ściągaiących się i względem których zwrotu żadne termina nie są oznaczone.

§. 584. Sukcessorowie więc iego allodyalni z powodu tylko niezapłacenia długów takowych, do żadnego wynagrodzenia pociągani być nie mogą.

§. 585. Przeciwnie, każdy posiadacz lenna obowiązany iest długi lenne, do dochodów tylko onegoż ściągaiące się, chociażby na wypłatę ich żadne termina nie były umówione, z dochodów lenna cząstkami, ile mu to podobna, poupłacać i lenno od nich uwolnić.

§. 586. Jeżeli innych w téy mierze nie ma postanowień, winien na ten koniec czwartą część czystych dochodów lenna przeznaczyć.

§. 587. Jak dalece więc sukcessorowie allodyalni nie potrafią dowieść, iż spadko-

dawca ich takowego nie wypełnił obowiązku, tak dalece winni wynagrodzić następcę lenna za to, iż takowe nie zapłacone długi względem wierzycieli przeiąć i z dochodów zastąpić iest obowiązany.

§. 588. Gdy ilość ustanowioną być ma, którą wedle zasad powyższych zmarły posiadacz lenna obowiązany był wydać na zaspokoienie długów lennych, więc dochód lenna z czasu posiadania iego, albo z rachunków, a gdyby tych nie było, z pobieranych summ dzierzawnych, albo też z gospodarczego wykazu przychodów, wynaleziony być winien.

§. 589. Z dochodu takowego nietylko wszystkie wydatki gospodarskie publiczne, pospolite i lenne ciężary, lecz też i procent z kapitałów do samego lenna ściągaiących się, potrącony być winien.

§. 590. Dopiero z tego, co po potrąceniu tego wszystkiego pozostaie iako czysty, pod wolne rozrządzenie posiadacza lennego podpadaiący dochód, czwarta część stanowi ilość tę, którą na spłacenie długów wydać był obowiązanym.

§. 591. Na ilość takową, tak dla niego, iako i iego sukcessorów allodyalnych, porachowane być muszą wypłaty, które poczynił istotnie na długi, względem których termina są umówione, lub które massa allodyalna iuż w moc §. 582. wynagrodzić iest obowiązana.

§. 592. Jeżeli posiadacz lenna więcéy wypłacił długów, iak podług zasad powyższych wypłacić był obowiązany, sukcessorowie iego allodyalni żadnego z tego powodu

wynagrodzenia żądać nie mogą od następcy w lennie.

§. 593. Wyięte są przypadki, gdy spadkodawca z długów lennych, na których umorzenie z dochodów lenna termina umówione były, naprzód powypłacał raty, na czas posiadania następcy przypadaiące.

§. 594. Również, gdy wypłacił długi dotyczące istotę lenna i przy wypłacie zastrzegł wyraźnie i na piśmie dla swych sukcessorów wynagrodzenie z lenna.

§. 595. Niemniéy, gdy podobne istoty lenna tyczące się, w xiędze hipotecznéy zapisane długi zapłacił, nie uczyniwszy wniosku o ich wymazanie, ani też oświadczywszy swą wolę względem żądania extabulacyi.

§. 596. Gdy spadkodawca zapłacił dług, który tylko z mocy zezwolenia agnatów i współlenników ściągał się do lenna, chociaż ani on, ani poprzednicy iego, nie zezwolili na dług takowy, sukcessorowie iego żądać mogą powrotu od tego następcy lennego, dla którego dług ten bądź z iego własnego, bądź z zezwolenia iego przodków był obowięzuiącym.

§. 597. W wszelkich tych przypadkach (§. 593—596) sukcessorowie wstępuią w mieysce i w prawa wierzycieli, przez ich spadkodawcę zaspokoionego.

§. 598. Żądać iednak tylko mogą zwrotu kapitału, przez spadkodawcę ich zapłaconego, wraz z procentem od dnia zeyścia iego bieżącym, nie mogą zaś żądać zwrotu procentów przez spadkodawcę wypłaconych.

§. 599. Względem wszystkiego tego, co następca lenna żądać może z spadku allodyal-

nego, służy mu pierwszeństwo bliżéy oznaczone w ustawie konkursowéy.

§. 600. Przeciwnie sukcessorowie niemogą się popisywać prawem zatrzymania lenna, co do pretensyi swych do lenna mianych.

§. 601. Wolno im iednak domagać się albo zahipotekowania swych pretensyy, dopóki też roztrząśnione, lub względem ich zaspokoienia prawne nie nastąpi rozporządzenie, albo też aż do czasu zapłacenia ich żądać zaprowadzenia sądowney administracyi lenna.

XIV. Odmiana i ograniczenie lennośći.

§. 602. Lenność rzeczy iakiéy za zgodą wszystkich interessentów, z iedney na drugą przeniesiona być może.

§. 603. To, co wstępuie w mieysce pierwszego lenna, względem praw interesentom służących, tęż samą nabywa własność, iaką miało pierwsze.

§. 604. Jeżeli iednak rzecz nowa ma mieć lenność względem każdego innego, taż, gdy iest mowa o nieruchomości, w xiędze hipotecznéy zapisaną być winna.

O cząstkach lennych.

§. 605. Interesenci lenna, za wspólną zgodą, lenność onegoż do pewnéy części onegoż ograniczyć mogą.

§. 606. Względem ograniczeń takowych toż samo ma mieysce, co względem rozporządzeń lennem w ogólności iest przepisano (§. 262. seq.)

§. 607. Gdy pomiędzy interesentami w będącém iuż lennie, część pewna lenna ustanowioną została, przez to w razie wątpliwym lenność całkiego nie odmienia się.

§. 608. Owszem posiadacz przez to nabywa tylko prawa do zadłużenia ważnego lenna, w części wartości ustanowioną cząstkę lenną przewyższaiącéy, bez zezwolenia nawet agnatow lub współlennikow.

§. 609. Jeżeli za życia swego nie użył tego prawa, sukcessorowie iego żadnéy nie mogą rościć pretensyi do przewyżki wartości lenna.

§. 610. Gdy iednak przy ustanowieniu cząstki lennéy wyraźnie umówiono, że taż tylko ma być lennem, więc dobra same względem stron umawiaiących, staią się nieograniczoną własnością, a cząstka lenna uważa się za lenno pieniężne. (§. 73. seq.)

§. 611. Jeżeli z pieniędzy przy działach lub w inny sposób z lenna wypłaconych, inne dobra nabyte i wypłacone pieniądze na nich iako cząstka lenna zahipotekowane zostały, więc w razie wątpliwym dobra same zostaią nieograniczoną własnością. (§. 340. —343. 502—505.)

§. 612. Zahipotekowana na nich cząstka lenna staie się lennem pieniężném.

§. 613. Sukcessya w cząstce takowéy lennéy idzie w ten sam sposób, iak w dobra, z których wypłaconą została. (§. 502—506.)

XV. Utrata lenna przez felonią.

§. 614. W których przypadkach lennik utraca własność użytkową lenna, wyżéy iest postanowiono. (§. 153. seq.)

§. 615. Przez felonią klassy pierwszéy, lennik utraca lenno dla siebie i swych lennych potomków.

§. 616. Przez felonią drugiéy klassy, chociażby sama z siebie utratą lenna ukaraną być winna, lennik utraca ie tylko dla siebie

nie iednak dla swych potomków, którzy nie dopuścili się uchybienia.

§. 617. Owszem tymże za czas, w którym pan lenna toż na siebie posiada i używa, w niedostatku innego wystarczaiącego maiątku, alimenta z niego dawane być muszą.

§. 618. Agnaci lub współlennicy z powodu felonii przez lennika bez ich uczestnictwa popełnioney, nie utracaią w żadnym przypadku swego prawa do lenna.

§. 619. Skoro więc następstwo przypada na następcę lennego, który podług powyższych zasad nie iest obowiązany wspólnie ponosić winę felonii lennika, pan lenna toż mu wydać musi.

§. 620. Dopóki pan lenna toż w ten sposób posiada, wszystkie tak ustawami iak za iego zezwoleniem na nie nałożone ciężary i obowiązki tak właśnie, iak każdy inny posiadacz lenna, ponosić iest obowiązany.

§. 621. Jeżeli kupuiący lenno, przed zupełną wypłatą ceny kupna, prawo do lenna utracił; pan lenna, toż na siebie odbieraiący, winien przedawcy wypłacić zaległą cenę kupna.

§. 622. Gdy następnie lenno w moc §. 619. następcy lenna wydane być musi; pan lenna winien takowe oddać w stanie takim, w iakim ie od przeszłego lennika odebrał.

§. 623. Przez czas więc takowy tak dalece tylko iest mocen przedsiewziąć alienacye lub nowe na lenno nałożyć ciężary i obowiązki, ileby prawo to innemu posiadaczowi lenna służyło.

§. 624. Sciągnienie lenna z powodu popełnionéy felonni ma tylko mieysce, gdy pan lenna nastawał o dochodzenie w téy mierze, i po nastąpionéy rozprawie, utrata lenna została zawyrokowaną.

§. 625. Jeżeli lennik wprzód umarł, nim ieszcze w pierwszéy instancyi zapadł wyrok stanowiący utratę lenna za karę popełnionéy felonii, więc nawet i w przypadku §. 615. wyrok takowy na szkodę potomków iego lennych, iuż niema mieysca.

§. 626. Jeżeli pan lenna umarł przed nastawaniem sądowém o dochodzenie popełnionéy felonii, następcy iego iuż o to skargi podawać nie mogą.

§. 627. Przeciwnie zaś śmierć samego tylko zastępcy pana lenna, nieuwłacza prawu domagania się, aby lenno było ściągnione.

§. 628. Gdy pan lenna w czynie, przez który felonia dopełnioną została, utracił życie; następca iego o iéy dochodzenie może nastawać, ieżeli takowéy nie darował.

§. 629. Jeżeli felonia wyraźnie została darowaną, ani pan lenna, ani następcy iego nadal o to poszukiwania uczynić niemogą.

§. 630. Jeżeli pan lenna od czasu, gdy się dowiedział o popełnionéy felonii, dał upłynąć rok cały bez sądowego o nią poszukiwania, taż za darowaną uważa się.

§. 631. Gdy iednak czas, w którym pan lenna odebrał wiadomość o felonii, wynaleziony być nie może, prawo zaskarzenia o lenno upada dopiero z upłynieniem lat pięciu od czasu popełnienia oneyże.

§. 632. Gdy panem lenna iest osoba moralna, reprezentant oneyże nie może bez ze-

zwolenia osoby, w któréy imieniu stawa, darować felonią naprzeciw niéy popełnioną.

§. 633. Przeciwnie, zadawnienie lat pięciu z mocy §. 631. i naprzeciw takowemu panu lenna ma mieysce.

§. 634. Utrata skargi o ściągnienie lenna, bez konsensu pana lenna sprzedanego, nie pozbawia go ieszcze prawa żądania zwrotu onegoż od trzeciego posiadacza w razie wydarzenia innego przypadku otworzenia lenna.

§. 635. Co względem felonii przez posiadacza lenna popełnionéy iest postanowiono, ściąga się również do przypadku, gdy agnat lub współlennik oneyże dopuszcza się.

§. 636. Wszelakoż wyrok stanowiący naprzeciw niemu utratę służącego mu prawa, dopiero wtenczas swóy odbiera skutek, gdyby sam występca, a w przypadku §. 615. który z iego lennych potomków, podług porządku następstwa był powołany do posiadania lenna.

§. 637. Lennik, lub maiący prawo do następstwa w lenno, który nastawał na życie swego poprzednika lub dopuścił się zdrady na swym współlenniku, z swéy osoby staie się niegodnym lenna.

§. 638. Toż spada na tego, który po nim iest naybliższym do posiadania onegoż.

§. 639. Skoro lennik dopuścił się zbrodni obrażonego maiestatu naprzeciw Panuiącemu, który nie iest zarazem panem lenna, użytki z niego przez czas życia iego lub lennych iego potomków na skarb przypadaią.

§. 640. Gdy pan lenna przez popełnioną względem lennika felonią (§. 164.) utracił

państwo lenne, które iako wolną własność posiadał, lenno względnie niego staie się wolne, i zachowuie tylko swą lenność względem agnatów i współlenników. (§. 654. seq)

§. 641. Jeżeli iednak dopuszczaiący się felonii pan lenna, nadwłasność sam tylko iako lenno lub fideikommis posiadał, prawa pana lennego spoczywaią dopóty, dopóki inny następca lenny lub fideikommissowy nie dostąpi posiadania nadwłasności.

§. 642. Dzieci nawet takiego pana lennego, nie są obowiązane odpowiadać za felonią przez oyca popełnioną.

XVI. Zniesienie lenna: 1) przez zrzeczenie się lennika.

§. 643. Gdy umowa lenna co innego wyraźnie nie stanowi, lennik prawa swego do lenna i iednostronnie zrzec się iest mocen.

§. 644. Zrzeczenie się prawa do lenna, względem którego inwestytura ieszcze nie nastąpiła, może tylko mieć skutek na rzecz naybliższego następcy lennego.

§. 645. Jeżeli iednak istotnie iuż otrzymał inwestyturę na lenno, a następnie zrzeka iéy się na rzecz innego, nie naybliższego następcy lennego, czyn podobny li tylko uważa się podług przepisów o zbywaniu lenna. (§. 302. seq.)

§. 646. Przez zrzeczenie się lenna spadłego, choćby istotnie iuż odebranego, czyli toż nastąpiło na korzyść oznaczoney osoby, lub też bez dalszego dodatku, zrzekaiący się nie utraca ieszcze prawa swego do spadków przyszłych, ieżeli takowych także wyraźnie się nie zrzekał.

§. 647. Jak dalece zadłużony posiadacz lenna zrzec go się może na szkodę swych wierzycieli allodyalnych, to podług tychże uważa się

ża się zasad, które względem prawa zadłużonego w ogólności do zarządzania swym maiątkiem, w ustawie konkursowéy są przepisane.

§. 648. Podług tychże zasad prawo zadłużonego do zrzeczenia się spadku lennego przed lub po otworzeniu konkursu, oznaczone być winno.

§. 649. Gdy lenno, którego się kto zrzekł, następnie znowu na niego spada, winien iest przeiąć takowe z wszystkiemi ciężarami i długami, iakie w czasie zrzeczenia się obowiązany był z niego wypłacać.

§. 650. Jeżeli środkuiący posiadacz długi takowe powypłacał, nieoświadczywszy wyraźnie zamiaru uwolnienia od nich zrzekaiącego się, dziedzice allodyalni tamtego mogą od niego, iako od teraźnieyszego nowego posiadacza, żądać wynagrodzenie.

§. 651. Także pan lenna, pospolicie swych praw państwa lennego iednostronnie zrzec się iest mocen. 2) przez zrzeczenie się pana lennego;

§. 652. Zrzeczenie się pana lennego w tym tylko razie pociąga za sobą zupełne umorzenie obowiązku lennego, gdy państwo lenna było iego nieograniczoną własnością.

§. 653. Jeżeli zniesienie lenności ma nastąpić za wynagrodzeniem dotychczasowego pana lennego, lennik do przystania na to zniewolonym być niemoże.

§. 654. Przez zniesienie związku lenności z strony pana lennego, żadna nie następuie odmiana w prawach agnatom i współlennikom służących.

§. 655. Wszelakoż umarzaią się wszystkie przez pana lennego udzielone expektan-

cye i eventualne lenności, ieżeli w czasie allodyfikacyi wyraźnie nie zostały wyięte.

§. 656. Lenno od związku lenności tym sposobem uwolnione, w ręku ostatniego posiadacza niemaiącego żadnych następców i współlenników przez początkową umowę lenną do następstwa powołanych, staie się zupełnie nieograniczoną własnością.

3) przez przedawnienie.

§. 657. Proste tylko zaniechanie wykonywania praw państwa lennego, ani znosi lenność rzeczy iakiéy, ani lenna nie przeistacza na wolną własność.

§. 658. Jeżeli iednak posiadacz przez publiczne czyny wyraził swóy zamiar posiadania rzeczy iako wolną własność, a pan lenny odebrawszy o tém wiadomość, przez czas do zwyczaynego przedawnienia naprzeciw niemu potrzebny na tém zaprzestał; przez to uwolnienie od obowiązku lennego zostaie nabytém.

§. 659. Jednak i ten rodzay przedawnienia nie ma mieysca dopóki prawo pana lennego wykazuie się z xięgi hipotecznéy.

§. 660. Przedawnienie dopełnione naprzeciw panu lennemu, nieuwłacza agnatom i współlennikom iego, którzy iego nie stali się dziedzicami.

§. 661. Przeciwnie zaś przedawnienie to służy na korzyść agnatom i współlennikom przedawniaiącego lennika.

§. 662. Przedawnienie dopełnione tylko naprzeciw panu lenna, żadnéy nie sprawuie odmiany w prawach pomiędzy lennikiem i iego agnatami lub współlennikami.

§. 663. Prostém odmówieniem żądanych posług lennych, ieżeli nie przystąpiło

do niego wyraźne zaprzeczenie stósunku lennego w ogólności, lennik nie nabywa ieszcze posiadania wolności od samego obowiązku lennego.

§. 664. Jednak przez podobne przedawnienie dostąpić można uwolnienia od takowych posług lennych.

§. 665. Jeżeli obcy co w dobréy wierze i w moc tytułu prawnie ważnego nabył iaką wolną własność, nieruchomość lub prawo w xiędze hipotecznéy zapisane, przy których iednak stósunek lenności nie iest wyrażony, po należytém badaniu dokumentów, na których zapisany tytuł teraźnieyszego posiadacza zasadza się; nabywa wolno onychże własność za pośrednictwem zwyczaynego przedawnienia naprzeciw wszystkim interesentom lenna od dnia ingrossacyi swego tytułu posiadania.

§. 666. Jeżeli iednak rzecz w związku lenności będąca, wcale nie była zapisana w xiędze hipotecznéy; interessenci lenni utracaią prawa swe względem trzeciego rzetelnego nabywcy za pośrednictwem przedawnienia przez nieużywanie tylko od dnia, w którym każdy z nich prawa swego naprzeciw posiadaczowi użyć był mocen.

§. 667. Dopóki stósuuek lenny wykazuie się z xięgi hipotecznéy, przedawnienie na rzecz posiadacza naprzeciw panu lenna i takim agnatom lub współlennikom, których prawo iest umieszczone w hipotece, rozpoczynać nie może.

§. 668. Przeciwnie względem posiadłości lennych, które iako takie są umieszczone w xiędze hipotecznéy, co do agnatów

i współlenników, którzy zaniedbali zahipotekowanie prawa swego, zostaie się przy przepisach §. 290 291.

§. 669. Jak dalece pan lenna nabyć może przez przedawnienie użytkową własność, to podług przepisów ogólnych o przedawnieniu przez posiadanie wyrozumiane być winno.

4) Przez zeyście wszystkich interessentów lennych.

§. 670. Kończy się lenno przez zeyście wszystkich do niego powołanych następców.

§. 671. Toż samo ma mieysce, gdy ostatni posiadacz i prawo do lenna maiący, zrzeka się prawa swego, lub toż przez felonią utraca.

§. 672. Jeżeli pan lenna nie ma szczególnego obowiązku nadania go na nowo komu innemu; zupełna onegoż własność iemu przypada.

§. 673. Jeżeli otworzone lenno było tylko podlennem; więc tylko własność użytkowa spada na powrót na pana podlennego.

§. 674. Jeżeli sama nadwłasność była lennem; taż po zupełném zeyściu wszystkich do posiadania iéy powołanych następców spada na tego, który początkowo ią nadał.

§. 675. Gdy nadwłasność była fideikomissem; taż po zeyściu wszystkich interessentów fideikomissowych przechodzi na dziedziców allodyalnych ostatniego posiadacza.

§. 676. Toż samo ma mieysce w wszystkich przypadkach, gdy lenna nadwłasność iest maiątkiem allodyalnym.

5) Przez konsolidacyą.

§. 677. Przez to, iż prawa pana lennego i lennika na czas nieiaki schodzą się w osobie

reprezentanta tamtego lub tego tu, lenność żadnéy rzeczy nie doznaie odmiany.

§. 678. Zupełny upadek czyli zguba lenna, uwalnia lennika od wszelkich powinności lennych. 6) Przez zupełny upadek rzeczy.

§. 679. Gdy część tylko lenna upadła, lub co innego w to mieysce wstąpiło; lennik domagać się może stósunkowego zniżenia posług i innych danin z lenna należnych. (Tyt. 16. §. 2. seq.)

ODDZIAŁ DRUGI.

O gruntach wieczno-czynszowych.

§. 680. Gdy komu zostaie nadane posiadanie i uzywanie gruntu iakiego z obowiązkiem dawania z niego iednostayney i trwałéy opłaty; grunt takowy zowie się gruntem czynszowym. Znaczenie i zasady.

§. 681. Pospolicie posiadaczowi gruntu służy zupełna, opłatą tylko abciążona własność onegoż.

§. 682. Gdy się okazuie, że posiadacz czynszowy nie iest właścicielem; natenczas przyimuie się, iż pobieraiącemu opłatę, należy się zupełna własność, ograniczona tylko prawem użytkowania posiadaczowi służącém. (Tyt. 21. Oddz. 4.)

§. 683. Gdy iednak posiadaczowi użytkowa własność gruntu z obowiązkiem opłaty z niego nadana, a pobieraiącemu opłatę nadwłasność zastrzeżoną została; grunt takowy nazywa się gruntem wieczno-czynszowym, właściciel użytkowy wiecznym-czynszownikiem, a nadwłaściciel panem wieczno-czynszowym.

§. 684. Czyli istotnie zachodzi takowa podzielona własność, szczególniéy wyrozumieć należy z treści dokumentu, na którym zasadza się prawo posiadacza.

§. 685. Skoro iest postanowiono, iż opłata ma być dawana w dowód uznania nadwłasności pobieraiącemu służącéy; posiadacz uważa się za wiecznego czynszownika.

§. 686. Gdy się pokazuie, że grunt iako ieszcze ziemia nieuprawna nadaną została pierwszemu posiadaczowi pod warunkiem uprawy i dawania iednostayney raz na zawsze opłaty, więc nieiasne wyrazy pierwszego aktu nadawczego, wedle prawideł o prawie wieczno-czynszowém wyrozumiane być winny.

§. 687. Domniemanie za przymiotem wieczno-czynszowym, zostaie wzmocnione przez to, gdy nadanie nastąpiło przez kościół, gminę, lub inną moralną osobę.

Co może być dane na czynsz wieczny.

§. 688. Przymiot wieczno-czynszowy ściągać się tylko może do gruntów i praw użytek przynoszących.

Kto może nadawać na czynsz wieczny.

§. 689. Ten tylko może nadawać na czynsz wieczny, co mocen iest rozporządzać własnością użytkową rzeczy.

§. 690. Jak dalece kto do sprzedawania potrzebuie zezwolenia wyższego, toż równie iest potrzebne do utworzenia prawa wieczno-czynszowego.

Forma.

§. 691. Umowa o podobne nowe nadanie prawa wieczno-czynszowego, w każdym razie sądownie zawartą być musi.

§. 692. Chociażby prawo wieczno-czynszowe było komu nadane w rozporządzeniu ostatecznem, iednak iest obowiązany z dzie-

dzicami nadawcy formalną w téy mierze sądownie zawrzeć umowę.

§. 693. Gdy w takowém ostatecznem rozporządzeniu ilość opłacać się maiącego czynszu, ani sama w sobie, ani stósunkowo dostatecznie nie iest oznaczoną, całe nadanie upada.

§. 694. Względem właściwych gruntów wieczno-czynszowych przyimuie się, iż własność użytkowa posiadaczowi dla niego i iego dziedziców została nadana. Do kogo się rozciąga prawo wieczno-czynszowe.

§. 695. Jeżeli prawo wiecznego czynszownika ma być ograniczone do pewnych tylko stopni pokrewieństwa, lub pewnych generacyi, to z aktu nadawczego wyraźnie musi wynikać.

§. 696. Do wiecznego czynszownika należą wszystkie prawa użytkuiącego właściciela. (§. 5—12.) Prawa i obowiązki wiecznego czynszownika;

§. 697. Mocen iest służącą mu własność użytkową wedle swéy potrzeby obciążać i takową zbywać tak pomiędzy żyiącymi, iak i na przypadek smierci.

§. 698. Do alienacyi pomiędzy żyiącymi iest iednak potrzebne zezwolenie pana wieczno-czynszowego. szczególniéy co do alienacyi;

§. 699. Zezwolenie takowe wyraźnie i na piśmie udzielone być winno.

§. 700. Jeżeli pan wieczno-czynszowy akt alienacyi wspólnie podpisał, lub takowe iako iurysdykcyonaryusz zatwierdził, to uważa się za zezwolenie wyraźne.

§. 701. Pan wieczno-czynszowy wtenczas tylko może odmówić zezwolenie, gdy nowy posiadacz niema zdolności albo sam za siebie, albo przez innych zarządzenia nale-

życie gruntem i wypełnienia ciężarów do niego przywiązanych.

§. 702. Jeżeli zbycie nastąpiło bez zezwolenia pana wieczno-czynszowego, tentu w każdym czasie domagać się może, aby nowy niezdolny posiadacz z gruntu wyrugowany i innemu należycie zdolnemu nadany został.

§. 703. Dopóki to nie nastąpi, panu wieczno-czynszowemu służy wolność względem należnych mu z gruntu opłat i danin trzymać się osoby i innego maiątku wiecznego czynszownika, grunt bez zezwolenia opuszczaiącego.

§. 704. Gdy grunt w ostatecznem rozporządzeniu przeznaczony został dla niezdolnego posiadacza, a tenże należy do naybliższych z prawa dziedziców nieboszczyka, pan wieczno-czynszowy żądać tylko może ustanowienia zdatnego zastępcy.

§. 705. Jeżeli oznaczony takowém rozporządzeniem posiadacz niezdolny nie iest iednym z naybliższych z prawa dziedziców nieboszczyka, pan wieczno-czynszowy żądać iest mocen, aby grunt w przeciągu roku dostał się zdolnemu posiadaczowi.

§. 706. Gdy to nie nastąpi, domagać się może publicznéy sądowéy sprzedaży na rzecz takowego posiadacza.

przy zastawach.

§. 707. Do zastawu niepotrzebuie wieczny czynszownik zezwolenia nadwłaściciela.

§. 708. Ten iednak też w przypadku, gdy grunt spada dla niego, długi na nim ciążące tak dalece tylko przyznać i przyiąć iest obowiązany, ile to, coby w wybranem w kupnie i w wynagrodzić się maiących meliora-

cyach w moc §. 791. seq. zwrócić był obowiązanym, na ten koniec wystarcza.

§. 709. Więcéy długów, również inne przez wiecznego czynszownika na grunt nałożone ciężary, nadwłaściciel w razie spadku na niego, tak dalece tylko przyznać musi, ile na nie wyraźnie zezwolił.

Prawo pierwszeństwa kupna panu wieczno-czynszowemu służące.

§. 710. Pan wieczno-czynszowy, przy każdéy sprzedaży gruntu, ma w ciągu dwóch miesięcy prawo pierwszeństwá kupna. (Tyt. 20. Oddz. 3.)

§. 711. Prawo to upada, skoro pan wieczno-czynszowy zezwala na przedaż dla oznaczonéy osoby.

§. 712. Przez ogólne zezwolenie na przedaż w ogólności, nie utraca ieszcze prawa wstąpienia w mieysce i w warunki bliżéy oznaczonego kupiciela.

§. 713. Wszystkiemi tu powyżéy dla nadwłaściciela zastrzeżonemi prawami, natenczas tylko naprzeciw trzeciemu popisywać się może, gdy nadwłasność iemu służącą do xięgi hipotecznéy do zahipotekowania podał.

Laudemium.

§. 714. Każdy nowy wieczny czynszownik obowiązany iest nadwłaścicielowi opłacić laudemium, czyli towar lenny.

§. 715. Przy wypuszczaniu nawet w wieczną dzierzawę gruntu wieczno-czynszowego, przy każdym wstępie nowego wiecznego czynszownika i wypuszczaiącego w wieczną dzierzawę, laudemium opłacone być musi.

§. 716. Dziedzice tylko w linii zstępnéy powszechnie są wolni od takowéy opłaty.

§. 717. Nawet, gdy grunt z mocy umowy pomiędzy żyiącymi na nich przechodzi, nie należą do teyże opłaty.

§. 718. Ci, którzy z mocy ustaw, umowy, lub ostatecznego rozporządzenia grunt z drugim wspólnie posiadali, winni całkowite opłacać laudemium, gdy po śmierci drugiego wyłączne posiadanie na nich spada: chybaby takową przy osiągnieniu wspólnego posiadania na część swą iuż byli zapłacili.

§. 719. Postanowienia powyższe względem przypadków, w których laudemium opłacone być winno, wtenczas tylko maią mieysce, gdy w akcie nadania wiecznego czynszu, lub przez dawny zwyczay względem gruntu iakiego wieczno-czynszowego, co innego nie iest oznaczone.

§. 720. Laudemium w niedostatku innych postanowień, wynosi dwa od sta ceny kupna.

§. 721. Wszelakoż wartość razem sprzedanego inwentarza potrąconą być musi z ceny kupna tak dalece, ile wieczny czynszownik w czasie pierwszego nabycia gruntu niemiał sobie oddanego inwentarza przez pana wieczno-czynszowego, lub też tenże z innego prawnego powodu takowy pozostawić przy gruncie szczególniéy obowiązanym nie iest.

§. 722. Przeciwnie w przypadku, gdy czynszownik wieczny bez zezwolenia nadwłaściciela obciążył grunt roczną daniną, lub służebnością gruntową, a tém samém zmnieyszył ilość ceny kupna, wartość takowego ciężaru na kapitał porachowana, celem oznaczenia opłaty laudemialnéy, do ceny ku-

pna na korzyść pana wieczno-czynszowego dodaną być musi.

§. 723. Gdy nowy wieczno-czynszownik, prócz ceny kupna, przeymuie długi grunt ciążące, też, czyli zezwolił pan wieczno-czynszowy na nie, lub niezezwolił, do ceny kupna, celem oznaczenia laudemium, dodane być muszą.

§. 724. Gdy kupuiący, oprócz ceny kupna, inne ieszcze na pieniądze ocenionemi być mogące korzyści sprzedawcy udziela, też równie dla oznaczenia opłaty laudemialnéy do ceny kupna porachowane być winny.

§. 725. Jeżeli dla zmnieyszenia opłaty cena kupna w kontrakcie przedażnym przez symulacyą zniżona została, taż od summy zamilczanéy podwóynie zapłaconą być musi.

§. 726. Jeżeli strony w celu odstręczenia pana wieczno-czynszowego od służącego mu pierwszeństwa w kupnie, summę przedażną w kontrakcie podwyższyły, mocen iest w ciągu dwóch miesięcy od czasu powzięcia wiadomości o symulacyi, swego użyć prawa.

§. 727. Gdy grunt bez oznaczenia ceny kupna, z mocy innego iakiego tytułu prawnego, na nowego czynszownika wiecznego przechodzi, laudemium oznacza się podług ostatniéy ceny kupna.

§. 728. Jeżeli grunt przedtém nigdy, albo przynaymniéy w ciągu ostatnich trzydziestu lat nie był sprzedany, ani też w inny sposób wartość iego oznaczoną nie została, w takim razie, gdy strony w téy mierze nie są zgodne, podług zasad detaxacyinych prowincyi oszacowany być musi.

§. 729. Wszelakoż przy taxie takowéy, tak iak przy lennie na nayniższe tylko stopy i wartość wzgląd dawany być winien. (§. 492.)

§. 730. W przypadku odmiany w osobie nadwłaściciela, opłata laudemii powszechnie nie ma mieysca.

§. 731. Nowy posiadacz nie prędzéy, iak po sądowném zapisaniu gruntu, laudemium opłacać iest obowiązany.

§. 732. Powszechnie też nowy posiadacz winien iest uzyskać nowy list czynszu wiecznego.

§. 733. W tymże liście przynależności gruntu, czynsz wieczny i inne zobowiązania szczególnieysze wiecznego czynszownika, dla uniknienia niepewności w tym względzie, iak naydokładniéy wyszczególnione być winny.

§. 734. Jednak pan wieczno-czynszowy wbrew woli nowego nabywcy, nic odmieniać nie może w treści dotychczasowych listów nadawczych, tak właśnie, iak przy listach lennych.

§. 735. Przeciwnie też pan wieczno-czynszowy, nie iest obowiązany względem wiecznego czynszownika zastąpić przynależności, które w moc dawnieyszych listów nadawczych w nowych listach wieczno-czynszowych są wyszczególnione.

§. 736. Gdy nabycie, po sądownym nawet zapisie, zostanie uchylone iako żadne i nieważne, zwrot zapłaconego laudemium żądany być może.

§. 737. Jeżeli przeciwnie spór pomiędzy teraźnieyszym posiadaczem i przeszłym, lub też z osobą trzecią o ważność nabycia w ten

sposób zostaie załatwiony, iż teraźnieyszy posiadacz grunt poszukuiącemu za wynagrodzeniem odstępuie, tamten zwrotu laudemium żądać nie iest mocen.

§. 738. Dobrowolne odstąpienie stron po sądowym zapisie, od nastąpionego nabycia, za nowe uważa się kupno.

§. 739. Gdy przeciwne kupno zaraz warunkowe zawarte zrywa się przez wydarzenie warunku rozwięzuiącego, laudemium zwrócone być musi.

§. 740. Kto w moc zastrzeżonego dla siebie prawa odkupu, grunt wieczno-czynszowy dawniéy posiadany znowu na siebie nabywa, winien opłacić laudemium.

§. 741. Również znów przedaiący w niedostatku umowy w téy mierze, nie może od odkupuiącego żądać zwrotu laudemium w czasie nabycia na siebie zapłaconego.

§. 742. Gdy dziedzice ostatniego posiadacza wspólnie zapłacili laudemium, toż od tego, któremu przy następnym podziale grunt zostaie zapisanym, powtórnie żądane być nie może.

§. 743. Gdy iest kilku dziedziców iednego wieczno-czynszownika, rok czasu zostawiony im być musi do namyślenia się, czyli chcą grunt nadal wspólnie posiadać, lub też iednemu z pomiędzy siebie z obowiązkiem wynagrodzenia drugich oddać.

§. 744. Gdyby i w tym przeciągu czasu podziału ukończyć nie mogli, nowa podobna dylacya odmówioną im być nie może.

§. 745. Przed upłynieniem rzeczonego przeciągu czasu, nawłaściciel nie może znie-

wolić dziedziców do wspólnéy zapłaty laudemium.

§. 746. Jeżeli iednak podwóyny przeciąg czasu upłynął, nietylko wspólnie posiadaiący dziedzice do wspólnéy opłaty laudemium są obowiązani, lecz toż, gdy następnie ieden z nich grunt sam odbiera, przez tegoż na nowo zapłacone być musi.

Kanon. §. 747. Czynsz wieczny nie opłaca się za użytki, lecz w dowód uznania nadwłasności.

§. 748. Może tenże składać się z opłaty pieniężnéy lub też danin wytycznych.

§. 749. Wieczno-czynszownik obowiązany iest czynsz wieczny w oznaczonym czasie bezsprzecznie oddawać.

§. 750. Jeżeli termin wypłaty w liście nadawczym nie iest oznaczony, przyimuie się, iż czynsz rokrocznie pomiędzy S. Michałem i Marcinem oddawany być winien.

§. 751. Czynsz wytyczny zawsze w naylepszym gatunku owoców z gruntu mianych, oddawany być musi.

§. 752. Czynsz bez zezwolenia stron obudwóch ani odmieniony, ani pieniądze za daniny wytyczne, ani tetu zamiast pieniędzy żądane, lub oddawane być nie mogą.

§. 753. Dopóki nienastąpiła takowa wyraźna odmiana za zezwoleniem stron obydwóch, każda z nich wracać może do początkowego sposobu opłaty, chociażby od wielu lat czynsz w innym sposobie był dawany i przyimowany.

§. 754. Wieczno-czynszownik nie iest mocen zatrzymywać czynsz, z powodu wzaiemnéy pretensyi z tymże w żadnym związku nie będącéy.

§. 755. Gdy kilku właścicieli grunt wieczno-czynszowy razem posiada, ieden za wszystkich i wszyscy odpowiadaią za iednego względem wypłaty czynszu.

§. 756. Jeżeli iednak grunt za zezwoleniem pana wieczno-czynszowego iest podzielony wraz z ciążącemi go obowiązkami, pomiędzy kilku posiadaczy, każdy tylko za swóy dział odpowiada.

§. 757. Czynsz raz początkowo ustanowiony, pod żadnym pozorem podwyższony być nie może.

§. 758. Przeciwnie też wieczno-czynszownik z powodu nieszczęśliwych przypadków i straty w użytkach, zwolnienia czynszu żądać nie iest mocen. Zwolnienie czynszu wiecznego.

§. 759. Jeżeli bez winy posiadacza w iednym i w drugim roku mniéy przyniósł dochodu, iak czynsz wynosi, wieczno-czynszownik żądać tylko może poczekania.

§. 760. Toż samo ma mieysce, gdy wieczno-czynszownik zebranych z gruntów płodów, przez przypadek lub moc wyższą pozbawionym został.

§. 761. Jeżeli iednak i względem takowych nadzwyczaynych nieszczęścia przypadków, wszelkiéy dylacyi zrzeczono się w umowie, więc pozostaie się przy tém.

§. 762. Gdy przypadek bez winy lub moc wyższa wyzuły wieczno-czynszownika na ieden lub kilka lat z sposobności dzierzenia całkiem swéy użytkowéy własności, za czas takowy żaden od niego czynsz żądany być nie może.

§. 763. Zupełny bez winy upadek lub utrata nadanego gruntu, uwalnia wieczno-

czynszownika od obowiązku opłacania czynszu, ile tenże w czasie wypadku takowego nie zaległ.

§. 764. Gdy budynek na czynsz wieczny nadanym, a tenże przez ogień lub inny przypadek całkiem zostaie zniszczony, wieczno-czynszownik od obowiązku zapłacenia czynszu staie się wolnym.

§. 765. Przeciwnie też plac, na którym stał budynek, podpada pod wolne rozrządzenie nadwłaściciela.

§. 766. Gdy wieczno-czynszownik chce użyć placu na nowe wystawienie budynku, tenże wprawdzie ma mu być zostawiony, lecz czynsz z niego iak dotychczas bez wszelkiego potrącenia opłacać iest obowiązany.

§. 767. Jednak za czas do wybudowania potrzebny czynsz, od niego żądany być nie może.

§. 768. Jeżeli wieczno-czynszownikowi plac tylko i grunt na wystawienie budynku był nadany na czynsz wieczny, zniszczenie budynku w niczém nie odmienia iego obowiązku opłacania czynszu.

§. 769. Może iednak w tym razie żądać stósownego poczekania mu.

§. 770. Jeżeli czynsz nie z gruntu ryczałtem, lecz tylko z poiedyńczych nim obiętych szczegółów i przedmiotów został zastrzeżony, utrata lub upadek takowego szczegółu lub przedmiotu, pociąga za sobą uwolnienie od opłaty należnego z nich czynszu.

Utrata prawa wieczno-czynszowego przez niezapłacenie czynszu.

§. 771. Kto się nierzetelnie wyłamuie z obowiązku swego względem pana wieczno-czynszowego co do wypłacenia czynszu, lub w inny

w inny sposób, ten utraca swe prawo czynszowe.

§. 772. Toż samo ma mieysce, gdy wieczno-czynszownik zalega zapłatę czynszu przez przeciąg trzech lat.

§. 773. Rzeczony przeciąg czasu ściąga się do wszelkich gruntów wieczno-czynszowych, bez względu na osobę pana wieczno-czynszowego.

§. 774. Jeżeli iednak w piśmie nadawczém dłuższy lub krótszy przeciąg czasu wyraźnie został oznaczonym, po którego upłynieniu zaniedbana wypłata ma pociągnąć za sobą utratę prawa, oznaczenie takowe w swéy zostaie mocy.

§. 775. Prawne tylko wymówki (§. 759. 760.) lub okoliczności przeszkadzaiące zapłaceniu czynszu, bez wszelkiéy winy wieczno-czynszownika, zasłonić go potrafią od niepomyślnych skutków opóźnienia się.

§. 776. Niedostatek mienia do opłacania czynszu, nigdy za wymówkę starczyć nie może.

§. 777. Pobieranie przez pana wieczno-czynszowego cząstkowych opłat, uważa się za darowanie przewinionéy kary.

§. 778. Toż samo ma mieysce, gdy wieczno-czynszownik w skutek napomnienia prywatnego, w ciągu dni czternastu od dnia odebrania go, całą zaległość wypłaca.

§. 779. Jeżeli pan wieczno-czynszowy bez napomnienia prywatnego, zaraz podał skargę o oddanie gruntu, wieczno-czynszownik przez to, iż zaraz po odebraniu zapozwu i przed pierwszym ieszcze terminem

ofiaruie wypłatę zaległości w gotowiźnie, odwrócić może od siebie skutki opóźnienia.

§. 780. W tym przeciągu czasu, pan wieczno-czynszowy obowiązany iest przyiąć ofiarowaną nawet przez trzeciego zapłatę, chociażby ten nawet niemiał szczególnego na to zlecenia od samego dłużnika.

§. 781. Późniéy iuż nadwłaściciel nie iest obowiązany przyiąć ofiarowaną wypłatę zaległości ani od dłużnika, ani od trzeciego, lecz żądać może ściągnienia gruntu.

§. 782. Jeżeli wieczno-czynszownik opóźniaiący się umarł przed zaniesieniem skargi, pan wieczno-czynszowy winien przypomnieć sukcessorom zaległość, i takową przyiąć w ciągu sześciu tygodni po nastąpioném napomnieniu.

§. 783. Jeżeli napomnienie następuie przed upłynieniem czasu do namyślenia się względem przyięcia spadku ustawami oznaczonego, więc rzeczone sześć tygodni rachuią się od upłynienia wzmiankowanego czasu.

§. 784. Jeżeli w czasie śmierci wieczno-czynszownika, skarga o grunt iuż była podaną, lecz ieszcze prawomocnie nie rozsądzoną, sukcessorowie ofiaruiąc zapłatę zaległości w ciągu sześciu tygodni po upłynieniu czasu do namyślenia się względem przyięcia spadku, odwrócić mogą zagrażaiące odebranie gruntu.

§. 785. Gdy nadwłaściciel umarł bez poszukiwania swego prawa na opieszałym wieczno-czynszowniku, dziedzice iego témże ieszcze popisywać się mogą.

§. 786. Małoletni i inni, którym ustawami iest odięty zarząd ich maiątkiem, z po-

wodu zaniedbaney przez ich opiekunów lub administratorów opłaty czynszu, swego nie utracaią prawa.

§. 787. Owszem w takim razie pan wieczno-czynszowy, mocen iest nastawać tylko o zapłacenie zaległości z procentem z przewłoki i o ukaranie niedbałego zarządzcy.

§. 788. Toż samo ma mieysce, gdy przez kilku współposiadaczy wspólny zastępca za zezwoleniem pana wieczno-czynszowego był ustanowiony.

§. 789. W takim razie może także pan wieczno-czynszowy domagać się wyznaczenia innego zastępcy.

§. 790. Gdy własność użytkowa wraz z obowiązkiem opłacania czynszu za zezwoleniem nadwłaściciela, pomiędzy kilku posiadaczy została podzieloną, utrata prawa trafia niedbałego współposiadacza względem iego tylko części.

§. 791. Nadwłaściciel odbieraiący grunt, winien zwrócić byłemu wieczno-czynszownikowi wkupno, ieżeli iakie przy nadaniu gruntu zapłacone zostało, lecz nie laudemium; tudzież wynagrodzić mu poczynione polepszenia, tak iak rzetelnemu posiadaczowi.

§. 792. Także co do pogorszeń ten sam, co pomiędzy właścicielem i rzetelnym posiadaczem, stósunek ma mieysce.

§. 793. Gdy wieczno-czynszownik nietylko stał się winnym zaniedbania swych obowiązków, lecz też umyślnie naprzeciw nim postąpił, od czasu obiawienia takowego namysłu uważać się ma także co do polepszeń i pogorszeń, za nierzetelnego posiadacza.

Utrata prawa wieczno-czynszowego przez zły zarząd,

§. 794. Jeżeli wieczno-czynszownik gruntem tak niegospodarnie zarządzał lub tak go zaniedbał, iż będące na nim ciężary z dochodów iuż opędzone być nie mogą, nadwłaściciel mocen iest żądać oddania go sobie.

§. 795. Gdy wieczno-czynszownik tak grunt spustoszył, iż nadwłaściciel prawa swego żądania oddania go sobie, niechce użyć, i gdy inny nabywca na warunki dotychczasowe znalezionym być nie może, więc inny maiątek czynszownika nietylko za wydatki na przywrócenie, lecz i za niedochód czynszu w tym czasie wydarzaiący się, odpowiada.

§. 796. Wszelakoż z powodu pretensyi takowych, panu wieczno-czynszowemu żadne szczególne nie służy pierwszeństwo w innym maiątku dłużnika.

§. 797. Gdy wieczno-czynszownik zaczyna pustoszyć grunt przez nierządne gospodarstwo i przez niedbalstwo, nadwłaściciel żądać może, aby w zarządzie takowym z strony sądu tama była położoną, lub tenże przytrzymany do stawienia bezpieczeństwa naprzeciw zagrażaiącemu spustoszeniu.

§. 798. Jeżeli wieczno-czynszownik bezpieczeństwa postawić nie może, a pomimo rozporządzeń sądowych nie poprzestaie złego swego zarządu, nadwłaściciel ma prawo zaskarzenia o oddanie mu gruntu, przed zupełnem spustoszeniem onegoż.

przez konfiskacyą,

§. 799. Gdy wieczno-czynszownik wyzuty został z maiątku na rzecz skarbu, lub tenże po bezdziedzicznem zeyściu iego, stał

się maiątkiem bez pana, grunt wieczno-czynszowy do nadwłaściciela powraca.

§. 800. Wszelakoż tenże w tym razie winien zaspokoić wierzycieli, pomimo iego nawet zezwolenia na gruncie zahipotekowanych.

§. 801. Również skarb względem wydatków na polepszenie i wkupno, ieżeli mu zapłacone zostało, podług §. 791. wynagrodzić iest obowiązany.

§. 802. Gdy spadek zasadza się na popełnionym przez wieczno-czynszownika, konfiskatę za sobą pociągaiącym występku; skarb ma prawo do dochodów z gruntu przez ciąg życia występcy.

przez opuszczenie gruntu.

§. 803. Jeżeli oprócz wzmiankowanego przypadku, wieczno-czynszownik grunt całkiem opuścił, nadwłaściciel po bezskutecznem, nawet publicznem wezwaniu onegoż, oddania go sobie żądać iest mocen.

§. 804. W tym również przypadku co do należnych dziedzicom lub wierzycielom wiecznego czynszownika, lub skarbowi wynagrodzeń, przepisy §. 191. maią mieysce.

§. 805. Przeciwnie iednak w tym razie nadwłaściciel winien tylko uznać długi za iego zezwoleniem na grunt zaciągnione.

przez zrzeczenie się.

§. 806. Przez dobrowolne zrzeczenie się wieczno-czynszownika, grunt spada napowrót na nadwłaściciela.

§. 807. Wszelakoż zrzeczenie się takowe w każdym razie iest nieważne na szkodę wierzycieli, bez zezwolenia nadwłaściciela na gruncie zahipotekowanych, i na szkodę wierzycieli czynszownika w ogólności, w przypadkach tych, w których ustawy

uznawaią za nieważne czyny zadłużonego na szkodę wierzycieli przedsięwzięte.

§. 808. Przeciwnie iednak nadwłaściciel do przyięcia zrzeczenia się, zniewolonym być nie może.

przez upłynienie czasu,

§. 809. Z upłynieniem czasu, lub wygaśnieniem generacyy, na które grunt czynszowy był nadanym, tenże samo przez się spada na nadwłaściciela.

§. 810. Rozłączenie się pomiędzy tymże i ostatnim wieczno-czynszownikiem lub iego dziedzicami, względem polepszeń, pogorszeń i użytków, uskutecznia się w takim razie wedle zasad przy wszechużytku przepisanych. (Tyt. 21. Oddz. 1.)

§. 811. Nadwłaściciel winien natenczas przeiąć tylko długi, za iego zezwoleniem na grunt zaciągnione.

przez przedawnienie.

§. 812. W iaki sposób uwolnienie od obowiązku wieczno-czynszowego przez przedawnienie nabyte, lub prawo żądania zaległych opłat czynszowych lub laudemiów przez przedawnienie utracone być może, to wedle zasad względem lenna przepisanych wyrozumiane być ma.

O prostych gruntach czynszowych.

§. 813. Z tąd, że na gruncie iakim, którego zupełna własność należy do posiadacza, ciąży czynsz wieczny i nieskupny, oprócz służącéy prawo do czynszu maiącemu wolności trzymania się względem czynszu gruntu i każdego posiadacza onegoż, żadne inne nie wypływaią stósunki pomiędzy nim i posiadaczem gruntu.

§. 814. Owszem, prawo do czynszu maiący, uważa się tylko ze wzystkiem tak, iak każdy inny wierzyciel realny, i tenże w kon-

kursie nad maiątkiem dłużnika ma tylko prawo pierwszeństwa ustawą konkursową względem różnych gatunków czynszu nadane.

§. 815. Gdy iednak okazuie się, iż własność gruntu posiadaczowi lub iego poprzednikom przez prawo do czynszu maiącego lub iego poprzedników początkowo pod zastrzeżeniem czynszu nadane zostało, takowy zastrzeżony czynsz powszechnie równe ma prawa z czynszem wiecznym w obecnym oddziale opisanym. (§. 747. seq.)

§. 816. Z takowego gruntu czynszowego w przypadku odmiany posiadania, laudemium również iak z gruntu wieczno-czynszowego, opłacone być winno.

§. 817. Inne postanowienia prawne, które względem gruntów wieczno-czynszowych wypływaią z nadwłasności panu wieczno-czynszowemu służącéy, nie ściągaią się do gruntów, których zupełna własność pod zastrzeżeniem tylko czynszu nadaną została.

§. 818. Szczególniéy odstąpienie gruntów takowych nie może być żądane z powodu zaniedbanego opłacenia czynszu i innych przyczyn w §. 794. seq. wytkniętych.

§. 819. Postanowienia bliższe względem gruntów czynszowych, przy których podzielona nie zachodzi własność, zastrzegaią się dla ustaw prowincyonalnych.

TYTUŁ DZIEWIĘTNASTY.

O prawach rzeczowych i osobistych do cudzéy własności w ogólności.

§. 1.

Własność rzeczy iakiéy lub prawa może być ograniczona i obciążona wolnościami komu innemu względem onychże służącemi.

§. 2. Prawa osobiste do cudzéy rzeczy dopóty tylko względem niéy są skutecznemi, dopóki taż zostaie w posiadaniu osobiście zobowiązanéy osoby.

§. 3. Jeżeli rzecz do któréy kto miał prawo osobiste, została zbyta trzeciemu, który nie przeiął na się osobistego obowiązku przeszłego posiadacza, prawo osobiste maiący powszechnie tylko od dłużnika swego wynagrodzenie żądać iest mocen.

§. 4. Jeżeli więc dwóch lub więcéy do teyże saméy rzeczy od posiadacza iéy osobiste nabyli prawo, ten, którego prawo osobiste przez oddanie mu posiadania, przeszło w prawo rzeczowe, wprawdzie drugiego wyłącza;

§. 5. gdy iednak odbieraiący posiadanie przekonany być może, iż w czasie obięcia rzeczy iuż miał wiadomość o nabyciu przez drugiego prawa osobistego do oneyże, natenczas nie może się naprzeciw niemu zastawiać prawem swoiém z mocy oddania rzeczowém.

§. 6. Owszem spór pomiędzy nimi o to, któremu z obudwóch z mocy oddania przynależy prawo rzeczowe? li tylko na zasadzie

ich obustronnego osobistego prawa do rzeczy, rozstrzygniony być musi.

§. 7. Zobowiązania wynikaiące z praw rzeczowych do cudzéy własności, każdy oneyże posiadacz uznawać winien. (Tyt. 2, §. 137. seq.)

§. 8. Jeżeli iednak posiadacz rzeczy nie iest razem osobiście zobowiązanym, obowiązek iego trwa tylko dopóty, dopóki zostaie w posiadaniu zobowiązanéy rzeczy.

§. 9. Właściciel przez podobne cudze prawa może być ograniczony w zarządzie swym tak istotą, iako też użytkiem i pożytkami swoiéy własności.

§. 10. Spór, przez który rzeczywistość prawa realnego do cudzéy rzeczy dochodzoną być ma, ważnie tylko toczyć się może z właścicielem, lub zupełnym posiadaczem oneyże.

§. 11. W razie własności podzielonéy spór ze samym tylko podwłaścicielem przewiedziony, żadnego względem nadwłaściciela, i tak przeciwnie, nie ma skutku.

§. 12. W bliższem oznaczeniu praw do cudzéy własności, przedewszystkiem wzgląd dawać należy na oświadczenie woli, któremi nadane zostały, następnie na naturę i cel czynności i przepisy ustaw do onychże ściągaiące się.

§. 13. Przeciwnie iednak co do praw bezpośrednio z mocy ustaw wynikaiących, te tylko ku oznaczeniu ich służyć mogą, ile też ważnemi oświadczeniami woli wyraźnie odmienione nie zostały.

§. 14. Ograniczenia i obciążenia własności, nigdy nie domniemywaią się.

§. 15. Jeżeli byt ograniczenia iest iawny, lecz rodzay onegoż sporny lub wątpliwy, domniemanie stawa za rodzaiem ograniczenia dla właściciela naymniéy uciążliwym.

§. 16. Jeżeli więc zachodzi wątpliwość, czyli zobowiązany winien iest co czynić w swoiéy rzeczy, lub tylko zezwolić na czynienie, ostatnie się domniemywa.

§. 17. Chociaż sposób i rodzay prawa do cudzéy rzeczy same w sobie są oznaczone, iednak w razie wątpliwym toż na korzyść właściciela tak ograniczone być winno, ile tylko natura onegoż i wyraźnie oświadczony cel przeznaczenia dozwalaią.

§. 18. Wszelakoż na to zważać należy, aby prawo-maiący w pożyteczném używaniu onegoż nie był krępowany, lub toż wcale zwątlone.

§. 19. Właściciel więc prawo rzeczowe udzielone iednemu, tak dalece tylko może nadawać drugiemu, ile to bez szkody dla pierwszego, mieć może mieysce.

§. 20. Jeżeli prawo z równym skutkiem dla uczestnika onegoż w więcéy iak ieden sposób wykonywane być może, zawsze ten obrać należy, który naymniéy iest uciążliwym lub szkodliwym dla właściciela.

§. 21. Nadzwyczayne na uszczerbek właściciela dążące sposoby wykonywania, prawo-maiący przywłaszczać sobie niemoże, iak tylko za zezwoleniem właściciela lub innego szczególnego zrzódła.

§. 22. Prawa nadane tylko na potrzebę oznaczoney osoby, lub rzeczy iednostronnie na inne osoby lub rzeczy przenoszone być nie mogą.

§. 23. Jeżeli podobne nie zachodzi ograniczenie, więc przeniesienie takowego prawa zawisło od dobréy woli prawo-maiącego tak dalece, ile obowiązek i obciążenie właściciela przez to nie zostaie ani powiększony ani utrudnione.

§. 24. Gdy komu prawa do cudzéy rzeczy na użytek podług iego potrzeby zostały nadane, w każdym razie zważać należy na okoliczności, iakie zachodziły w czasie nadania.

§. 25. Przez dowolne więc tylko, a na poprzedzaiącém położeniu rzeczy nie oparte odmiany osobistych stósunków prawo-maiącego, ciężar zobowiązanego pomiększony być nie może.

§. 26. Do nadań komu na osobistą iego potrzebę udzielonych, domownicy iego z swéy osoby żadnego nie maią prawa.

§. 27. Jeżeli iednak prawo zostało nadane familii iakiéy, przystępuiące na przyszłość członki oneyże do niego należą.

§. 28. Gdy komu prawo podobne na potrzebę iego, bez dalszego oznaczenia, iako część pensyi zostało nadane, rozumie się, iż toż służy iemu i familii iego wraz z czeladzią przez czas zostawania w urzędzie.

§. 29. Prawa do cudzéy rzeczy powszechnie utracaią się na mocy przedawnienia przez proste nieużywanie.

§. 30. Dobrowolne zrzeczenie się użytku swego prawa nie uwalnia tego, któremu onoż służy, od obowiązku w zamian przeiętego.

§. 31. Jeżeli iednak bez swego przykładania się, utraca możność używania nadal

swego prawa, przez to staie się wolnym od przeiętego w zamian obowiązku.

§. 32. Dopóki kto wypełniał obowiązek, za który prawo do cudzéy rzeczy nadane mu zostało, dopóty nie może przedawnienie naprzeciw niemu zaczynać się, chociażby swego nie był używał prawa.

§. 33. Prawa na i do cudzych rzeczy ustaią z ustaniem prawa tego, który ie nadał, i gdy rzecz spada na drugiego, który przed udzieleniem nadań rzeczonych iuż miał dobrze uzasadnione do nich prawo.

TYTUŁ DWUDZIESTY.

O prawie do istoty cudzéy rzeczy.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O prawie zastawu.

§. 1.

Znaczenie. Prawo rzeczowe nadane komu do cudzéy rzeczy na zabezpieczenie pretensyi iego, i w moc którego domagać się może zaspokoienia siebie z saméy nawet istoty rzeczy, nazywa się prawem zastawu.

Zrzódła prawa zastawu. §. 2. Prawo żądania takowego bezpieczeństwa, zasadzać się może na oświadczeniach woli i na ustawach.

§. 3. Którym pretensyom ustawy nadaią prawo, iż wierzyciel bez szczególnego nawet zezwolenia dłużnika może żądać udziele-

nia mu na nie prawa zastawu, w prawie kraiowém w miarę rozmaitych czynności, z których pretensye takowe pochodzą, iest postanowiono.

§. 4. Prócz tego wierzyciel w wszelkich przypadkach, które go upoważniaią do żądania od dłużnika kaucyi za swoie prawo, mocen iest nastawać w sądzie pomimo nawet woli dłużnika, o nadanie mu istotnego prawa zastawu.

§. 5. W iaki sposób torem exekucyi utwarza się prawo zastawu, przepisuie ustawa processowa.

Sposób nabycia prawa zastawu.

§. 6. W powyższy sposób opisane zrzódło prawa zastawu, samo z siebie nie nadaie ieszcze istotnego rzeczowego prawa do pewnéy oznaczonéy rzeczy, lecz dla osiągnienia go potrzeba, aby przystąpił prawny sposób nabycia onegoż.

§. 7. Gdy nadanie takowego rzeczowego prawa następuie przez oddanie rzeczy, iest to prawo zastawu w ściśleyszém znaczeniu.

§. 8. Jeżeli następuie przez sądowne zapisanie na gruntach lub prawach w znaczeniu ustaw za nieruchomości uchodzących, wierzyciel w tym razie ma prawo hipoteki.

§. 9. Dopóki nie nastąpiło ani oddanie, ani zahipotekowanie sądowe, wierzyciel może wprawdzie wykonywać prawo pierwszeństwa ustawami dla iego pretensyi na dane w maiątku dłużnika i na rzeczach w mieniu iego będących;

§. 10. iednakowoż względem rzeczy, które w prawnie-ważny sposób wyszły z maiątku dłużnika, iuż rzeczoném prawem na-

przeciw trzeciemu posiadaczowi popisywać się nie może.

Za iakie pretensye prawo zastawu udzielone być może.

§. 11. Za każdą prawnie-ważną pretensyą, przez zastaw lub hipotekę ważnie bezpieczeństwo stawione być może.

§. 12. Jeżeli pretensya sama z siebie nieważna, bezpieczeństwo względem niéy również bez wszelkiego zostaie skutku.

§. 13. Jeżeli iednak pretensya początkowo nieważna, następnie w obliczu prawa staie się ważną, bezpieczeństwo względem niéy zeznane, od czasu nadania go, zupełnéy nabywa wagi.

§. 14. Jak dalece względem przyszłych pretensyi kaucya żądana i zeznana być może, tak dalece podobne pretensye zastawem lub hipoteką zabezpieczone być mogą. (Tyt. 14. §. 5—8. Oddz. 3.)

Kto iest mocen nadania prawa zastawu?

§. 15. Ile kto iest zdolny i mocen rzeczą iaką rozporządzać, tyle też może nią przez zastaw lub hipotekę ważnie bezpieczeństwo nadawać.

§. 16. Jeżeli zastaw daiący dopiero po nadaniu go, nabywa prawa do podobnego rozporządzenia rzeczą, zastaw tém samem staie się obowięzuiącym.

§. 17. Gdy iednak w tym czasie trzeciemu prawo ważne na lub do rzeczy zostało nadane przez tego, który do rozporządzenia nią był mocen, wierzyciel zastawny naprzeciw temuż trzeciemu swém prawem rzeczowém popisywać się może.

§. 18. Jeżeli zastawiaiący w czasie zeznania zastawu nie miał zdolności osobistéy do podobnego zarządzenia rzeczą, więc prawo zastawu po ustaniu niezdolności, nabywa

swą ważność dopiero przez przyznanie z siebie samego obowięzuiące. (Tyt. 5. §. 37. 38.)

§. 19. Rozciągnienie ważności takowéy na czas dawnieyszy, może wprawdzie mieć mieysce co do dłużnika, bez uszczerbku iednak dla trzeciego, który w tym czasie prawa do rzeczy nabył.

§. 20. Jak dalece zastawienie rzeczy wspólnéy iest ważne względem całości, lub też tylko poiedyńczych części, to wedle przepisów tytułu siedmnastego oddziału 1. wyrozumiane być winno.

§. 21. Z rzeczą samą uważaią się powszechnie za zastawione, oraz przynależności, przybytki i owoce onéyże.

§. 22. Kto raz przyiął bezpieczeństwo, ustanowione zastawem lub hipoteką, winien zaprzestać na niém aż do czasu wypłaty. Skutek prawa zastawu.

§. 23. Może iednak żądać dostateczniey-szego bezpieczeństwa, gdy przez własne czyny dłużnika, przez przypadki zewnętrzne, lub następnie dopiero odkryte wady i niedostatki rzeczy, wartość iéy zostaie zmniey-szoną do tego stopnia, iż iuż zamówionego nie okazuie bezpieczeństwa.

§. 24. Właściciel rzeczy zastawionéy mocen iest nią zarządzać tak dalece, ile przez to prawom i bezpieczeństwu wierzyciela nie uwłacza.

§. 25. Po nadeyściu terminu wypłaty, wierzyciel sprzedania zastawionéy rzeczy podług przepisów ustawy processowéy domagać się może. Szczególniéy względem przedaży zastawionéy rzeczy.

§. 26. Gdy wyraźnie umówiono, iż wierzyciel nie ma być mocen żądać sprzedania zastawionéy rzeczy, umowa takowa tak się

ma rozumieć, iż wierzyciel zaspokoienie swoie poszukiwać tylko może w owocach i użytkach.

§. 27. Gdy się okazuie z natury czynności lub istoty zastawu, że strony podobnego mieć niemogły zamiaru, umowa takowa ten tylko ma skutek, iż wierzyciel nie prędzéy ma być mocen żądać sprzedania zastawu, aż się nie otworzy konkurs nad maiątkiem dłużnika.

§. 28. Sprzedaż zastawu pospolicie sądownie na rzecz więcéy daiącego uskutecznioną być winna.

§. 29. Umowa, upoważniaiąca wierzyciela do zasądownego sprzedania zastawu w razie uchybienia wypłaty, iest wprawdzie ważną;

§. 30. Jeżeli iednak zaraz przy zeznaniu kontraktu zastawnego, lub też późniéy przed nadeyściem iednak terminu wypłaty zawartą została, wierzyciel nie może zasądownie sprzedać zastaw niżéy taxy, przez znawców za przywołaniem dłużnika wynalezionéy.

§. 31. Gdy dłużnik po nadeyściu terminu wypłaty zezwala bez wszelkiego zastrzeżenia na przedaż zasądowną przez wierzyciela, więc zostaie się przy tém.

§. 32. W obu iednak przypadkach (§. 30. 31.), prócz zezwolenia dłużników, potrzeba i zezwolenia właściciela zastawu, ieżeli nim iest kto inny, iak dłużnik.

§. 33. Umowa, w moc któréy w razie uchybienia wypłaty zastaw ma się stać własnością wierzyciela za dług lub cenę naprzód umowioną, iest nieobowięzuiącą dla stron obudwóch.

§. 34. Jeżeli po terminie wypłaty wierzyciel i dłużnik zgodnie ustanawiaią cenę, za

za którą zastaw ma się należeć pierwszemu, umowa takowa ma dla nich moc obowięzuiącą.

§. 35. Umowa, w moc któréy zastaw złożony przez głównego dłużnika ma przypaść zaręczycielowi na przypadek nie uwolnienia go od zaręczenia, iest nieważną.

O wstąpieniu w mieysce późnieyszego wierzyciela zastawnego lub zaręczyciela.

§. 36. Sądowa sprzedaż ważnie zastawioney rzeczy, przez innych, którzy również do niéy nabyli prawa, przez zupełne tylko zaspokoienie wierzyciela zastawnego odwróconą być może.

§. 37. Wierzyciel zastawny obowiązany iest każdemu, który ma prawo rzeczowe do zastawu, tudzież zaręczycielowi, gdy go zupełnie zaspokoią, zaraz swe prawo zastawu odstąpić.

§. 38. Nie może się wyłamywać z takowego obowiązku, pod pozorem nawet układu, podług §. 34. z dłużnikiem zawartego.

§. 39. Wszelakoż nie prędzéy, iak po upłynionym terminie wypłaty, winien ią przyiąć i ustąpić swe prawo zastawu.

§. 40. Wszelakoż i iednego i drugiego nawet wtenczas odmawiać nie może, gdy sądowna przedaż iuż poszukiwaną została, ieżeli mu tylko zrządzone iuż nakłady razem zwrócone zostaną.

§. 41. Późnieyszy wierzyciel zastawny wstępuiąc tym sposobem w mieysce dawnieyszego przez niego zaspokoionego wierzyciela, niemoże przezto dla swéy własnéy początkowéy pretensyi wyiednać pierwszeństwo przed tymi, którzy wprawdzie późniéy, iak zaspokoiony wierzyciel, lecz ieszcze przed nim nabyli ważne prawo rzeczowe do rzeczy.

§. 42. Przy sądowéy sprzedaży zastawu wierzyciel wprawdzie może podawać, dłużnik iednak tylko tak dalece, ile zaraz w gotowiznie płaci.

Jak dalece wierzyciel prócz zastawu, trzymać się może innego maiątku lub osoby dłużnika.

§. 43. Jak dalece wierzyciel przez sprzedaż lub przyderzenie zastawionéy rzeczy został zaspokoionym, ztąd wypływaią wszelkie skutki wypłaty, bezpośrednio przez dłużnika uskutecznionéy. (Tyt. 16. §. 149 seq.)

§. 44. Przeciwnie dłużnik przez proste tylko naznaczenie zastawu, nie staie się wolnym od swoiego obowiązku.

§. 45. Owszem wierzyciel, po upłynionym terminie wypłaty, może się trzymać osoby i innego maiątku swoiego dłużnika.

§. 46. Jednak dłużnik będąc ieszcze wtenczas właścicielem zastawu, może żądać, aby wierzyciel naprzód w nim swą poszukiwał należytość.

§. 47. Jeżeli przecież wierzyciel chce zrzec się swego prawa zastawu, zaraz udać się może po pomoc sądową do innego maiątku dłużnika, lub też wedle przepisów ustawy wexlowéy i exekucyinéy, do osoby onegoż.

§. 48. Gdy dłużnik w czasie pomiędzy zastawieniem i terminem wypłaty, własność zastawu zdał na innego, wierzyciel z zastrzeżeniem swego prawa zastawu naprzeciw trzeciemu naprzód wytoczyć może exekucyą naprzeciw dłużnikowi.

§. 49. Prawo wierzyciela trzymania się naprzód zastawu, ma mieysce, bez względu, czyli tenże zastaw przez dłużnika lub przez trzecią osobę został nadany.

§. 50. Wszelakoż za tymtu stawa domniemanie, iż tylko w miarę dostateczności zastawu obowiązać się miał zamiar.

§. 51. Gdy się okazuie, że zastawiaiący zeznał zaręczenie za dług w ogólności, i na pewność onegoż nadał prawo zastawu, więc wprawdzie obowiązek iego wyrozumieć należy względem ustaw o zaręczeniu;

§. 52. Jednakowoż i w tym razie wierzyciel nie inaczéy i nie prędzéy może trzymać się zastawu, iak tylko, gdy iest mocen zaskarzyć zaręczyciela.

§. 53. Obowiązek zezwolenia na to, iżby wierzyciel zaspokoienia swoiego zaraz w zastawionéy poszukiwał rzeczy, przechodzi wprawdzie na każdego właściciela oneyże,

§. 54. Jednak takowy trzeci właściciel nie za więcéy, iak ile rzecz zastawiona starczy, wierzycielowi winien odpowiadać, ieżeli się prócz tego osobiście względem niego nie zobowiązał.

Zniesienie prawa zastawu:

§. 55. Oprócz ogólnych sposobów, w które prawa i obowiązki w ogólności uchylone być mogą, prawo zastawu ustaie w ogólności przez umorzenie pretensyi, onémże zabezpieczonéy. 1) przez umorzenie lub ustanie pretensyi głównéy,

§. 56. Jeżeli kto za czyi obowiązek zeznał bezpieczeństwo przez zastaw lub hipotekę, wyraźnie na oznaczony czas tylko, więc przepisy co do zaręczeń na pewny czas ograniczonych, w ogólności postanowione, maią mieysce. (Tyt. 14. §. 316. seq.) 2) przez upłynienie oznaczonego czasu.

§. 57. Jeżeli sam dłużnik zastawem swéy własnéy rzeczy bezpieczeństwo zeznał, w razie wątpliwym domniemywa się, iż oznacze-

niem czasu, termin tylko wypłaty, nie iednak trwanie prawa rzeczowego oznaczone być miało.

§. 58. Gdy przecież okazuie się z treści umowy, iż istotnym było zamiarem stron, oznaczyć czas trwania prawa rzeczowego, umowa takowa na szkodę wierzyciela żadnego nie ma skutku.

§. 59. Jeżeli iednak w tym czasie własność zastawu przeszła na trzeciego posiadacza, ten równe ma prawa z tym, który początkowo za cudzy obowiązek bezpieczeństwo zeznał. (§. 56.)

Szczególniéy względem praw zastawu, które polegaią na zezwoleniu osoby trzeciéy.

§. 60. Gdy do zastawienia rzeczy zezwolenie trzeciego iest potrzebne, od niego zależy przy udzieleniu onegoż oznaczyć czas trwania onegoż.

§. 61. Jeżeli do zezwolenia dołączony został warunek rozwięzuiący, lub w równi z nim będące oznaczenie czasu, więc od chwili wydarzenia się onegoż, zezwalaiący toż samo ma prawo, które służy zaręczycielowi, na pewny tylko czas się obowięzuiącemu. (Tyt. 14. §. 316. seq.)

§. 62. Co do potrzeby zezwolenia pana lenna lub agnatów na zastawienie lenna, zostaią szczególne przepisy tytułu ośmnastego §. 252. seq. w swéy mocy.

§. 63. Przez to, iż zezwolenie z upłynieniem czasu lub wydarzeniem warunku swóy skutek utraca, prawo zastawu wierzyciela tak dalece tylko upada, ileby skutki onegoż były szkodliwe dla zezwalaiącego.

§. 64. Jeżeli iednak zezwolenie było potrzebne nietylko do ważności zastawu, lecz oraz do ważności samego długu, a zatém dług

wraz z zezwoleniem upada, więc ustaie całe prawo rzeczowe.

§. 65. Konsens na zastaw, skoro pretensya pięćdziesiąt talarów przenosi, na piśmie udzielony być winien.

§. 66. Dłużnik iest obowiązany wyiednać takowy konsens i wierzycielowi oddać.

§. 67. W zezwoleniu raz udzieloném, żadna na szkodę wierzyciela odmiana uczynioną być nie może.

3) przez przyięcie innéy pewności.

§. 68. Przez naznaczenie i przyięcie dalszéy pewności, pierwsza nie zostaie uchyloną.

§. 69. Wierzyciel zastawny, żądaiący i przyimuiący ustanowienie zaręczyciela, nie zrzeka się przeto ieszcze swego prawa zastawu.

§. 70. Z uchylenia prawa zastawu nie wynika ieszcze zrzeczenie się pretensyi, na któréy zabezpieczenie zastaw dany został.

I. O właściwém prawie zastawu. 1) przedmiot.

§. 71. Prawo zastawu w ściśleyszém słowa znaczeniu, przez oddanie w posiadanie tak względem ruchomości, iak i nieruchomości nadane być może.

§. 72. Obce nawet rzeczy, za zezwoleniem właściciela onychże, ważnie zastawione być mogą.

O zastawieniu rzeczy cudzych.

§. 73. Jeżeli rzeczy cudze, bez takowego zezwolenia w zastaw dane zostały, właściciel może wprawdzie żądać ich zwrotu od zastawnika.

§. 74. Wszelakoż i w tym razie prawo rzeczowe, które miał zastawiaiący do rzeczy, służy także na pewność wierzyciela.

§. 75. Trwanie i skutki takowego bezpieczeństwa nie rozciągaią się iednak nad prawo samego zastawiaiącego.

§. 76. Jeżeli właściciel staie się dziedzicem zastawiaiącego prawo zastawu wierzyciela, tak się względem tamtego utrzymuie, iak gdyby zastawienie początkowo zaraz było nastąpiło za iego zezwoleniem.

§. 77. Jeżeli iednak właściciel ieszcze przed spadkiem dziedzictwa, prawa iakie na lub do rzeczy bez zezwolenia iego zastawiony innym nadał: zastawnik naprzeciw tymże swém prawem zastawu popisywać się nie może.

§. 78. Gdy zastawiciel staie się dziedzicem właściciela, przepis §. 16. zastósowany być winien.

§. 79. Jeżeli właściciel zastawu po nastąpionem zastawieniu, za dług zaręczył, to zawiera w sobie przyięcie zastawienia, skoro iest pewną, iż o tém przyimuiąc zaręczenie, miał wiadomość.

§. 80. Jeżeli wierzyciel podług postanowienia tytułu 15. § 25. w dobréy wierze nabył posiadanie zastawu, więc tylko za zwrotem tego, co rzeczywiście dał dłużnikowi na zastaw, wydać go właścicielowi iest obowiązany.

§. 81. Z powodu nakładów na zastaw łożonych i w innym względzie, służy mu naprzeciw wierzycielowi prawo każdego rzetelnego posiadacza.

§. 82. Zapłaty iednak przypadłych iuż procentów od właściciela żądać nie może.

§. 83. Właściciel wykupuiący tym sposobem zastaw przez gotową wypłatę, wstępuie we wszelkie prawa wierzyciela względem zastawiciela.

§. 84. Naprzeciw obowiązkowi zaspokoienia w tym razie właściciela, zastawiciel nie może się popisywać zarzutem, iż dług w moc umowy głównéy z wierzycielem zawartéy, ieszcze do zapłacenia nie przypada.

§. 85. Jak dalece wierzyciel zastawny z powodu procentów i kosztów nie zostaie zaspokoionym przez wykupuiącego zastaw właściciela, mocen iest patrzeć ich na zastawicielu, ieżeli sam nie winien ponosić koszta processu niepotrzebnie z właścicielem bez przypozwania zastawiciela prowadzonego.

§. 86. Jeżeli rzecz obca nie z powodu iuż exystuiącego obowiązku, lecz względem przyszłéy pretensyi zastawioną została, więc posiadacz zastawu winien go wprawdzie i w razie §. 80. istotnemu właścicielowi bezpłatnie wydać;

§. 87. Wszelakoż natenczas iest mocen zerwać czynność główną z dłużnikiem zawartą, na któréy pewność zastaw był dany.

§. 88. Gdy tego ani zechce, ani uczynić nie może, dłużnik w inny sposób stawić pewność iest obowiązany.

§. 89. Kto wiadomie cudze rzeczy iako swe własne zastawia, ten popełnia występek, i ukarany być winien podług ustaw kryminalnych o kradzieży.

§. 90. Podobną karę ściąga na siebie ten, który wiadomie cudze rzeczy bez zezwolenia właściciela w zastaw odbiera.

§. 91. Kto w przyimowaniu cudzych rzeczy w zastaw, bez zezwolenia właściciela, dopuszcza się wielkiego lub miernego uchybienia, względnie bezpłatnego zwrotu uważa się za nierzetelnego posiadacza.

§. 92. Szczególniéy to ściąga się do tych, którzy zastawy własnością innego będące, od podeyrzanych osób przyięli. (Tyt. 15. §. 19.)

2) Forma. §. 93. Co do kształtu zewnętrznego głównéy umowy, na któréy zabezpieczenie prawo zastawu zostaie nadane, pozostaie wprawdzie przy ogólnych przepisach ustaw;

§. 94. do nadania iednak samego prawa zastawu co do rzeczy ruchomych, proste ich oddanie bez dalszéy szczególnéy formalności iest wystarczaiące.

§. 95. Gdy przy oddaniu zastawu, wierzyciel kwit wystawił i dłużnik go przyiął, tenże zastępuie mieysce brakuiącego głównego kontraktu.

§. 96. Wszelakoż kwit takowy powinien w sobie zawierać istotnieysze warunki ustnéy głównéy umowy.

§. 97. Jeżeli główna umowa, na któréy bezpieczeństwo zastaw został nadany, z powodu zaniechania prawnéy formalości iest nie ważna, odbieraiący nie nabywa wprawdzie prawa zastawu;

§. 98. iednak zastawiaiący żądać tylko może zwrotu rzeczy, wynagradzaiąc to, co na nią istotnie odebrał.

§. 99. Gdy rzecz nieruchoma w zastaw daną być ma, same tylko oddanie iéy nie wystarcza na utworzenie istotnego prawa zastawu.

§. 100. Potrzeba owszem prócz tego, aby umowa sądownie ogłoszoną i zeznanie prawa zastawu do xięgi hipotecznéy wciągnione zostało.

§. 101. Jak dalece co do pewnych rodzaiów rzeczy szczególne formalności przy sprzedawaniu onychże ustawami są przepisane, też oraz przy zastawianiu, ile tego czynność zastawna dozwala, zachowane być muszą.

§. 102. Z samego tylko niezachowania powyższych przepisów (§. 100. 101.) dłużnik nie nabywa ieszcze prawa naruszania wierzyciela w possessyi raz mu nadaney.

§. 103. Owszem, gdy zresztą ważna względem nadania prawa zastawu piśmienna umowa została zawartą, na każde wezwanie wierzyciela obowiązany iest niedostarczaiące formalności następnie uzupełnić.

3) Dopełnienie czynności zastawney przez oddanie.

§. 104. Oddanie zastawu powinno nastąpić w ten sposób, iżby rzecz istotnie doszła i została w zmysłowem obięciu wierzyciela.

§. 105. Gdy rzecz zostawia się w ręku dłużnika, lub mu zostaie oddaną dla posiadania iéy w imieniu wierzyciela, natenczas nie ma prawa zastawu.

§. 106. W których przypadkach przez proste tylko symboliczne oddanie (Tyt 7. §. 61. seq.) prawo zastawu ważnie nadane być może, niżéy iest postanowiono §. 271. seq.

§. 107. Chociaż ze symbolicznego oddania nie wynika ieszcze prawo zastawu, wierzyciel iednak iest mocen sądownie domagać się, aby mu rzecz w ten sposób oddana, ile ieszcze iest u dłużnika, w rece iego oddaną została.

§. 108. Skoro to nastąpi, same prawo zastawu przychodzi do skutku.

§. 109. Ci, dla których prawo zastawu do pewnych oznaczonych rzeczy bezpośrednio z ustaw wypływa, nie potrzebuią symbolicznego oddania, dla uzyskania tym sposobem za pomocą sądową wytycznego oddania rzeczy.

§. 110. Toż samo ma mieysce względem tych, którym w umowie z siebie ważnéy, rzecz pewna oznaczona na zastaw zapisaną została.

§. 111. Wszelakoż i ci (§. 109. 110.) dopiero przez obięcie w posiadanie dostępuią prawa realnego do rzeczy.

§. 112. Jeżeli ustawa lub umowa nadaie tylko wstęp do ogólnego prawa zastawu, ten, któremu zostało nadane, wydania pewnych oznaczonych rzeczy wtenczas żądać tylko może, gdy żądać iest mocen stawienia rękoymi.

Zastawienie rzeczy przyszłych.

§. 113. Rzeczy przyszłe, oddanemi być nie mogące, nie mogą także być zastawionemi.

§. 114. Zastawienie nawet przyszłych owoców nie może nastąpić bez oddania rzeczy oneż przynoszącéy.

§. 115. Jak dalece iednak symboliczne oddanie rzeczy przyszłych lub owoców ma mieysce, przepis §. 107. 108. zastósowanym być winien.

4) Prawa i obowiązki zastawnika.

§. 116. Z należycie ustanowionego prawa zastawu, wierzyciel nabywa prawo zatrzymania zastawu w posiadaniu i obięciu dopóty, dopóki główne zobowiązanie, na którego zabezpieczenie był dany, wypełnione nie zostanie.

§. 117. Posiadacz zatem zastawu wszystkie ma prawa i obowiązki nie zupełnego posiadacza. (Tyt. 7. §. 169. seq.) a) Posiadanie.

§. 118. Dopóki dobrowolnie nie odstąpił od takowego posiadania, mocen iest żądać zwrotu odiętego mu zastawu, od samego nawet dłużnika. b) Windykacya.

§. 119. Wszelakoż żądanie zwrotu od trzeciego rzetelnego posiadacza w tych tylko okolicznościach i pod temi oznaczeniami ma mieysce, dla których właściciel rzecz swą na podobnym posiadaczu poszukiwać iest mocen. (Tyt. 15. §. 24. seq.)

§. 120. Jeżeli sam dłużnik gwałtem lub podstępem wyzuwa właściciela z posiadania zastawu, popełnia występek i podług przepisu ustaw kryminalnych o kradzieży karanym być ma.

§. 121. Posiadacz zastawu winien rzecz zastawioną iako dobry rządzca domu zachować i w téy mierze za wszelkie grube i mierne uchybienie odpowiadać. c) Zachowanie.

§. 122. Ten sam tylko stopień uchybienia winien zastąpić i wtenczas, gdy zastawicielem nie iest dłużnik, tylko trzecia osoba, ieżeli co innego wyraźnie nie umówiono.

§. 123. Bez zezwolenia zastawiciela, posiadacz zastawu rzeczy używać nie może. d) Używanie.

§. 124. Jeżeli iednak to czyni, nie tylko winien wszelką choć przez naymnieysze uchybienie zrządzoną szkodę zastąpić, lecz też wydać korzyść mianą z użycia, lub za nią podług umiarkowania sądu, słusznie wynagrodzić.

§. 125. Gdy zastaw oddany został pod pieczęcią lub zamknięciem, a posiadacz zasta-

wu dopuszcza się samowładnego onegoż użycia, wszystko to naprzeciw niemu ma mieysce, co naprzeciw zachowawcy cudzéy rzeczy w podobnym przypadku iest postanowiono. (Tyt. 14. §. 26. seq.)

§. 126. Również zastawiciel, przeciw którego woli wierzyciel używał zastawionéy rzeczy, żądać iest mocen, aby podług umiarkowania sądowego albo do stawienia szczególnéy kaucyi naprzeciw wszelkiemu dalszemu nadużyciu podobnemu, lub też do złożenia sądowego kosztem wierzyciela został znaglony.

e) Dalszy zastaw.

§. 127. Zastawnik bez wyraźnego zezwolenia zastawiciela, nie iest mocen rzecz mu zastawioną w dalszy dać zastaw.

§. 128. Jeżeli zastawiciel zezwolił na dalszy zastaw, nie może użyć swego prawa własności i żądania zwrotu na szkodę drugiego zastawnika.

§. 129. Z dalszego zastawu, za zezwoleniem nawet zastawiciela uskutecznionego, drugi zastawnik żadnego innego względem pierwszego zastawiciela nie nabywa prawa, iak to, które służyło względem niego pierszemu zastawnikowi.

§. 130. Jeżeli więc pierwszego zastawiciela ma obowięzywać umowa, w moc któréy zastaw drugiemu zastawnikowi na wyższą summę zostaie zabezpieczony lub szkodliwy dla niego termin wypłaty ustanowiony, potrzeba, aby na takowe warunki drugiego zastawu wyraźnie zezwolił.

§. 131. Jeżeli zastaw dalszy nastąpił bez zezwolenia pierwszego zastawiciela, zastawnik pierwszy winien ponosić wszelki przypadek, któryby rzecz spotkał w ręku drugie-

go zastawnika, skoro nie iest pewną, iżby podobny przypadek nie był się wydarzył w ręku pierwszego.

§. 132. Pomiędzy drugim zastawnikiem i pierwszym zastawicielem w tym razie toż samo ma mieysce, co iest postanowiono o zastawieniu rzeczy cudzych bez zezwolenia właściciela. (§. 73. seq.)

§. 133. Dopóki pierwszy zastawnik zaspokoionym nie został, drugi nie iest mocen wydać zastaw zastawicielowi pierwszemu, choć za zwróceniem mu iego należności, bez zezwolenia pierwsego zastawnika.

§. 134. Gdy pierwszy zastawnik zezwolenie odmawia, zastawiciel pierwszy żądać tylko może złożenia zastawu do sądu, lub kaucyi podług §. 126.

§. 135. Jeżeli posiadacz zastawu takowy bez zezwolenia zastawiciela daléy zastawił, tentu iest mocen przed upłynieniem terminu wypłaty takowy przez zupełne zaspokoienie pierwszego zastawnika iako swego właściwego wierzyciela wykupić.

§. 136. Prawo zastawu na nieruchomości w xiędze hipoteczney zapisane, równie iak każda hipoteka bez szczególnego zezwolenia dłużnika, daléy zastawione lub zbyte być może.

§. 137. Zastawnik iednak o tém zastawiciela uwiadomić iest obowiązany.

§. 138. Gdy zastawnik bez zezwolenia właściciela posiadanie i zarząd nieruchomości oddał drugiemu, winien czyny iego iako swe własne przed zastawicielem zastąpić.

f) Zarząd i używanie antychretyczne.

§. 139. Jeżeli rzecz owoce przynosząca w zastaw daną została, zastawnik w niedo-

statku szczególnych umów, ma prawo i obowiązek zarządzania nią i zbierania z niéy owoców i pożytków.

§. 140. Pozostaiące po potrąceniu wydatków użytki, naprzód na umówione procenta, a następnie na kapitał swéy pretensyi porachować iest obowiązany.

§. 141. Przyięcie przeto zastawu pożytki przynoszącego zawiera w sobie, ieżeli co innego wyraźnie umówione nie zostało, zezwolenie wierzyciela, iż cząstkowe upłaty na kapitał swóy w miarę starczenia rocznych przychodów będzie przyimował.

§. 142. W zarządzeniu takowym zastawem, posiadacz za mierę uchybienie odpowiada.

§. 143. Z samego zarządu winien oddać rachunek zastawicielowi.

§. 144. Złożenie rachunku pospolicie winno nastąpić przy oddaniu zastawu.

§. 145. Jeżeli iednak dom, dobra ziemskie, ogół rzeczy użytkowych, lub też z resztą grunt lub prawo pewne znaczenie maiące, są przedmiotem zastawu, zastawiciel rokrocznie złożenia rachunku domagać się może.

§. 146. Chociaż rachunek dopiero przy zwrocie zastawu złożony być winien, wszelakoż rokrocznie zamkniętym być musi w ten sposób, iżby przepisane w §. 140. potrącenie dochodów naprzód z procentu, a następnie z kapitału w końcu każdego roku uskutecznione być mogło.

§. 147. Zastawnik zostawszy tym sposobem przez ciągnione użytki zaspokoiony, wi-

nien donieść o tem zastawicielowi i oddać mu zastaw.

§. 148. Zaniedbuiąc to uczynić, obowiązany iest z daléy ciągnionych użytków procent podług naywyższéy, do stanu posiadacza stósownéy stopy opłacać.

§. 149. Jeżeli wzbrania się zastawicielowi, gdy ten o to się zgłasza, wydać zastaw, od czasu zaspokoienia swoiego uważa się za nierzetelnego posiadacza.

§. 150. Z resztą obowiązki zastawnika rzeczy pożytek przynoszącéy, uważane być maią podług zasad o zarządzaniu czyim maiątkiem w ogólności przepisanych. (Tyt. 14. Oddz. 2.)

§. 151. Za same zarządzanie żadna nie może być rachowana nagroda, ieżeli taż wyraźnie umówioną nie została.

§. 152. Przez danie rzeczy w zastaw, żadna nie następuie odmiana w pretensyach realnych na niéy ciążących.

§. 153. Zastawnik więc za pretensye takowe z rzeczy i iéy użytków, porówno z zastawicielem odpowiadać iest obowiązany.

§. 154. Przeciwnie zastawiciel niema prawa uszczuplenia praw zastawnikowi służących, przez nałożenie nowych ciężarów.

§. 155. Z prostego zezwolenia zastawnika na nałożenie takich nowych ciężarow realnych, nie wypływa ieszcze zrzeczenie się swego prawa pierwszeństwa względem onychże.

§. 156. Jeżeli iednak nowo nałożony ciężar realny składa się z ciągłéy co rok lub w pewnych oznaczonych czasach przypadaiącéy pretensyi z użytków rzeczy, natenczas

zastawnik, który na nałożenie iéy zezwolił bez wszelkiego zastrzeżenia, obowiązany iest zaspokoić ią z użytków, a szczególniéy z tych, które sam z nich pobiera.

g) Prawo do przybytków i przyrostków.

§. 157. Przybytki zastawionych ruchomości, czyli przyrodzeniem lub też sztuką zrządzone, w niedostatku postanowień szczególnych, za także zastawione uważaią się.

§. 158. Jak dalece podobne przybytki i przyrostki uważaią się za zastawione przy zastawie rzeczy nieruchomych, podług przepisów xięgi hipotecznéy wyrozumieć należy. (§. 443. seq.)

h) Zwrot zastawu.

§. 159. Po należytém spełnieniu zobowiązania głównego, dłużnik zwrotu danego zastawu domagać się może.

§. 160. Tylko tak dalece wprzód ieszcze żądany być może zwrot zastawu, ile wypłata przed nadeyściem należytego czasu ma mieysce.

§. 161. Gdy sprowadzenie zastawu prócz czasu na to potrzebnego, szczególne zastawnikowi zrządza wydatki, dłużnik powrócić ie iest obowiązany.

§. 162. Jeżeli zastawnik rzecz bez zezwolenia dłużnika daléy zastawił, lub mieysce zachowania nieprawnie odmienił, (Tyt. 14. §. 14. 15. 16.) więc powrócenia wydatków na sprowadzenie żądać nie może.

§. 163. Wierzyciel po zupełném tylko spełnieniu zobowiązania głównego, znaglony być może do zwrotu zastawu.

§. 164. Do takowego dokładnego spełnienia, należy także wypłacenie wszystkich z głównéy czynności zaległych procentów i wydatków;

§. 165.

§. 165. Tudzież oddanie lub umorzenie kwitu na odebranie zastawu wystawionego; (Tyt. 16. §. 125. seq.)

§. 166. Niemniéy powrócenie nakładów na utrzymanie zastawu, koniecznie lub z użytkiem łożonych.

§. 167. Za polepszenie rzeczy zastawionych posiadacz tak dalece tylko żądać może wynagrodzenie, ile tegoż zachowawca cudzych rzeczy domagać się iest mocen. (Tyt. 14. §. 41. 44. 45.)

§. 168. Jeżeli iednak zarząd rzeczy także do zastawnika należał, względem poczynionych polepszeń uważa się iako zarządzca cudzego maiątku. (Tyt. 14. Oddz. 2.)

§. 169. Gdy rzecz wadę maiąca w zastaw daną została, a zastawiciel maiąc o tém wiadomość, wierzyciela zastawnego nie przestrzegł, tentu z powodu ztąd zrządzonéy mu szkody, także zastawu trzymać się iest mocen.

§. 170. Naprzeciw wynagrodzeniu takowemu, zastawiciel niemoże się zastawiać pozorem niewiadomości, któréy przy dołożeniu zwyczaynéy uwagi, uniknąć w iego było mocy.

§. 171. Z powodu pretensyy, wierzycielowi z inney czynności od dłużnika lub zastawiciela należących się, wierzyciel zastawu trzymać się nie może.

§. 172. W tych tylko przypadkach, gdyby wierzyciel z powodu takowych pretensyy do zastawiciela mógł areszt założyć, wymawiać się może od wydania zastawu.

§. 173. Wszelakoż w takich przypadkach zastawiciel mocen iest żądać złożenia zastawu do sądu.

§. 174. W przypadkach, w których wierzyciel iest obowiązany przyimować cząstkowe upłaty, znaglony także być może do wydania części rzeczy zastawionéy. (Tyt. 16. §. 57. seq.)

§. 175. Wszelakoż to tylko natenczas ma mieysce, gdy zastawione szczegóły nie składaią iednéy całości, lecz wartość każdego oddzielnie iest oznaczona.

§. 176. Niemniéy do wydania iednéy części zastawionych rzeczy tak dalece tylko iest obowiązany, ile wszystkie zaległe procenta popłacone zostały, a reszta zastawu podług taxy wynosi lub przechodzi podwóyną ilość reszty długu i dwuletnich procentów.

§. 177. Wierzyciel przyimuiąc dobrowolnie cząstkową upłatę, niemoże być znaglony do wydania części zastawu, ieżeli co innego umówione nie zostało.

§. 178. Gdy który z kilku współdłużników swą tylko część długu wypłaca, niemoże przeto żądać zwrotu całego zastawu, chociażby sam ieden był go zastawił.

§. 179. Jak dalece iednak domagać się może oddania części, wyrozumieć należy podług przepisów §. 174—177.

§. 180. Wierzyciel dłużnikowi tylko lub iego dziedzicom, albo szczególnie umocowanemu, zastaw wydać iest mocen i obowiązany.

§. 181. Rzecz wspólna, przez kilku dłużników zastawiona iednemu z nich, chociażby był gotów cały dług wypłacić, bez wyraźnego zezwolenia drugich wydaną być niemoże.

§. 182. Jeżeli więc zachodzi wątpliwość względem legitymacyi tego, który żąda zwrotu zastawu, wierzyciel winien złożyć go w sądzie. (Tyt. 16. Oddz. 3.)

§. 183. Zastaw przez zaręczyciela złożony, chociażby główny dłużnik uskutecznił wypłatę, nie iemu, lecz zaręczycielowi zwrócony być winien.

§. 184. Zastawnik odpowiada zastawicielowi za popełnione przy zwrocie zastawu grube lub mierne uchybienie.

§. 185. Jeżeli w skutek takowego uchybienia zastawnika, rzecz dostała się w ręce trzeciego, zastawiciel ma wprawdzie i naprzeciw temuż prawo żądania zwrotu, iak takowe ustawami każdemu właścicielowi lub zupełnemu posiadaczowi iest nadane. (Tyt. 15.)

§. 186. Gdy iednak zastawu od tegoż trzeciego albo wcale nie, albo tylko za wynagrodzeniem i z kosztami odebrać może, były zastawnik wynagrodzić go musi.

§. 187. Wierzyciel z zwrócenia zastawicielowi zastawu, pod pozorem lepszego iemu lub trzeciemu do niego służącego prawa, w tych tylko przypadkach i z témiż ograniczeniami wymawiać się może, ile podobne zatrzymanie zachowawcy cudzych rzeczy iest dozwolone. (Tyt. 14. §. 68. seq.)

§. 188. Zastaw wykupiony powszechnie w stanie takim, w iakim był oddany, zwrócony być winien.

§. 189. Wszelkie, przez grube lub mierne uchybienie zrządzone uszkodzenia onegoż, zastawnik musi zastąpić. (§. 121. 122.)

§. 190. Jak dalece zastawiciel iest mocen ilość uszkodzenia zaraz potrącić z summy za-

stawnéy, lub też stósunkową część oneyże zaiąć aresztem, albo złożyć sądownie, to wedle przepisów ustaw o kompensacyach, założeniu aresztów i złożeniu sądowém wyrozumieć należy.

§. 191. Gdy z posiadaniem zastawu był oraz połączony zarząd onymże, zastawnik co do obowiązku oddania uważa się iako zarządzca cudzego maiątku.

§. 192. Jeżeli zastawy zostały oddane pod pieczęcią lub zamknięciem, względem zwrotu onychże też same przepisy maią mieysce, iak gdyby rzeczy te w zachowanie były oddane. (Tyt. 14. §. 26. seq.)

§. 193. Również co do zguby zastawu, w posiadaniu zastawnika wydarzaiącéy się, toż samo ma mieysce, co na przypadek zgubienia złożonéy u zachowawcy rzeczy, iest przepisano. (Ibid. §. 35—40.)

§. 194. Jeżeli zastawnik w kwicie z odebrania zastawu wyznaczonym, pewną wartość onegoż oznaczył, w wszelkich przypadkach, gdy rzecz idzie o zwrot wartości, na oznaczeniu takowém zaprzestać powinien.

§. 195. Gdy iednak okazuie się z treści kwitu, iż wartość w nim oznaczona zasadza się tylko na podaniu zastawiciela, zastawnika, ieżeli nie iest znawcą, takowe oznaczenie nie wiąże, lecz raczéy w wydarzaiącym się przypadku, z dowodem mnieyszéy wartości słuchany być winien.

§. 196. Zastawiciel w wszelkich przypadkach musi zaprzestać na wartości, przez niego w moc kwitu oznaczonéy, i w tym tylko razie, gdy zastawnik namyślnie zrzą-

dził zgubę zastawu, wartości szczególnego upodobania domagać się może.

§. 197. Gdy dłużnik w czasie przypadaiącéy wypłaty nie wykupuie zastawu, wierzyciel sądownego sprzedania onegoż domagać się może. i) Przez sprzedaż.

§. 198. Wszelakoż dłużnik wprzód w sądzie słuchany, i iak każdy pozwany, do wykupienia zastawu zapozwany być musi.

§. 199. Postępowanie w téy mierze, tudzież co do sprzedania samego zastawu drogą aukcyi lub subhastacyi, przepisuie ustawa processowa.

§. 200. Dopóki nie nastąpiło ieszcze przyderzenie sądowne, dopóty zastawiciel może ieszcze wykupić zastaw, lecz tylko za gotową wypłatą całkowitéy pretensyi zastawnika, oraz i zrządzonych iuż opłat sądowych.

§. 201. Gdy kilka fantów, które razem nie stanowią całości, za dług zastawione zostały, przecież tyle tylko z nich sprzedane być powinny, ile ich potrzeba na zaspokoienie wierzyciela.

§. 202. Jeżeli w miarę istoty fantów ieden i tenże sam sposób sprzedaży sądowéy co do wszystkich ma mieysce, wszystkie wprawdzie na sprzedaż podane być winny.

§. 203. W przyderzeniu iednak w samym terminie sprzedaży, tak daleko tylko postąpić należy, ile potrzeba do zebrania summy na zapłacenie wierzyciela i kosztów wystarczaiącéy.

§. 204. W iakim porządku przyderzenie poiedyńczych szczegółów ma nastąpić, to

zawisło od oświadczenia zastawiciela, gdy w terminie przedaży iest przytomnym.

§. 205. Jeżeli go nie masz, sędzia porządek oznacza.

§. 206. Sędzia winien zacząć z temi rzeczami, których sprzedaż naymniéy uciążliwą by była dla dłużnika.

§. 207. Gdy z powodu natury fantów, względem iednych subhastacya, względem drugich aukcya iest potrzebną, więc ilość pretensyi wierzyciela w stósunku do taxy poiedyńczych fantów stanowi, czyli sprzedaż ma się rozpocząć na aukcyi, czyli też wszystkie szczegóły drogą subhacyi sprzedane być maią.

§. 208. W ostatnim przypadku przepisy §. 203—206. zastósowane zostaną.

§. 209. W pierwszym przypadku nie wprzód przystąpi się do subhastacyi, aż gdy się okaże, że wypadek aukcyi nie wystarcza na zaspokoienie wierzyciela.

§. 210. Z zebranéy ceny sprzedanych fantów wierzycielowi wszystko to wypłacone być winno, co tenże w razie wykupienia podług §. 163—169. żądać iest mocen.

§. 211. Koszta processu i sprzedaży z zebranych pieniędzy z góry zapłacone być muszą.

§. 212. Co po takowém potrąceniu i zupełném zaspokoieniu wierzyciela pozostaie ieszcze, dłużnikowi się zwraca.

§. 213. Umowa przed terminem wypłaty zawarta, podług któréy wierzyciel ma zyskać to, co w razie sprzedaży zastawu nad iego należność się zbierze, przeciwnie też tra-

cić niedobór swéy należności, dla obu stron iest nieobowięzuiącą.

§. 214. Fanty, które nie były potrzebne dla zaspokoienia wierzyciela, po sprzedaży drugich i ułożeniu obrachunku, zastawicielowi także zwrócone być muszą.

§. 215. Jak dalece wierzyciel byłby mocen odmówić wydanie samego zastawu, z powodu innych pretensyy, (§. 172. 173.) tak dalece też prawa tego użyć może, względem przypadaiącego dłużnikowi nadzbioru z ceny kupna, tudzież względem innych na zaspokoienie summy zastawnéy nie potrzebnych fantów.

§. 216. Co do fantów sądownie sprzedanych, wierzyciel tak dalece tylko winien ewikcyą kupuiącemu, ile taż w ogólności ma mieysce przy sprzedażach sądowych. (Tyt. 11. §. 344.)

§. 217. Jeżeli iednak wierzyciel w moc układu z dłużnikiem zawartego (§. 29. seq.) zastaw zasądownie sprzedał, winien iest ewikcyą kupuiącemu, iak każdy inny sprzedawca.

§. 218. Gdy przedaż sądowa nastąpiła za przybraniem zastawiciela, tentu głównie, zastawnik tylko iako zaręczyciel za ewikcyą kupuiącemu odpowiada.

§. 219. Co przy zasądowéy sprzedaży zbierze się nad summę zastawną, zastawnik zaraz po sprzedaży zastawicielowi wypłacić iest obowiązany.

§. 220. Gdy się z tém ociąga, od dnia sprzedaży prawnéy z przewłoki procent musi opłacać.

§. 221. Też same okoliczności, dla których zastawiciel może znaglić wierzyciela, aby wprzód drogą exekucyi trzymał się zastawu, (§. 46. seq.) upoważniaią go także, do domagania się po upłynionym terminie wypłaty sądowney sprzedaży zastawu, chociaż wbrew woli zastawnika.

4) Pierwszeństwo w konkursie.

§. 222. Prawa i obowiązki wierzyciela zastawnego, przez otworzenie konkursu nad maiątkiem zastawiciela, żadney nie doznaią odmiany.

§. 223. Owszem zastawnik w razie takowym ma pierwszeństwo bliżey oznaczone w ustawie konkursowey.

5) Umowy potoczne.

§. 224. Prawa i obowizki wierzyciela zastawnego i dłużnika, mogą być inaczey oznaczone potocznemi umowami, ile takowe ustawami zabronione nie są.

§. 225. Wolno dłużnikowi zastrzedz sobie, iż wierzyciel nie z istoty, lecz z użytków zastawu ma zaspokoienie swoie uzyskać.

§. 226. Wierzyciel przez umowę w czasie przypadaiącey wypłaty zawartą, ważnie uwolniony być może od złożenia rachunku z mianych z zastawu użytków.

§. 227. Przeciwnie umowa wcześnieysza, w moc którey wierzyciel ma używać zastawu zamiast procentów z swey pretensyi bez złożenia rachunku, aby była ważną, potrzeba, by sądownie zatwierdzoną została.

§. 228. Nim sąd ią zatwierdzi, starannie dochodzić powinien, czyli w umowie takowey lichwa nie iest ukrytą.

§. 229. W dochodzeniu takowey lichwy, zważać należy na stósunek dochodów względem dozwolonych z summy procentów, i

na mnieyszą lub większą pewność użytków w mieyscu procentu pobierać się maiących.

§. 230. Stąd więc, iż dochód podług wykazu przenosi dozwolone procenta, nie wynika ieszcze nieprawność podobnego układu.

§. 231. Jeżeli dochód czysty wynaleziony podług prawideł gospodarskich, przenosi dozwolone procenta o więcéy iak iednę trzecią część, zatwierdzenie nie ma mieysca.

§. 232. Gdy przeciwnie dochód całkiem lub we większéy części zależy od przypadku, czynność uważaną być winna wedle zasad o umowach na zysk i stratę zawartych.

§. 233. Zatwierdzenie sądowe powszechnie u sądu rzeczy poszukiwane być winno.

§. 234. Sąd osoby dłużnika, tudzież sąd mieysca zawartéy umowy, tak dalece tylko mogą udzielić zatwierdzenie, ile strony dostateczne podadzą wiadomości, z którychby ważność podobnéy umowy podług zasad powyższych (§. 228. seq.) rozpoznaną być mogła.

§. 235. Gdy umowa upoważniaiąca wierzyciela do używania zastawu zamiast procentów bez złożenia rachunku, nie została zatwierdzoną sądownie, taż dla stron obudwóch iest nieobowięzuiącą.

§. 236. Jeżeli więc wierzyciel istotnie obiął zastaw w posiadanie i użytek pomimo umowy iest mocen i obowiązany złożyć rachunek.

§. 237. Toż samo ma mieysce, gdy podobna czynność zastawna ukryta została pod nazwiskiem prawa odkupu. (Tyt. 11. §. 321. seq.)

§. 238. Gdy iednak umowa raz ważnie zawartą została, strony obiedwie aż do upłynienia czasu przez nią ustanowionego, dotrzymać iéy winny, i żadna z nich iednostronnie od niéy odstępować nie może, chociażby przez zmianę okoliczności podwyższenie lub zmnieyszenie zwyczaynego dochodu zrządzone zostało.

§. 239. Jeżeli przy ustanowieniu takowego użytecznego zastawu, żadna nie zaszła umowa względem układów na utrzymanie i polepszenie istoty onegoż, zastawnik w tym względzie uważa się za dzierzawcę.

§. 240. Umowa, w któréy dłużnik naprzód zrzeka się wynagrodzenia wszelkich uszkodzeń przez zastawnika zrządzonych, dla tamtego iest nie obowięzuiącą.

§. 241. Wszelakoż obowiązek zastąpienia zastawnika umową ważnie ograniczony być może do uszkodzeń takich, które z namysłu lub przez grube uchybienie zrządzone zostały.

§. 242. Przepisy §. 227. seq. względem nadania zastawu użytecznego zamiast procentów, ściągaią się również do umowy takiéy, w moc któréy przez nadane na czas pewny bez złożenia rachunku używanie zastawu, sam kapitał umorzony być ma.

6) Uchylenie prawa zastawu.

§. 243. Oprócz ogólnych sposobów, któremi ustaią prawa i obowiązki w ogólności, a prawa zastawu w szczególności (§. 55. seq.) też i przez przedawnienie utracone być mogą.

§. 244. Wierzyciel utraca swe prawo zastawne, gdy utracił posiadanie zastawu, a prawa żądania zwrotu nie użył w przeciągu czasu ustawami oznaczonego.

§. 245. Toż przedawnienie przez nieużywanie, stawa również naprzeciw wierzycielowi względem samego dłużnika i iego dziedziców wraz z skutkiem w §. 568. 569. tytułu 9. oznaczonym.

§. 246. Dopóki iednak zastaw iako taki zostaie ieszcze w posiadaniu wierzyciela, prawo zastawu mu służące, przez żadne przedawnienie utracone być nie może.

§. 247. Przez czas trwania prawa zastawu, żadne przedawnienie długu na rzecz dłużnika rozpocząć się nie może.

§. 248. Przeciwnie co do zaległych rat procentów, tudzież téy części długu, która ze zastawu zapłaconą być nie może, zwyczayne przepisy o przedawnieniu maią mieysce.

§. 249. Chociażby za pośrednictwem przedawnienia, inny nastąpił właściciel rzeczy, odmiana ta żadnego nie ma wpływu na prawo zastawne wierzyciela zastawnego.

§. 250. Wierzyciel zastawny, w żadnym razie nie może zaczynać przedawnienia w celu nabycia zastawu.

§. 251. Dziedzice iego iednak zacząć ie mogą, ieżeli inne zachodzą przymioty w tym względzie, co do nich potrzebne. (Tyt. 7. §. 40. 41. 42.)

§. 252. Podobne przedawnienie zaczyna się od dnia spadku dziedzictwa.

§. 253. Kto dobrowolnie i bez zastrzeżenia porzuca posiadanie zastawionéy rzeczy, ten swe prawo zastawu utraca.

§. 254. Zastrzeżenie nawet, z którém zastaw dłużnikowi lub innemu zostaie oddany, służy tylko wierzycielowi naprzeciw od-

bieraiącemu, nie iednak naprzeciw trzeciéy osobie.

§. 255. Ztąd, że wierzyciel porzucił nadane mu posiadanie nieruchomego zastawu, nie wypływa ieszcze utrata prawa iego rzeczowego, w xiędze hipoteczney zapisanego.

§. 256. Kto się naprzeciw dłużnikowi lub poszukuiącemu swą własność właścicielowi wypiera umyślnie posiadania zastawu, za karę prawo do zastawu utraca.

§. 257. Jak dalece przez zupełny upadek zastawioney nieruchomości, same prawo zastawu utraca się, wyrozumieć należy wedle zasad w téy mierze w ogólności przepisanych. (Tyt. 16. §. 2. 3.)

§. 258. Ile posiadacz zastawny podupadłego budynku, wzbraniaiąc się tenże wystawić na nowo, przez to utraca swe prawo zastawu, w tytule o własności bliżéy iest postanowiono. (Tyt. 8. §. 44. seq.)

§. 259. Przez zupełną zagubę zastawu ruchomego, ustaie prawo zastawne wierzyciela, i rzecz inna podobnego rodzaiu przez dłużnika w mieysce zagubionego zastawu nabyta, pod względem prawa zastawu w iego uie wstępuie mieysce.

§. 260. Wierzyciel iednak, którego zastaw bez iego zaginął winy, żądać może od dłużnika zapłatę, lub postawienie inney pewności.

§. 261. Jeżeli ruchomy zastaw nie całkiém zaginął, lecz tylko zmnieyszony lub w rzecz innego rodzaiu przeistoczony został, prawo zastawu pozostaie i na reszcie iéy lub rzeczy przeistoczoney.

§. 262. Gdy przedsięwzięta przez wierzyciela zastawnego, celem odebrania swéy należytości, sprzedaż zrywa się, i zastaw na nowo w iego posiadanie powraca, prawo zastawu także swą skuteczność odbiera.

II. O procederze zastawnym.

§. 263. Chcący prowadzić proceder z pożyczenia pieniędzy na zastaw, poddać się w téy mierze musi pod szczególny dozor policyinéy zwierzchności mieyscowéy i stósować się w tym względzie do oznaczonych ustawami przepisów.

§. 264. Musi się więc zgłosić do zwierzchności, dla wpisania go w reiestr względem publicznie proceder takowy prowadzących, utrzymuiący się, i celem uzyskania zezwolenia na takowy proceder.

§. 265. Kupcy wyznania chrześciańskiego, tudzież żydzi, którzy nabyli praw chrześcian, nie uważaią się ieszcze za publicznie proceder zastawny utrzymywać mogących, chociażby z powodu pożyczki lub innéy czynności kupieckiéy przyimowali zastawy.

§. 266. Przeciwnie wszyscy inni, którzy w ciągu roku więcéy niż trzy razy pieniądze pożyczyli na zastaw, uważaią się za prowadzących takowy proceder i muszą się podać do wpisania ich iako takich, ieżeli daléy chcą pożyczać na zastaw.

§. 267. Toż samo ściąga się do tych, którzy choć raz tylko podobną dali pożyczkę, lecz zastrzegli sobie procenta wyższe, proceder prowadzącym tylko dozwolone.

§. 268. Publiczny z pożyczek na zastawy proceder prowadzący, obowiązani są stósować się do ogólnych postanowień niniey-szego tytułu, iako też i do szczególnych ustaw

regulaminu, dla zabezpieczenia publiczności od lichwy i oszukaństwa oddzielnie wydanego.

§. 269. Przeciwnie też służą im prawa, tymże regulaminem nadane, tak co do procesów, iako też co do dozwoloney im wyższéy stopy procentu.

§. 270. Ci, którzy podług §. 266. 267. powinni się podać do zapisania ich iako publiczny proceder prowadzących, i nie czynią tego, nie mogą także rzeczowémi popisywać się prawami, lecz iednak są obowiązani stósować się do przepisów regulaminu względem pożyczaiących na zastaw, pod uniknieniem skutków, na przypadek zaniechania postanowionych.

III. Zastawienie rzeczy ruchomych bez zmysłowego oddania. 1) w ogólności;

§. 271. Zastawienia, za pośrednictwem oddania symbolicznego, maią tylko mieysce co do rzeczy takich, gdy natura przedmiotu nie dozwala właściwego oddania zmysłowego lub ustawy, wyraźnie strony od niego uwalniaią.

§. 272. Lecz i co do takich rzeczy, zastaw bez zmysłowego onych oddania ma tylko prawną skuteczność, ile przeniesienie posiadania onychże na wierzyciela zastawnego w ten sposób oznaczone być może, iżby odmiana takowego posiadania, i dla innych, nie dla samych tylko stron, była widoczną.

§. 273. W takim więc przypadku nietylko musi nastąpić piśmienne oświadczenie dłużnika, że przenosi posiadanie na wierzyciela, a to albo w umowie zastawnéy, albo też w oddzielnym dokumencie, lecz też prócz tego przystąpić oddanie symboliczne.

§. 274. Oprócz tego wszystkiego, takie pomiędzy zastawicielem i zastawnikiem po-

winny być przedsięwzięte środki, iżby nikt trzeci, bez własnego grubego uchybienia, nie był powodowany wierzyć: iakoby zastawicielowi służył ieszcze wolny zarząd rzeczą i posiadaniem onéyże.

§. 275. Jeżeli środki takowe nie są dostarczaiące, wierzyciel zastawny nie może się popisywać swém prawem zastawu naprzeciw trzeciemu, który w dobréy wierze dostąpił posiadania rzeczy.

§. 276. Gdy z powodu niedostateczności środków takowych, trzeci wdał się z zastawicielem w umowę względem rzeczy, więc dopóki taż trzeciemu w ręce oddaną nie została, trwa ieszcze prawo zastawu wierzyciela w swéy mocy.

§. 277. Wierzyciel iednak iest obowiązany tegoż trzeciego, z powodu wszelkiéy stąd dla niego zrządzonéy szkody, ile takową zastawiciel sam zastąpić nie może, wynagrodzić.

§. 278. Od wynagrodzenia takowego, może się iednak wierzyciel zastawny uwolnić, odstępuiąc swego prawa zastawu.

§. 279. Wynagrodzenie to też całkiém upada, gdy trzeci kontrahent dopuścił się grubego uchybienia.

§. 280. Uważa się za grube z iego strony uchybienie, gdy tenże zaniedbał to, co wskazuią następuiące przepisy względem nabycia bliższych wiadomości o nastąpioném zastawieniu.

2) szczególniéy co do pretensyi na długach będących.

§. 281. Pretensye na długach będące, przez wręczenie tylko wystawionych na pewną osobę zapisów, ważnie zastawione być mogą.

§. 282. Gdy to nastąpiło, a dłużnik summy zastawionéy uskutecznił wypłaty na kapitał zastawicielowi, nie kazawszy sobie zwrócić zapis lub zapisać na nim poczynione upłaty, więc temiż naprzeciw zastawnikowi popisywać się nie może, lecz w téy mierze trzymać się musi zastawiciela, iako swego właściwego wierzyciela.

§. 283. Jeżeli więc zastawnik ma tylko mieć bezpieczeństwo na zastawionym kapitale, więc wyraźne doniesienie o tem dłużnikowi nie iest wprawdzie konieczne, lecz pożyteczne.

§. 284. Gdy iednak i procent z summy takowéy ma wchodzić w zastaw dla wierzyciela zastawnego, starać się o to powinien, aby dłużnik o zastawie takowym przez zastawiciela wyraźnie uwiadomionym został.

§. 285. Co zachować należy względem zastawu pretensyi w xiędze hipotecznéy zapisanych, o tém poniżéy. (§. 511. seq.)

§. 286. Assygnacye bankowe, listy zastawne, i inne na każdego okaziciela wystawione papiery, mogą wprawdzie z siebie przez oddanie ich ważnie być w zastaw dawane;

§. 287. Jeżeli iednak papiery takowe, nie zostały wyprowadzone z obiegu, prawo do nich rzeczowe, zastawnego wierzyciela trwa tylko dopóty, dopóki ie rzeczywiście ma w swym ręku, a naprzeciw trzeciemu posiadaczowi ma tylko mieysce w okolicznościach w tytule 15. §. 53. wytkniętych.

§. 288. Gdy pretensye, względem których żadnego nie ma dokumentu, zastawione być

być maią: uwiadomienie o tém dłużnika onychże iest potrzebne.

§. 289. W razie zastawu pretensyy na długach będących, wierzyciel zastawny w tym tylko razie ściągnienia onychże domagać się może, gdyby był mocen żądać sprzedania zastawu.

§. 290. Jeżeli pretensya zastawiona nie składa się z gotowizny, lecz z naturaliów lub innych rzeczy, wierzyciel po ściągnieniu onychże, do rzeczy takowych nabywa tylko prawa właściwego zastawnika.

§. 291. Chcąc z nich otrzymać wypłatę, względem sprzedaży onychże, wszystkie przepisy względem sprzedawania zastawów w ogólności zachowane być muszą.

§. 292. Jeżeli iednak takowe zastawione i ściągnione naturalia, składaią się z zboża lub innych produktów, pewną cenę targową maiących, wierzyciel obowiązany iest dać sobie porachować wartość onychże podług średniéy ceny targowéy naybliższego miasta, w czasie ściągnienia onychże.

§. 293. Jak dalece wierzyciel mocen iest swe prawo do zastawiciela ustąpić trzeciemu, tyle też pretensyą w zastaw mu daną daléy może zastawić.

§. 294. Jednak przy tém wszystkie przepisy względem pierwszego zastawienia zachowane być winny.

§. 295. Zastawnik drugi ani większego ani lepszego prawa do zastawionéy pretensyi nabyć nie może, iak pierwszemu zostało nadane.

§. 296. Dłużnik zastawionéy pretensyi, ani iest mocen, ani obowiązany uskutecznić

wypłatę zastawnikowi bez wyraźnego polecenia zastawiciela, lub rozkazu sądowego.

§. 297. Jeżeli odebrał o zastawie wiadomość, więc z resztą pomiędzy nim i zastawnikiem to wszystko ma mieysce, co iest postanowiono względem stósunku pomiędzy ustąpionym dłużnikiem i cessyonaryuszem. (Tyt. 11. §. 402. seq.)

§. 298. W ogólności prawa i obowiązki dłużnika, i co do terminu wypłaty tak mało przez zastaw, iak przez cessyą utrudnione być mogą.

3) co do czołn i okrętów rzecznych;

§. 299. Czołna i inne statki okrętowe, nie używane do żeglugi frachtowéy, równie iak inne ruchomości, nie inaczéy iak przez oddanie ich w ręce wierzyciela, zastawione być mogą.

4) co do okrętów morskich;

§. 300. Co do okrętów morskich i innych statków okrętowych do żeglugi frachtowéy przeznaczonych, zastaw przez symboliczne ich oddanie uskuteczniony być może.

§. 301. W mieyscach, gdzie są sądy morskie, przed temi tylko, w innych zaś mieyscach przed każdym innym sądem lub też przed kommissarzem sprawiedliwości, zastawy podobne uczynione być mogą.

§. 302. Zastawiciel obowiązany iest złożyć w oryginale list świadczący wybudowanie okrętu, kontrakt kupna, lub zaświadczenie w to mieysce i zgoła wszystkie dowody, na których się iego prawo własności zasadza.

§. 303. Pod temiż dokumentami zastaw, przez sąd lub kommissarza sprawiedliwości zapisany być musi.

§. 304. Zastawnik otrzyma wierzytelny odpis tychże dokumentów i zrobionego na

oryginałach zapisu, w którym o udzieleniu takowéy kopii, wyraźna wzmianka uczyniona być musi.

§. 305. Przez oddanie teyże wierzytelnéy kopii zastaw zostaie spełnionym.

§. 306. Wyraźne uwiadomienie kapitana, szypra lub sternika okrętu, nie iest potrzebne, na żądanie iednak wierzyciela zastawnego nastąpić powinno.

§. 307. Dopóki opisana w §. 304. kopia znayduie się w ręku wierzyciela, a nastąpione zniesienie prawa zastawu na oryginałach w sposobie w §. 303. przepisanym zapisane nie zostało, dopóty wierzycielowi służą do okrętu zastawionego wszystkie prawa istotnego zastawnika.

§. 308. Również tenże iest mocen takowe prawo zastawu w sposób co do zastawionych pretensyy przepisany, daléy zastawić. (§. 281. seq.)

§. 309. Prawo zastawu wierzyciela nie rozciąga się iednak do assekuracyi za okręt.

§. 310. Chcący i do niéy nabyć prawa zastawu, musi sobie kazać wręczyć oryginalny certyfikat assekuracyiny i takie rozrządzenia poczynić, iżby wynagrodzenie przez assekuranta nikomu innemu, iak tylko iemu lub za iego zleceniem wypłacone być mogło.

§. 311. I do zarobionéy przez okręt opłaty frachtowéy, wierzyciel przez same tylko zastawienie okrętu, nie nabywa prawa zastawu.

§. 312. Chcący takowe prawo nabyć, winien dać sobie wręczyć dokumenta, z mocy których opłata za przewoz żądaną być

może, a z resztą stósować się do przepisu §. 310. względem summy assekuracyinéy.

§. 313. Jeżeli okręt w sposób powyższy (§. 300 seq.) kilku wierzycielom został zastawionym, dawnieysze podług daty sądowego zapisu, prawa zastawne maią pierwszeństwo przed późnieyszemi.

§. 314. Pożyczka dawana za przeięciem wypadków żeglugi morskiéy, którą bierze obcy okrętarz w kraiu tuteyszym, lub tuteyszy okrętarz w portach zagranicznych, nie podlega obecnym przepisom.

§. 315. Inne zaś pożyczki, szczególniéy te, które zaciągaią w kraiu, równie iak zastawy na dokumentach okrętu tyczących się, zapisane być powinny.

§. 316. W takim razie pierwszeństwo zastawnika i pożyczkę daiącego, stósuie się do daty zapisu.

§. 317. Jeżeli dawaiący pożyczkę takową, niedał iéy w ten sposób zapisać na oryginalnych papierach okrętu tyczących się, więc idzie po wszystkich wierzycielach zastawnych bez względu na czas zaciągnienia pożyczki. (§. 321.)

§. 318. Kto dostarczył materyałów na wybudowanie lub naprawę okrętu, pracę odbył, lub pieniądze zaliczył, domagać się może, aby mu przez zapisanie iego pretensyi na oryginalnych dokumentach okrętowych, prawo zastawu na okręcie było nadane.

§. 319. Dopóki iednak istotne zastawienie w ten sposób podług prawa nie zostało dopełnione, zostaie mu tylko nadane ustawą konkursową pierwszeństwo po wierzycielach zastawnych.

§. 320. Jeżeli iednak okręt w czasie podróży został naprawiony na kredyt, zakład takowy, ieżeli nie został zaspokoiony w porachowaniu summy assekuracyinéy i wydatków na główną w razie wielkiego niebezpieczeństwa okrętu potrzebę łożonych, ma pierwszeństwo przed wszystkiemi nawet zastawnemi długami.

§. 321. Również pożyczka przez okrętarza w podróży zaciągniona w porcie, do którego potrzeba zawinąć kazała, ma pierwszeństwo przed wszystkiemi choć rychleyszemi zastawami.

§. 322. Lecz i takowa pożyczka następuie dopiero po zakładach późniéy §. 320. na naprawienie okrętu w czasie podróży łożonych.

§. 323. Jednak pierwszeństwo pożyczki w porcie dla potrzeby zaciągnionéy (§. 321.) lub długów dla naprawy okrętu zrobionych (§. 320.) na rok ieden ogranicza się.

§. 324. Rok ten rachuie się co do pożyczki rzeczonéy, od dnia wypłaty zapisu, a co do długów na naprawienie okrętu zaciągnionych, od dnia, w którym okręt powrócił do należytego portu.

§. 325. Wydatki na ocalenie okrętu lub rzeczy okrętowych łożone, tudzież zasługi szypra i czeladzi okrętowéy, z ostatniéy podróży należące się, maią pierwszeństwo przed wszystkiemi zastawami i innemi długami okrętowemi.

§. 326. Również wydatki i straty, przy głównem niebezpieczeństwie okrętu w ostatniéy podróży poniesione, maią pierwszeństwo przed wszystkiemi zastawami i pożycz-

kami właścicieli okrętowych, tudzież przed pożyczkami przez szypra w porcie, do którego dla potrzeby zawinięto, zaciągnionemi i przed rychleyszemi długami na naprawę zrobionemi.

§. 327. Przepisy powyższe o zastawieniu całych okrętów i statków okrętowych, ściągaią się także do zastawu szczególnych części okrętu, ile w ogólności współwłaściciel lub wspólny dysponent wszystkich, do czynności takowéy ustawami iest upoważniony.

§. 328. We wszelkich przypadkach, gdy prawo zastawu ściąga się tylko do iednéy lub kilku szczególnych części okrętu, współwłaściciele, za zapłaceniem długu wierzycielowi, odstąpienia im przezeń zastawu domagać się mogą.

5) co do towarów kupiekich;

§. 329. Niektóre także towary, będące przedmiotem czynności kupieckich, przez symboliczne onychże oddanie, zastawione być mogą.

§. 330. Wszelakoż to tylko do takich ściąga się towarów, które podług swéy natury lub zaprowadzonego po miastach handlowych sposobu zachowania onychże, lub też dla tego, iż nie są w ręku zastawiciela, albo wcale nie, albotéż bez znacznych niedogodności i wydatków zastawnikowi do rąk oddane być nie mogą.

§. 331. Zastawy takowe symboliczne przedsiębierać tylko mogą kupcy, handel podobnemi towarami prowadzący.

§. 332. Tudzież fabrykanci, którzy wygotowane przez nich na własny rachunek to-

wary, poiedyńczo lub hurtem innym sprzedawaią.

§. 333. Niemniéy posiadacze dóbr szlacheckich i dzierzawcy dóbr skarbowych, którzy zboże lub inne ziemiopłody zwożą na skład do miast targowych.

§. 334. Co do innych osób prywatnych, raz tylko lub drugi podobne towary kupuiących lub zbywaiących, przepis ten: iż żaden zastaw, bez istotnego oddania rzeczy, uskuteczniony być nie może, w swéy zachowuie się mocy.

§. 335. Wyiątki w téy mierze, z względu na szczególne urządzenia stósunków handlowych pewnych prowincyy, oznaczone są w ustawach prowincyonalnych.

§. 336. Dopełnienie ogólnego przepisu §. 274. przy symbolicznym zastawie towarów, zostawia się wprawdzie, z względu na zachodzące okoliczności i na naturę przedmiotu, umowie stron, a w razie zachodzącego sporu, rozumnemu umiarkowaniu sądu.

§. 337. Sąd iednak w rozważaniu dostateczności lub niedostateczności środków w téy mierze przez strony przedsięwziętych, winien mieć wzgląd szczególnieyszy na następuiące prawne wskazówki.

§. 338. Gdy znayduiące się w zabudowaniu lub mieyscu zamkniętém towary w zastaw dane być maią, symboliczne onychże oddanie przez wręczenie kluczy wierzycielowi zastawnemu uskutecznione być musi.

§. 339. Zastawnik winien klucze zachować tak, aby się nie dostały do użycia ich w ręce zastawiciela.

§. 340. Jeżeli towary w czasie trwaiącego zastawu przerabiane być muszą, zastawnik starać się o to powinien, aby to nastąpiło w iego lub w przytomności postanowionego przezeń dozorcy.

§. 341. Gdy część tylko pewna takowych towarów zastawioną zostaie, taż odłączoną być powinna od pozostaiącéy do wolnego zarządu dłużnika reszty i złożona do oddzielnego zamkniętego składu, od którego klucz odbierze wierzyciel zastawny.

§. 342. Strony niechcąc albo niemogąc takowe uskutecznić odłączenie, obowiązani są powierzyć klucz wspólnemu dozorcy i tegoż o zastawie uwiadomić.

§. 343. Gdy strony i w téy mierze na iedno zgodzić się niemogą, więc skład, w którym cały znayduie się zapas, zamknięty być musi na dwie oddzielne kłótki lub zamki, i ieden z kluczy zastawnikowi oddany.

§. 344. Jeżeli strony na takowe środki (§. 341. 342. 343.) zgodzić się nie potrafią, tam zastaw niemoże mieć skutku.

§. 345. Gdy towary znayduią się w wspólnym kilku kupców szpichrzu lub składzie, zastawiciel winien oddać wierzycielowi kwit przez właściciela spichrzu lub postanowionego przez niego dozorcę podpisany i zawieraiący w sobie: iż towar zastawiony tamże, istotnie iest złożony na rzecz zastawiciela.

§. 346. Kwit takowy podwóynie wystawiony, obadwa exemplarze z umieszczeniem na nich wzmianki o zastawie, przez wierzyciela i dłużnika podpisane i ieden z nich właścicielowi lub dozorcy szpichrza oddany być musi.

§. 347. Wierzyciela zastawnego staraniem być powinno, aby nastąpiło toż oddanie i właścicielowi lub maiącemu klucze od szpichrza polecone zostało, iżby ani zastawicielowi, ani trzeciemu nic z takowych towarów nie wydał, bez pokazania kwitu w ręku wierzyciela będącego i zapisania na nim wydanych towarów.

§. 348. Polecenie takowe właściciel śpichrza lub maiący klucze, winien ściśle dopełnić i na ten koniec zobowiązać się pismem.

§. 349. Gdy towary znayduią się pod dozorem publicznym na składach, magazynach lub sypaniu, dłużnik kwit w dowód składu mu wydany, wierzycielowi do rąk musi oddać.

§. 350. Wierzyciel o to starać się powinien, aby urzędnik, maiący dozór nad mieyscami składu towarów, odebrał wiadomość o nastąpionym zastawie.

§. 351. Urzędnik ten obowiązany iest doniesienie mu uczynione wpisać do xiąg swoich tam, gdzie złożenie towarów iest zapisane, i wystawić zaświadczenie, zawieraiące: iż towaru nikomu bez wiedzy zastawnika nie wyda.

§. 352. Czyli zaświadczenie takowe albo na samym kwicie składowym (§. 348.) czyli też oddzielnie wystawione być ma, zawisło od urządzenia takowych urzędów składowych.

§. 353. Jeżeli oddzielne wystawia się zaświadczenie, toż porówno z kwitem składowym wierzycielowi oddane być winno.

§. 354. Gdzie podług zwyczaiów handlowych mieysca, towary pewne, bez przy-

brania osób, pod powagą publiczną na to ustanowionych, na rzecz trzeciego wymierzone, zważone lub w inny sposób wytycznie oddane być niemogą, zastawiciel oprócz postanowień w §. 348. seq. przepisanych, obowiązany iest osoby takowe uwiadomić o zastawie i wezwać ie, iżby towary takowe bez wiedzy wierzyciela zastawnego, nikomu oddawane nie były.

§. 355. W dowód uwiadomienia i wezwania takowego, osoby rzeczone wystawić muszą zaświadczenie piśmienne, które wierzycielowi wręczone być winno.

§. 356. Towary drzewne, na składzie będące, oddane być mogą zastawnikowi przez oznaczenie sztuk dostępnych własną iego cechą.

§. 357. Oprócz oznaczenia takowego, potrzeba ieszcze wyraźnie uwiadomić i polecić dozorcom onychże, iżby takowych bez wiedzy wierzyciela zastawnego nikomu niewydawali.

§. 358. Towary drzewne, w obrabianiu lub na transporcie będące, zastawiaią się przez oddanie kontraktów, w ręku zastawiciela będących, i innych, własność onychże poświadczaiących dowodów.

§. 359. Jednak, prócz tego, rządzcy drzewa, lub flisy, szyprowie i sternicy, o zastawie uwiadomieni być muszą, z poleceniem nieoddania drzewa w obrabianiu lub na transporcie będącego nikomu, bez wiedzy wierzyciela zastawnego.

§. 360. W ten sam sposób zastawione być mogą towary w robocie, na bielniku, w farbierni lub u postrzygacza będące, przez

oddanie kosztów na odebranie ich wystawionych i uwiadomienie tych, w których ręku się znayduią.

§. 361. W przypadkach w §. 354—360. oznaczonych, uwiadomienie i wezwanie wzmiankowanych tamże osób, uskutecznione być powinno przez sąd, lub kommissarza sprawiedliwości, i formalny wywód słowny w téy mierze spisany.

§. 362. Oryginał wywodu słownego oddany być musi wierzycielowi zastawnemu, kopia zaś zostawiona w ręku tych, którym uwiadomienie takowe podane zostało.

§. 363. W wszelkich przypadkach uwiadomienia trzeciego o uskutecznionym zastawie (§. 342.) tenże wyraźnie na to wysłuchany być winien, czyli towar wcale nie, lub na iaką summę iest zastawiony na rzecz innego wierzyciela.

§. 364. Oświadczenie iego w téy mierze dołączone być powinno do zaświadczenia przez niego wystawić się maiącego, lub do wywodu słownego względem uwiadomienia go sporządzonego.

§. 365. Towary i inne rzeczy, na których bank ma prawo zastawu, na resztę wartości wierzycielowi prywatnemu zastawione być mogą.

§. 366. Oddanie w razie takowym dzieie się przez doręczenie kwitu przez bank zastawicielowi wydanego, bez zwrotu którego lub sądownego umorzenia onegoż wedle ustaw banku, towary onemuż zastawione, w żadnym razie nie zostaią wydawane.

6) co do towarów wchodzących.

§. 367. Towary wchodzące, będące ieszcze na transporcie lądowym lub wodnym,

przez wręczenie tylko conoissementu razem z fakturą wierzycielowi ważnie zastawione być mogą.

§. 368. Zresztą iest rzeczą wierzyciela, przekonać się z korrespondeycyi dłużnika z posyłaiącym towary kupcem, lub w inny sposób, iż towar przesłanym zostaie na rachunek i niebezpieczeństwo dłużnika, lub iż należytość za towar przesyłaiącemu zapłacona, lub w inny sposób powrócona została.

§. 369. Jeżeli connoissement nie może być doręczone wierzycielowi dla tego, że celem uskutecznienia assekuracyi przesłane zostało, więc zastaw wprawdzie nastąpić może ważnie przez oddanie samey tylko faktury;

§. 370. Jednak naypierwszą pocztą korrespondentowi zamieyscowemu, w którego ręku connoissement się znayduie, o zastawie wiadomość udzieloną być winna.

§. 371. Zastawnik zaniedbuiąc takowe zawiadomienie, gdyby w tym przeciągu czasu na assekurowane towary inna została zaciągniona pożyczka, naprzeciw takowemu wierzycielowi swém prawem zastawu popisywać się nie może.

§. 372. Gdy towary wchodzące tym sposobem ważnie zastawione zostały, wierzyciel zachowuie względem nich swe prawo zastawu, chociażby dłużnik wpadł w konkurs przed nadeyściem ieszcze towarów do mieysca swego przeznaczenia.

§. 373. Jeżeli iednak przed nadeyściem towarów podobnie niemi rozporządzono, przepisy ustawy konkursowéy w swéy zachowuią się mocy.

§. 374. Towary wychodzące, również zastawione być mogą oddaniem będących w ręku wysyłaiącego kwitów ładunkowych i innych o wysyłaniu onychże świadczących dowodów. 7) co do towarów wychodzących.

§. 375. W takim razie iest także rzeczą wierzyciela zastawnego, przekonać się z korrespondencyi lub w inny sposób o tém, iż towary na rachunek dłużnika wyprawione zostały.

§. 376. Również pod utratą swego prawa zastawu starać się o to powinien, aby kommissyoner lub expedyiący towary, do którego też adresowane zostały, naypóźniéy drugą pocztą po zastawie o tém odebrał wiadomość.

§. 377. Szyprowie i furmani nie mogą zastawiać towary, które przewożą.

§. 378. Chcący więc wdać się z szyprem lub furmanem w kontrakt o podobne towary, zapewnić się wprzód powinien z zaświadczenia sądu lub innych na ten koniec ustanowionych urzędników mieysca, z którego przychodzą towary, o tém: iż towary na własny rachunek szypra lub furmana ładowane, lub onemuż od właściciela ich moc do rozrządzenia niemi nadana została.

§. 379. Wszelakoż w przypadkach, gdy szyper w czasie żeglugi mocen iest na rachunek właścicieli towarów zaciągnąć pożyczkę na ładowane towary, przepisy prawa kupieckiego w swéy zostaią mocy.

§. 380. Przy zastawach towarów w §. 323. seq. opisanych bankowi, również symboliczne oddanie iest potrzebne. 8) przy zastawach na rzecz banku.

§. 381. Oprócz tego zastawy podobne do xiąg zastawnych przy każdym kantorze bankowym przez przysięgłych urzędników utrzymywanych, wpisane być muszą.

§. 382. Kantory bankowe obowiązane są, każdemu, który okaże zezwolenie właściciela lub w inny sposób swóy interes do rzeczy, udzielić wiadomość o tém: czyli towary iakiekolwiek, względem których chce wchodzić w czynność, całkiém lub w części są zastawione bankowi.

§. 383. Gdy towary nie w téy znayduią się prowincyi, w któréy ich zamieszkuie właściciel, własna pewność takowego kontrahenta wymaga, aby się z swém zapytaniem zgłosił do kantorów obydwóch prowincyy.

§. 384. Podług tego więc, inne podług §. 336. seq. na zabezpieczenie publiczności przepisane kroki, nie są potrzebne przy zastawach na rzecz banku.

§. 385. Wtenczas tylko, gdy towary przy- lub wychodzące zastawione być maią bankowi, tenże przepisy §. 366. seq. udzielone, tak iak każdy inny zastawnik prywatny, zachować iest obowiązany.

§. 386. Zresztą zostawione iest bankowi, umówić się w każdym zachodzącym razie z zastawicielem względem środków zapobieżenia temu, aby zastawione u niego towary, trzeciemu rzetelnemu posiadaczowi do rąk były oddane.

§. 387. Jeżeli środki takowe nie są wystarczaiące, przepis §. 275. seq. również i względem banku ma mieysce.

§. 388. Kupiec pozbawiaiący swego wierzyciela zastawnego przez potaiemną sprzedaż i oddanie do rąk trzeciemu towarów symbolicznie zastawionych, prawa mu nadanego, ma być ukarany podług ustaw kryminalnych iako oszukaniec i wyrok iego na bursie dla przestrogi publiczności do iéy wiadomości podany.

§. 389. Podobne kary traflaią tych, którzy zawieraniem umów względem towarów przy zamilczeniu ciążącego ie zastawu, albo zastawnika, albo też trzeciego kontrahenta na szkodę naraził.

IV. Prawa hipoteczne. 1) Przedmioty onychże.

§. 390. Prawa hipoteczne mogą tylko być nabyte do nieruchomości i praw takich, które podług ustaw za nieruchome uważane są. (Tyt. 2. §. 8. 9.)

§. 391. Prawa też takie nabyte tylko być mogą do ruchomości i praw takich, które są zapisane w publicznych xięgach hipotecznych.

§. 392. Wszystkie w iednym obwodzie położone nieruchomości, które oddzielnie posiadane, sprzedawane i rzeczowemi obowiązkami obciążone być mogą, muszą być wpisane do xięgi hipoteczney obwodu.

§. 393. Dla każdéy takowéy nieruchochomości, pewna liczba i oddzielne folium w xiędze hipoteczney naznaczone być muszą.

§. 394. Przynależności i prawa do pewnych głównych posiadłości przyderzone i tylko łącznie z niemi posiadane i używane, oddzielnego folium nie dostaią.

§. 395. Przeciwnie zaś prawa same w sobie istnące, i które bez posiadłości iakiéy używane być mogą, w xiędze hipoteczney do szczególnych tabelli wciągnione być muszą.

§. 396. Sposób ułożenia xięgi hipotecznéy, i wpisania w nią posiadłości i praw, w ustawie hipotecznéy iest przepisany.

§. 397. Utrzymanie xięgi hipotecznéy i uskutecznienie w niéy wpisów, powszechnie należy do sądu mieysca rzeczy.

§. 398. Wyiątki w téy mierze zawieraią ustawy prowincyonalne.

2) Tytuł do nabycia prawa hipotecznego.

§. 399. Co do tytułu nadaiącego prawo domagania się nadania istotnego prawa hipotecznego, naprzód stanowią przepisy ogólne §. 2—5.

§. 400. Gdy ustawy nadaią choć ogólne tylko prawo zastawu, ten, któremu służy, żądać iednak może zapisania go na nieruchomościach dłużnika.

§. 401. Przeciwnie prawo zastawu ustawami nadane, do pewnych tylko ograniczone przedmiotów, bez szczególnego zezwolenia dłużnika, na innych nieruchomościach zapisane być nie może.

§. 402. Umowa, którą cały maiątek lub też oddzielnie wymienione nieruchomości dłużnika wierzycielowi zastawione zostały, nie upoważnia tego tu ieszcze do zahipotekowania swoiéy pretensyi.

§. 403. Do tego owszem iest potrzebne szczególne i wyraźne zezwolenie dłużnika.

§. 404. W wszelkich przypadkach prawo główne hipoteką zabezpieczyć się maiące, musi służyć do tego, który iako zupełny posiadacz rzeczy, iest zapisany w xiędze hipotecznéy.

§. 405. Jeżeli więc w czasie poszukiwania zahipotekowania, dłużnik nie iest zapisany w xiędze hipotecznéy iako właściciel rzeczy,

rzeczy, nadanie ważnéy wierzycielowi hipoteki, mieysca nie ma.

§. 406. Wszelakoż gdy po zapisaniu hipoteki, dłużnik zostanie istotnie wpisany w xiędze hipotecznéy iako właściciel, ogólny przepis §. 16. 17. ma mieysce.

§. 407. Hipoteki zapisane przed uregulowaniem tytułu possessyi, idą po sobie porządkiem nastąpionéy intabulacyi.

§. 408. Jeżeli iednak przy następném zapisaniu tytułu possessyi na rzecz dłużnika razem zostało zaintabulowane prawo realne dla tego, który w czasie zapisania rzeczonych hipotek, był iako właściciel w xiędze hipotecznéy umieszczony, tamto przed ostatniemi ma pierwszeństwo.

§. 409. Sędzia, zapisuiący prawa hipoteczne naprzeciw temu, który nie iest ieszcze iako właściciel wpisany w xięgę hipoteczną, odpowiada za wszelką szkodę z takowego przepisom prawa przeciwnego postępowania wynikaiącą.

§. 410. Wszelka, na mocy prawnie ważnego tytułu naprzeciw wpisanemu w xięgę hipoteczną posiadaczowi wpisana hipoteka, w swéy utrzymuie się mocy, chociażby w przyszłości się okazało, iż rzeczony posiadacz prawdziwym właścicielem nie był. (Tyt. 10. §. 7—11.)

3) Sposób nabycia przez zahipotekowanie.

§. 411. Przez istotne tylko zaintabulowanie w publicznéy xiędze hipoteczney, prawo hipoteczne zostaie nabyte.

§. 412. Dopóki więc prawo zastawu bądź ustawami, bądź prawnie-ważném oświadczeniem woli nadane, zahipotekowane nie iest; dopóty toż nie ma własności prawa rzeczowego.

§. 413. Jednak prawo zastawu z ustaw pochodzące, acz ieszcze nie zahipotekowane ten ma skutek, iż maiący ie sobie dane z opuszczeniem pośrednich stopni exekucyi, wprost trzymać się może nieruchomości ieszcze w maiątku dłużnika będących.

§. 414. Podobne skutki pociąga za sobą prawo zastawu, z oświadczeń woli pochodzące lubo ieszcze niezahipotekowane, gdy w temże oświadczeniu woli wymienione są posiadłości pewne, a te w czasie exekucyi znayduią się w maiątku dłużnika.

§. 415. Ważność prawa hipotecznego sama z siebie zawisła od ważności pretensyi, na którey zapewnienie nadane zostało.

§. 416. Dopóki więc mniemany dłużnik samą pretensyą zaprzecza, dopóty zapisanie hipoteki na nią nie ma mieysca.

O protestacyach naprzeciw intabulacyom szkodliwym.

§. 417. Wierzyciel iednak naprzeciw szkodliwym takowego zaprzeczenia skutkom, przez zapisanie protestacyi zasłonić się może od wszelkich zastawień późnieyszych.

§. 418. Protestacya podobna przyięta tylko być może od tego, który nie podeyrzanemi dokumentami lub w inny sposób iakożkolwiek udowodnił pretensyą nadaiącą tytuł do osiągnienia prawa hipotecznego.

§. 419. Szczególniey zapisanie protestacyi iest dozwolone, gdy zahipotekowaniu samey pretensyi przeszkadza tylko niedostatek uzupełnić się ieszcze maiącey formalności, która dla większey tylko pewności i wiary, do czynności iakiey iest potrzebną.

§. 420. Jeżeli iednak niedostatek takowy ściąga się do samey istoty i ważności

czynności lub pretensyi, zapisanie nawet protestacyi nie ma mieysca.

§. 421. W skutek protestacyi należycie zapisaney, wierzyciel nabywa prawo zahipotekowania w każdym czasie pretensyi samey w mieysce protestacyi, gdy tylko zaprzeczenie naprzeciw niey uchylone lub formalność dopełnioną zostanie.

O excepcyach maiących mieyce naprzeciw pretensyom zahipotekowanym.

§. 422. Przez zaintabulowanie pretensyi w xiędze hipotecznéy, dłużnik nie utraca ieszcze excepcyi prócz tego naprzeciw ważności oneyże mu służących.

§. 423. Jeżeli iednak trzeci w moc uciążliwey umowy nabył prawo do pretensyi takowey po zahipotekowaniu oneyże, dłużnik nie może się naprzeciw temuż trzeciemu popisywać excepcyami, o których wprzód mu niedoniósł.

§. 424. Dłużnik więc chcący zachować sobie excepcye swe naprzeciw zahipotekowaney pretensyi względem każdego trzeciego, winien takowe również podać do zapisania ich w xiędze hipotecznéy.

§. 425. Jeżeli w ciągu czterech tygodni po zahipotekowaniu pretensyi, protestacya co dopiero rzeczona także w xiędze hipotecznéy zapisaną została, taż zachowuie prawo dłużnika naprzeciw tym nawet, którzy wprzód wdawali się w układy z wierzycielem o pretensyą takową.

§. 426. Chcący więc z zupełną pewnością nabyć prawo przez cessyą, zastaw lub w inny sposób do zahipotekowaney pretensyi, winien czekać przez pierwsze cztery tygodnie po intabulacyi i następnie przekonać się: iż w tym czasie żadne excepcye lub pro-

testacye naprzeciw niéy w xiędze hipotecznéy zapisane niezostały.

4) Forma zahipotekowania.

§. 427. Ustawa hipoteczna przepisuie uskutecznienie sposobu zapisów w xiędze hipotecznéy, przez które hipoteka nabytą być może.

5) Odpowiedzialność władzy utrzymuiącéy xięgę hipoteczną.

§. 428. Uchybienia naprzeciw temu popełnione, władze utrzymuiące xięgi hipoteczne zastąpić obowiązane są.

§. 429. Przeciwnie władze te nieodpowiadaią za uchybienie lub wady w pretensyi saméy, na któréy zabezpieczenie hipoteka nadaną została.

§. 430. Jeżeli iednak powód, dla którego przez zahipotekowanie wcale żadne prawo hipoteczne nabytém być nie może, zasadza się na oczywistéy wadzie dokumentu, nie maiącego przymiotów ustawami przepisanych, w tym razie odpowiedzialne są władze hipoteczne temu, który ufaiąc ich znaiomości prawa, zaprzestał na takowém mylném zahipotekowaniu.

§. 431. Obowiązek władz hipotecznych nie rozciąga się do odpowiedzialności za dostateczność bezpieczeństwa hipoteką wierzycielowi nadanego.

§. 432. Staią się iednak odpowiedzialne, gdy wydany przez nie wykaz hipoteczny nie zgadza się z osnową xięgi hipotecznéy w czasie wydania wykazu.

§. 433. Przed zaskarzeniem sędziego z powodu uchybienia przezeń popełnionego, naprzód ten odpowiadać musi, któryby się nieprawnie zbogacił z szkodą wierzyciela.

§. 434. Porówno z nim odpowiada ten, który podstępnie dał powód do uchybienia sędziego.

§. 435. W tych tylko okolicznościach, dla których z mocy ustaw wierzyciel z opuszczeniem głównego dłużnika, wprost zaraz zaręczyciela trzymać się może, ten co szkodę poniósł przez uchybienie w zahipotekowaniu, mocen iest w przypadkach §. 428. 430. 432. zaraz zaskarzyć sędziego. (Tyt. 14. §. 297. seq.)

6) Skutki prawa hipotecznego.

§. 436. Należycie uskutecznione zahipotekowanie nadaie prawo wierzycielowi, poszukiwania w terminie przypadaiącym swéy wypłaty z zastawionéy rzeczy.

§. 437. Prawa i obowiązki z posiadania rzeczy dla wierzyciela zastawnego wynikaiące, nie służą zatém wierzycielowi hipotecznemu.

§. 438. Dłużnik przeto do rzeczy hipoteką dla wierzyciela obciążonéy, drugiemu ważnie nadać może prawo hipoteczne.

§. 439. Umowa nawet: iż rzecz nikomu innemu, na hipotekę zapisaną być nie ma, żadnego nie ma prawnego znaczenia. (§. 24.)

§. 440. Jak dalece wierzyciel hipoteczny iest obowiązany, w przypadku niemożności właściciela starać się o utrzymanie rzeczy zastawionéy, podług ogólnych przepisów w tytule osmym §. 44. seq. i podług ustaw policyinych każdego mieysca wyrozumiane być winno.

§. 441. Przeciwnie też wierzyciel mocen iest, ieszcze przed nadeyściem terminu wypłaty żądać zaspokoienia swego, gdy posiadacz rzeczy przez znaczne zmnieyszenie

istoty oneyże, bezpieczeństwo mu służące uszczupla.

§. 442. Niechcąc tego użyć prawa, lub nie mogąc go użyć z względu na zabezpieczoną pretensyą, domagać się może wierzyciel, aby posiadaczowi w szkodliwym iego zarządzie przez rozrządzenie sądowe tama położoną została.

Do czego się rozciąga prawo rzeczowe hipotecznego wierzyciela?

§. 443. Prawo rzeczowe hipotecznego wierzyciela rozciąga się do całéy posiadłości i wszystkich przynależności oneyże w czasie zahipotekowania.

§. 444. Co się uważa za współ-zastawioną przynależność zapisanéy rzeczy lub prawa, w razie zachodzącego sporu podług przepisów tytułu drugiego §. 42. seq. rozsądzone być winno.

§. 445. Jak dalece iednak przynależności ruchome, w czasie od zahipotekowania aż do istotnego wykonania exekucyi sądowéy, od głównéy rzeczy odłączone zostały, zobowiązanie realne dawniéy też ruchomości ciążące, nie przechodzi na trzeciego posiadacza.

§. 446. Gdy przeciwnie w tym czasie przybyły ruchome przynależności, też, ile się znayduią ieszcze w czasie exekucyi, podpadaią pod prawo rzeczowe hipotecznego wierzyciela.

§. 447. Jeżeli przynależności nieruchome zastawionéy posiadłości nie maią być współ-zastawione, też przy zapisie i zahipotekowaniu wyraźnie wyłączone być muszą.

§. 448. Gdy zahipotekowanie nie nastąpiło na dobrach i posiadłościach oddzielną liczbę w xiędze hipotecznéy maiących, wie-

rzyciel nie nabywa na nich prawa realnego, chociażby były własnością tegoż samego dłużnika i w zapisie wyraźnie razem za hipotekę postanowione zostały.

§. 449. Jeżeli więc w dokumencie kilka dóbr i posiadłości na hipotekę zapisane zostały, wierzyciel podaiąc prośbę o intabulacyą, wyraźnie winien oświadczyć, na których zahipotekowania żąda, a sędzia lub władza hipoteczna może go nawet wezwać do podania w téy mierze pewnego oświadczenia.

§. 450. Władza hipoteczna nie uskuteczniaiąc w takowym razie dozwolonego zahihotekowania, a to na wszystkich wymienionych nieruchomościach, staie się odpowiedzialną za szkodę stąd dla wierzyciela wypływaiącą.

§. 451. Jednak i wierzyciel, skoro popełniona omyłka okazuie się z zaświadczenia na nastąpioną intabulacyą wydanego, winien o tém władzy niezwłocznie donieść, do sprostowania, ieżeli to ieszcze mieć może mieysce.

§. 452. Jeżeli w przeciągu sześciu tygodni od wręczenia mu zaświadczenia intabulacyinego, doniesienia nie uczynił, sam sobie winien przypisać szkodę z późnieyszych intabulacyy innych wierzycieli dla niego wynikaiącą.

§. 453. Gdy intabulacya na kilku oddzielnych posiadłościach nie w iednym nastąpiła czasie, wierzyciel nabywa prawo hipoteczne do każdéy z nich dopiero od czasu uskutecznionéy na każdéy z nich intabulacyi.

§. 454. Przynależności nieruchome dopiero po nastąpionéy intabulacyi, z cudzéy

własności przyłączone do główney posiadłości, nie podpadaią pod prawo hipoteczne wierzycielowi służące.

§. 455. Gdy następnie na przynależnościach takowych zahipotekowany zostanie dług na dawney posiadłości ciążący, wierzyciel odtąd tylko nabywa prawo hipoteczne na onychże.

§. 456. Jeżeli za nabyciem nowéy przynależności oderwaną została od posiadłości przynależność inna, która podpadała pod prawo rzeczowe wierzyciela, tenże trzymać się może nowo nabytéy, w mieysce odstąpionéy przynależności.

§. 457. Może iednak również, zrzekaiąc się swego prawa do nowéy przynależytości, popisywać się swém prawem rzeczowém naprzeciw posiadaczowi odstąpionéy.

§. 458. Gdy przy uregulowaniu granic spornych lub przy podziałach wspólności, przynależności dóbr nieruchomych nawzaiem zamienione zostały, przepisy §. 456. 457. nie maią mieysca.

§. 459. Owszem i względnie wierzycieli hipotecznych, przynależności nowe wstępuią w mieysce dawnieyszych.

§. 460. Gdy przy podobném urządzeniu granic lub podziałach wspólności, z przynależności gruntu iakiego odstąpione zostały za gotowe wynagrodzenie raz na zawsze dane, sądy czynność takową prowadzące, o układzie takowym powinny uwiadomić wierzycieli hipotecznych, aby ciż mogli przestrzegać swego prawa.

§. 461. Wierzyciele w razie takowym żądać mogą, aby dłużnik wyznaczone mu

w gotowiźnie wynagrodzenie, albo na przywrócenie zmnieyszonego dla nich przez odstąpienie bezpieczeństwa, albo na upłatę summ naypierw zahipotekowanych, ile na to wystarczy, obrócił.

§. 462. Gdy dłużnik nie chce, albo nie może uskutecznić iedno lub drugie, wierzyciele hipoteczni, ieszcze przed terminem wypłaty, kapitały swe wypowiedzieć są mocni.

§. 463. Jednak prawa tego w przeciągu sześciu tygodni od dnia odebranego uwiadomienia, użyć są obowiązani.

§. 464. Czyniąc to, zachowuią dla siebie swe prawo hipoteczne na odstąpionéy przynależności, aż do ukończenia sprawy.

§. 465. Zaniedbuiąc przepisany czas, utracaią swe prawo hipoteczne na odłączonéy przynależności.

§. 466. Gdy nowoprzybyłe przynależności oddzielnie prawnieważnie zastawione zostały (§. 454. seq.), w razie alienacyi onychże, cena kupna podług stósunku taxy każdego odrębnego przedmiotu pomiędzy różnych wierzycieli podzieloną być winna.

§. 467. Prawo wierzyciela hipotecznego względem całéy iego pretensyi, rozciąga się nietylko do całości, na któréy toż przez zahipotekowanie ustanowione zostało, lecz i do poiedyńczych części onéyże.

§. 468. Gdy więc ma hipotekę na kilku nieruchomościach, lub gdy nieruchomość obciążona hipoteką w skutek sukcessyi lub w inny sposób podzieloną zostanie, względem całéy swéy pretensyi każdéy nieruchomości, lub też każdéy oddzielnéy części onéyże trzymać się może.

§. 469. Przez odmiany w istocie rzeczy zastawionéy, prawo wierzyciela hipotecznego nie zostaie naruszone.

§. 470. Przybytki i przyrostki, bądź przez przyrodzenie, bądź czynem człowieka zrządzone, ile ostatnie nie są przynależnościami z cudzéy własności do rzeczy przyłączonemi, ulegaią również prawu hipotecznemu zahipotekowanego wierzyciela.

§. 471. Hipoteka, zapisana na gruncie, zawiera też pospolicie w sobie wszystkie na nim będące zabudowania, nawet te, które po intabulacyi nowo wystawione zostały.

§. 472. Gdy iednak wyraźnie tylko grunt i ziemia na hipotekę zapisane zostały, a trzeci inny, iak właściciel gruntu, budynki na nim wystawił, też na szkodę budującego nie uważaią się wprawdzie za współzastawione;

§. 473. Jednak właściciel budynków winien iest odpowiadać zahipotekowanym na gruncie i ziemi wierzycielom, a to z całéy wartości ziemi podług naywyższéy taxy.

§. 474. W tym względzie wierzyciele i budynku trzymać się mogą, a w przypadku nawet otworzenia się konkursu lub processu likwidacyinego, maią pierwszeństwo przed wierzycielami, późniéy na budynku zahipotekowanymi.

§. 475. Do owoców i użytków zastawionéy rzeczy, wierzyciel hipoteczny tak dalece ma prawo, ile też w czasie wykonania exekucyi nie są ieszcze odłączone od istoty rzeczy.

§. 476. Dopóki więc wierzyciel hipoteczny nie zaiął ieszcze sądownie odłączonych od istoty owoców i użytków, albo mieysce

ich zaymuiącéy dzierzawy lub komornego, dopóty właściciel ważnie niemi rozporządzać iest mocen.

§. 477. Przeciwnie umowy i czyny inne, któremi dłużnik względem przyszłych owoców i użytków naprzód rozporządza, są nieważne, ieżeli takowe przynoszą uszczerbek zahipotekowanym iuż wtenczas wierzycielom hipotecznym.

§. 478. Kto wchodząc w układy takowe z posiadaczem względem przyszłych owoców i użytków, chce się zasłonić naprzeciw poszukiwaniu późniéy zaintabulowanych wierzycieli hipotecznych, obowiązany iest podać czynność samą do zapisania iéy w xiędze hipotecznéy.

§. 479. Jeżeli to nie nastąpiło, więc prawa swego do przyszłych owoców i użytków na szkodę późniéy nawet zaintabulowanych wierzycieli użyć nie może.

§. 480. Dzierzawca więc, który więcéy iak ćwierćroczną dzierzawę posiadaczowi gruntu z góry zapłacił, nie może się wypłatą takową zastawiać naprzeciw zahipotekowanym natenczas wierzycielom, którzy na to niezezwolili.

§. 481. Naprzeciw późniéy zahipotekowanym wierzycielom w tym tylko razie zasłonić się może, gdy z góry opłaconą dzierzawę do zahipotekowania podał.

Zą co hipoteką odpowiada wierzycielowi.

§. 482. Prawo trzymania się rzeczy hipoteką obciążoney, służy wierzycielowi tak co do kapitału swéy pretensyi, iako i umówionych z niéy procentów.

§. 483. Przeciwnie prawo realne wierzyciela nie ściąga się do samych tylko procentów z przewłoki.

§. 484. Względem nakładów na zaskarzenie i ściągnienie pretensyi, wierzyciel nie ma realnego prawa, ieżeli mu takowe w głównym zapisie zastrzeżone i zastrzeżenie to w xiędze hipotecznéy zapisane niezostało.

§. 485. Kto posiadłością swoią zapewnił kaucyą za własny swóy urząd, taż odpowiada także za koszta dochodzenia defektu.

§. 486. Jeżeli iednak kaucya takowa na pewną summę iest ograniczona, koszta te tak dalece tylko maią prawo rzeczowe, ile z teyż ilości razem zastąpione być mogą.

§. 487. Jeżeli względem kosztów wyraźne oddzielne zastrzeżenie uczynione i zahipotekowane zostało, przepis §. 484. ma mieysce.

§. 488. Posiadłość zapisana za koszta samego nadania hipoteki, odpowiada w wszelkich przypadkach wtenczas tylko, gdy wyraźnie na ten koniec także zahipotekowaną, i toż w xiędze hipotecznéy zapisane zostało.

§. 489. Wszelakoż dłużnik w każdym razie osobiście iest obowiązany zastąpić koszta ustanowienia hipoteki i zahipotekowania, ieżeli wyraźnie co innego umówione niezostało.

D) Sposoby używania prawa hipotecznego,

§. 490. Wierzyciel mocen iest prawo swe do hipoteki przyprowadzić do skutku przez sekwestracyą, immissyą i subhastacyą.

§. 491. Postępowanie w téy mierze przepisuie ustawa procesowa.

§. 492. Wierzyciel hipoteczny może także użyć swego prawa do zastawionéy rzeczy naprzeciw trzeciemu posiadaczowi oneyże. szczególniéy naprzeciw trzeciemu posiadaczowi.

§. 493. Naprzeciw zapisanemu w xiędze hipotecznéy wierzycielowi nikt niemoże się zastawić pozorem: iż iest rzetelnym posiadaczem, i o pretensyi iego żadnéy niemiał wiadomości.

§. 494. Chociaż rzecz znayduie się w ręku trzeciego posiadacza, iednak wierzyciel wolny ma wybór, czyli zaraz onéyże, lub też wprzód chce się trzymać osoby swego dłużnika.

§. 495. Obieraiąc nawet ostatnie, zachowuie dla siebie swe prawo do rzeczy, dopóki go dłużnik zupełnie niezaspokoi.

§. 496. Proste tylko zezwolenie wierzyciela hipotecznego na sprzedaż lub dalsze zastawienie rzeczy trzeciemu, w niczém praw iego nie zmienia. 8) Porządek i pierwszeństwo pretensyy zahipotekowanych.

§. 497. Jeżeli więc w moc oświadczenia wierzyciela, summa późniéy zapisana ma pierwszeństwo przed iego własną uzyskać, takowe prawo pierwszeństwa na piśmie nadane i w xiędze hipotecznéy zapisane być musi.

§. 498. Jeżeli nienastąpiło zahipotekowanie, oświadczenie wierzyciela stawa wprawdzie naprzeciw niemu i iego dziedzicom, lecz nie naprzeciw trzeciemu, który summę iego nabył.

§. 499. Co zachować należy, gdy niewiasta ustępuie pretensyi drugiego pierwszeństwo przed swą własną, w tytule o zaręczeniach iest postanowiono. (Tyt. 14. §. 230.)

§. 500. Gdy rzecz iedna dla kilku iest na hipotekę zapisana, a na zaspokoienie wszystkich nie wystarcza, pierwszeństwo pomiędzy nimi oznacza porządek nastąpionego zahipotekowania.

§. 501. Co sędzia uczynić powinien, gdy kilka summ w iednym czasie do zahipotekowania podane zostały, i iak w tym razie porządek ich oznaczony być winien, w ustawie hipoteczney iest przepisano.

§. 502. Jeżeli sędzia uchybił w zastósowaniu takowych przepisów; pozostaie się iednak przy porządku, w księdze hipoteczney przyiętym.

§. 503. Ten iednak, co uszkodzony został przez podobne uchybienie sędziego, żądać może wynagrodzenia, pod warunkami iednak w §. 451. 452. oznaczonemi.

§. 504. W razie niedostateczności rzeczy dla kilku na hipotekę zapisaney, zaległości procentowe z dwóch lat tylko maią równe prawo z główną pretensyą.

§. 505. Zaległości dawnieysze ustąpić muszą wszelkim innym, nawet długom osobistym.

§. 506. Ustawa konkursowa przepisuie, iak dalece w razie otworzenia się konkursu lub processu likwidacyinego, bieżące procenta zahipotekowanych kapitałów, z użytków zastawioney rzeczy zaspokoione być powinny.

§. 507. Tamże również iest postanowiono, ile w razie takowym zapasy należą do zahipotekowanych wierzycieli, lub też do ogólney massy konkursowey.

§. 508. Podług tychże przepisów postąpić należy, gdy kilku wierzycieli w drodze tylko exekucyi chcą się trzymać gotowych zapasów, iak dalece pierwszeństwo zahipotekowanych wierzycieli do nich się rozciąga.

§. 509. Wydatki w przypadku processu konkursowego lub likwidacyinego, na sprzedanie zahipotekowanych nieruchomości łożone, z góry zapłacone być muszą z zebranéy za nie ceny kupna.

§. 510. Przeciwnie w konkursie, wierzyciel hipoteczny koszta sprawy naprzeciw swym współ-wierzycielom sam ponosić iest obowiązany.

§. 511. Jak dalece wierzyciel mocen iest rozporządzić samą zahipotekowaną pretensyą, tyle też może hipotekę ustąpić, lub zastawić innemu. 9) O cessyach i zastawach.

Dod. §. 53. Jednak cessyonaryuszowi dłużnego zapisu hipotecznego zapisanego z zezwoleniem dłużnika, zarzut kompensacyi naprzeciw cedentowi służący, z przed czasu cessyi pochodzący, wtenczas tylko z prawnym skutkiem uczyniony być może, gdy excepcya takowa w xiędze hipotecznéy zapisana, lub cessyonaryuszowi wiadomą była. Toż samo ma mieysce, na przypadek ustąpienia komu zaległéy ceny kupna pod zastrzeżeniem własności (sub reservato dominio) zahipotekowanéy, które kupuiący przyznać lub zapłacić wzbrania się dla tego, iż ma excepcye, które się zasadzaią na przyrzeczeniu sprzedawcy umową kupna obiętém.

§. 512. Przepisy względem cessyi pretensyy zahipotekowanych, znayduią się w tytule iedenastym. (Tyt. 11. Oddz. 3.)

§. 513. Zahipotekowanie cessyi należycie zdziałaney, do ważności czynności potrzebne nie iest.

§. 514. Gdy iednak cessyonaryusz zaniedbał zahipotekowanie, skutki szkodliwe stąd dla niego wynikaiące w przypadkach ustawą hipoteczną bliżéy oznaczonych, sam musi ponosić.

§. 515. Przy zastawianiu zapisanych hipotek, naprzód ogólne przepisy o zastawianiu pretensyi na długach będących, w ogólności zastósowane być winny. (§. 280. seq.)

§. 516. Prócz tego względem zahipotekowania zastawiań takowych, wszystkie przepisy poprzedzaiące względem cessyi maią mieysce. (§. 513. 514.)

§. 517. Koszta zastawu i zahipotekowania onegoż, w niedostatku postanowień szczególnych, zastawiciel ponosić musi.

§. 518. Koszta cessyi i zahipotekowania iéy w niedostatku podobnych postanowień, przez cedenta i cessyonaryusza w równych częściach zapłacone być powinny.

§. 519. Jeżeli iednak dłużnik z powodu nastąpionego wypowiedzenia, innego wyszukał wierzyciela, dłużnik, gdy nie umówiono inaczéy, koszta cessyi i zahipotekowania ponosić iest obowiązany.

10) O wymazaniu (extabulacyi.)

§. 520. Przez zaspokoienie pretensyi zahipotekowaney, powszechnie umarza się prawo realne wierzyciela;

§. 521. Dłużnik zatem wymazania zaspokoioney należytości z xięgi hipotecznéy podług przepisów ustawy hipotecznéy domagać się może.

§. 522.

§. 522. Zaniedbuiąc to, nie może na szkodę trzeciego powstawać naprzeciw czynnościom, które tenże trzeci na zasadzie xięgi hipotecznéy w dobréy wierze z zahipotekowanym wierzycielem przy zachowaniu przepisów ustaw zawierał.

§. 523. Dłużnik chcąc więc zasłonić się naprzeciw wszelkim podobnym rozporządzeniom wierzyciela, który wzbrania się zezwolić na wymazanie, aż do załatwienia sprawy w téy mierze, protestacyą swoię do xięgi hipotecznéy podać powinien.

§. 524. Przez należycie uskutecznione wymazanie uchyla się prawo realne wierzyciela, chociażby pretensya onémże zabezpieczona ieszcze zaspokoioną nie była.

§. 525. Same więc zezwolenie wierzyciela na wymazanie, nie dowodzi ieszcze zapłacenia długu.

§. 526. Jeżeli hipoteka nieprawnie wymazaną została, wierzyciel wprawdzie nie utraca przez to nabytego z zahipotekowania prawa rzeczowego;

§. 527. Wszelakoż onémże na szkodę tych, którzy po nastąpioném wymazaniu zahipotekowani zostali, popisywać się niemoże.

§. 528. Przeciwnie ci, ktorzy w czasie wymazania iuż byli zahipotekowani, stąd żadnéy mieć korzyści nie mogą.

§. 529. Wymazanie takowe służy iednak na korzyść tych, którzy późniéy idącą, lecz wprzód zahipotekowaną pretensyą, dopiero po nastąpioném wymazaniu nabywaią przez zlewek lub zastaw i iedno lub drugie dadzą zahipotekować.

§. 530. Wierzyciele wcale niezahipotekowani, żadnéy nie mogą mieć korzyści naprzeciw posiadaczom pretensyi zahipotekowanéy z nieprawnego oneyże wymazania.

§. 531. Względem wszelkiéy przez nieprawne wymazanie istotnie zrządzonéy szkody, wierzyciel hipoteczny ma regres do tych, przez których winę to nastąpiło.

§. 532. Koszta wymazania w niedostatku postanowienia w téy mierze, były dłużnik, lub, gdyby rzecz iuż była w ręku trzeciego posiadacza, tentu z regressem do dłużnika, ponosić powinien.

Dod. §. 54. Również koszta kwitu z pretensyi zahipotekowanéy wystawionego, z mocy któréy wymazanie nastąpić może, przez dłużnika zapłacone być muszą.

§. 533. Jeżeli trzeci posiadacz wyraźnie dług zahipotekowany przeiął, więc gdy szczególna w téy mierze nie zaszła umowa, zwrotu kosztów wymazania od byłego dłużnika żądać nie może.

§. 534. Dopóki zapisana w xiędze hipotecznéy summa nie iest wymazana, przedawnienie iéy zaczęte być nie może.

§. 535. Wszelakoż, co w téy mierze iest postanowiono względem zastawów, również i do hipotek się ściąga. (§. 246. 247. 248.)

ODDZIAŁ DRUGI.

O prawie zatrzymania.

§. 536. Prawo zatrzymania zasadza się na wolności, którą ma posiadacz rzeczy cudzéy, trzymania iéy w swém posiadaniu do-

póty, dopóki względem swéy pretensyi wzaiemnéy zaspokoionym nie zostanie.

§. 537. Chcący takowego prawa użyć, potrzeba, aby w rzetelny sposób był dostąpił posiadania rzeczy, i aby stósownie do zrzódła nabycia go, iuż był obowiązany napowrót ią oddać.

§. 538. Nierzetelny posiadacz rzeczy, nigdy prawa zatrzymania iéy przywłaszczać sobie nie może.

§. 539. Pretensya, dla któréy prawo zatrzymania ma mieć mieysce, potrzeba, aby pochodziła z rzeczy saméy lub czynności, w skutek któréy taż przeszła w ręce posiadacza.

§. 540. Powinna być wymagalną w przypadaiącym czasie do oddania rzeczy.

§. 541. Tak dalece przynaymniéy usprawiedliwioną być powinna, ile ustawy tego wymagaią, aby areszt założonym być mógł.

§. 542. Gdy wyszczególnione tu (§. 539. 540. 541.) okoliczności zachodzą, ten nawet, co ma w ręku czyią summę, może względem niéy użyć prawa zatrzymania dla należącéy mu się od właściciela oneyże, pretensyi wzaiemnéy, w tym nawet razie, gdyby mu nawet prawo do kompensacyi nie służyło. (Tyt. 16. Oddz. 6.)

§. 543. Prawo zatrzymania powszechnie niema mieysca z powodu pretensyy, które się nie ściągaią do rzeczy lub czynności. (Tyt. 14. §. 79. Tyt. 20. §. 172. 173.)

§. 544. Wyiątki z pod przepisu takowego, na wyraźnych przepisach ustaw oparte być muszą.

§. 545. Ten, któremu służy prawo zatrzymania, względem dłużnika zwrotu rzeczy żądaiącego, w posiadaniu iéy aż do zaspokoienia go zachowany być musi.

§. 546. Naprzeciw trzeciemu, który ustąpienia z posiadania domagać się iest mocen, prawo zatrzymania powszechnie niema mieysca.

§. 547. Jeżeli iednak pretensya posiadacza wypływa z nakładu na pożytek rzeczy uczynionego, prawo zatrzymania służy mu naprzeciw każdemu, któryby z posiadaniem rzeczy dostąpił oraz korzyści z rzeczonego nakładu.

§. 548. Wszelakoż w razie takowym istnieć musi korzyść, skutkiem nakładu będąca.

§. 549. Również prawo takowe wykonywane być tylko może w stósunku istotnie exystuiącéy korzyści względem ilości zrobionego nakładu.

§. 550. Jeżeli więc na rzecz więcéy wydano, iak zrządzona stąd korzyść wartuie, ilość ostatniéy oznacza summę, w miarę któréy prawo zatrzymania służy posiadaczowi naprzeciw trzeciemu.

§. 551. Depóki ieszcze spór zachodzi pomiędzy posiadaczem i trzecim względem ilości pretensyi, która podług zasad powyższych (§. 548. 549.) posiadaczowi się należy, tenże prawem zatrzymania popisywać się może względem całéy ilości nakładu.

§. 552. W wszelkich przypadkach prawo zatrzymania tak naprzeciw dłużnikowi iako i trzeciemu, rozciąga się tak daleko tyl-

ko, ile potrzeba na zastąpienie należącéy posiadaczowi pretensyi.

§. 553. Gdy więc wartość rzeczy przewyższa ilość pretensyi, posiadacz mocen iest zatrzymać stósunkową tylko część rzeczy.

§. 554. Jeżeli rzecz iest niepodzielna, żądaiący iéy zwrotu domagać się może, aby taż na niebezpieczeństwo i koszt upadaiącego w sprawie do zachowania sądowego złożoną została.

§. 555. Żądaiący zwrotu, gdy może postawić pewność za ilość pretensyi, mocen iest żądać wydania całéy niepodzielnéy rzeczy.

§. 556. Zgoła, w wszelkich przypadkach, gdy zachodzi spór o pretensyą względem któréy prawo zatrzymania wykonane być ma, posiadacz za złożeniem podobnéy dostatecznéy pewności, rzecz żądaiącemu zwrotu wydać iest obowiązany.

§. 557. Jeżeli iednak pretensya iest czystą, posiadacz za istotném tylko zaspokoieniem go, do wydania rzeczy acz niepodzielnéy, znaglony być może.

§. 558. Dopóki posiadacz z mocy prawa zatrzymania rzecz w swym ma ręku, względem zachowania, używania i zarządu oneyże, wszelkie ma obowiązki wierzyciela zastawnego.

§. 559. Przez wydanie rzeczy, względem któréy służy komu prawo zatrzymania, toż prawo się utraca.

§. 560. Protestacya nawet uczyniona przy oddaniu rzeczy dłużnikowi lub trzeciemu, nie zachowuie rzeczonego prawa.

§. 561. Jeżeli iednak posiadacz gwałtem lub podstępem wyzuty został z posiadania rzeczy: zostaie mu iego prawo, i naprzeciw ruguiącemu go o przywrócenie mu posiadania domagać się może.

§. 562. Gdy rzecz zostanie zażądaną przez Sąd od posiadacza: prawo iego zostaie mu, dopóki tylko rzecz lub iéy wartość pozostanie w zachowaniu sądowém.

§. 563. Jeżeli iednak przez Sąd zażądaną zostanie, dla oddania iéy w posiadanie innemu: posiadacz prawo zatrzymania do niéy mu służące, przez protestacyą tylko może ocalić.

§. 564. Protestacya takowa naypóźniéy w dni ośm po oddaniu reczy, do Sądu podaną być musi.

§. 565. Przez protestacyą takową zachowuie prawo-maiący dla siebie wolność, domagania się zwrotu rzeczy lub oddania iéy w zachowanie sądowe.

§. 566. Jeżeli iednak nad maiątkiem dłużnika otworzył się konkurs: prawo zatrzymania ustaie, i ten, któremu toż służyło, żadnego stąd nie ma pierwszeństwa przed innymi wierzycielami.

§. 567. O prawie zatrzymania, które służy władzom i dziedzicom allodyalnym posiadacza lenna lub fideikomissu, potrzebne w swém mieyscu są dane przepisy. (Tyt. 18. §. 600. 601. Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 3.)

ODDZIAŁ TRZECI.

O prawie pierwszeństwa kupna, o prawie bliższości i kupna z powrotem.

§. 568. Prawo pierwszeństwa kupna iest to wolność nabycia kupnem rzeczy przez właściciela trzeciemu sprzedaney, pod warunkami zawartego kontraktu przedaży, lub innemi, iakie naprzód umówione zostały. Znaczenie.

§. 569. Pierwszeństwo kupna nadane w umowie lub w ostateczném rozporządzeniu, powszechnie iest tylko prawem osobistém teraźnieyszego tylko właściciela i iego dziedziców obowięzuiącém. Pierwszeństwo kupna osobiste i

§. 570. Dopiero przez zapisanie go w xięgze hipotecznéy, co do rzeczy nieruchomych, staie się rzeczowém. rzeczowe.

§. 571. Gdy ważnie zostało nadane, na zahipotekowanie takowe nie potrzeba szczególnego zezwolenia wierzyciela.

§. 572. Do rzeczy ruchomych pierwszeństwo kupna iako prawo rzeczowe, ani przez umowę, ani też przez rozporządzenie ostateczne wcale nadane być nie może.

§. 573. Przeciwnie pierwszeństwo kupna bezpośrednio z ustaw wypływaiące, obowięzuie każdego posiadacza i bez zahipotekowania.

§. 574. Jeżeli iednak powód podpadania nieruchomości pod prawo takowe zasadza się na tém: iż zostaie w stósunku lenna, czynszu wiecznego, lub podobnym: natenczas potrzeba, aby stósunek takowy przynaymniéy był zapisany w xięgze hipotecznéy.

§. 575. Pierwszeństwo kupna powszechnie tylko przy istotnych sprzedażach, a nie Przypadki w których używanie

tegoż prawa ma mieysce lub niema.

w razie alienacyi innego rodzaiu, wykonywane być może.

§. 576. Wszelakoż danie rzeczy w mieysce wypłaty, tudzież wszelka alienacya prawa używania do własności należącego za gotową zapłatę, uważa się w tym względzie za istotną przedaż.

§. 577. W razie wątpliwości, czyli alienacya za kupno, lub zamianę, darowiznę albo inną podobną czynność, ma być uważaną, domniemanie stawa naprzeciw kupnu.

§. 578. Gdy kupno zawarte zostało pod warunkiem głównym takim, iż inny, iak kupuiący wypełnić go nie zdoła; prawo pierwszeństwa mieysca nie ma.

§. 579. Warunki położone na pieniądze ocenionemi być mogące, nie wyłączaią maiącego prawo pierwszeństwo, gdy tenże cenę warunków nad summę kupna umówioną wypłacić iest gotów.

§. 580. Na warunki potoczne, które uważane iako umowy, wcale obowięzuiącemi nie są, na szkodę prawo pierwszeństwa maiącego, wzgląd żaden dawany być nie może. (Tyt. 5. §. 51. 70.—73.)

§. 581. Warunek utrzymywania sprzedawcy uważa się za warunek wyłączaiący prawo pierwszeństwa kupna.

§. 582. Jeżeli iednak utrzymywanie oznaczone zostało w dostarczeniu summ lub pewnych ilości naturaliów, bez względu na osobiste powinności lub stósunki utrzymuiącego, prawo pierwszeństwa maiący, za przeięciem prestacyi takowych, użyć swego prawa iest mocen.

§. 583. Inne nawet, acz nieoznaczone utrzymywanie, nie wyłącza pierwszeństwa do kupna, gdy przedaiący wyraźnie oświadcza, iż utrzymywanie toż chce przyiąć od maiącego pierwszeństwo.

§. 584. Pierwszeństwo nie ma mieysca, gdy posiadacz kupnem pomiędzy żyiącymi sprzedaie rzecz naybliższemu swemu z ustaw dziedzicowi.

§. 585. Oprócz przypadków takowych, udanie przez przedaiącego szczególnéy przychylności dla kupuiącego, niemoże przeszkadzać w używaniu prawa pierwszeństwa.

§. 586. W przypadkach powyższych (§. 578. 581. 584.) prawo pierwszeństwa kupna, ieżeli takowe nie należy się bezpośrednio z ustaw, lub iako prawo rzeczowe spoczywa tylko na obecny przypadek, i w następnym razie sprzedaży, przy któréy żadna z tych przeszkód nie zachodzi, wykonywane być może.

Stósunki kilku prawo pierwszeństwa kupna maiących pomiędzy sobą.

§. 587. Gdy kilku maią prawo pierwszeństwa kupna i niém chcą się popisywać, ten, którego prawo bezpośrednio z ustaw wypływa, ma pierwszeństwo przed drugimi.

§. 588. Gdy prawo wszystkich bezpośrednio z ustaw pochodzi, współwłaściciel przed krewnym, ten tu przed nadwłaścicielem, a nadwłaściciel przed wszystkimi innymi przez ustawy powołanymi ma pierwszeństwo.

§. 589. Jeżeli prawo pierwszeństwa dla wszystkich, pochodzi z oświadczeń woli, maiący prawo osobiste, winien ustąpić temu, który prawo swe do zahipotekowania podał.

§. 590. Pomiędzy kilku zahipotekowanymi stanowi pierwszeństwo czasu, w któ-

rym prośba o zahipotekowanie podana została.

§. 591. W iakim porządku prawo pierwszeństwa kupna, będące prawem familiyném, przez kilku do niego powołanych członków familii wykonywane być może, w swém mieyscu iest postanowiono. (Cz. 2. Tyt. 4. Oddz. 4.)

§. 592. Gdy pierwszeństwo pomiędzy kilku zgłaszaiącymi się, wedle przepisów powyższych (§. 587—591.) rozstrzygnione być niemoże, wybór sprzedawcy oznacza tego, który niém szczególniéy popisywać się ma.

§. 593. Gdy sprzedawca niechce lub niemoże takowy uczynić wybór, los stanowi.

Jak dalece prawo to innym ustąpione być może, lub

§. 594. Prawo pierwszeństwa, innym do tego z mocy osoby prawa niemaiącym, ustąpione być niemoże.

§. 595. Gdy się pokazuie podeyrzenie pozorne, iż prawo pierwszeństwa maiący pod swém tylko imieniem, na rzecz innéy nieupoważnionéy osoby użyć go zamyśla, kupuiący domagać się może sądowego dochodzenia i rozstrzygnienia w téy mierze, i w dowód symulacyi takowéy, nawet przysięgę żądać iest mocen.

przechodzi na dziedziców.

§. 596. Prawo pierwszeństwa z oświadczeń woli wypływaiące, pod temi tylko okolicznościami przechodzi na dziedziców, pod któremi toż dozwolone iest co do prawa odkupu. (Tyt. 11. §. 514—518.)

Zrzeczenie się pierwszeństwa kupna.

§. 597. Kto raz bez zastrzeżenia zrzekł się pierwszeństwa kupna, iuż niém na przyszłość popisywać się nie może.

§. 598. Jeżeli iednak zrzeczenie się nastąpiło we wyrazach niepewnych, a pierwszeństwo w xiędze hipoteczney zapisane, wymazane nie zostało, toż mu na przyszłe zostaie przypadki.

§. 599. Gdy prawo pierwszeństwa komu na czas pewny nadane zostało, domniemywa się, iż to nastąpiło na korzyść posiadacza rzeczy, temuż prawu ulegaiącéy.

§. 600. Pierwszeństwo więc ustaie, gdy prawo do niego maiący, albo niechciał, albo niemógł w czasie oznaczonym go użyć.

§. 601. Jeżeli iednak iest pewną, iż oznaczenie czasu nastąpiło na korzyść maiącego prawo pierwszeństwa, więc posiadaczowi nie wolno, przez wcześnieyszą sprzedaż, którey warunków dopełnić tenże nie może lub nie chce, zwątlić nadane mu prawo.

Obowiązki prawo pierwszeństwa maiącego.

§. 602. Chcący popisywać się służącém mu prawem pierwszeństwa, winien wypełnić warunki wszystkie, do których pierwszy kupuiący zobowiązał się.

§. 603. Szczególniéy toż rozumie się o wszelkich układach względem wypłaty zabezpieczenia ceny kupna i opłacenia procentów z onéyże.

§. 604. Przeciwnie, pierwszy kupuiący nie iest mocen, po raz nastąpioném uwiadomieniu, podwyższyć na szkodę pierwszeństwo maiącego, cenę kupna, w umowie zawartéy oznaczoną.

§. 605. Jeżeli przez umowy lub ostateczne rozporządzenia oznaczoną została cena pewna, za którą używanie pierwszeństwa kupna ma mieysce, postanowienie takowe

względem stron obydwóch w swéy zachowuie się mocy.

§. 606. Czyli, i co w razie takowym prawo pierwszeństwa maiący obowiązany iest, oprócz umówionéy naprzód ceny kupna, zapłacić za poczynione polepszenia, wedle zasad, przy prawie odkupu postanowionych, wyrozumiane być winno. (Tyt. 11. §. 303. 304. 305.)

§. 607. Jeżeli rzecz prawem takowém pierwszeństwa obciążona, została z drugą razem za iednę i tęż samą nieodrębną cenę sprzedana, maiący pierwszeństwo albo przystać na ten warunek, albo od kupna musi odstąpić.

Obowiązki zobowiązanego.

§. 608. Sprzedaiący rzecz obciążoną prawem pierwszeństwa kupna, obowiązany iest prawomaiącemu donieść o zawarciu kupna i rzetelną przesłać mu kopią punktacyi.

§. 609. Prawo-maiący winien oświadczenie swoie w téy mierze, pod utratą prawa swoiego, co do ruchomości uczynić w czasie tym, który ustawami względem umów, do przyięcia uczynionego podania iest oznaczony. (Tyt. 5. §. 94—101.)

Doniesienie.

§. 610. Co do posiadłości i praw, oświadczenie takowe nastąpić musi w przeciągu dwóch miesięcy od dnia, w którym doniesienie o zawarciu kupna i iego warunkach doszło prawo pierwszeństwa maiącego.

§. 611. W wszelkich przypadkach, gdy pierwszeństwo kupna ma przymiot prawa rzeczowego, uwiadomienie sądownie lub przez notaryusza uskutecznione być winno.

§. 612. Co do tych prawo maiących, których pobyt iest niewiadomy, patent pu-

bliczny w mieysce oddzielnego uwiadomienia wydany być winien.

§. 613. Wydanie patentu takowego w tych tylko okolicznościach i z témi ograniczeniami może być dozwolone, w których zapozwanie edyktalne nieprzytomnego pozwanego, podług ustawy processowéy, ma mieysce.

§. 614. Patent we zwyczayném mieyscu posiedzenia sądu przybity, tudzież w gazetach i pismach intelligencyinych prowincyi, względem ruchomości raz, względem nieruchomości trzy razy po sobie umieszczony być winien.

§. 615. Przy sprzedażach sądowych wyznaczony do licytacyi termin w sposób powyższy (§. 611—614.) prawo pierwszeństwa kupna maiącemu oddzielnie obwieszczony być musi.

§. 616. W przypadku takowym prawo maiący obowiązany iest w samym terminie licytacyi, pod utratą prawa swego podać oświadczenie swoie, czyli rzecz za wypadłe na nią naywyższe podanie nabyć zamyśla.

§. 617. Maiący tylko prawo osobiste pierwszeństwa kupna, gdy się z niém do sądu nie zgłasza, nie może się żalić na to, iż do sądowéy sprzedaży szczególniéy zapozwanym nie został.

§. 618. Dopóki prawo-maiący nie oświadczył się ieszcze względem chęci użycia onegoż, sprzedawca i pierwszy kupuiący, za wspólną zgodą, odstąpić mogą od kupna.

§. 619. Wszelakoż obowiązani są wynagrodzić tamtego za przysposobienia, ieżeli iakie w celu użycia swego prawa poczynił.

§. 620. Przeciwnie sprzedawca i pierwszy kupuiący po nastąpioném oznaymieniu prawo-maiącego, żadnéy w warunkach kontraktu odmiany uczynić nie mogą.

§. 621. Wtenczas tylko, gdy sprzedawca pierwszemu kupuiącemu część ceny kupna bez szczególnego zabezpieczenia poczekał, żądać może należytéy pewności od tego, który chce użyć służącego mu prawa pierwszeństwa.

§. 622. Toż samo rozumie się i o innych warunkach umowy, których dopełnienie z powodu osobistego zaufania w kupuiącym żadną szczególną pewnością zabezpieczone nie zostało.

§. 623. Przez oświadczenie się prawo-maiącego, iż chce użyć służącego mu pierwszeństwa, pierwszy kupuiący od swego obowiązku staie się wolnym.

§. 624. Gdy więc prawo-maiący nie może wypełnić warunki, a pierwszy kupuiący kupna dotrzymać nie chce, tamten sprzedawcy za wszelką szkodę odpowiada.

§. 625. Jeżeli iednak pierwszy kupuiący chce zostać przy kupnie, prawo pierwszeństwa maiący iuż swego prawa względem pierwszego kupuiącego użyć nie może, chociażby tym czasem był postawiony w stanie wypełnienia warunków.

Jakie służą prawa maiącemu pierwszeństwo kupna po oddaniu rzeczy trzeciemu, gdy

§. 626. Maiący osobiste tylko prawo pierwszeństwa kupna, rzecz pomimo iego wiedzy sprzedaną, ieżeli iuż kupuiącemu oddaną została, od tegoż wymagać nie może.

§. 627. Lecz żądać może wynagrodzenia od sprzedawcy.

§. 628. Gdy się okazuie, że przedaiący namyślnie i w zamiarze uszkodzenia prawo pierwszeństwa kupna maiącego, tegoż nie zawiadomił o sprzedaży, nietylko odpowiada za zrządzoną mu szkodę, lecz i zysk ubyty. prawo pierwszeństwa takowego iest osobiste,

§. 629. Dziedzice nadawcy pierwszeństwa kupna, w razie sprzedaży przez nich bez uwiadomienia nadanego uskutecznionéy, wtenczas tylko są odpowiedzialni, gdy przekonani być mogą o to, iż mieli wiadomość o nadaniu rzeczowego prawa przez ich spadkodawcę.

§. 630. Gdy kupuiący przekonanym być może, iż przed oddaniem mu rzeczy miał wiadomość o tém, że komu innemu służy osobiste prawo pierwszeństwa kupna, na szkodę iego tem zasłaniać się nie może, iż rzecz oddaną mu została.

§. 631. Maiący prawo pierwszeństwa ustawami nadane lub rzeczowe, mocen iest sądownie żądać zwrotu rzeczy, która bez należytego uwiadomienia lub przed upłynieniem czasu ustawami oznaczonego, innemu kupuiącemu oddaną została. gdy toż iest rzeczowém,

§. 632. Chcąc użyć prawa swego naprzeciw kupuiącemu i posiadaczowi, zaraz przy oddaniu wszystko to bez potrącenia oddać mu musi, co tenże iako cenę kupna sprzedawcy wyliczył.

§. 633. Koszta kupna i co oprócz tego z powodu zmiany posiadania iako laudemium lub w innych opłatach zapłacone zostało; żądaiący zwrotu powracać obowiązany nie iest.

§. 634. Przeciwnie winien powrócić ponoszone przez kupuiącego wydatki, w celu obwieszczenia publicznego gruntu i dla uzy-

skania wyroku prekluzyinego naprzeciw pretendentom realnym.

§. 635. Jeżeli posiadłość przed popisywaniem się prawem żądania zwrotu, iuż daléy za wyższą cenę odprzedana została: żądaiący zwrotu winien tylko pierwszą cenę kupna zapłacić.

§. 636. Gdy iednak cena drugiéy przedaży iest niższą od pierwszéy: toż służy na korzyść żądaiącego zwrotu.

§. 637. Co do poczekania ceny kupna przez przedawcę, żądaiący zwrotu wstępuie w prawa i obowiązki pierwszego kupuiącego pod warunkami iednak w §. 621. 622. oznaczonemi.

§. 638. Do opuszczenia lub zrzeczenia się przez sprzedawcę na rzecz pierwszego kupuiącego zeznanego, żądaiący zwrotu żadnego nie ma prawa.

§. 639. Gdy kupuiący i posiadacz przekonanym być może, iż iak o samém pierwszeństwie kupna, tak o osobie tego, któremu toż służyło, miał wiadomość, i że nie starał się o to, iżby prawo takowe maiący został wezwanym do użycia swego prawa; tenże kupuiący w swym stósunku względem żądaiącego zwrotu, co do wydarzaiących się w czasie iego posiadania polepszeń i pogorszeń istoty rzeczy uważa się za nieusprawiedliwionego posiadacza. (Tyt. 7. §. 239. 240)

§. 640. Jeżeli kupuiący w ogólności tylko wiedział z xięgi hipoteczney lub skąd inąd, iż rzecz iest obciążona prawem pierwszeństwa kupna; zresztą inney nie ma winy, iak tylko zaniechanie prawnego wezwania tego, któremu toż pierwszeństwo służy;

tenże

tenże tak co do owoców i pożytków, iako też i poczynionych polepszeń, za rzetelnego posiadacza uważa się.

§. 641. Co do pogorszeń iednak takowy posiadacz odpowiada również za mierne uchybienie.

§. 642. Od czasu, gdy żądaiący zwrotu sądownie dał oznaymić posiadaczowi chęć użycia swego prawa; takowy też posiadacz (§. 640.) co do istoty rzeczy wszelkie ma obowiązki nierzetelnego posiadacza.

§. 643. Co do owoców i użytków z gruntu, zostaie przy dotychczasowych prawach aż do końca roku gospodarczego, w którym uwiadomienie odebrał.

Utrata prawa żądania zwrotu.

§. 644. Posiadacz w każdym czasie wezwać może prawo pierwszeństwa maiącego, aby temże się popisywał.

§. 645. Do wezwania takowego i obowiązku wezwanego, oświadczenia się w téy mierze, wszystko to się ściąga, co powyżéy o pierwszém oznaymieniu zawartego kupna w §. 603. seq. iest postanowiono.

§. 646. Gdy nie nastąpiło takowe wezwanie; prawo żądania zwrotu utraca się tylko za pośrednictwem przedawnienia prawnego przez nieużywanie.

§. 647. Przedawnienie takowe, co do posiadłości i praw w xiędze hipotecznéy zapisanych bez wszelkiéy różnicy przypadków zaczyna się od dnia, w którym pierwsze kupno w xiędze hipotecznéy zapisane zostało.

§. 648. Jeżeli same prawo pierwszeństwa i żądania zwrotu iest zapisane w xiędze hipotecznéy; toż przez same tylko nieużywanie upadać nie może.

§. 649. Przypisy względem prawa pierwszeństwa i bliższości co do dóbr posiadłości familiynych, znayduią się w części drugiéy (Cz. 2. Tyt. 4.)

Prawo pierwszeństwa kupna pomiędzy sąsiadami.

§. 650. Na dobra, dawniéy razem należące, tudzież z powodu samego tylko sąsiedztwa i położenia, prawo pierwszeństwa lub bliższości podług ustaw pospolitego prawa nie ma mieysca.

§. 651. Jeżeli iednak grunt szczególny do całéy posiadłości należący, tak iest położony i w takiém zamieszaniu z innemi gruntami drugiéy posiadłości, iżby z powodu położenia takowego łatwo niezgoda i processa pomiędzy obydwoma posiadaczami wyniknąć mogły; więc w razie poiedyńczego sprzedawania gruntu takowego, posiadacz drugiéy posiadłości ma mieć prawo pierwszeństwa w kupnie onegoż.

§. 652. Posiadacz więc takowego gruntu, maiąc chęć sprzedania go, winien go ofiarować na kupno posiadaczowi drugiéy posiadłości.

§. 653. Gdy się o cenę zgodzić nie mogą, wolno wprawdzie posiadaczowi i trzeciemu grunt sprzedać.

§. 654. Jeżeli iednak zaprzestaie na cenie niższéy niż wprzód żądał, winien o tém przed oddaniem rzeczy trzeciemu, sąsiadowi swemu donieść.

§. 655. Gdy wbrew przepisom takowym, grunt bez wiadomości sąsiada, trzeciemu istotnie został oddany, tamten w przeciągu sześciu miesięcy po oddaniu, za powróceniem ceny zań zapłaconéy, zwrotu

rzeczy od nowego nabywcy domagać się może.

§. 656. W razie tym iednak posiadacz względem żądaiącego zwrotu, wszelkie ma prawa rzetelnego posiadacza.

§. 657. Przepisy względem prawa odkupu w swém znayduią się mieyscu. (Tyt. 11. §. 296. seq.)

TYTUŁ DWUDZIESTY PIERWSZY.

O prawie użytku i używania cudzéy własności.

§. 1.

Prawo używania cudzéy własności, lub ciągnienia owoców i użytków z oneyże, może powstać z oświadczeń woli, bezpośrednio z ustaw lub też z przedawnienia.

§. 2. Jak dalece maiący prawo takowe zostaie w posiadaniu rzeczy, na użytek lub używanie przeznaczonéy, służąca onemuż wolność ma przymiot prawa rzeczowego.

§. 3. Obowiązek dozwolenia mu używania prawa rzeczowego, przechodzi zatém na każdego nowego właściciela rzeczy obciążonéy, którego prawo pochodzi od nadawcy prawa użytkowania.

§. 4. Co do posiadłości i praw, zapisanie tegoż prawa w xiędze hipotecznéy, znaczy tyle, co zmysłowe posiadanie rzeczy.

§. 5. Prawa używania, nie połączone z posiadaniem rzeczy, ani też zapisane w xię-

dze hipoteczney, pospolicie dopóty tylko używane być mogą, dopóki rzecz znayduie się w ręku tego, lub iego dziedziców, który względem tychże praw osobiście był zobowiązanym. (Tyt. 19. §. 5. 6.)

§. 6. Kto iednak przeymuie rzeczy, które z mocy ustaw bezpośrednio podpadaią pod prawo używania drugiemu służące, na tego przechodzi także zobowiązanie względem prawo sobie nadane maiącego, skoro tamtemu było wiadomo, a przynaymniéy bez wielkiego lub miernego uchybienia niewiadomo być mu nie mogło, iż dotychczasowy właściciel względem prawo-maiącego w takim zostaie osobistym stósunku, z którego podług ustaw wypływa prawo użytkowania.

§. 7. Prawa użytkowania, powstaiące z przedawnienia, mogą tylko być nabyte za pośrednictwem przedawnienia przez posiadanie, i w takowym razie maią zawsze własność prawa rzeczowego.

§. 8. Co do praw użytkowania, przez umowy nabytych, w razie wątpliwym domniemywa się, iż właściciel oprócz tego, co z natury czynności wypływa, więcéy nad to, co wyraźnie iest oznaczone w umowie, z prawa swego nie chciał ustąpić.

§. 9. Również w przypadku wątpliwości uznać należy: że właściciel prawo używania tylko za przyzwoite wynagrodzenie nadał.

§. 10. Jeżeli więc prawo używania zostało nadane przez uciążliwą umowę, więc w razie wątpliwym na to wzgląd mieć należy, aby prawem nadany otrzymał użytek, odpo-

wiadaiący temu, co w zamianę iego dał lub wypełnił.

§. 11. Maiący użytek lub używanie iakiéy rzeczy, obowiązany iest te ponosić wydatki i ciężary, bez których mieć nie może korzyści ztąd wypływaiących.

§. 12. Winien przez czas trwania służącego mu prawa, utrzymać rzecz w stanie takim, w iakim ią odebrał, i z ukończeniem swego prawa w takim samym stanie ią oddać.

§. 13. Zmnieyszenia podług naturalnego biegu rzeczy ze zwyczaynego używania wypływaiące, użytkownik zastąpić obowiązanym nie iest.

§. 14. Również nieodpowiada za zmnieyszenie lub upadek rzeczy, bez iego uchybienia wydarzaiącéy się.

§. 15. Za iaki stopień uchybienia użytkownik odpowiadać powinien, to z natury umowy prawo mu służące nadaiącéy, i z przepisów w téy mierze w tytule o umowach (Tyt. 5.) danych, wyrozumiane być ma.

§. 16. Maiący prawo używania z mocy rozporządzeń ostatecznych, lub bezpośrednio z ustaw, powszechnie mierne uchybienie zastąpić powinien.

§. 17. Gdy kto ma sobie nadany do użytku ogół rzeczy, ubyłe z niego przez przyrodzenie lub przypadek szczegóły, winien zastąpić, ile to być może z użytków całego ogółu.

§. 18. Jak dalece zastąpienie takowe zkąd inąd, nie z użytków tylko ogółu uskutecznione być powinno, w miarę różnych rodzaiów używania i rzeczy do użytku danych ustawami oddzielnie iest postanowiono.

§. 19. Jeżeli kaucya wyraźnie naprzód zastrzeżoną nie została, właściciel stawienia iéy żądać pospolicie nie może.

§. 20. Skoro iednak zachodzi prawdopodobna obawa nadużycia lub zaniedbania, użytkownik zniewolony być może przez sąd do należytego zabezpieczenia właściciela, względem zagrażaiącego uszkodzenia lub zmnieyszenia istoty rzeczy.

§. 21. Jeżeli prawo użytku maiącemu z powodu wad rzeczy urosł uszczerbek, właściciel tak dalece w téy mierze iest odpowiedzialnym, ile przy zawarciu umowy lub winny sposób dopuścił się uchybienia, za które podług ustaw odpowiadać powinien. (Tyt. 5. §. 277—284.)

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O wszechużytku.

Znaczenie. §. 22. Zupełne prawo użytkowania, czyli wolność używania cudzéy rzeczy w sposobie rządnego gospodarza i bez dalszego ograniczenia, zowie się wszechużytkiem.

Prawa wszechużytkownikowi służące. §. 23. Wszechużytkownik pospolicie wprawdzie ma wolność, tak, iak właściciel użytkowy, wszystkie tak zwyczayne iak nadzwyczayne z rzeczy ciągnąć korzyści.

§. 24. Również prawo mu służące ściąga się do wszelkich chociaż dopiero w czasie trwania onegoż przybyłych przybytków i przyrostków.

§. 25. Jednak bez zezwolenia właściciela, poiedyńcze części rzeczy na kształt od przeszłego zupełnie różny przeistaczać nie może.

§. 26. Jeżeli przecież to uczynił, więc przy końcu wszechużytku na żądanie właściciela rzecz nakładem wszechużytkownika do dawnego stanu przywróconą być musi.

§. 27. Gdy to uskutecznione być niemoże, wszechużytkownik za wszelką z takowéy samowładnéy odmiany wynikaiącą szkodę, właścicielowi musi odpowiadać.

§. 28. W czasie nawet trwania wszechużytku, właściciel znaglić użytkownika może, aby rzecz samowładnie przekształconą, do dawnego stanu przywrócił.

§. 29. Do owoców i użytków, które przy rozpoczęciu wszechużytku iuż od rzeczy były odłączone, tudzież do czynszów, danin i innych prestacyi wówczas iuż przypadłych lub zaległych, użytkownik iako taki, żadnego niema prawa.

§. 30. Użytki, które bez zmnieyszenia istoty rzeczy z niéy ciągnione być nie mogą, pospolicie do wszechużytku nie należą.

§. 31. Uważaią się iednak iako należące do niego, gdy zmnieyszenia podobne przy zwyczaynym zarządzie podług zwyczaynego biegu przyrodzenia, w czasie pewnym same z siebie zastąpione zostaią.

§. 32. Drzewo więc w boru porządnie podzielonym i zagospodarowanym, tak dalece do wszechużytku należy, ile obredy czyli wycięcia na czas ten przypadaią.

§. 33. Wywroty z wichrów tak daleco tylko należą do wszechużytku, ile idą na rachunek zwyczaynego użytku leśnego.

§. 34. Prócz tego właściciel obowiązany iest, zebrane stąd pieniądze albo obrócić na pożyteczne także dla wszechużytkownika po-

lepszenie posiadłości, lub temuż przez czas trwania prawa iego, procent z onychże zostawić.

§. 35. Poiedyńcze drzewa po polach, łąkach lub pastwiskach będące, wszechużytkownik powszechnie sobie przywłaszczać nie może.

§. 36. Jeżeli iednak spuszczenie onychże iest potrzebne lub użyteczne, żądać tego może i oraz domagać się użytku ze zebranéy za nie wartości, podług bliższego oznaczenia §. 34.

§. 37. Z produktów podziemnych za regalia poczytywanych, wszechużytkownikowi służy użytek tylko z przychodu na część właściciela przypadaiącego.

§. 38. Przeciwnie właściciel obowiązany uskutecznić dopłatę do dalszego prowadzenia dzieła potrzebną, ile takowa z mianego w czasie wszechużytku przychodu opędzoną być nie może.

§. 39. Inne produkta podziemne, do regaliów nie rachowane, podpadaią w ogólności pod prawo wszechużytkownika.

§. 40. Zgoła tenże iest mocen użyć przychodów, które z siebie same do wszechużytku nie należą, tak dalece, ile tego utrzymanie rzeczy wymaga.

§. 41. Do znalezionych skarbów wszechużytkownik iako taki, ani nawet do procentów lub użytków, żadnego niema prawa.

§. 42. Maiący nadane sobie prawo wszechużytku całego maiątku lub pozostałości iakiéy, ma także prawo do należących do nich opłat dożywotnich.

§. 43. Również wszechużytkownik z poczynionych przez trzeciego na rzecz wierzyciela polepszeń i pomnożeń rzeczy, pożytkować iest mocen.

§. 44. Jeżeli iednak dobroczyńca co innego w téy mierze wyraźnie postanowił, więc pozostaie się przy tém.

§. 45. Wykonywanie praw honorowych do posiadłości iakiéy przywiązanych, pospolicie do właściciela należy.

§. 46. Gdy iednak z témiż prawami są połączone ciężary, właściciel albo takowe także musi ponosić, albo, ieżeli tego nie chce, zostawić wszechużytkownikowi wykonywanie praw rzeczonych za ponoszeniem ciężarów.

Obowiązki wszechużytkownika względem budynków;

§. 47. Wszechużytkownik obowiązany iest zabudowania do prawa iego należące, gospodarnie utrzywywać w tym stanie, w iakim ie odebrał.

§. 48. Jeżeli obeymuiąc wszechużytek, nie postarał się o sporządzenie wierzytelnego opisu ówczasowego stanu budynków, domniemywa się, iż mu takowe w dobrym stanie budowli oddane zostały.

§. 49. Za same tylko, choćby główne naprawy przez wszechużytkownika istotnie poczynione, tak dalece tylko wynagrodzenie żądać iest mocen, ile właściciel do tego się zobowiązał ważną umową.

§. 50. Budynki z przypadku bez wielkiego lub miernego uchybienia wszechużytkownika podupadłe, tenże swym nakładem wystawić na nowo nie iest obowiązany.

§. 51. Również główne naprawy z powodu przypadku takowego wydarzaiące się,

z niego nakładem iego wymagane być nie mogą.

§. 52. Za główne naprawy uważaią się te, których koszta z porachowaniem materyłów na pieniądze, przenoszą czwartą część użytków roku tego, w którym przypadek się wydarzył.

§. 53. Gdy wszechużytkownik naprawy podiąć się niechce, winien zezwolić na to, aby budynek nakładem i na rachunek właściciela został zniesionym.

§. 54. Jak dalece właściciel budynek taki nanowo wystawić lub znieść powinien, to wedle przepisów tytułu ósmego §. 37. seq. i ustaw policyinych każdego mieysca wyrozumiane być musi.

§. 55. Wszechużytkownik chcący wystawić na swóy użytek zabudowanie bez winy iego podupadłe, lub głównéy wymagaiące naprawy, winien na to założyć wydatek.

§. 56. Chcąc zapewnić dla siebie zwrot wydatku po skończeniu wszechużytku, powinien wyiednać zezwolenie właściciela na przedsiewzięcie budowli lub głównéy naprawy.

§. 57. Właściciel obowiązany iest tylko zezwolić na wystawienie lub naprawę budynków takich, które na mieszkanie i użytek gospodarski są potrzebne.

§. 58. Również winien zezwolić tylko na wystawienie ich w stanie takim, w iakim się wprzód znaydowały.

§. 59. Gdy właściciel wzbrania się udzielić zezwolenie, lub nie może się z wszechużytkownikiem zgodzić na ilość wydatku,

sąd spór takowy podług zdania przysięgłych znawców rozstrzygnąć powinien.

§. 60. Materyały, które z gruntu użyte być mogą, tudzież zaciąg nadzwyczayną potrzebę gospodarską zbywaiący, wszechużytkownik do takowych budowli i napraw, bez wynagrodzenia dostarczyć powinien.

§. 61. Budynki, które w czasie obięcia wszechużytku iuż były zaczęte, lecz ieszcze nie ukończone, wszechużytkownik iest mocen kontynuować i ukończyć swym nakładem, podług planu będącego i przyiętego.

§. 62. Po skończeniu wszechużytku żądać może powrócenia wydatków podług anszlagu łożonych.

§. 63. Jeżeli budynek rozpoczęty, był tylko przeznaczony dla okazałości lub przyiemności, a Właściciel wyraźnie sprzeciwia się ukończeniu onegoż; wszechużytkownik, gdy pomimo tego ukończył budowlę, za łożone na nią wydatki, żadnego wynagrodzenia żądać nie może.

§. 64. Gdy się okazało z opisu przy obięciu wszechużytku sporządzonego, (§. 48) iż budynki iuż wtenczas w podupadłym znaydowały się stanie; więc wprawdzie wszechużytkownik, ieżeli go umowa lub rozporządzenie ostateczne do tego nie upoważnia, właściciela do naprawienia onychże znaglać nie może.

§. 65. Może iednak swym nakładem uskutecznić budowlę, i następnie po ukończonym wszechużytku, żądać powrócenia swych wydatków podług oznaczenią w §. 56. — 60. obiętego.

§. 66. W tym razie nawet żądać iest mocen, aby mu gotowe wydatki na mnieysze nawet naprawy powrócone zostały.

§. 67. Jeżeli wszechużytkownik przy obięciu prawa swego, zaniedbał kazać sporządzić takowy budynków opis, więc, gdy następnie też podupadną, lub główne wydarzą się naprawy, nie ma być dany wzgląd na twierdzenie iego, iż to pochodzi z podupadłego stanu zabudowań, w którym ie odebrał.

względem innych przynależności;

§. 68. Obowiązki, iakie ma wszechużytkownik względem gospodarnego utrzymania budynków; takie same względem innych przynależności i szczegółów rzeczy wypełnić iest obowiązany.

§. 69. W zastąpieniu więc ubywaiącego bydła inwentarskiego z przychowków, zasadzeniu drzew owocowych, i utrzymaniu sprzętów gospodarskich i w innych przedmiotach; winien wypełniać powinności rządnego gospodarza.

względem opłacania procentów z summ na rzeczy ciążących;

§. 70. Procenta z długów rzecz ciążących, wszechużytkownik opłacać musi.

§. 71. Gdy wszechużytek ściąga się do całéy pozostałości, iako ogułu rzeczy i praw; wszechużytkownik winien nawet osobiste długi spadkodawcy opłacać.

§. 72. Po nadaniu wszechużytku iednak właściciel nowemi bądź osobistemi bądź realnemi długami, prawa i użytku wszechużytkownika uszczuplać nie może.

§. 73. Kto iednak zaniedbał podać do hipoteki swe prawo wszechużytku do nieruchomości iakiéy, ten nie może zabronić choć późniéy zahypotekowanym wierzycielom,

działaiącym w dobréy wierze xięgi hipotecznéy, iżby względem procentów trzymali się użytków rzeczy.

§. 74. Z powodu stąd wynikaiącego mu ubytku, wynagrodzenie od właściciela żądać iest mocen.

względem zapłacenia kapitałów;

§. 75. O zaspokoieniu wypowiedzianych kapitałów wszechużytkownik tak dalece starać się iest obowiązany, ile opłata procentów z onychże do niego należy.

§. 76. Może iednak na ten koniec chwycić się pretensyi na długach do ogółu maiątku należących, lub też rzecz samą zastawić.

§. 77. Wszelakoż do rozporządzeń takowych (§. 75. i 76.) powszechnie przybranie i zezwolenie wierzyciela iest potrzebne.

§. 78. Gdy właściciel bezzasadnie odmawia zezwolenie, a wszechużytkownik iest wystawiony na uszczerbek w posiadaniu i używaniu przez napastowanie wierzycieli domagać się iest mocen, aby zezwolenie takowe przez Sąd zastąpione zostało.

§. 79. Jeżeli wszechużytkownik z własnych funduszów kapitały popłacił, bez zlewku nawet wstępuie w prawa wierzyciela, którego zaspokoił.

względem prestacyi osobistych;

§. 80. Gdy z powodu rzeczy wszechużytkiem obiętéy, pewne osobiste prestacye dla kogo trzeciego czynione być muszą w żadnym związku z użytkami nie będące, takowe do właściciela należą.

§. 81. W razie iednak wątpliwym domniemywa się, iż i takowe prestacye ściągaią się do prawa użytkowania, a zatém przez wszechużytkownika wypełnione być powinny.

co do processów,

§. 82. Chociaż prawy dotyczą się istoty rzeczy, iéy przynależności i praw, wszechużytkownik w nie wdać się i opłaty założyć iest obowiązany.

§. 83. Wszelakoż obowiązany iest przypozwać właściciela, i zaniechaniem tego prawom iego uwłaczać nie może.

§. 84. Zwrot założonych kosztów żądać dopiero może przy końcu wszechużytku, ieżeli mu takowy bezpłatnie był nadany, prócz tego przypadku zasady ogólne o ewikcyi tu również maią mieysce. (Tyt. 11. §. 136. seq.)

§. 85. Gdy process wyłącznie tylko dotycze się praw właściciela, tak iż wszechużytkownik w tym żadnego niema interessu; tenże nie iest obowiązany, ani wdać się w sprawę, ani też koszta oneyże założyć.

§. 86. Jeżeli iednak cała pozostałość na wszechużytek nadana mu została, winien koszta założyć i dopiero przy oddawaniu iéy żądać powrotu onychże iest mocen.

względem innych ciężarów i podatków.

§. 87. Wszelkie inne zwyczayne i nadzwyczayne ciężary i podatki z rzeczy, wszechużytkownik ponosić iest obowiązanym.

§. 88. Gdy iednak potrafi dowieśdź, że nadzwyczayne ciężary i podatki przewyższyły wszystkie w czasie trwania wszechużytku, po potrąceniu przypadaiących zwyczaynych ciężarów miane użytki; więc wynagrodzenia przewyższki takowéy od właściciela domagać się może.

§. 89. Wszelakoż winien w obrachunku w tym razie złożyć się maiącym takie położyć użytki, któreby był mógł mieć iako dobry gospodarz, i których nie miał przez własne mierne uchybienie.

§. 90. Wszechużytkownik bez zezwolenia właściciela żadne trwaiące ciężary na rzecz nakładać nie może.

O przedawnieniu podczas wszechużytku.

§. 91. Przez czas trwania wszechużytku, nikt nie może na szkodę właściciela zaczynać przedawnienia, celem nabycia praw iakich do rzeczy.

§. 92. Również prawo przyłączone do rzeczy przedmiotem wszech użytku będącéy, nie może być naprzeciw właściciela utracone przez zaczęcie przedawnienia nieużywaniem naprzeciw wszechużytkownikowi.

§. 93. Gdy iednak przed nadaniem wszechużytku, iuż naprzeciw właścicielowi przedawnienie zaczęte zostało; lata trwania wszechużytku, również doliczaią się do przepisanego ustawami czasu przedawnienia.

§. 94. Prawo właściciela do rzeczy na wszechużytek danéy, nie utraca się przez proste nieużywanie.

§. 95. Jeżeli iednak wszechużytkownik obiawił publicznemi czynami zamiar swóy posiadania rzeczy za swą własność, a właściciel odebrawszy o tém wiadomość przez czas do przedawnienia ustawami przepisany na tém zaprzestał; w razie tym wszechużytkownik nabył prawo własności przez przedawnienie.

§. 96. Wszelakoż przedawnienie takowe naprzeciw właścicielowi dopóty zaczęte być niemoże, dopóki prawo iego iest zapisane w xiędze hipotecznéy.

§. 97. Również ten, któremu naypierw wszechużytek został nadany, przedawnienie to naprzeciw właścicielowi zaczynać niemoże, tylko iego następca, ieżeli w dobréy iest wierze. (Tyt. 7. §. 40. 41. 42.)

§. 98. Służebności i inne prawa na pożytek rzeczy na wszechużytek nadaney, przez wszechużytkownika na rzecz właściciela nabyte być mogą.

Prawa i obowiązki właściciela przez czas trwania wszechużytku.

§. 99. Właściciel przez czas trwania wszechużytku nic przedsiębrać niemoże, czémby w iakikolwiek sposób ograniczył lub ścieśnił prawo użytkowania drugiego.

§. 100. Wolno iednak właścicielowi takie z rzeczą poczynić odmiany, które bez uszkodzenia wszechużytkownika, do skutku przyprowadzone być mogą.

Wszechużytek kapitałów.

§. 101. Gdy kapitały na wszechużytek nadane zostały, wszechużytkownik bez zezwolenia właściciela, ściągać ie lub w inny sposób rozporządzić niemi nie iest mocen.

§. 102. Czyniąc to iednak, czyni to na własne niebezpieczeństwo i wszelką w nich następnie wydarzaiącą się stratę i ubytek zastąpić musi.

§. 103. Również takowe samowładne postępowanie wszechużytkownika, upoważnia właściciela do żądania, aby kaucyą postawił.

§. 104. Jak dalece właściciel obowiązany iest przyznawać wypłaty przez dłużnika wszechużytkownikowi uczynione, wedle zasad o wypłatach w ogólności wyrozumiane być winno. (Tyt. 16. Oddz. 2.)

§. 105. Jeżeli iednak wszechużytkownik żadnéy samowładnie nie uczynił odmiany z kapitałem, więc tylko odpowiada za stratę w tymże przez wielkie iego lub mierne uchybienie zrządzoną.

§. 106. Gdy kapitały podobne z powodu wypowiedzenia onychże, lub dla innéy przy-

przyczyny ściągnione być muszą, właściciel względem dalszego wypożyczenia onychże z wszechużytkownikiem znieść się powinien.

§. 107. Uznanie pewności, za którą kapitał takowy wypożyczonym być ma, zawisło głównie od właściciela.

§. 108. Jeżeli iednak wszechużytkownik dostateczne chce postawić bezpieczeństwo za pewność kapitału, sposób umieszczenia kapitału przez niego podany mieć powinien pierwszeństwo.

§. 109. Gdy sam właściciel chce wziąć kapitał na siebie, wszechużytkownik tylko za postawieniem dostatecznéy kaucyi i za procentami w razie takowéy pewności w prowincyi zwyczaynemi, zezwolić na to powinien.

§. 110. Zresztą każdy wszechużytkownik mocen iest użyć swego prawa przez innych, iednak same prawo zlać na innego nie iest mocen.

Zwrot rzeczy przedmiotem wszechużytku będącéy.

§. 111. Po ukończeniu wszechużytku, rzecz z wszystkiemi przynależnościami napowrót oddaną być musi.

§. 112. Jeżeli przy obięciu wszechużytku, spis przynależności został sporządzonym, tenże służy za zasadę przy zwrocie onychże.

§. 113. Sporządzenia spisu takowego w czasie oddania, przedmiot i wartość przynależności obeymuiącego, tak wszechużytkownik iako i właściciel domagać się mogą.

§. 114. W razie wątpliwym, koszta spisu takowego przez strony obiedwie w połowie ponoszone być powinny.

§. 115. Kto iednak ma sobie nadany wszechużytek całego maiątku, sam koszta spisu musi ponosić.

§. 116. Jeżeli spadkodawca nadawaiąc w ostatecznem rozporządzeniu wszechużytek, zakazał sporządzenie takowego spisu, wszechużytkownik iednak iest obowiązany takowy prywatnie zdziałać, i do sądu choć pod pieczęcią złożyć.

§. 117. Gdy spadkodawca zakazał sporządzenie nawet spisu prywatnego, wszechużytkownik odbiera rzecz w stanie, w iakim taż się znayduie i na przyszłość winien ią zwrócić z wszystkiemi przynależnościami do porządnego zagospodarowania potrzebnemi.

§. 118. Wszelakoż wolno mu dowodzić, iż szczegóły takowe całkiem lub w części nie znaydowały się przy rzeczy.

§. 119. Jeżeli wszechużytkownik oprócz rzeczonego przypadku (§. 117.) obiął rzecz bez spisu, więc domniemywa się: iż wszystko odebrał, co do zupełnego używania oneyże należy.

§. 120. Jakie przedmioty do takowego zupełnego używania są potrzebne, w przypadku wydarzaiącym się przez znawców przysięgłych oznaczone być winno.

§. 121. Przypadek nieszczęścia nie uwalnia wszechużytkownika od obowiązku zwrotu inwentarza.

§. 122. Gdy przy oddawaniu rzeczy napowrot znayduie się więcéy przedmiotów, niż podług spisu oddane zostały, albo do zupełnego używania są potrzebne, takowe uważaią się za własność odchodzącego wszechużytkownika.

§. 123. Co do stanu, w iakim przedmioty oddawaiące się, znaydować się powinny, gdy tenże nie okazuie się z spisu, domniemywa się, iż przedmioty też w średnim gatunku i dobroci zostały wszechużytkownikowi oddane, i w takichże zwrócone być powinny.

§. 124. Za polepszenia rzeczy na wszechużytek daney, wszechużytkownik lub dziedzice iego tak dalece tylko wynagrodzenie mogą żądać, ile toż za wyraźném właściciela zezwoleniem poczynione zostało. Polepszenia.

§. 125. Jeżeli interessenci nie zgodzili się naprzód o ilość wynagrodzenia, z wydatków na polepszenie łożonych, rachunek złożony być winien.

§. 126. Do rachunku takowego wszechużytkownik takie nawet może podać materyały, z którychby był mógł mieć dla siebie w inny sposób pożytek.

§. 127. Za prace i posługi poddanych i ludzi do gruntu należących, ile takowe bez uszczerbku dla rzeczy gospodarskiéy starczone zostały, tudzież za własne swe zatrudnienie wszechużytkownik żadnego wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 128. W tych samych okolicznościach, które upoważniaią lennika do żądania, aby odmówione zezwolenie agnatów na polepszenie przez sąd zastąpione zostało, wszechużytkownik takiż sam wniosek względem właściciela, gdy zezwolenie odmawia, uczynić iest mocen. (Tyt. 18. §. 238. seq.)

§. 129. W tych samych przypadkach, gdy lennik z powodu przysposobień trwałych z rozkazu rządowego, choć nie na polepszenie lenna poczynić się maiących, mocen

iest dług na lenno zaciągnąć, wszechużytkownik powrócenia wydatków z swéy strony na podobny cel łożonych, po skończeniu wszechużytku, od właściciela domagać się może. (Tamże.)

§. 130. Oprócz przypadków tu wymienionych, wszechużytkownik i dziedzice iego mogą tylko odebrać napowrót polepszenia bez zezwolenia właściciela poczynione, gdy o wynagrodzenie onychże układ nie przychodzi do skutku.

§. 131. Lecz i to odebranie tak dalece tylko ma mieyce, ile rzecz znowu do dawnego powróci się stanu.

Zmnieyszenia.

§. 132. Zmnieyszenia rzeczy na wszechużytek danéy, wszechużytkownik lub iego dziedzice właścicielowi tak dalece wynagrodzić są obowiązani, ile takowe przez wielkie lub mierne uchybienie zostały zrządzone.

§. 133. Jeżeli wszechużytkownik bez zezwolenia właściciela zbył przynależności iakie, tentu albo wydania ich od trzeciego posiadacza podług zasad w tytule piętnastym oznaczonych żądać, albo powrócenia wartości od wszechużytkownika, lub z spadku iego dopominać się iest mocen.

§. 134. Również wszechużytkownik obowiązany iest ponosić wydatki, podług zdania znawców potrzebne na przywrócenie i naprawę podupadłych przez winę iego budynków, ile utrzymanie onychże podług zasad §. 47. seq. do niego należało.

§. 135. Postanowienie względem budynków, ściąga się również do grobli, stawów, rowów, mostów, wodociągów, dróg, zagayników i płotów.

§. 136. Przeciwnie właściciel z powodu innych z zaniedbanéy kultury lub innego niegospodarskiego zarządu wynikłych mniemanych zmnieyszeń, żadnego wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 137. Jednak przepisy względem wynagrodzenia straty w dochodzie, przez zniszczenie borów i lasów, tudzież innych rubryk gospodarczych, w posiadłości lenney, na kilka lat zrządzoney; również ściąga się do dóbr, na użytek w ogólności nadanych. (Tyt. 18. §. 564. seq.)

§. 138. Toż samo ma mieysce względem wynagrodzenia, które winni są dziedzice zmarłego lennika za to, iż przez zalewy i zapiaszczenia, które są skutkiem zaniedbanego utrzymania grobel i innych wodnych założeń, dobra w dochodzie na lat kilka znaczną poniosły stratę. (Tamże §. 572. seq.)

§. 139. Samo się rozumie z siebie, iż przepisy tamże znayduiące się względem prawa, które maią agnaci do ustanowioney summy wynagrodzenia, nie mogą się stósować do wszechużytku maiątku allodyalnego.

§. 140. Gdy wszechużytkownik w czasie trwania służącego mu prawa, rzecz zmnieysza przez niegospodarny zarząd i używanie, właściciel naprzeciw temu sądownie powstać i domagać się może, aby iuż zrządzone pogorszenie istoty rzeczy naprawione, tudzież wszechużytkownik przyzwoicie w dalszém rozrządzeniu ograniczony został.

§. 141. Jeżeli wydane w téy mierze rozporządzenia sądowe są bezskuteczne, właściciel żądać może zaprowadzenia sekwestracyi sądowéy.

§. 142. Sekwestracya iednak w ten sposób urządzoną być powinna, aby przy wszechużytkowniku pozostał użytek rzeczy, ile to z zabezpieczeniem właściciela mieć może mieysce.

Podział użytków,

§. 143. Względem użytków znayduiących się w czasie ukończenia wszechużytku, co do postanowienia, czyli takowe iemu lub też właścicielowi się należą, też same zasady, co między właścicielem i rzetelnym posiadaczem, maią mieysce. (Tyt. 7. §. 189. seq.)

§. 144. W dobrach zatém ziemskich i innych posiadłościach użytecznych, użytki lat przeszłych wszechużytkownikowi zostawione, te zaś z roku, w którym wszechużytek się skończył, pomiędzy nim i właścicielem podzielone być muszą.

z lat przeszłych,

§. 145. Do użytków lat przeszłych liczy się także drzewo w nich spuszczone i sprzedane, chociaż ieszcze nie zwiezione z mieysca.

§. 146. Jeżeli spuszczone w przeszłych latach drzewo ieszcze wprawdzie nie sprzedane, lecz iuż na skład zwiezione zostało, toż należy do wszechużytkownika lub iego dziedziców.

§. 147. Gdy wprawdzie drzewo iuż było spuszczone, lecz ani sprzedane, ani wywiezione nie zostało, toż właścicielowi się należy.

§. 148. Jednak winien tenże wynagrodzić wszechużytkownikowi lub iego dziedzicom, zapłacone przez nich pieniądze za spuszczenie lub inną około drzewa pracę.

§. 149. Postanowienie względem drzewa, ściąga się również do cegły, dachówki,

palonego wapna i innych do wszechużytku należących produktów, które wszechużytkownik w latach upłynionych dał wyrobić i przysposobić do użytku.

§. 150. Co do użytków z ostatniego roku, więc idzie o to: czyli grunt pod wszechużytek oddany, iest posiadłością ziemską lub nie. z roku ostatniego.

§. 151. Jeżeli iest posiadłością ziemską, więc taż aż do końca gospodarczego roku, na wspólny rachunek wszechużytkownika i właściciela zarządzoną być powinna. co do posiadłości ziemskich.

§. 152. Gdy interessenci niemogą się poiednać o ustanowienie wspólnego zarządzcy, administracya pozostaie przy wszechużytkowniku lub iego dziedzicach, a właściciel może im przydać na swóy koszt rachmistrza.

§. 153. Wszystek dochód, do wszechużytku należący, od początku roku gospodarczego w percepcie umieszczony być powinien.

§. 154. Wszelakoż wartość naturaliów, które wszechużytkownik iuż spotrzebował, lub w czasie trwaiącéy administracyi na swoie i familii swoiéy utrzymanie gospodarnie obraca, do percepty gotowéy wciągnione być nie maią.

§. 155. Do wydatku należą naprzód: wszystkie zwyczayne i nadzwyczayne podatki, przypadaiące w ciągu roku gospodarskiego.

§. 156. Tudzież procenta, które podług zasad powyższych z wszechużytku opłacane być winny.

§. 157. Nakoniec wszystkie wydatki, które są potrzebne do zwyczaynego utrzymania i dalszego prowadzenia gospodarstwa.

§. 158. Do tego też liczy się opłata podług §. 152. ustanowionego wspólnego zarządzcy.

§. 159. Na nadzwyczayne polepszenia, bez zezwolenia obu stron, nic z dochodów tegoż roku wydane być nie ma.

§. 160. Wszelakoż właściciel dalszego kontynuowania iuż rozpoczętych polepszeń, lecz swym tylko nakładem domagać się może.

§. 161. W końcu roku gospodarskiego zostawić potrzeba na gruncie paszę aż do nadchodzących żniw, tudzież zboża tyle, ile aż do żniw na używienie czeladzi i robotników i na ordynarye gospodarskie potrzeba.

§. 162. Zboże do palenia wódki wszechużytkownik lub iego dziedzice wcale nie, a do robienia piwa tyle tylko zostawić są obowiązani, ile na piwo aż do żniw, lub innych potrzeb gospodarskich potrzeba.

§. 163. Zapasy takowe wszechużytkownik lub iego dziedzice, w niedostatku szczególnéy umowy, żadnego wynagrodzenia ani też umieszczenia ich w rachunku percepty żądać nie mogą.

§. 164. Owszem obowiązani są w przypadku nieznaydowania się dostatecznego zapasu, ilość niedostawaiącą wynagrodzić podług cen targowych, w czasie oddania właścicielowi, gdy niedostatek takowy iest skutkiem sprzedaży naturaliów takowych w ciągu roku gospodarskiego poczynionych.

§. 165. Co do przychodów i wydatków z czasu przed skończeniem wszechużytku,

wiara dana być ma podaniu użytkownika, lub zostawionym przez niego rachunkom i spisom, bez sądowego nawet zatwierdzenia, dopóki nierzetelność onychże udowodnioną nie zostanie.

§. 166. Pozostaiącym po potrąceniu wszystkich wydatków, czystym dochodem, dzielą się właściciel i wszechużytkownik lub iego dziedzice w stósunku czasu przed i po ukończeniu wszechużytku upłynionego.

§. 167. W podobnym stósunku strata poniesioną być winna, gdy wydatki przewyższaią przychód.

§. 168. Jeżeli posiadłość w czasie skończenia wszechużytku iest wypuszczona w dzierzawę; czysta ilość summy dzierzawnéy, iaka po odciągnieniu wydatków w §. 155. aż do 158. wzmiankowanych pozostaie, w tymże stósunku podzieloną być winna.

§. 169. Gdy grunt przedmiotem wszechużytku będący, iest wprawdzie posiadłością mieyską, z którą iednak iest połączone rolnictwo i chodowanie bydła; wszystkie powyżéy względem posiadłości wieyskiéy przepisy, ściągaią się również do wszelkich z gruntu takowego w ostatnim roku przypadaiących owoców i użytków.

§. 170. Z gruntów, do których nie iest przywiązane rólnictwo, tudzież z praw i kapitałów na pożyczkach będących, wszelkie użytki i ciężary z kwartału, w którym wszechużytek ustał, liczą się do maiątku lub pozostałości wszechużytkownika. co do gruntów, innych praw i kapitałów.

§. 171. W tym względzie rok zaczyna się z dniem pierwszym Czerwca.

§. 172. Zresztą każdy wszechużytkownik, który po ukończeniu prawa mu służącego dopuszcza się nieprawnéy zwłoki w oddawaniu rzeczy, odtąd ze wszystkiem i w każdym względzie uważa się za nierzetelnego posiadacza.

§. 173. Danie rzeczy pożywalnych na wszechużytek, pociąga za sobą domniemanie, iż tylko rzeczy podobne na powrót oddane być maią. (Tyt. 2. §. 120. 121.)

§. 174. Jeżeli przeciwnie podług woli nadawcy też same rzeczy powrócone być powinny, więc właściciel iest obowiązany zaprzestać na tém, co z nich i w stanie będącym podług używania gospodarskiego pozostaie.

§. 175. Wszechużytkownik w razie tym tylko z użycia pochodzący ubytek musi zastąpić, ile go zrządził namyślnie przez wielkie uchybienie.

Kończenie się wszechużytku.

§. 176. Każdy wszechużytek ustaie z śmiercią prawo doń maiącego i pospolicie na iego nie przechodzi dziedziców.

§. 177. Chociażby wszechużytek był nadany na czas pewny, lub do nadeyścia pewnego wypadku, wcześnieysza śmierć wszechużytkownika iednak go kończy.

§. 178. Gdy dziedzice nadanego wyraźnie także powołani zostali do wszechużytku, w przypadku wątpliwym rozumie się to tylko o dziedzicach pierwszego stopnia.

§. 179. Wszechużytek nadany gminie, korporacyi lub innéy moralnéy osobie, trwa dopótąd, dopókąd też exystuią.

§. 180. Jednak rzeczone osoby moralne takowy ciągle trwaiący wszechużytek maią

nabyć tylko względem rzeczy takich, których własność podług ustaw nabywać są zdolne.

§. 181. Wolno iest wszechużytkownikowi, w każdym czasie zrzec się swego prawa na rzecz właściciela.

§. 182. Jeżeli iednak wszechużytek pochodzi z uciążliwéy umowy, względem iednostronnego zrzeczenia się onegoż ogólne zasady względem odstępowania od umów maią mieysce.

§. 183. Jednak i co do wszechużytku z ustaw pochodzącego, wszechużytkownik zrzeczeniem się prawa swego nie może się uwolnić od obowiązków, na których zastąpienie prawo nadane mu zostało.

§. 184. Zresztą względem uchylenia i utraty wszechużytku przez przedawnienie, przez zupełną zagubę rzeczy i przez konsolidacyą, wszystko to ma mieysce, co w tym względzie względem innych praw iest postanowiono.

§. 185. Gdy komu wszechużytek rzeczy tylko na potrzebę iego został nadany; przepisy tytułu dziewiętnastego §. 22. §. 24—28. maią mieysce.

§. 186. Nawet w razie takowego nadania użytkownik nieprędzéy wziąść może swą popotrzebę z użytków, dopóki z nich wszelkie rzecz ciążące podatki i ciężary potrącone nie zostaną.

ODDZIAŁ DRUGI.

O wieczném dzierżawie.

§. 187. Umowa, przez którą kto dzie- Znaczenie.
dzicznie nabywa zupełne prawo używania

cudzéy rzeczy za czynsz stósunkowy; zowie się kontraktem wieczno-dzierzawnym.

§. 188. Prawo wiecznéy dzierzawy pospolicie iest wiecznie trwaiącém i przechodzi na wszystkich bez różnicy dziedziców posiadacza.

§. 189. Wszelakoż nie czyni to żadnéy odmiany w istocie czynności, gdy umowa na pewne tylko stopnie lub pokolenia została zawartą.

Czynsz wieczno-dzierzawny.

§. 190. W rozpoznaniu stósunku pomiędzy dochodem rzeczy dzierzawnéy i czynszem na nią nałożonym, wzgląd dawanym być musi na czas zawartéy umowy i wtenczas zachodzące okoliczności.

§. 191. Ztąd więc, że takowy nateraz iuż nie zachodzi stósunek, nie wypływa ieszcze, iżby czynność nie miała być uznana za wieczną dzierzawę.

§. 192. Gdy zachodzi wątpliwość, czyli dziedzicznemu posiadaczowi istotne prawo wiecznéy dzierzawy, lub też tylko dziedzicznego, lecz ograniczonego używania nadane zostało; więc domniemanie stawa za ostatniém.

§. 193. Czynsz wiecznodzierzawny pospolicie iest niezmiennym i podwyższonym być nie może.

§. 194. Postanowienie to: iż po upłynieniu pewnego czasu nowy wyciąg dochodów sporządzony i podług tego czynsz nadal ustanowiony być ma; nie odbiera czynności takowéy przymiotu wiecznéy dzierzawy.

Wkupno.

§. 195. Jeżeli przy zawarciu czynności wkupno zapłacone zostało; domniemywa się, iż toż za nadanie prawa wyliczone, a przezto

toż prawo stało się nieodwołalną własnością wiecznego dzierzawcy.

§. 196. Bez wyraźnego więc postanowienia wieczny dzierzawca procent wkupna z czynszu przezeń opłacaćsię maiącego potrącać nie może.

§. 197. Również zapłacenie wkupna nie uwalnia go od stawienia kaucyi w przypadkach, w których go do tego obowięzuią ustawy.

§. 198. Gdy iednak iest pewną, iż summa wkupna tylko iako kaucya zapłacona została, procent z niéy przypadaiący należy do wiecznego dzierzawcy.

Prawa i obowiązki wiecznego dzierzawcy.

§. 199. Wieczny dzierzawca względem rzeczy dzierzawą obiętych wszystkie ma prawa i obowiązki w poprzedzaiącym oddziale wszechużytkownikowi oddane.

§. 200. Te iednak prawa i obowiązki wszechużytkownika, które się ściągaią do obowiązku powrócenia rzeczy właścicielowi, nie dotyczą się wiecznego dzierzawcy, wieczne prawo maiącego.

Dod. §. 55. Gdy z posiadaniem zabudowania w wieczną dzierzawę danego połączone było używanie prawa iakiego, a toż przez przypadkowy upadek budynku zostaie wstrzymane, zadzierzawiaiący winien swym nakładem nanowo wystawić budynek, ieżeli summa assekuracyina na ten koniéc wystarcza i w kontrakcie wiecznéy dzierzawy na przypadek ten nic postanowione nie iest.

Toż samo ma mieysce, gdy przypadek podobny spotkał inne do dóbr wiecznodzierzawnych należące budynki.

§. 201. Prawo wieczněy dzierzawy zupełną iest własnością wiecznego dzierzawcy

i ile go kontrakt nie ogranicza, wolnie nią rozporządzać iest mocen.

§. 202. Jednak do zbywania pomiędzy żyiącemi zezwolenie zadzierzawiaiącego, również, iak co do posiadłości wiecznoczynszowych konsens pana wiecznoczynszowego iest potrzebny. (Tyt. 18. §. 698—703)

§. 203. Przeciwnie nowy dzierzawca wieczny, nie iest obowiązany zapłacić laudemium, ieżeli takowe w początkowém nadaniu zastrzeżone nie zostało.

Prawo nadawcy wieczney dzierzawy w przypadku zalegania czynszu,

§. 204. W przypadku, gdy wieczny dzierzawca przy wstępie drugiego roku nie zapłacił ieszcze dzierzawy z roku poprzedzaiącego, zadzierzawiaiący dla pewności swoiéy zasekwestrowania posiadłości domagać się może.

dla nierządnego gospodarstwa,

§. 205. W tenczas tylko, gdy wieczny dzierzawca niebacznie zaniedbuie zagospodarowanie rzeczy dzierzawnéy tak dalece, iż zadzierzawiaiący iest wystawiony na podobieństwo niewybrania z niéy zaległego i przyszłego czynszu, ten tu iest mocen nastawać o sądowe sprzedanie samego prawa wieczney dzierzawy.

gdy się wypiera wieczney dzierzawy.

§. 206. Toż samo ma mieysce, gdy wieczny dzierzawca naprzeciw przekonaniu własnemu nierzetelnie wypiera się obowiązku zapłacania wieczney dzierzawy.

Zniżenie czynszu.

§. 207. Jeżeli rzecz przedmiotem wieczney dzierzawy będąca, przez przypadek nieuchronny w dochodzie swym takowego zmnieyszenia trwałego doznała, iż oznaczona dzierzawa iuż z niéy nadal wybieraną być nie może, taż do istotnego czystego dochodu oneyże zniżoną być musi.

§. 208. W porachowaniu takowego czystego dochodu, potrzebne utrzymanie wiecznego dzierzawcy i iego familii, tak dalece tylko, ile ciż przy zagospodarowaniu posiadłości czynią posługi, z użytków w wydatkach gospodarskich potrącone być ma.

§. 209. Zniżenie czynszu trwa tylko dopóty, dopóki posiadłość nie może być przywróconą do stanu takiego, w którymby czynsz dawny z niéy opłacanym być mógł.

§. 210. Z powodu przypadków nieszczęścia na owocach i użytkach rzeczy dzierżawnéy, posiadacz w niedostatku postanowienia wyraźnego, nie może żądać zniżenia, lecz tylko tak iak wieczny czynszownik poczekania czynszu. (Tyt. 18. §. 759. 760).

Darowanie czyli zwolnienie czynszu.

§. 211. Gdy nieuchronny przypadek zrobił wiecznego dzierżawcę bez wszelkiey iego winy niesposobnym do używania prawa swego przez siebie lub przez innych, w ciągu iednego lub więcéy lat, za czas ten żaden od niego czynsz żądany być nie może.

Prawa zadzierżawiaiacego w przypadku niemożności dzierżawcy, gdy tenże posiadłość dzierżawną opuszcza.

§. 212. Gdy dzierżawca staie się niesposobnym do dalszego prowadzenia dzierżawy, zadzierżawiaiący sądowéy sprzedaży prawa wiecznéy dzierżawy domagać się może.

§. 213. Toż samo ma mieysce, gdy wieczny dzierżawca dla długów posiadłość opuszcza, żadnych nie czyniąc przysposobień względem dalszego zagospodarowania oneyże.

§. 214. Ze zebranéy ceny kupna zadzierżawiaiący mocen iest odebrać należytość swoię względem czynszu, ieżeli iaki zaległ, i innych przez winę dzierżawcy zrządzonych mu szkód i kosztów.

§. 215. Reszta należy się byłemu dzierzawcy, iego dziedzicom lub wierzycielom.

O powróceniu wkupna.

§. 216. Jeżeli dzierzawca przy obięciu dzierzawy summę pewną iako wkupno za nabycie prawa wieczney dzierzawy zaliczył, zadzierzawiaiący na przypadek uchylenia bez iego winy kontraktu zwrócić ią nie iest obowiązany.

§, 217. Przeciwnie też od nowego dzierzawcy na szkodę byłego, iego dziedziców lub wierzycieli, zapłaty nowego wkupna wyciągać nie może.

§. 218. Gdy wkupno początkowe tylko iako kaucya zaliczone zostało, toż na przypadek uchylenia kontraktu zwrócone być musi.

§. 219. Jednak zadzierzawiaiący z wkupna takowego nietylko czynsz zaległy: lecz i inne z czynności wypływaiące pretensye do byłego dzierzawcy miane, potrącić iest mocen.

§. 220. Szczególniéy toż ściąga się do wynagrodzenia zadzierzawiaiącemu za to należnego, że z powodu zmnieyszonego przez winę byłego dzierzawcy dochodu, rzecz dzierzawna nowemu dzierzawcy za niższy czynsz od dotychczasowego wypuszczoną być musi.

Prawo zadzierzawiaiącego do innego maiątku dzierzawcy.

§. 221. Zadzierzawiaiący iest także mocen poszukiwać w innym maiątku dzierzawcy należytości z wieczney dzierzawy dla niego przypadaiące.

§. 222. Co do czynszu zaległego pozostaie mu prawo pierwszeństwa bliżéy oznaczone w ustawie konkursowéy.

§. 223.

§. 223. Z powodu innych swoich pretensyy iednak nie służy mu szczególne prawne pierwszeństwo w innym maiątku byłego wiecznego dzierzawcy.

O prawach wieczney dzierzawy bez pana będących.

§. 224. W przypadkach, w których dobra i pozostałości, iako będące bez pana, lub przewinione na rząd spadaią, prawo wieczney dzierzawy podobne na rzecz skarbu, innemu przyzwoitemu wiecznemu dzierzawcy pod temiż warunkami nadane być ma.

Prawa wiecznego dzierzawcy w processach.

§. 225. Wieczny dzierzawca względem prawa użytkowania z mocy umowy mu służącego, z każdymkolwiek bez przywołania właściciela sądownie rozprawiać się może.

§. 226. Co do spraw iednak, które się dotyczą istoty, przynależności i praw posiadłości, przepisy o wszechużytku §. 82. seq. maią mieysce.

ODDZIAŁ TRZECI.

O ograniczoném prawie użycia i użytkowania rzeczy cudzych.

§. 227. Ograniczenia prawa użytkowania częścią przez naturę czynności, częścią umowami lub też rozporządzeniami ostatecznémi są oznaczone.

§. 228. W przypadku wątpliwości, czyli komu wszechużytek, czyli też tylko ograniczone prawo użytkowania zostało nadane, domniemanie stawa za ostatniém.

I. Pożyczka.

§. 229. Gdy komu rzecz na proste tylko użycie pod warunkiem powrócenia teyże samey rzeczy bezpłatnie daną zostaie, iest to pożyczka.

§. 230. Oznaczenie czasu powrócenia rzeczy, bądź w samym sobie, bądź z sposobu lub celu nadanego użycia wynikaiące, należy do istoty takowey umowy.

Precarium. §. 231. Gdy ani sposób i cel użycia, ani trwania onegoż nie iest oznaczone, maiący sobie nadane użycie, za prostego tylko uważa się posiedziciela (detentor).

§. 232. Obowiązany więc iest rzecz na każde żądanie nadaiącego oddać napowrót.

§. 233. Toż samo ma mieysce, gdy nieruchomość iest przedmiotem umowy, a ta nie iest piśmiennie zawartą.

Prawo żądania zwrotu, w razie umowy o pożyczkę. §. 234. Jeżeli iednak zachodzi istotna i ważna umowa o pożyczkę, powszechnie zwrot rzeczy nie prędzéy iak po upłynionym czasie, lub skończoném użyciu, żądany być może.

§. 235. Wszelakoż pożyczalnik i prędzéy oddania rzeczy domagać się może, gdy takowa dla nieprzewidzianéy w czasie pożyczania iéy odmiany w własnych iego okolicznościach, staie mu się nieuchronnie potrzebną.

§. 236. Za szkodę, którą w takowym razie pożyczaiący dla wcześnieyszego oddania rzeczy ponosi, pożyczalnik nie iest w odpowiedzi.

§. 237. Skoro pożyczaiący rzecz mu pożyczoną samowładnie daie do użycia komu innemu, lub teyż na inny cel, iak mu nadaną była, używa, pożyczalnik oddania iéy napowrót domagać się iest mocen.

Prawa i obowiązki pożyczaiącego. §. 238. Prosty tylko pożyczaiący nie może sobie przywłaszczać przybytki, użytki i owoce rzeczy pożyczonéy.

§. 239. Gdy przyrodzenie rzeczy lub nadanego użycia pociąga za sobą, iż poży-

czaiący używa też owoców i użytków, lub gdy używanie takowe wyraźnie nadane mu zostało, czynność podobna, choćby pożyczką zwana, iednak podług przepisów téyże umowy uważaną być niemoże.

§. 240. Owszem w miarę, iak nadane używanie iest nieograniczone lub ograniczone, przepisy o wszechużytku lub o dzierżawach i naymach maią mieysce.

§. 241. Pożyczaiący winien ponosić wydatki na zwyczayne utrzymanie rzeczy przez czas służącego mu użycia.

§. 242. Jeżeli w czasie posiadania iego wydarzaią się przypadki nadzwyczaynego nakładu na utrzymanie rzeczy wymagaiące, więc wprawdzie pożyczaiący może donieść o tém pożyczalnikowi, i onemuż przy powróceniu rzeczy zostawić własne nią zatrudnienie się.

§. 243. Gdy iednak uczynić to nie chce lub nie może, lub też pożyczalnik nie znayduie się w téy bliskości, iżby sam wcześnie mógł się zaiąć staraniem około utrzymania rzeczy, pożyczaiący sam to uczynić iest obowiązanym.

§. 244. Może iednak żądać od pożyczalnika powrócenia łożonych na ten koniec wydatków, a to podług przepisów ustaw o sprawowaniu cudzych interessów bez wyraźnego zlecenia. (Tyt. 13. Oddz. 2.)

§. 245. Pożyczaiący w każdym czasie, przed upłynieniem nawet umówionego czasu i skończeniem użycia, rzecz pożyczoną powrócić iest mocen, ieżeli oznaczenie czasu nie nastąpiło na samą tylko korzyść pożyczalnika. szczególniéy względem powrócenia pożyczoney rzeczy,

§. 246. Rzecz w każdym razie powrócona być powinna w stanie takim, w iakim oddaną została.

§. 247. Naprzeciw obowiązkowi powrócenia pożyczaiący takiemi tylko excepcyami zasłaniać się może, które służą zachowawcy cudzéy rzeczy. (Tyt. 14. Oddz. 1.)

co do stopnia uchybienia, za które odpowiadać powinien,

§. 248. Gdy rzecz w czasie posiadania iego uszkodzoną lub wcale utraconą została, za wszelkie, a nawet naymnieysze uchybienie musi odpowiadać.

§. 249. Jeżeli iednak pożyczalnik ma iaką z czynności korzyść, lub gdy udowodniono być może, że pierwszy takową zaproiektował i pożyczaiącego do zawarcia iéy wezwał, tentu za mierne tylko uchybienie odpowiada.

§. 250. W przypadku niebezpieczeństwa, które razem dotyka rzecz własną pożyczaiącego, tenże winien szczególnie ocalić rzecz pożyczoną, a daiąc pierwszeństwo swéy własnéy rzeczy, uszkodzenie lub stratę rzeczy pożyczonéy zastąpić iest obowiązany.

co do przypadku.

§. 251. Pożyczaiący także odpowiada za szkodę przypadkową, gdy samowładnie używa rzeczy na inny iak na cel przeznaczony, lub używanie oneyże zdaie innemu, lub ociąga się z powróceniem oneyże, iednak tak dalece tylko, iż gdyby przyczyny rzeczone nie były zachodziły, przypadek rzeczy nie byłby spotkał.

§. 252. Oprócz przypadków tu wyszczególnionych, przypadek bez wszelkiéy winy pożyczaiącego wydarzaiący się, winien wprawdzie być ponoszony przez pożyczalnika;

§. 253. Jednak pożyczaiący w bezzwłocznem doniesieniu o takowym przypadku, winien zachować toż samo, co dla zachowawcy cudzych rzeczy iest przepisano. (Tyt. 14. Oddz. 1. §. 34. seq.)

§. 254. Jeżeli zgubiona i przez pożyczaiącego wynagrodzona rzecz późniéy się znaydzie, więc zawisło od wyboru pożyczalnika, albo rzecz odebrać napowrot i wartość za nię odebraną powrócić, lub téż tęż zotrzymać i rzecz przy pożyczaiącym zostawić.

§. 255. Za ubyłe przez ten czas użytki z rzeczy i za używane przez pożyczalnika pieniądze, żadne wynagrodzenie niema mieysca.

§. 256. Koszta znalezienia rzeczy, ponosi zatrzymuiący onęż.

§. 257. Pożyczalnik z swéy strony pożyczaiącemu za mierne tylko uchybienie odpowiada. Obowiązki pożyczalnika.

§. 258. Gdy za użycie pożyczonéy rzeczy cena oznaczona umówioną została, czynność takowa nazywa się kontraktem naymu. II. O kontrakcie naymu i dzierzawy.

§. 259. Rzecz zowie się zadzierzawioną, gdy komu za pewną opłatą nietylko użytek, lecz i na użytkowanie oddaną została.

§. 260. Jeżeli rzecz owoce przynosząca, razem i w iednym kontrakcie nadaną została z rzeczą, która tylko przez użycie istoty oneyże używaną być może, więc w oznaczeniu tém, czyli czynność takowa podług zasad kontraktu o naiem, lub o dzierzawę uważaną być ma, przedmiot główney rzeczy iest stanowczy.

§. 261. W razie wątpliwości, co do posiadłości mieyskich przyimuie się kontrakt

naymu, co do posiadłości zaś wieyskich, kontrakt dzierzawy.

Opłata za naiem lub dzierzawę.

§. 262. Gdy to, co się opłaca za użytek lub użytkowanie rzeczy w naiem lub dzierzawę wziętéy, składa się z pieniędzy, opłata takowa zowie się czynszem za naiem, lub czynszem dzierzawnym.

§. 263. Do czynszu takowego wszystkie przepisy względem ceny kupna ściągaią się. (Tyt. 11. §. 46. seq.)

§. 264. Dawanie w mieysce czynszu dzierzawnego, oznaczonéy ilości owoców, nic nie odmienia w naturze czynności.

§. 265. Gdy iednak w mieysce czynszu dzierzawnego, pewna w stósunku względem całości oznaczona część (pars quota) owoców zastrzeżona została, więc wprawdzie czynność takowa podług zasad umowy dzierzawnéy uważaną być ma;

§. 266. Lecz względem podziału owoców pomiędzy dzierzawcą i zadzierzawiaiącym, przepisy umowy towarzyskiéy maią mieysce. (Tyt. 17. Oddz. 3.)

Forma kontraktu.

§. 267. Ilość umówionéy ceny naymu lub dzierzawy oznacza, iak dalece przy naymach i dzierzawach zawarcie piśmiennéy umowy iest potrzebne.

§. 268. Jeżeli kontrakt ma dłużéy trwać iak rok ieden, iednoroczna iednak ilość ceny naymu stanowi względem potrzeby zawarcią piśmiennéy umowy.

§. 269. Gdy w przypadkach wymagaiących piśmiennego zawarcia, umowa ustnie tylko zdziałaną, lecz przez oddanie rzeczy iuż dopełnioną została, taż na rok ieden tylko iest ważną.

§. 270. Kontrakt naymu lub dzierzawy nadaie dzierzawcy powszechnie zwyczayne tylko używanie, czyli zwyczayne użytki z rzeczy. Prawa i obowiązki dzierzawcy.

§. 271. Nadzwyczayne użytki lub takie, które są połączone z zmnieyszeniem istoty, w tym tylko razie do dzierzawcy należą, gdy też wyraźnie nadane mu zostały.

§. 272. Rzecz w dzierzawę lub naiem puszczona, w stanie użytecznym dzierzawcy oddaną być winna.

§. 273. Gdy to nie następuie, dzierzawca mocen iest zadzierzawiaiącego sądownie do tego znaglić i do powrócenia szkody z stanu rzeczy wbrew postanowieniu kontraktu, wynikaiącéy, albo też nieodebrać rzeczy i całkiem odstąpić od umowy.

§. 274. Jeżeli rzecz w dobrym postawił stanie, więc względem powrócenia mu łożonych tak koniecznych iak użytecznych nakładów, też same służą prawa, ktore ma sprawuiący czyie interessa bez polecenia. (Tyt. 14. §. 114. 115.)

§. 275. Dzierzawca, który z wiadomością wziął ryczałtem w dzierzawę posiadłość podupadłą i spustoszoną, niezastrzegłszy sobie nic względem wystawienia oneyże, tego też od zadzierzawiaiącego żądać niemoże.

§. 276. Również z powodu łożonych na ten koniec nakładów, nic z dzierzawy ani potrącić, ani powrócenia ich żądać nie może, iak tylko, gdy to wyraźnie iest zastrzeżone umową.

§. 277. Szczególne wygody lub użytki dawniéy nie zwyczayne, zadzierzawiaiący

tak dalece tylko zastąpić iest obowiązany, ile się do tego wyraźnie zobowiązał umową.

Stopień uchybienia.

§. 278. W razie uszkodzenia rzeczy przedmiotem dzierzawy lub naymu będącéy, dzierzawca mierne nawet uchybienie zastąpić powinien.

§. 279. W tym tylko przypadku, gdy rzecz na inny cel używa, na który mu zadzierzawioną została, za małe nawet uchybienie odpowiada.

Polepszenia.

§. 280. Względem wynagrodzenia lub odebrania napowrót poczynionych polepszeń, powszechnie toż samo ma mieysce, co przy wszechużytku przepisane zostało. (§. 124. seq.)

§. 281. Jednak dzierzawca niemoże w żadnym razie zniewalać zadzierzawiaiącego, aby zezwolił na poczynienie polepszeń.

§. 282. Jeżeli przeciwnie z wyższego rozkazu przysposobienia i założenia na zadzierzawionéy posiadłości nie dla powiększenia dochodu, lecz dla dobra ogólnego uskutecznione być musiały, dzierzawca powrócenie łożonych na ten koniec wydatków, od zadzierzawiaiącego żądać iest mocen.

§. 283. Gdy dzierzawca bez swéy winy musi przed umówionym czasem ustępować z dzierzawy, natenczas żądać może stósunkowe wynagrodzenie za uskutecznione bez zezwolenia nawet zadzierzawiaiącego polepszenia, ile takowe w czasie ustąpienia istotnie się znayduią.

§. 284. Gdy mianowicie dzierzawca potrafi udowodnić, iż w pierwszéy trzeciéy części umówionego czasu dzierzawy poczynił polepszenia, których pożytek dopiero w następnych latach okazać się może, miane

przez niego wydatki maią być rozłożone na lata przez któreby dzierzawa podług umowy, po upłynieniu pierwszéy trzeciéy części ieszcze trwać miała i część na pozostaiące lata przypadaiąca, być powróconą dzierzawcy.

§. 285. Jeżeli więc n. p. dzierzawca obiąwszy dzierzawę na lat 9., w pierwszych trzech latach wydał na polepszenia takowe 1000 talarów, a z upłynieniem szóstego roku ustępować musi z dzierzawy, więc żądać ieszcze może zapłaty pięciuset talarów.

§. 286. Ilość wydatków takowych w rzeczonym przypadku, podług przepisów tytułu siódmego §. 209. oznaczoną być winna.

Wydatki na utrzymanie.

§. 287. Względem wydatków, które dzierzawca celem odwrócenia zagrażaiącéy dla istoty rzeczy szkody pożytecznie wyłożył, służą mu prawa sprawuiącego cudze interessa (Tyt. 13. §. 234—237.)

Ciężary i podatki.

§. 288. Przy naymie istotnym dzierzawca nie iest obowiązany, ponosić ciężary i podatki, których wyraźnie nie przeiął.

§. 289. Szczególnie ciężary kwaterunku pospolicie nie przez dzierzawcę, lecz przez w naiem wypuszczaiącego ponoszone być winny.

§. 290. Ciężarem takowym, którego powrócenia, ieżeli go dzierzawca poniósł, podług rzeczonego przepisu domagać się może, obięte są takie tylko wydatki na używienie, iakiego na kwaterze będący podług ogólnych lub szczególnych urządzeń dopominać się mogą.

§. 291. Przy naymie zadzierzawiaiący w niedostatku szczególnych układów, winien rzecz przez czas umówiony w użytecznym

stanie utrzymywać, i przeto też podiąć się potrzebnych napraw, które są skutkiem dozwolonego użycia lub przypadku.

§. 292. Przy właściwych dzierzawach ryczałtem zawartych, dzierzawca wszystkie z rzeczy przypadaiące ponosi ciężary i podatki, które wyraźnie dla zadzierzawiaiącego zastrzeżone nie zostały.

§. 293. Wszelakoż i w tym przypadku zadzierzawiaiący bez szczególnego nawet zastrzeżenia winien opłacać procent z długów hipotecznych i procenta z mocy umów lub rozporządzeń ostatecznych rzecz ciążące, i inne ciągle idące prestacye.

§. 294. Gdy dzierzawca podług wyciągu intraty (anszlagu) zawarł dzierzawę, domniemywa się, iż przeiął tylko te ciężary i podatki, które w onymże z dochodu potrącone zostały.

§. 295. We wszelkich przypadkach dzierzawca winien ponosić podatki te, które ze samych owoców przy ich wydawaniu lub zbywaniu bez względu na posiadłość i osobę zadzierzawiaiącego opłacane być muszą.

§. 296. Jak dalece utrzymanie rzeczy w stanie użytecznym do dzierzawcy lub zadzierzawiaiącego należy, poniżéy postanowiono zostanie (§. 433. seq.)

Postanowienia względem wypłaty i zwolnienia summy dzierżawnéy.

§. 297. Czynsz za dzierzawę lub naiem ćwierćrocznie zapłacony być winien, ieżeli co innego umówione nie zostało.

§. 298. Zaległość dwóch rat upoważnia zadzierzawiaiącego do wypowiedzenia drugiéy stronie kontraktu przed upłynieniem ieszcze czasu umówionego.

§. 299. Jeżeli dzierzawca budynku przez moc wyższą lub przypadek nie wydarzaiący się w iego osobie, na dłużéy iak na miesiąc z używania onegoż całkiem lub w części został wyzutym, mocen iest żądać od zadzierzawiaiącego opuszczenia w summie dzierzawnéy.

§. 300. Toż szczególniéy ma mieysce, gdy w przypadkach, gdzie ciężar kwaterunkowy niedotycze się dzierzawcy (§. 289.), tenże naięte mieszkanie na miesiąc lub na dłużéy dla kwaterunku całkiem lub w części musiał odstąpić.

§. 301. Gdy przypadek w §. 299. oznaczony postawił dzierzawcę prawa iakiego w niemożności używania onegoż przez trzy miesiące lub dłużéy, mocen iest żądać opuszczenia w summie dzierzawnéy w stósunku do czasu.

§. 302. Toż samo ściąga się do dzierzawcy inny pożytek przynoszącéy rzeczy, posiadłością wieyską będącéy.

§. 303. Jeżeli iednak podług natury rzeczy lub prawa w dzierzawę danego w czasie tym, w którym dzierzawca prawa swego użyć nie mógł, oprócz tego żadne nie byłyby przypadały użytki, więc z tego zrzódła żadna pretensya mieysca mieć nie może.

§. 304. Jeżeli dzierzawca przez przypadek takowy nie utracił wprawdzie samych użytków, lecz zszedł mu czas do zbierania onychże, więc w miarę szkody stąd dowodnie dla niego wynikłéy, opuszczenia w summie dzierzawnéy domagać się może.

§. 305. Zadzierzawiaiący nie chcąc przystać na opuszczenie w stósunku czasu lub też

w przypadku (§. 304.,) żądać może złożenia rachunku z dochodów całego roku.

§. 306. W takim razie zadzierzawiaiący dzierzawcy tyle z dzierzawy musi opuścić, ile podług złożonego rachunku nie dostaie do rzeczywistego dochodu z całego roku.

§. 307. Jeżeli dzierzawca posiadłości wieyskiéy przez przypadek w §. 299 opisany, postawiony został w zupełnéy niemożności używania prawa swego przez ieden lub więcéy lat; za czas ten żadna od niego nie może być żądana dzierzawa.

§. 308. W iakich prócz tego przypadkach dzierzawca opuszczenia w czynszu domagać się iest mocen, niżéy będzie postanowiono. (§. 478. seq.)

O poddzierzawach.

§. 309. Rzecz w naiem biorący nie ma prawa wypuszczenia służącego mu użycia oneyże komu innemu bez zezwolenia zadzierzawiaiącego.

§. 310. Szczególniéy nie iest mocen bez zezwolenia takowego, przyimować innych za pieniądze do mieszkania w naiem wziętego.

§. 311. Zadzierzawiaiący mocen iest nieudzielić zezwolenia, gdy poddzierzawca naymu prowadzi proceder nieprzystoyny lub szkodliwy dla domu lub pomieszkania.

§. 312. Jeżeli zadzierzawiaiący podobnego niema powodu do odmówienia konsensu, dzierzawca naymu przed upłynieniem nawet czasu umówionego naiem wypowiedzieć iest mocen.

§. 313. Dzierzawca również nie iest mocen, przyimować poddzierzawców bez zezwolenia zadzierzawiaiącego.

§. 314. W dzierzawach, które obeymuią kilka rubryk gospodarczych lub folwarków dzierzawca poiedyńcze z nich bez wyraźnego nawet zezwolenia zadzierzawiaiącego, w poddzierzawę może wypuszczać.

§. 315. Jeżeli dzierzawca naymu, lub dzierzawca właściwy samowładnie i nieprawnie poddzierzawcę przyiął, zadzierzawiaiący w każdym czasie exmissyi onegoż domagać się może.

§. 316. Gdy to nie następuie, lub gdy zadzierzawiaiący zezwolił na przyięcie poddzierzawcy; dzierzawca iak z początku tak i teraz odpowiada nietylko za cały czynsz dzierzawny, lecz też za wszelkie uszkodzenia przez poddzierzawcę poczynione.

§. 317. Wszelakoż zadzierzawiaiący z powodu uszkodzeń takowych wprost i samego poddzierzawcy trzymać się może.

§. 318. Przeciwnie iednak bez wyraźnéy szczególnéy umowy żadnego nie ma prawa do czynszu dzierzawnego, iaki poddzierzawca zobowiązał się dzierzawcy zapłacić, lecz tylko z powodu swych do dzierzawcy maiących pretensyi, drogą zwyczaynego aresztu tegoż czynszu trzymać się może.

§. 319. Też same przepisy (§. 316—318.) maią także mieysce w przypadku §. 314. gdy poiedyńcze rubryki gospodarcze lub folwarki za- lub bez pozwolenia zadzierzawiaiącego poddzierzawione zostały.

§. 320. Stąd, że zadzierzawiaiący względem całéy rzeczy zezwolił wyraźnie na przyięcie poddzierzawcy, nie wypływa ieszcze uwolnienie dzierzawcy od iego obowiązków.

§. 321. Zresztą, w wszelkich przypadkach, prawo poddzierzawcy nie trwa dłużéy, iak prawo samego dzierzawcy.

§. 322. Jeżeli iednak zadzierzawiaiący wyraźnie przystąpił do umowy pomiędzy dzierzawcą i poddzierzawcą na czas dłuższy zawartéy, więc z upłynieniem czasu głównéy dzierzawy poddzierzawca względem zadzierzawiaiącego wstępuie w mieysce dzierzawcy.

§. 323. Prawa i obowiązki pomiędzy dzierzawcą i poddzierzawcą rozwięzuią się li tylko podług szczególnéy umowy pomiędzy nimi zawartéy, która tak dalece tylko z głównego kontraktu obiaśnioną i uzupełnioną być może, ile w umowie poddzierzawnéy wzgląd miano na kontrakt główny.

Skończenie dzierzawy lub naymu, 1) z upłynieniem czasu umówionego.

§. 324. Czas dzierzawy lub naymu gdy iest oznaczony w umowie, kończy się w wyznaczonym terminie, bez potrzeby szczególnego wypowiedzenia.

§. 325. Chociaż więc dzierzawca po upłynieniu terminu w posiadaniu pozostaie; stąd niewypływa ieszcze przedłużenie kontraktu, odpóki zadzierzawiaiący zezwolenia swego na to nie oświadczył bądź wyraźnie, bądź przez czyny, które podług ustaw stanowią zezwolenie milczące. (Tyt. 4. §. 58. seq.)

Przedłużenie milczące.

§. 326. Uważa się także za zezwolenie milczące, gdy dzierzawca oświadczywszy zadzierzawiaiącemu wyraźnie swóy zamiar dalszego trzymania dzierzawy, tentu w przeciągu dni czternastu po odebraniu takowego doniesienia, swego naprzeciw temu sprzeciwienia się nie wyraził.

§. 327. Tudzież przyięcie dalszéy zapłaty dzierzawnéy zawiera w sobie także milczące zezwolenie zadzierzawiaiącego na przedłużenie kontraktu.

§. 328. Przedłużenie tym sposobem, rozumie się na rok ieden.

§. 329. Jeżeli iednak w umowie na kilka lat zawartéy czynsz dzierzawny na wszystkie razem lata został oznaczony, milczące przedłużenie rozściąga się na całe trwanie pierwszego kontraktem oznaczonego czasu.

§. 330. Gdy w zadzierzawionych posiadłościach wieyskich, rola na pewne pola iest podzieloną, więc milczące przedłużenie dzierzawy uważa się na czas tak długi, ile potrzeba, aby dzierzawca wszystkich pol mógł użyć podług zwyczaiu gospodarstwa kraiowego.

§. 331. Co do rol mieyskich na pewne ugory podzielonych, ten sam przepis ma mieysce.

§. 332. Gdy podług postanowień powyższych (§. 325. 326. 327.) dzierzawa pomimo dalszego posiadania za przedłużoną uważana być niemoże, więc dzierzawca od dnia upłynionéy dzierzawy ma obowiązki zarządzcy cudzych rzeczy, a od dnia oświadczonego przez zadzierzawiaiącego sprzeciwienia się, obowiązki i ciężary nierzetelnego posiadacza.

§. 333. Do maiącego naiem, a po upłynieniu umówionego czasu zostaiącego w posiadaniu rzeczy bez ważnego przedłużenia, ten sam przepis §. 332. się ściąga.

§. 334. Gdy na żądanie naiem daiącego w ciągu kwartału z posiadania musi ustępo-

wać, za czas od początku kwartału czynsz żaden od niego niemoże być żądany.

§. 335. Jak dalece iednak po upłynieniu terminu rzecz przez całe kwartały posiadał, za czas ten obowiązany iest czynsz podług obmowy kontraktu zapłacić.

§. 336. Co powyżéy §. 324. seq. na przypadek oznaczenia pewnego czasu w kontrakcie iest postanowiono, rozumie się i wtenczas, gdy trwanie dzierzawy lub naymu do pewnego wydarzenia lub wypadku przywiązane zostało.

§. 337. Jeżeli iednak czas nastąpić maiącego wydarzenia lub wypadku był niepewny, więc po nadeyściu onegoż, stósowny ieszcze czas do ustąpienia z posiadania dzierzawcy udzielony być musi.

§. 338. Czas takowy w razie wątpliwym podług czasu do wypowiedzeń ustawami oznaczonego, umiarkowany być winien.

§. 339. Kontrakt dzierzawny zawarty na czas aż do pełnoletności właściciela, dotrzymany być winien aż do spełnienia lat ustawami oznaczonych, chociażby właściciel wprzód ieszcze za pełnoletniego został uznanym.

2) Za poprzedniczém wypowiedzeniem.

§. 340. Jeżeli trwanie dzierzawy lub naymu kontraktem wcale nie iest oznaczone, chcący odstąpić od umowy, winien o tém wprzód drugiego wcześnie uwiadomić.

§. 341. Gdy wprawdzie w kontrakcie nie iest oznaczone trwanie onegoż, iednak opłata czynszu dzierzawnego podług czasu pewnego n. p. na miesiąc, rok, i t. d. umiarkowaną została, więc zadzierzawiaiący przez wcześnieysze wypowiedzenia, dzierzawcy w ciągu

w ciągu czasu takowego, n. p. miesiąca lub roku z posiadania rugować nie może.

§. 342. Gdy czas wypowiedzenia ani umową ani ustawami prowincyonalnemi lub mieyscowemi nie iest oznaczony, toż co do dzierzaw nieruchomości nastąpić powinno w sześć miesięcy przed ustąpieniem z dzierzawy.

§. 343. Przy posiadłościach wieyskich i rolniczych wypowiedzenie powinno nastąpić w sześć miesięcy przed upłynieniem roku gospodarskiego.

§. 344. Przy naymach nieruchomości i dzierzawach rzeczy ruchomych, wypowiedzenie powinno nastąpić w pierwszych trzech dniach kwartału, z którego upłynieniem ma nastąpić ustąpienie z posiadania.

§. 345. Przy naymach rzeczy ruchomych, oprócz przypadku §. 341., wypowiedzenie we dwadzieścia cztery godzin wystarcza.

§. 346. Gdy z okoliczności i wiadomego zamiaru w naiem biorącego okazuie się wyraźnie, iż tenże użycie rzeczy ruchomey lub nieruchomey, w naiem wziętey, tak długo tylko mieć chciał, dopóki dostatecznie wiadomy zamiar nie byłby dopiętym; zaraz po osiągnieniu tegoż zamiaru rzecz bez wypowiedzenia wszelkiego oddać iest mocen.

§. 347. W takim razie tylko za czas istotnego rzeczy użycia, czynsz zapłacić iest obowiązany.

§. 348. Wypowiedzenie nie koniecznie piśmiennie nastąpić powinno, dość na tém, gdy toż i doyście onegoż do wiadomości

strony drugiéy, w inny sposób udowodnione być może.

§. 349. Gdy strona w ciągu dni ośmiu nie sprzeciwia się wypowiedzeniu należycie uczynionemu, po odebraniu o niém wiadomości, przyimuie się, iż na niém zaprzestała, i iuż dalsze nap zeciw niemu excepcye nie są dozwolone.

Przypadki, w których wypowiedzenie ma nawet mieysce w ciągu czasu umówionego. 1) z powodu koniecznéy sprzedaży;

§. 350. W ciągu nawet czasu, umową oznaczonego, dzierzawca musi wypowiedzenie przyiąć, gdy się wydarza przypadek koniecznéy sądowéy sprzedaży.

§. 351. Dzierzawca w takim razie winien ustąpić przy końcu gospodarskiego roku, ieżeli wypowiedzenie uczynione mu zostało w sześć miesięcy przed upłynieniem onegoż.

§. 352. Jeżeli wypowiedzenie nastąpiło późniéy, więc niemoże być zniewolonym do ustąpienia przed ukończeniem następuiącego gospodarskiego roku.

§. 353. Przy naymach właściwych, w naiem biorący winien dopiero ustąpić z upłynieniem ćwierć roku po ukończeniu kwartału, w którym nastąpiła sprzedaż.

§. 354. Wszelakoż mu zabroniono być niemoże, gdy sam chce z naymu ustąpić z upłynieniem kwartału tego, w którym przyderzenie przyszło do skutku.

§. 355. Względem szkody, która dla dzierzawcy lub naiem maiącego dowodnie wynikła, z powodu potrzeby ustępowania przed czasem umówionym, tenże trzymać się może maiątku zadzierzawiaiącego.

§. 356. Jeżeli kontrakt iego wpisany został do xięgi hipotecznéy, więc mu względem wynagrodzenia rzeczowego, prócz pra-

wa trzeciéy klassy w konkursie, żadne inne i szczególne pierwszeństwo nie służy.

§. 357. Gdy ani wierzyciel, ani nowy nabywca nie wypowiada dzierzawy, więc dzierzawca dla saméy tylko koniecznéy sprzedaży z swéy strony od umowy odstępować nie może.

§. 358. Sprzedaż dobrowolna żadnéy nie sprawia odmiany w prawach i obowiązkach dzierzawcy, lub naiem maiącego.

§. 359. Gdy dzierzawa lub naiem w czasie sprzedaży niebyła ieszcze spełnioną przez oddanie rzeczy, więc pomiędzy dzierzawcą lub naiem maiącym a kupuiącym, ogólne przepisy tytułu dziewiętnastego §. 3—6 maią mieysce.

§. 360. Jeżeli w skutek przepisów takowych dzierzawca ustępować musi kupuiącemu, więc żądać może wynagrodzenia od przedawcy, z powodu niedopełnienia umowy.

§. 361. Dzierzawę lub naiem maiący, w razie dobrowolnéy sprzedaży, bez przywołania go przed oddaniem ieszcze rzeczy zawartéy, każdego czasu odstąpić może od kontraktu.

§. 362. W tym iednak razie wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 363. Gdy się wydarza konieczna głó- 2) z powodu napraw koniecznych;
wna budowa około rzeczy w naiem daney, któraby w czasie posiadania naiem maiącego dokonaną być niemogła, tenże przed upłynieniem czasu, umową oznaczonego, ustępować iest obowiązany.

§. 364. Jeżeli iednak powód takowéy koniecznéy budowy iuż był w czasie zawarcia umowy, i tenże w naiem daiącemu, bez

własnego iego wielkiego lub miernego uchybienia, niewiadomym być nie mógł, więc dzierzawcę wynagrodzić musi.

§. 365. Toż samo ma mieysce, gdy główna budowa stała się potrzebną przez zaniedbanie napraw mnieyszych do zadzierzawiaiącego należących, a przez dzierzawcę wcześnie mu doniesionych.

3) przez śmierć dzierzawę lub naiem maiącego;

§. 366. Gdy dzierzawca umiera, dziedzice iego, ieżeli umowa wyraźnie do nich się nie ściąga, rok tylko po zeyściu iego w dzierzawie pozostać są obowiązani.

§. 367. Chcąc użyć tego dobrodzieystwa, winni zachować czas, do wypowiedzenia ustawami oznaczony.

§. 368. Gdy dzierzawca umiera w ciągu roku gospodarskiego, czas, w którym dziedzice odstępować mogą od kontraktu, zaczyna się z końcem rzeczonego roku.

§. 369. Zadzierzawiaiący w ten sam sposób dziedzicom dzierzawcy wypowiedzieć może dzierzawę.

§. 370. Wszelakoż w tym razie względem wynagrodzenia poczynionych polepszeń, przepisy §. 283. seq. maią mieysce.

§. 371. Gdy naiem maiący umiera w ciągu umówionego czasu, dziedzice iego przez półroku tylko od upłynienia kwartału, w którym śmierć zaszła, umowę muszą dotrzymać.

§. 372. Wspólny tylko podpis żony pod kontraktem naymu, nie obowięzuie iéy do dalszego naymu po zeyściu męża, skoro potrafi dowieść, iż przez zeyście to, taka w iéy okolicznościach zaszła odmiana, w skutek któréy, przez dalsze trwanie kontraktu, znaczna dla niéy powstałaby szkoda.

§. 373. Również naiem daiący, mocen iest, w przypadku śmierci naiem maiącego, odstąpić od kontraktu, winien go iednak wypowiedzieć dziedzicom w przeciągu czasu, w §. 344. oznaczonego.

§. 374. Gdy kilku wspólnie rzecz iaką wzięli w dzierzawę lub naiem, śmierć iednego z nich nic nie zmienia w prawach i obowiązkach drugich względem dzierzawę lub naiem daiącego.

§. 375. Również zeyście zadzierzawiaiącego lub naiem daiącego, żadnéy nie sprawia odmiany w prawach i obowiązkach dzierzawcy.

§. 376. Gdy naiem maiący z powodu niewłasnowolnéy odmiany w osobie swoiéy lub okolicznościach, zostaie postawiony w niemożności dalszego używania rzeczy nieruchomey w naiem wziętéy, więc za wynagrodzeniem półrocznego naymu przed upłynieniem kwartału, w którym nastąpiło wypowiedzenie, od kontraktu odstąpić iest mocen. 4) przez odmianę w osobie lub okolicznościach naiem maiącego;

§. 377. Lecz i od wynagrodzenia tego uwolnić się może, stawiaiąc w swe mieysce poddzierzawcę, naprzeciw któremu ważne zarzuty przez naiem daiącego wniesione być nie mogą.

§. 378. Gdy w razie woyny woyska idą w pochód, osoby do niego należące, obowiązane są dotrzymać tylko kontrakty swe na naiem aż do ukończenia kwartału, w którym woysko z swych stanowisk wyrusza.

§. 379. Dla innych osób woyna ani iednéy ani drugiéy stronie nie daie prawnego

powodu do zrzucania się z podobnego kontraktu.

§. 380. Względem wyiątku co do dzierzawy posiadłości ziemiańskich, poniżéy są dane potrzebne przepisy. (§. 553. seq.)

§. 381. Gdy w czasie woyny dzierzawca lub naiem maiący, przez nieprzyiaciela lub przemoc zniewolonym zostaie do zapłacenia nieprzyiacielowi dzierzawy lub naymu, nie iest tenże obowiązany drugi raz zapłacić ie dzierzawę lub naiem daiącemu.

§. 382. Względem rat, których uiszczeniem zadzierzawiaiącemu lub naiem daiącemu się spóźnił, wymuszona przez nieprzyiaciela zapłata, zasłonić go niemoże.

5) z powodu odmian w rzeczy;

§. 383. Gdy rzecz w naiem wzięta bez winy dzierzawcy całkiem lub iednak w większéy części stała się do oznaczonego używania niezdatną, dzierzawca przed upłynieniem czasu umową oznaczonego, z niéy zrzucić się może.

§. 384. Opłata od niego należna oznaczy się w stósunku czasu, przez który mógł ieszcze rzeczy używać.

§. 385. Gdy naiem daiący, przez własne wielkie lub mierne uchybienie zrządził niezdatność rzeczy do użytku, naiem maiący żądać może wynagrodzenia.

§. 386. Z powodu odmiany w okolicznościach naiem daiącego, przed upłynieniem umówionego czasu, wypowiedzenie niema mieysca.

6) dla nadużycia rzeczy;

§. 387. Pod pozorem nadużycia rzeczy przedmiotem dzierzawy lub naymu będącéy, dzierzawca w ciągu czasu umówionego, z posiadania oneyże w tym tylko razie rugowany

być może, gdy używa rzeczy na inny, iak na wyraźnie przeznaczony użytek, lub gdy znaczne uszkodzenie istoty iéy może być skutkiem nadużycia.

§. 388. Jeżeli daiący dzierzawę lub naiem, tylko do czasu życia lub w inny sposób oznaczonego, był upoważniony rozporządzić rzeczą, następca iego do dalszego trzymania kontraktu obowiązanym nie iest. 7) przez ustanie prawa zadzierzawiaiącego;

§. 389. Wszelakoż musi dzierzawę lub naiem maiącemu, wypowiedzieć w czasie ustawami oznaczonym, dla poszukania sobie innego mieysca.

§. 390. Od zadzierzawiaiącego lub iego dziedziców, dzierzawca takowy lub naiem maiący w tym tylko razie z powodu wcześnieyszego ustępowania wynagrodzenia szkód stąd mu wynikłych żądać może, gdy utaiona przed nim doczesność prawa, lub gdy powrócenie szkód zapewnione mu zostało.

§. 391. Jak dalece odmawianie przez stronę iedną, przed lub przy oddaniu rzeczy dopełnienia należytego kontraktu upoważnia stronę drugą do odstąpienia od onegoż, wyrozumiane być winno wedle ogólnych zasad tytułu o umowach. (Tyt. 5. §. 393. seq.) 8) gdy druga strona odmawia dopełnienia umowy.

§. 392. Jeżeli iednak umowa przez oddanie rzeczy została spełnioną, iednostronne zrzucenie się umowy ma mieysce tylko w przypadkach §. 396—403. rzeczonego tytułu, lecz nie w przypadkach §. 404. aż do 407.

§. 393. W tych nawet przypadkach, gdy odstąpienie od umowy iest dozwolone, toż tylko ma mieysce za poprzedniczém ustawami oznaczoném wypowiedzeniem.

§. 394. Prawa i obowiązki stron za czas trwania dzierzawy lub naymu, w tychże przypadkach uważaią się podług treści tylko umowy.

Prawa w konkursie.

§. 395. Zresztą dzierzawę lub naiem daiący, względem należytości dzierzawnéy i innych, ma prawo wierzyciela zastawnego na rzeczy przez dzierzawcę wniesione i w końcu dzierzawy w domu lub na gruncie będące.

§. 396. Przeciwnie dzierzawca z powodu należących mu się wynagrodzeń, ma prawo zatrzymania podług przepisów drugiego oddziału w tytule poprzedzaiącym bliżéy oznaczyć się maiące.

§. 397. Maiący naiem, takowém prawem zatrzymania nie może się popisywać względem sameyże rzeczy, lecz tylko na ostatniéy racie opłaty za naiem.

III. O naymowaniu czeladzi.

§. 398. O naymowaniu czeladzi i robotników, tudzież o zagodzoném sporządzaniu lub wygotowaniu dzieł, znayduią się przepisy w swém mieyscu. (Cz. 1. Tyt. 11. §. 895—980. Cz. 2. Tyt. 5.)

IV. O dzierzawach posiadłości ziemiańskich.

§. 399. Przepisy dane dotąd o dzierzawach w ogólności, ściągaią się również do dzierzaw posiadłości ziemiańskich, ile różniące się w téy mierze postanowienia oznaczone nie zostaną.

§. 400. Pod posiadłościami ziemiańskiemi rozumieią się takie, z któremi iest połączone rólnictwo i chodowanie bydła.

Forma.

§. 401. Umowy o dzierzawę posiadłości ziemiańskich w każdym przypadku, chociażby roczna opłata dzierzawna nie przenosiła

pięćdziesiąt talarów, piśmiennie zawarte być muszą.

Dod. §. 56. Jeżeli wyraźnie nie zezwolono na zahipotekowanie, więc dzierzawca niema prawa żądania zahipotekowania umowy dzierzawnéy na zadzierzawionéy posiadłości.

§. 402. Jeżeli to nie nastąpiło, więc przepis §. 269. ma mieysce.

§. 403. Gdy summa rocznéy dzierzawy wynosi dwieście talarów lub więcéy, kontrakt albo sądownie, albo też przed kommissarzem sprawiedliwości zawarty być winien.

Dod. §. 57. Jeżeli iednak kontrakt dzierzawy został zawarty przed dyrekcyą kredytową lub podobnym instytutem publicznym, z przybraniem prawoumnego syndyka, justycyaryusza, lub innego konsulenta, niepotrzeba, aby był ogłoszony w sądzie lub przed kommissarzem sprawiedliwości, dla uniknienia skutków niepomyślnych w §. 405. i 406. oznaczonych.

§. 404. Osoba sądowa, kontrakt przyimuiąca, obowiązana iest zważać na to, aby umowa zawierała wyraźne i pewne postanowienia stron tak względem oznaczenia przedmiotu na użytek danego, iak też i należnéy za to opłaty, lub daniny, a szczególniéy względem wynagrodzenia dzierzawcy w razie przypadków nieszczęścia.

§. 405. Gdy kontrakt nie został zdziałany w sposób w §. 403. opisany, nie iasne i niedostateczne postanowienia umowy, w każdym razie prędzéy na szkodę zadzierzawiaiącego, aniżeli dzierzawcy, wyrozumiane być winny.

§. 406. Również dzierzawa tylko na rok ieden ważna, i z upłynieniem każdego roku,

za poprzedniczém ustawami oznaczoném wypowiedzeniem, znów uchyloną być może.

§. 407. Gdy nie cała posiadłość, lecz tylko poiedyńcze role lub inne przynależności tamtéy zadzierzawione zostały, dość na zachowaniu przepisu §. 401.

Prawa dzierzawcy względem należących mu się użytków.

§. 408. Gdy przedmioty dzierzawcy dane na użytek, oznaczone są w umowie, lub wyciągu intraty, tak dalece tylko ma prawo do rubryk, tamże niewyszczególnionych, ile też z drugiemi, które na użytek dane zostały, w nierozerwanym są związku.

§. 409. Jeżeli iednak umowa, bez takowego szczególnego oznaczenia, ryczałtem tylko zawartą została, więc dzierzawcy należy się powszechnie zwyczayne używanie wszystkich do posiadłości dotąd używanych gruntów, danin i praw, które przynoszą dochód na pieniądze porachować się maiący.

§. 410. Prostych tylko praw honorowych, albo wcale nie, albo przynaymniéy nie zwyczaynie, użytek na pieniądze porachowany być mogący przynoszących, dzierzawca takowy przywłaszczać sobie niemoże.

§. 411. Szczególniéy jurysdykcya i od niéy zależne opłaty sądowe i kary, zadzierzawione być niemogą.

§. 412. Inne iednak, podług ustaw dozwolone użytki jurysdykcyine, mogą być przedmiotem zadzierzawienia.

Obowiązki iego względem ciężarów i podatków.

§. 413. Dzierzawca gdy przypadaiące z posiadłości ciężary i podatki przeiął podług pewnego wyciągu lub spisu, zamilczane w nich daniny, ile takowe nie należą do zwyczaynego gospodarskiego zarządu, ani też z samych tylko użytków bez względu na

rzecz dawane być winny; przez zadzierzawiaiącego ponoszone być muszą.

§. 414. Jeżeli iednak przeiął ciężary i podatki bez bliższego oznaczenia, więc zadzierzawiaiący winien tylko mieć staranie o zapłacenie procentu z długów hipotecznych, tudzież procentów i ciągłych danin z mocy umów lub testamentów, posiadłość ciążących.

Prawa i obowiązki względem inwentarza.

§. 415. Przy każdéy dzierzawie rozumie się, iż wszystkie szczegóły inwentarskie dotąd do uprawy i używania posiadłości przeznaczone, dzierzawcy na użytek dane zostały.

§. 416. Wszystkie na gruncie pozostaiące szczegóły inwentarskie, przed oddaniem ich dokładnie opisane i podług zwyczaiu kraiowego ocenione być muszą.

§. 417. Gdy to nie nastąpiło, przepisy §. 119. 120. maią mieysce.

Ewikcya należąca się do zadzierzawiaiącego.

§. 418. Tak przy oddawaniu, iak w czasie trwania dzierzawy, zadzierzawiaiący winien ewikcyą dzierzawcy za bezprzeszkodne używanie gruntów i praw przedmiotem dzierzawy będących.

§. 419. Również obowiązany iest zastąpić go i wynagrodzić za wszelkie na nich poszukiwania, przez które użytek z nich zmnieszonymby został.

§. 420. Jeżeli zadzierzawienie nastąpiło na mocy wyciągu intrat, a po zawartym kontrakcie prawo używania w iednéy lub drugiéy rubryce przez przypadek lub rozkaz Panuiącego zostaie zmnieyszone, zadzierzawiaiący obowiązany iest powrócić ubytek stąd wynikaiący dzierzawcy, a to w stósunku anszlagu względem summy dzierzawnéy.

§. 421. Gdy dzierżawa iest zawarta ryczałtem, ubytek takowy w stósunku dawnieyszych użytków podług średnicy trzech lat naybliżéy poprzedzaiących, dzierżawcy powrócony być winien.

§. 422. Gdy dzierżawa zasadza się na wyciągu dochodu, zadzierżawiaiący obowiązany iest zastąpić rzetelność czynszów i danin, w tymże wyciągu za stałe i trwałe podanych.

§. 423. Przeciwnie iednak nie odpowiada za wypłacalność onychże.

§. 424. To iednak, co czynszownikowi za własném zadzierżawiaiącego zezwoleniem lub wyrokiem sądowym z czynszu opuszczone być musi, zadziedrżawiaiący ponosi w stósunku w §. 420. wytkniętym.

§. 425. Jeżeli grunta zadzierżawione podług pewnéy miary w reiestrach rozmierniczych podane zostały, taż zastąpioną być musi.

§. 426. Gdy wysiew i dochód z łąk nie podług rozmiaru lecz na korce i fury został oznaczony, a dzierżawca twierdzi, iż w iednym lub drugim ma niedobór, zadzierżawiaiący staie się wolnym od odpowiedzialności dowodząc, iż podana ilość przedtém zwyczaynie wysiewana lub sprzątana została.

§. 427. Jako zwyczayne to się uważa, co podług średnicy naybliżéy poprzedzaiących lat sześciu wysiane, a podług średnicy trzech lat w sianie zebrane zostało.

§. 428. Wynagrodzenie dla brakuiącéy miary zadzierżawionych gruntów należne, oznaczone być winno w stósunku niedostawaiącéy ilości względem téy, która iest wy-

ciągiem intraty obięta i w stósunku summy dzierzawnéy względem dochodu anszlagiem wynalezionego.

§. 429. Za naturę i dobroć gruntów w wyciągu podaną, zadzierzawiaiący odpowiada tak dalece tylko, ile w nierzetelném podaniu oneyże, dopuścił się podstępu naprzeciw dzierzawcy.

§. 430. Dochód, który zawisł od uprawy i wypadku przyrodzenia, w żadnym razie zastąpiony być nie winien.

§. 431. Gdy dzierzawa ryczałtem tylko (bez anszlagu) zawartą została, zadzierzawiaiący obowiązany iest zastąpić tylko istotę posiadłości i przynależności oneyże, lecz nie pewną ilość stałych czynszów lub pewną miarę zadzierzawionych gruntów.

§. 432. Wątpliwość zachodząca o to, czyli dzierzawa podług wyciągu, lub też tylko ryczałtem zawartą została, podług zasad o kupnie rozwiązaną być ma. (Tyt. 11. §. 212. 213.)

Obowiązki dzierzawcy względem utrzymania i zagospodarowania posiadłości.

§. 433. Każdy dzierzawca iest obowiązany, zadzierzawioną mu posiadłość w wszystkich rubrykach w użytecznym stanie utrzymywać.

§. 434. Szczególniéy na to baczność dawać winien, aby granice nie zostały naruszone lub posiadłość i prawa iéy w inny sposób uszczuplone nie zostały.

§. 435. Gdy szczególny rodzay zarządu w kontrakcie przepisany mu został, tegoż nieodzownie trzymać się musi.

§. 436. W ogólności nie iest mocen bez zezwolenia zadzierzawiaiącego, przedsiewziąć główne odmiany w zaprowadzonym

sposobie gospodarowania takie, któreby ieszcze miały wpływ na przyszłość po ukończoney dzierzawie.

§. 437. Nie ma prawa uymować cóżkolwiek poddanym i służącym z tego, co mieli dawniéy, ani też więcéy nadać im prawa nad to, co im się należy.

§. 438. Tém mniéy ieszcze nowe na nich nakładać ciężary lub zwyczayne utrudnić iest mocen.

§. 439. Za każde przestąpienie takowych przepisów, nietylko względem zadzierzawiaiącego lecz i iego ludzi i poddanych staie się odpowiedzialnym wynagrodzenia szkody.

Względem utrzymania budynków.

§. 440. Szczególniéy dzierzawca winien w dobrym utrzymywać stanie budynki gospodarcze snopem i wałem, groble, stawy, drogi, rowy, mosty, ogrodzenia, zagayniki, młyny i wodociągi.

§. 441. Wszelkie naprawy, będące skutkiem choć małego tylko uchybienia dzierzawcy, tenże sam zastąpić iest obowiązany.

§. 442. Również odpowiada za szkodę przez familią iego i czeladź zrządzoną w tych i wszelkich innych przypadkach, podług ogólnych zasad w tytule szóstym §. 60. seq. przepisanych.

§. 443. Inne naprawy bez winy iego wydarzaiące się, tak dalece ponosić powinien, ile też z materyałów posiadłości i robotą czeladzi i zaciężnych uskutecznione być mogą.

§. 444. Naprawy i budowy, które nie mogą być uskutecznione za pomocą saméy tylko czeladzi i zaciężnych, lub do których materyały skądinąd sprowadzone być muszą, należą do zadzierzawiaiącego.

§. 445. Dzierzawca iednak winien bezzwłocznie mu donieść o potrzebie takowych napraw i dalszego czekać rozrządzenia.

§. 446. Dzierzawca dopuszczaiący się zwłoki w doniesieniu takowém lub uskutecznieniu małych napraw do niego należących (§. 444.) odpowiada za szkodę stąd wynikaiącą.

§. 447. Przy naprawach do zadzierzawiaiącego należących, dzierzawca także powinien pomagać materyałami z gruntu i posługą poddanych, ile toż bez uszczerbku dla rzeczy gospodarskiéy może nastąpić.

§. 448. Do naprawy młynów zadzierzawionych, młynarz pospolicie tylko przysługą osobistą i wiadomością swéy sztuki przykładać się powinien.

§. 449. Zarastaniu łąk lub uszkodzeniu ich przez krety albo w inny sposób, dzierzawca bez straty czasu zapobiedz iest obowiązany. Przy uprawie łąk.

§. 450. Zapiaszczenie przez ulewy zrządzone, czyli iego lub też zadzierzawiaiącego nakładem uprzątnione być winno? rozsądzić należy podług zasad §. 441—444.

§. 451. Słomę i inne do pomnożenia nawozu potrzebne materyały, dzierzawca przedawać niemoże. Tak dalece tylko z gruntu wydawać ie może, ile ich potrzeba na dostawę kraiową (liwerunek). Przy nawozie.

§. 452. Stan bydła iaki oddany mu został, w ciągu posiadania iego niemoże być zmnieyszony z uszczerbkiem dla nawozu, ieżeli tenże nawóz w inny sposób zastąpionym nie zostanie. Co do bydła.

§. 453. Ubytek w bydle przez wiek, użycie, albo przez wielkie lub mierne uchybienie dzierzawcy wydarzaiący się, sam winien ponosić i o zastąpienie go mieć staranie.

§. 454. Toż samo ma mieysce, gdy iedna lub druga sztuka upada dla chorób, które nie są zaraźliwemi.

§. 455. Jeżeli iednak przez pomór, ogień i inne nadzwyczayne przypadki, stanie się szkoda w inwentarzu bydelnym, ta dotyka zadzierzawiaiącego iako właściciela onegoż.

§. 456. W razie pomoru na owce, dzierzawca ponosi stratę pierwszéy i trzeciéy, a zadzierzawiaiący drugiéy i czwartéy części trzody.

§. 457. Jagnięta w téy mierze nie uważaią się prędzéy, dopóki nie zostaną liczonemi w trzodzie.

§. 458. Jeżeli w samym anszlagu miano wzgląd na nadzwyczayny pomór bydła, a dotąd tém samém w niższéy ilości został przyięty, dzierzawca z powodu pomoru takowego żadnego wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 459. Gdy w prowincyi znayduie się towarzystwo assekuracyine, z którego wypadłe bydło wynagrodzone zostaie, dzierzawca musi zaprzestać na oznaczonéy taxie, i ubytek w przeciągu roku zastąpić.

§. 460. Gdzie niema podobnego towarzystwa, lub przypadek nieszczęścia nie należy do obowiązku wynagrodzenia onegoż, tam dzierzawca powrócenia szkody na zadzierzawiaiącym dopominać się iest mocen.

§. 461.

§. 461. Gdy bydło podług taxy oddane zostało, dzierzawca zaprzestać musi na oznaczoney nią cenie, w razie przeciwnym zaś powrócenia bydła wytycznie domagać się może.

§. 462. Jeżeli bydło nie zostało zwrócone przez zadzierzawiaiącego przed upłynieniem kwartału, w którym dzierzawca o poniesioney stracie doniósł, tenże sam o zastąpienie wypadłego bydła starać się iest mocen.

§. 463. Przy pomorach kwartał, choćby doniesienie wcześniey było nastąpiło, rachuie się dopiero od czasu, w którym nastąpione z tego powodu zamknięcie włości znów zniesione zostało.

§. 464. Zadzierzawiaiący winien dzierzawcy powrócić cenę kupna nabytego bydła, ieżeli dowiedzione być nie może, iż sztuki lepszego gatunku i dobroci iak były wypadłe, zakupione nie zostały.

§. 465. Takową cenę kupna, a w przypadku §. 461. wartość ustanowioną w taxie, dzierzawca z naypierwszéy raty dzierzawney potrącić iest mocen.

§. 466. Również sprzęty gospodarskie przez przypadki nieszczęścia utracone, właściciel musi zastąpić. Co do sprzętów gospodarskich.

§. 467. W oznaczeniu wynagrodzenia, taxa inwentarza za zasadę się bierze.

§. 468. Przyimuie się iednak, iż sprzęty podobne użytkiem dziesięcioletnim zupełnie się spotrzebuią.

§. 469. Wynagrodzenie więc oznacza się w stósunku upłynienia czasu od przyięcia taxy, aż do poniesienia straty.

§. 470. Gdy żadnéy niema taxy wartość szczegołów utraconych, w czasie utracenia onychże w inny sposób wynalezioną być musi.

§. 471. Szczegóły inwentarskie, które przez wiek, użycie, lub niedbalstwo dzierzawcy, a nie przez nadzwyczayny przypadek nieszczęścia zostaią stracone, dzierzawca winien zastąpić.

§. 472. Strata tak w bydle iako i innych sprzętach nad potrzebę inwentarską będących, w każdym razie samego dotyka dzierzawcę.

§. 473. Jeżeli dzierzawca ma prawo trzymania inwentarza nad potrzebę gruntową, a szczegóły onegoż oddzielnie nie są spisane, więc wydarzaiąca się strata poniesioną być musi przez zadzierzawiaiącego i dzierzawcę w stósunku liczby, iaka w czasie nieszczęścia była tak iednych iak drugich.

§. 474. Gdy inwentarz bydelny i rolniczy iest własnością dzierzawcy, sam wszelką w nim stratę ponosi.

§. 475. Toż samo ma mieysce, gdy dzierzawca przyiął inwentarz iako żelazny.

§. 476. Stąd, że inwentarz dzierzawcy podług taxy został oddany, nie wypływa ieszcze, iż go iako żelazny przyiął.

Utracenie prawa dzierzawy z powodu niegospodarnego zarządu.

§. 477. Gdy dzierzawca w gospodarnym zarządzie posiadłości obowiązki swe zaniedbuie do tego stopnia, iż stąd podług zdania przysięgłych znawców i opartego na niém umiarkowania sądowego, znaczny zagraża uszczerbek istocie samey posiadłości, tenże prócz obowiązku wynagrodzenia za pomocą

sądową do ustąpienia z sameyż dzierzawy zniewolony być może.

§. 478. Oprócz ogólnéy zasady §. 307. dzierzawca żądać może opuszczenia w summie dzierzawnéy, gdy zwyczayny dochód posiadłości przez nadzwyczayne przypadki nieszczęścia, znacznie został zmnieyszonym. Opuszczenie summy dzierzawnéy a) przy dzierzawach w ogólności.

§. 479. Utraca prawo do żądania takowego, gdy przypadki nieszczęścia acz z samych siebie do nadzwyczaynych należące, nie są przecież nadzwyczayne w okolicy, gdzie leży posiadłość, lub też przez wzgląd na wewnętrzną naturę i przymiot saméy posiadłości, a z okoliczności widzieć się daie, iż przy wyprowadzeniu wyciągu intraty, lub w oznaczeniu summy dzierzawnéy wzgląd na nie miano.

§. 480. Dzierzawca chcący dopominać się opuszczenia w summie dzierzawnéy, z powodu poniesionego nieszęścia, obowiązany iest zaraz po wydarzeniu się onegoż i bez straty czasu, zadzierzawiaiącemu o tém donieść.

§. 481. Zadzierzawiaiącemu wolno przekonać się osobiście o rzeczywistości znaczności podanego przypadku, lub też domagać się tymczasowego sądowego dochodzenia podług przepisów ustawy processowéy.

§. 482. Gdy zadzierzawiaiący nie znayduie się w prowincyi, ani też dzierzawcy nie wskazał pełnomocnika, do któregoby się udał w przedmiotach dzierzawy, dzierzawca czyniąc doniesienie w §. 480. przepisane, sam domagać się powinien dochodzenia sądowego podług §. 481.

§. 483. Jeżeli dzierzawca zaniechał wcześnie uczynić przepisane doniesienie, iuż następnie pod pozorem takowego mniemanego nieszczęścia, remissyi żadnéy żądać niemoże.

§. 484. Podobne opuszczenie w summie dzierzawnéy tudzież wtenczas tylko żądane być może, gdy nietylko w rubryce nieszczęściem dotkniętéy znaczna strata okazana, lecz także udowodnione zostało, iż strata takowa przez znacznieyszy dochód z innych rubryk nie iest zastąpioną.

§. 485. Dzierzawca zatém tylko tak dalece domagać się może remissyi, ile potrafi udowodnić, iż posiadłość w bieżącym gospodarskim roku, z wszystkich rubryk po potrąceniu wydatków nie przyniosła dochodu summie dzierzawnéy wyrównywaiacego.

§. 486. Co tym sposobem niedostaie do summy dzierzawnéy, zadzierzawiaiący opuścić iest obowiązany.

§. 487. Dzierzawca więc domagaiący się remissyi, powinien być gotów i w stanie dokładnego rachunku administracyinego na dostatecznych dowodach opartego, a to z bieżącego roku.

§. 488. W rachunku takowym to, co dzierzawca z produktów posiadłości spotrzebował na swoie i familii swoiéy utrzymanie, podług średnich cen targowych naybliższego miasta w dochodzie umieszczone być winno.

§. 489. Wydatki na siew i na uprawę roli w roku bieżącym, w expensie pieniężnéy podawać niemoże.

§. 490. Przeciwnie, z produktów roku bieżącego to potrącone być musi, co w ciągu onegoż na uprawę roli, tudzież na obrok dla

bydła i żywność dla czeladzi i ordynaryuszów aż do naybliższych żniw iest potrzebne.

§. 491. Jeżeli niema na to zapasu, dzierzawca to, co w gotowiźnie na zakupienie brakuiącéy ilości gospodarnie wyłożył, w expensie umieścić iest mocen.

§. 492. Przeciwnie pozostaiące po potrąceniu takowych gospodarskich potrzeb zapasy, podług cen w końcu roku gospodarskiego będących, na pieniądze porachowane i do gotowéy percepty podane być muszą.

§. 493. Zapasy rubryk nie wchodzących do dochodów z sprzedaży w razie tym ani do expensy, ani do percepty w rachunek nie wchodzą.

§. 494. Również niemożna dawać względu na wydatki, dochody lub zapasy do dawnieyszego roku gospodarskiego należące.

§. 495. Wszystkie stałe czynsze i daniny z bieżącego roku gospodarskiego na rzecz dzierzawcy wchodzą do percepty, chociażby istotnie ieszcze nie były wpłynęły, wyiąwszy, gdy dzierzawca iest obowiązany z prawa czynszownikom w czynszu opuścić.

§. 496. Toż samo rozumie się o zaległościach za sprzedane produkta gruntowe na długach będących, ile takowe z powodu niemożności dłużników, nie są oczywiście stracone.

§. 497. Zresztą przy rachunku takowym nie na to, co podług anszlagu wpłynąć i wydane być miało, ani też na ceny w anszlagu przyięte, lecz raczéy wzgląd mieć należy na istotny dochód i rozchód.

§. 498. Zarzuty naprzeciw takowym rachunkom z powodu złego, nierządnego i nie-

dbałego prowadzenia gospodarstwa mogą być uczynione tak dalece tylko, ile dzierżawca dopuścił się w téy mierze wielkiego lub miernego uchybienia.

§. 499. Dzierżawca niemogąc lub niechcąc takowy złożyć rachunek, z powodu nieszczęścia w poiedyńczych rubrykach gospodarskich poniesionego, żadnego opuszczenia w dzierżawie żądać niemoże.

b) Opuszczenie cząstkowe w razie nieurodzaiu,

§. 500. W tym tylko razie, gdy dzierżawca przez przypadki zewnętrzne, iako to: mróz, susze, gradobicie, myszy, szarańcze, ulewy i t. d. miał nieurodzay lub stratę w zbożu na polu ieszcze będącém, wolno mu zamiast złożenia rachunku administracyinego, w téy iednéy rubryce żądać cząstkowego opuszczenia w dzierżawie.

§. 501. Prawo to służy mu iednak wtenczas tylko, gdy dzierżawca z uszkodzonego gatunku zboża nie zebrał tyle, ile było potrzeba do przyszłego wysiewu i na potrzebę gospodarską aż do naybliższych żniw.

§. 502. Czego na to niedostawa, zadzierżawiaiący z summy dzierżawnéy winien opuścić.

§. 503. Jeżeli dzierżawa zawarta została na mocy wyciągu intraty, więc na przypadek takowy, tenże wyciąg i przyięte w nim ceny służą za zasadę porachunku.

§. 504. Gdy dzierżawa ryczałtem została zawartą, więc niedobór i potrzeba w inny sposób wynalezione, a brakuiąca ilość podług zasad oszacowania w prowincyi lub powiecie przepisanych lub też w kraiu używanych, na pieniądze porachowana być musi.

§. 505. To, czego dzierzawca z uszkodzonego gatunku zboża potrzebuie na swoie, żony i małoletnich swych dzieci utrzymanie, w razie tym dolicza się do potrzeb gospodarskich z tegoż zboża zastąpionemi być maiących.

§. 506. Z powodu uszkodzenia płodów ugórowych, dzierzawca ani żądać może dopuszczenia go do złożenia rachunku administracyinego, tém mniéy ieszcze opuszczenia w dzierzawie.

§. 507. Gdy iednak dzierzawa zasadza się na anszlagu, a w tymże płody ugórowe do intraty pociągnione zostały, więc w przypadku nieszczęścia nadzwyczaynego oneż dotykaiącego, też same co do innego w anszlag wchodzącego zboża zasady maią mieysce.

§. 508. W ogólności z powodu uszkodzenia takowych rubryk gospodarskich, które nie są umieszczone w anszlagu, ani też w porachunek nie poszły, w żadnym przypadku opuszczenie w dzierzawie żądane być niemoże.

§. 509. Jeżeli względem remissyi z powodu przypadków nieszczęścia udzielić się maiącéy, oddzielne pomiędzy stronami zaszły umowy, też w całkiéy swéy zachowuią się mocy.

§. 510. Dzierzawca zrzekłszy się w takowéy umowie wszelkiéy remissyi, iuż iéy choć z powodu nadzwyczaynych przypadków nieszczęścia żądać niemoże.

§. 511. Gdy iednak pewne tylko przeiął przypadki, względem innych swe pozostaią mu prawa.

c) o pomorze na bydło,

§. 512. W przypadku nieszczęścia wydarzaiącego się przez pomór na bydło, dzierzawca całéy posiadłości żadnéy oddzielnéy remissyi żądać niemoże.

§. 513. Gdy iednak stąd wynika niedobór w całym dochodzie, domagać się może, aby był przypuszczony do złożenia rachunku administracyinego, podług przepisów §. 478. seq.

§. 514. Gdy kto same tylko bydło na posiadłości iakiéy wziął w dzierzawę, a toż całkiem lub w części wypada przez nieszczęście, które zadzierzawiaiący zastąpić powinien (§. 457. seq.), więc po stósunku czasu i podług zdania przysięgłych znawców umiarkowane być musi opuszczenie w dzierzawie.

§. 515. Wszelakoż w przypadku takowym to, co mu na utrzymanie bydła przekazane zostało, w tym samym stósunku zadzierzawiaiącemu powrócić lub z tego rachować się musi.

d) przy szkodach przez pożar,

§. 516. Jeżeli szkoda ogniowa powstała przez niebaczność lub zaniedbanie dzierzawcy, nietylko żadnego wynagrodzenia żądać niemoże, lecz owszem zrządzoną zadzierzawiaiącemu szkodę z własnego maiątku musi powrócić.

§. 517. Toż samo ma mieysce w przypadkach ustawami oznaczonych, w których państwo za szkodę ogniową przez ich czeladź zrządzoną odpowiadać musi, gdy ogień powstał przez winę ludzi w służbie dzierzawcy będących. (Tyt. 6. §. 60. seq.)

§. 518. Jeżeli iednak szkoda przez pożar wynikła bez winy dzierzawcy, więc należy taż do tych przypadków nieszczęścia, dla

których tenże podług powyższych zasad ogólnych (§. 478. seq.) remissyi domagać się może.

§. 519. Wszelakoż niepotrzeba złożenia rachunku administracyinego, gdy dzierzawca udowodnić potrafi, iż z sprzątnionego iednego gatunku zboża tyle utracił, iż niepozostała nawet potrzeba na wysiew i do gospodarstwa aż do naybliższego żniwa.

§. 520. W takim razie za takowy oddzielny przedmiot podług bliższego oznaczenia §. 501—507. remissyi żądać iest mocen.

§. 521. Jeżeli iednak dzierzawca z gatunku zboża, które szkoda dotknęła iuż wprzód co przedał, zebrane stąd pieniądze z wynagrodzenia mu przypadaiącego potrącone być powinny.

§. 522. Na spalone zboże z lat przeszłych tak dalece tylko wzgląd miany być może, ile dzierzawca iest obowiązany zostawić przy wychodzeniu takowy zapas i pożar w ostatnim wydarzył się roku.

§. 523. Powyższe przepisy względem szkód ogniowych, ściągaią się również do straty w zebranych iuż płodach przez ulewy i gwałt wody zrządzoney.

§. 524. Wystawienie na nowo budynków bez winy dzierzawcy spalonych lub w inny sposób zniszczonych, zadzierzawiaiący wedle możności przyspieszyć powinien.

§. 525. Oszczędzaiąc w tey mierze pracę lub koszta, sam winien ponieść wszelką z przewłoki dla dzierzawcy dowodnie wynikaiącą szkodę.

§. 526. Przy budowie takowéy, dzierzawca winien starczyć fury i robociznę ręzy. ry- ie- éy lo- że, ku 78. o- ał- ie, en o- o- o- ka- ie- ać ła a- ać a- si y- ch dź o- cy ar ży la

czną z posiadłości, ile to być może bez uszczerbku dla iego gospodarstwa.

§. 527. Za pomoc takową, dzierzawca tak dalece tylko wynagrodzenie żądać iest mocen, ileby za posługi takowe przy gospodarstwie niepotrzebne, żądać mógł od poddanych zapłatę.

§. 528. Nawet gdy gospodarstwo odbywa się bez posług włościan, własnym zaprzęgiem i czeladzią, dzierzawca onemiż pod warunkiem w §. 526. oznaczonym dopomagać iest obowiązany.

§. 529. Przeciwnie niemoże być zniewolonym do starczenia na wybudowanie spalonych budynków materyałów z gruntu, które na swóy rachunek sprzedawać iest mocen.

§. 530. Jeżeli iednak dzierzawa zasadza się na wyciągu intraty, dzierzawca za cenę w nim oznaczoną materyały, ile ich potrzeba, dostarczać powinien.

e) przy rybołostwie, §. 531. Dzierzawca samego tylko stawu, tak dalece opuszczenia w summie dzierzawnéy domagać się może, ile szkoda przez ulewę lub inne nieszczęścia zrządzona, połowę ryb nasadzonych przenosi.

§. 532. Za uszkodzenia rybołostwa dzikiego, w żadnym razie wynagrodzenie żądane być niemoże.

f) przy młynach, §. 533. Niedostatek wiatru wydarzaiący się podług biegu przyrodzenia, nie nadaie prawa żądania remissyi dzierzawcy wiatraka.

§. 534. Gdy młyn wodny dla niedostatku lub zbytniéy wody bez winy dzierzawcy stać musi, tenże w stósunku czasu niemielenia, wynagrodzenie żądać iest mocen.

§. 535. Jeżeli iednak podobny niedostatek lub zbytek wody należy do zwyczaynych w okolicy wydarzeń, dzierzawca do żądania remissyi prawa niema.

§. 536 Na czas niemielenia przez dni czternaście lub mniéy, wzgląd miany nie będzie.

§. 537. Przepisy §. 534. 535. maią także mieysce, gdy młyn z powodu koniecznych, bez winy dzierzawcy zrządzonych napraw, więcéy iak dni czternaście zupełnie stać musi.

§. 538. W oznaczeniu remissyi za stanie młyna w przypadkach §. 524. i 537. dzierzawcy należącéy się, pospolicie tylko zważa się na czas, przez który nad dni czternaście młyn stać musiał.

§. 539. Jeżeli iednak dzierzawca iuż raz w tymże roku za podobne nie nad czternaście dni trwaiące stanie młyna, żadnéy nie otrzymał nagrody, więc w drugim wydarzaiącym się przypadku i pierwsze czternaście dni porachowane mu być powinny.

§. 540. Gdy goście dzierzawcy młyna wskazani, iuż nie zostaią pod obowiązkiem musowego mielenia, lub w ciągu dzierzawy od tego uwolnieni zostali, dzierzawca stósunkowego opuszczenia w dzierzawie domagać się może.

§. 541. Toż samo ma mieysce, gdy liczba wskazananych do wymielenia przez klęski kraiowe lub inne przypadki nieszczęścia, tak dalece zmnieyszoną została, iż młyn dla braku mlewa więcéy dni czternaście w roku iednym stać musiał.

§. 542. Z powodu nieprzychodzenia dobrowolnych tylko gości i takich, którzy do

wymielenia podani nie zostali, dzierzawca pospolicie prawa do remissyi niema.

§. 543. Jeżeli iednak z powodu okoliczności w §. 531. wyrażonych, lub też dla założenia nowego młyna, w teyże okolicy, któremu zadzierzawiaiący albo nie mógł, albo nie chciał przeszkodzić, taki nastąpił bez winy dzierzawcy ubytek do młyna iego ugęszczaiących gości, iż młyn dzierzawny dla niedostatku mlewa przez więcéy dni czternaście w roku iednym stać musiał, dzierzawca w miarę czasu dłuższego, opuszczenia w dzierzawie domagać się może.

§. 544. W przypadkach żądania remissyi dla tego, iż zadzierzawiaiący nie mógł dostarczyć dzierzawcy użytku anszlagiem obiętego, zadzierzawiaiący także iest obowiązany wynagródzić za utrzymanie młyna i ludzi tym końcem potrzebnych, tychtu aż do czasu zwyczaynego skończenia służby.

§. 545. Gdy młyn zupełnie stać musi dla względów dobra kraiowego, dzierzawca musi zaprzestać na wynagrodzeniu go przez Panuiącego udzieloném.

§. 546. Jeżeli rząd żadnéy nie udziela bonifikacyi, przepisy §. 534. maią mieysce.

§. 547. Gdy młynarzowi oprócz młyna, role, łąki i t. p. za iedną i tęż samą summę dzierzawną wypuszczone zostały, a żąda remissyi z powodu stania młyna, temuż miane z rzeczonych szczegółów użytki na opuścić się maiącą summę w stósunku całéy dzierzawy potrącone być powinny.

§. 548. Jeżeli można przewidzieć, że stanie młyna skutkiem przypadku będące, nad sześć miesięcy trwać będzie, tak zadzie-

rzawiaiący, iako i dzierzawca mocni są odstąpić od umowy.

§. 549. Gdy z kilku ganków pewna tylko część stać musiała, młynarz tak dalece tylko żądać może opuszczenia w dzierzawie, ile tęż innemi zebrać nie był wstanie.

§. 550. W takowym więc przypadku, podług ogólnych zasad §. 478. seq. rachunek administracyiny złożony być musi.

§. 551. W wszelkich przypadkach, gdy stanie młyna zostało przez to zrządzone, iż zadzierzawiaiący nie mógł dostarczyć zaanszlagowany dochód, lub też że sam przez wielkie lub mierne uchybienie stał się przyczyną takowego przypadku, dzierzawca oprócz remissyi, mocen iest żądać powrócenia mu pewnego stąd ubyłego zysku.

§. 552. Jeżeli iednak młyn z powodu założeń w dobrach zadzierzawiaiącego, na czas nieiaki zastanowionym być musiał, młynarz musi zaprzestać na remissyi w §. 534. seq. oznaczoney.

§. 553. Gdy kontrakt żadney nie zawiera umowy na przypadek woyny, w ciągu dzierzawy, więc w razie takowym wolno być ma tak zadzierzawiaiącemu, iako i dzierzawcy, wypowiedzieć dzierzawę. g) przy szkodach woiennych.

§. 554. Prawo to iednak służy tylko natenczas, gdy całe woysko, a nie tylko poiedyńczy oddział onegoż dla powstaiącey woyny wyrusza.

§. 555. Strona chcąca użyć tego prawa, pod utratą onegoż powinna wolą swą oświadczyć stronie drugiey w przeciągu sześciu tygodni od dnia, w którym dla woyny dosta-

wy, fury i tym podobne ciężary na prowincyą rozpisane zostały.

§. 556. Po doniesieniu takowém, strony obowiązane są przed wszystkiem starać się poiednać względem zasad wynagrodzenia, za nastąpić mogące uszkodzenia woienne, i też z naywiększą pewnością ustanowić.

§. 557. Gdy układ o to nie przychodzi do skutku, strona wypowiadaiąca obstawać może przy ustępowaniu dzierzawcy z końcem roku gospodarskiego, w którym nastąpiło wypowiedzenie.

§. 558. Jeżeli wypowiedzenie nastąpiło w ostatnim kwartale gospodarskiego roku, rok ieszcze następuiący dotrzymany być musi.

§. 559. W wszelkich przypadkach dalszego trwania dzierzawy, ieżeli względem wynagrodzenia szkód woiennych szczególne dostateczne umowy nie zaszły, następuiące służą przepisy:

§. 560 Wszelkie uszkodzenia istoty posiadłości i inwentarza, wszelkie podatki i ciężary z powodu woyny na nią nałożone, należą do zadzierzawiaiącego, a zakład w téy mierze przez dzierzawcę uczyniony, powrócony mu być musi.

§. 561. Uszkodzenia owoców i z nich nakazane ciężary i podatki, dzierzawca musi ponosić i w przypadkach tylko ustawami oznaczonych wynagrodzenie może żądać.

§. 562. Pieniądze i kontrybucye przez nieprzyiaciela żądane, ile ostatnie wyraźnie z osób wypisane nie zostały, pospolicie należą do zadzierzawiaiącego iako wierzyciela.

§. 563. Dostawy wytyczne dla nieprzyiaciela, dzierzawcy podług anszlagu wynagrodzone być muszą.

§. 564. W niedostatku anszlagu taxa kameralna, a gdzie i téy niemasz, zwyczayna taxa kraiowa służy za zasadę.

§. 565. Jeżeli iednak dzierzawca więcéy dostawić musiał, iak sam po potrąceniu wydatków gospodarskich miał dochodu, zadzierzawiaiący nadwydatek takowy podług ceny kupna wynagrodzić iest obowiązanym.

§. 566. Dostawy mąki i innych iuż przerobionych naturaliów, podług ceny tylko żyta i t. d. wchodzą w porachunek.

§. 567. Za dostawę siana, słomy i innych nie na przedaż, lecz tylko do gospodarstwa przeznaczonych naturaliów, dzierzawca szczególnego wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 568. Za dostawy i opłacy na rzecz woyska kraiowego lub sprzymierzonego uskutecznione, dzierzawca musi zaprzestać na wynagrodzeniu przez Panuiącego.

§. 569. Gdy wynagrodzenie takowe nie zostaie udzielone, też same zasady, co względem dostaw nieprzyiacielskich, maią mieysce.

§. 570. Jeżeli wynagrodzenie przez Panuiącego nie nastąpiło ieszcze w końcu roku gospodarskiego, dzierzawca w miarę ilości onegoż poczekania summy dzierzawnéy domagać się może.

§. 571. Z powodu furażowania (zabierania) w polach, w stodołach lub na sypaniach, dzierzawca tak dalece tylko opuszczenia w summie dzierzawnéy domagać się iest mocen, ileby z powodu uszkodzenia w zbożu przez nieuro lzay lub ogień poniesionego,

podług zasad §. 502—507. i 519—522. żądać go mógł.

§. 572. Przy kwaterunkach nad trzy dni trwaiących, dzierzawca żądać może powrócenia mu połowy wydatków na ich utrzymanie i żywność łożonych.

§. 573. Za dostarczone fury woienne i podwodowe, dzierzawca tak dalece tylko opuszczenia w dzierzawie domagać się może, ile dla uskutecznienia onychże a zarazem należytego prowadzenia gospodarstwa, nadzwyczayne musiał poczynić nakłady.

§. 574. Szczególniéy toż ma mieysce, gdy dzierzawca za przykładem wszystkich, albo naywięcéy innych gospodarzy z téy okolicy, żądane od niego fury za pieniądze, przez innych dostarczył.

§. 575. W tych przypadkach zadzierzawiaiący nadzwyczayne na gospodarstwo nakłady lub summę za dostawę fur istotnie wyliczoną, z dzierzawy potrącić dać sobie musi.

§. 576. Wszystkie bydło pociągowe, które przy furach takowych stracone zostało, lub zupełnie stało się niezdatne, tudzież wszystkie bydło przez swoich lub nieprzyiacieli zabrane, dzierzawcy tak powrócone być musi, iak gdyby ie przez pomór lub inne przypadki nieszczęścia był utracił. (§. 454. seq.)

§. 577. Wszystko inne, co dzierzawca celem odwrócenia szkód nieprzyiacielskich od posiadłości i inwentarza, użytecznie wyłożył, zadzierzawiaiący powrócić mu musi, chociażby cel nie był został dopiętym.

§. 578.

§. 578. Jeżeli wydatek takowy nietylko dla ocalenia rzeczy i inwentarza, lecz zarazem na zabezpieczenie owoców i użytków lub osoby dzierzawcy, iego familii, lub własnego maiątku uczyniony został, obiedwie strony w połowie ponosić go muszą.

§. 579. Koszta exekucyi nieprzyiacielskiéy, wynikaiące z podatków i ciężarów podług powyższych postanowień do zadzierzawiaiącego należących, przez niego także ponoszone być winny, ieżeli takowe oczywiście przez wielkie uchybienie dzierzawcy zrządzone nie zostały.

§. 580. Cokolwiek dzierzawca z własnych swych rzeczy przez rabunek lub w inny sposób w woynie utraca, trafia iego tylko samego.

§. 581. Sam także ponosi wydatki wszelkie, które poczynił na odwrócenie uszkodzeń nieprzyiacielskich od swéy osoby, familii swoiéy i rzeczy swych własnych.

§. 582. Jeżeli poddani gruntowi przez woynę, wpadli w niemożność oddawania swych czynszów i podatków, przepis §. 495. ma mieysce.

§. 583. Za zaciąg z tego powodu utracony, tak dalece opuszczenia w dzierzawie domagać się może, ile tenże na pieniądze porachowany mu został.

§. 584. Gdy zaciąg nie wszedł w anszlag, lecz dzierzawca dla ubytku onychże zniewolony był dla utrzymania gospodarstwa, więcéy iak zwyczaynie trzymać czeladzi lub zaprzęgu, za nakłady takowe nadzwyczayne wynagrodzenie mu się należy.

§. 585. W wszelkich przypadkach, w których dzierzawca niechce zaprzestać na wynagrodzeniu z mocy §. 563. 564. 571. 573. 574. 575. 584. mu się należącém, lub chcieć żądać opuszczenia w dzierzawie za uszkodzenia woienne podług §. 567. przez niego samego ponosić się winne, tenże musi podług przepisu §. 487. seq. złożyć dokładny rachunek administracyiny z tego roku, w którym też wydarzyły się woienne szkody.

§. 586. W rachunku tym wszystkie wynagrodzenia, iakie iuż odebrał dzierzawca lub iemu ieszcze od innych, nie od zadzierzawiaiącego, należą się, w percepcie umieszczone być muszą.

§. 587. Dzierzawca żądaiąc tym sposobem opuszczenia w summie dzierzawnéy dla szkód woiennych w ogólności, iuż za poiedyńcze gatunki onychże żądać niemoże wynagrodzenia podług ustaw mu należnego.

§. 588. Owszem w razie takowym musi zaprzestać na opuszczeniu w całéy summie dzierzawnéy podług §. 486.

§. 589. Jednak i w tym razie poczynione przez niego podług §. 562. 572. 577. 578. 579. zakłady oddzielnie osobno powrócone być mu muszą.

§. 590. Zresztą przepis §. 480. 482. względem doniesienia zadzierzawiaiącemu lub sądowi uczynić się maiącego, i tu zachowany być powinien.

§. 591. Do przypadków, w których sądowi doniesienie uczynione być powinno, należy i ten, gdy dla zamieszań woiennych kommunikacya pomiędzy nim i zadzierzawiaiącym iest przerwana, lub niepewna.

§. 592. Gdy dzierzawca w przypadku §. 595. żąda wynagrodzenia za dostawy dla nieprzyiaciela podług ceny kupna, zadzierzawiaiący złożenia dokładnego rachunku administracyinego podług §. 487. seq. domagać się może.

§. 593. W razie takowym wszelkie szczególne remissye za rok ten gospodarski upadaią, i skutek rachunku stanowi względem wynagrodzenia dzierzawcy należącego się i ilości onegoż.

§. 594. Wyrażone w kontrakcie przeięcie ogólne wszelkich przypadków nieszczęścia, niemoże się rozściągać do szkód woiennych, tudzież w ogólnych wyrazach wyrzeczone przeięcie szkód woiennych do tych, które samą rzecz dotykaią (§. 562. 563. 576. 577.) ściągać się niemoże.

§. 595. Jak dalece dzierzawca mocen iest należące mu się w ogólności podług §. 478. seq. wynagrodzenia i remissye z przypadaiących rat dzierzawy, podług przepisów o kompensacyi rozsądzić należy.

§. 596. Postępowanie przy dochodzeniu i roztrząśnieniu remissyi i oznaczenie wolności dzierzawcy do potrącenia ich z przypadaiącéy summy dzierzawnéy, przepisane iest w ustawie processowéy.

O oddaniu przy skończeniu dzierzawy.

§. 597. Po skończonym czasie dzierzawy, dzierzawca obowiązany iest oddać napowrót posiadłość i przynależność oneyże podług tegoż samego anszlagu i inwentarza, podług którego oddane mu zostały.

§. 598. Toż samo ma mieysce, gdy kontrakt przed skończeniem czasu dzierzawy

uchylony, lub dzierzawca z possessyi rugowany być musi.

§. 599. Gdy dzierzawca w ciągu roku gospodarskiego z dzierzawy ustępować iest zniewolony, winien przecież całoroczną zapłacić dzierzawę, posiadłość zaś sama aż do końca roku na rachunek iego w administracyą oddana zostanie.

§. 600. Gdy dzierzawca i zadzierzawiaiący nie mogą się poiednać względem sposobu administracyi takowéy, taż sądownie urządzoną być ma.

§. 601. Gdy inwentarz podług taxy został oddany, przy oddawaniu go napowrót względem każdego gatunku inwentarza na liczbę onegoż, a tylko w oznaczeniu wynagrodzenia z iedney lub z drugiéy strony należącego się, na wartość wszystkich rzeczy inwentarskich wzgląd miany być winien.

§. 602. Zadzierzawiaiący więc nie iest obowiązany, większą liczbę rzeczy inwentarskich w każdym gatunku napowrót przyiąć, lub też za zwróconą ilość mnieyszą na porachowaniu wyższéy wartości onychże zaprzestać.

§. 603. Za słomę, drzewo opałowe, na budowle i do potrzeb gospodarskich, tudzież za inne surowe zapasy gospodarcze acz z gruntu pochodzące, lecz nieobięte rubrykami wyciągu intraty, niemniéy za nawóz w zapasie będący, a na gruncie zrobiony, dzierzawca żadnego wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 604. Jeżeli iednak dla przysposobienia zapasów, dzierzawca gotowe łożył nakłady, też powrócone mu być muszą.

§. 605. Gdy inwentarz został dzierżawcy bez taxy oddany, zadzierżawiaiący winien zaprzestać na saméy liczbie, byleby tylko do użytku była zdatną.

§. 606. Dzierżawca iednak w tym i w każdym innym przypadku, niemoże przed uskutecznieniem oddania żadnego z gruntu wyprowadzać inwentarza, pod pozorem, iż tenże do nadinwentarza należy.

§. 607. Owszem gdy więcéy iest przedmiotów, iak do inwentarza należy, wybór zostawić musi zadzierżawiaiącemu.

§. 608. Ten iednak w każdéy rubryce, naypierwsze tylko po naylepszych wybrać iest mocen.

§. 609. Jeżeli w przypadku §. 605. nie znayduie się liczba dostateczna, szczegóły brakuiące in natura zastąpione być muszą.

§. 610. Jeżeli dzierżawca zostawił podług miary ról większy wysiew, iak przy obięciu dzierżawy oddany mu został, nietylko za wysiew, a to podług ceny targowéy naybliższego miasta w czasie wysiewu, lecz też i za uprawę podług zwyczaiu kraiowego wynagrodzenia żądać iest mocen.

§. 611. Toż samo wynagrodzenie winien zadzierżawiaiącemu, gdy mniéy iak odebrał, zostawia wysiewu.

§. 612. W ten sam sposób stósunek zapasu nawozu, i órki w czasie obięcia dzierżawy i oddania napowrót, wzaiemnie wyśledzony, przez znawców oszacowany i wynagrodzenie podług tego wymierzone być musi.

§. 613. Jednak dzierżawca za takową większą uprawę (§. 610. 612.) tak dalece tylko wynagrodzenia żądać może, ile taż po-

dług zdania znawców odpowiada zasadom rządnego gospodarstwa.

§. 614. Jeżeli przy obięciu dzierzawy spis żaden względem wysiewu, nawozu i órki nie był sporządzony, dzierzawca obowiązany iest grunta te, które podług zaprowadzonego podziału pól na rok po skończeniu dzierzawy uprawione być były powinny, w zwyczayney gospodarskiey oddać uprawie.

§. 615. Dzierzawca, który to zaniechał, winien wynagrodzić wysiew i uprawę podług §. 510.

§. 616. Sam iednak z powodu mniemaney lepszey uprawy, wynagrodzenia żądać niemoże.

§. 617. Gdy zadzierzawiaiący niechce zaprzestać na wynagrodzeniu podług §. 610. 615. za niedostateczną lub złą uprawę mu się należącém, więc mu wolno iest z zrzeczeniem się oneyże, żądać powrócenia niedoboru, iaki z takowey winy dzierzawcy przy przyszłém okaże się żniwie.

§. 618. Prawo to w tym iednak tylko razie zadzierzawiaiącemu służy, gdy uchybienie w uprawie popełnione, w czasie oddania napowrót choć nakładem dzierzawcy sprostowane być iuż niemoże.

§. 619. Niemniey zadzierzawiaiący chcący sobie zastrzedz poszukiwanie takowe, zaraz przy powróceniu mu dzierzawy, winien swoie w tey mierze zdać oświadczenie, i domagać się dochodzenia stanu uprawy szczegółów tych, względem których niedoboru się obawia.

§. 620. Po skończoném żniwie, zbiór onegoż porównanym być musi z zbiorem

tym, iakiby w roku tym z względu na stan powietrza i inne okoliczności przy należytéy uprawie mógł był być zyskanym, i w ten sposób należące się zadzierzawiaiącemu wynagrodzenie podług zdania znawców oznaczone być powinno.

§. 621. Gdy uchybienie wychodzącego dzierzawcy na tém się zasadza, iż nie wszystko, iak był powinien należycie uprawił, więc wynagrodzenie zadzierzawiaiącego w ten sposób się oznaczy, iż przez znawców dochodzono zostanie, wiele grunt podobnéy dobroci i rozległości, w témże samém położeniu i okolicy miał zbioru w tym roku.

§. 622. Dzierzawca ustępuiąc z dzierzawy, gdy ma ieszcze do żądania od ludzi gruntowych czynsze zaległe lub inne podatki, zadzierzawiaiący winien dać mu udzielić pomoc sądową do ściągnienia onychże.

§. 623. Dzierzawca mniemaiąc, iż dostrzega niedostatek w zadzierzawionych mu przedmiotach, obowiązany iest donieść o tém zadzierzawiaiącemu przed upłynieniem ieszcze roku, w którym niedostatek takowy się odkrył.

§. 624. W takim razie od niego zawisło, czyli o należące mu się wynagrodzenie zaraz, lub po nieiakiem czasie sądownie nastawać, albo też od zadzierzawiaiącego, czyli dzierzawcę do zaniesienia skargi takowéy sądownie chce wezwać.

§. 625. Jeżeli iednak dzierzawca doniesienie takowe zaniechał, aż do czasu ustąpienia z dzierzawy, iuż nadal z onémże niema być słuchanym.

ODDZIAŁ CZWARTY.

O posiadłościach i gruntach danych w uprawę.

§. 626. Gdy na przyszłość posiadłości i grunta nie w dzierzawę doczesną lub wieczną, lecz tylko na użytek i uprawę za pewne dla właściciela zastrzeżone korzyści nadane być maią, czynność takowa piśmiennie sporządzoną być musi.

§. 627. Gdy to nie nastąpiło, więc umowa ustna, chociaż przez oddanie rzeczy spełniona, na rok tylko ieden iest ważną.

§. 628. Jeżeli podobne posiadłości i grunta, w dawnieyszych czasach bez wszelkiéy piśmienney umowy na uprawę i użytek zostały nadane, lub umowa piśmienna nie zawiera bliższych postanowień względem wzaiemnych praw i obowiązków, takowe podług szczególnych urządzeń każdéy prowincyi wyrozumiane być powinny.

§. 629. Pospolicie posiadacz nie iest mocen, bez wyraźnego zezwolenia pana włości gruntem, ani przez akt pomiędzy żyiącymi, ani też na przypadek śmierci rozporządzić.

§. 630. Owszem musi zaprzestać na zwyczaynych użytkach z gruntu, iakby takowe dzierzawcy czasowemu służyły.

§. 631. Opuszczenia w opłatach za użytek gruntu do niego należących się, w tych tylko okolicznościach, co wieczny dzierzawca, domagać się może. (§. 207—211.)

§. 632. Obowiązany iest gospodarnie z gruntu użytkować, i tenże w stanie budowli utrzymywać.

§. 633. Nieczyniąc temu obowiązkowi zadosyć, lub opieraiąc się w oddawaniu prze-

iętych czynszów i posług, swe prawo do gruntu utraca.

§. 634. W razie wątpliwym przyimuie się, iż grunt podobny powinien przechodzić na dziedziców posiadacza w linii zstępnéy, bez różnicy płci, a w niedostatku onychże na pozostaiącą małżonkę.

§. 635. Pomiędzy kilku dziedzicami równe do następstwa w posiadaniu prawa maiącymi, pan gruntu obiera tego, którego uważa za nayzdatnieyszego do rozrządzania onemże.

§. 636. Jeżeli zmarły posiadacz postanowił, które z iego dzieci ma przeiąć grunt, gdy pan gruntu naprzeciw niemu nic niema do zarzucenia, inne dzieci na woli oyca muszą zaprzestać.

§. 637. Gdy dla małoletności dziedziców, żadnemu z pomiędzy nich zagospodarowanie gruntu oddane być niemoże, pan mocen iest posiadanie i użytek onegoż polecić komu innemu, aż do doyścia przez którego z tamtych wieku do przyięcia gospodarstwa potrzebnego.

§. 638. Jeżeli iest matka takowych małoletnich, którąby za pomocą drugiego męża lub w inny sposób gruntem zarządzać zdolną była, taż do takowego tymczasowego posiadania naypierwsze ma prawo.

§. 639. W wszelkich przypadkach dziedzicom małoletnim, dopóki sami o siebie staranie mieć nie mogą, w niedostatku innego maiątku, potrzebne utrzymanie z gruntu starczone być musi.

§. 640. Dziedzice takowi z gruntu utrzymywani, przez czas utrzymywania ich, ma-

ią względem tymczasowego obcego posiadacza obowiązki dzieci na opiekę przyiętych. (Cz. 2. Tyt. 2. Oddz. 12.)

§. 641. Razem z gruntu wszystek początkowo do niego nadany inwentarz bydelny, rolny i gospodarski, przechodzi na każdego dziedzica i posiadacza.

§. 642. Gdy ostatni posiadacz nie zostawia żadnych dziedziców do następstwa w posiadaniu prawo maiących, lub ciż wszyscy z innych przyczyn iak dla potrzebnego wieku, grunt obiąć są niezdolni, tenże napowrót spada na pana.

§. 643. Toż samo ma mieysce, gdy w razie bytu małoletnich dziedziców, żaden tymczasowy gospodarz dla gruntu podług przepisu §. 637. seq. wynaleziony być niemoże.

§. 644. Również wtenczas, gdy sam posiadacz iuż nie iest zdolnym do zagospodarowania gruntu i żadnych do tego zdatnych niema potomków.

§. 645. Jeżeli potomkom będącym niedostatek potrzebnego wieku iest tylko na przeszkodzie, pan gruntu tymczasowego posiadacza podług §. 637. ustanowić iest mocen.

§. 646. W takim iednak razie byłemu posiadaczowi, gdy tenże dla wieku lub w inny sposób bez swéy winy podupadł, utrzymanie potrzebne z gruntu starczone być powinno.

§. 647. W wszelkich przypadkach, gdy posiadłość do pana gruntu całkiem powraca, (§. 633. 642. 644.) tenże obowiązany iest powrócić wychodzącemu posiadaczowi lub iego dziedzicom wszystkie dowodnie poczynione polepszenia.

§. 648. Posiadacz nie będący poddanym pana gruntowego, gdy sądzi iż nadal w nim gospodarować niemoże, oddać grunt panu iest mocen.

§. 649. Winien iednak z tém czekać aż do końca gospodarskiego roku, i posiadłość zupełnie tak oddać napowrót, iak iemu oddana została.

§. 650. Przepisy względem posiadaczy będących zarazem poddanymi pana gruntu, znayduią się w Tyt. 7. części drugiéy.

TYTUŁ DWUDZIESTY DRUGI.

O służebnościach gruntowych.

§. 1.

Prawnym ograniczeniom własności, każdy posiadacz gruntowy ulegać powinien. (Tyt. 8. §. 33. seq.) Prawne i inne

§. 2 Za ograniczenia i ciężary podobnego gatunku, żaden posiadacz gruntowy nie może żądać wynagrodzenia ustawami wyraźnie dla niego nie zastrzeżonego.

§. 3. Takim również ograniczeniom każdy posiadacz gruntu poddać się musi, bez których drugi grunt całkiem lub w części byłby nieużytecznym. konieczne ograniczenia własności.

§. 4. Za takowe korzyści na użytek gruntu potrzebne, właściciel obciążonéy posiadłości słusznego wynagrodzenia dopominać się może.

§. 5. W oznaczeniu wynagrodzenia takowego, wzgląd miany być musi na szkodę,

iaką grunt obciążony przez konieczne ograniczenie ponosi.

§. 6. Gdy interessenci w téy mierze poiednać się nie mogą, wynagrodzenie oznaczone być powinno w sposobie podatku, który z gruntu korzyść takową maiącego na rzecz posiadłości obciążonéy rocznie dawany być winien.

§. 7. Oznaczenie samo następuie w razie takowym przez sędziów polubownych, na których każda strona iednego, a sąd superarbitra mianuie.

§. 8. Nikt przez dowolne odmiany w kształcie, w głównem przeznaczeniu lub w sposobie używania swéy posiadłości niemoże drugiego zobowiązać do podobnych ograniczeń.

§. 9. Wszelakoż nie mogą być odmówione korzyści, do znacznych polepszeń drugiego gruntu potrzebne, ile właściciel stąd w dotychczasowém wolném używaniu swéy rzeczy i w przedsiewzięciu użytecznych melioracyy w swéy własnéy rzeczy żadnéy nie znayduie przeszkody.

§. 10. Obciążenia takowego rodzaiu (§. 3. 9.) i wynagrodzenie za nie podług §. 4. 5. 6. należne trwaią dopóty, dopóki exystuie potrzeba gruntu korzyść takową maiącego.

Służebności gruntowe.

§. 11. Oprócz przypadków wzmiankowanych w poprzedzaiących §. 1. 3. 9. właściciel gruntu w wolném używaniu swych praw własności, ograniczonym tylko być może przez tego, który szczególnego do tego nabył prawa.

§. 12. Gdy prawo takowe służy gruntowi iednemu względem drugiego, toż nazywa się służebnością gruntową.

§. 13. Służebności gruntowe przez prawnieważne oświadczenia woli i przez przedawnienie, nabyte być mogą. Nabycie onychże.

§. 14. Względem naostatku rzeczonego sposobu nabycia szczególniéy udowodnione być musi, iż posiadacz gruntu korzyść maiącego wolność w sporze będącą iako istotne prawo, a nie z mocy dowolnego tylko zezwolenia, w posiadanie obiął, i przez przeciąg czasu ustawami do przedawnienia przeznaczony używał. (Tyt. 7. §. 81—85. §. 93. 94. 95. §. 127. §. 96—108. Tyt. 9. §. 589. 590. §. 596. seq.)

§. 15. Gdy dla używania prawa, którem udaiący posiadanie onegoż popisuie się, nowe założenie na obciążonym gruncie uczynione zostało, więc domniemywa się, iż temuż istotna służebność nadaną być miała.

§. 16. Służebności gruntowe, których byt dla każdego iest widocznym z założenia trwałego celem używania onychże w obciążonym gruncie znayduiącego się, nie potrzebuią być zapisane w xiędze hipoteczney, i bez takowego zahipotekowania przechodzą na każdego posiadacza obciążoney rzeczy.

§. 17. Toż samo rozumie się i o innych służebnościach gruntowych, które nie uszczuplaią dochodu obciążoney niemi posiadłości.

§. 18. Przeciwnie służebności gruntowe zmnieyszaiące dochód użytkowy obciążoney posiadłości, a iednak żadnemi w oczy wpadaiącemi znamionami lub założeniami nie oznaczone przez maiącego do nich prawo,

do xięgi hipotecznéy posiadłości obciążonéy, do zahipotekowania ich podane być muszą.

Dod. §. 58. Na przyszłość zostawione iest do woli tak prawo służebności maiącego, iak i posiadacza obciążonéy posiadłości, czyli zahipotekowanie takowe swym nakładem chcą poszukiwać. Zaniechanie onegoż w żadnym razie nie ma za sobą pociągnąć prawa realnego istotnie będącego.

§. 19. Szczególniéy to rozumie się o służebnościach pastwiska i wrębu.

§. 20. Wszelakoż zaniechane zahipotekowanie nie przeszkadza prawo służebności maiącemu, do używania go naprzeciw temu, względem którego ie nabył i iego dziedzicom, dopóki obciążona posiadłość w ich znayduie się posiadaniu.

§. 21. I w ciągu dwóch lat ieszcze od dnia zahipotekowania obciążonéy posiadłości na imie nowego nabywcy, prawo maiący temże naprzeciw onemuż popisywać się i zahipotekowania onegoż domagać się może.

§. 22. Po upłynieniu iednak rzeczonego czasu, służebność podobna (§. 18.) ani zahipotekowana, ani też przez nowego nabywcę wyraźnie przyznana, iuż naprzeciw niemu wykonywaną być niemoże.

§. 23. W iaki sposób ten, któremu podana przez niego służebność zaprzeczoną zostaie, a zatém przed skończeniem o to sprawy, zahipotekowania uzyskać niemoże, powinien się w téy mierze naprzeciw upłynieniu czasu zasłonić zahipotekowaniem protestacyi, w ustawie hipotecznéy iest postanowiono.

§. 24. Po upłynieniu dwóch lat od ogłoszenia obecnego prawa kraiowego, służebność podobna (§. 18.) przez przedawnienie nie inaczéy nabytą być może, iak gdy toż naprzeciw temuż samemu posiadaczowi obciążonéy posiadłości zaczęte i skończone zostało.

§. 25. Z rozmaitych sposobów i stósunków ograniczania posiadacza gruntu w używaniu swych praw własności względem posiadłości drugiéy, wypływaią różne gatunki służebności gruntowych. Gatunki służebności gruntowych.

§. 26. Ogólne przepisy względem praw do cudzéy własności, pospolicie też maią mieysce względem służebności gruntowych. Rozciągłość i granice służebności gruntowych w ogólności.

§. 27. Przy służebnościach gruntowych, które pochodzą z umów lub rozporządzeń ostatecznych, treść onychże oznacza przedmiot i granice prawa.

§. 28. Służebności gruntowe przedawnieniem nabyte, rozściągaią się tylko tak dalece, iak zachodziło posiadanie w ciągu biegu przedawnienia.

§. 29. Służebność gruntowa, która bez uszczerbku dla prawo maiącego na pewnéy części obciążonéy posiadłości używaną być może, na wniosek zobowiązanego do teyże części ograniczoną być powinna.

§. 30. Domniemanie nie stawa zatem, aby posiadacz obciążonego gruntu miał się czynnie przykładać do używania służebności gruntowéy. Obowiązki posiadacza obciążonéy posiadłości szczególniéy względem utrzymania,

§. 31. Wszelakoż nic takowego na swym gruncie przedsiębrać niemoże, czémby drugi w używaniu służącéy mu służebności gruntowéy przeszkodzony, lub taż zupełnie zwątloną być mogła.

§. 32. Również zezwolić musi na to, aby w gruncie iego potrzebne do używania służebności założenia i naprawy przez drugiego poczynione być mogły.

§. 33. Wszelakoż tentu na ten koniec winien obrać i czas i sposób taki, iżby bez naruszenia własnego prawa dla obciążoney posiadłości naymniey szkody przyniosł.

§. 34. Tudzież winien o przedsiewziąć się maiącém założeniu lub naprawie zobowiązanemu tak wcześnie donieść, iżby ten mógł uczynić należyte przysposobienia do odwrócenia szkody dla własney iego rzeczy zagrażaiącey.

§. 35. Jeżeli prawo służebności maiący, takową nabył na mocy uciążliwey umowy, obowiązany winien iest rzecz swym nakładem w takim utrzymywać stanie, aby tamten był w stanie używania swego prawa.

§. 36. Lecz i oprócz takowego przypadku, zobowiązany winien stósunkowo przykładać się, w celu utrzymania rzeczy obciążoney w tym stanie, gdy sam z niey podobny ma użytek i nadal dla siebie zachować go chce.

i przywróceniu rzeczy obciążoney do dawnego stanu.

§. 37. W tych przypadkach, w których utrzymanie rzeczy istotnie do zobowiązanego należy (§. 35.) tenże iednak nie iest obowiązany takową swym nakładem do dawnego stanu przywrócić, gdy taż przez prosty przypadek lub moc wyższą takiey doznała odmiany, iż wykonanie w niey służebności nadal mieysca mieć niemoże.

§. 38. Winien iednak zezwolić na przywrócenie iey przez prawo do służebności maiącego

iącego podług §. 32., i ieżeli ią także z swéy strony nadal używać zamyśla, przyłożyć się do potrzebnych na ten koniec nakładów podług §. 36.

§. 39. Jeżeli posiadacz gruntu służebnością obciążonego nie iest w stanie, lub niema obowiązku do uskutecznienia restauracyi, i taż też przez prawo-maiącego dopełnioną być niemoże, tamten obowiązany iest powrócić wynagrodzenie, iakie za nadanie prawa odebrał.

§. 40. Gdy wynagrodzenie ryczałtem było dane, cała ilość onegoż powróconą być musi.

§. 41. Jeżeli czynsz lub ciągle trwałe powinności zastrzeżone zostały, też ustaią na przyszłość.

§. 42. Gdy odmiana rzeczy przypadkiem lub mocą wyższą zrządzona, przeszkadzaiąca używaniu służebności, w przyszłości ustaie, tém samém przywraca się służebność i wynagrodzenie w iéy zamian przeięte.

Jakim sposobem służebności ustaią.

§. 43. Prócz ogólnych sposobów, któremi prawa utracone być mogą, służebności ustaią przez zezwolenie milczące, gdy prawo-maiący z własną wiadomością dopuszcza przedsiębranie założeń i przysposobień w obciążonéy rzeczy takich, które używanie służącego mu prawa niepodobném czynią.

§. 44. Gdy szkoda takowa dopiero późniéy się obiawia, prawomaiący w przeciągu czasu przedawnienia domagać się może odmiany, do okoliczności zachodzących stósownéy.

§. 45. Jak dalece ztąd, że prawo-maiący z własną wiadomością dopuścił poczynie-

nia w obciążoney rzeczy założeń, używanie służebności iego tamuiących lub utrudniaiących, wypływa zezwolenie milczące na podobne ograniczenie prawa onemuż służącego, podług zasad powyższych (§. 43. 44.) wyrozumiane być winno.

§. 46. Służebności gruntowe zniesione być mogą za wynagrodzeniem tego, któremu też służą, gdy założenia dla dobra ogólnego przez rząd nakazane takowego zniesienia wymagaią potrzebę.

§. 47. W przypadkach, w których właściciel musi zezwolić na ograniczenie swych praw własności dla potrzeby posiadłości inney, maiący służebność gruntową winien także zezwolić na ograniczenie iéy lub zupełne zniesienie. (§. 3. seq.)

§. 48. Jak dalece nastąpić może uchylenie szkodliwych dla rolnictwa służebności gruntowych, celem poprawienia kultury kraiowéy, w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 17. §. 350. seq.)

§. 49. Dopóki służebność gruntowa iest zahipotekowana, dopóty taż oprócz przypadków w §. 44. 45. oznaczonych, za pośrednictwem przedawnienia przez proste nieużywanie utraconą być niemoże.

§. 50. Przeciwnie służebności gruntowe, których zahipotekowanie podług §. 16. 17. nie iest potrzebne, ustaią za pośrednictwem przedawnienia przez nieużywanie, gdy nie są zahipotekowane, i gdy w przypadku §. 16. założenie lub przysposobienie byt iéy wskazuiące, uprzątnione zostało.

§. 51. W ostatnim iednak przypadku przedawnienie zaczyna się dopiero od czasu,

w którym udowodniono, iż założenie takowe iuż nie exystowało.

§. 52. Służebności tak iak inne prawa rzeczowe, przez zniyście się ich w iedney osobie utracone być mogą. (Tytuł 16. Oddział 10.)

§. 53. Ten więc, w którego osobie schodzi się własność rzeczy prawo do służebności maiącéy i własność rzeczy nią obciążoney, mocen iest kazać wymazać zahipotekowane na niéy służebności gruntowe, lub znieść założenia byt onychże oznaczaiące.

§. 54. Jeżeli to nie nastąpiło, a rzecz zobowiązana następnie przechodzi na oddzielnego posiadacza, była służebność gruntowa do dawnego bytu powraca.

Służebności gruntowe na budynkach.

§. 55. Prawo budowania na własnym murze kogo innego, lub położenia na nim balki, iako służebność gruntowa, oddzielnie nabyte być musi.

§. 56. Mur takowy właściciel musi utrzymywać, lub też odstępuiąc własność, zdać ią prawo do służebności maiącemu.

§. 57. Właściciel muru podpieraiącego budynek drugiego własny, naprawiaiąc go lub wystawiaiąc na nowo, winien przez ten czas budynek swym podeprzeć nakładem.

§. 58. Jeżeli iednak sam tylko przypadek zrządził potrzebę budowy, lub też zobowiązany uskutecznia takową tylko na korzyść prawo służebności maiącego, tentu aż do ukończenia oneyże sam o podparcie budynku starać się powinien.

§. 59. Prawo okapu lub wylewu na grunt sąsiedzki, chociażby było służebnością gruntową, tak urządzone być powinno, aby

sąsiad stąd naymniéy, ile być może, miał szkody.

§. 60. Gdy do sprowadzenia płynności kanał iest potrzebny, tenże pokryty i żelaznemi kratami opatrzony być musi.

§. 61. Maiący prawo okapu, winien przecież nic nie mieć naprzeciw temu, iżby sąsiad budował obok zabudowań iego w bliskości ogólnemi przepisami dozwoloney, byleby został pod okapem i takowy pod swym miał dachem.

§. 62. Prawo wolnego widoku zawiera w sobie także prawo założenia nowych okien w murze z podwórzem lub ogrodem zobowiązanego bezpośrednio stykaiącym się.

II. O drogach, ścieszkach, wygonach, przeiazdach i t. d.

§. 63. Bitemi ścieszkami w otwartém polu, każdykolwiek chodzić iest mocen.

§. 64. Jeżeli iednak właściciel zabronił pospolite używanie takowych ścieszek przez wystawienie rowu, krzyżów, zastaw i podobnych znaków, tén tylko, który ma sobie prawo szczególne do tego nadane, używać ich może.

§. 65. Maiący prawo chodzenia przez grunt drugiego, ani konno, ani wozową, a nawet iednokołnemi taczkami tamtędy przeieżdżać niemoże.

§. 66. Kto iednak ma prawo drogą ieżdżenia, wolno mu także tam konno i taczkami ieździć i bydło na powrozach prowadzić.

§. 67. Przeciwnie z wolności ieżdżenia przez grunt czyi, nie wypływa ieszcze prawo przeganiania tamtędy bydła.

§. 68. Również z wolności przeganiania bydła przez grunt czyi, nie wypływa prawo ieżdżenia tamtędy.

§. 69. Prawo ieżdżenia nie pociąga ieszcze za sobą uwolnienie od opłaty grobelnego lub mostowego, lub innych opłat przeieżdżaiącego.

§. 70. Maiący prawo chodzenia, ieżdżenia konno lub wozową przez grunt czyi, ściśle trzymać się musi oznaczoney drogi, i pod żadnym pozorem dróg pobocznych wyszukiwać niemoże.

§. 71. Przeciwnie iednak gdy prawo iego nie iest wyraźnie ograniczone względem pewnego oznaczonego celu, może użyć drogi do wszelkich swych potrzeb bez różnicy, lecz nie do zupełnie nowych założeń. (§. 8.)

§. 72. Maiący prawo przegonu bydła, tak go urządzić powinien, aby bydło przestępowaniem, lub w inny sposób nie zrządziło szkody.

§. 73. Płoty iednak i inne ogrodzenia, prawo służebności maiący swym nakładem zakładać lub utrzymywać obowiązanym nie iest.

§. 74. Gdy posiadacz obciążonego gruntu niechce nadal utrzymywać podobne założenia, służebność maiący temu sprzeciwiać się niemoże, i iednak winien stósować się do obowiązku w §. 72. względem niego ustanowionego.

§. 75. Jeżeli iednak droga na przegon służąca, niema dostatecznéy szerokości, (§. 79.) a zatém posiadacz obciążonego gruntu zapobiegaiąc przestępowaniu, dotychczas podobne założenia utrzymywał, tenże wbrew woli prawo służebności maiącego, dalszego utrzymywania onychże poprzestać niemoże.

§. 76. Gdy komu przeiazd przez wrota został dozwolony, też na przyszłość bez zezwolenia prawo nadane maiącego, ani ścieśnione, ani zniżone być nie mogą.

§. 77. Szerokość ścieszek, dróg i przegonów głównie zostaie oznaczoną podług umów przy nadaniu prawa zawartych.

§. 78. W niedostatku umów takowych, lub postanowień ustaw prowincyonalnych, szerokość ścieszki na trzy stopy, a w razie konnego na niéy ieżdżenia lub taczkami, na cztery stopy oznaczoną być ma.

§. 79. Na drogę do ieżdżenia, szerokość ośmiu stóp w prostéy linii, a dwunastu na zakręcie, do wygonów podwóyna szerokość drogi rachować się powinna.

III. Służebność pastwiska.

§. 80. Maiący prawo pasania bydła swoiego na gruntach drugiego, tak go używać powinien, aby właściciel przezto żadnéy nie doznał szkody, ani przeszkody w zwyczaynéy uprawie i używaniu swych gruntów podług zwyczaiu kraiowego.

Dod. §. 59. Gdy puste pola za zezwoleniem Panuiącego zostaią zabudowane i osadzone poddanymi, więc z powodu dawnieyszych praw pastwiska, lub innych przez sąsiedzkie włości poszukiwanych, żadne processa nie maią być dozwolone, ieżeli na to za poprzedniczém zapytaniem nie nastąpiło zezwolenie Panuiącego.

§. 81. Inne rodzaie używania tak dalece tylko służą posiadaczowi obciążonego gruntu, ile potrzebne pastwisko dla prawo doń maiącego nie zostanie zmnieyszone, lub ubywaiące przez nie pastwisko zostanie zastąpione przekazaniem innego równie dobrze położonego gruntu.

§. 82. Prawo pastwiska maiący, niemoże przeszkadzać właścicielowi boru służebnością takową obciążonego, w zabudowaniu boru tak dalece, ile tego urządzenie dostatecznego dozoru leśnego wymaga.

§. 83. Służebność podobną maiący, obowiązany iest bydło swoie pod dozorem pasterza prowadzać na pastwisko lub inne takie przedsiewziąć środki, któremiby się zapobiegło wszelkiéy szkodzie przez paszenie wyrządzić się mogącéy.

§. 84. Toż samo winien nawet zachować, gdy bydło choć w mnieyszéy liczbie na oddzielne pastewniki wypędza.

§. 85. Przez zaniedbanie takowego obowiązku, staie się odpowiedzialnym za wszelką przez bydło choć tylko przypadkiem zrządzoną szkodę.

§. 86. Względem założenia, utrzymania i zniesienia ogrodzeń i t. d., przepisy §. 73. 74. zachowane być winny.

§. 87. Bydło nieczyste lub zaraźliwemi chorobami złożone, na pastwisko wprowadzone być nie może.

§. 88. Tak zwane nawet braki, w okolicach, gdzie takie pospolicie nieutrzymuią się, przez zobowiązanego na pastwisku cierpiane być niepowinny.

§. 89. Nie domniemywa się nigdy, iżby kto komu miał chcieć nadać służebność pastwiska, z wyłączeniem własnego swego bydła.

§. 90. Gdy liczba bydła na pastwisko wypędzić się maiącego nie iest oznaczoną, służebność maiący tyle go wprowadzać może

na nie, ile może przezimować paszą z gruntu służebność nadaną maiącego zebraną.

§. 91. Niemoże zatém używać pastwiska ani dla obcego, ani też dla własnego takiego bydła, któreby mógł przezimować z innych gruntów własnych lub zadzierżawionych.

§. 92. Jeżeli iednak całéy gminie służy prawo pastwiska, posiadacz obciążonego onémże gruntu winien przypuszczać i takie bydło poiedyńczych członków gminy, które zostaie przezimowane z gruntów, do gminy służebność maiącéy należących.

§. 93. Gdy maiący prawo pastwiska iest członkiem gminy, nie prowadzącym rolnictwa, tyle tylko mu wolno wprowadzić bydła na pastwisko, ile ludziom iego klassy podług zwyczaiu mieysca iest dozwolono.

§. 94. W umiarkowaniu ilości bydła, którą służebność maiący przezimować, a zatém na pastwisko prowadzać może, takie tylko dziesięciny rachuią się, które w czasie nadania służebności, do posiadłości prawo nadane maiących należały.

§. 95. Późniéy nabyte dziesięciny w tym tylko razie dla siebie może porachować, gdy takowe nabył z innego gruntu, prawo do tegoż pastwiska maiącego.

§. 96. Gdy prawo pastwiska maiący nie iest posiadaczem gruntowym, tylko dla procederu swego bydło utrzymuie, pastwiska użyć tylko może dla bydła na proceder iego i własną potrzebę.

§. 97. Bydła, na handel przeznaczonego, pospolicie na pastwisko wprowadzać niemoże.

§. 98. Gdy ilość bydła, prawo do pastwiska maiącego, iest wprawdzie oznaczona, iednak przychowek z niego, dopóki ssie, od pastwiska wyłączonym być niemoże.

§. 99. Jeżeli posiadłości, prawo pastwiska nadane maiącéy, toż służy bez oznaczenia pewnego rodzaiu bydła, więc służebność takowa ściąga się do koni, bydła rogatego i owiec.

§. 100. Świnie i inne gatunki bydła tak dalece tylko na pastwisko takowe wpędzane być mogą, ile nadanie prawa do nich wyraźnie się ściąga lub też przez czas przedawnienia na nie wpędzane były.

§. 101. Gdy pastwisko tylko dla pewnego gatunku bydła zostało nadane, bydło innego gatunku tak dalece tylko wpędzać się na nie może, ile przez przypadek lub moc wyższą był znagłony przez czas nieiaki toż trzymać w mieyscu pierwszego.

§. 102. Jeżeli także liczba bydła na pastwisko wpędzać się mogącego była oznaczoną, liczba nowego gatunku podług zasad gospodarskich powinna się znaydować w stósunku z tamtą, w ten sposób, iżby grunt pastwisko daiący, bardziéy obciążonym nie został.

§. 103. Gdy przez przypadek lub moc wyższą grunt służebnością pastwiska obciążony, takiéy doznaie odmiany, iż dotychczasowa ilość bydła na nim utrzymaną być niemoże, służebność maiący w tym samym stósunku, iak sam właściciel, winien przystać na zmnieyszenie ilości bydła, wpędzać się mogącego.

§. 104. Jeżeli za pastwisko opłaca się co w pieniędzach, lub naturaliach, w wspomnionym razie danina takowa stósunkowo zniżoną być powinna.

§. 105. Jeżeli iednak liczba bydła iest oznaczoną przez maiącego prawo do pastwiska, więc zmnieyszenie ilości onegoż naprzód nastąpić powinno w bydle właściciela obciążonego gruntu.

§. 106. Gdy właściciel stan inwentarza swoiego nowemi założeniami gospodarskiemi tak powiększył, iż pastwisko nie wystarcza dla dotychczasowéy ilości bydła, w takim razie sam wypadek zmnieyszenia, na swą stronę ponosić powinien, chociażby nawet ilość bydła nie przez służebność pastwiska maiącego oznaczoną była.

§. 107. Prawo pastwiska maiący nie powinien niewczesném paszeniem po polach i łąkach, właścicielowi szkodę zrządzać.

§. 108. Paszenie uważa się za niewczesne, dopókiby grunt obciążony przez to w innych swych użytkach doznał uszczerbku.

§. 109. Dla paszenia po łąkach, czas wcale oznaczonym być niemoże.

§. 110. Początek i trwanie czasu takowego podług dawnego zwyczaiu każdego mieysca, a gdzie ten nie stanowi, podług zdania przysięgłych znawców raz na zawsze ustanowione być powinno.

Dod. §. 60. Patrz ustawę z dnia 31. Sierpnia 1800. r. którą czas pastwiska i oddawania danin umowami lub zwyczaiem podług kalendarza Juliańskiego oznaczone, na dnie nowego poprawnego kalendarza Gregoriańskiego przeniesione zostały.

§. 111. W ten sam sposób oznaczyć należy czas, w którym łąki iedno lub dwusieczne po sprzęcie siana lub potrawu paszone być mogą.

§. 112. Łąki miękkie, błotniste, i na iesień od pastwiska wolne być powinny.

§. 113. Łąki smużne w polach nie prędzéy, iak pola, pomiędzy któremi są położone, paszone być mogą.

§. 114. Jeżeli służebność pastwiska maiący, niema prawa pasania po łąkach takowych i w ugorze, właściciel ogrodzić ie, lub w inny sposób opatrzyć iest obowiązany.

§. 115. Właściciel obciążonego gruntu nie iest obowiązany odwlec uprawę swych ról, dla pożytku służebność pastwiska maiącego.

§. 116. Jednak niemoże i ugoru swego na uszczerbek pastwiska inaczéy iak podług zwyczaiu kraiowego używać.

§. 117. Jeżeli umowami lub dawnym zwyczaiem czas pewny początku i trwania pastwiska iest oznaczony, więc pozostaie się przytém.

§. 118. Umowy iednak takowe i zwyczaie, ile się sprzeciwiaią przepisom powyższym §. 109—114. względem łąk, są nieobowięzuiącemi.

§. 119. Każdy posiadacz roli w włości na pastwisko przeznaczoney, mocen iest wyłączyć i ogrodzić część oneyże na uprawę paszy zieloney lub warzywa.

§. 120. Ogrodzenie iednak swym kosztem uskutecznić i utrzymać powinien.

§. 121. Mieysce to tak obrać powinien, aby wygon na inne grunta pastwiska tamowanym lub utrudnionym nie został.

§. 122. Przeciwnie mu także wolno mieysce to na nowo do pastwiska oddać i inne stósowne w to mieysce wybrać.

§. 123. Rozległość części takowéy, którą każdy z interessentów od pastwiska wyłączyć ma prawo, ustawami prowincyonalnemi, a dopóki takowe w téy mierze nic nie postanowią, podług zdania przysięgłych znawców oznaczoną być ma.

§. 124. Ci w zdaniu swoiém na to wzgląd mieć powinni, aby, gdy każdy stósunkowo swego zechciałby użyć prawa, iednak pozostała przestrzeń w zwyczaynych latach podług prawideł gospodarskich na pastwisko wystarczaiąca.

§. 125. Część pastwiska oddzieloną i ogrodzoną być może dla bydła do pociągu.

§. 126. Wydział oneyże następuie w stósunku rzeczonego bydła względem reszty trzody.

§. 127. Skoro bydło do pociągu pasie za przeznaczonym dla niego pastewnikiem, tenże uważa się za zniesiony.

§. 128. Gdzie różne rodzaie bydła maią dla siebie toż samo pastwisko, owce dopiero po koniach i bydle rogatém wpędzane być mogą.

§. 129. Swinie, gęsi i inny drobiazg dopiero idą po owcach, ieżeli podług zwyczaiu mieysca oddzielne dla nich nie iest przeznaczone pastwisko.

§. 130. Kozy nie mogą być wpędzane tam, gdzieby drzewa, krze lub żywe płoty przez nie uszkodzone być mogły.

§. 131. Jeżeli iednak właściciel obciążonego gruntu, nowe poczynił założenia podobnego rodzaiu, więc staraniem iego być powinno, ochronić ie od uszkodzenia.

§. 132. Maiący prawo do samego tylko pastwiska, nie może sobie przywłaszczać ani trzciny, ani łabuzia, ani w inny sposób żęcia lub sieczenia w mieyscu pastwiska.

O pastwisku wspólném.

§. 133. Gdy kilku wspólne maią pastwisko na gruncie trzeciego, stósunki ich pomiędzy sobą względem prawa wspólnego podług przepisów oddziału pierwszego tytułu siedmnastego oznaczone być powinny.

§. 134. Toż samo ma mieysce, gdy pastewnik iaki tak co do własności, iak co do pastwiska iest wspólnym kilku posiadaczy gruntowych.

§. 135. Gdy pomiędzy posiadaczami gruntów z sobą stykaiących się, a oddzielną każdego własnością będących, wspólne na tychże gruntach im służy pastwisko, więc takowe pospolicie uważa się za wzaiemną służebność gruntową.

§. 136. Jeżeli iednak paszenie takowe, nie porządkiem i ustawicznie na tym samym, lecz tylko czasem, a to raz na tym, drugi raz na innym gruuncie miało mieysce, więc przyimuie się, iż to tylko nastąpiło z dobréy woli i przyiaźni sąsiedzkiéy.

§. 137. W takim więc razie, każdemu wolno, podług własnéy woli tego poprzestać.

O uchyleniu służebności

§. 138. W tych samych okolicznościach i pod temiż warunkami, pod któremi podział

gruntowych. wspólnie używanych gruntów ma mieysce, również służebności pastwiska i pastwiska wspólne kulturze kraiowéy szkodliwe, uchylone być mogą. (Tyt. 17. Oddz. 4.)

§. 139. Tylko właściciel obciążonego gruntu uchylenia takowego domagać się iest mocen.

§. 140. Co do pastwisk wzaiemnych lub wspólnych, każda z stron do tego ma prawo.

§. 141. Uchylenie prawa pastwiska tak dalece tylko ma mieysce, ile maiący toż prawo inwentarz, który mógł na pastwisko wprowadzać, za pomocą wskazanego mu wynagrodzenia nadal utrzymać potrafi.

§. 142. W oznaczeniu takowego wynagrodzenia zważać należy na rozciągłość służącego mu prawa i na sposób w kraiu zwyczayny używania onegoż.

§. 143. Opieszałość zatem iednego lub drugiego z byłych posiadaczy, ani też nadzwyczayna pilność w używaniu prawa, żadnego na oznaczenie takowe nie ma wpływu.

§. 144. Prawo pastwiska maiący, w żadnym przypadku nie ma obowiązku przyimować wynagrodzenie w pieniędzach.

§. 145. Gminy wieyskie lub poiedyńczy włościanie, wynagrodzenie takowe bez wyraźnego zezwolenia pana włości przyimować nie mogą.

IV. Prawo trzymania owczarni. §. 146. Prawo trzymania owczarni, czyli prawo pasania owiec po całéy włości pospolicie, gdy ustawy prowincyonalne nie przepisuią inaczéy, uważa się za prawo panu włości służące.

§. 147. W żadnym razie nie potrzeba, aby toż w xiędze hipoteczney zapisane zostało.

§. 148. Co do wsi nowo założonych, prawo takowe tak dalece tylko ma mieysce, ile grunt iuż przedtém był niém obciążony, lub toż przy założeniu nowéy osady wyraźnie zastrzeżone zostało.

§. 149. Nie domniemywa się, iżby pan włości miał prawo wpędzania owiec z innych folwarków na pastwisko.

§. 150. Przeciwnie panu włości maiącemu prawo takowe bez wszelkiego ograniczenia, żadna liczba owiec w stósunku przezimowania własną paszą, przepisana być niemoże.

§. 151. Gdy iednak kilku służy prawo takowe na teyże saméy włości, pomiędzy nimi liczba owiec na pastwisko wpędzać się mogących, oznacza się wedle zasady przezimowania własną paszą.

§. 152. W mieyscach, gdzie inni mieszkańce wsi maią także prawo wpędzać owce na pastwisko, pan włości owczarnią swoię tak urządzić powinien, aby owce poddanych nie miały uszczerbku w potrzebie pastwiska.

§. 153. Przeciwnie też mieszkańcom wsi nie wolno przechodzić liczbę owiec, które im ustawy prowincyonalne, umowy lub dawny zwyczay trzymać pozwalaią.

§. 154. Zależy od woli pana, czyli owce drugich mieszkańców wsi do swéy trzody chce przyiąć.

§. 155. W mieyscach, gdzie to nie ma mieysca, owce innych mieszkańców wsi w iednéy trzodzie pasane być muszą.

§. 156. Jeżeli pan włości, grunta włościańskie na siebie używa, winien stóstunkowo przykładać się do zasług owczarza podda-

nych, chociażby swe owce przez oddzielnego paść dał owczarza.

§. 157. Gdzie hurtowanie iest w zwyczaiu, powszechnie poddani maiący prawo trzymania i pasania owiec nie mogą być wyłączeni od korzyści z tegoż hurtowania w stósunku ich owiec wypływaiącéy.

§. 158. Przez samą tylko separacyą (podział wspólnych gruntów) prawo trzymania owiec nie zostaie ieszcze zniesione.

§. 159. Gdy to ma nastąpić, pan włości także wynagrodzenie powinien odebrać, aby był w stanie utrzymania nadal liczby owiec, w ciągu ostatnich trzech lat na pastwisko wpędzanych, lub też na własnéy paszy przezimować się maiących.

§. 160. Wybór wynagrodzenia czy to w miarę istotnie na pastwisko wpędzanych lub też przezimowanych owiec, od pana woli zawisł.

§. 161. W wszelkich przypadkach mieysca przez mieszkańców wsi na zieloną paszę lub warzywo używane, od pastwiska dla owiec wyłączone być muszą.

§. 162. Jednak mieszkańce wsi winni ściśle trzymać się miary czyli rozległości mieysc takowych, ustawami, (§. 119. seq.) umowami lub dawnym zwyczaiem oznaczonéy, ani też panu przez to nie tamować wolnego wygonu.

§. 163. Rozrzucone grunta podobne przez właściciela ogrodzone lub w inny sposób od doyścia zasłonione być muszą.

§. 164. Owce bez szczególnego pozwolenia posiadaczy ról, przed Bożem narodzeniem na oziminę puszczane być nie mogą.

§. 165.

§. 165. Po Bożem narodzeniu nawet pasanie po oziminie, tylko przy suchym i tęgim mrozie iest dozwolone.

§. 166. Szczególniéy, dopóki na niéy iest gołoledź i śrzon, owce na nią puszczane być nie mogą.

§. 167. Skoro tylko ziemia od słońca taieć zaczyna, owce iuż na oziminie pasać nie mogą.

§. 168. W miesiącu Lutym przy iasnéy pogodzie, owce nie dłużéy nad dwie godziny po wschodzie słońca na oziminie cierpiane być maią.

§. 169. Względem porządku, w którym owce po polach ieszcze nieuprawnych, lub też iuż sprzątnionych po innym tamże pasać mogącym bydle następuią, przepis powyższy (§. 128.) a co do czasu poprzestania pastwiska, dawny zwyczay każdego mieysca w swéy zachowuie się mocy.

O zagaieniach przy pastwisku leśném lub borowém.

§. 170. Gdy bór lub las iest podzielony na obredy lub wręby i tym sposobem podług porządku leśnego drzewo w nim się spuszcza, młode wręby dopóty od pastwiska wolne być muszą, aż dla wzrastaiącego drzewa szkoda stąd żadna nie zagraża.

§. 171. Bór dotychczas nieporządnie zagospodarowany, właściciel także może podzielić na obredy i żądać od pastwisko w nim maiących, aby takowe ochraniali, w miarę potrzeby konserwacyi boru.

§. 172. Liczba obred i czas zagaienia onychże, w stósunku dobroci gruntu i rodzaiów drzewa przez zdanie przysięgłych znawców leśnych oznaczone być maią.

§. 173. Gdyby iednak cały bór był zniszczonym, właściciel iednak nie na raz zagaić go może, lecz podział taki zrobić powinien, aby stan boru po sobie poprawionym być mógł, a prawo pastwiska maiącym, potrzeba na utrzymanie prawnéy ilości bydła nie była odiętą.

§. 174. Jeżeli bór bez ograniczenia ilości bydła na pastwisko sprowadzić się maiącego, do lepszéy pory przyprowadzonym być niemoże, więc prawo pastwiska maiący muszą przystać na ograniczenie takowe od czasu podług zdania przysięgłych znawców potrzebnego.

§. 175. Zagaienie pastwisk polnych dla wzrostu drzewa właścicielowi tak dalece tylko iest dozwolone, ile to nastąpić może bez wszelkiego uszczerbku dla maiących prawo pastwiska.

§. 176. Gdy właściciel więcéy chce zagaić, iak podług powyższych zasad zagaić iest mocen, iednak w mieysce ubytku w pastwisku przez założenie większego zagaienia zrządzonego, inne stósowne chce wskazać mieysce aż do czasu otworzenia rzeczonego większego zagaienia, prawo pastwiska maiący do tego przychylić się są zobowiązani.

§. 177. Właściciel założywszy tyle, ile mu wolno, zagaień, nowe tak dalece tylko może zakładać, ile tamtych dla pastwiska otworzy.

§. 178. Wszelakoż i w tym przypadku przepis §. 176. ma mieysce.

§. 179. Zagaienia przez właściciela rowami, płotami lub w inny sposób ogrodzone, albo też granice onychże tak znacznie

oznaczone być powinny, iżby prawo pastwiska maiący, takowe bez własnego miernego uchybienia przestępować nie mogli.

§. 180. Jeżeli to nastąpiło, więc właściciel bydło, które przeszło z zagaienia takowe, zaiąć iest moceń.

§. 181. Opłata fantowego za takowe zaięcie należąca się, iest oznaczona w ustawach prowincyonalnych i leśnych.

§. 182. Opłatą rzeczoną obięte iest zarazem wynagrodzenie szkody za przepasanie.

§. 183. Gdy iednak właściciel nie chce zaprzestać na samém tylko fantowem, lecz woli żądać wynagrodzenia szkody za paszenie w zagaieniu zrządzone, więc prócz tego żądać tylko może opłaty fantowego zwyczaynego w prowincyi.

§. 184. Właściciel bydła zaiętego obowiązany iest zapłacić fantowe, z wolném poszukiwaniem go na pasterzu, przez którego winę zagaienie uszkodzone zostało.

§. 185. Jeżeli iednak właściciel w moc §. 183. domaga się oddzielnego wynagrodzenia, więc właściciel bydła odpowiada tylko za zwyczayne fantowe, a za winę pasterza tak dalece tylko, ile kto podług zasad tytułu szóstego za szkodę przez innych zrządzoną iest w odpowiedzi. (Tyt. 6. §. 56. seq.)

§. 186. Pasterze, owczarze, i inna czeladź, pasaiący po zagaieniach lub nieodwracaiący zaraz przestępuiącego bydła, prócz wynagrodzenia szkody, surową karą cielesną lub wcale festunkową podług przepisów prawa karzącego złożeni być maią. (Cz. 2. Tyt. 20. Oddz. 15.)

V. Prawo żeru.

§. 187. Prawo żéru powszechnie służy właścicielowi drzew, ieżeli ustawy prowincyonalne wyraźnie inaczéy nie stanowią.

§. 188. Przez czas trwania żeru, na obredy, w których wieprze się znayduią, inne bydło wpędzane być nie ma.

§. 189. Owszem toż w mieyscach, gdzie iest żér, dopiero następuie po świniach.

§. 190. Czas ochrony drzew żérowych, zaczyna się powszechnie z dniem St. Bartłomieia i trwa aż do Bożego narodzenia.

§. 191. W połowie miesiąca Sierpnia, z przybraniem tego, któremu prawo żeru służy, przez znawców leśnych oznaczone być ma, czyli iest żer zupełny, czyli też tylko cząstkowy.

§. 192. Ochrona drzew żerowych nietylko przy zupełnym żerze, lecz i wtenczas powinna mieć mieysce, gdy żer cząstkowy dla potrzeby właścicieli lub wprowadzenia cudzych świń iest dostatecznym.

§. 193. Gdy iednak komu służy prawo żeru iako służebność gruntowa na boru obcym, tenże powszechnie przy zupełnym tylko żerze użyć go może.

§. 194. Jeżeli żer iest tylko cząstkowy, więc musi zaprzestać na zbieraniu żołędzi, bukwi i innych do żeru dla świń zdatnych owoców z drzew dzikich.

§. 195. Prawo żeru nie iest obięte prawem pastwiska, chociaż wcale nieoznaczoném.

§. 196. Prawo żeru maiący, nie może przeszkadzać właścicielowi drzewa i prawo wrębu maiącym w spuszczaniu drzew nawet

żerowych, podług zasad gospodarstwa leśnego.

§. 197. Ten, który z boru lub lasu drzewo bez ograniczenia pobierał, w razie wątpliwym za właściciela boru; ten, któremu tylko ograniczony służy użytek, za prostego posiadacza służebności gruntowéy uważa się. VI. Prawo wrębu.

Dod. §. 61. Deputanci (ordynaryusze) prawo do pobierania drew maiący, tam, gdzie torf dany im być może, połowę swéy należytości w torfie, lub gdy go nie chcą, w pieniędzach podług taxy leśnéy pobierać są obowiązani. To iednak nie ściąga się do tych, którzy maią istotną służebność wrębu.

§. 198. Jeżeli wszyscy używali drew z równą wolnością lub ograniczeniem, domniemywa się, iż wszystkim służy wspólna boru własność.

§. 199. Gdy iest pewną, kto iest właścicielem drzew boru, i własność tylko ziemi iest sporną, domniemanie stawa za właścicielem drzew.

§. 200. Będący właścicielem tylko drzew, prócz wrębu i żeru, innych praw do ziemi przywłaszczać sobie niemoże.

§. 201. Ten, któremu prawo pobierania potrzebnego drzewa z boru czyiego służy bez wszelkiego ograniczenia, lub oznaczenia iako służebność gruntowa, nietylko drzewo na opał, lecz i do budowli brać z boru iest mocen.

§. 202. Prawo iednak brania trzciny i łabuzia powszechnie nie iest obięte służebnością wrębu.

§. 203. Również takowe nieoznaczone prawo wrębu, rozciąga się tylko do potrzeb

gruntu nadane prawo maiącego, i posiadacz onegoż ani na sprzedaż, ani też do zaopatrzenia innych do tego prawa niemaiących, używać go niemoże.

§. 204. Prawo wrębu maiący nie może potrzebę swą na kilka lat z góry wybrać, lecz tylko na każdy rok gospodarski z osobna.

§. 205. Prawo nieoznaczonego wrębu posiadłości iakiéy w sposobie służebności gruntowéy nadane, obeymuie potrzeby osobiste posiadacza i familii tylko natenczas, gdy w saméy posiadłości, lecz nie gdzie indziéy zamieszkuie.

§. 206. Osobistą zaś potrzeba dzierżawcy lub dozorcy gospodarstwa w posiadłości mieszkaiącego, zawsze tem iest obięta.

§. 207. Jeżeli posiadaczowi gruntu prawo wrębu maiącego, wyraźnie nadana została wolność pobierania z boru i na osobistą iego potrzebę, natenczas przepisy o prawie użytkowania maią mieysce. (Tyt. 21.)

§. 208. Prawo brania z boru drzewa do budowli iako służebność gruntowa, ściąga się tylko do utrzymania i wystawienia na nowo budynków mieszkalnych i gospodarczych w czasie nadania rzeczonego prawa na gruncie będących.

§. 209. Do nowych więc założeń, bór służebnością obciążony drzewa starczyć nie ma.

§. 210. Gdy iednak odmiana także okoliczności lub pomnożona potrzeba posiadłości wręb maiącéy, wskazuie potrzebę przeniesienia lub rozprzestrzenienia budynków początkowo będących, drzewo na ten koniec

potrzebne także z boru obciążonego brane być może.

§. 211. Gdy wsi całéy prawo wrębu zostało nadane, toż powszechnię tylko gospodarzom osiadłym, lecz nie komornikom służy.

§. 212. Liczba osiadłych posiadaczy gruntowych ogółem w..ięta, nie może być pomnożona na szkodę właściciela obciążonego boru, nad liczbę, iaka była w czasie nadania prawa.

§. 213. Także maiący prawo do pobierania drzewa na budowle, na opał, na potrzeb i zbierków, stósować się muszą do przepisu ustawy leśnéy.

§. 214. Niewolno im bez wiedzy dozorcy leśnego, drzewa spuszczać i wywozić.

§. 215. Do zbierków i łomowisk te tylko drwa się liczą, które opadły w suchych gałęziach, lub w obredach wyciętych pozostały z spuszczonego drzewa.

§. 216. Drzewo, dla wieku powywracane, liczy się do leżaków.

§. 217. Maiący tylko prawo do zbierków i łomowisk, nie może żądać ani leżaków ani wywrotów.

§. 218. Właścicielowi boru wolno dla tych, którzy maią tylko prawo do zbierków i łomowisk, pewne dni gayne wyznaczyć i oprócz tych, wniyście do boru zabronić.

§. 219. Maiący prawo do zbierków i łomowisk, nie mogą brać z sobą do boru siekiery, toporki i inne narzędzia, któremi drzewa stoiące lub gałęzie spuszczane być mogą.

§. 220. Zostawszy spotkany z takowém narzędziem, nietylko ie utraca, lecz oprócz

tego ściąga na siebie karę bliżéy oznaczoną w ustawach leśnych prowincyonalnych.

§. 221. Prawo zbierania igliczek lub łuczywa nie iest obięte prawem brania zbierków i łomowisk.

§. 222. Kto z chęci zysku więcéy zbiera zbierków i łomowisk, iak iego potrzeba osobista i gospodarcza wymaga, i zbytek takowy przedaie, za pierwszy raz karą podwóynéy ilości nad potrzebę zebranych i przedanych drew ma być ukarany.

§. 223. W razie powtórzenia, utracą prawo swoie na czas swego posiadania.

§. 224. Prawo tylko do zbierków i łomowisk maiący, w niedostatku onegoż, żadnego innego choć suchego na pniu stoiącego drzewa żądać nie mogą.

§. 225. Jeżeli iednak właściciel boru w używaniu onegoż, takie poczynił założenia i przysposobienia, dla których maiący prawo do zbierków i łomowisk, prawa tego użyć nie mogą, więc tamten winien przekazać na ich potrzebę stoiące drzewo dopóty, dopóki nie ustanie niedostatek zbierków i łomowisk.

§. 226. Prawo wrębu maiący, nie może wyłączać właściciela boru od używania onegoż, pod pozorem niewystarczenia na obustronne potrzeby.

§. 227. Owszem, gdy istotnie takowa niedostateczność zachodzi, każdy z nich zezwolić musi na ograniczenie podług obustronnego gospodarstwa umiarkować się maiące.

§. 228. Jednak w razie takowym prawo sprzedaży drzewa właścicielowi służące, odpoczywa przez czas trwania niedostatku.

§. 229. Jeżeli sam właściciel boru niedostatek drzewa zrządził przez złe gospodarstwo i zbyteczne przedaże, prawo do wrębu maiący ma w takim razie przed nim pierwszeństwo.

§. 230. Również dla zapobieżenia podobnemu niedostatkowi, prawo wrębu maiący żądać iest mocen, aby właściciel boru był przytrzymany do podzielenia boru na porządne obredy.

§. 231. Gdy prawo wrębu maiący ograniczony został na pewny tylko gatunek drzewa, toż prawo ustaie, gdy tego rodzaiu drzewa iuż niemasz w boru.

§. 232. Może iednak zniewolić właściciela do sadzenia na nowo rzeczonego drzewa gatunku.

§. 233. Jeżeli właściciel przez swą winę zrządził niedostatek, wynagradzać musi wręb maiącego dopóty, dopóki potrzeba oznaczonego gatunku drzewa w boru nieprzybędzie.

§. 234. Wynagrodzenie takowe powszechnie w drwach innego gatunku, a to w ilości przez znawców leśnych ustanowić się maiącéy, a w niedostatku drew, w gotowéy wypłacie dane być musi.

§. 235. W razie nieoznaczonego prawa wrębu właściciel boru żądać może, aby względem drzewa opałowego ustanowiony został deputat (należytość w sążniach) z prawném używaniem w stósunku będący.

§. 236. Co do drzewa budowlego, postanowienie takowe nie inaczéy iak tylko za dobrowolną zgodą stron mieć może mieysce.

§. 237. Prawo wrębu maiący nie może wprawdzie sprzedawać drzewo na potrzeb iego przeznaczone, lecz owszem, gdy ie sprzedał, wartość drew właścicielowi boru musi powrócić.

§. 238. Gdy iednak drwa w takiéy odległości naznaczone mu zostaną, iż sprowadzenie ich wymaga nad ieden dzień iazdy, natenczas właściciel boru, odebrawszy o tém doniesienie winien zezwolić na to: aby prawo wrębu maiący postarał się o drwa w większéy bliskości, a na ten koniec wartość w odległości naznaczonego mu drzewa przeznaczył.

§. 239. Jeżeli właściciel boru niechce na to przystać, więc winien prawo wrębu maiącemu, zamiast drzewa in natura, wartość onegoż podług taxy leśnéy zapłacić.

VII. Inne gatunki służebności gruntowych.

§. 240. Prawo wypalania wapna na czyim gruncie, nie zawiera ieszcze w sobie prawa pobierania bezpłatnie drzewa na ten koniec potrzebnego.

§. 241. Prawo brania z czyiego gruntu ziemi, kamieni, gliny i t. d. w każdym razie tak używane być musi, aby żadna przezto w rolach, łąkach, pastwiskach i zaroślach drzew, nie stała się szkoda.

§. 242. Jeżeli na ten koniec pewne nie są wyznaczone mieysca, prawo maiący wprzód celem wskazania mu stósownego mieysca do zobowiązanego zgłosić się musi.

§. 243. Maiący prawo mienia na cudzym gruncie budynków, drzew, i zarośli, témże iako właściciel rozrządzić iest mocen.

§. 244. Fundamenta budynków i korzenie drzew, z wyłączeniem właściciela, zupełnie do niego należą.

§. 245. Również iest mocen wybudować na nowo, spalone, spustoszałe lub w inny sposób zniszczone budynki, w mieysce drzew wyginionych wsadzić inne, i boru używać podług zasad leśnych i poprawić.

§. 246. Zresztą winien się ograniczyć w powierzchowni ziemi, i ani dotychczasową rozległość rozprzestrzenić, ani też główne przeznaczenie oneyże bez zezwolenia właściciela odmieniać niemoże.

§. 247. O prawie wymagania dziesięciny z cudzych produktów, będzie mowa w przepisach względem dziesięciny duchowney. (Cz 2. Tyt. 11. Oddz. 11.)

§. 248. Względem prawa polowania na cudzym gruncie, tudzież względem polowania wspólnego, iuż powyżéy są dane przepisy. (Cz 1. Tyt. 9. §. 158—169.)

TYTUŁ DWUDZIESTY TRZECI.

O służebnościach osobistych.

§. 1.

Prawo służebności osobistéy, w ogólném znaczeniu iest to prawo ograniczenia innych

Znaczenie i ogólne zasady.

w używaniu ich wolności na korzyść prawo służebności maiącego.

§. 2. Tu zaś rozumie się pod prawem służebności osobistéy, prawo zabronienia osobom teyże służebności ulegaiącym, sprowadzania lub przysposobiania pewnych potrzeb u kogo innego, iak tylko prawo teyż służebności maiącego.

§. 3. Prawo takowe może służyć pewnym osobom fizycznym lub moralnym, albo też być połączone z posiadaniem iakiego gruntu.

§. 4. Gdy prawo to komu służy względem wszystkich mieszkańców pewnego obwodu, lub względem pewnych klass onychże, zowie się prawem służebności ogólnéy.

§. 5. Przepisy o prawach do cudzéy własności, powszechnie też ściągaią się do prawa ograniczenia cudzych czynów. (Tyt. 19.)

§. 6. Jakim sposobem prawa takowe nabywane być mogą, w swém mieyscu iest postanowiono. (Tyt. 7. §. 86. 87.)

§. 7. Stąd tylko, iż ktokolwiek od niepamiętnych czasów nieużywał wolności osobom stanu iego służącéy, utrata oneyże dowodzoną być niemoże.

§. 8. Gdy kto zezwala komu innemu używania prawa iemu samemu wyłącznie służącego, stąd niewypływa ieszcze, iż się zrzekł wspólnego używania onegoż, ani też iż temuż drugiemu nadał prawo służebności osobistéy względem innych z nadaném prawem złączone.

§. 9. Jeżeli iednak kto prawa tego nabył na mocy uciążliwéy umowy, więc domniemywa się, iż nadaiący wprawdzie nie zrzekł

się własnego współużywania, lecz iednak że zrzekł się wolności, nadania podobnego prawa komu innemu.

§. 10. Gdy kto nadał drugiemu używanie rzeczy, do którey iest przywiązane prawo służebności osobistey, a to bez wszelkiego zastrzeżenia, więc nadaiący przez czas trwania użytku, wszelkiego współużywania bądź przez siebie samego, bądź przez innych wstrzymać się musi.

§. 11. Gdy rząd dla wsparcia handlu iakiego lub fabryki zakazał wprowadzenie zagranicznych towarów, ten, dla którego to nastąpiło dobrodzieystwo, nie nabył stąd ieszcze prawa wyłączenia innych mieszkańców kraiowych od zakładania podobnego handlu lub fabryk.

§. 12. Gdy komu prawo służebności osobistey na pewny obwód przez rząd nadane zostało, więc domniemywa się, iż toż mu służy względem wszystkich mieszkańców obwodu bez różnicy stanu lub iurysdykcyi, pod którą zostaią.

§. 13. Wyiątki względem pewnych stanów lub klass mieszkańców oznaczone są ustawami prowincyonalnemi.

§. 14. Same prawo służebności osobistey, nie obeymuie ieszcze prawa zabronienia mieszkańcom oneyże podległym własnego sporządzania ich potrzeb.

§. 15. Gdy prawo służebności maiący nie potrafi zadosyć uczynić potrzebom obowiązanego, musi przystać na to, iżby ie sobie skąd inąd sprowadził.

§. 16. Nim iednak zobowiązany tego użyie prawa, wprzód o konieczności swey

potrzeby prawo służebności maiącemu należycie donieść powinien.

§. 17. Gdy służebność maiący nadużywa prawa swego na ucisk zobowiązanego, tamten po poprzedniczém napomnieniu go wyrokiem, prawa swego pozbawiony być może.

§. 18. Gdy kilku iest uczestnikami prawa, względem którego nadużycie nastąpiło, ten tylko ie utraca, co się nadużycia dopuścił.

§. 19. Jeżeli wszyscy uczestnicy wspólnie używali prawa służebności, nadużywaiący nadal od współużywania wstrzymać się musi.

§. 20. Jeżeli iednak podzielili się używaniem prawa, osoby obowiązane należące do działu nadużywaiącego, staią się wolnemi od służebności.

§. 21. Gdy prawo służebności było przywiązane do posiadłości nie będącéy wolną własnością nadużywaiącego, wykonanie onegoż odpoczywa przez czas trwania prawa posiadania nadużywaiącemu służącego.

§. 22. Prawa służebności osobistéy także za pośrednictwem przedawnienia przez nieużywanie utracone być mogą. (Tyt. 7. §. 128. Tyt. 9. §. 543. 544. 578.)

I. O przymusie mełcia.

§. 23. Sposób nabycia prawa przymusu mełcia w swém mieyscu iest oznaczony. (Cz. 2. Tyt. 15. Oddz. 5.)

§. 24. Z prawa mienia młyna, nie wypływa ieszcze prawo zmuszania drugich do używania onegoż.

§. 25. Pospolicie iednak każda gmina wieyska młyna w teyże wsi będącego trzymać się musi.

§. 26. Gdy kilka iest młynów przy iednéy wsi, mieszkańcy maią wybór którego z nich trzymać się zechcą.

§. 27. Wszelakoż, gdy ieden z nich iest własnością państwa włości, temuż przed innemi dać muszą pierwszeństwo.

§. 28. Gdy kilka wsi do iednego należą pana, a ten kilka ma młynów, mieszkańcy wsi nie są przywiązani do młyna w wsi będącego, lecz innego młyna tegoż pana używać mogą.

§. 29. Przeciwnie pan włości, kilka maiący młynów, mocen iest dla porządku zrobić podział onychże, do którego każdy gospodarz wieyski udawać się iest obowiązany.

§. 30. Przepisy powyższe (§. 26—29.) tak dalece iedak tylko maią mieysce, ile iednemu lub drugiemu posiadaczowi młyna nie zostało nadane istotne prawo przymusu.

§. 31. Ile podług ustaw ogólnych lub prowincyonalnych, osoby nie ulegaiące iurysdykcyi mieyscowéy, przecież podlegaią prawu przymusu mełcia, tyle też mieszkaiący na wsi podpadaią pod rozrządzenia powyższe, do woli pana włości oddane.

Prawa i obowiązki posiadacza młyna prawo przymusu mełcia maiącego.

§. 32. Posiadacz młyna prawo przymusu mełcia maiącego, mocen iest zboże tych, którzy prawu temu podlegaią, swym zaprzęgiem sprowadzać na młyn i odwieść napowrót, ani zwierzchność, ani inni młynarze mieysca, żadnéy w tém nie mogą mu uczynić przeszkody.

§. 33. Obowiązek sprowadzania i odwożenia tak dalece iednak tylko do niego należy, ile go się wyraźnie podiął lub w wyciągu intraty młyna wieczysto-dzierżawnego wydatki na utrzymanie zaprzęgu potrącone zostały.

§. 34. Posiadacz młyna prawo przymusu mełcia maiącego, obowiązany iest mlewo należycie przyspieszyć.

§. 35. Odwiedzaiący młyn w porządku, w iakim się zgłaszaią, pomiędzy nimi iednak ci, którzy przymuszeni są do mełcia naprzód, a z tych przedewszystkiem piekarz przed dobrowolnie przychodzącymi odprawiani być muszą.

§. 36. Podlegaiący prawu przymusu mełcia, nie dłużéy iak trzy dni za odprawieniem go czekać iest obowiązany.

Przypadki, w których przymusowi mełcia podlegaiący w innych młynach mleć mogą.

§. 37. Gdy młynarz w tym przeciągu czasu nie może odprawić przymuszonych do mełcia w iego młynie, winien iest dać im pozwolenie na piśmie do mełcia gdzie indziéy.

§. 38. Bez takowego zezwolenia na piśmie, żaden młynarz nie może przyimować do młyna swego obcych dokąd inąd z przymusu mełcia należących.

§. 39. Gdy młynarz wzbrania się wydać takowe pozwolenie, urząd woytowski mieysca, na koszt młynarza wystawić zaświadczenie, iż przybywszy do młyna, bezskutecznie oczekiwał za odprawieniem go w przepisanym czasie.

§. 40. Gdy dla woyny, rozboiu, wody i dla innego niebezpieczeństwa, zboże bezpiecznie do młyna sprowadzone być niemoże, w takim

w takim razie i bez pozwolenia na piśmie, mełcie gdzie indziéy iest pozwolone.

§. 41. Prawo przymusu mełcia maiący za niedobre mlewo stósownie ukarany, albo też w miarę zachodzących okoliczności, prawa mu służącego, podług §. 17—21. pozbawiony być winien. Prawne skutki niedobrego mlewa.

§. 42. Jeżeli kara nie iest oznaczona w oddzielnych ustawach względem młynów, więc taż w pierwszym razie na poiedyńczą, w drugim razie na podwóyną, w trzecim razie na poczwórną ilość zrządzonéy szkody oznaczona, w dalszym zaś razie powtórzenia na utratę prawa osądzona być ma.

§. 43. Gdy młynarz, który tym sposobem swoie utracił prawo, iest młynarzem wieczno-dzierzawnym lub wiecznym czynszownikiem, pan wiecznego czynszu lub dzierzawy może go znaglić do sprzedania młyna, lub prawa wiecznéy dzierzawy, nawet przez subhastacyą sądową.

§. 44. Jeżeli iest tylko dzierzawcą doczesnym, zadzierzawiaiący ieszcze przed upłynieniem umówionego czasu z dzierzawy rugować go może.

§. 45. Przepisy powyższe względem nie dobrego mlewa, maią również mieysce, gdy młynarz oszukuie lub nieprawnie obciąża młyn iego z prawa przymusu odwiedzaiących.

§. 46. Szczególniéy i wtenczas, gdy przestępuie opłatę i taxę przez zwierzchność policyiną kraiową ustanowione.

§. 47. Zostaiący pod prawem przymusu mełcia, nieprawnie gdzie indziéy mielący, Kara podlegaiących przymuso-

wi mełcia gdzie indziéy melących.

młynarzowi swoiemu ubyłą stąd zapłatę bądź w pieniędzach, bądź w zbożu, musi powrócić.

§. 48. Prócz tego podpada stósunkowéy karze pieniężnéy, któréy oznaczenie ustawom prowincyonalnym lub urządzeniom rządowym względem młynów iest zostawione.

§. 49. Gdzie też nic nie przepisuią, kara oznaczona być ma w ilości téy, iaka podług §. 47. młynarzowi powróconą być powinna.

§. 50. Również młynarz przyimuiący nieprawnie osoby pod prawem przymusu mełcia gdzie indziéy będące, staie się winnym kary, podług tychże zasad oznaczyć się maiącéy.

§. 51. Prawo przymusu mełcia maiący, który takowe komu innemu ustąpił, lub na zupełny oddał użytek, sam podlega prawu temu, nawet w obwodzie młyna.

§. 52. Prawo takowe ani na zawsze, ani na czas nie może być przeniesione na młyn inny, skoro stąd większe obciążenie dla osób pod témże prawem zostaiących wynika.

II. Prawo robienia piwa i propinacya.

§. 53. Prawo robienia piwa iest prawem robienia go na przedaż.

§. 54. Propinacya zawiera w sobie prawo sprzedawania trunków tak w sądkach, iako i w mnieyszych ilościach.

Wyszynk i propinacya na karczmy.

§. 55. Wyszynk czyli prawo karczemne zawiera tylko prawo sprzedawania trunków, kieliszkami, szklankami, lub w innych mnieyszych ilościach.

§. 56. Propinacya na karczmy iest prawem opatrzenia pewnych karczem lub szynkowni w trunki tamże wydawać się maiące.

§. 57. Ani prawo robienia piwa ani propinacya, same z siebie nie stanowią prawa przymusowego.

§. 58. Przeciwnie propinacya na karczmy zawiera w sobie prawo zabronienia posiadaczowi szynkowni lub karczmy, pobierania skąd inąd trunków wyszynkować się maiących.

§. 59. Komu w obwodzie iakim służy wyłączne prawo robienia piwa, nietylko wszelkie robienie go, lecz też sprowadzanie zrobionego za obwodem piwa zabronić iest mocen.

§. 60. Piwa zagraniczne, których wprowadzenie rząd nie zabronił, mogą także być wprowadzone do obwodu rzeczonego lecz tylko na własną potrzebę sprowadzaiącego.

O robieniu piwa domowém i sprowadzaniu go na potrzebę domową.

§. 61. Nie domniemywa się, iżby mieszkańcy obwodu pod wyłączném prawem robienia piwa zostaiącego, mieli prawo do robienia domowego, lub sprowadzania skąd inąd piwa na potrzebę domową.

§. 62. Gdzie robienie piwa w domu iest dozwolone, zawiera tylko prawo zrobienia potrzebnych dla siebie trunków.

§. 63. Czyli pod prawem sprowadzenia trunków na potrzebę domową, zawiera się także wolność, sprowadzenia ich sobie w iakikolwiek bądź sposób, to oznaczone zostanie w ustawach prowincyonalnych.

§. 64. Tamże również przepisane będzie, którym mieszkańcom obwodu pod wyłączném prawem robienia piwa zostaiącego, służy prawo robienia go w własnym domu kotłami, lub też prawo sprowadzania go dla

siebie, tudzież w iaki sposób i w iakim czasie prawo takowe wykonywane być może.

Stósunki praw rzeczonych gdy takowe są prawem służebności osobistéy.

§. 65. Prawo robienia piwa choć wyłącznie komu służące, nie zawiera w sobie iedno szcze prawa sprzeciwiania się zakładaniu nowych szynkowni w obwodzie, lub przeniesienia dawnych.

§. 66. Kto iednak ma wyłączne prawo propinacyi, ten nietylko sprzeciwiać się może zakładaniu nowych szynkowni w swoim obwodzie, lecz nawet przeniesieniu dawnych szynkowni, które acz za obwodem położone, iednak na oczywistą iego szkodę w innem mieyscu w obwodzie lub za obwodem wystawione być maią.

§. 67. Toż samo prawo sprzeciwienia się służy każdemu z kilku w obwodzie iednym wyłączne prawo propinacyi maiących, względem przedsięwziętego przez którego z nich przenoszenia swoiéy szynkowni.

§. 68. Kto ma prawo robienia piwa nie na własną iego tylko ograniczone potrzebę, temuż pospolicie służy prawo szynkowania i sprzedawania sądkami swoiego piwa.

§. 69. Przeciwnie z prawa szynku nie wypływa ieszcze prawo piwo-robienia.

§. 70. Gdy w pewnym obwodzie służy iednemu prawo piwo-robienia, drugiemu propinacya wyłącznie, tamten w własnym nawet mielcuchu szynkować niemoże.

§. 71. Stąd, iż prawo piwo-robienia lub propinacyą maiący drugiemu nadał prawo do wyszynku, nie wypływa ieszcze zrzeczenie się wspólnego szynku.

§. 72. Jeżeli iednak prawo wyszynku maiący, takowe nabył na mocy uciążliwéy umowy, w razie wątpliwym przyimuie się, iż nadaiący nie iest mocen prawo to innym udzielić.

§. 73. Z prawa piwo-robienia pospolicie wypływa wolność mienia własnego mielcucha, słodowni i suszarni.

§. 74. Jeżeli iednak iest w mieyscu mielcuch wspólny, domniemywa się, iż wszyscy prawo piwo-robienia maiący, używać go są obowiązani.

§. 75. Maiący prawo wyłączne opatrzenia obwodu pewnego w trunki, starać się o to musi, aby toż było dogodnie, w należytéy dobroci i dostatku.

§. 76. Nie stósuiąc się do takowego obowiązku, karami policyinemi w miarę okoliczności zastósowanemi, do tego znaglonym być winien.

§. 77. Tudzież, gdy prawo maiący robi piwo złe i niezdatne, obowiązek brania go od niego maiącym, władze mieyscowe doszedłszy prawdy, obowiązane są bezsprzecznie wydać pozwolenie sprowadzenia swych trunków skąd inąd.

§. 78. Pozwolenie takowe trwa, aż nie dowiedzie, że iuż teraz dobre i zdatne robi trunki.

§. 79. Gdy daiący władzom mieyscowym więcéy iak raz powód do takowego postępowania z przyczyny złych trunków, iest wiecznym czynszownikiem lub dzierzawcą choć tylko doczesnym, przepisy §. 43. 44. maią mieysce.

§. 80. Żadnemu, prawo robienia piwa i propinacyą maiącemu nie iest wolno wprowadzać trunki swoie w obwód obcy, podlegaiący wyłącznemu prawu trzeciego lub tamże wystawiać ie na przedaż.

§. 81. Czyniąc to podpada karom ustawami kraiowemi, policyinemi lub akcyzy oznaczonym.

§. 82. Gdy w nich niema bliższego w téy mierze oznaczenia, kara ustanawia się na konfiskatę trunku lub onegoż wartości.

§. 83. Przeciwnie niemoże im być zabronione dawanie trunków obcym mieszkańcom, gdy takowe w szynkowni wydawaiącego, a zatém za ich obwodem, chcą spotrzebować.

§. 84. Nie wolno im iednak tymże obcym mieszkańcom trunki wydać, gdy ma wiadomość o tém, iż do obwodu ich własnego wprowadzone być maią.

§. 85. Gdy iednak to uczynił, ściąga na się karę podług §. 81. 82. oznaczyć się maiącą.

§. 86. Gdzie mieyskie prawa piwo-robienia przywiązane są do pewnych posiadłości, tam te bez nich zbywane być niemogą.

§. 87. Wszelakoż prawo maiący mocen iest używanie onegoż polecić drugiemu od czasu do czasu, lub od przypadku do przypadku.

§. 88. Maiący tylko prawo do wyszynku, niema przez to ieszcze prawa sprzedawania trunków sądkami.

§. 89. Propinacya (czyli prawo wydawania trunków) względem osoby zobowiązanego w wskazanym tylko obwodzie wykonywaną być może.

§. 90. Przepisy ściągaiące się do prawa piwo-robienia i do innych praw z témże w związku będących, również maią mieysce względem wolności palenia wódki. III. O prawie palenia wódki.

§. 91. Prawo palenia wódki, chociaż wyłącznie komu służące, nie zawiera w sobie ieszcze wyłącznego prawa wypalania wódek dystylowanych, lub podobnych trunków.

§. 92. Podlegaiący prawu przymusu, mocen iest tylko podobne trunki sporządzać na własną potrzebę, a wódkę do tego potrzebną winien brać od prawo służebności maiącego.

§. 93. Maiący prawo robienia piwa w kotle, lub sprowadzania trunku na potrzeb domową, może użyć prawa tego dla siebie i w domu iego żyiących dzieci nawet przy wesołach, chrztach i pogrzebach, z zachowaniem iednak czasu, sposobu i ilości, ieżeli w téy mierze ograniczenia iakie dla niego przepisane zostały. Prawa tych, którzy mogą piwo robić w domu własnym w kotłach, lub dla siebie sprowadzać.

§. 94. Jednak ani ieden ani drugi nie iest mocen, robione przez niego trunki, robotnikom swoim dawać w mieysce zapłaty.

§. 95. Każdemu iednak wolno, trunki podobne dawać bezpłatnie obok zasług swéy czeladzi i naiemnikom.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

Lc 1240

Biblioteka Uniwersytecka
w Poznaniu
Le 1240 /1,2